De kleine pligten

Margaretha Jacoba de Neufville

bron
Margaretha Jacoba de Neufville, *De kleine pligten*. P. den Hengst en Zoon, Amsterdam 1824-1827 (4 delen)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/neuf002klei01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

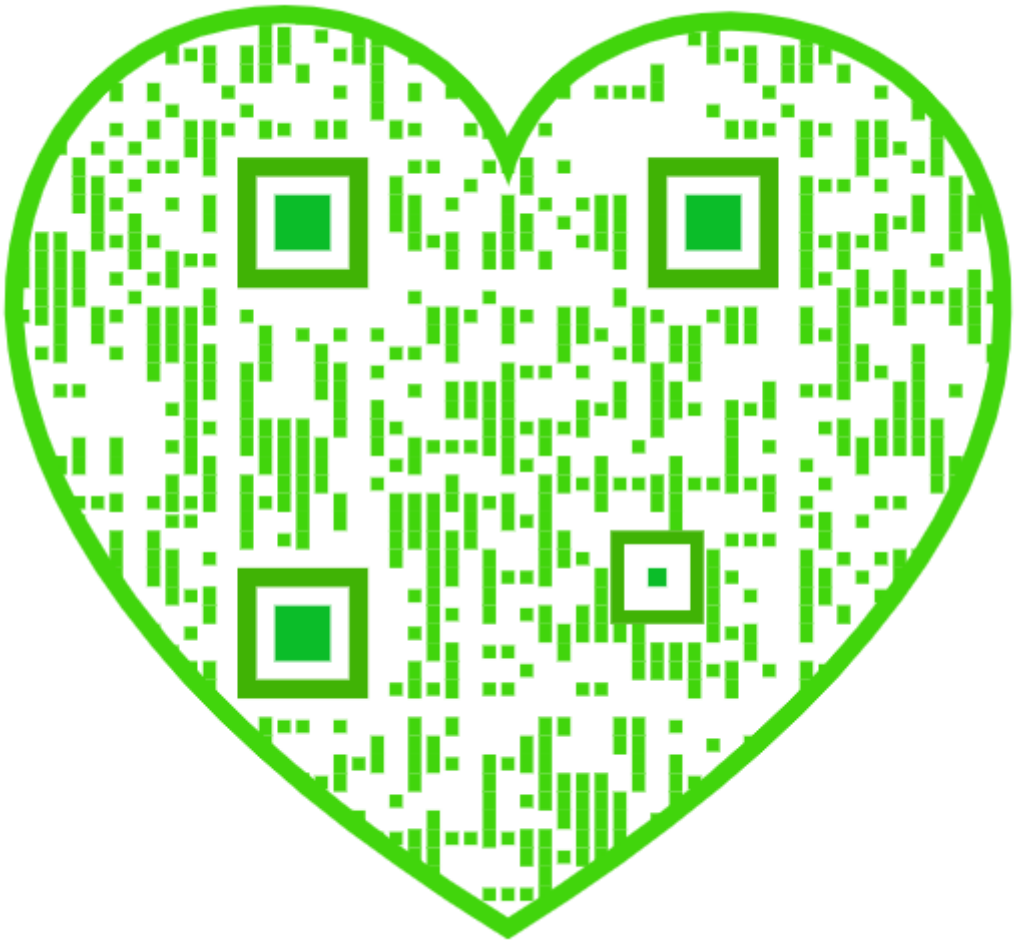

Margaretha Jacoba de Neufville, *De kleine pligten*

De kleine pligten.

I. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 20 Febr. 1808.**

Liefste Vriendin!

Thans moet ik u eene alleraangenaamste tijding mededeelen. Het hof zal herwaarts verplaatst worden! *Utrecht* bevalt den Koning niet meer; hij wil van de hoofdstad zijn's rijks zijne vaste verblijfplaats maken. Het stadhuis, hem door de Regering aangeboden, heeft hij wel willen aannemen; het zal zijn paleis worden! Ha! wat zullen wij op de groote zaal heerlijk kunnen dansen! wat zullen wij hier eene nieuwe soort van drukte gewaar worden! Niet één' avond in den aanstaanden winter zullen wij te huis behoeven te zitten; dagelijks zullen er bij den een' of ander' van de groote heeren en dames, welke medekomen, partijen zijn; vele nieuwe kennissen zullen wij maken, gelegenheid hebben ons, meer dan in lang gebeurd is, netjes aan te kleeden, en eenig profijt te trekken uit onze veronachtzaamde bevalligheden... Gij begrijpt mij? die dames

saletjes zijn toch op den duur vervelend: ik ben, gelijk gij weet, nu twintig jaren oud, en zoo wordt het tijd eenig ander uitzigt te krijgen, dan altijd met moeder alleen den tijd door te brengen, of niet dan vriendinnetjes te zien. *Amsterdam* is sinds eenige jaren zoo doodsch geweest, dat men er leefde alsof men niet in de wereld was. Dit zal nu veranderen; verheug u met mij! Vaarwel.... Ik vergat u te zeggen, dat mijne moeder sedert een paar dagen vrij ernstig ziek is. Dit bedroeft mij, maar ik ben thans te vrolijk, om mij door eenige bekommerende gedachte te laten ter neder slaan: nog eens, vaarwel.

Uwe KAROLINA M.

II. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 23 Febr. 1808.

Wat zal ik u antwoorden, mijne lieve! op uwes brief, dien ik eergisteren heb ontvangen? Onze denkbeelden loopen te veel uit een, dan dat ik u iets zou kunnen zeggen hetwelk u aangenaam wezen zou. Gij verheugt u over de aanstaande overkomst van den Koning en zijnen hofstoet in *Amsterdam*, over het vooruitzigt van op *bals* en partijen te kunnen gaan, en ik heb de eerste dier tijdingen met innig leedwezen vernomen, ik kan niet deelen in uwe

vreugde, over de daaruit voorvloeijende mogelijke gevolgen. Indien ik het oog op den toestand van mijn vaderland sla, schrel ik. Indien ik bedenk wat *Amsterdam* geweest is, bedroef ik mij innig van met regt te moeten duchten, dat de zetel van den koophandel dien van hoofsche losbandigheid worden zal; dat werkzame jonge lieden, door duizenderlei nieuwe verleidingen, van degelijke bezigheden zullen Worden afgetrokken, en meêgesleept in eene draaikolk van wufte vermakelijkheden, die vele hunner ten verderve kan brengen. Ware het nog den tijd, toen een Nederlandsch Vorst, met den zedigen titel Van Stadhouder bekleed, eene, indien ik mij eens zoo uitdrukken mag, burgerlijke hofhouding hield, en oud-Hollandsche zeden ten toon spreide, ik zou eenigzins met de bewuste verplaatsing kunnen te vreden zijn. Maar wie staat nu, helaas! aan het hoofd van den Staat -? Een Franschman, of Korsikaan. Wie omringen hem? - Vreemdelingen, die onze Natie verachten, onze eerbiedwaardige deftigheid bespotten, en niets meer wenschen, dan in onze zeden eene omwenteling te weeg te brengen, die ons met hen in losse onbezonnenheid, om niets meer te zeggen, gelijk make. Het stadhuis, zegt gij, is den Koning tot een paleis aangeboden: geloof zulks niet. Reeds in het verspreiden van dit gerucht ligt een bewijs van der Franschen arglistigheid: zij willen alles ten schoonste voor LODEWIJK doen voorkomen, en schuwen niet, het verlangen des Konings om iets te bezitten, te verbloemen, door te zeggen, dat zulks hem aangeboden is; wel wetende, in dit geval, hoezeer

het den Amsterdammeren mishagen moet, hun schoon stadhuis in een paleis te zien veranderen, en er zich weinig om bekommerende, of de blaam daarvan op de Regering valle. - Neen, ik kan mij met u volstrekt niet verheugen! En, vrees ik de gevolgen der bewuste nieuwigheid voor de jonge lieden in het algemeen, als vriendin, moet ik u zeggen, dat ik die voor uwe persoon in het bijzonder als zeer gevaarlijk beschouw. Reeds verschuift gij tot op het eind van uwen brief, mij van de ziekte uwer moeder iets te melden, en dan nog doet gij het met eene onverschilligheid, welke u, verschoon mij het te zeggen, weinig eer aandoet. Hoe! de gedachte aan vermakelijkheden, die u misschien te beurt zullen vallen, maken u te vrolijk om u over den toestand eener dierbare persone te bekommeren? Wat zou het wel zijn, zoo u de keuze eens vrijstond, om werkelijk aan eene partij deel te nemen, of eene zieke moeder op te passen? Zoudt gij dan waarlijk uw vermaak boven uwen pligt stellen? Ik hoop neen, maar vrees, dat gij nog weinig tegen verleidingen bestand zijt, en dus, niet zonder reden, stuiten mij de gene die u wachten, tegen de borst. - Schrijf mij spoedig weder; begin dan met hetgeen het belangrijkst is, namelijk met den toestand uwer moeder; verhaal mij daarna wat u aangenaam mogt wezen, maar betoom uwe vreugde over zaken, die waarlijk niet verblijdenswaardig zijn. - Vaarwel.

Uwe liefhebbende EMILIA P.

III. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 26 Febr. 1808.**

Om aan uw verlangen te voldoen, begin ik dezen brief met u te melden, dat tot mijn leedwezen de ziekte mijner moeder gedurig toeneemt. Na eergisteren den geheelen dag geenen voet uit de deur te hebben gezet, en gisteren den ganschen ochtend in de ziekenkamer te hebben doorgebragt, ging ik des avonds een weinig muzijk maken bij ADÈLE C. Toen ik te twaalf ure te huis kwam, vond ik de zieke met eene verheffing van koorts. Zij verzocht mij nog wat bij haar te blijven; ik waakte tot half twee, maar toen overviel mij de slaap zoodanig, dat ik genoodzaakt was naar bed te gaan. Heden te tien ure opgestaan zijnde, ging ik eens zien hoe de patiente het had... Ach! zij kende mij niet.... dit bedroefde mij zeer: ik nam reeds vóór, de afspraak, die ik met AGNÈS v. B.... gemaakt had, om dezen avond naar den schouwburg met haar en haren vader te gaan, niet gestand te doen; maar tegen één ure werd ik boven geroepen; mijne moeder was weder bij hare kennis gekomen, doch vond zich nog zoo ziek, dat zij mij gelastte aan u te schrijven, en te vragen, of het u niet mogelijk zijn zoude, voor eenige dagen hier te komen, om haar te helpen oppassen,

daar zij eene zoo groote achting voor u heeft, en zoo veel vertrouwen in u stelt. Ik voldoe aan haar verzoek; doe gij ook zoo, en kom spoedig. Ik versta er mij zoo weinig op, om zieken op te passen, en ik vind het zoo naar op eene donkere kamer, waar men niets hoort dan het tikken van een horologie en het koken van theewater, dat ik niets vuriger verlang dan u hier te zien. - Over den inhoud van uwen brief zullen wij eens te zamen praten: gij begrijpt dat ik in lang niet alles met u eens ben; maar het wordt tijd dat ik dezen verzende, en mij ga kleeden, om, indien mijne moeder niet erger wordt, nog naar den schouwburg te gaan. Er wordt gespeeld *de Vrouw naar de Wereld*, en een nieuw tooverballet; dus begrijpt gij hoe het mij spijten zoude, indien ik er niet gaan kon. - Vaarwel, in haast.

Uwe liefhebbende KAROLINA M.

IV. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R., te Parijs.

Amsterdam, 1 Maart 1808.

Hartelijk dank, mijne waardste, voor uw minzaam schrijven van 18 Januarij. Herhaal het spoedig, bid ik u, hoewel mijn lang stilzwijgen mij zulks misschien in uwe oogen onwaardig gemaakt heeft. Dan, ter mijner verschooning behoef ik u slechts de waarheid te zeggen, hiervan ben ik overtuigd. Ik weet,

dank zij uwer wijze lessen, welke ik mij zoo gaarne herinnere, en die ik zoo veel mogelijk, trachte na te volgen, van hoe groot een belang het is, de dagelijksche kleine pligten zorgvuldiglijk te betrachten; deze nu zijn het, welke mij zoo lang het schrijven aan u belet hebben: mijn vader, een eerlijk man willende blijven, en de thans heerschende goddelooze gewoonte schuwende van, door daarvoor betaald wordende lieden, eeden te laten doen op verbodene goederen, alsof alles daaromtrent eerlijk en trouw ware toegegaan, schoon de koopman, die getuigen laat, wel weet hoe ver het er van af is; mijn vader, zeg ik, heeft (gelijk ik u reeds sedert lang gemeld heb, dat zijn voornemen was,) zijn geheel handelhuis opgebroken, zijne dierbare moederstad verlaten, en is met mij en mijnen jongsten broeder te *Zeist* gaan wonen, terwijl de oudste zijne studiën te *Utrecht* voortzet, om in het aanstaande voorjaar tot advokaat gepromoveerd te worden. Groote vermindering van inkomsten, en de noodzakelijkheid om zich, in deze zoo rampspoedige tijden, door spaarzaamheid, tegen alle mogelijke nieuwe verliezen te wapenen, hebben mijn' vader doen besluiten, zijne huishouding op eenen zeer eenvoudigen voet in te rigten. Hierdoor is mijne leefwijze dan ook sterk veranderd. Gij weet hoe het eertijds bij ons was, toen mijne dierbare moeder nog leefde, en ik onder uw hooggeschat geleide zorgeloos mijne loopbaan volgde. Schoon de vermaken van de groote wereld mij nimmer zeer behagelijk toeschenen, nam ik er somtijds met eenig genoegen deel aan daar ik

u vervolgens mijne opmerkingen mededeelde en door u omtrent twijfelingen verlicht werd, omtrent ontmoedigende bejegeningen getroost, of mij met u over vrolijke ontmoetingen mogt verheugen. De dood mijner moeder, de noodlottige omwenteleling van 1795, die ons dierbaar vaderland aan wufte vreemdelingen ten prijs gaf, en uw zeven jaren later daarop gevolgd vertrek, zijn zaken welke mij, onder andere, diep bedroefd hebben. Doch, men gewent zich aan alles; ik leefde stil, en, wat den huisselijken kring betreft, genoegelijk voort. Daar wordt op eens ons oud Gemeenebest in een Koningrijk veranderd, een man die niet gedacht had dat hij ooit iets in *Holland* zou te zeggen hebben tot onzen opperheer aangesteld, de bronader van onze welvaart hoe langer hoe erger verstopt. Om bovengemelde redenen verlaten wij *Amsterdam*. Twee dienstmaagden, en een mannelijke bediende, die in den tuin arbeidt en eenig huiswerk verrigt, is al wat ons over is gebleven van de talrijke dienstboden, die ons plagten te omringen. Veel, hetwelk ik eertijds door anderen liet doen, moet ik nu zelve ten uitvoer brengen; schoon ik vroeg opsta, heb ik een groot gedeelte van den morgen noodig, om alles af te doen waartoe mijn pligt mij roept; voorts kan ik mijn' vader niet weigeren, als hij verlangt dat ik eene wandeling met hem doe. Evenmin, als hij mij des avonds verzoekt, hetzij brieven voor hem af te schrijven, hetzij rekeningen, of andere papieren zijne oude handelsbetrekkingen rakende, met hem na te zien. Zoo blijft mij weinig tijds over, om iets voor mij zelve te verrigten. Misschien zelfs zou ik

nog mijn schrijven aan u hebben moeten uitstellen, schoon reeds meer dan eene maand sinds ik tijding van u ontving is verloopen, zoo niet eene bijzondere omstandigheid mij thans daartoe tijd en vrijheid had verschaft: zij is deze. Vóór drie dagen, van mijne gewone wandeling met mijn' vader te huis komende, vond ik eenen brief van KAROLINA M. in welken zij mij dringend verzoekt hare zieke moeder in *Amsterdam* te komen oppassen. Hier wist ik waarlijk niet wat *pligt* mij gebood. Moest ik al, waarin ik te huis van nut kan zijn, verlaten, en een toestemmend antwoord aan KAROLINA geven, of bij mijn' vader blijven, en weigeren aan het verlangen eener goede vriendin te voldoen? Om aan mijne twijfelingen een spoedig en goed einde te maken, stelde ik de zaak mijn' vader voor. Hij antwoordde mij vriendelijk, dat mijn afwezen hem een groot gemis zijn zou, doch dat hij het zich in dit geval zou getroostten, omdat ik een' vriendschapspligt te vervullen had. Gij weet, mijne waarde! dat mevrouw M... eene goede bekende van mijne moeder plagt te zijn, dat zij, nu vijf jaren geleden, haren echtgenoot verloren heeft, en, weinig namaagschap hebbende, genoegzaam alleen op hare twintigjarige dochter steunen moet, om hulp en troost te vinden. Eene misschien al te groote toegevendheid heeft die dochter wat veel doen gewend geraken, aan het involgen van haren lust tot vermaak, zoodat zij weinig voor ernstige bezigheden berekend is. Ik beken, dat het mijne eigenliefde streelt, in deze omstandigheden geroepen te worden; maar ik vrees, dat men wel eene bètere keuze had

kunnen doen. Mijne lieve moeder werd ons zoo plotseling ontrukt, dat ik naauwelijks tijd had haar, gedurende hare krankte, eenigen dienst te bewijzen, en voor het overige genieten wij, God dank! zulk eene onafgebrokene gezondheid, enkele aanvallen van podagra, welke mijn vader somtijds heeft, uitgezonderd, dat er geen ziekenverzorgen te pas komt. Hoe het zij; toen het besluit, dat ik vertrekken zou, genomen was, nam ik ernstig voor, mijne nieuwe taak, zoo goed mij mogelijk zijn zoude, te vervullen; ik maakte terstond alles tot mijne reis gereed, en besteedde het overige van den dag en den nacht, om al het huisselijke zoodanig in orde te brengen en vooraf te beschikken, dat mijn vader, zoo weinig het zijn kon, mijne afwezigheid bemerken zoude. Niet te bed geweest zijnde, was ik, zonder moeite, den volgenden morgen gereed, toen het rijtuig, hetwelk mijn vader voor mij genomen had, om mij van *Zeist* naar *Utrecht* te brengen voorkwam. Ik vond eene goede plaats in de roef van de trekschuit, en toen, gerust omtrent hetgeen ik achterliet en vermoeid van al mijne drukten, genoot ik, eenige uren lang, eenen zoeten slaap, die mij zeer verkwikte. Ik bleef in de schuit tot binnen de stad (die ik met verheuging weder zag) dewijl ik niet, als voorheen, eene koets zou vinden, om mij te brengen waar ik verder wezen moest. Aan de Achtergracht uitgestapt zijnde, had ik niet ver te gaan, met den kruijer, die mijn koffertje droeg, om aan het huis van mevrouw M... te komen, die thans op de Keizersgracht bij den Amstel woont. Daar geko-

men zijnde, liet ik mij aanmelden, en werd terstond bij de zieke toegelaten. Ik vond haar aangetast van eene zinkingkoorts, die reeds sedert acht dagen haar niet verlaten had, en, van tijd tot tijd zich verheffende, haar bewustzijn belemmerde. Op het oogenblik dat ik inkwam was zij bij hare kennis, betuigde hare vreugde over mijn bijzijn, en verzocht mij over alles, in haar huis, naar welgevallen te beschikken. Kort daarop beving haar weder de ijlhoofdigheid en ik begreep uit alles, dat zij in eenen zorgelijken toestand wezen moest. In deze gedachte versterkte mij de dokter, die des avonds voor de tweedemaal kwam. Ik maakte met hem eenige schikkingen, welke mij noodig voorkwamen, om meer gemak aan de lijderes te geven en de dppassing geregelder te doen gaan, en wachtte zóó KAROLINA af, die des voormiddags, hare moeder niet erger gewaand hebbende, uit eten was gegaan en tegen acht ure te huis kwam. Ik had medelijden met het arme meisje, toen ik haar zeide, dat hare moeder, volgens het zeggen van den dokter, niet buiten gevaar was: zij had zulks in het geheel niet vermoed, en begon bitter te schreijen. Ik bragt haar, zoo veel ik kon, tot bedaren, en keurde haar voorstel goed, om den nacht over te waken, benevens zekere oude minne, die ik sinds lang als zeer zorgvuldig ken; terwijl ik in een klein kamertje, naast aan het vertrek van de zieke, zou gaan slapen, om den volgenden dag frisscher te zijn, en voorts in den nacht te kunnen op blijven. Die tweede nacht is nu daar; van tijd tot tijd sluimert de zieke, en ik neem die oogenblik-

ken waar, om dezen brief, dien ik in den loop van den dag, steeds op mijnen post gezeten, begonnen heb, te vervolgen. - Uit hetgeen ik u hierboven verhaald heb, begrijpt gij, mijne waarde! welk eene groote verandering mijne manier van zijn, sedert eenige maanden, ondergaan heeft. Ik beken, dat het verlaten van mijne geboortestad, vooral in een saizoen, waarin al het aangename van het buitenleven verdwenen is, (wij zijn met November vertrokken) om in een, van mijne oude bekenden verafgelegen, dorp te gaan wonen, mij leed heeft gedaan; dan de toestand van mijn dierbaar vaderland geeft zoo algemeen stof tot droefheid, dat ik mijne kleine persoonlijke tegenheden naauwelijks noemen mag: ik kan ook met waarheid zeggen, dat ik meer om dien toestand, dan om den mijnen treure. Meldt mij, bid ik u, wat men toch wel in *Frankrijk* omtrent *Holland* zegt. Hier hoort min dikwijls vreemde geruchten; men zegt dat de Keizer ontevreden is over zijn's broeders gedrag, en er nieuwe veranderingen voor de deur staan. Wat wil men van LODEWIJK, wat wil men van ons? Zijn er nog geene genoegzame opofferingen van onze zijde gedaan? Iets, dat zeker schijnt te zijn, is, dat de zetel van het hof, van *Utrecht* naar *Amsterdam* staat verplaatst te worden. Voor onze oude koopstad en derzelver inwoners doet zulks mij hartelijk leed, maar mij zal het ontlasten van het gedurig zien dier vreemdelingen, welker aanblik mijn' vader altijd in eene kwade luim brengt, en zóó wel eens op onze huisselijke genoegelijkheid eenen nadeeligen invloed heeft. Reeds

breekt de morgen aan: de zieke ontwaakt, na een half uur sluimerens, vrij onrustig. Niet wetende wanneer ik tijd zal hebben om hier nog meer bij te voegen, eindig ik, na u van mijne hoogachting en hartelijke vriendschap verzekerd te hebben.

Uwe EMILIA P.

V. Brief.
De heer Leopold S. aan den heer Alexander P.

Amsterdam, 3 Maart 1808.

Wel Ed. Heer en Vriend!

Daar de komst van den Koning in zijne hoofdstad weldra plaats zal hebben, heeft de Regering verlangd, dat eene eerewacht, te zamen gesteld uit zoo vele van de fatsoenlijkste jonge lieden, als men daartoe zal kunnen bijeen vergaderen, hem binnengeleide. Schoon gij met der woon van hier zijt gegaan, heb ik met mijne collega's gemeend, u nog, als een oud inwoner van *Amsterdam*, te moeten voorstellen, uwen oudsten zoon over te zenden, om in die eerewacht geplaats te worden, en zich vooraf de noodige kleeding, enz. aanteschaffen. Ik bied hem mijn huis aan, om daar zoo lang te vertoeven als het noodig zal zijn. Uw antwoord verwachtende, en hopende, dat uwe, mij welbekende, staat-

kundige gevoelens, u in dit geval niet zullen terughouden, van uwe toestemming te geven tot iets, waaruit misschien in het vervolg eenig voordeel voor uwen zoon zou kunnen spruiten, noem ik mij, met de verschuldigde hoogachting,

Uw dienar en vriend,

LEOPOLD S.

VI. Brief.
De heer Alexander P. aan den heer Leopold S.

***Zeist*,5 Maart 1808.**

Mijnheer!

Ik haast mij u te antwoorden, dat ik zeer ernstig verzoek, dat de Regering van *Amsterdam* zich geene moeite geve, om mij ter bewilliging te nopen in eenen stap, dien ik als onteerende voor mijn oudHollandsch geslacht zou aanmerken. Hoe! fatsoenlijke jonge lieden zullen zich laten gebruiken, om den vreemdeling, die ons tot Koning is opgedrongen, op eene bijzondere wijze te huldigen! Hoe! koopmanszonen uit *Amsterdam* zullen voor soldaten gaan spelen, ten gevalle van eenen spotachtigen Franschman! Hoe! het opregte Nederlandsche hart zal zich zoo ver verloochenen, van eene valsche vreugdede betuigen, over eene zaak, die ieder regtge-

aard vaderlander grieven moet? Wie ook in zulke lage vleijerijen moge deel nemen, nimmer zal ik zulks doen, noch gedoogen, dat een mijner kinderen het doe. Het voordeel, waarvan gij gewaagt, als kunnende uit mijn's zoons lidmaatschap van de zoogenaamde eerewacht ontspruiten, kan ik bij geene mogelijkheid berekenen. Ook verlang ik voor hem geene gunst van LODEWIJK. Mijn zoon heet WILLEM: één WILLEM dwaalt, verstooten en verdrukt, thans in *Europa* om; kwame *hij* terug, behoefde *hij* eene eerewacht, niet alleen mijne beide zonen, maar ik zelf, zou hem met vreugde ten geleide strekken; doch nimmer verge noch verwachte een BONAPARTE zoo iets van mij of van de mijnen.

Uw dienaar,

ALEXANDER P.

VII. Brief.
Emilia P. aan den heer Alexander P.

Amsterdam, 5 Maart 1808.

Waarde Vader!

Ingevolge uw minzaan verlangen, van eens tijding van mij te bekomen, neem ik de pen op, om u te zeggen, dat ik eene zeer goede reis gehad heb en wel overgekomen ben. Ik breng bijna den geheelen

tijd door op de ziekenkamer van mevrouw M..., waar mijn bijzijn, zoo als ik mij vleije, niet ten eenemale zonder nut is. Sedert gisteren schijnt de lijderes een weinig tot bedaren gekomen te zijn, en de dokter, een allezins bedaard en oplettend man, vindt de koorts minder aanhoudend sterk; evenwel blijft de toestand nog zorgelijk. Schoon mevrouw M. op te passen, gelijk het mijns bedunkens behoort, nog al vermoeijend is, blijf ik, God dank! zeer welvarend, en doe wat ik kan met lust. Gedurig echter zijn mijne gedachten huiswaarts gekeerd; ik hoop dat mijne gemaakte schikkingen u mijne afwezigheid niet zullen laten bemerken, en dat gij, met u op uwe wandelingen door mijne broeders te doen vergezellen, mij ook daar niet missen zult. - Wees zoo goed mij weldra eens te melden, of gij en de broeders steeds in goeden welstand zijn, en geloof mij met de meeste hoogachting.

Waarde vader!

Uwe gehoorzame dochter,

EMILIA P.

VIII. Brief.
De heer Alexander P. aan den heer Lefebvre.

Zeist, 9 Maart 1808.

Waarde vriend!

Onze oude vriendschap geeft mij, zoo al niet het

regt, ten minste de vrijmoedigheid om u zonder lange omwegen eene vraag te doen, op welke ik verwacht, dat gij mij rondborstig zult antwoorden. Ons land is rampzalig, vreemden beheerschen het, allerlei schadelijke nieuwigheden worden er ingevoerd. Onze kinderen naar oud-Hollandsch gebruik op te voeden, dient nergens meer toe. De koophandel brengt weinig winsten meer aan, indien hij op eene eerlijke wijze gedreven wordt. Een' post bekleeden, kan men niet zonder eenen eed aan de Franschen te doen. Hoezeer mij dit alles tegen de borst stuit, is u bekend. Ik weet langer niet wat ik hier, vooral met mijnen jongsten zoon, doen zal. Zou er geene kans zijn om hem in *Zwitserland* op een Institut te plaatsen? Zoo ja, wilt gij u dan met de bezorging daaromtrent belasten, en mijn kind onder uwe bescherming nemen? Hij is veertien jaren oud, heeft wel geleerd, en geniet eene doorgaans goede gezondheid. Zijne zedelijke inborst heb ik op mijne wijze gevormd, en nimmer heeft hij mij eenige reden van klagen daaromtrent gegeven; zoodat ik mij vleijen durf, dal hij, ook schoon van mij verwijderd, zich wel gedragen zal. Wees zoo goed, mij, zoo ras het u mogelijk wezen zal, bescheid te geven. Intusschen noem ik mij, met de opregtste achting,

Uw vriend,

ALEXANDER P.

IX. Brief.
Willem P. aan Emilia P.

***Utrecht*,10 Maart 1808.**

Lieve Zuster!

‘Kom toch spoedig terug!’ met dien uitroep moet ik beginnen omdat ik den geheelen dag u in mijne gedachten terug roep. Het is te *Zeist* ver van aangenaam. Vader is knorrig! gij weet wat dat in heeft! Wij zien hier niemand dan die oude pruik, dien lastigen Herrnhutter, welke een' vijand van alle vrolijkheid zijnde, vader nog gedurig brommiger maakt. Aan hem schrijf ik dan ook gedeeltelijk toe het mislukken van iets, hetwelk mij veel vermaak zou verschaft hebben, en waartoe gij alleen, misschien vaders toestemming voor mij zoudt hebben kunnen verkrijgen. De zaak is deze. De Koning vetrekt welhaast naar *Amsterdam*, daar wordt eene eerewacht voor hem opgerigt, mij is door PIETER S. gevraagd of ik er lid van wilde zijn, ik heb er dollen lust in - vader wil het niet hebben. Kom toch terug en maak dat ik klaar kome. Begrijp, eene allerliefste montering, een groenen rok met roode opslagen, en gouden galonnen, wit ondergoed, eene pluim op den hoed, wat zal dat niet mooi staan! Ach! beste EMILIETJE, doe een goed woord

voor mij! Ik weet wel, dat alles zal voor een' Franschman zijn, en de Franschen behooren hier niet, maar zij zijn er nu eens, en of ik meedoe of niet, zal niets aan de zaak doen. Evenwel durf ik er niet meer van reppen, want vader heeft gezegd: ik versta het niet! - Ik verbied u mij er meer over te spreken' enz. enz. en dan weet gij wel is het basta. - Nu: 'kom spoedig terug!' die uitroep moet ook het einde van mijnen brief zijn.

Uw liefhebbende broeder

WILLEM P.

X. Brief.
Karolina M. aan Wilhelmina Z. in 's Gravenhage.

Amsterdam, Maart 1808.

'Waarom schrijft gij mij niet?' vraagt gij in uwen laatsten brief. Ik weet het wel, lieve MINA! ik had er reeds eenen van u te beantwoorden: maar ik heb thans wel wat anders te doen dan te schrijven. Mijne moeder is sedert drie weken zeer ziek. In het eerst heb ik hare ongesteldheid weinig geteld, en ben aan mijne gewoonte van zoo vele pretjes als zich opdeden waar te nemen, getrouw gebleven; maar het werd al erger en erger met haar, zoodat

ik moest besluiten een weinig meer te huis te blijven, schoon op moeders verzoek EMILIA P. hier was komen logeren om haar op te passen. Aan EMILIA is de zorg veel beter toevertrouwd dan aan mij, evenwel heeft deze er altijd zoo veel tegen in te brengen, als ik eens spreek van uitgaan; of, ten einde eene en andere kennissen op te wachten, mij van de ziekenkamer te verwijderen, dat ik niet durf ondernemen het geven van drankjes, het thee schenken, of het aanreiken van drinken na te laten. Met zulke bezigheden slijt ik dan nu mijnen tijd bij dag, ja zelfs somtijds ook des nachts, zoodat ik bijkans geene minuut over heb om iets voor mijn vermaak te doen. Zoudt gij wel gelooven dat ik over deze weinige regels drie dagen geschreven heb? Maar gedurig moet ik de pen nederleggen. O! hoe lang en eenzelvig zijn deze dagen! Ik zet dus ook slechts Maart, want ik weet niet eens aan den hoeveelsten dag dier maand wij zijn.... Daar word ik al weder geroepen. - Vaarwel.

Uwe

KAROLINA M.

XI. Brief.
Emilia P. aan Willem P.

Amsterdam, 13 Maart 1808.

Hartelijk dank, lieve WILLEM! voor uw vriendelijk schrijven. Hoe lief het mij is, dat gij naar mijne

terugkomst verlangt, kan ik u niet zeggen, maar ik zal trachten het u te bewijzen, door wanneer ik weder te huis zal zijn, mijne pogingen te verdubbelen, om aan uwe vriendschap op alle mogelijke wijzen te beantwoorden. Twee dingen echter in uwen brief doen mij leed. Vooreerst dat gij een weinig te vrijmoedig klaagt over het niet wel gemutst zijn van vader. Ik vraag u zelven of het niet natuurlijk is, dat een eerlijk man als hij, zich op allerlei wijzen gedwarsboomd ziende, zijne gunstige vooruitzigten aangaande zijne zonen met eenen dikken nevel overdekt, en van den omgang met zijne oude bekenden door den drang der omstandigheden verstoken, in eenzaamheid aan zijne zwaarmoedige gedachten overgelaten, wel eens gemelijk wordt? Gij zijt nog jong, beste broeder, opgeruimdheid is der jeugd eigen, maar oud-wordende lieden zien doorgaans alles zwaarder in, hoeveel te meer dan, moeten *zij* dit doen, die waarlijk met tegenheden te kampen hebben. Betoom dus, uwe wreveligheid tegen vader, en bedenk altijd, dat hij niet *op* ons, maar *om* ons somtijds ontevreden is. Moet gij evenwel klagen, klaag altijd gelijk gij gedaan hebt aan mij, maar wacht u zorgvuldig van ooit aan uwe mede-studenten iets over huisselijke dingen te zeggen. De tweede zaak uit uwen brief, welke mij leed doet, is, dat gij lust hebt in het Lidmaatschap van de Eerewacht. Denk naar wien gij uwen naam WILLEM ontvingt, denk aan de aanzienlijke eereposten welke uwe voorouders onder het Stadhouderschap bekleed hebben, en oordeel zelf, of het geene

schande zou zijn, indien gij u ten dienste liet gebruiken van eenen Franschman door *Europa's* dwingeland herwaarts gezonden. Zeker, zoo als gij zegt, *uw* mededoen zou aan den staat der zaken niets veranderen, maar, indien alle Hollanders van eenig aanzien weigerig bleven, zou zulks ten minste toonen, dat wij in het algemeen onze onderdrukkers verfoeijen, en misschien zou er zoo doende eens een tegenstand geboren worden, die het vaderland van hun dwangjuk verloste. Deze redenering zal u doenzien, dat ik mij tot het verwerven van hetgeen gij begeert, niet kan in de bres stellen; gij zult het mij hoop ik niet ten kwade duiden, maar tegen mijne overtuiging kan ik nimmer handelen. In zijne weigering heeft, mijn's inziens, vader groot gelijk, ik zou, in zijne plaats, hetzelfde doen. Blijf gij stil bij hem, of te *Utrecht*, tracht hem door minzaamheid en onderwerping te vervrolijken, groet hem eerbiedig mijnentwege, omhels FREDRIK voor mij, en geloof dat ik steeds met de opregtste genegenheid ben

Uwe liefhebbende zuster

EMILIA P.

P.S. Mevrouw M. is aan de betere hand, maar blijft nog zeer zwak.

XII. Brief.
Wilhelmina Z. aan Karolina M.

***'s Gravenhage*,14 Maart 1808.**

O mijne waardste! gij, die zoo vrolijk dit tranendal doorwandeldet, gij kent dan nu ook de smart! Ach! mijn doorwond hart kan bijna geene droefheid meer voor anderer leed gevoelen; mijne beschreide oogen hebben bijkans geene tranen meer over, om die te storten over wee, dat mij niet persoonlijk treft, en echter, de heilige vriendschapsband, welke mij aan u hecht, doet mij lijden over uwen druk en weenen om uw leed! uwe moeder is krank! Helaas! wat moet gij niet gevoelen! Het is goed dat EMILIA P. bij u is, zij is hardvochtig; mijn teeder zenuwgestel zou het niet uithouden, zoo gestadig een lijdend medemensch voor oogen te hebben! O! neem gij u zelve in acht, verstoor niet, door te huiszitten en waken, uwe dierbare gezondheid; laat u niet te zeer door de gevoellooze EMILIA wetten voorschrijven! Spaar u, spaar u voor mij! Wat zou er van mij worden, indien ik u moest verliezen, u die mij nog somtijds door uwe opgeruimdheid hebt vervrolijkt; wanneer ik klaagde om hem.... om hem, den wreedaard, wiens naam ik niet durf uiten, uit vrees dat mijne tranen, dit

mijn geschrijf onleesbaar mogten maken! Reeds in mijne voorgaande twee brieven, schreef ik u over hem, gij antwoordt mij geen woord op al mijn gejammer! Ik schrijf dit aan uwen eigenen kommer toe, maar ik herhaal mijn verzoek; tracht te vernemen, of de trouwelooze uit *Frankrijk* terug is, en zich te *Utrecht* bevindt. Ik heb sinds zijn afzijn slechts één' brief van hem gehad, schoon ik hem onophoudelijk heb geschreven met al het vuur der liefde, hetwelk in mijn' boezem voor hem blaakt. Is hij terug, wijl ik er niets van weet, zoo zal ik mij der wanhoop moeten overgeven. Is hij nog in zijn vaderland, dan wil ik aan onvoorziene omstandigheden zijn stilzwijgen toeschrijven, en mij voeden met hoop, der lijdenden eenige troost. - Waarde vriendin, heb medelijden met eene ongelukkige en meld mij spoedig, of ik leven kan, of sterven moet. - Vaarwel.

Uwe teederminnende Vriendin

WILHELMINA Z.

XIII. Brief.
Emilia aan mev. de Wed. R. te Parijs.

Amsterdam, 20 Maart 1808.

Hoe aangenaam het mij was, mijne waardste! door uwe nicht, behalve uwen brief ook mondelinge

tijding van u te ontvangen, is mij niet mogelijk uit te drukken: met iemand over u te spreken, die u kent en hoog waardeert, en u onlangs nog gezien heeft, was mij bij uitstek verkwikkelijk. Toen men mij eene Zwitsersche juffer aanmeldde, had ik niet het minste vermoeden van de aangename verrassing welke mij wachtte, het doet mij leed dat ik voor uwe lieve nicht zoo weinig doen kan, maar ik hoop nadere kennis met haar te maken, en zoo mogelijk haar eenige kleine diensten te bewijzen. Daar uw tijd bepaald is, en ik dus mij niet durf vleijen van zoo dikwijls als ik het wenschen zoude, brieven van u te ontvangen, en het ook mijne beurt tot schrijven is, neem ik de pen eens weder op, u niet lang onkundig willende laten van de behouden aankomst uwer nicht in mijn vaderland, en aan uw verlangen van nogmaals iets van mij te hooren, willende voldoen. - Met groot genoegen heb ik vernomen, dat gij goedkeurt hetgeen ik u gemeld heb, te hebben gedaan; ach! had ik u altijd, gelijk in vroegere jaren bij mij, hoe dikwijls zou ik niet uwen raad vragen, hoe veel geruster dien raad volgende, op mijnen weg voortgaan! Geloof mij, mijne dierbare! ik wil altijd zoo gaarne het goede, maar is het niet vreemd dat ik zoo dikwijls niet regt weet wat het beste is? Vele stalen van ongewisheid dienaangaande, zou ik u kunnen voorleggen; ééne wil ik u geven. Tot het regt verstand van hetgeen waaromtrent ik uwen raad thans verlang, moet ik u eenige dingen verhalen uit het huis waarin ik nu verkeer, en zaken mededeelen, de hoofdpersonen,

die hetzelve bewonen, rakende, en niet juist tot hare eer ftrekkende. Hierin ligt nu mijne twijfeling; mag ik iets ten kwade openbaren van menschen die mij achting en vriendschap bewijzen, omdat ik door die openbaring, misschien beter dan ik zonder dezelve zou kunnen, iets te haren beste zal vermogen, of moet ik zwijgen en zoo mijne goede voornemens werkeloos laten? Lang heb ik over deze vraag getobt, dan die eens met ja, dan weder met neen beantwoord, en zoo gaat het mij maar al te dikwijls. Wijs mij hierin teregt, lieve vriendin! Wijl ik in u een onbepaald vertrouwen stel, zal ik ditmaal handelen alsof gij mij geantwoord hadt, ‘gij moogt spreken,’ keurt gij mijne mededeeling af, zoo schrijf het mij, en ik zal niet weder eene soortgelijke feil begaan. In allen gevalle behoef ik u naauwelijks te verzoeken dat de zaak tusschen ons tweeën blijven moge! - Weet dan dat ik in Mev. M. een wereldschgezind mensch heb aangetroffen, welke in hare krankte, veel meer schrik tegen den dood, dan onderwerping aan Gods wil heeft aan den dag gelegd. Altijd was hare vraag aan den dokter, ‘zou ik het er nog doorhalen? Ach, ik ben nog veel te jong om te sterven!’ riep zij, als hij het hoofd schudde. ‘Lieve dokter help mij toch van die koorts af, ik zal zooveel innemen als gij begeert!’ Nooit heb ik haar hare toevlugt tot Gods Voorzienigheid hooren nemen, nimmer gemerkt dat zij gebeden heeft! Sedert dat hare beterschap begonnen is, en zij een paar uren van den dag opzit, en veeltijds wakende in haar bed ligt,

heb ik wel eens gewaagd te vragen, of ik haar iets wilde voorlezen, het zij uit den Bijbel of eenig Godsdienstig boek; tot mijne verbazing heeft zij mij dan geantwoord: ‘Kindlief ik wil gaarne iets hooren lezen, maar ik heb opmontering noodig. Zoek eens in mijn boekenkasje, daar zal wel de eene of andere vrolijke roman voorhanden zijn!’ En nu, daar zij dagelijks in krachten toeneemt, waar denkt gij dat zij zich het meest over bekommert; of KAROLIENTJE wel wat vermaak heeft, of zij al iets weet van de partij, welke de stad aan den Koning geven zal; of zij wel gezorgd heeft om eene goede plaats te hebben ten einde de inkomst van LODEWIJK te zien? enz. De dochter van zulk eene moeder, hoe kan die anders dan ligtzinnig zijn? Ook is zij zulks in eenen hoogen graad. Hare inborst is in het geheel niet kwaad, maar lust tot vermaak verdooft bij haar alle goede hoedanigheden, zelfs de liefde tot hare moeder heeft moeten onderdoen, voor haar heerschend gebrek, en dikwijls heeft de zieke vóór mijne komst niet al gehad wat zij behoefde, omdat de Jufvrouw uit was. Hier zijnde, heb ik als goede vriendin, KAROLINA zoo veel ik kon weêrhouden, en zij heeft naar mijne vermaningen geluisterd; maar, nu het gevaar van hare moeder geweken schijnt te zijn, begint het oude leven weer; als ik zeg: het zou toch beter passen KAROLINA, dat gij uwe moeder een weinig meer gezelschap hield, dan geeft zij mij tot antwoord: *Gij* zjjt immers daar! ik heb nu zoolang te huis gezeten dat ik het niet langer uithouden kan.’ -

Wordt aan de moeder gevraagd hoe zij het verkiest? dan is het antwoord: ‘Och laat KAROLIENTJE maar pret hebben!’ In vele takken spreidt zich natuurlijkerwijze de gemelde ligtzinnigheid uit. Zorg voor opschik neemt den tijd weg, die aan het bezorgen van de huishouding gewijd moest zijn. Beuzelachtige handwerkjes worden voortgetrokken aan het opdoen van nutte kundigheden, of het leeren uitvoeren van eenig degelijk werk. Dat ik mij laatst eenen japon maakte verwekte bijna gelach. ‘Ik bewonder u, zei KAROLINA, maar ik borduur veel liever eene strook *à la créte de cocq*, dat patroon heeft koningin HORTENSE bedacht, en men kan niet mee, zonder het te hebben!’ Allerlei meesters komen op de bepaalde uren, maar of de Jufvrouw is uit, of wacht te gelijken tijde bezoeken op, of verpraat een groot gedeelte van het vlugtige uur. Om oefenen in de tusschendagen wordt bijna niet gedacht. Honderdmaal rangschik ik in stjlte KAROLINA onder die vrouwen, van welke PAULUS zegt: ‘dat zij altijd leeren, en nimmermeer tot kennisse der waarheid komen,’ want gelijk gij begrijpt, mijne jonge vriendin, weet eigenlijk niets. Ik geloof waarlijk dat die ligtzinnigheid omtrent dingen die, om zoo te spreken het hoofd aangaan, eenen nadeeligen invloed op het hart hebben, want dikwijls hoor ik hier lagchen over iets dat eer treurenswaard zou zijn. Bij voorbeeld; eenige dagen geleden, kwam KAROLINA met eenen geopenden brief in de kamer loopen, en zeide, ‘Nu moet ik u iets grappigs voorlezen van WILHELMINA Z. die niet

weet of zij leven kan, of sterven moet, omdat zij geene tijding ontvangt van zekeren Franschman voor wien zij eene smoorlijke liefde heeft opgevat!' De brief werd mij voorgelezen; ik vond dien inderdaad in eenen overdrevenen stijl geschreven, maar daar ik niet lachte, vraagde KAROLINA, wat ik er toch van dacht? 'Dit meisje is waarlijk ongelukkig,' antwoordde ik, 'ik beklaag haar.' 'Zij is zot,' hernam KAROLINA, 'ik zal haar schrijven dat ik niets van haren liefsten weet, noch nasporen kan. Ik heb geenen tijd om mij met haar geklag op te houden! - En dezen avond zal ik met haar fraai geschrijf, mij eens regt, met de vriendinnetjes die ik bij mij wacht, vermaken.' 'Zoudt gij willen, KAROLINA!' zeide ik, 'dat indien de zaak omgekeerd ware, WILHELMINA omtrent u zoo handelde? O maak geen misbruik van het in u gesteld vertrouwen! Zulks te doen is onheusch en mag ik zeggen strafwaardig. Ik keur geenszins goed al wat Jufvr. Z. schrijft, noch billijk hare overgroote gevoeligheid, maar zij is zeker thans ongelukkig, omdat zij het meent te wezen; zij stort hare tranen in uwen schoot, en zoudt gij niet alleen haar troost weigeren, maar bovendien haar tot een voorwerp van spotternij maken? Ik hoop dat uw eigen hart u zegt, hoe versoeijelijk zulks wezen zou!' - 'Ach!' antwoordde zij, 'mijn hart zegt dat ik lagchen moet als het te pas komt, ik hou veel van u, maar niet van uwe Predikaties. Kom van avond beneden, als mijne karnuitjes er zullen zijn, gij zult zien

hoe ik de sentimentele WILHELMINA zal nadoen, en het zal mij verwonderen, indien gij u bedaard houden zult. - Tot straks.’ Hierop liep zij al springende heen; ik bleef verbaasd zitten, en bejammerde stilzwijgend de gevolgen van eene weinig zedelijke opvoeding, welke zich in KAROLINA zoo zeer tot haar nadeel openbaren. Nu vraag ik uwen raad, moet ik hier zwijgen, of is er eene betamelijke wijze op welke ik beide, moeder en dochter tot eenig nadenken kan brengen? Zooveel jonger zijnde dan Mevr. M. durf ik haar, zoo als men het noemt, geene wijsheid schaffen, en maar acht jaren ouder dan KAROLINA, is het moeijelijk mij tot hare zedemeesteresse op te werpen. Uit het reeds aangehaalde ziet gij dat zij niet van mijne predikatiën houdt.... en echter haar in het verderf te zien loopen, zonder ten minste mijn best te doen om haar te waarschuwen, kan mij niet van het hart. Dus nogmaals, geef mij raad. Ik verlang met ongeduld naar uwen brief, en hoop dien spoedig te ontvangen, te meer daar, indien de zieke blijft beteren, ik waarschijnlijk hier niet lang meer toeven zal. Ontvang inmiddels de verzekering mijner hoogachting en opregte vriendschap.

Uwe

EMILIA P.

XIV. Brief.
De heer Alexander P. aan Emilia P.

***Zeist*, 22 Maart 1808.**

Schoon ik door uw schrijven, zoo aan mij, als aan uwe broeders, vrij dikwijls tijding van u bekom, verlang ik echter, lieve dochter, u weder bij mij te zien. Mij dunkt Mevr. M. zal thans uwen bijstand wel kunnen ontberen, en ik ben meer dan drie weken alleen geweest. Er zijn menschen die als men hun den vinger geeft, de geheele hand nemen, zoo schijnt het dat uwe zieke meent te doen, maar gij zoudt dunkt mij, wel kunnen zeggen, dat het nu lang genoeg is, ten zij dat gij zelve u te zeer in de stad vermaakt om weder buiten te komen; maar aan de uitspanningen zelve, moet men perk weten te stellen, wanneer het betaamt; dus wacht ik u hoe eer hoe beter hier terug. - Vaarwel!

Uw liefhebbende vader

ALEXANDER P.

XV. Brief.
Emilia P. aan den heer Alexander P.

***Amsterdam*, 23 Maart 1808.**

Heden morgen waarde Vader! ontving ik uwen brief: ik haast mij nog dezen avond er op te antwoorden, dat ik morgen met de middagschuit van hier meen te vertrekken, en dus tegen den avond bij u te zijn. Ik heb aan Mevr. M. mijn besluit te kennen gegeven, zij was heusch genoeg om te zeggen, dat zij gaarne mij langer bij haar had gehad, maar uw verlangen eerbiedigde. Ik kom dus, zoo spoedig het mij mogelijk is, te meer daar het mij onuitsprekelijk leed doen zou, zoo gij, waarde vader! in ernst denken kondet, dat stadsvermaken in staat waren, mij mijnen pligt jegens u te doen verzuimen. Ik heb inderdaad van die vermaken geen het minste genot gehad. Mijne oude bekenden zijn mij komen bezoeken; maar de meeste heb ik niet gezien, wijl ik bij de zieke bezig was, en slechts een paar keeren ben ik uit geweest, om bij mijne tantes mijne opwachting te maken, - In hoop u en mijne broeders in welstand te ontmoeten, blijf ik steeds.

Uwe gehoorzame dochter

EMILIA P.

XVI. Brief.
Mevrouw M. aan den heer Alexander P.

***Amsterdam*, 24 Maart 1808.**

Mijnheer en Waarde Vriend!

Daar uwe lieve dochter mij, volgens uw verlangen, verlaat, kan ik niet afzijn u mijnen dank te betuigen voor de vergunning, welke gij haar gaaft, om mij in mijne ziekte te komen oppassen. Zij is mij van onbegrijpelijk veel nut geweest; als ware ik hare moeder geweest, heeft zij mij alle mogelijke hulp toegebragt, en daar ik nog zeer zwak blijf, en gevoel niet geheel hersteld te zijn, had ik haar gaarne langer bij mij gehouden. Ik kan mijne KAROLINA niet vergen altijd bij mij te huis te blijven, en EMILIA'S gezelschap was mij een troost, welken ik zeer missen zal; doch ik begrijp dat als men eene dochter heeft gelijk zij is, men niet gaarne haar bijzijn mist. Wat gij gedaan hebt om haar zoo bedaard en huisselijk te maken, begrijp ik niet, maar ik zou u haast uw geluk benijden. Jammer is het, dat zulk een kleinood in een afgelegen dorp begraven wordt, zendt haar zoo dikwijls het u en haar gelieven zal, herwaarts, zij zal altijd met opene armen ontvangen worden, door

Uwe verpligte dienaresse en vriendin

Wed. M.

XVII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 30 Maart 1808.

Lieve Vriendin!

Aan uw verzoek en aan dat van uwe moeder voldoende, schrijf ik u zoo ras mij zulks mogelijk is. Inderdaad, ik heb te huis zooveel te doen gevonden, dat ik wel begrijp dat mijn vader het noodig vond dat ik terug kwame; nu is alles weder in de oude plooi gebragt, en ik gebruik mijne eerste vrije oogenblikken, om mij in de verte een weinig met u te onderhouden. Daar ik weet dat gij nog al geene vijandin van de vrolijkheid zijt, zal ik u een verstag geven van mijn wedervaren op reis, met hetwelk gij u misschien een poosje zult kunnen vermaken. Gij weet, ik had de roef gehuurd; zoodra ik er in was zeide ik aan den schipper dat ik niemand in wilde nemen, wij vertrokken, en ik ging stil in een hoekje, in ANACHARSIS *Reize* zitten lezen. Alles ging wel tot aan *Ouderkerk*, maar terwijl wij daar een oogenblik stil lagen, kwam er zeer hard een wagentje van de stad af aanrijden, en ik hoorde al van verre een geschreeuw, als van menschen die bang waren dat wij vóór hunne aankomst afvaren zouden. Het rijtuig bereikte de schuit, terwijl de schipers het vaartuig reeds voortboomden. Daar

kwam met eenen sprong uit den wagen een luchtige Franschman, al roepende: *la Cabine! la Cabine!* en onderwijl zoo spoedig mogelijk twee dames de eene vrij bejaard, de andere jong helpende om uit te stappen. Gerust op mijne afspraak met den schipper liet ik den Franschman met dezen haspelen zonder mij met de zaak te bemoeijen, dan na eene vrij hevige woordenwisseling zag ik niet zonder leedwezen het nieuwaangekomene gczelschap naar de roef toekomen en hoorde ik mij door den officier zeggen: '*Madame je vous en supplie accordez une place dans la cabine à ma mere et à ma soeur! La barque est si remplie qu'il n'y a pas moiën de s'y placer, et nous devons absolument etre ce soir d Utrecht!*' Ondertusschen waaide en hagelde het er frisch op aan de schipper wilde voort, ik had medelijden met de arme dames die op den wal stonden te bibberen, en stond haar, hoezeer met weêrzin, toe, in de roef te komen. Daar traden nu, niet alleen *la mere et la soeur*, maar ook *le jeune homme* binnen, met een koffertje, een valies, twee hoedendoozen en eene kooi met een' goudvink, welke het *Ah ça ira!* van de eerste Fransche revolutionairen, ongelukkig genoeg voor het arme diertje had leeren fluiten. Gij begrijpt, hoe ik bij dit alles te moede was. Na mijne lastige gasten gegroet en hunne dankbetuigingen voor mijne beleefdheid een weinig binnensmonds beantwoord te hebben, nam ik mijn boek weder op en ging voort met lezen, maar ik kon niet lang mijne aandacht op de lotgevallen van den reiziger door *Griekenland*, blijven

vestigen, daar mijne gezellen die door hun gebabbel gedurig aftrokken. Ik haalde dus mijn handwerk voor den dag, en nu werd van tijd tot tijd het gesprek tot mij gerigt, in dier voege, dat ik niet wel vermijden kon er deel aan te nemen. Ik vernam al spoedig, zonder er naar te vragen, dat de jonge Heer EUGÉNE BERNETTI, met zijne moeder en zijne zuster ELISE, pas sedert acht dagen uit *Frankrijk* terug was; dat hij, den Koning moetende volgen, benevens de dames te *Amsterdam*, naar eene woning was gaan rondzien, en eerst dezen morgen omtrent de huur van een paar kamers op den *Nieuwendijk* klaar gekomen zijnde, daardoor wat te laat aan de *Beerenbijt* was beland, daarom de schuit had nagereden, en nu zeer verheugd was van '*si bonne compagnie, et une dame qui parfait si bien le Français*,' aangetroffen te hebben. Voorts werd er geklaagd over het klimaat van *Holland;* over de hardheid van onze taal; over het weinige vermakelijke van de gezelschappen hier te lande; over het eenzelvige van onze landouwen, door geene bergketenen doorsneden, en altijd het *chez nous* met verrukking aangehaald. Na lang op al die hatelijkheden gezwegen te hebben, zeide ik eindelijk dat ik wel wenschen zou dat al degenen die *Holland*, zulk een ellendig land vonden, hun *chez nous* nooit verlaten, en nimmer hier gekomen waren. '*Que voulez vous madame*,' antwoordde hier op de jonge Heer; '*ce sont les circonstances qui nous y ont forcées!*' '*Oui en effêt les circonstances!*' hetvatte zuchtende de moeder, en toen kreeg ik een relaas, van

haar wedervaren, hetwelk hierop uitkwam, dat zij weduwe van eenen koopman uit *Lyon*, reeds twee van hare zonen, in de door NAPOLEON gevoerde oorlogen, verloren hebbende, en haar vermogen, bij gebrek aan iemand, die hare zaken wel wist te behartigen, dagelijks ziende verminderen, besloten had met hare dochter te gaan, waar haar laafst overgebleven zoon zich bevond. '*Courage, ma mère!*' riep daarop lagchende de officier, '*un bon mariage, paiera tout!*' - Ik toonde mijn medelijden met de moeder, maar vraagde niet naar het aanstaande huwelijk van den jdngen Heer; dan deze voelde haastig in zijne zakken, sloeg zich eensklaps voor het hoofd, en zeide: '*Sacré nom d'un chien! volià que j'ai oublié de remettre ma lettre à la poste! Il faudra que ma tendron endure encore un jour de plus sa douloureuse existence sans avoir de mes nouvelles!*' De moeder schudde het hoofd; broeder en zuster barstten in een schaterend gelach uit. Toen zij een weinig bedaard waren, zeide EUGÉNE: '*Cependant il conviendrait de mettre madame au fait*,' - en daarop begon hij mij te verhalen, hoe hij, toen LODEWIJK nog *'s Gravenhage* bewoonde, kennis gemaakt had met zeker rijk meisje, zes jaren ouder dan hij, leelijk als de nacht, zeer slecht Fransch sprekende, en weinig verstand bezittende, maar voorkomende genoeg, om het praten met haar gemakkelijk te maken, zoo ras men eene uniform aan had, 'Ik heb,' vervolgde hij, 'de gunst van dit bemimienswaardig voorwerp zoeken te winnen, en

ben daarin zoo wel geslaagd, dat zij mij niet alleen gedurende mijne afwezigheid, brief op brief vol zotte klagten geschreven heeft, maar nu eindelijk (daar ik het antwoorden wat veronachtzaamd heb) dreigt zich door droefheid te zullen laten verslinden, indien ik niet schrijf, of niet kom! Komen (voegde hij er op een' theatralen toon bij,) komen kan ik nog niet mijne liefste, maar een' brief zal ik u zenden, hier is hij reeds, ik overdek hem met kussen welke ik liever heb dat hij u geve dan ik - echter zal ik u huwen, ja dierbare! wacht maar, uw goud lacht mij toe!' Hierop volgde wederom geschater van de zuster. 'Maar wat zult gij, toch doen?' vraagde zij, 'met eene vrouw welke gij niet bemint, als gij getrouwd zult zijn?' 'Ik zal hare dukaten tellen,' was het antwoord, 'van zulk eene bezigheid wordt men niet moê!' - Onder dit gesprek waren mij als schillen van de oogen gevallen: wie weet, dacht ik, of deze Mr. BERNETTI niet de betreurde minnaar is van Jufvr. Z...! ik wilde het niet regtstreeks vragen, om mij in de zaak niet noodeloos in te wikkelen, maar hopende echter misschien eenig goed te kunnen te weeg brengen, zeide ik: 'verschoon mij mijn Heer, indien ik u zeg, dat het mij dunkt strijdig te zijn met de inborst van een eerlijk man, alleen om geld een meisje ten huwelijk te vragen, en haar, met welke men zijn leven meent te slijten, op het zoo teedere punt der genegenheid, al vooraf te bedriegen. Zie van haar af; indien zij u waarlijk lief heeft, zal zulks haar ongetwij-

feld grieven, maar die smart zal toch beter te verduren zijn, dan de ellende van een ongelukkig huwelijk!' '*Ah! ah! de la morale!*' was het antwoord van den loszinnigen vreemdeling. '*Quant à moi je lui préfére, les Florins de Hollande!*' - Met afschuw wendde ik mij daarop, zooveel de volte van de roef het mij toeliet, van mijn gezelschap af, en nant mijn boek weder op, niet zoo zeer om te lezen, want daartoe waren mijne gedachten te zeer op het voorgevallene gerigt, maar om, ten minste voor eene poos, van spreken vrij te zijn. Het was omstreeks vijf ure, eer ik om eten dacht, maar toen meenende daarin eene goede tijdkorting te zullen vinden, haalde ik den voorraad met welken uwe moeder mij zoo rijkelijk begiftigd had, voor den dag, en bood mijnen reisgenooten, (die door overhaasting verzuimd hadden iets mede te nemen) aan, om met mij te deelen. Na vele komplimenten stemden zij hierin toe. De tafel gereed zijnde, zeide ik: '*Ne prierons nous pas le bon Dien? Ci fait*;' zeide EUGENE, '*je n'y pensais pas dans ce moment!*' - '*Monsieur, je crois que Dieu étant toujours et partout avec nous, il convient en tous lieux de penser à Lui*,' hernam ik op eenen zeer ernstigen toon, welken toch eenigen indruk op het jonge mensch scheen te maken, want hij nam zijnen hoed af; vouwde de handen, en zat een oogenblik stil. Maar mijn honger was vervlogen, mijn afkeer vermeerderde voor het onnadenkend volk, hetwelk onzen dierbaren va-

derlandschen grond betreedt, en ik had berouw over mijne toegevendheid jegens de familie BERNETTI. Aan de *Nieuwersluis* stilliggende, was daar eene geheele menigte Franschen; naauwelijks hadden zij mijnen officier gezien, of zij liepen naar hem toe, schudden hem de hand, sprongen in den stuurstoel, groeteden de dames, en vraagden of het gezelschap niet met hen wilde terug rijden, zij hadden twee van hunne kameraden, welke naar *Amsterdam* moesten, tot hier van *Utrecht* vergezeld, de twee opene plaatsen in het rijtuig zouden, meenden zij, voor mijne drie reisgenooten genoeg zijn, de goudvink, kon zelfs ook nog meê, de bagaadje zou achter opgepakt worden, des noods zou een van de heeren naast den voerman gaan zitten, om de dames meer ruimte te geven, - kortom, de koop werd gesloten, - ik kreeg vele bedankjes voor mijne beleefdheid, en zoo raakte ik, vroeger dan ik had durven hopen, van het gezelschap bevrijd. - Hoe lang ook mijn brief reeds zij, moet ik toch, lieve KAROLINA, u nog verzoeken dat gij, indien mijn vermoeden, omtrent Mr. BERNETTI en Jufvr. Z., gegrond is, van hetgeen ik u geschreven heb, een omzigtig gebruik gelieft te maken, ingeval gij aan de belanghebbende persone, iets van de min gunstige gevoelens van haren minnaar wildet te kennen geven. - De brief van uwe moeder aan mijnen vader, heb ik dezen laatsten ter hand gesteld, wat er in stond, is mij onbewust, maar het schijnt iets tot mijn voordeel geweest te

zijn, ten minste, mijn vader, die bij mijne aankomst maar half tevreden er meê scheen dat ik, in plaats van met de ochtendschuit te komen, de middagschuit gekozen had, nam mij, na het lezen des briefs, bij de hand en zeide, mij omhelzende: ‘Nu kindlief ik verheug mij u weder bij mij te hebben.’ Deze woorden deden mij onbeschrijfelijk veel genoegen, mijne beide broeders, die mij met het wagentje van den boer, van de Roobrug afgehaald hadden, waren ook blijde van mij weder te zien, en wij bragten den avond zeer genoegelijk door. Sedert gaat alles op den ouden voet voort; aan het saizoen heb ik sinds mijn afwezen veel gewonnen, dit veraangenaamt mijne wandelingen, en weldra, hoor ik, zullen er weder lieden, welke de winter van hunne buitenverblijven verjaagd had, derwaarts keeren, en zoo zal den thans zeer engen kring van mijne bekenden, zich kunnen uitbreiden. Evenwel, wie ook komen moge, mijne Amsterdamsche kennissen vergeet ik niet, en aan u in het bijzonder, hoop ik dikwijls te schrijven. Zend mij spoedig tijding van u en van uwe moeder, en geloof mij steeds te zijn

Uwe Vriendin,

EMILIA P.

XVIII. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 3 April 1808.

In lang, mijne waarde, heeft mij eenig geschrijf niet zoo zeer vermaakt, dan uw brief: ik kan mij u verbeelden, zoo als gij in de schuit gezeten hebt, met een zoo lastig gezelschap! Gij hebt het geraden, BERNETTI is de naam van den Adonis van Jufvr. Z. Gij weet, dat, toen gij nog hier waart, ik haar geschreven heb, dat ik niets van haren Franschman wist, en ook geen middel kon bedenken om er iets van gewaar te worden: nu, heb ik haar weder geschreven; de kopij van mijnen brief gaat hier nevens, waarom? raad dit ook eens. Ik wed, dat gij de oplossing wel treffen zult, evenwel zal ik u die geven. Herinnert gij u nog zekeren morgen toen ik over WILHELMINA'S liefde spotte, en u zeide, dat ik mij des avonds nog meer over dezelve dacht te verlustigen? Weet gij welk antwoord gij mij gaaft, en hoe ik het opnam? Als eene regte ligtzinnige, niet waar? Dan, toen de avond en de gelegenheid tot schertsen daar was, hoe gedroeg ik mij toen? Als eene regte vrouwelijke CATO, want ik weerstond de verleiding, ik schertste niet over Jufvr. Z., dit heb ik u uit eene soort van schaamte niet gezegd, maar ik kan het schrijven, en er bijvoegen,

dat ik, nadenkende over hetgeen gij gezegd hadt, de gegrondheid van uwe aanmerking en berisping gevoelde. Niet zonder reden, daar gij van mijne handelwijze onkundig gebleven zijt, geeft gij in uwen laatsten brief eenige ongerustheid, omtrent de manier op welke ik nu weder handelen zou kennen, en daarom gaat de ingeslotene hiernevens. Schrijf mij of hij u bevalt. Waarlijk, ik stel grooten prijs op uw gevoelen; ik weet niet hoe het komt, maar sedert uw vertrek ben ik minder, dan vóór uwe komst, met mij zelve tevreden; ik geloof dat ik dikwijls doe wat beter anders gedaan ware, maar hoe kan ik zonder goeden raad altijd bij tijds gewaarschuwd worden? Help mij dan, zoo dikwijls zulks mogelijk wezen zal, en zeg het mij als gij iets berispelijks in mij ontdekt; want ik geloof dat het toch beter is te wezen, zoo als gij zijt, dan zoo als ik ben.

Mijne moeder, die nog steeds zwak blijft, groet u op het minzaamste. Vaarwel! antwoord mij spoedig en wees verzekerd, dat ik nog meer dan voorheen u hartelijk lief heb.

KAROLINA M.

XIX. Brief.
Karolina M. aan Wilhelmina Z.
(*In den voorgaanden brief ingesloten*).

***Amsterdam*, 3 April 1808.**

Lieve WILHELMINA!

Daar ik sedert mijnen laatsten brief, toevalliger wijze, iets van den Heer B. heb vernomen, zoo haast ik mij u zulks te melden. Hij is sinds bijkans veertien dagen uit *Frankrijk* terug met zijne moeder en zuster, welke benevens hem, hier ter stede meenen te komen wonen, zoo ras het hof herwaarts zal overgebragt zijn. Mij dunkt gij kunt het met regt uwen minnaar kwalijk nemen, dat hij zoo lang weder hier is, zonder u te hebben komen bezoeken. Misschien is zijne liefde door de afwezigheid een weinig verkoeld, hij is een Franschman, en de lieden van zijne natie zijn, gelijk gij weet, wel eens wat luchtig. Ik zou in uwe plaats niet veel staat op hem maken, en liever geheel van hem afzien, dan het geluk van mijn leven te wagen aan de wuftheid van eenen vreemdeling, die (zoo als ik gehoord heb) met weinig achting spreekt over de Hollanders in het algemeen, en omtrent zekere kennissen, welke hij in *'s Hage* gemaakt heeft, in het bijzonder, zich niet zeer gunstig

heeft uitgelaten. Wijl gij mij, over uw hartsgeheim geschreven hebt, heb ik gemeend u het bovenstaande te mogen, ja te moeten melden, verschoon mijne vrijpostigheid en geloof mij te zijn uwe in uw lot belangstellende vriendin

KAROLINA M.

XX. Brief.
Mejufvr. Louise Derval aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 4 April 1808.**

Waarde Tante!

Ik ben als het ware in eene nieuwe wereld verplaatst. In een land, zoo weinig gelijkende naar dat van mijne geboorte; in eene stad zoo veel grooter en woeliger, zoo geheel anders gebouwd dan het nederige *Aubonne;* omringd van menschen welker taal mij zoo vreemd in de ooren klinkt, niet één mij bekend aangezigt ontmoetende - ach, er behoort meer *filozofie* toe, dan ik bezitte, om zich bij dat alles niet aan droefgeestigheid over te geven. Dikwijls houde ik mij uwe lessen en bemoedigingen vóór dikwijls denk ik er aan, dat ik eene verlatene weeze ben, en door eigen pogen voor mij zelve behoor de middelen te vinden om met eere door de wereld te komen; dikwijls herinner ik mij opzette-

lijk dat gij, die thans zoo wel te vreden zijt en zoo veel welverdiende achting geniet, in weinig gunstiger omstandigheden dan de mijne, uwe loopbaan begonnen zijt; maar dan juist treft mij het gevoel van mijne zwakte dubbeld verpletterend: hoe zal ik, die nog in zoo vele opzigten te kort schiet, mij als onderwijsster van anderen durven opwerpen, mij verantwoordelijk stellen voor het toekomstig zedelijk en verstandig gedrag van kinderen welke, onder mijn bestuur geplaatst, zich ontwikkelen zullen? Deze vraag doet mij ijzen, en hoezeer ik anders verlang naar het beginnen van mijne bestemming als gouvernante, doet zij mij scrhikken voor de gelegenheid daartoe. Reeds heb ik mij bij de door u opgegevene personen aangemeld en eene advertentie in de courant laten zetten, maar tot nog toe is mij geene aannemelijke plaats voorgekomen. Intusschen leef ik zeer stil voort op de kamers door uwe zorg voor mij besproken bij den verdienstelijken boekhandelaar W., wiens kinderen ik tot tijdkorting eenig onderrigt in de Fransche taal geef. Met Mejufvr. P., uwe vriendin, heb ik kennis gemaakt, maar tot mijn groot verdriet is zij van hier naar haars vaders buitenverblijf terug gekeerd. Ik zeg niet te veel, als ik haar gemis een groot verdriet voor mij noem. U hare inborst te beschrijven zou dwaasheid zijn, daar gij haar beter kent, dan ik, maar u toch van hare minzaamheid te mijwaarts iets te zeggen, zal u niet vervelen en is mij bijna eene behoeste. Met eene soort van huivering liet ik mij bij haar aanmelden; eensdeels, geloof ik, omdat ik door uwe ge-

tuigenis, nopens haar, zoo groote achting voor haar koesterde, anderdeels omdat ik wist dat zij tot de allereerste geslachten van haar vaderland behoort. Ik werd aan het huis van Mevr. M., bij wie EMILIA logeerde, in eene benedenkamer gelaten, waar zij spoedig bij mij kwam. Zeer net, doch eenvoudig gekleed, middelmatig van grootte, welgemaakt, doch niet schoon van gelaat, hoewel blozende van gezondheid, stond *zij* daar vóór mij, van wie ik u zoo dikwijls met eene soort van vervoering had hooren spreken. Hare ernstige wezenstrekken en doordringende oogen waren niet geschikt om mijne beschroomdheid te verminderen, ik zeide haar echter, met korte woorden, wie ik was, en gaf haar uwen brief over. Hierop verhelderde haar gelaat, zij reikte mij de hand en heette mij welkom in hare vaderstad, in zeer wel uitgesproken Fransch, in zeer sierlijke bewoordingen, en met eene minzaamheid, die veel van mijnen schroom wegnam. Toen opende zij den brief en zag hem vlugtig in. ‘Uwe tante,’ hervatte zij, ‘meldt mij, dat de persone, welke mij dezen zal overhandigen, hare nicht is, verder behoef ik thans niet te lezen, ik wil dat vermaak tot straks te goed houden, zeg mij nu of het mij mogelijk zijn zou, iets voor u te doen, hetzij tot nut, hetzij tot veraangenaming van uw verblijf in deze vreemde stad?’ Dit laatste zeggende, zweefde er een glimlach om haren mond, die haar waarlijk aanvallig maakte. Ik legde mijne oogmerken voor haar bloot, en verzocht, mij tot haar te mogen wenden, wan-

neer ik raad van nooden zou hebben, of met eene of andere zaak verlegen zoude zijn. ‘Uwe tante,’ antwoordde zij, ‘zal u zeker reeds vooraf zoo goeden raad gegeven hebben, dat gij den mijnen niet zult behoeven, evenwel waar ik u van dienst kan wezen, ben ik bereid; het doet mij maar leed, dat ik in deze stad niet meer woon, en zelfs niet lang meer zal vertoeven. Ik ben hier aan het oppassen van eene zieke verbonden, waardoor mijn tijd zeer bepaald is, echter hoop ik u eens te komen bezoeken, en het zal mij aangenaam zijn indien gij u de moeite wilt geven, om van tijd tot tijd hier te komen, ten einde onze kennismaking te bevestigen.’ - Van dit vriendelijk aanbod heb ik dan ook meermalen gebruik gemaakt, en mijne gesprekken met uwe lieve *élève* hebben mij meer en meer van de gegrondheid van uwe gevoelens, omtrent haar, overtuigd. Zij heeft mij voorgesteld aan de dochter van Mevr. M. maar hoe verschillend was de behandeling van deze dame met de hare! Koud en stijf werd ik gegroet, op eenen hoogen toon aangesproken, en niet verzocht, zelfs maar éénen avond met beide te komen doorbrengen. Mij dunkt ik zag aan EMILIA'S houding, dat dit gedrag van KAROLINA haar mishaagde, maar zij zeide niets. Den dag voor haar vertrek is zij bij mij afscheid komen nemen en heeft mij veroorloofd aan haar te schrijven, maar van Jufvr. M. heb ik niets meer vernomen. Gij begrijpt dus hoe eenzaam ik mij als voor de tweede reize hier bevind. Schrijf mij spoedig, lieve tante, ten einde ik

mij voor het minst eenige oogenblikken verbeelde in uw gezelschap te zijn

Uwe D.W. Dienares en zeer liefhebbende Nicht

LOUISE DERVAL.

XXI. Brief.
Dokter IJ. aan den Heer N. te Zwolle.

Amsterdam, 5 April 1808.

Goddank! zij is weg, de verstoorster van mijne trust! de beminnelijkste vrouw die ik immer ontmoet heb! Verschoon mij, waarde Vriend! daar ik zoo eensklaps u met eenen uitroep op het lijf val, welken gij van mij niet verwacht zoudt hebben, daar gij gewoon zijt slechts brieven over ons vak handelende van mij te ontvangen, en nooit veel gevoeligheid voor de schoone sekse, in mij hebt bespeurd. Ik ben u eenige opheldering van de zaak schuldig. Weet dan, dat ik sedert lang praktiserende over zekere Wed. M., welke mij meermalen om hoofdpijn, uit het inademen van den damp der kerkstoven voortgekomen, om eene ligte verkoudheid, of om suizingen in de ooren, heeft laten roepen, eenigen tijd geleden om eene wezenlijke ziekte, bij haar gehaald werd. Zorgelijk kwam mij, van het begin af aan,

haar toestand voor; schoon tot eene van onze beste familiën behoorende, en zeer rijk zijnde, werd zij Slecht opgepast, doordien hare dochter, een zeer schoon, maar bijzonder aan haar vermaak gehecht Juffertje, zich luttel om de kranke moeder bekommerde; er werd gesproken van zekere vriendin die te *Zeist* woont, te laten verzoeken, de zorg der oppassing op zich te komen nemen. Hoewel ik niet veel verwachtte van deze hulp, stemde ik in het voorstel, wijl ik dacht, het ware toch beter iets, dan niets te hebben. De Jufvrouw kwam - terstond werd ik beterschap in het verzorgen mijner patiente gewaar; sommige maatregelen welker juistheid mij verbaasde, werden voorgeslagen, en, door mij goedgekeurd zijnde, met de beste orde, en spoed in het werk gesteld. Nooit kwam ik sedert bij de zieke, of ik vond hare verzorgster op haren post; met de uiterste zachtzinnigheid en het fijnste gevoel van meewarigheid, deed zij onvermoeid alles wat men van de zorgvuldigste *soeur grise*, zou kunnen verlangen. Noch waken, noch uren achter elkander op de duistere ziekenkamer te zitten, verdroot haar, of maakte haar immer wrevelig. Waarachtig, EDUARD! men zou wenschen ziek te zijn, om zoo opgepast te worden, als EMILIA de zoo weinig belangrijke Mevr. M. deed! Hoogstbeminnelijk kwam zij mij in hare lastige bemoeijingen voor; naast hare eenvoudige vrouwelijke deugd, scheen mij de ligchamelijke bevalligheid van Jufvr. M. een nietsbeduidend versiersel. O hoe gelukkig zou de man zijn, die haar tot de gezellin zijns levens kon verkrijgen. Ware ik

die man!..... maar hier aan valt halaas niet te denken. Hoe zoude ik, na zoo vele wederwaardigheden te hebben ondergaan, en in eenen nederigen stand voortlevende, om hare liefde en de toestemming van haren vrij hoogmoedigen vader, durven smeeken: ik moet mijn geheim bewaren en durf haar slechts in stilte bewonderen, maar zulks valt zwaar, daarom zeide ik, en herhaal het, Goddank zij is weg! Hoe spoedig was zij bereid om te vertrekken, zoo ras haar vader zulks scheen te begeeren, schoon zij toen eerst, daar Mevr. M. zeer veel beter was en bijna geene hulp meer behoefde, eenig genot van haar verblijf in hare geboortestad, door het wederzien van sommige oude bekenden, zou hebben kunnen smaken! Waarlijk hare gehoorzame onderwerping in deze was voorbeeldig. Ik waagde haar te vragen of zij van mij eene getuigenis verlangde dat hare zorg bij de steeds zwakke patiente nog niet wel ontbeerd worden kon? ‘O neen, Mijnheer!’ was haar engelachtig antwoord, ‘men kan het hier zonder mij zeer wel stellen; mijn vader heeft gelijk, mij terug te roepen - en al had hij zulks niet, mijn eerste pligt, is gehoorzaamheid!’ - O mijn vriend, is het geene vrouw, zoo als er weinige zijn, die zoo redeneren en zoo handelen kan! Ik moest haar haten, want zij heeft mijne rust verstoord, maar in de woeling, die zij in mijn binnenste verwekt heeft zelfs, is een wellust, dien ik ongaarne missen zou. Hopeloos minnende, voel ik mij somtijds gelukkig te midden mijner smart, o hoe zalig moet het bewustzijn wezen, van door een geliefd voorwerp weder bemind

te worden! Gij kent die zaligheid, dus kan ik van u verwachten dat gij mijnen toestand begrijpt en er deel in nemen zult. Over andere kwalen dan die van mijn eigen hart, kan ik u thans niet schrijven, dus, voor ditmaal, vaarwel.

REINIER IJ.

XXII. Brief.
Mejufvr. Wilhelmina Z. aan Karolina M.

s' Gravenhage, 6 April 1808.

Mejufvrouw!

Meer verwonderd dan ik zeggen kan, ben ik over den brief welken UEd. goed gevonden hebt aan mij te schrijven. In plaats van eenvoudige narigten omtrent hem die mij zoo dierbaar is (hetgeen het eenige was dat ik u verzocht had) komt gij met beschuldigingen aan, welke hij zoo weinig verdiend heeft, en met raadgevingen welke u in het geheel niet gevraagd worden. Ik zou van hem afzien! van BERNETTI! die mij zoo trouw en zoo vurig bemint! Zeker zit hier de onverzoenbare vijandin van de edele Fransche Natie, en van iederen bijzonderen persoon uit dezelve, de kwaadaardige, gevoellooze, en misschien wel mijn geluk benijdende EMILIA P. achter de schermen; ten minste van u kan ik niet den-

ken dat gij zonder hare inblazingen, mij zoo zoudt geschreven hebben, als gij deedt in uwen brief van 1 April. Weet dat het lastertongen zijn, die mijnen BERNETTI beschuldigen. Een paar dagen voor de ontvangst van uw schrijven, heb ik van hem den verkwikkelijksten brief, in welken de teederste liefde doorstraalt, ontvangen. Hij mint mij meer dan ooit, hij noemt mij zijn dierbaarste kleinood op aarde, het eenigste voorwerp hetwelk hem op zijne geheele reize voor oogen heeft gezweefd; de schoonste der vrouwen, de meest aangebedene van mijne sekse! - Ook ben ik niet in gebreke gebleven hem met gloeijende kleuren mijne wederliefde te malen!.... Maar ik vergeet, dat ik niet aan eene deelnemende vriendin, maar aan de beschuldigster van mijnen dierbaren vriend schrijf: dus breek ik hier af, u verzoekende mij voortaan te verschoonen, wanneer gij niet anders dan lasterlijke berigten te geven hebt.

WILHELMINA Z.

XXIII. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 7 April 1808.

Zie nu eens EMILIA, welken dank men behaalt door vriendelijk en omzigtig jegens verachtelijke schepsels te handelen! Lees, bid ik u, het inliggende geschrift, mij door WILHELMINA Z. toegezonden! Nu spijt het mij, dat ik haar niet terdege gehekeld

heb, en dat ik mij hare zaak eenigzins heb aangetrokken! Ik ben razend boos op die zottin, zij beleedigt mij, maar u nog veel meer. U! goede zachtzinnige EMILIA, durft zij kwaadaardig en gevoelloos noemen, u! die altijd u zelve voorbij ziet, om u in anderer geluk te verheugen, beschuldigt zij van haar te benijden! Zij moet alles weten, zij moet vernemen wat de Franschman gedaan en gezegd heeft, en zien dat hetgeen gij en ik deden, alleen uit het zuiverste oogmerk om haar ongeluk voor te komen geschied is. Zoo op het oogenblik heb ik haren brief ontvangen, het spijt mij dat ik niet reeds met den avondpost er op antwoorden kan, maar ik moet over een half uur met den Heer en Mevr. S. het stadhuis als aanstaand paleis gaan zien, voorts bij hen gaan eten en den avond blijven doorbrengen. Morgen, vrees ik, zal er weder niets van komen, want dan heb ik het, voor het eten, te drok met het uitkiezen en bestellen van hetgeen voor mijn *toilet* tegen den dag van de partij voor den Koning noodig is, en des avonds heb ik niet kunnen weigeren het aanbod van Mevr. C., om met haar naar het concert in *Felix Meritis* te gaan, aan te nemen; hoe weinig ik anders er ook van houde, van mij te begeven in een gezelschap, waar ik niet een aangezigt van kennis kan ontmoeten. Maar Zaturdag zal WILHELMINA er van lusten! Reeds slaat de klok één - ik moet voort - vaarwel!

KAROLINA.

XXIV. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 8 April 1808.

Lieve KAROLINA!

Hartelijk dank voor uwe deelneming in de beleediging, welke ook mij door het schrijven van Mejufv. Z. wordt aangedaan, want die deelneming toont, dat gij mij niet in staat rekent te zijn, om kwaadaardig, gevoelloos, of door jaloezij gedreven, te handelen. Maar, verschoon mij, zoo ik nogmaals met u verschille, omtrent hetgeen van uwe zijde behoort gedaan te worden. Verschoon mij, zoo ik mij vermeet u raad te geven. *Schrijf niet*, dit is mijn raad en mijn verzoek. Stel u zelve eens in de plaats van WILHELMINA, en oordeel dan of gij wel zoo veel reden hebt dan gij denkt, om boos op haar te zijn. Verbeeld u, gij waart van de liefde eenes mans verzekerd, gij ontvingt eenen brief van hem welke u in die verzekering sterkte. Wat later kwame u eene soort van waarschuwing tegen den geliefden persoon in handen, zoudt gij terstond gelooven wat tot zijn nadeel aan u geschreven werdt? mij dunkt neen. Dit evenwel zuivert Jufvr. Z. niet geheel en al van de blaam, dat zij onvoegzame uitdrukkingen tegen welmeenende per-

sonen gebruikt heeft, maar zij was door vooroordeel verblind en dacht zelve gehoond te zijn. Wat zult gij haar nu schrijven? dat gij boos op haar zijt! Dit kan zij wel nagaan dat gij wezen zult. Dat BERNETTI onzacht over haar gesproken heeft? Zij zal het niet gelooven, en gij kunt het niet bewijzen, want hij noemde haar niet, en ook, gij hebt zijn gesprek niet gehoord. Schrijft of spreekt zij er hem over, hij zal het ontkennen, en haar nog meer logens op de mouw spelden, die haar mogelijk nog erger tegen u en mij zullen verbitteren. Laat dan de geheele zaak zoo als zij is. Volgen wij het voorbeeld van onzen Goddelijken Heer, die; ‘als Hij gescholden werd niet weder schold, en als Hij leed, niet dreigde.’ En houden wij ons tevreden met het bewustzijn van onze onschuld. Ik antwoord u zoo spoedig om het afzenden van uwen brief naar *'s Hage* te voorkomen; geloof mij, na eenigen tijd zult gij tevredener zijn, naarmate gij u minder gewroken zult hebben. - Hetgeen gij mij van uwe voornemens tot uitgaan zegt, doet mij vermoeden dat uwer moeder gezondheid zich allengs hersteld, groet haasr mijnentege, en geloof mij te zijn

Uwe liefhebbende

EMILIA.

XXV. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

***Parijs*, 10 April 1808.**

Lieve EMILIA!

Als uwe gewezene gouvernante, aan welke de zorg voor het vormen van uw hart grootendeels toevertrouwd was, verheug ik mij zoo dikwijls ik er de gelegenheid toe heb, het welgelukken mijner pogingen door uwe denk- en handelwijze bevestigd te zien. Als uwe opregte vriendin, schat ik op hoogen prijs het vertrouwen, hetwelk gij nog in mij stelt; maar minder misschien dan uwe nederigheid het u doet vermoeden, hebt gij mijnen raad noodig. Evenwel daar gij zulks verlangt, zal ik u gaarne openhartig antwoorden op de zwarigheid welke gij mij in uwen brief van 20 Maart voorstelt. Waren alle menschen te vertrouwen, geene zwarigheid zou er zijn, om aan iemand met wier karakter men vooringenomen was en van wier deugd en verstand men goede gedachten had, vrijelijk over eenen derden te spreken, wanneer dat spreken eenig nut kon voortbrengen; dan helaas! eene droeve ondervinding heeft mij geleerd dat men uiterst omzigtig behoort te zijn, met betrekking tot het spreken over den een tot den ander; dus zou ik u hier moeten zeg-

gen: spreek niet. Maar aan eenen algemeenen regel is eene uitzondering te maken, somtijds geoorlooft. Gij kent mij, gij zijt overtuigd dat ik nimmer van iemands vertrouwen misbruik gemaakt heb, of immer maken zal, dus zeg ik u hier: gij moogt spreken, maar tusschen ons beide zal van mijnen kant, en moet van den uwen het geopenbaarde blijven. Mij dunkt zoodoende en pogende iets tot nut van onze natuurgenooten te bewerken, is er niet één christenpligt, die ons het zwijgen zou gebieden. Wat nu de uitvoering van uw voornemen betreft? Ik weet er waarlijk voor u weinig op, om de bejaarde Mevr. M. tot beter inzigt in het zedelijke en godsdienstige te brengen. Met beste zou geloof ik zijn, hare keuze van lectuur allengskens te wijzigen, de vrolijke romans door meer zedelijke te laten vervangen, dan over het schoone van dezelve in gesprek uit te wijden; voorts die soort van boeken, welke het betrachten van CHRISTUS leer als bestaanbaar met gepaste wereldsche geneugten afschilderen op de baan te brengen. Zóó te doen begrijpen dat God liefde, JEZUS CHRISTUS een zachtzinnig leermeester is; en laatstelijk, de zich ongevoelig beterende persone van trap tot trap met de schriften van strengere zedepredikers bekend te doen worden, ten einde zij een waar denkbeeld bekome, van haren verachterden toestand, van het gevaar harer zorgeloosheid, en van de noodzakelijkheid, om van haren dwaalweg terug te keeren en zich God in de armen te werpen. Minder moeijeljjk zal het mijns inziens wezen, van de loszinnige KAROLINA een bedacht-

zaam mensch te maken. Indien haar hart niet geheel bedorven is, en zij verstand genoeg heeft, om naar rede te luisteren, kunt gij veel, en door uw voorbeeld en door haar van tijd tot tijd op eene zachte, deelnemende wijze over de pligten en eigenlijke, bestemming van den mensch te onderhouden, uitwerken. Zij noemt tot nog toe uwe zedelessen, op eenen, spotachtigen toon Predikatiën; misschien hebt gij, haar vermanende, eene al te ernstige houding aangenomen. Tracht zulks voortaan te vermijden, wijs haar in het eerst al schertsende te regt, voedt hààr met melk, die nog geene vaste spijzen verdragen kan, allengskens zal zij wezenlijke achting bij hare nog oppervlakkige vriendschap voor u beginnen te voegen, u waarlijk lief krijgen en u van zelve om degelijk onderrigt vragen. Dan zal het u vrij staan haar hare seilen aan te wijzen, te gelijk met het middel om die te verbeteren; zij zal nadenkender worden, en aan uwe hand, van beter tot beter voortgaan. Maar zeker om al dit goede te verrigten zoudt gij schier altijd bij de bedoelde personen behooren te zijn, en zulks is u door uwe andere betrekkingen niet mogelijk, doe dan zoo veel gij kunt met uwe brieven, en wees verzekerd dat uwe pogingen, hoe weinig uitgebreid dan ook, door Hem, die alle omstandigheden kent, niet onbeloond zullen gelaten worden.

Dat gij altijd het goede wilt, lieve EMILIA! daarvan ben ik volkomen overtuigd, ik dank u derhalve voor uwe genegenheid jegens mijne nicht, wantj haar minzaam te ontvangen en te behandelen, gelijk gij gedaan hebt, was al wat gij doen kondet; zij zelve

is er zeer gevoelig aan, volgens haar schrijven in eenen brief welken ik van haar heb ontvangen, ik beveel haar in uwe voortdurende oplettendheid.

In den loop van den aanstaanden zomer, zal ik waarschijnlijk mijn Vaderland in gezelschap van al de leden des huisgezins tot hetwelk ik thans behoor, eens gaan bezoeken. Ik verlang zeer de Zwitsersche gebergten, waar ik mijne eerste jeugd zoo genoegelijk heb gesleten, weder te zien. Indien de staatkundige omstandigheden het toelaten, gaan wij over *Duitschland* naar *Genève*, en komen, volgens het gemaakte plan, over het zuiden van *Frankrijk* terug, tot *Straatsburg*, vanwaar wij den *Rijn* zouden afzakken. Gelukte dit alles, het zou mij bij uitstek aangenaam wezen, wijl ik den *Rijn* te *Schafhouze* in al zijne pracht, en te *Katwijk* in zijne vernedering ken, maar nimmer waar hij de oude grensscheiding tusschen het Duitsche en Fransche rijk maakt, gezien heb. Daar ik niet weet of gij nog te *Amsterdam* zijt, of reeds weder te *Zeist* terug gekeerd, zend ik u dezen ingesloten in een' brief aan LOUIZE, die uw verblijf wel weten zal Vaarwel lieve EMILIA! geloof dat ik steeds met de opregtste genegenheid ben

Uwe liefhebbende vriendin

Wed. R.

XXVI. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 12 April 1808.**

Wat zijt gij voor een mensch! Ik heb altijd gedacht dat gij goed waart, maar zoo goed als gij u toont te wezen bij de beleediging u door Jufvr. Z. aangedaan, had ik niet gemeend dat iemand wezen kon. Ik ben nog boozer op haar, sedert ik nog meer zie hoe weinig gij hare hatelijke beschuldiging van kwaadaardigheid verdient. Maar gij hebt gezegevierd; ik had eenen impertinenten brief bijna gereed, daar kwam uw epistel - de pen viel mij uit de hand - ik bewonderde u, en gooide mijn geschrift in het vuur. Wees tevreden, ik heb te uwen gevalle mijnen wraaklust opgeofferd, voor niemand anders zou ik in staat geweest zijn, zulks te doen. Maar vergun mij eene aanmerking. Gij weet genoeg dat ik de lompheid van WILHELMINA, voor geene geringe zaak houde, evenwel dat gij het voorbeeld van CHRISTUS aanhaalt om ons gedrag in dit geval er naar te regelen, verwondert mij zeer. Welke evenredigheid kan er bestaan tusschen de omstandigheden in welke hij zich bevond en die waarin wij zijn, en hoe kan het gedrag van Gods Zoon immer door menschen nagevolgd worden? Ik weet niet of ik mij duidelijk genoeg uitdruk, ik meen dat ik de menschen

veel te zwak geloof te zijn, om ooit iets te doen gelijk JEZUS het deed. Het verwondert u zeker, mij over zoo ernstig eene zaak te zien schrijven, maar al wat gij zegt heeft te groot een belang voor mij, dan dat ik u niet regt zou wenschen te verstaan. Buiten dat heb ik gisteren van D^{o}. ROBERT eene preek gehoord die ik niet wel begrepen heb, om dat ik die niet over een kon brengen met mijne begrippen van hetgeen een mensch doen kan; misschien indien gij aan uwe uitdrukking de voor mij noodige verklaring wilt geven, zal ik ook beter inzigt bekomen omtrent hetgeen ik in de kerk gehoord heb, Voor zoo ver ik het mij zal kunnen herinneren. -

Nu van iets anders. Sedert eenige dagen bevindt mijne moeder zich veel beter, een klein tourtje in de koets, en ook eene nog kleinere wandeling welke wij te zamen gedaan hebben, schijnen hare krachten te hebben vernieuwd; eergisteren is zij des avonds bij eene harer vriendinnen geweest, en ook dit heeft haar geen kwaad gedaan. Zoo besloot zij gisteren met mij te gaan daar wij door mijn' oom D. verzocht waren onder zijn geleide iets zeer vreemds te gaan zien. Van dit waarlijk vreemde moet ik u verslag geven. Zeker Professor uit *Duitschland* gaf in den *Doelen*, proeven van hetgeen hij noemt de *acoustique*, of zigtbaarheid der klanken. Hij neemt een vierkant stuk glas, strooit daar zand op, houdt het glas met de linkerhand vast, strijkt er met de regter met een' strijkstok langs, zoodat er een klank uit voortkomt, terstond spat het zand allerwegen uit en vormt op het glas eene regelmatige

figuur, eene ster met vijf, zes of meer punten, een rond, of iets dergelijks, naarmate van den klank, zoo, dat uit hetzelfde geluid altijd dezelfde figuur ten voorschijn komt. Ik wed zoo gij hier geweest waart, om *dit* te zien had ik u meê gekregen en zeker, het zou u als mij ten hoogste hebben vermaakt. - Morgen over acht dagen wordt de Koning hier gewacht, ik heb voor mama en mij twee allerbeste plaatsen gekregen bij den kleedermaker NIEUWLAND, om zijne aankomst aan het paleis te zien; ik hoop dat wij er beide zullen kunnen gaan; dat de gezondheid van mijne moeder wel blijve, is, thans dubbeld gewigtig, want Dokter IJ. is ziek. Ik geloof haast dat het uwe schuld is, want bedrieg ik mij niet, zoo hebt gij des wijzen mans hoofd op hol gemaakt, ten minste hij is een ander mensch sinds gij weg zijt, en heeft altijd zoo naar u gevraagd, met zoo veel ophef van u gesproken, u zoo geprezen, dat hij bij mij het gemelde vermoeden heeft gaande gemaakt. Als hij eens weder komt, zal ik het trachten uit te vorschen, en u dan schrijven wat er van is. - Ik vergat u te melden dat ik mij laatst in *Felix* beter vermaakt heb dan ik gedacht had dat ik doen zou; ik vond er Jufvr. DERVAL, digt in mijne buurt zittende; toen zij mij gegroet had, herkende ik haar en sprak haar aan. Wij keuvelden zeer aangenaam te zamen; zij beviel mij dien avond beter dan toen zij u kwam bezoeken en ik heb haar verzocht mij eens te komen zien. Vaarwel, lieve EMILIA! ik verwacht met on-

geduld uw antwoord op het eerste gedeelte Van mijnen brief, en noem mij intusschen hartelijk

Uwe regt liefhebbende

KAROLINA.

XXVII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist 14 April 1808.

Het antwoord hetwelk gij mij vraagt lieve KAROLINA, wil ik u niet lang schuldig blijven. Ik treed dus aanstonds ter zake. Gij verwondert u daarover, dat ik het voorbeeld van den Heiland heb aanbevolen als moetende door ons nagevolgd worden, in eene zaak zonder twijfel van veel minder beduidenis dan er zaken voor hem bestaan hebben, in welke Hij zich lijdzaam gedragen heeft; maar ik vraag u vooreerst waartoe verpligt ons de belijdenis van het Christendom? alleen om deszelfs waarheden te bespiegelen? of om de ons door JEZUS gegevene lessen te betrachten? Is het tot de bespiegeling alleen, zoo behoeven wij slechts stil te zitten, veel stichtelijks te lezen, en niet, of volkomen naar ons welgevallen te handelen; dan, zulks kan ik niet gelooven te zijn wat er geëischt wordt, omdat er geschreven is, dat niet de hoorders, maar de daders des woords, zullen geregtvaardigd worden, en dat niet degenen die roe-

pen Heere! Heere! maar zij die *doen* den wil des Vaders, in het Koningrijk der Hemelen ingaan zullen. Is het werken ons dus opgelegd, zoo moeten wij weten wat en hoe: tot die kennis zijn ons de voorschriften van onzen Heer dienstig en zijn voordbeeld toont er ons de uitvoerlijkheid van, ten minste in zoover het onvolmaakte, het volmaakte kan nabootsen. Nu vraag ik ten tweede: moeten wij wachten tot dat wij in juist soortgelijke gevallen zijn als die, waarin somtijds CHRISTUS was, eer wij die voorgeschrevene navolging in het werk stellen? of moeten wij ons in alle kleine omstandigheden voorstellen, wat JEZUS, ware hij in dezulke geweest, gedaan zou hebben, en in overeenkomst met die voorstelling handelen? Mij dunkt waarlijk dat het laatste onze pligt is. Want aan den Zaligmaker was eene taak opgelegd, oneindig zwarer dan ooit aan eenig mensch gedaan werd, of worden zal; maar in het klein en naar evenredigheid van onze vermogens, ontmoeten wij dikwijls verzoekingen ten kwade, gelijkende naar die welke hij te bestrijden had. Bestrijden wij dezulke nu niet, zoo zondigen wij, als het voorbeeld des Heilands in den wind staande en verzuimen wij in kleine gevaren den noodigen strijd tegen het kwaad, welke reden is er om te vermoeden dat wij in hevigere aanvallen pal zullen staan? Ik geloof inderdaad dat men in het algemeen veel te weinig let op wat ik gaarne zou noemen het werkdadig Christendom; vele menschen redenenren allerfraaist over den Godsdienst, en roemen JEZUS als den besten zedemeester, maar komt het

op handelen aan, geldt het door daden te bewijzen dat men een diep gevoel heeft van het verbindende van Gods woord en de lessen van CHRISTUS. O! hoe vele tekortschietingen wordt dan de opmerkzame niet gewaar! en toch mooi praten en slecht handelen, wat doet dat af? immers niet met al. Ver dan van dat ik zou meenen mijnen Heiland te beleedigen, of zijne verdiensten te verminderen door mijn pogen, om in het klein in mijnen engen kring hem zooveel mogelijk te evenaren, ben ik overtuigd dat er niets zoo gering is of ik mag, ja moet mij afvragen: hoe zou wel CHRISTUS in dezen gehandeld hebben? hoe doende zal ik het best zijn heilig voorbeeld volgen? Handel ik dan, ingevolge hetgeen mijn geweten mij antwoordt, zoo doe ik zeker wél, en bewijs ik ten minste, dat ik mij de bekwaamheid zoek eigen te maken, om, wierde ik tot het vervullen van zekere zware taak geroepen, die naar eisch volgens 's Heeren voorbeeld te vervullen. CHRISTUS toch wist wel dat hij tot menschen sprak, dat hij aan menschen zeide; volgt mij na; en tevens wist hij dat geen mensch zich ooit juist in zijne omstandigheden geplaatst zou zien; wat zou dan zijn zeggen en zijn toonen beduiden, indien het niet op onze dagelijksche bemoeijingen en gewone plaatsing in de wereld, toepasselijk ware? Voor vrouwen, die doorgaans nog veel minder dan mannen in zeer groote en zwaarwigtige gevallen tot kiezen en handelen geroepen worden althans, is het van het uiterste gewigt zich in kleine zaken het voorbeeld van CHRISTUS voor oogen te houden en er zich naar te rigten; want doen zij

dit niet, zoo loopen zij gevaar van dagelijks eenen verkeerden weg in te slaan, en zich de eer onwaardig te maken, van discipelinnen des Heeren te heeten. Voorts op hetgeen gij meent, dat wij menschen te zwak zouden zijn, om ooit iets te doen gelijk JEZUS het deed, antwoord ik in volle overtuiging, dit is zoo niet. Het is niet mogelijk dat CHRISTUS, die evenzeer mensch en God was, van menschen iets zou gevorderd hebben, hetwelk hij wist dat zij volstrekt niet zouden kunnen uitvoeren. Maar hij heeft ons den adel onzer natuur getoond, ons een nieuw inzigt gegeven, omtrent de geestelijke kracht die in ons woont, onze verhevenheid boven alle andere levende schepselen beter dan eenig wijsgeer van den ouden tijd leeren kennen; ons geopenbaard, dat wij hier in eenen staat van voorbereiding tot een beter gezuiverder bestaan leven, en ons, ingevolge van dat alles, voorgeschreven zijn voorbeeld na te volgen, als zijnde dit iets, hetwelk wij (hoe gebrekkiglijk dan ook) *kunnen* indien de *wil* er toe bestaat. Dan die wil is dikwijls zeer zwak, en de mensch wendt gebrek aan kracht voor, om zijn gebrek aan lust er mee te verschoonen. Veel zou ik u tot staving van deze waarheid kunnen zeggen, maar mijn brief is reeds overlang. Indien hij u bevalt, indien gij verlangt mijne denkwijze over deze stoffe verder uitgebreid te zien, of indien het mij mogelijk is tot uwe zedelijke verlichting, opwekking of geruststelling iets bij te dragen, o mijne lieve! beschik vrijelijk over mij, en wees verzekerd dat ik u met de grootste bereidvaardigheid te wille

zal zijn. - Dat uwe moeder zich zoo veel beter bevindt is mij regt lief. Zeker had ik u gaarne vergezeld om de proeven van de *acoustique* te zien, ik bedank u voor uw berigt daaromtrent. Ook had ik wel mede van de partij in *Felix* willen wezen, gij weet hoe veel ik van de muzijk houde, en buiten dat zou het gezelschap van Jufvr. DERVAL mij aangenaam zijn geweest, waarom gij een vooroordeel tegen haar hadt opgevat weet ik niet; het zal mij lief zijn indien dit nu geweken is, en gij aan die arme vreemde eenige beleefdheid bewijst, zij is zeker uwer gunste waardig. Om hetgeen gij mij van dokter IJ. zegt heb ik gelagchen, het spijt mij dat hij ziek is, maar ik geloof daar geene de minste schuld aan te hebben: ik ben wel verzekerd dat hij evenmin om mij denkt dan ik om hem. Gij schertst toch? niet waar, als gij zegt daaromtrent iets te willen uitvorschen; ik hoop dat gij het niet in ernst hebt gemeend, want willende mij een' dienst doen, zoudt gij gevaar loopen mij bespottelijk te doen voorkomen. - Vaarwel mijne lieve! ik eindig zoo spoedig, of liever ik breek zoo eensklaps af, omdat mijn vader mij laat roepen, en ik later geen' tijd tot schrijven meer hebben zal.

Uwe EMILIA P.

XXVIII. Brief.
De Heer Eduard N. aan den heer Reinier IJ.

***Zwolle*, 15 April 1808.**

Wel, goede vriend! wat heb ik een medelijden met u! Hopelooze liefde! Het is eene droevige kwaal! Professor *tijd* zal de beste heelmeester voor u wezen. Maar zijne remedies werken langzaam. Evenwel, laat ons een weinig redeneren. Waarom is uwe liefde hopeloos? Zijn de door u ondergane wederwaardigheden of is uw voortleven in eenen nederigen stand de eenige schrikbeelden, die u weerhouden van eene kans te wagen, zoo schrijf het verminderen van uw fortuin niet aan uws vaders achteloosheid, maar aan het noodlot, hetwelk toch zulk een' breeden rug heeft, toe; zeg dat gij alleen uit liefhebberij zijt gaan studeren, en om iets te doen te hebben, uwe kunde uitoefent. Geef breeder nog dan waar is van uwe hooge geboorte en van uwe betrekkingen op, noem met eenige geheimzinnigheid in uwe gelaatstrekken den eenen of anderen omdolenden Franschen grooten uw' neef; snork op uwe vriendschapsbetrekking en minzamen omgang gedurende uwe reizen met den Baron die,

den Generaal die, den Maarschalk die, den Prins die, enz. enz. verhaal hoe dikwijls gij aan een of ander hof genoodigd en met onderscheiding ontvangen zijt. Wie drommel zal gaan uitvorschen of dat alles waar is, en merkt men met den tijd dat gij er een weinig onder geflauwst hebt, misschien hebt gij dan reeds uw liefje beet, en in allen gevalle vindt gij eene heerlijke verschooning in de mode van dezen tijd. Nog iets, uwe beminde, gelijk het uit uw schrijven schijnt, is van eene vrij hooge afkomst, en zij woont te *Zeist?* dat is vreemd, dan hapert er zeker iets aan, mogelijk geld, Wel nu gij hebt eene schoone praktijk en wint veel; leg den mogelijken aanwas van uw fortuintje in de schaal tegen de onmogelijkheid voor haar om tot hoogeren stand te geraken, en wie weet of gij niet zegeviert. Jongen lief de guldens blinken zoo mooi vooral sedert men assignaten, rescriptiën en mandaten heeft leeren kennen. Welke vrouw rijdt niet liever te *Amsterdam* al is het dan ook maar in eene dokters-koets, als gedurig in een dorp hare voetjes te gebruiken? Waarachtig, in uw gevalt, zou ik den moed niet opgeven, eer ik ten minste iets beproefd had. Neem het mij niet kwalijk, maar zeer schoon geloof ik niet dat uwe schoone is, anders zoudt gij het toch wel gezegd hebben, want bevalligheid schaadt der deugden niet; nu dan, is zij leelijk, al wederom zoo veel te beter; hoe minder mooi een meisje is, hoe minder aanstoot zij te lijden heeft, en hoe gereeder zij dikwijls is, om de eerste de beste hand die zich aanbiedt te grijpen. In plaats dan van te zitten ker-

men, over dat zij weg is, zoo ga naar *Zeist*, zoek haar op, en meldt mij spoedig dat gij zonder blaauwe scheenen terug zijt. Uwe wenschen vervuld te zien, zou zeer veel toebrengen tot het genoegen van uwen vriend

EDUARD N.

XXIX. Brief.
Mejufvr. Louise Derval aan Emilia P.

Amsterdam, 21 April 1808.

Mejufvrouw en zeer geachte Vriendin!

Aangemoedigd door uw vriendelijk antwoord op mijnen eersten brief, neem ik de vrijheid u nogmaals te schrijven, vooral wijl mij een onverwacht geluk is te beurt gevallen, hetwelk ik misschien aan uwe goedheid verschuldigd ben. Gij weet, dat, toen ik door u aan Mejufvr. M. werd voorgesteld, het scheen alsof ik de eer niet had die dame te bevallen, ook hoorde ik sedert uw vertrek niets van haar. Dan laatst het concert in *Felix Meritis* bijwonende, zag ik haar dáár, eene bank of twee voor mij geplaatst. Ik waagde het haar te groeten; vrij stijf werd zulks mij beantwoord, maar, misschien herkende Jufvr. M. mij niet, ten minste eenige minuten later keerde zij

zich naar mij om, en vraagde of ik niet Jufvr. DERVAL was? Op mijn bevestigend antwoord begon zij een minzaam gesprek, vraagde of ik ook tijding van u had, hoe het mij in *Amsterdam* beviel, of ik de zaal, waar wij toen waren niet fraai vond? enz. Toen begon de muzijk, en iedereen ging zitten. Gedurende de pauze, hervatte KAROLINA het gesprek met mij, en was zoo vriendelijk als ik kon verlangen. Ik dacht haar geheel gewonnen te hebben, evenwel haar een paar dagen daarna op de straat tegenkomende, scheen zij mij weder vergeten te hebben, want naauwelijks beantwoordde zij, mijnen beleefden groet. Dan eergisteren werd ik verrast door een minzaam briefje van hare hand, behelzende eene uitnoodiging om dien middag bij Mevr. M. te kommen eten: ik nam die aan, werd allerbeleefdst door moeder en dochter ontvangen, en bragt met haar, en de verdere daar verzamelde gasten, een' zeer genoegelijken dag door. KAROLINA zeide mij eenen brief van u ontvangen te hebben, en sprak van u met eene liefde en achting, welke mij zeer voor haar innamen. Daar het gesprek, gedurende den maaltijd meer dan eens de aanstaande komst van den Koning betroffen, en ik gezegd had gaarne zijnen togt door de stad te willen zien, vraagde mij Mevr. M. of ik KAROLINA wilde vergezellen op de kamer welke zij tot dat einde besproken had; ik wist niet of ik dat aanbod wel durfde aannemen, maar KAROLINA drong er op aan, op eene wijze, die mij overhaalde. Ik ben dan gisteren in de koets van Mevr. M. met KAROLINA alleen (wijl hare moeder zich

weder een weinig onpasselijk bevond, en niet durfde te wagen om mee te gaan), ter bestemder plaatse gekomen, en heb het fraaiste schouwspel gezien, hetwelk zich immer aan mijne oogen vertoonde. Hoe rijk moet dit land niet zijn! zoo veel pracht! zoo veel goud! Eene rijk gekleede eerewacht trok voorop: toen volgde eene menigte krijgsvolk; daarop kwamen twee koetsen met zes paarden bespannen, in welke slechts grooten van het hof zaten, toen volgde de Koning; acht paarden trokken zijn rijtuig, pages en lakkeijen omringden het; verscheidene koetsen volgden; een troep ruiterij sloot den trein. Dan daarop heb ik minder gelet dan op den Koning zelven, die weldra op het balkon verscheen en door de menigte toegejuicht werd. Nadat alles afgeloopen was, werd ik weder door KAROLINA te huis gebragt. Er schijnt zich voor mij eene kans op te doen, om geplaatst te worden, ten minste Mejufv. M. heeft mij gezegd, dat zeker Heer S. met wien en deszelfs echtgenoote ik bij Mevr. M. gegeten heb, eenigen lust betoond heeft, om mij de opvoeding van zijne twaalfjarige dochter toe te vertrouwen: men moet mij eerstdaags over die zaak komen spreken. Gij ziet, zeer geachte vriendin! dat de vriendelijkheid van Mejufvr. M., die ik aan uwe voorspraak toeschrijf, de oorzaak van dit geluk voor mij is geweest, dus geef ik u van alles de eer en bedank u van harte. Voeg nog, kan het zijn, bij al uwe goedheden, die van, indien u het huisgezin van den Heer S. bekend is, mij daaromtrent eenig narigt te geven, ten einde ik mij eenigzins

ingevolge daarvan kunne gedragen, wanneer het tot het maken van voorloopige schikkingen, gekomen zal zijn. Na u intusschen op het minzaamste gegroet te hebben, heb ik de eer mij met de meeste achting te noemen,

Uwe D.W. Dienaresse en Vriendin

LOUISE DERVAL.

XXX. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 26 April 1808.

Hartelijk dank, beste EMILIA voor uwen lieven brief van 14 April. Hij heeft mij gesticht, verlicht en veel genoegen verschaft.... maar wat zal ik u zeggen, ik wacht rustiger oogenblikken dan de tegenwoordige, om met verdubbelde aandacht over den inhoud te peinzen, thans heb ik het zoo drok met allerlei pretjes, dat ik aan niets anders denken kan. De inkomst van den Koning heb ik gezien, maar u dat fraaije schouwspel te beschrijven, zou nutteloos zijn, wijl gij in de courant hebt kunnen lezen, hoe alles zich toegedragen heeft. LOUISE DERVAL was met mij bij NIEUWLAND, vanwaar wij alles heerlijk zagen: hoe kwaamt gij daaraan, zult

gij wel zeggen, om zoo beleefd jegens die goede vreemde Jufvr, te zijn? Ik zal het u uitleggen, en bewonder dan mijn vernuft. Laatst in *Felix*, daar ik niemand van mijne jaren had om mee te praten, LOUISE ontmoetende, kreeg ik in mijn hoofd van eens regt lief jegens haar te wezen, tot tijdverdrijf, Ik speelde mijne rol voortreffelijk; aangemoedigd door mijne vriendelijkheid, snapte zij heel aardig, en gelijk ik u, geloof ik gezegd heb, zij geviel mij wel. Ik meende echter onze kennis vernieuwing daarbij te laten, maar ziet, twee dagen voor den 20sten kreeg mijne moeder weder een weinig koorts, zoodat zij reeds voorzag niet met mij naar den Dam te zullen kunnen gaan. Nu was *Holland* in last, alle mijne kennissen hadden reeds hare afspraken gemaakt; mij ergens in te dringen wilde ik niet, alléén kon ik kwalijk bij NIEUWLAND gaan. Daar viel mij in, LOUISE mee te nemen; ik had haar toch in *Felix* gezegd dat zij eens bij mij moest komen, dus stelde ik mama voor haar ten eten te vragen, daar wij toch eenige menschen wachtten, en haar dan kwanswijs eene tweede beleefdheid te doen, in het voorstel van mij te vergezellen. ‘Zijt gij,’ zeide ik tegen moeder, ‘zijt gij Dingsdag wel genoeg om met mij te gaan, zoo laat ik haar onder een of ander voorwendfel afzeggen; durft gij het niet wagen, zoo ben ik door haar bijzijn uit den nood.’ Mama kuste mij, noemde mij een slim dingetje, en keurde mijn voorstel goed. Zoo schreef ik heel vriendelijk aan LOUISE, om haar ten eten te vragen, zij viel volkomen in den strik; kwam te bestemden tijde

en toonde zich zeer verheugd toen haar de gelegenheid werd aangeboden, om den intogt van LODEWIJK te zien. Hoezeer mijne voorkomendheid ook half zuiver, half valsch geweest zij, komt er misschien een wezenlijk geluk voor Jufvr. DERVAL uit voort. De Heer S. die met zijne vrouw ook dingsdag bij ons at, scheen met de Zwitsersche zeer ingenomen en gaf eenigen lust te kennen om haar tot gouvernante over zijne dochter te nemen. Dit kind is wel het stoutste en domste dat ik ken, en er zal veel aan te kluiven zijn, om het goed te krijgen, maar de Heer S. heeft duiten, hij zal LOUISE wel betalen en dat is voor die soort van dames toch maar alles. Ik zal mijn best doen, dat zij geplaatst worde, dan ben ik in ééns van haar af, anders mogt zij nu eens denken dat ik eenen gezetten omgang met haar wilde aanleggen en daar is het ver van af. - Nu moet ik u verhalen wat voor geneugten ik gisteren heb gehad. Het bal door de stad aan den Koning gegeven, ha in den schouwburg plaats. Eene menigte wel gekleedde dames, onder welke ik mij, om redenen hierna te melden, vleije geene slechte figuur gemaakt te hebben, benevens vele Heeren, onder welke eene menigte zoo Hollandsche als Fransche officieren, vervulden de zaal, wier vloer met dien van het tooneel gelijk gemaakt was. Nadat de Koning gekomen, en gezeten was, begon men te dansen; ik deed lustig mede, vele heeren, vraagden om mijne hand, maar vooral was er een jonge Franschman aan wien ik bijzonder scheen te behagen, meer dan eens danste ik met hem, en gedurig hoorde ik uit zijnen mond de allerliefste

complimentjes. De Koning ging spoedig heen, maar zulks verminderde geenszins de vrolijkheid. Na verloop van tijd, daar ik een weinig zat uit te rusten, werd in eens het groote scherm hetwelk zoo lang neer gehangen had, opgehaald en op de plaats waar anders, de treurstem van WATTIER weergalmt, of VAN WELL ons als Pierrot met zijne grappen vermaakt, zag men tafels met uitgezochte spijzen overladen, gereed staan. Als een pijl uit een' boog vloog mijn officiertje naar mij toe, en bood zich aan om mij derwaarts te geleiden; ik weigerde zulks niet, kreeg eene goede plaats en zag mij nu gediend en opgepast, met eene zorgvuldigheid zoo als ik nimmer ondervond. Alleraangenaamst was het gesprek van mijnen gedienstigen geest. Ik deelde hem erkentelijk van de spijzen welke ik voor mij kreeg mede, hij bedankte mij met een glas wijn, en dronk op mijne gezondheid. Na het eten bragt hij mij weder in de zaal, ik danste nog een paar keeren met hem, hij met niemand anders, en wanneer ik zulks deed, was hij als mijne schaduw sleeds bij mij. Daar het uur van vertrekken naderde, weigerde ik eindelijk te dansen, en ging in eene der loges wat zitten uitrusten. Daar volgde mijne *conquête*, mij. Hij vraagde mij, waar ik woonde, waar hij mij eens weder zou kunnen aantreffen, hoe ik heette? Op de eerste vraag antwoordde ik niet, op de tweede met eene wedervraag, van welk belang het voor hem kon zijn, mij weder te ontmoeten? Waarop hij uitriep: ‘*C'est pour moi du plus grand intérét. L'impression que vous avez faite sur moi est ineffagable, je*

ne puis vivre desormais, sans avoir du moins de tems en tems, le bonheur de vous voir!' Mijnen naam zeide ik hem, daarop zag ik hem verbleeken, en dacht mij, ontstellen: ik begreep er de reden niet van, en wilde hem die vragen, maar juist kwam mijn oom mij halen, wijl zijn rijtuig vóór was, ik moest vertrekken, en ging. Ik beken dat ik nergens en nimmer mij zoo vermaakt heb als gisteren avond, ik ben nog vol van het fraaije schouwspel dat ik gezien en - de aangename dingen die ik gehoord heb, en heb er u dus met genoegen wat breedvoerig over geschreven. Maar hoe zal u zulks bevallen? mijn aanbidder, (want zoo toch mag ik hem met regt noemen) mijn aanbidder is een Franschman, en ik ken uwe gedachten over al wat dien naam draagt. Doch laat uw oordeel niet te algemeen wezen, er zijn toch geene regels zonder uitzondering, ik verzoek er ééne voor mijnen *Beau;* indien gij eens wist hoe wél hij er uit ziet; blond krullend haar, een blozend aangezigt, schoone mannelijke trekken, eene groote fraaije gestalte, eene manier van spreken die ieder moet behagen, zoo gij hem zaagt, gij zondt zeker zeggen dat het mij niet kwalijk te nemen is, zoo ik een weinig met hem ingenomen ben. Het zal mij benieuwen wat er verder van de zaak zal komen. Gelijk ik u het voorgevallene geschreven heb, zal ik u het vervolg mededeelen; ik moet iemand hebben met wie ik er over spreken kan; mijne moeder is daartoe de persone niet; u kieze ik daartoe met vertrouwen uit, doch tusschen ons beide, blijve alles, hierop maak

ik staat. En nu vaarwel. Voor eenen dag na een Bal, heb ik dunkt mij al veel geschreven; ik ben moede, en ga vroeg naar bed.

KAROLINA M.

XXXI. Brief.
Kaatje Wilkes aan hare moeder.

Zeist, 27 April 1808.

Wel moeder! wat zeg je nu? ik, uwe domme KA, die geene A voor eene B. kende, toen zij uit uw huis ging, schrijf u zelve dezen brief. Wel meid! zult ge wel zeggen, hoe komt gij aan zoo veel geleerdheid? Moeder! ik woon bij een engel, dààr komt het van. Toen ik verleden November uit den dienst van den stijven Herrnhutter ging, kwam ik in dien van een' rijken Heer uit *Amsterdam*, welke met eene dochter en twee zonen huis hield. Ik was in 't eerst magtig bang, omdat het zulke groote lui zijn, maar mijne kameraad die met hen uit *Amsterdam* gekomen was, zei: ‘Je bent mal, groote lui zijn dikwijls veel vriendelijker dan die van het halfblanksche soort dat tegenwoordig zoo den baas speelt, heb maar courasie, de oude Heer bromt wel rijs, dan zwijg maar; de jonge Heeren zijn wel rijs wat woest, dan loop hun uit den weg; de Jufvrouw, kijk dat's een best

mensch, nooit knort zij of zij heeft er gelijk in, zij past op den haspel, maar dat moet ze als huishoudster doen, en als alles goed gaat, dan is ze zoo minzaam, zoo goed als brood. Ik wed dat je met den tijd, zoo veel van haar zult houden als ik doe.' En nu moeder! JANS had gelijk: ik heb Jufvrouw zoo lief als mijn oogappel. Zij heeft mij de letters en lezen en schrijven geleerd: kijk nooit had ik durven denken dat ik zoo ver komen zou! Dat lieve mensch! ik weet niet wat ik doen zal om haar te bedanken! Ik zal haar dienen, zoo goed als het ooit gezien is, en al mijn best doen om de lessen die ze mij nog geven wil, wel te onthouden, want zij laat het niet bij hetgeen ik al weet, zij wil mij ook in den Godsdienst onder wijzen; ik geloof dat zij daartoe zoo goed in staat is als onze oude Dominé, ten minste dien begreep ik niet, en haar wel. Zeker is het, dat zij niets dan goed leeren kan omdat ze zelve zoo goed is. De oude Heer is meest altijd bedroefd knorrig, Jufvrouw krijgt onverdiend dikwijls een' veeg uit de pan, maar altijd is ze even zachtzinnig, van zijn leven dagen zou ze haren vader geen onvertogen woord zeggen; zij is een Engel dat zeg ik nog eens. Nu moeder ik wensch je goeden dag en gezondheid.

KAATJE WILKES.

XXXII. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R., te Parijs.

Zeist, 28 April 1808.

Nimmer zou ik gedacht hebben, dat de staatkundige omstandigheden, wanneer men er zich niet regtstreeks mede bemoeit, zoo grooten invloed op ons huisselijk geluk konden hebben, als ik helaas thans zie dat mogelijk is. Gij weet, waarde Vriendin! dat zij het zijn, die mij als het ware uit mijne geboorte-stad verbannen, van mijne goede bekenden verwijderd, en uit mijnen gewonen kring gerukt hebben. Nu daar ik mij aan eene soort van verlatenheid begon te gewennen, en mij vleide dat de aannaderende zomer mij het verblijf alhier zou veraangenamen, verneem ik, dat zij eene scheiding die mij smart, zullen te weeg brengen. Mijn vader namelijk heeft vóór, over eene week of zes met mijnen jongsten broeder naar *Zwitserland* te vertrekken en dezen daar op zeker instituut te plaatsen, ter volmaking eener opvoeding, hier in de tegenwoordige omstandigheden, volgens mijns vaders inzien, niet naar genoegen te voleindigen. Gisteren avond nadat wij te zamen gegeten hadden, maakte mijn vader ons zijn besluit bekend. Zeer verschillend was de indruk

welke deze tijding op ons, kinderen, maakte. Mijn jongste broeder wien zij onmiddellijk betrof, was zeer verheugd; een reisje te doen, een nieuw land te zien, nieuwe kennissen te maken, was een schoon vooruitzigt in zijne oogen. Mijn oudste broeder, misschien niet te onvreden met de gedachte van voor eenigen tijd meer zijnen eigenen meester te zullen wezen, dan het geval is, als mijn vader te huis is, zei, dat men niet beter doen kon dan FREDRIK een weinig de wereld te laten zien, dat hij als jongen zou gaan, en als man terug komen. Ik schreide; de gedachte van mijnen reeds bejaarden vader zich aan de gevaren eener reize te zien blootstellen; die van den lieven veertienjarigen jongeling, aan welken ik sedert den dood mijner moeder, zoo veel ik kon mijne zorgen besteed heb, en die ik zoo gaarne meest altijd bij mij zag, voor eenen langen tijd te gaan verliezen, maakte mij week. Men lachte mij uit. Ik verzocht mede van de reis te mogen zijn, om mijnen vader hehulpzaam te wezen, en mijnen broeder zoo lang het mogelijk ware te zien. Het werd mij geweigerd - met vrouwen te reizen was een last - wie zou op de dienstboden letten, en op het huis passen, indien ik ook vertrok? Ik zweeg, maar niettemin was ik niet overtuigd van het goede der genomene maatregelen. Mijn vader moet het beter weten dan ik, maar ik houde niet van het verwijderen van kinderen, en het opvoeden in vreemde landen. Mijne ondervinding is voorzeker niet groot, maar tot nog toe heb ik niet gemerkt dat de menschen, die weg zijn gezonden om wijsheid te leeren,

eenigzins wijzer geweest zijn, dan zij die in hun Vaderland waren gebleven. Ik beken het, ik ben mistroostig. Gij ook mijne waarde, gaat u nog verder van mij verwijderen, o waarom rigt gij niet liever uwen koers noordwaarts en koomt mij eens bezoeken: hoe troostelijk zou mij uw bijzijn wezen! Ik heb behalve mijnen vader en mijne broeders hier niemand aan wien ik regt verkleefd ben, aan wien ik mijn geheele hart kan openleggen. Een oogenblik heb ik mij gevleid dat KAROLINA inzigt kreeg in haren verachterden toestand, en dat ik haar eens als eene ware vriendin zou kunnen beschouwen, dan een nieuwelijks van haar ontvangen brief, toont haar weder in een ongunstig licht. Wat ik tot nog toe tot hare verbetering heb aangewend, heeft niets goeds voortgebragt, zij is steeds wereldsch, loszinnig, voor verleidingen uiterst vatbaar. Ik kan niet regt hartelijk lief hebben wat ik niet achten kan! - Er schijnt zich voor uwe nicht eene gelegenheid op te doen, om voordeelig geplaatst te worden. Zij verzoekt mij om teregtwijzing in deze zaak, maar wat kan ik hier tot haar voordeel uitvoeren? Immers niets. Ach mijne lieve! wat is het droevig, als men zoo zijn leven voortsukkelt zonder iemand te kunnen helpen, zonder vrucht van aangebodene hulp te zien. Nutteloos te zijn, is eene hartverscheurende plaag, voor iemand die als ik zoo gaarne werkt! En hiertoe hebben mij de staatkundige omstandigheden gebragt! O! die omkeerders van zaken, hoeveel kwaad hebben zij niet gesticht! Maar laat mij af-

breken, ik zou aan het murmureren geraken, en dat mag ik toch niet. Vaarwel.

Uwe

EMILIA.

XXXIII. Brief.
Eugéne Tiberne (alias) Bernetti aan Charles Delcour.

Amsterdam, 4 Mei 1808.

Maak goede vriend! dat alles gereed zij, om mij met mijne teerbeminde in uw hôtel te ontvangen, zoo als wij afgesproken hebben. Ik heb voor eene maand verlof verkregen. In de aanstaande week vertrek ik naar *'s Hage*, daar haal ik Jufvr. Z. af, wij trekken te zamen, met zeker koffertje, hetwelk zij mij beloofd heeft mede te nemen, en welks waarde mij liever is dan de Jufvrouw, naar *Frankrijk*. Daar help ik mij van haar af op de mij dan meest gevoegelijke wijze. Voorts spoed ik mij terug naar *Holland*, met het koffertje. Neem daar mijnen waren naam weder aan, en werp mijn hart en mijne schatten aan de voeten van het aanbiddelijke voorwerp, dat mij gekluisterd heeft. Het

overige zal zich wel schikken, ik vertrouw het welgelukken van het begin na onze aankomst te *Maubeuge* aan uwe zorg. Vaarwel. Gij weet een vierde van den buit is u beloofd, zoo gij wilt, krijgt gij de Juffer op den koop toe.

E.T.

XXXIV. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 5 Mei 1808.

Ik heb langer dan ik gewoon ben te doen, uwen brief onbeantwoord gelaten. Ik was niet gestemd tot schrijven, en bovendien, ik moet het u bekennen, te weinig eens met mij zelve, omtrent den toon op welken ik u behoorde te schrijven, om mij spoedig aan dit werk te zetten. Nu nog, daar ik uwen brief herlezen heb, weet ik naauwelijks hoe ik zal aanvangen. Dan ik verstout mij, en zeg u ronduit, hij mishaagt mij. Duid het mij niet ten kwade KAROLINA indien ik u mijne aanmerkingen vrijelijk mededeel. Vooreerst: hoe kan ik gelooven dat gij *gesticht* en *verlicht* zijt geworden door mijn schrijven van 14 April, daar gij na mijne aanprijzing van het volgen in al onze daden

van het voorbeeld des Heilands, terstond zoo tegenstrijdig met dat voorbeeld handelt. Ik vraag u, is het met de Christelijke opregtheid overeen te brengen, zoo als gij u jegens LOUISE DERVAL hebt gedragen? Is het wél gedaan, dat gij haar wilt trachten te plaatsen, ten koste misschien van hare rust en van haar genoegen, om maar van haar af te zijn! Voor dames van hare soort (zegt gij) is het geld dat zij verdienen alles. Gij bedriegt u. Voor een eerlijk hart is er veel aan gelegen om het geld eerlijk te winnen, en dit geschiedt niet, wanneer men bemerkt dat men geen nut ter wereld sticht, zoo als dikwijls het geval is wanneer men over bedorvene kinderen het opzigt heeft. *Soort van Dames*, is eene waarlijk beleedigende uitdrukking voor vrouwen van fatsoen, die, wijl zij niet met tijdelijke middelen begaafd zijn, hare talenten, (welke zij toch eerst door moeite en vlijt moeten verkregen hebben,) tot het edelste doeleinde, de vorming van het hart en de verlichting van het verstand, der aan haar toevertrouwde jonge lieden besteden. O KAROLINA! zijn er niet wel, thans rijke dames, die wanneer de fortuin haar eens den rug toekeerde, niet in staat zouden zijn, om op zulk eene wijze zich een behoorlijk onderhoud te verschaffen, en mag die soort, wel de andere soort met minachting aanzien? - Ten tweede, van hetgeen gij mij omtrent het gebeurde op 26 April verhaalt, ben ik waarlijk geschrikt. Uiterst onvoorzigtig hebt gij u gedragen. Past het een meisje van uwen rang, zich zoo spoedig gemeenzaam te maken met eenen onbekenden man,

zoo dikwijls met denzelven te dansen, zijne oppassing zoo gereedelijk aan te nemen? Mistrouw uw eigen hart, heb te veel achting voor u zelve, om u te laten gaan aan de betoovering uwer zinnen, om terstond geloof te slaan aan de loftuitingen van eenen jongeling, die u voor het eerst in zijn leven zag. Liefde enkel op onze uiterlijke aantrekkelijkheden gegrond, is op zijn best genomen, uiterst wankelbaar; en wat weet uw aanbidder van u, dan dat gij schoon zijt? Niet omdat hij een Franschman is waarschuw ik u tegen hem, en tegen u zelve; maar aan zijne manier van doen erken ik den wuften vreemdeling, en het eenvoudige Hollandsche meisje moet ik toeroepen: wees op uwe hoede! - Ik dank u voor uw vertrouwen in mij, ik zal het mij trachten waardig te maken, door altijd volvaardig te luisteren, naar alles wat gij mij nopens de zaak zult gelieven te zeggen, en door u mijne meening openhartig te verklaren. Word niet afgeschrikt, door mijne schijnbare gestrengheid; ik meen het goed met u, maar wijl ik het goed meene, moet ik mij blootstellen aan uwe afkeuring van mijn gevoelen, en u onbewimpeld de waarheid onder het oog brengen. Ik wensch niet dat de bewuste zaak veel voortgang hebbe, want ik zie daar geen geluk voor u in, maar verlang te weten hoe het er verder meê gaat; schrijf het mij spoedig en wees van mijne deelneming verzekerd.

EMILIA P.

XXXV. Brief.
Emilia P. aan Louise Derval.

***Zeist*, 6 Mei 1808.**

Eene kluizenare, lieve LOUISE, zoo als ik mij zelve noemen mag, daar ik mij in dit, van mijne oude betrekkingen verwijderde dorp, als opgesloten bevinde, hoe zal zij u dienen op uw verzoek, om inlichting betreffende het huisgezin van den Heer S.? Aan mijne verwijdering van *Amsterdam*, is het dan ook alleen toe te schrijven, dat ik zoo lang uitgesteld heb, u te antwoorden op uwen brief van 21 April. Ware ik op de plaats geweest, ik had den volgenden dag er mijn werk van gemaakt, om in persoon bij dezen en genen berigten op te doen, nu heb ik slechts kunnen schrijven en - wat zal ik u zeggen - niet alle menschen zijn even bereidvaardig om andere te helpen, vele zijn door de drokten welke onlangs in de hoofdstad plaats gehad hebben, verstrooid van gedachten geworden, kortom niet eerder dan gisteren avond heb ik uit twee brieven, die mij te gelijken tijde uit *Amsterdam* ter hand kwamen, vernomen: dat de twaalfjarige dochter van den Heer S. tot nog toe eenigzins, gelijk men zegt, in het

wilde geloopen heeft, en zeer weinig kunde heeft opgedaan, niet tegenstaande zij reeds veel geld aan allerlei meesters, haren ouderen gekost heeft. Zij is de lieveling van den vader, wijl zij een goed uiterlijk voorkomen heeft; de oude Heer, dit zij in het voorbijgaan en misschien tot uw dienstig narigt gezegd, is ver van onverschillig voor de aanlokkelijkheden van onze kunne, hij waardeert minder deugd, dan schoonheid, in dier voege spreekt ook mijn vader van hem, die hem persoonlijk kent. In zeer ruime omstandigheden leven de Heer en Mevr. S., dus van dien kant, zou mogelijk uw verblijf in hun huis, u voordeelig kunnen zijn, maar of gij er altijd, vooral door Mevrouw, die vrij hooghartig is, met die minzaamheid die gij, en ten aanzien van uwe persoon, en met opzigt tot uwen post, zoudt verdienen, zult behandeld worden, is twijfelachtig. Groote liefde voor, en zorgvuldige nabootsing van al wat fransch is, heerscht in het bewuste huisgezin, maar dit is eene zaak die u zeker als geene geborene Hollandsche, weinig aangaat. Men meldt mij nog, dat er thans bij den jongen Heer S. een Gouverneur is, die het hart van zijnen voedsterling heeft weten te winnen, hij moet een braaf en aangenaam man zijn, maar somtijds wat somber van humeur. Ziedaar alles wat ik heb kunnen te weten komen; oordeel gij zelve wat u te doen staat, of, indien er tijd genoeg is, raadpleeg uwe achtingwaardige Tante. Behalve met haar zou ik niet denken dat het dienstig voor u ware met vele menschen over de zaak te spreken, iedereen is niet even belangeloos, niet

alle die gij meenen zoudt te kunnen vertrouwen, verdienen zulks. - Gij schrijft mij te veel verdiensten toe, mijne lieve! indien gij meent de minzaamheid van Jufvr. M. jegens u, of uwe mogelijke plaatsing, aan mij verschuldigd te zijn, ik heb tot het een en ander weinig of niets gedaan, maar zal mij verheugen indien gij er u wel bij bevindt. Ik omhels u in gedachte.

Uwe zeer toegenegene

EMILIA P.

XXXVI. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia. P.

Parijs, 10 Mei 1808.

Ik heb tot heden toe gewacht met het beantwoorden van uwen brief, lieve EMILIA! omdat ik mij herinnerde dat gij op den ioden dezer maand jarig zijt, en ik u wilde toonen, dat schoon van u verwijderd, ik, niet minder dan voorheen, hartelijke wenschen voor uwen welstand vorme. Ware ik thans in *Holland*, ik zoude eene soort van *fête champétre* voor u aanrigten, iets waartoe uw verblijf te *Zeist*, denkelijk betere gelegenheid zou verschaffen, dan de tuin achter uws vaders huis te *Amsterdam*,

bij mogelijkheid doen kon; evenwel hebben wij ons dáár wel eens regt vermaakt; ditmaal zou ik mij beijveren uwe mismoedigheid te verdrijven. Dan gij meldet mij iets van dezelve toen de tijding van het op handen zijnde vertrek van uwen vader en broeder, nog met al derzelver kracht op uw gevoelig hart drukte; thans zult gij wel van mijnen kant geene opbeuring meer behoeven, uw verstand zal over uwe luim alreeds de zege hebben behaald; ik ken, mijne EMILIA te wel om niet te weten, dat zij altijd in haar zelve de kracht tot eigene opbeuring bezit, en zich nimmer geheel moedeloos gaan laat, aan het geweld van tegenheden, zoo als wij er zoo vele in ons leven ontmoeten, en ter onzer verbetering en verootmoediging noodzakelijk behoeven. Wat het plan van den Heer P., betreffende uwen jongsten broeder, aangaat; hoewel voorzeker niet altijd eene uitlandsche opvoeding de verkieslijkste is, zoo zijn er toch gevallen in welke die van zeer groot nut kan wezen, uw vader is een veel te verstandig en te voorzigtig man, om niet het voor en tegen in deze zaak, wel gewikt en gewogen te hebben, hij heeft zijne kinderen hartelijk lief en zal ongetwijfeld niets doen, dan waardoor hij meent derzelver meeste nut te kunnen bevorderen. Gij hebt wél gedaan met hetgeen gij van uwen tijd en zorgen aan uwen broeder besteed hebt, maar zijne opvoeding te voleindigen, zou toch boven uwe magt, en niet juist goed voor hem geweest zijn. In een' man, door eene vrouw opgevoed (zulks heeft mij mijne langdurige ondervinding geleerd) straalt doorgaands iets te veel van

het vrouwelijk karakter door, eene zekere weekhartigheid, en gevoeligheid, welken hem in zijnen ftand niet te stade komen, en hem wel eens in ongelegenheid kunnen brengen. Buiten dat zijn er voor den man kundigheden te verkrijgen, welke hem door geene vrouw te leeren zijn; hiertoe behoeft hij dan toch mannelijk onderwijs en moet met mannen omgaan. Vindt hij zich vreemd onder hen, zoo wordt hij ligt een voorwerp van hunne spotternij, of schept zoo veel behagen in hunne minbedwougene manier van zijn en van denken, dat hij zijne oude ingetogenheid vaarwel zegt, en dikwijls minder zedelijk goed wordt, naar mare hij ip kennis vordert. Uw broeder FREDRIK was, een kind zijnde, reeds van zelf. zachtaardig, zeker heeft uw vader zulks in hem bespeurd, en dus gemeend dat het beter voor hem ware, nu hij in de jaren is waar de inborst gevestigd moet worden, dat hij eens van al zijne oude banden losgemaakt, in eenen geheel nieuwen kring overgebragt wierd, en in de noodzakelijkheid gesteld, om van eigene krachten gebruik te maken zonder gedurig zijne toevlugt te kunnen nemen tot de huisvrienden, welker zachte meewarigheid hem anders te veel steun zou hebben verschaft. Daarom denk ik zal de Heer P. verkozen hebben zijn kind van zich te verwijderen, en ik ben waarlijk niet vreemd van in het gevoelen van WILLEM te stemmen, dat FREDRIK als jongen zal vertrekken en als man terug komen. - Het doet mij leed dat KAROLINA niet is zoo als zij zou moeten wezen om uwe vriendin te zijn, maar geef den moed niet op. Het

goede zaad dat door u in haar hart gestrooid wordt, zal mogelijk eens kiemen. Toen ik in hare kindschheid Jufvr. M. kende, vond ik haar een lief meisje, van hetwelk iets goeds scheen te maken te zijn, maar tevens bemerkte ik dat hare opvoeding verkeerd werd aangevangen; hare ouders waren zelden met haar; dan eens werd zij voor een halfjaar school gelegd, dan kreeg zij eene gouvernante aan welke men in huis den voet zoo dwars zette, dat zij het er maar weinige maanden kon uithouden; daarna liet men het alleen op verschillende meesters aankomen, om KAROLINA te onderwijzen, en den overigen tijd sleet zij met de kamenier van hare moeder, die haar zoo het heette, in de Engelsche taal, het wollennaaijen, enz., onderrigten zou, maar die haar geloof ik veel meer kwaad dan goed geleerd heeft. Eindelijk deze persone om wangedrag weggezonden zijnde, werd er eene nieuwe Gouvernante gezocht, en gevonden in een jong meisje die twee jaren als onder-mademoiselle op eene weinig beroemde school geweest was. Deze alleen in handwerken kundig, behaagde aan Mevr. M. door hare vaardigheid en smaak in het maken van allerlei modes. Sluw van aard merkte zij weldra, hoe zij al meer en meer de gunst van deze vrouw kon winnen, en verzuimde niets te dien einde. Zij werd, zoo als men het noemt, doen en laten in het huisgezin, maar het jonge mensch aan hare zorgen toebetrouwd, won er niet veel meer bij, dan de bekwaamheid om zich wel voor te doen, goede manieren ten toon te spreiden, zich voegzaam in ge-

zelschap te gedragen, over het nieuws van den dag aangenaam te praten, en netjes te borduren. Terwijl de zaken zoo stonden, verliet ik u mijne lieve; ik heb sedert, KAROLINA geheel uit het oog verloren, maar vernomen dat de zoogenaamde gouvernante getrouwd is, en Mevr. M. toen hare dochter als volleerd beschouwende, deze alleen onder haar eigen opzigt heeft gesteld. Wat dit opzigt zij, weet gij waarschijnlijk beter dan ik, maar veel nut is voor eene dochter niet van eene wereldsgezinde moeder te verwachten, dus ik herhaal het, geef gij den moed niet op en pleeg met medelijden en geduld de zwakke plant. Schoon gij tot nog toe de gewenschte vruchtten van uwen arbeid niet hebt geplukt, zijt gij niet nutteloos geweest, want ‘een oogenblik (zegt gij zelve) hebt gij u met zeker goed gevolg van uwe pogingen gevleid,’ dat oogenblik is reeds iets, wie weet van hoe vele dergelijken het gevolgd zal worden; nutteloos wordt men als men eene begonnene taak laat varen, of wanhoopt aan den bijstand van Hem die ons tot werken en pogen geroepen heeft; maar nutteloos is men nimmer wanneer men in den kring in welken men verkeert doet wat ons mogelijk is: nu vraag ik u zelve, doet gij dat niet? Uwe deugden voor u zelve op te sommen, mijne beste Emilia! dat wil ik niet, u op te beuren is mijn oogmerk alleen. Te dien einde verg ik u slechts uw eigen geweten te onderzoeken. Zoo dit u niet veroordeelt, kunt gij tevreden zijn, want God heeft het tot een' tolk der waarheid in ons geplant. Boven hetgeen men kan en God weet dat men kan, is men toch

niet gehouden te doen. Ik heb niet gaarne dat iemand zich als nutteloos beschouwt, want onder die betuiging schuilt eene soort van murmurering tegen het Opperwezen, als vonden wij ons niet geplaatst in den stand welken wij moesten bekleeden, en reeds zijn wij nuttig (ten minste aan ons zelven) zoodra wij ongepaste ontevredenheid bestrijden. Dikwijls zoekt de mensen te ver, wat onder zijne hand ligt om te doen, en grijpt naar eene schim terwijl hij het wezenlijke voorwerp zijner bemoeijingen voorbij ziet, zoodoende wordt alles uit het verband gerukt en Gods wil niet bemerkt. Gij weet zelve tot het volbrengen van zoogenaamde groote pligten zijn wij niet alle geroepen, maar vele kleine schoon hoogstbelangrijke, zijn aan elk onzer opgelegd. O! dat wij die maar vervulden en alles zou wel zijn, niet één onder ons zou nutteloos zijn geweest. - Misschien reeds te lang om dat het aan u is dat ik schrijf, heb ik mij met redeneringen opgehouden, welke gij zelve denkelijk reeds gemaakt hebt, ik laat het dan blijven bij het geen ik heb gezegd. Morgen meenen wij onze reis te beginnen, ik zal trachten u van tijd tot tijd te schrijven en u te melden waar ik telkens brieven van u kan ontvangen, want deze zijn mij altijd te welkom dan dat ik er voor lang van zou verstoken willen zijn. Wilde het toeval dat ik uw' heer vader met uw' broeder eens hier of daar ontmoette, het zou mij bij uitstek aangenaam wezen, ik zou mij dan eenigzins in mijnen ouden geliefden kring terug gebragt meenen te zijn, maar wat zeg ik? gij mijne lieve! zoudt mij altijd ontbreken, en dagelijks gevoel ik

wat ik van u afgescheiden, verloren heb. - Men roept mij om met mijne *êlèves* eenige bezoeken, welke zij vóór ons vertrek doen moeten, te gaan afleggen, ik eindig dan na u in gedachte omhelsd en alles goeds toegewenscht te hebben.

Uwe getrouwe Vriendin

Wed. R.

XXXVII. Brief.
Docter IJ. aan Eduard N. te Zwolle.

Amsterdam, 12 Mei 1808.

Ik heb uwen raad gevolgd, EDUARD! ik ben te *Zeist* geweest - ik heb EMILIA weder gezien!.... maar laat ik u de geheele toedragt van zaken wat geregelder verhalen. Onze oude mede-student en goede vriend F. schreef mij laatst, of ik niet eens bij hem te *Utrecht* zou kunnen komen, om met hem te consuleeren over een' patient wiens kwaal hem belemmerde. Daar ik thans geene erge zieken te behandelen heb, stemde ik in zijn verzoet en beloofde laatstleden Zondag te *Utrecht* te komen. Als ik toch zoo nabij *Zeist* wezen zal, dacht ik, moet ik mij het genoegen geven derwaarts te gaan, en haar te zien, die mij steeds zoo lief is. Maar hoe zal ik het aanvangen, om mij bij haar te vervoegen? Aan Mevr. M. of aan hare dochter te gaan vragen

of zij ook iets aan EMILIA te zeggen hadden, hetgeen ik zou kunnen overbrengen, was het beste middel om mij op den weg te helpen. Ik ging bij mijne gewezene patiente die ik nog van tijd tot tijd bezoek, zoodat mijne komst geene verwondering kon baren, evenwel toen ik zeide dat ik naar *Zeist* dacht te gaan, en met mijne vraag voor den dag kwam, zag KAROLINA, die tot nog toe ijverig met haar borduurwerk bezig geweest was, mij eensklaps sterk aan, met eenen blik, die mij verbaasde, en vraagde schalkachtig glimlagchende, of EMILIA ziek was? Ik antwoordde een weinig onthutst: ‘zoo ver ik weet niet Mejufvrouw, te *Utrecht* is de patient welke ik ga bezoeken, maar het schoone jaargetijde noopt mij een weinig verder te gaan en mij in het Zeisterbosch eenige uren met wandelen te verlustigen.’ - ‘Natuurlijk,’ hernam zij, ‘het jonge groen, de nachtegalen, de bloeijende peren- en appelboomen!.... reden genoeg om een uitstapje te doen, en is er dan eene kennis te vinden, wel nu; die gaat men meteen eens zien - hoogst natuurlijk!’ Haar toon was zoo spotachtig, dat ik niet wist wat er van te maken, en naar een antwoord zocht. Dit bemerkende, begon zij overluid te lagchen, en zeide: ‘Nu dokter ik wensch u veel genoegen en eenen goeden uitslag van uwe pogingen.... om den zieken te *Utrecht* te genezen verstaat zich! Op EMILIA ben ik boos, dus om *mij* te believen behoeft gij u de moeite niet te geven, van indien zulks u in uwe wandeling mogt belemmeren, bij haar te

gaan.’ - Vreezende, door naar de reden van die boosheid te vragen, mij aan nieuwe zwarigheden prijs te geven, stond ik op, groette de dames, en vertrok. Waarom KAROLINA zoo schertsende over mijn voorgenomen bezoek aan hare vriendin sprak, begrijp ik niet; ik kan mijn geheim toch niet verraden hebben, want nimmer, sedert EMILIA'S vertrek heb ik, voor zoo veel ik mij herinner, over haar gesproken, noch zelfs naar haren welstand gevraagd. Zaturdag avond vertrok ik met de nachtschuit van hier, voldeed Zondag te *Utrecht* aan het verlangen van mijnen vriend, en kuijerde toen naar *Zeist* met een kloppend hart, mij somtijds afvragende, wat ik toch eigenlijk ging doen; dan eens vol moed en in eene soort van verrukking mij antwoordende: Ik ga haar zien! dan eens op het punt van terug te keeren, wijl ik niet wist hoe ik het maken zou, *om* haar te zien, en het voor eene vermetelheid houdende, zoo maar zonder eenige boodschap te hebben, mij bij haar aan te melden. Naar gelang van mijne stemming, nu eens frisch aanstappende, dan zeer langzaam voortgaande, kwam ik, altijd besluiteloos, te *Zeist*. Juist ging de kerk uit; eer het mij inviel dat EMILIA wel onder de menigte kon zijn, die huiswaarts keerde, zag ik haar, van haren vader en oudsten broeder vergezeld, van de verhevenheid op welke, gelijk gij weet, de kerk gebouwd is, afkomen. Ik verschrikte, als had ik iets afzigtigs gezien, en het voorwerp dat mij het liefst op aarde is, stond voor mij. O! hoe wonderbaar een schepsel is de mensch; tegenovergestelde oorzaken brengen gelijke bewegingen

in hem voort, en van die bewegingen is hij zoo weinig meester, als van de gedachten die in hem oprijzen! Hoe ontsteld ik ook ware, begreep ik toch dat zich geene betere gelegenheid voor mij kon opdoen, om mijne vriendin te spreken, dan nu, naar haren welstand te vragen. Ik deed zulks, haren vader en broeder beleefdelijk groetende. EMILIA bloosde toen zij mij zag. Hemel! waarom bloosde zij! zou ik eenigen indruk op haar hart hebben gemaakt? O EDUARD! leg mij dit raadsel uit! Ik zeg een raadsel! omdat ik verder niets dan onbevangenheid in hare persoon bespeurde, en zij wel beleefdelijk maar niet uitstekend vriendelijk, zich jegens mij gedroeg. De Heer P. zijnen hoed afnemende, zag mij stijf en met eenige verwondering aan. Zeker bemerkte dit zijne lieve dochter, want aanstonds, zich tot hem wendende, zeide zij, ‘dokter IJ. die Mevr. M. in hare ziekte bijgestaan heeft.’ Wij wandelden gezamenlijk voort. EMILIA vraagde naar de gezondheid van hare vriendin en derzelver moeder, en zeide glimlagchende, dat zij moest denken dat er niet vele zieken in *Amsterdam* waren, wijl ik mij zoo ver van huis bevond. Ik antwoordde dat ik te *Utrecht* hebbende moeten komen, niet had kunnen nalaten een uitstapje naar *Zeist* te doen, om daar voorwerpen weder te zien, die ik voordezen, met verrukking aanschouwd had. Of zij begreep welk voorwerp boven alle, daarmee gemeend was, weet ik niet, haar vrij grooten strooijen hoed, belette mij op dit oogenblik haar aangezigt te zien. Wij kwamen aan het huis van den

Heer P., de deur geopend zijnde, ging hij binnen, zonder iets te zeggen. EMILIA bleef even staan, als wist zij niet of zij afscheid van mij nemen, of mij vragen zou om binnen te komen. Hoe ongaarne ook, maakte ik mij gereed om te vertrekken, toen de jonge Heer, eenigzins verstoord zijne zuster aangezien hebbende, zich vriendelijk tot mij keerde, en zeide: 'Wil Mijnheer niet met ons ontbijten en een weinig uitrusten, mij dunkt gij ziet er war vermoeid uit?' Ik antwoordde dat ik met de nachtschuit gereisd hebbende, en te voet van *Utrecht* gekomen zijnde, gaarne, indien ik geen belet deed van zijn minzaam aanbod gebruik zou maken. 'Vader!' zeide hij, toen ik mede in de kamer gekomen was, 'wij moesten eens een sleschje Madéra nemen, deze goede man is al van de stad komen loopen, hij heeft honger en dorst, en de dokters zeggen toch in het algemeen dat koffij te drinken niet gezond is.' - 'Het is goed kind,' zeide de oude Heer, 'krijg wat gij wilt, mits ik niet lang naar de koffij wachte.' EMILIA gaf haren broeder eenen sleutel, beduidde hem waar hij in den kelder de Madéra-wijn vinden zou, en maakte ondertusschen hares vaders ontbijt gereed. Ik was, vooral toen mijn vriend weg was, met mij zelven verlegen; de oude Heer sprak niet, EMILIA een enkel woord over het fraaije weder. Bij geluk viel mij in, dat de Heer P. een geslagen vijand van de Franschen is, dus hopende hem aan de praat te krijgen, wendde ik mij tot hem, en waagde het, te zeggen: 'Gij zult u zeker verheugen Mijnheer,

dat Koning LODEWIJK met zijnen stoet *Utrecht* verlaten heeft, maar wij zijn er te *Amsterdam* zooveel te erger door gekweld; men kan geenen stap op de straat doen, zonder eenen Franschman te ontmoeten!' Hiermede verkreeg ik gelukkiglijk mijn oogmerk, 's mans tong werd los, en hij weidde over het genoemde onderwerp genoegzaam uit, om het gesprek gaande te houden. Wij ontbeten al pratende; toen de klok een sloeg, zeide de oude Heer: 'Kom EMILIA, laat ons nu gaan wandelen.' En zich tot mij keerende, 'Mijnheer, dat is zoo mijne gewoonte; te een ure ga ik uit om wat beweging te nemen, dit geloof ik goed voor mijne gezondheid te zijn, ik heb dus de eer u te groeten, tenzij gij lust mogt hebben ons te vergezellen, hetgeen mij aangenaam wezen zou.' - 'Zeer gaarne, Mijnheer!' antwoordde ik, 'zal ik van uw aanbod gebruik maken, daar ik eerst met de nachtschuit weder van *Utrecht* denk te vertrekken.' - Ik hoopte dit zeggende dat men mij vragen zou om te blijven eten, waardoor ik zoo veel te langer met EMILIA zou hebben kunnen zijn, maar daar viel niet van. Wij wandelden een paar uren, gedurende welke ik slechts zelden met mijne vriendin in gesprek kon komen, en dan nog was het over onverschillige dingen dat wij spraken. Zij scheen mij toe, eenige vrees voor haren vader te hebben, die ik wel kon begrijpen, uit de stroeve manier op welke deze met zijne kinderen in het algemeen, schijnt om te gaan. Hij kwam mij voor als een man van verstand en belezenheid,

maar van geen gemakkelijk humeur, zoodat ik EMILIA zoo veel te meer leerde achten, om hare gestadige zachtzinnigheid jegens, en onderwerping aan hem. Weder aan het huis gekomen zijnde, wenschte de Heer P. mij eene goede reis, EMILIA bedankte mij voor mijn bezoek, haar broeder voegde er bij, dat zoo ik weder te *Zeist* kwame, hij hoopte dat ik nogmaals aankomen zou, en ik vertrok, slechts half te vreden over het genotene onthaal, wendende mijne schreden naar de herberg, om daar ten minste wat te eten en nieuwe krachten tegen de terugreis op te doen. Te half zes trok ik op, en ging het huis van den Heer P. voorbij, maar zag niemand. Echter schijnt men mij bemerkt te hebben, want naauwelijks was ik een vijftig passen gevorderd, of WILLEM P. kwam mij achterop loopen en zeide gezind te zijn, om mij een eind wegs te vergezellen. Tot aan *Hoederingen* ging hij met mij. Niet bijzonder kiesch op het stuk van zijnen huisselijken kring, sprak hij vrij openhartig over zijnen vader, die hij mij als een braaf, maar zeer ongemakkelijk man afschilderde, klagende over diens weinige beleefdheid jegens personen die hem kwamen zien, en zeggende mij ronduit dat hij, WILLEM, het zeer onheusch had gevonden, dat men mij niet ten eten had genoodigd, maar bekend met 's vaders *brommig humeur*, mij niet had durven vragen, wijl de oude Heer er niet van repte. ‘De goede EMILIA,’ voegde hij er bij, ‘heeft het naar; zij zit daar alleen in dat doodsche dorp, doet al wat zij kan voor de huis-

houding, voor mijn' jongsten broeder, en om vader genoegen te geven, en toch wordt zij meest alle dagen beknort. Ik loop nog eens uit, als ik te *Zeist* ben, maar zij zit daar altijd te muffen, en op *háár* sluiten al de grilligheden van vader af. Evenwel als men haar ziet, zou men zeggen dat zij regt gelukkig was, want nimmer klaagt zij, altijd is zij wel tevreden, ja vrolijk zelfs, 't is eene beste meid, ik wenschte dat er eens een goed man om haar uitkwame, maar wie drommel zal haar te *Zeist* komen opzoeken, en buiten dat, vader zou niet gemakkelijk wezen, om haar te geven, dat heeft hij in het geval met ADOLF V. reeds getoond; en immer te trouwen zonder Vaders volkomene goedkeuring, dat zou men van EMILIETJE niet gedaan krijgen.' - Ik liet het jonge mensch praten, tot hij er van zelf uitscheidde. Eindelijk bemerkte hij geloof ik, dat hij wat onvoorzigtig te werk ging, ten minste hij verzocht mij dat het gezegde tusschen ons mogt blijven, wendde het gesprek over eenen anderen boeg en nam eindelijk afscheid van mij. Aan niemand dan aan u EDUARD, wil ik over dit alles spreken, zwijg gij er ook van, maar meldt mij of gij het niet met mij eens zijt, dat ik toch in waarheid hopeloos bemin. Reeds was ik treurig, toen ik alleen in de herberg zat te eten, maar nog met eene veel grootere bedruktheid verliet ik *Utrecht*, wijl ik, nadenkende over hetgeen WILLEM P. mij gezegd had, begreep, vooreerst dat waarschijnlijk EMILIA'S hart niet vrij is, en ten tweede, dat voorzeker iemand van mijnen stand af-

gewezen zou worden, indien een man van rang als de Heer V., den vader te gering voor zijne dochter is voorgekomen. - Gij ziet, goede vriend! dat ik van het volgen van uwen raad niet veel genoegen ingeoogst heb. Ik wenschte nu wel, dat ik maar niet te *Zeist* geweest ware, want al wat ik van EMILIA gezien en gehoord heb (behalve misschien hare houding jegens mij) heeft mijne bewondering voor haar aangevuurd, terwijl ik door het haar verder betreffende meer dan ooit ben afgeschrikt van haar immer ten huwelijk te durven vragen. - Nu, goede vriend! vaarwel; verschoon de langte van dezen brief; geef mij raad en troost, indien zulks u mogelijk is; groet uwe huisvrouw mijnentwege, en geloof mij te zijn

Uw REINIER IJ.

XXXVIII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist 12 Mei 1808.

Acht dagen geleden schreef ik u, lieve KAROLINA! en sedert heb ik niets van u gehoord - dit maakt mij verlegen en doet mij de pen weder opvatten; ik vrees dat gij u door mijnen laatsten brief beleedigd vind. Is dit zoo, zeg het mij dan ronduit,

maar pruil niet. Evenwel indien gij u beleedigd kunt vinden, wanneer men u de waarheid onder het oog brengt.... wat zal ik u zeggen,.... dan verdient gij niet, dat men openhartig met u te werk ga, en het zou jammer zijn indien iemand zoo goedhartig van natuur als gij, maar nog zoo vatbaar voor verleiding, door vleijerij bedorven wierd. Ik vraag u dus geene verschooning voor hetgeen ik u volgens mijn beste weten gemeend heb te moeten zeggen, maar wil u slechts herinneren, dat gij in waarheid geene reden hebt, om mij wegens die oorzaak met stilzwijgen te straffen. Indien ik mij bedriege en zoo gij mij om eenige andere reden niet geschreven hebt, zie dan in dezen brief alleen een bewijs van den prijs, welken op uwe vriendschap stelt

Uwe liefhebbende EMILIA P.

XXXIX. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 14 Mei 1808.

Gij legt mij, om zoo te spreken, het vuur aan de scheenen. Ik moet antwoorden, gij wilt het, wel nu, ik beken dat gij juist geraden hebt; uw brief van den 5den Mei heeft mij boos gemaakt. Ik bid u, waarom leven wij in de wereld, zoo het

niet is om zoo gelukkig te wezen, als wij worden kunnen? Welk kwaad steekt er in, om zich te vermaken en partij te trekken van de zich daartoe aanbiedende gelegenheden. Al te naauwgezet kan men niet zijn; ik hou het daarvoor, dat als men niemand benadeelt, het niet juist noodig is zoo kiesch te zijn aangaande de middelen, van welke men zich, ter bereiking van een of ander oogmerk, bedient. Dit laatste zeg ik met betrekking op het gebeurde met Jufvr. DERVAL. Wat aangaat dat met den Franschen officier; hierin heb ik, dunkt mij, mij niets te verwijten; ik kan niet helpen dat ik behage, en gevolgd worde. Had ik mij stijf en streng gedragen, waarlijk, dan zou ik meer ijdelheid dan nu, aan den dag gelegd hebben, en reden gegeven, dat men zeide: ‘Ziet, welk eene inbeelding zij van zich zelve heeft, 't is of zij denkt, dat een weinig vriendelijkheid terstond iemand op haar verliefd zou maken.’ Dus die zware onvoorzigtigheid, van welke gij mij beschuldigt, bespeur ik niet in mijn gedrag met den man, die sedert mij de doorslaandste bewijzen van zijne opregte liefde gegeven heeft, door mij overal op te zoeken, waar hij begreep dat ik wezen kon, en op de dagen als hij mij niet gezien had, mij telkens des avonds, door mijne kamenier, de allerliefste briefjes te laten in handen komen, in welke hij zijne droefheid, van mij misgeloopen te hebben, op de hartelijkste wijze betuigt. Schoon LISBETH mij altijd verzocht haar een klein woordje tot antwoord aan hem te geven, daar hij zeker des anderen daags 's morgens vroeg er

om zou komen vragen, heb ik dit steeds geweigerd, uit vrees van eene *onvoorzigtigheid* te begaan. Zie dan nu of ik niet eer een prijsje, dan knorren van u verdien. TIBERNE (zoo is de naam van mijnen vriend) is sedert eergisteren afwezig: ambtsbezigheden heeft hij mij gezegd maakten voor eene week of vier zijne verwijdering van hier noodzakelijk. Zijn vertrek maakt eene ledigheid in mijne dagelijksche verkeering, die ik door niets weet aan te vullen, en welke mij naar zijne terugkomst doet verlangen. Kom mijne verveling te hulp door mij weldra eens weder te schrijven, en zoo mogelijk leg uwe gestrengheid ter zijde. Verhaal mij, liever dan weder te knorren, eens, hoe u het bezoek van dokter IJ. bevallen is. Wat heb ik moeten lagchen, toen hij mij zijn voornemen, om naar *Zeist* te gaan, mededeelde! Het spijt mij dat hij sedert dien tijd niet weêr hier is geweest. Zoo ras ik maar pijn in mijnen pink voel, laat ik hem halen, en dan zal ik hem zoo plagen, dat hij mij wel zal moeten vertellen wat hij u gezegd heeft, wat gij hem hebt geantwoord, en of gij u ook wat *onvoorzigtig* gedragen hebt. Dit zou ik haast wenschen om gewroken te zijn. - Vaarwel!

KAROLINA M.

XL. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 15 Mei 1808.

Nog dezen avond moet ik u antwoorden op den brief, dien ik dezen ochtend ontving. Scherts niet, KAROLINA! spot niet met mijne waarschuwingen, maar verneem en neem ernstig ter harte, wat ik gehoord heb en wat ik vermoede. Gij weet, dat mijn vader finds lang in eene vriendschapsbetrekking staat met den Heer Z. in *'s Hage*. Zij houden briefwisseling met elkander. Welnu, dezen morgen kwam er te gelijk met den uwen aan mij, een brief van den Heer Z., en onder onze gewone wandeling verhaalde mij mijn vader den hoofdzakelijken inhoud, hierop uitkomende, dat Jufvr. Z. op den 12den laatstleden was weggeloopen met zekeren Franschman, die voordezen met het hof in *'s Gravenhage* geweest, en de Juffer wel op partijen gezien had, maar van welken de vader in lang niet gehoord had. Dit is zeker BERNETTI! Nu, KAROLINA, uw minnaar heet wel TIBERNE, zoo als gij zegt, maar de overeenkomst van deze twee namen, de afwezigheid van uw' officier, zijn vertrek juist op den 12den Mei uit *Amsterdam*, de

beschrijving van zijne uiterlijke gedaante, welke gij geeft in uwen brief van 26 April, dien ik er op nagelezen heb, - alles doet mij vermoeden, dat BERNETTI en TIBERNE wel dezelfde persoon zou kunnen zijn. Wees dan, in Gods naam, op uwe hoede, en hou mijne waarschuwingen ten beste. Ik hoop u naauwkeuriger te antwoorden op uwen laatsten brief, maar wijl ik dezen gaarne heden verzond, ontbreekt mij thans daartoe den tijd. Nog eens: wees op uwe hoede, vertrouw u niet aan uwe kamenier, maar maak staat op mijne vriendschap en hulpvaardigheid.

EMILIA P.

XLI. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 16 Mei 1808.

Thans, KAROLINA, kan ik u bijkans met zekerheid zeggen, dat BERNETTI en TIBERNE een en dezelfde persoon is. Vol van hetgeen mijn vader mij onder de wandeling van gisteren ochtend gezegd had, bragt ik des avonds, terwijl mijn oudste broeder tegenwoordig was, het gesprek wederom op die zaak. ‘Ja,’ zeide mijn vader, ‘het is een schandelijk stuk, zeer bedroevend voor

mijnen ouden vriend. Hebt gij, WILLEM! te *Utrecht* ook een' officier, BERNETTI genaamd, gekend?' - 'Van naam wel,' antwoordde WILLEM, 'en van aanzien, uiterlijk een knap man, maar een smeerlap van de eerste soort. In geen fatsoenlijk huis, schoon er Franschen gezien werden, heeft hij ooit ingang kunnen vinden. Ik weet niet welk een snaak hij eigenlijk is, eene zekere geheimzinnigheid omsluijerde al zijne gangen, dan eens noemde hij zich BERNETTI, dan ERBENIT, dan weder TIBERNE; dan eens snoefde hij op zijne aanzienlijke afkomst, dan verhaalde hij stukjes, die eene lage geboorte verraadden. Alleen om zijne *militaire* bekwaamheden was hij bij zijne makkers nog in eenige achting, maar niemand hunner zelfs vertrouwde hem, en van de goeden werd hij zorgvuldig vermeden.' - 'En zoo een hondsvot,' riep vader uit, 'dringt zich in de gunst van een fatsoenlijk meisje, maakt haar den kop op hol, en ontziet zich niet haren vader in bittere droefheid te dompelen; bij geluk is hij zoo onvoorzigtig als snood, en door zijne eigene loszinnigheid heeft men zijn plan eenigzins ontdekt.' - 'Hoe dan?' vraagde ik; 'mij dunkt, vader, gij hebt mij daar dezen ochtend niets van gezegd?' - 'Neen,' hervatte hij, 'doordien de Hernhutter, toen ik het wilde zeggen, juist bij ons kwam. Weet dan, dat, toen de Heer Z. des avonds zijn huis binnen trad, hij zijnen voet op zeker pakje of rolletje zette, hetwelk op

den drempel lag; hij nam het op, bezag het toen hij in zijne kamer was, en vond het te zijn een stuk of zes cigaren in een gescheurd beschreven papier gewikkeld. Hij legde het eerst ter zijde, en vraagde zijnen knecht of hem dit toebehoorde, maar dezen: neen! gezegd hebbende, en het lang uitblijven van WILHELMINA, die, zoo als de dienstboden verhaalden, te negen ure door een' heer, welke Fransch sprak, afgehaald was, den ongelukkigen vader bevreemdende, nam hij het papier weder in handen en vond daarin (hier haalde mijn vader den brief zijns vriends uit den zak) deze woorden. - Vier weken verlof - vertrek ik naar *'s Hage* - Z. af, wij trekken te zamen - koffertje, hetwelk zij beloofd - en welks waarde mij liever - naar - Daar lielp ik mij - wijze - Voorts spoede ik mij terug naar *Holland* met - neem daar - en werp mijn hart en mijne schatt - Het aanbiddelijke voorwerp, dat mij gekluisterd heeft. Het - schikken, ik vertrouw. - Hoe weinig zamenhang' (zoo ging mijn vader voort) 'er ook in dit alles ware, heeft het mijnen ongelukkigen vriend doen begrijpen, dat men ten minste toen die brief ontworpen werd, plan had, om over de grenzen te trekken, en dat er een koffertje van waarde en eene tweede beminde mede in het spel moest zijn. Ook heeft hij terstond alle mogelijke maatregelen genomen, om de vlugtenden op te sporen, en vervolgens bemerkt,

dat al de paarlen, juweelen, en het geld, hetwelk zijne verdoolde dochter onder zich had, verdwonen waren. Van zulke dingen toch hoorde men niet, toen dat vervloekte Fransche gespuis nog niet in ons Land was gevestigd! - Kinderen! wacht u toch voor gemeenzamen omgang met dat zedeloos volk!' - Ik vond geraden niet te zeggen, dat ik met dien BERNETTI eens in de roef- gezeten had, want dat diende nergens toe, en zou mijn' vader misschien ongegronde vermoedens gegeven hebben, maar ik nam voor, hetgeen ik thans ten uitvoer brenge, namelijk u ons gesprek over te schrijven, en de vermaning: 'wacht u toch voor gemeenzamen omgang met dat zedeloos volk!' die zoo wel overeenkomt met hetgeen ik u reeds op eigen gezag gezegd heb, u op het veel dringender gezag van mijnen achtingwaardigen vader, ernstig op het hart te drukken. Ik hoop dat gij nog niet zoo begoocheld zijt door de bedriegelijke vleitaal eens onwaardigen, dat zijn schandelijk gedrag u zeer grieven zal. Treur over het ontdekken van kwaad in iemand dien gij voor goed had aangezien, maar verheug u anders over eene ontknooping die u voor het vervallen in bittere ellende, kan behoeden, en wees in het vervolg omzigtiger dan gij tot nog toe geweest zijt, u spiegelende aan het voorbeeld van haar die gij zelve eens gelaakt hebt. - Vaarwel, ik verlang zeer naar tijding van u en ben steeds uwe opregte vriendin

EMILIA P.

XLII. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 19 Mei 1808.**

Verleden vrijdag met mijne moeder en oom en tante D. te *Overveen* zijnde gaan logeren, ontving ik, beste EMILIA, uwe twee brieven te gelijk, eerst gisteren ochtend, toen wij in de stad terug waren. Daar ik er eenen van TIBERNE had gedacht te vinden, kunt gij ligt begrijpen, hoe ik getroffen werd, door hetgeen gij mij, hem betreffende, schrijft. O mijne lieve! hoe zou ik zulk een bedrog hebben kunnen vermoeden, - maar neen, een bedrog mag ik het juist niet noemen, want het schijnt dat hij *mij* niet heeft willen bedriegen, daar uit de afgebrokene woorden van het gescheurde papier toch blijkt, dat zijn voornemen was om naar *Holland* terug te keeren, en zijne schatten (gestolene of ontroofde schatten! ik gril op dat denkbeeld) met zijn hart mij aan te bieden. Maar dat is om het even, of de man mij waarlijk lief had dan niet, nimmer kan ik de zijne worden. Het grieft mij te bemerken, dat ik een onwaardig voorwerp met vertrouwen, ja met eene soort van genegenheid (ik beken het) heb aangezien, maar ik hield toch niet zoo veel van hem, dat ik mij nu ongelukkig rekene, en al

ben ik sedert gisteren niet zeer opgeruimd, vlei ik mij dat ik welhaast de geheele historie, zoo al niet vergeten, ten minste met onverschilligheid zal kunnen nadenken. Wie zou gedacht hebben, toen ik zelve Jufvr. Z. volgens uwen wijzen raad tegen haren minnaar waarschuwde, dat *die* man; immer met mij in eenige betrekking komen zou! En wat nu? Zal ik tegen de vriendin die mij de waarheid zegt, schoon zij mij bedroeft, gelijk WILHELMINA deed, mij verstoord betoonen? zal ik haar op eene bitse wijze antwoorden, en ondankbaarheid bij mijne dwaling voegen? O neen, EMILIA! ken uwe KAROLINA beter. Ik ben zwak, dikwijls onbezonnen, onvoorzigtig, dwaas zoo gij wilt, maar niet in staat goed met kwaad te vergelden. Ik dank u, uit den grond van mijn hart, en ik acht u al hooger en hooger, naarmate ik beter gewaar worde, hoezeer gij mij in deugd en wijsheid overtreft. Ik ben beschaamd over mij zelve, daar ik wrevelig tegen u geweest ben, omdat gij, dacht ik, mij te gestreng beoordeeldet, nu zie ik dat gij volkomen gelijk hebt gehad, en ik bid u om verschooning van mijne feil. O! sta mij verder bij: wees mijne gids allerwegen; berisp mij waar gij zulks noodig vinden zult, maak mij allengskens, indien het wezen kan, zoo als gij zijt, dan eerst zal ik mij waardig rekenen mij uwe vriendin te noemen

KAROLINA M.

XLIII. Brief.
De heer Eduard N. aan dokter Reinier lJ.

***Zwolle*, 24 Mei 1808.**

Wel, goede vriend! wat hebt gij uwe zaak onhandig aangepakt! Zijt gij een vrijer, en durft uwe schoone naauwelijks aanzien, en weet geene kans om haar een enkel klein woordje in het oor te bijten, om haar te doen begrijpen dat *zij* de trekpleister is die u naar *Zeist* gelokt heeft? het is ellendig! Hoe wil het lieve mensch uit uwe woorden begrepen hebben wat uwe meening was? Voorwerpen wildet gij wederzien die u voor dezen met verrukking vervuld hadden! Voorwerpen, dat kunnen de boomen van het bosch wel wezen, of zekere dametjes uit het Zusterhuis; waarachtig indien Jufvr. P. uit dit zeggen van u had afgeleid: *Ik* ben het uitsluitend voorwerp; dan zou ik van haar denken dat zij al zeer hooggevoelend moest zijn. Voorts laat gij u door een' ouden brommigen vader afschrikken en waagt het niet te vragen, doe ik geen belet om te blijven eten? Ik wed zoo gij het gedaan hadt, hij zou aan zijnen disch toegelaten hebben. Geloof mij, bij te veel bescheidenheid vindt men nooit zijne rekening. Daar hebt gij nu de helft van den dag

eenzaam in eene herberg zitten muffen en uw geld in armoede verteerd! Ik zeg het nog eens het is onhandig! Eindelijk klapt een jonge losbol van de *amourettes* van zijne zuster, zonder NB. evenwel te zeggen, dat ADOLF V. bemind werd, en gij krijgt de koorts op het lijf, droomt van een hart dat niet vrij is, van de zekerheid van eene verwerping, die nog niet eens in mijn oog zeer waarschijnlijk is, (om redenen u in mijnen voorgaanden gemeld), van hopelooze liefde, enz. enz. en verlaat het slagveld als een overwonnene, schoon gij niet eens gestreden hebt! Neen het deugt niet, gij hebt in het geheel niet naar mijn' zin gehandeld. Gij hadt fiks moeten verzoeken de Juvr. een oogenblik alleen te mogen spreken, dan haar gezegd wat u op het hart lag, al had zij u met een bedankje afgescheept het kwame er niet op aan, het ijs ware ten minste gebroken, de aanhouder wint, en al zijn de meisjes in het eerst wat stuursch, gij weet niet hoe aangenaam het haar is, bemind te worden, noch hoe ligt haar teeder hartje zich door standvastigheid vermurwen laat. Dan ééne goede gelegenheid hebt gij wel verbeuzeld, maar alles is daarom nog niet verloren. Indien uwe smoorlijke liefde dezelfde blijft, zoo trek nog eens te veld en houdt u dapper. Uwe patienten zullen toch thans niet veel aan u hebben, want terwijl het liefdes-venijn in uwe aderen woelt, zult gij slecht gestemd zijn om anderer kwalen te genezen. CUPIDO en ESCULAAP zijn geene beste vrienden. De troost, dien ik u geven kan, is niet veel bijzonders, want gij hebt

uw eigen goed geluk vergooid, mijn raad is, doe spoedig beter en meld het dan aan

Uwen vriend EDUARD N.

XLIV. Brief.
Louise Derval aan Emilia P.

Amsterdam, 25 Mei 1808.

Wel-Ed. Geb. Jonkvrouwe, zeer Geachte Vriendin!

Sinds ik de eer had u te melden dat de Heer en Mevr. S. mij de opvoeding van hunne dochter schenen te willen toevertrouwen, zijn de onderhandelingen nopens die zaak begonnen, en gelukkiglijk ten einde gebragt. Daar mijne om standigheden zoodanig gesteld zijn, dat ik niet lang op mijne eigene kosten, zonder eenig inkomen te hebben, leven kon, heb ik over sommige zwarigheden welke U Wel-Ed. Geb. mij in uwen minzamen brief van 6 Mei, hadt voorgelegd moeten heenstappen. Ik wil mijne beste pogingen aanwenden, om het hart van het mij aanbevolene meisje te winnen en trachten haar smaak voor het verkrijgen van eenige kundigheden in te boezemen. Zoo de vader al wat gevoelig voor vrouwelijke schoonheid is, meen ik, die zeer weinig aan-

lokkelijkheden bezit, daarvan niets te duchten te hebben. Voor de hooghartigheid van de moeder ben ik wel wat bevreesd, maar ik weet dat ik aan haar ondergeschikt ben, en neem ernstig voor haar geene reden te geven, om hare trotschheid tegen mij uit te oefenen. Twee honderd vijftig gulden voor het halve jaar, gedurende hetwelk de Heer en Mevr. S. van hunne en ik van mijne zijde zullen beproeven of wij elkander aanstaan, is mij toegezegd, met hoop op vermeerdering, indien ik bevallen mogt; voorts zal ik eene kleine kamer voor mij hebben, naast de grootere, waar mijne *élève* slaapt; op deze laatste zullen wij ons te zamen, gedurende de lessen, ophouden; zij zien beide op den tuin; zijn netjes behangen en van de noodige meubelen en gerijffelijkheden voorzien. Sedert het begin van deze week eet ik dagelijks bij den Heer en Mevr. S. om kennis met al de leden van het huisgezin te maken, en blijf des avonds tot negen ure bij de Jufvr., om haar eenig aanvankelijk onderwijs te geven en haar op de wandeling, welke in dit schoone jaargetijde zoo aangenaam is, te vergezellen. Aanstaande zondag is bestemd tot mijne komst voor goed in het gemelde huis, en den dag daaraan treed ik in functie. Uwe goede wenschen vergezellen mij; zeer geachte vriendin! het zij mij vergund u van tijd tot tijd te melden hoe het mij gaat, mogt ik ook somwijlen door eenen brief van uwe hand begunstigd worden! Ik heb de eer te zijn

Uwe D.W. Dienaresse

LOUISE DERVAL.

XLV. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

***Zeist*, 28 Mei 1808.**

Hoezeer, lieve KAROLINA! mij uw laatste brief verheugd heeft, kan ik u niet genoeg zeggen. Niet de lof, welken gij mij toezwaait, maar het bewijs, dat ik in uw schrijven vind van de edelmoedigheid uwer inborst, heeft mij getroffen. Niet zoo als WILHELMINA Z. jegens u handelde, maar veel beter dan zij deed, hebt gij u omtrent mij gedragen. Ik dank er u voor en word er door aangemoedigd, om nogmaals openhartig met u te werk te gaan, en u het antwoord op een gedeelte van uwen brief van 14 Mei, hetwelk ik u schuldig gebleven ben, thans te geven. Van uwe handelwijze betreffende LOUISE DERVAL, is hier de rede. Gij vraagt mij, 'waarom leven wij in de wereld, zoo het niet is, om zoo gelukkig te wezen, als wij worden kunnen? en vindt dat men niet al te kiesch kan zijn aangaande de middelen om zich te vermaken, mits evenwel niemand er door benadeeld worde.' Op het eerste lid van dit voorstel, antwoorde ik: men leeft *in* de wereld, niet *om* de wereld; hier gelukkig zijn mag men, maar zulks te worden, moet geenszins ons hoofdoog-

merk wezen, Ware ons bestaan geëindigd met de weinig vlugtige jaren die wij op aarde doorbrengen, o! ik zou volmondig zeggen, laat ons eten en drinken en vrolijk zijn! maar wij verkeeren hier in eenen proefslaat, wij zijn hier alle kinderen die tot het genieten van een beter bestaan opgeleid moeten worden. Dáár zal niets; dat naar wereldsche geneugten zweemt, ons geluk uitmaken, maar dat geluk zal in verhevene geestelijke genietingen bestaan, hoe en welke die wezen zullen heeft God om wijze redenen ons niet geopenbaard, maar wij weten dat zij grooter zullen zijn dan iets dat ooit in eener menschen hart is opgekomen. Om ons die alles overtreffende geneugten hoe langs hoe minder onwaardig te maken, en niet juist om hier beneden te genieten, of ons met beuzelachtige vermaken tevreden te houden, leven wij in de wereld. En hieruit volgt, in tegenstelling van het tweede lid van uw voorstel, dat men bij geene mogelijkheid kiesch genoeg kan zijn aangaande de middelen, welke ons eenig aardsch geluk zouden moeten aanbrengen, zij alle zijn te eenenmale ongeoorloofd, zoodra ze niet volkomen met deugd en reden overeen te brengen zijn, ja het is ons geboden te vermijden ook zelfs den schijn des kwaads. Wat nu de voorwaarde van niemand te benadeelen aangaat, deze is op ver na niet zoo gemakkelijk te vervullen als men wanen zou. Reeds zoodra men iets doet dat niet goed is, benadeelt men zich zelven, hetwelk in eenen zedelijken zin genomen even min geschieden mag dan eenen anderen persooon te benadeelen, en zulk eenen! de gevallen zijn waarlijk ontelbaar, in

welke men dien, door het involgen van zucht naar vermaak, waarlijk schade doet. Gij hebt LOUISE beleedigd door haar uit kortswijl dan eens norsch dan eens minzaam te bejegenen; gij hebt haar misleid door te doen vermoeden dat gij uit vriendelijkheid haar meênaamt om de intrede van LODEWIJK te zien, terwijl uw eigenbelang alleen u daartoe deed besluiten; gij hebt haar misschien wezenlijk benadeeld door tot hare komst in het huis van den zedeloozen heer S. mede te werken. Zoo even ontvang ik van haar de tijding dat zij zoo goed als geplaatst is - en ik beef voor haar. Oordeel nu mijne lieve! of gij niet ten onregte boos op mij geweest zijt, over mijne berisping in de zaak over welke ik uw weder geschreven heb, en of mijn thans gegeven antwoord op uwe vragen, niet met de gezonde rede overeenkomstig is. Over het andere gedeelte van uwen voorlaatsten brief, zeg ik niets meer, de uitkomst van de bewuste zaak en uw eigen hart hebben mij geregtvaardigd. Ik heb niets naders van den Heer Z. noch van den Franschman vernomen, ik hoop hartelijk, dat gij van den laatsten geen' last meer hebben zult, maar tot dat ik wete hoe de zaak met de geschaakte Juffer afgeloopen is, ben ik er altijd bevreesd voor. Wees verzekerd dat wanneer ik iets van belang verneem ik het u melden zal, ontvang intusschen mijne minzame groete.

Uwe toegenegene Vriendin

EMILIA P.

XLVI. Brief.
Kaatje Wilkes aan hare moeder.

Zeist. 1 Junij 1808.

Is het waarlijk waar, moeder, wat gij mij hebt geschreven dat onze PIET trouwen gaat? welnu komaan men zou zeegen zoo'n lobbes, dat daar een meisje zin in kan hebben! maar ik ben er blijde meê omdat het u genoegen schijnt te geven, als zij maar werken wil en niet te veel kinderen krijgt, want dan zou het u wat lastig vallen. Nu geene ellende voor den tijd, zegt onze Jufvrouw, en zij doet zoo als zij zegt, maar kijk zij heeft toch ook hare portie, en zou wel dikwijls reden hebben om bedrukt te wezen. Daar gaat nu de oude Heer naar een land dat ik weet niet hoe vele honderd uren hier van daan is, en daar wil hij zijn' jongsten zoon (Jufvrouws lieveling) op school doen. Jufvr. mag om het oogenblik van hun vertrek niet denken, en evenwel maakt zij met een bedaard gelaat alles gereed wat haar broeder daar ginds noodig zal hebben, en spreekt hem moed in, als hij eens wat benaauwd kijkt. Vader bromt al voort, zij blijft vriendelijk en goed; kijk moeder zulk een mensch hebt gij nooit gezien! En zij zal toch wat akelig, hier alleen blijven zitten! Ik

hoop dat de bruiloft van PIET niet eer wezen zal voor dat onze oude Heer weerom is, want ik wilde er gaarne bij zijn, en kan nu niet vragen om weg te gaan, want ik moet Jufvr. toch een weinig gezelschap houden, al is het slechts omdat zij des avonds iemand hebben zal die haar goeden nacht wenscht. Nu moeder adi, de groetenis aan PIET en zijn meisje.

Uwe

KAATJE WILKES.

XLVII. Brief.
De heer Tiberne aan Karolina M.

Mejufvrouw!

De reden van mijn vertrek uit *Amsterdam* heb ik gemeend u niet te moeten openbaren, eer ik wist of ik in vreugde tot u, mijne beminde! zou kunnen wederkeeren. Thans daar de zon des voorspoeds mij beschijnt, haast ik mij u het geheele raadsel te ontvouwen. Ik vertrok arm, om te gaan zien hoe het noodlot zou beschikken, over zekere oude oudtante, welke te *Maubeuge* erg ziek lag. Ik keer rijk terug, daar het de goede ATROPOS behaagd heeft eenen levensdraad, die lastig gerekt was, af te snijden. Mijnen persoon en mijne schatten werp ik

aan uwe voeten, gij weet hoe vurig ik u bemin en schoon gij een weinig gestreng tegen mij geweest zijt, ben ik genoeg door eene en andere omstandigheden, van uwe wederliefde overtuigd, om niet verzekerd te wezen dat zij, die den kalen Luitenant met geene onverschillige oogen aanzag, niet aarzelen zal, haar geheel hart en hare hand te schenken aan den rijken.... wat gij wilt Colonel? Generaal? Rentenier? Ik heb geld genoeg om te worden wat gij verkiest dat ik zijn zal. Nog een' dag of vier en ik ben bij u. Nog een' dag of veertien misschien, en hij is uw gelukkige echtgenoot, die zich thans noemt

Uw aanbidder

TIBERNE.

XLVIII. Brief
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 1 Junij 1808.

Lieve EMILIA!

Gij moet mij eene schuilplaats verleenen, schik het zoo gij best kunt met uwen vader, maar hij moet toestaan dat ik bij u kome. De inliggende

brief dien ik zoo even ontvangen heb zal u de reden waarom duidelijk maken. Ik ben doodelijk verlegen; de brief wijst niet aan, van waar nog wanneer hij geschreven is, er is geen postmerk op, en hij is hier aan huis door een' onbekenden gebragt, welke, volgens LISBETH, gezegd heeft dat hij last had dien brief op den 1 Junij te bestellen. Ieder oogenblik kan de bedrieger voor mij staan - hoe honend is zijne taal! zoo weinig eerbied heb ik waarlijk niet verdiend! O God! wat ben ik verlegen! Ik durf hier niet blijven, en wat zal ik bedenken om aan mijne moeder mijn spoedig gaan naar *Zeist* te doen goedvinden? Ik weet geen' raad, en echter moet ik, hoe eer hoe beter weg. O! wildet gij mij schrijven dat gij ziek waart en mijn bijzijn verlangdet - maar zulks zal ik van u niet gedaan krijgen. Hemel! had ik nimmer dien Franschman gekend!

KAROLINA M.

XLIX. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Ziest, 2 Junij 1808.

Gisteren, om eenige huisselijke benoodigdheden te koopen, te *Utrecht* zijnde, ontving ik zoo veel te

eerder uwen brief, die aan ons aanzegshuis gebragt en mij gegeven werd. Deszelfs inhoud deed mij verschrikken. Ik wilde u gaarne uit uwe billijke verlegenheid redden, maar wist niet hoe. Naar *Zeist* terug rijdende, dacht ik over de zaak na, en nam voor, wat ik met een gewenscht gevolg ten uitvoer gebragt heb: namelijk, mijn' vader over te halen, om uwe moeder en u voor de Pinksterdagen bij ons te noodigen. Stel te dien einde den inleggenden brief aan Mevr. M. ter hand, en wees verzekerd dat gij met opene armen ontvangen zult worden door uwe liefhebbende

EMILIA P.

L. Brief.
De heer Alexander P. aan mevr. M.

Zeist, 2 Junij 1808.

Wel-Edel Geb. Vrouwe!

Misschien daar uwe gezondheid zich hersteld heeft, zou het u aangenaam kunnen zijn eenige dagen buiten de stad door te brengen. Te dien einde bied ik u mijn huis alhier aan. Ik beken het, ik houde niet veel van gasten te hebben, maar wij zijn oude bekenden en gij zult het bij mij wel voor lief willen nemen zoo als gij het vindt. Vreemd komt u den-

kelijk mijn voorstel voor, ik verwonder mij zelf ook eenigzins over mijn besluit, maar EMILIA scheen naar hare vriendin, uwe dochter, te verlangen. Gisteren van *Utrecht* terug gekomen zijnde, deed zij mij verslag van hetgeen zij aldaar voor mij verrigt had, waarover ik reden had om bijzonder voldaan te wezen. Ik vraagde haar of zij vele menschen in de stad gesproken had? 'Niemand,' was haar antwoord, woord, 'niemand dan die ik spreken moest; gij weet dat ik daar geene kennissen heb.' Toen kuste zij mij, en zeide: 'Weet gij wat vader, gij moest voor de Pinksterdagen EMILIA en hare moeder bij ons te logeren vragen, dan had ik eens een kennisje bij mij!' Ik dacht; het is waar, het lieve kind heeft hier niet veel vermaak, laat ik haar deze belooning voor al hare zorg en moeite eens geven. Ik antwoordde niets, maar ging in mijne kamer, en schreef dezen brief, dien ik verzegeld aan EMILIA zal geven, haar tevens zeggende dat ik aan haar verlangen voldaan heb. Indien u mijn voorstel behaagt, hoop ik u benevens uwe dochter overmorgen avond hier te zien, inmiddels heb ik de eer mij te noemen,

Wel-Ed. Geb. Vrouwe!

Uw D.W. Dienaar

ALEX. P.

LI. Brief.
Mejufvr. Wilhelmina Z. aan Karolina M.

***'s Gravenhage*, 3 Junij 1808.**

Eene door droefheid ter neder gebogene, eene ongelukkige misleide, mag zij op uwe deelneming hopen, mag zij gelooven dat, schoon de gevleugelde AMOR haar den rug heeft toegekeerd, de armen der bedaarde en getrouwe vriendschap nog voor haar open staan? Ja uwe edele ziel is zeker met mijne ramp en met mijne billijke droefheid te zeer begaan, om mij niet te willen hooren, te willen troosten, om niet met mij te willen weenen! Gij weet zeker dat ik, overtuigd van de onmogelijkheid om mijnen ongevoeligen vader te doen toestemmen in een huwelijk met eenen vreemdeling, het besluit nam, om met mijnen geliefden naar een veilig oord te vertrekken en daar de zijne te worden. Onze maatregelen waren wijsselijk genomen, wij vertrokken, en kwamen na acht dagen reizens op de plaats van onze bestemming aan. O had ik beter naar mijn' geleider geluisterd en wat meer spoed gemaakt! Maar dikwijls vermoeid zijnde, verlangde ik van tijd tot tijd wat uit te rusten en, om mij te believen stemde BERNETTI, toen wij eens de rivieren over waren,

in mijn verlangen. Dan helaas! Waarom moest ook de plaats, die wij wilden bereiken, *Maubeuge* zijn, waarom moesten ook alle omstandigheden zoodanig gamen loopen, dat dáár al mijn geluk te niet ging! BERNETTI had alles bezorgd, hij had vooraf aan zekeren hem bekenden herbergier geschreven dat hij ons verwachten en kamers voor ons in gereedheid moest hebben. Wij vonden werkelijk alles in orde, toen wij een uur voor den eten aankwamen; Dat uur werd door mij besteed om wat te rusten en van kleederen te veranderen; door BERNETTI om eenige brieven te schrijven en te verzenden. Toen de bel luidde gingen wij naar de zaal waar de *Table d' hôte* aangeregt was. Een paar vrouwen zaten met ons aan, maar voorts een twintigtal officieren van het garnizoen, dat den vorigen dag te *Maubeuge* gekomen was. Naauwelijks was de soep rondgediend, of een van de officieren staarde BERNETTI met een' woedenden blik aan, en riep uit: '*Est ce toi que je vois, vil ravisseur de l'honneur de ma famille! Aprésent rien ne te soustraira à ma juste indignation, sors avec moi à l'instant!*' Al de aanzittenden waren verbaasd; ik zag mijn' beminden aan, bleek en sprakeloos zat hij daar, terwijl zijn vijand naar hem toesnelde, hem bij den kraag vatte en al schreeuwende: '*tu sortiras avec moi, nous nous parlerons*, met zich uit de kamer sleepte. Al de officieren volgden - om eten, zoo als gij begrijpt, werd niet meer gedacht, ik was doodelijk ontsteld en riep dat men toch mijn' geliefden tegen den woedenden vijand beschermde, dan

kort daarop hoorden wij een pistoolschot - voorts een tweede, en weinig minuten later werd BERNETTI bewusteloos, gewond, en met bloed bedekt het huis binnen gedragen. Maak u zoo mogelijk een denkbeeld van mijnen staat; onbegrijpelijk wel heeft mijn zwak zenuwgestel zich gehouden, want ik ben niet in onmagt gevallen! Ik had zelfs de kracht om te zien wat met mijn' dierbaren gedaan werd; men legde hem te bed, dokter en heelmeester kwamen, zij verklaarden de wond doodelijk, ik vatte BERNETTI'S hand; hij scheen tot zich zelven te komen, zag mij aan, maar stiet mij terug, wierp eenen wanhopigen blik in het rond, riep gillend uit: '*maudit soit le genre humain!*' - snikte en stierf. 'Vermoord!' schreeuwde ik: 'Vermoord is mijn vriend, mijn bruidegom!' en ik zonk op een' stoel neder van droefheid overmand. 'Uw bruidegom! hoorde ik zeggen; welnu, dat is iets schoons! de Kapitein riep hem tot een tweegevecht, omdat hij met diens zuster eene *intrigue* gehad en haar zwanger gelaten hebbende, nu sedert anderhalfjaar niets van zich had laten hooren, schoon men hem ten gevalle van de bedrogene en haar kind dikwijls geschreven heeft.' - 'Hij schijnt wat kort van geheugen geweest te zijn!' werd hierop door eene andere stem op een' spottenden toon geantwoord. Ik was buiten mij zelve en wist niet meer wat ik deed. De twee vrouwen, die ik aan tafel gezien had, geleidden mij naar mijne kamer en betoonden mij alle mogelijke vriendschap.

Wat zal ik u meer zeggen, reeds al te lang is dit akelige verhaal. Weet alleen, dat ik in eene der vrouwen, zekere Wed. R., eene meewarige raadgeefster en troosteresse vond. Haar alles verhaald hebbende wat mij betrof, schreef zij den volgendon dag voor mij aan mijnen vader en hielp mij aan eene bekwame gelegenheid om de reis huiswaarts te beginnen. Ach! nog eene zware opoffering had ik te doen. De herbergier eischte van mij een vierde van al het geld en de juweelen die ik bij mij had, als hem toegezegd door BERNETTI, indien hij ons bij zich wilde ontvangen. Ik zoude mij alles getroost hebben om maar uit dat gehate *Maubeuge* te komen, maar Mevr. R. zeide dat ik den waard liever bedreigen moest, hem aan te klagen, als zich in slechte zaken inlatende; ik deed zulks, maar toen werd hij zoo kwaad, dat ik beefde om in nog grootere ongelegenheden te komen en dus mijne vrijheid voor drie duizend gulden kocht. Gij kunt begrijpen hoe treurig mijne terugreis was: de persoon welke Mevr. R. mij mede gegeven had en die een van hare magen is, bewees mij veel dienst en behandelde mij met al den eerbied, dien men aan het ongeluk verschuldigd is: te *Antwerpen* ontmoette ik mijnen vader, die goedvond minder deernis met mijn lot dan verstoofdheid over mijn vertrek te toonen: maar ik had mijn antwoord gereed. ‘O!’ zeide ik ‘gij hebt zeker nooit de liefde gekend, of wel gij hebt haar vergeten, ware uw hart gevoeliger geweest ik zou u mijn besluit om BER-

NETTI te trouwen, bekend gemaakt hebben, maar uwe verstoktheid heeft mij afgeschrikt'. Dan waartoe zou ik u ons geheele gesprek over schrijven, het was noch aangenaam noch minzaam. Afscheid genomen hebbende van mijn' geleider vervorderde ik, na eenige dagen rustens, de reis huiswaarts vrij minder genoegelijk dan ik die, welke mij van daar verwijderde, gedaan had. Thans zit ik als eene bedroefde weduwe, als eene ware ARTEMISIA mijnen MAUSOLUS te beweenen; ik word bewaakt, ik kan geen voet uit het huis zetten en - zoudt gij het kunnen gelooven, niemand komt bij mij, geene mijner vriendinnen bekommert zich om mijnen druk, ik ben eene arme verlatene! O! heb gij medelijden met mij! beklaag mij! schrijf mij! en hergeef uwe vriendschap aan uwe treurende vriendinne

WILHELMINA Z.

LII. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

Keulen, 3 Junij 1808.

Lieve Vriendin!

Op reis heeft men weinig tijd tot schrijven, alleen dan wanneer men op eene of andere plaats

ettelijke dagen stil is, is er gelegenheid toe. Zulks is thans mijn geval, en ik maak mij eenige vlugtige oogenblikken ten nutte. Den elfden Mei verlieten wij *Parijs*, rigtende onzen togt op *Namen*, waar de Heer *delpach* eenige bezigheden te verrigten had en zich een dag of zes moest ophouden. Liever dan het gezelschap derwaarts te vergezellen verkoos ik mijne nicht J. te *Maubeuge* te bezoeken, en stapte daar den 13den, even voor het luiden der etensbel, aan de herberg af. Schoon ik anders niet gaarne aan de gemeene tafel mede aanzit, besloot ik zulks ditmaal te doen, om verder den tijd geheel aan mij zelve te hebben. Dan weldra werd ik gewaar welk eene verkeerde keuze ik gedaan had.... of neen, dit mag ik niet zeggen: ik heb gelukkig gekozen, want anders had ik de gelegenheid gemist, die ik nu gehad heb, om iemand dienst te doen. De zaak is deze. Een officier van middelbare jaren, zag naauwelijks een jong man, die met eene leelijke mismaakte dame binnen gekomen was, schuins over hem zitten, of hij viel hem met woord en daad aan en sleurde hem ter kamer uit. Een tweegevecht had tusschen hen plaats, den aanvaller zagen wij niet meer, maar zijn slagtoffer werd na minder dan een half uur tijds stervende in huis gebragt, en overleed zeer kort daarop aan zijne wonde. Daar de genoemde dame steeds riep dat hij haar vriend, haar bruidegom was, had ik bijzonder medelijden met haar, bood haar mijne hulp en deed voor haar wat ik kon. Evenwel ik ontveins het u niet, het mensch is mij geenszins bevallen. Met verbaasdheid ver-

nam ik dat zij een Hollandsch meisje is, en met den jongman uit haar's vaders huis was weggeloopen. Maar nog dieper trof het mij, haar meer over ongeluk te hooren klagen, dan berouw te zien toonen, schoon zij, vernomen hebbende, dat haar lief een verleider was, van wien zij niet het eerste slagtoffer zou geweest zijn, niet ophield te klagen over het *noodlot* dat haar te *Maubeuge* in gezelschap van den vijand hares vriends gebragt had, en meer treurde over het mislukken van haren echt, dan zich gelukkig achtte aan de klaaauwen eens eerloozen bedriegers ontsnapt te zijn. Kent gij haar, mijne lieve of weet gij iets van hare historie, zoo schrijf mij eens hoe het met haar afgeloopen is, ik wil haar niet noemen, om haar, zelfs bij u, niet bekend te doen worden, indien zij het niet wezen mogt. Weet gij van een geval zoo als dat, waarvan ik spreek, zoo zult gij ook wel den naam van de persone kennen; want twee gelijksoortige schandelijke stukken, zullen er toch wel niet te gelijken tijde onder den fatsoenlijken kring in het achtingwaardig *Holland*, plaats hebben. - Gemeld voorval heeft veel benomen aan het genoegen dat ik mij van het gezelschap mijner nicht beloofde; haar man heeft mij ten gevalle de Juffer op hare terugreis vergezeld, ik ben vóór zijne wederkomst vertrokken, want ik werd te *Namen* gewacht. Van daar zijn wij naar *Aken* gegaan morgen trekken wij te *Keulen* (van waar ik dezen verzend) den *Rijn* over en zoo *Duitschland* verder landwaarts in. Als ik juister van den weg, dien ons voorts te volgen staat, onderrigt zal zijn, hoop ik

u dienaangaande een nauuwkeurig berigt te zenden. Tot nog toe bevalt mij het reizen zeer wel, wij gaan langzaam voort, maar overal waar iets van belang te zien is, houden wij ons op, tot dat alles gezien is; zoo zijn wij te *Aken* wel een dag of acht stil geweest, en alhier sedert den 26sten Mei.

Hoe maakt het LOUISE, hoe maakt het uwe pupil; van beide verlang ik te hooren, beide beveel ik aan uwe zorg. Vaarwel; de weinige oogenblikken, die ik aan u kon toewijden zijn verstreken, ik moet eindigen; vergeet mij niet en geloof dat ik altijd en op alle plaatsen ben

Uwe teederlievende Vriendin.

Wed. R.

LIII. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 9 Junij 1808.

Met een beklemd hart verliet ik deze stad. Zeker het vooruitzigt van eenige dagen van huis te zullen zijn, en dus zonder de onmiddelijke vrees van BERNETTI op een oogenblik voor mij te zien staan, gaf mij eenige gerustheid, dan het was mij steeds als of ik overal, ja ook wel te *Zeist*, den gevreesden

persoon kon ontmoeten, en ook ieder uur bragt mij nader aan dat van mijne terugkomst alhier, en met-die terugkomst, moest dezelfde verlegenheid en hetzelfde gevaar weder beginnen. Waarlijk ik klaagde niet zonder reden over hoofdpijn en hartklopping, toen ik zaturdag avond bij u aankwam, ik was inderdaad ziek van angst. Terwijl gij zondag ochtend met de overige huisgenooten in de kerk waart, maakte ik allerlei plans, om aan BERNETTI te ontsnappen, maar niet één scheen mij uitvoerlijk, niet één scheen mij op den duur te kunnen helpen. Dan eens greep ik moed, en bedacht of aan den bedrieger te schrijven: dat ik van hem afzag, of hem aan het huis van mijne moeder in stilte op te wachten, hem zijne snoodheid te verwijten en hem te bedanken met een verbod om immer weer onder mijne oogen te komen; dan weder wist ik niet hoe gevoegelijk een' brief aan hem te schrijven en te doen geworden zonder mij te *compromitteren;* noch hoe hem te zien, zonder gevaar te loopen (ik beken mijne zwakheid) van door zijn minzaam gelaat en misschien sluwe en vleijende taal ontwapend te worden. En, dacht ik daarbij, al hield ik mij wel, ik zou hem veel tot zijne lasten kunnen zeggen - maar niets bewijzen. Al verbood ik hem mij te volgen of op te zoeken, ik zou echter blootstaan voor menig eene toevallige ontmoeting, hetzij in gezelschap, hetzij op openbare bijeenkomsten, hetzij op de straat! Hij, pligtshalve in *Amsterdam* moetende wezen, ik daar wonende, hoe onwaarschijnlijk dat wij ons nimmer tegenkwamen! Ik weet niet wat er van mij geworden zou zijn, noch waartoe ik eindelijk zou be-

sloten hebben, want gij zelve toondet u bij uwe te huiskomst verlegen, en schoon mij zoekende op te beuren wist gij mij geenen beslissenden raad te geven - toen mij de brief van WILHELMINA ter hand kwam. Gij weet hoe ik schrikte, ik vreesde allerlei verwijtingen te lezen, en ziet, ik bemerkte dat de schrijfster niets van mijne kennis met haren minnaar wist, of vermoedde - en ik vernam niet alleen dat ik in het geheel geene reden gehad had om TIBERNE'S terugkomst te duchten, wijl het blijkt dat hij reeds dood was toen mij zijn brief gebragt werd, maar ook dat ik voor altijd aangaande zijne vervolgingen gerust kon zijn. Ik zou wel willen weten wie toch den brief van 1 Junij aan ons huis heeft bezorgd, dan kon ik vragen of niet dat geschrift al lang in deze stad is geweest, want daar WILHELMINA zegt dat BERNETTI den 19den Mei te *Maubeuge* brieven geschreven en verzonden heeft, is zijn fraai epistel aan mij hoogst waarschijnlijk een van die geweest, en ik had hem al veel vroeger kunnen hebben, indien geene bijzondere bevelen van den bedrieger, zeker aan den een' of anderen handlanger alhier, zulks voorkomen hadden. Vreesselijk voorwaar is het uiteinde van den jongman geweest! ik mag daarover geloof ik bedrukt zijn, maar ik hoop tevens dat ik geen kwaad doe met te bekennen dat mij door zijnen dood een pak van het hart is genomen! - Dan, lieve EMILIA, gij zult wel zeggen: ‘waarom schrijft gij dit alles, daar ik reeds alles weet?’ Ach! ik moest nogmaals mijn hart voor u openleggen, en ik wenschte een blijvend aandenken van mijne dwaling en de daaruit voortgekomene ge-

volgen, te stichten, opdat, indien ik immer dit gansche geval kon vergeten, of uwe waarschuwingen of berispingen in eene of andere omstandigheid in den wind slaan, gij mij zoudt kunnen toonen wat ééns geschied is en mij doen herdenken aan al wat ik inwendig geleden heb. Daarom verzoek ik u, bewaar mijne brieven, welke over de bewuste zaak handelen, gelijk ik de uwe zal bewaren. Ik hoop dat ik het overlezen van die briefwisseling nimmer noodig zal hebben, maar - ik ben bang voor mij zelve geworden, meer dan ooit, gevoel ik hoe feilbaar en onvast een schepsel ik ben, hoezeer ik eene vriendin, als gij zijt, behoef! - Met een opgeruimd hart, zag ik deze stad weder, mijne oude vrolijkheid, die gij hebt zien herboren worden, is geheel terug gekeerd, mij dunkt ik zou ziek kunnen worden, pijn kunnen lijden, ik weet niet wat al kunnen verdragen zonder mijne vreugd gestoord te zien. Maar bij al die vreugd wil ik niet mijnen schuldigen pligt van erkentelijkheid vergeten. Ik dank u beste EMILIA, vooreerst voor uwe goedheid van voor mij in de bres te zijn gesprongen en mij eene schuilplaats in uws vaders huis te hebben bezorgd; en dat wel ten koste, gelijk gij mij zeidet, van uwe gewone opregtheid; ten tweede voor het genoegen dat gij gedurende ons verblijf te *Zeist*, aan mijne moeder en mij, hebt verschaft. Ik ware gaarne langer bij u gebleven, alles geviel mij bij u. Ik begrijp waarlijk niet hoe gij slechts met twee vaste dienstboden, uw huis zoo net, uwe tafel zoo goed voorzien, en alles zoo juist op den verlangden tijd gedaan krijgt. Noch

mijne moeder, noch ik, weten daar, bij ons, kans toe. Nimmer zijn onze kamers zoo rein als de uwe, schoon de werkmeid niet anders te doen heeft dan daarvoor te zorgen. In onze bed- of tafellakens ontdek ik dikwijls gaten, schoon eene vaste linnenmeid den geheelen dag niet anders doet dan naaijen en verstellen. Tot ik weet niet hoe laat, liggen onze kleederen, *shawlls*, handschoenen, enz. door elkander op de stoelen in onze slaapkamers, hoewel wij ieder eene kamenier hebben, om alles op te redden. Als de keukenmeid ééns op haren tijd gereed is om op te doen, verwonderen wij er ons over, maar dan is dikwijls de tafel nog niet gedekt, wijl de knecht voor een paar boodschappen, die hij in de buurt te doen had, den halven ochtend is uitgebleven; komt het er eindelijk toe dat wij gaan eten, dan is de kost aangebrand, of koud, de faus geschrift, de groente tot pap gestoofd. Dan eens komen wij in de kerk, als het gezang eindigt, dan eens op een diné, als alle menschen reeds aan tafel zitten, wijl men door ons lang wegblijven gedacht had dat wij niet komen zonden, en dat alles, door dat mijnheer de koetsier het zich tot eene gewoonte gemaakt heeft, altijd een half uur later voor te komen dan hem gezegd was. Wij knorren dikwijls genoeg, maar het helpt niet, de eene dienstbode schuift de schuld op eene andere, en zoo doende blijft alles even slecht gaan. Ik heb bij geluk niet veel met het huishouden te doen, maar wat ik er van zie, verveelt mij zoo, dat ik schrik op het denkbeeld dat het toch mogelijk is, dat ik er eens

een zal te bestieren hebben. Toen gij laatst bij ons gelogeerd hebt, sleet gij uwen meesten tijd op de ziekenkamer, en hebt daardoor al het verkeerde niet kunnen bemerken, maar let er eens op wanneer gij, zoo ik hoop, na uw's vaders vertrek, weder bij ons zult zijn, en ik wed dat gij van de waarheid van hetgeen ik zeg, overtuigd zult worden. Weet gij er dan raad tegen, zoo zeg hem mij. En nu, vaarwel mijne lieve! indien gij er tijd toe hebt, schrijf mij nog eens eer gij hier komt. Ontvang de minzame groetenissen van mijne moeder en bedank nogmaals Mijnheer uw' Vader ook uit haren naam, voor de ons bewezene vriendelijkheid, ik ben en blijf

Uwe hartelijk liefhebbende

KAROLINA M.

LIV. Brief.
De heer Z. aan den heer Alexander P.

***'s Gravenhage*, 10 Junij 1808.**

Gij weet, waarde vriend, welk ongeluk mij overgekomen is, hoe mijne dochter mijn huis met een' eerloozen verleider verlaten, en mij, haren weg vervolgende, eerst uit *Brussel* geschreven heeft, dat ik

haar niet dan als Mevrouw BERNETTI weder zien zou. Gelukkiglijk heeft zij haar geheele oogmerk niet kunnen bereiken, haar minnaar is, eer het huwelijk voltrokken was, een slagtoffer geworden van de wraak eens beleedigden. Ik kan den hemel niet genoeg danken voor zijne bewaring van mijn schuldig kind, zij is ten minste nu nog dezelfde die zij te voren was, (want hiervan ben ik door hare herhaalde verzekeringen thans overtuigd) uitgenomen, en dit is al verschrikkelijk genoeg, de schande die op haar rust. Maar tot mijn bitter leedwezen, heeft zij van die schande het regte gevoel nog niet; zij klaagt meer over haar ongeluk van den vijand hares minnaars ontmoet te hebben en over de gevolgen van die ontmoeting, dan zij zich verheugt van aan de haar bedreigende ellende, ontsnapt te zijn. Zij toont geen berouw over haren mistap, en schijnt niet te begrijpen dat zij mijne ziel doorwond heeft. Ik lijde meer dan zij: ik durf mij nergens vertoonen, ik schrik voor ieder vriend die mij komt bezoeken, en WILHELMINA zou gaarne uitgaan, indien ik het haar veroorloven wilde, zij verwondert zich dat geen van hare bekenden haar komt beklagen! Wat zal ik toch met dit verdwaasde kind aanvangen? Aan u alleen durf ik mijne verlegenheid openbaren, van u alleen, die het hart van uwe in alle opzigten zoo voorbeeldige dochter gevormd hebt, kan ik raad en hulp verwachten. Tot nog toe houd ik WILHELMINA opgesloten, de dienstboden hebben last haar niet uit te laten gaan, geene brieven van haar te bestellen, ten zij ik eerst

gezien heb aan wie die geaddresseerd zijn; haren tijd moet zij slijten of op hare kamer of bij mij, maar gij begrijpt ligt hoe weinig aangenaam onze omgang is, en hoe onmogelijk ik de zaken altijd kan laten blijven in den staat in welken zij tegenwoordig zijn. Het is waar dat alle vrees voor den verleider door zijnen dood verdwenen is, en dat de persoonlijke aantrekkelijkheden van mijne dochter te luttel zijn, om mij de vrees in te boezemen, dat zij spoedig eene nieuwe gevaarlijke *conquête* zou maken, vooral nu, daar het hof met al de wufte Franschen die er bij behooren hier van daan is, maar er zijn toch helaas nog eene menigte vreemdelingen hier, die WILHELMINA het zij in gezelschap, het zij op hare wandelingen, indien zij eens weder uitging, zou kunnen ontmoeten, en zoo niet door haar schoon, ten minste door haren rijkdom behagen! Wat eens gebeurd is, doet mij voor een tweede onheil sidderen. Ware mijne dochter een jaar of tien jonger dan zij is, ik zond haar naar eene school, of name eene strenge Gouvernante bij haar; maar zij is 24 jaren oud, welhaast ben ik al mijne magt over haar kwijt, en wat wordt er eens van haar, indien ik haar thans niet tot inkeer kan doen komen! Bittere tranen bevochtigen dit papier, terwijl ik over de bedroevende zaak ernstig nadenk en schrijf. Hebt gij een troostwoord, hebt gij eenen goeden raad, o! om 's Hemels wil onthoudt mij dien niet! Gij weet hoe groot voor u de hoogachting is van

Uwen Vriend Z.

LV. Brief.
Karolina M. aan Wilhelmina Z.

Amsterdam, 12 Junij 1808.

Medelijden heb ik voorzeker met u, WILHELMINA, maar niet omdat gij in uw's Vaders huis bewaakt wordt, of thans geene aangename uren slijt; veeleer omdat gij u verkeerd genoeg gedragen hebt, om zulk een' dwang, om zulke verdrietelijkheden te verdienen. Dat niemand u komt zien, baart mij geene verwondering, men beklaagt u minder dan men u laakt. Het beste dat gij, mijn's inziens, in uwe eenzaamheid doen kunt, is bedaard na te denken over al wat er voorgevallen is. Weet gij nog wel dat toen ik u, nu meer dan twee maanden geleden, waarschuwde tegen BERNETTI, gij het mij zeer kwalijk naamt, ja zelfs mijne brave vriendin EMILIA P. van kwaadaardige inzigten beschuldigdet? en evenwel heeft de uitkomst doen zien dat *gij* en noch E. noch ik, ongelijk hadden ten opzigte van hem, die getoond heeft dat hij het niet wel met u meende. Ik geloof - misschien moet ik zeggen, ik weet, dat het moeijelijk is te gelooven dat iemand, dien wij lief hebben en die ons zegt dat hij ons bemint, ons misleidt, maar dat gij door

uwe liefde voor den vreemdeling uwen pligt jegens uw' vader hebt kunnen over het hoofd zien, en dien goeden man diep bedroeven, vergeef het mij, maar dat kan er niet door. Mij dunkt gij moest u thans den gelukkigen afloop van de geheele zaak inprenten, u vernederd over uwen misstap en geheel onderworpen aan uw' vader voorstellen, dan misschien zoudt gij zijne gunst herwinnen en uwe oude vrijheid terug krijgen. Het zal mij aangenaam zijn, indien mijn welgemeende raad invloed heeft op uw gedrag, en ik welhaast verneme dat uw vader u vergeven heeft, en uwe oude vrienden met u verzoend zijn. - Vaarwel.

KAROLINA M.

LVI. Brief.
De heer Alexander P. aan den heer Z.

Zeist, 13 Junij 1808.

Mal moertje, mal kindje, is een oud en op waarheid en ondervinding gegrond spreekwoord. Mal vaartje, mal kindje, is dikwijls even waar. Ik beklaag u mijn vriend! uit den grond van mijn hart, maar wat baat beklag; hadt gij eerder gehoor gegeven aan hetgeen ik u zoo dikwijls geraden heb, de zaken waren misschien niet gekomen tot de hoog-

te op welke zij thans zijn. Gij waart te goed, gij hebt uw WILLEMIENTJE te veel haren zin gegeven, te veel toegelaten, haar hoofd te vullen met allerlei zotte romaneske liefdesgevallen. Streng moet een vader jegens zijne kinderen zijn, deze mogen en moeten pligtshalve ons wel lief hebben, maar het voegt hun voor ons te sidderen. Onze teederheid jegens hen moet in ons hart verborgen blijven, ten minste zich nooit ongesluijerd vertoonen. Niemand kan zijne kinderen inniger beminnen dan ik doe, maar zij weten niet hoe vurig die liefde is, en daardoor vreezen zij mij, en doen alles wat ik verlang. EMILIA is mijn oogappel, zij is mijne meeste achting en teederheid waard, maar nimmer toon ik haar geheel wat er in mijn hart omgaat, en ook zij beeft voor mij. Mijn zoon WILLEM heeft bij uitstek wel gestudeerd, is met zeer veel lof gepromoveerd, en blijft mij steeds onderdanig. Mijn jongste zoon heeft er niets tegen ingebragt, toen ik hem zeide: dat ik hem in *Zwitserland* op een instituut plaatsen zou. Zoo moet het wezen, zoo blijft elk op zijne plaats. Geleed ik iets, het wordt zonder tegenspraak gedaan; verbied ik iets, het wordt even bereidwillig gelaten, geef ik eens iets toe - dan is het alsof na vele donkere dagen de zon doorbreekt, zoo verheugd zijn dan alle. Maar juist dit komt doordien het niet dikwijls gebeurd. Ware ik altijd lieftallig en toegevend, de kinderen zouden mij over den kop zitten, en dat moet nimmer plaats hebben. Maar is het eens zoo - dan is goede raad duur. Ik weet in waarheid niet wat ik, mijn ongelukkige

vriend, in uwe plaats doen zou. Ware uw kind Roomschgezind, ik zou zeggen sluit haar voor een jaar of twee in een klooster op, maar haar thans op eenige school te doen, daarvoor is het te laat. Een van de volgende twee dingen, komt mij het raadzaamst voor, of wel, tracht eene bedaarde en verstandige vrouw te vinden, die kwanswijs als gezelschaps-juffer, inderdaad als gouvernante met uwe dochter overal op en neder ga, geef die al uwe wettige magt in handen, en gedoog dat zij strengelijk uw kind tot betere inzigten zoeke te brengen, of begeef u met WILHELMINA op reis, doe haar nieuwe voorwerpen, nieuwe tooneelen aanschouwen, en leid daardoor hare gedachten van al waaraan zij te huis gewend is, af. Misschien, dit valt mij juist in, ware het mogelijk, genoemde twee voorstellen te vereenigen, voor eenen tijd het vaderland te verlaten, en zulks te doen in gezelschap van eene persone, die een onmiddelijk wakend oog over WILHELMINA hield. Gaarne zoude ik een troostwoord bij mijne gebrekkige raadgevingen voegen, maar inderdaad, ik heb er geen, alleen een' wensch, dat de Hemel het hart van uw wederspannig kind venmurwe, en haar eens eenigzins naar mijne EMILIA doe gelijken - Vaarwel.

Uw deelnemende vriend

ALEXANDER P.

LVII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 13 Junij 1808.

Grootelijks, lieve KAROLINA! billijk ik uw voornemen. Ik zal uwe brieven bewaren, maar sta mij toe u te zeggen dat, daar gij gevoelt hoe (om mij van uwe eigene uitdrukking te bedienen), ‘hoe feilbaar en onvast een schepsel gij zijt,’ het al of niet noodig hebben van onze gehoudene briefwisseling over te lezen, veel van uwe eigene inspanning van krachten zal afhangen. Waarlijk de mensch *kan* zoo veel als hij maar ernstig *wil*. Het is zoo dikwijls onze eigene schuld wanneer wij struikelen; op de zwakheid onzer natuur wordt - zooveel geschoven, hetwelk behoorde gesteld te worden op rekening van onzen onwil, om ons eenige opoffering van oogenblikkelijk schijngenoegen te getroosten, ten einde der deugd hulde te doen en eene onergelijke conscientie, het wezenlijkste en beste kleinood, te behouden. Gij noemt mij uwe vriendin, ik wil het zijn, maar dan ook moet gij mij vergunnen gedurende mijn aanstaand verblijf bij u, u openhartig mijne meening te zeggen omtrent alles, waarin ik bij u eenige terugkeering tot zoogenaamde zwakheid

zal denken te bespeuren. De wijze waarop gij mijne jongste pogingen te uwen beste hebt opgenomen, heeft mij een sterk bewijs van de goedheid van uwe inborst gegeven, maar misschien zullen er zich weldra nieuwe gelegenheden opdoen, om hetgeen gij eens spotachtig mijne predikatien noemdet, te hervatten, denk dan niet te ligt over mijnen ernst, wees ten minste overtuigd dat ik wel mis kan hebben, maar nimmer anders dan ik in gemoede denk te moeten spreken, spreken zal. - Ik verheug mij hartelijk over uwe herkregene rust, en begrijp derzelver aangenaamheid volkomen; mij kwelt nog altijd zekere onrust over de wijze waarop ik uwe, thans door de uitkomst van zaken nutteloos gewordene, komst te *Zeist*, bewerkt heb. Neen, het was niet omdat ik zoo zeer naar uw bijzijn voor mijn persoonlijk genoegen verlangde, dat ik mijnen vader verzocht u te noodigen, het was om u uit eene verlegenheid te redden, welke ik hem niet durfde te kennen geven, dat ik hem vleijende, mijn voorstel deed. Hij werd door den schijn bedrogen, en ik kon hem niet uit den droom helpen. Dit smartte mij en smart mij nog. Gij hebt mij uitgelagchen toen ik u dit verhaalde: en de reden van mijne kwelling eene beuzeling genoemd, maar evenwel kan ik de gedachte niet van mij afzetten, dat ik onopregtelijk gehandeld heb, en welke spitsvondige redenen er ook bij mij opkomen, gelijk deze: ‘Gij hebt niet *gezegd* dat gij naar KAROLINA'S bijzijn verlangdet, uw vader heeft uw verzoek om haar bij u te hebben zoo opgevat, maar dat is uwe

schuld niet - gij hebt om bestwil gedaan wat gij anders gelaten zoudt hebben - gij zaagt geen ander middel van uitkomst voor uwe vriendin - men kan niet al te wijs, niet al te vroom wezen,' - en dergelijke, steeds worden zij overwonnen door de les: 'men mag geen kwaad doen opdat het goede daaruit voortkome,' en deze les overtuigt mij dat ik kwalijk gehandeld heb. Ook is de straf op het misdrijf gevolgd, ik heb van uw bijzijn het genot niet gehad, hetwelk ik gesmaakt zou hebben, indien alles regt voor de vuist gegaan ware, en wat nog meer is, juist door uwe komst alhier, is uwe onrust verlengd geworden, want zoo gij in *Amsterdam* waart gebleven, zoudt gij den brief van WILHELMINA eerder ontvangen hebben, wijl zij dien naar de stad verzonden had. Dan genoeg, aan gedane zaken is geen keer, ik wil u niet langer met mijn geklag over mij zelve lastig vallen, maar hoop voortaan te zorgen, dat ik mij niet weder aldus schuldig make. - Ik heb geglimlacht bij het lezen van uwe beschrijving van het min of meer ongeregelde, hetwelk in uwe huishouding plaatst heeft. Om u de waarheid te zeggen, schoon ik, zoo als gij wel zegt, gedurende mijn laatste verblijf in *Amsterdam* meestal op de ziekenkamer gezeten heb, heb ik wel het eene en andere van die ongeregeldheid bespeurd, dan niemand sprak er mij van, en het was niet aan mij, om er iets van te zeggen, maar verlangt gij het, zoo zal ik wel aanwijzen waar de grond der kwale ligt, en gij zult verbaasd zijn als ik zeg: *in de hoofden van het*

huis. - Ja KAROLIENTJE in uwe moeder en in u. Gelijk uwe dienstboden om strijd de schuld van eenige verkeerdheid op elkander schuiven, zoo schuiven de meesters de hunne gaarne op de dienstboden. Gij verwondert u dat ik met zoo weinige bedienden mijne zaken in orde weet te houden, ik ben overtuigd, dat, indien gij de helft van de uwen wegzondt, het bij u veel beter in oder zijn zou. Waartoe twee kameniers? geef de eene (liefst de uwe) haar afscheid, laat de andere tevens als linnenmeid fungeren, en bedank de persoe die in deze hoedanigheid alleen gebruikt wordt. Zie dan zelve het linnengoed na, en wijs aan wat gij er aan te doen noodig vindt. Vele menschen hebben de gewoonte den fleutel van de linnenkas aan hare dienstmaagd, en de zorg over het goed aan die persone geheel over te laten, die gewoonte is eene verkeerdheid, want de ondervinding heeft geleerd, dat niets in de huishouding wel gedaan wordt, indien niet het oog der meesteresse er over gaat. Laat de werkmeid een paar dagen ik de week minder stoffen, en den daardoor gewonnen tijd, aan het verstellen van het grofste linnengoed besteden. Wees zelve altijd gereed wanner de etensbel luidt, en uwe keukenmeid zal op het uur letten. Straf uwen knecht wannee hij dagelijks te lang uitblijft, door hem des Zondags niet voor zijn vermaak te laten uitgaan. Geef uwen koetsier een horblogie prefent, en laat hem nimmer een halfuur aan de deur wachten, als hij op den bepaalden tijd voorgekomen is. Dit zijn eenige algemeene regelen welke u moeten voorberei-

den, om sommige nadere bijzonderheden te hooren ontwikkelen, wanneer gij mijne *wijsheid* nogmaals mogt willen inroepen. - En nu vaarwel; de lieve dag komt aan, en ik heb nog niet geslapen; de aanstaande afreis van mijnen vader en broeder geeft mij zoo veel te doen, dat ik om aan u te schrijven, den zoogenaamden nacht(*) heb moeten te baat nemen; thans ga ik naar bed. Het slaat daar drie ure.

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LVIII. Brief.
Emilia P. aan Mevr. de Wed. R.

Zeist, 16 Junij 1808.

Lieve hooggeachte Vriendin!

Verschoon mij indien ik u nogmaals op een' treurigen toon schrijf; maar ik heb noodig mijn hart uit te schudden, en niemand kan mij regt verstaan

(*) Op den 8sten Junij 1808 was het volle maan, dus zoo goed als geen nacht op den 13den.

dan gij. Ik heb bezigheid van doen, en ik kan mij met niets anders bezig houden, dan met het denken aan de oorzaak van mijnen druk. Ach! mijne waarde! zij zijn vertrokken de dierbare voorwerpen van mijne achting en liefde, voor welke ik zoo bezorgd ben. Ik kan niets meer voor hen, dan God om zijne hoede smeeken, en Hij onzer aller Vader weet hoe vuriglijk ik zulks reeds meermalen deed, en nog gestadig doe. Gisteren avond, aten wij nog alle te zamen, ik sprak weinig, mijn hart was zoo vol! Eindelijk vulde mijn vader zijn glas met wijn, beval ons ook zoo te doen, en zeide: ‘komt kinderen, laat ons nu onze goede reis eens drinken, en wenschen dat wij elkander in gezondheid weder mogen ontmoeten.’ Ik barstte uit in tranen ‘God zij met u!’ stamelde ik. - ‘Maar ach lieve vader! uw voornemen is alleen terug te keeren - mijn' lieven FREDRIK moet ik voor jaren missen!’ - De goede jongen werd aangedaan en viel mij om den hals. ‘Ei kom,’ zeide vader op een' onvergenoegden toon, ‘maak zijn hart niet week, wat ik met hem voorheb is tot zijn best, Ik word niet gaarne door mijne kinderen tegengewerkt.’ - ‘Ver is het van mij,’ harvatte ik, ‘u te willen tegenwerken, maar hoe kan het mij kwalijk genomen worden dat ik om mijnen broeder schrei?’ Mijn vader stond op, schelde, en zei niet anders dan: ‘goeden nacht kinderen, gaat *allen* schielijk naar bed, FREDRIK en ik vertrekken morgen ochtend te vijf ure, maar gij EMILIA noch WILLEM behoeft daarom op te staan,

ik wensch u welzijn.’ Met een kuste hij ons en ging naar zijne kamer. Wij volgden ieder naar de zijne; de nadruk waarmede mijn vader het woord *allen* had uitgesproken, veroorloofde mij niet om op te blijven, hetgeen ik anders gaarne gedaan had, om nog eens te bedenken of ik ook iets voor de aanstaande reizigers vergeten had, of mij ook nog het een of ander overschoot aan vader te vragen, enz. Ik ontkleedde mij dan en ging te bed liggen, maar eerst kon ik niet in slaap komen, toen sluimerde ik een weinig - maar werd weldra met eenen schrik wakker, meenende dat het reeds laat was. Echter op mijn horologie gezien hebbende, dat het pas even over één ure was, en het mij ingevallen zijnde dat ik misschien met eenige raadgevingen op schrift aan mijn' broeder mede te geven, hem meer nut zou kunnen doen, dan van alle mijne mondelinge lessen te verwachten was, stond ik op, kleedde mij aan en ging aan het werk. Zie wat mij uit de pen, of liever uit het hart vloeide; ik deel het u mede, om u te kunnen vragen of ik ook iets vergeten heb, en of gij ook weet wat ik meer of anders had moeten zeggen, te meesten nutte van het dierbaar kind, dan kan ik het, hem eens weder schrijvende, er nog bijvoegen of verbeteren.

Lieve FREDRIK! Zwak moge het in mij wezen, dat ik zoo zeer over uw vertrek bedroefd ben, maar *gij* toch zult het mij niet ten kwade duiden, *gij* toch weet hoe ik altijd aan u ben verkleefd geweest, hoe ik nacht en dag er over gepeinsd heb, om u, zooveel in mijn vermogen was, deugdzame

gezindheden in te prenten; hoe ik de weinige verdrietelijkheden die u overkwamen, heb zoeken te verligten, en in uwe vreugde hartelijk deel genomen heb. Bijna altijd waren wij te zamen, uwe gedachten deeldet gij mij mede, mijne teederste vriendschap was u gewijd. Helaas! men scheurt ons van elkander - het is zeker zóó goed, want het is vaders wil, maar het grieft mij. Ach! dat ten minste dit bewijs van mijne vriendschap u vergezelle; ik wilde u nog eenige dingen voorhouden; lees dezen brief dikwijls over, en laat deszelfs inhoud u zoo veel waard zijn, als mijne mondelinge lessen het u waren. Lieve jongen! voor zoolang als gij met vader zijn zult, heb ik u niets voor te houden dan hem te raadplegen en onderdanig te zijn, maar ook hij zal u verlaten, dan eerst zult gij u alleen bevinden, dan eerst zult gij misschien ook uwe EMILIA missen. Kies u dan geene andere vertrouwelingen dan zij die vader u als uw vertrouwen waardig zal aangewezen hebben. Het valt hard te zeggen, maar het is zoo, de menschen in het algemeen zijn niet zoo goed als zij schijnen te wezen; mistrouw de zachtaardigheid van uwe inborst, en geloof niet dan met de grootste omzigtigheid aan de vriendschapsbetuigingen van al wie u zulke doen zouden. Laat u nimmer door den een' of ander' van uwe nieuwe kennissen overhalen tot iets, wat niet overeen mogt komen met de grondregels van eerlijkheid, opregtheid en vroomheid welke u hier zijn ingeprent; gij zult misschien wel eens met die grondregels den spot hooren drijven, maar geloof hen

niet die er u van af willen keeren, lijd smaad, verdraag het uitgelagchen te worden, en blijf gij eerlijk, opregt en vroom. Gij weet toch God is allerwegen met ons, doe niet in *Zwitserland*, waar gij een vreemdeling zult wezen, waar niemand uwer landgenooten u zien zal, waar geen mensch een zeer bijzonder belang in u zal stellen, iets waarover gij u in uw vaderland, te midden uwer bekenden, onder het oog van uwe zoo liefhebbende nabestaanden, geschaamd zoudt hebben, want God die u hier zag, zal u ook daar zien. Raadpleeg en luister altijd naar de stem van uw geweten; volhard in de gewoonte, van alle avonden, eer gij gaat slapen, uw gedrag gedurende den verloopenen dag te overdenken, en verzuim nimmer uw avond- en ochtendgebed. Gebeurde het, dat gij u eenen misslag te verwijten hadt, verbloem dien voor u zelven niet, smeek er God vergiffenis voor, belijd dien aan hem die met uwe opvoeding belast is, en herstel, kan het wezen, het begane kwaad, al zou het u eenige vernedering kosten, of eenige straf op den hals halen. Vertoon u nooit beter dan gij zijt, maar wees deugdzaam, naarstig, oplettend, opdat gij u als zoodanig vertoonen moogt, en als zoodanig erkend en geacht worden. Lieve broeder! wilt gij in de afgelegene gewesten, welke gij gaat bewonen, iets voor mij doen? O! doe dan alles goeds voor u zelven, maak het zóó dat gij, eenmaal tot ons wederkeerende, even rein van gemoed terugkeert, als gij thans vertrekt. Hiertoe geve u God zijnen ze-

gen! Mijne hartelijke beden, zend ik voor u tot Hem op.

EMILIA.

Deze brief geëindigd zijnde, voelde ik mij geruster; het was toen digt bij vier ure; ik hoorde mijne broeders, welker kamer naast de mijne is, te zamen spreken en heen en weder gaan. Ik tikte aan hunne deur en zeide: 'FREDRIK indien gij gereed zijt, zoo kom even bij mij!' 'Aanstonds,' was het antwoord, en kort daarop verscheen mijn troetelkind. Ik gaf hem den brief, en weende eene wijle aan zijnen hals: dan de stem van vader, die riep, dat de koffers beneden moesten gebragt worden, scheidde ons weldra van elkander. Ik ging het ontbijt gereed maken; toen vader mij zag, zeide hij: 'Zijt gij waarlijk daar EMILIA? ik had u immers gezegd dat gij niet behoefdet op te staan?' dan er was eene minzaamheid in zijnen toon, welke mij deed begrijpen dat ik niet kwalijk gedaan had. 'Zoude ik niet nog ditmaal de koffij voor u zetten, en eene boterham voor FREDRIK maken?' zeide ik weemoedig. Vader zelf scheen aangedaan, hij kuste mij hartelijk. Het ontbijten ging gelijk het op het oogenblik voor het vertrek gaan moest, dan eens liep die, dan een ander uit de kamer, eindelijk kwam de reiskoets voor; de koffers werden opgepakt - de jassen aangedaan - het droevige vaarwel werd uitgesproken - de laatste kus, de laatste handdruk gegeven - en nu rolde de koets met mijne dierbaren voort. - Dan hoe verschillend was

de indruk van het gebeurde op mijn' broeder WILLEM en op mij! Dansende en springende vond ik dezen in de kamer, toen ik (de koets zoolang mogelijk nageoogd hebbende) er treurig in terug kwam. ‘Wat is dit?’ vraagde ik, ‘zijt gij vrolijk?’ - ‘Wel zeker,’ was het antwoord. ‘Ik ben regt blij', want ik ben vrij! Vrij zoo als ik in mijn leven niet geweest ben, vrij van knorrige gezigten, en onheusche antwoorden. Ik denk mij nu eens fiks te vermaken, zonder bekommering en zonder dwang!’ - Gij moet weten dat hij in de vorige maand tot advokaat gepromoveerd is. ‘En doet het afzijn van FREDRIK u dan ook geen leed!’ hernam ik. ‘Ja, het spijt mij dat de goede jongen wat ver van ons afgaat, en wat lang weg blijft, maar wij konden toch niet altijd met elkander blijven, en de vreugd zal zooveel te grooter zijn, als wij ons weder zullen zien. Nu ga ik eens eenen toer te paard rijden, dan kom ik te huis werken, en tegen etenstijd vinden wij ons weder hier!’ Hierop verliet hij mij steeds zingende: ‘Ik ben regt blij, want ik ben vrij!’ - Ik vond mij zelve ook wel vrij, maar meer dan ik zou verlangd hebben, want daar ik anders na het ontbijt mij met mijn' lieven FREDRIK als hij geene meesters kreeg, ging bezig houden, had ik nu slechts mijne thans weinige huisselijke bezigheden te verrigten, er was eene zekere ledigheid rondom mij, die mij misschien voor het eerst van mijn leven deed begrijpen, dat het mogelijk is, zich te vervelen. Na eenigen tijd in die onaangename

gemoedsgesteldheid den tuin doorwandeld te hebben, zeide ik tot mij zelve: ‘Hoe kan ik zoo dwaas zijn; laat ik mij bezigheden maken, en ik zal wederom tijd te kort hebben.’ Hierop begon ik aan u te schrijven, en het doet mij goed. - Over hetgeen mij het naast aan het hart lag, moest ik het eerst spreken, thans diene het volgende tot antwoord op uwen brief van 3 dezer. Ik ken van naam de persone die u te *Maubeuge* zoo veel heeft te doen gegeven; in uwe zorg voor haar, mijne waarde! heb ik u herkend, ook wijl ik u kenne, verwondert het mij geenszins dat Jufvr. Z. u niet is bevallen. Zij heeft haar' vader te *Antwerpen* ontmoet en is met hem naar *'s Gravenhage* terug gekeerd. Zij toont steeds weinig berouw over haar gehouden gedrag, en ik geloof dat de oude heer zeer verlegen is over wat hij met haar zal uitregten; hij heeft over de zaak aan mijn' vader geschreven, dit heeft mij deze gezegd, maar wat het antwoord op dien brief geweest is weet ik niet. Ook gaat het mij niet aan. Ik laak Jufvr. Z. ten hoogste, dat zal ik wel niet behoeven te verzekeren, maar echter kan ik niet nalaten en haar en alle menschen te beklagen die zich in hunne jeugd eenen schat van ellende voor hun geheel volgend leven verzamelen. Als ik mij zoo eens regt in den toestand van een' hunner indenk, is het mij als ontwaakte ik uit een' benaauwden droom, wanneer ik mij dan zeg: ‘dit alles is geheel buiten u, uwe omstandigheden hebben niets gemeen met de hunne!’ Geheel onschuldig voorzeker leeft geen mensch,

maar als men zich geene zeer grove, of dikwijls herhaalde, of kwade gevolgen na zich slepende misslagen te verwijten heeft, o! dan leeft men zoo kalm en weltevreden voort; dan schijnt den goeden weg te bewandelen zoo veel gemakkelijker, eenvoudiger en aangenamer, dan eenen kwaden weg in te slaan. Dit heb ik u, mijne dierbare! dikwijls hooren zeggen. Het heeft van den eersten keer af eenen diepen indruk op mij gemaakt, en hoe ouder ik worde, hoe meer bemerk ik hoezeer uw gezegde op waarheid gegrond was Ik tracht aanhoudend mij ingevolge uwe gulde lessen te gedragen, en evenwel zou ik mij geenszins durven vermeten te zeggen: ‘ik bewandel den regten weg, ik ken mij zelve genoeg, om overtuigd te zijn, dat ik zulks doe!’ Waart gij nog bij mij, hoeveel tot mijne geruststelling zou ik niet steeds van u kunnen vernemen; men kan zoo alles niet schrijven wat men zou willen zeggen, en onder het oog eener vriendinne behoeft men niet altijd te spreken, zij leest in onze houding wat er in ons hart omgaat, en antwoordt eer wij hebben behoeven te vragen... Dan ik verlies mij weder in bespiegelingen en vorm misschien te eenzijdige wenschen, welke toch niet vervuld kunnen worden. Waart gij steeds bij mij, het genoegen, hetwelk u thans te beurt valt, van eene aangename reis te doen, die u voor eene wijle in uw vaderland terug moet brengen, zou geene plaats hebben. Ik wil dan pogen mij te vergenoegen met de herinnering van een verleden dierbaar genot, u veel vermaak op uwen uitstap toewenschen, en mij

slechts in uw vriendelijk aandenken aanbevelen, daar ik met de meeste achting en hartelijkste verknochtheid mij noeme

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LIX. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 20 Junij 1808.

Is niet uw broeder WILLEM met glans en glorie gepromoveerd? Is niet al de drokte daaraan verknocht voorbij? Is niet uw vader verleden Donderdag den 16den vertrokken? is niet de jonge advokaat den dag daaraan naar *Utrecht* terug gekeerd, en zit gij dus niet moederziel alleen te *Zeit?* lieve EMILIA! Hoe komt het dan dat gij nog niet geschreven hebt, wanneer gij hier denkt te komen? Uwe kamer is gereed, ik heb *zelve* nagezien of zij wel netjes gestoft was en of alle dingen er in behoorlijke orde geschikt waren; wat vertoeft gij? Ik pijnig mij den geheelen dag door, om uit te denken wat toch de reden van uw wegblijven wezen kan; als er gescheld wordt hoop ik iederen keer dat mij een brief van u zal gebragt worden, tot nog toe is het altijd mis geweest. Mij dunkt gij moet nu wel

niets meer te huis te doen hebben, ei! laat den tijd niet nutteloos verloopen; zeker een toertje naar *Genève* heen en weerom duurt vrij lang, maar toch ieder dag is er een, en ik wenschte wel niets te verliezen van de oogenblikken welke uw vader u vergund heeft mij te schenken, kom dan mijne lieve! - of zijt gij ziek? dan zal ik u zekeren dokter zenden, die ook geloof ik vrij verlangend is om u te zien, ten minste hij deed ons laatst uit zuivere belangstelling in den welstand mijner moeder eene visite, en toen ik (zoo bij mijn' neus langs) zeide, dat wij u wachtende waren, schrikte en verbleekte de man zoo, dat ik haast voor hem een' dokter had laten halen.... Nu uit medelijden voor wien van ons allen het dan ook zij, stel uwe komst niet langer uit.

KAROLINA M.

LX. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 22 Junij 1808.

Ach ja KAROLINA! mijn vader met mijn' lieve' FREDRIK zijn op den bepaalden dag vertrokken;

mijn broeder WILLEM is nog te *Utrecht*, doch vertrekt morgen naar *Voorburg*, ik zit gelijk gij zegt moederziel alleen te *Zeist;* maar evenwel kan ik nog niet bij u komen. Waarom? mijne goede KAATJE is sedert Zaturdag vrij ernstig ziek; eene koorts welke haar op dien dag aantastte is nog niet af, zij ijlt dikwijls en roept dan steeds om mij. Gij begrijpt dat ik haar in dien toestand niet met de keukenmeid alleen kan laten, te meer daar de dokter van dit dorp zelf ongesteld is en niet uitgaat, zoodat hij alleen volgens hetgeen ik hem dagelijks ga zeggen de ziekte beoordeelt. Dit overbrengen betrouw ik naauwelijks aan mij zelve, hoe zou ik het dan daaromtrent op JANSJE durven laten aankomen? Het doet mij leed dat ik verhinderd word, om te *Amsterdam* te komen, gij weet genoeg hoe gaarne ik daar ben, maar nood breekt wet, en ik moet geduldig wachten, tot dat ik mij aan geen pligtverzuim zal schuldig maken, door het voldoen aan mijnen wensch. - Vaarwel!

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXI. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 24 Junij 1808.

‘Des eenen dood is des anderen brood,’ zegt het spreekwoord. KAATJES ziekte en het gemis van uw gezelschap hetwelk ik daardoor lijde, verschaffen aan den overbrenger van dezen brief de hoogstaangename gelegenheid om u te zien. Gisteren avond een grachtje met moeder rondsukkelende, ontmoetten wij dokter IJ. ‘Ach!’ zeide ik, ‘daar hebben wij eene nare tijding ontvangen, Jufvr. P. komt nog niet hier, eene harer twee dienstmaagden is ziek geworden, zij vindt zich verpligt die op te passen, en de Zeister ESCULAAP is ook ongesteld, zoodat zij bijkans geene hulp heeft en geen raad weet.’ - Ik zag hem daarbij scherp ia de oogen. Zijn gezigt veranderde, het hooge woord kwam er uit: ‘Indien ik,’ antwoordde hij, ‘in dien ik kon denken dat ik van eenig nut aan Jufvr. P. zou wezen, bood ik mij gaarne aan om hare zieke te gaan bezoeken, ik heb thans hier weinig patienten, en zou gemakkelijk voor eenige dagen de stad kunnen verlaten.’ - ‘Ei dokter!’ hervatte mijne moeder in hare eenvou-

digheid, ‘dat zou allerliefst van u zijn, ik verlang zoo zeer als mijne dochter naar EMILIA'S komst, en zoolang de meid ziek blijft, zal er zekerlijk niets van worden. Ga, help de meid spoedig op de been, en breng ons de Jufvrouw!’ - ‘Ja ik denk dat gij gaan moet,’ zeide ik, ‘ik zal u een' brief aan EMILIA mede geven, en met dat paspoort zult gij zeker welkom zijn.’ - Hij verliet ons, indien ik mij niet vergisse grootelijks verheugd. Ik lachte in mijne vuist. Moeder zeide: ‘Hij is toch vriendelijk, die dokter IJ. zoo aanstonds te onzen gevalle te willen vertrekken, dat is regt gedienstig!’ - ‘O! het is extra belangeloos en lief!’ hernam ik en lachte al voort. - En nu mijne lieve neem dien vriendelijken man in genade aan, laat hem eens uitpraten, eerst zoo gij wilt over de zieke, maar dan over zijne eigene krankte, want dat hij krank is, en wel door u, daarvan ben ik volkomen overtuigd. Dat hij spoedig slage, ten minste in het genezen van KAATJE WILKES, is mijn hartelijke wensch. Ik bewonder u dat gij u zoo goedschiks eene nieuwe zelfopoffering getroost, maar mij dunkt dat gij het denkbeeld van pligt wel wat te ver drijft, zoodoende heeft men nimmer gedaan. Waarom niet eene noodhulp genomen, die naast KAATJES bed geplaatst - en zelve vertrokken. Als men zich om de dienstboden ook al moet *gêneren*, wanneer in vredesnaam zal men dan eens vrij zijn? Ik heb nooit gehoord dat eene Jufvrouw hare meiden oppast, nog veel minder dat zij zich daartoe verpligt gevoeld - maar gij weet de dingen beter dan

ik, dus moet ik mijn oordeel opschorten; kom mij spoedig den uitleg van alles geven. - Vaarwel!

Uwe

KAROLINA M.

LXII. Brief.
Dokter IJ. aan den heer Eduard N.

Amsterdam, 26 Junij 1808.

Ik zie uwe verwondering EDUARD, bij het openen van dezen brief, als gij bemerkt dat hij van *Zeist* gedagteekend is; ik heb lust u den sleutel van het raadsel te geven. Luister toe. Lang had ik niets bijzonders van Mejufv. P. vernomen, toen ik door hare Vriendin M. onderrigt werd dat de ziekte van eene dienstmaagd, mijne geliefde belette om te *Amsterdam* te komen logeren, en dat zij zich in geene geringe verlegenheid om geneeskundige hulp bevond. Geene kans scheen mij ooit voordeeliger te kunnen geboren worden, om eens eindelijk EMILIA ongestoord te zien en te spreken, te meer wijl haar vader van huis is, en ik nu onder den schijn van Mevr. en Jufvr. M. iets welgevalligs te doen, mijn eigen spel kon spelen. Ik vertrok dan naar *Zeist* en meldde mij vrij onbeschroomd, daar ik een' brief van KAROLINA te bezorgen had, bij EMILIA aan

Terstond werd ik binnen gelaten. Ik zeide, dat Ik mijn' dienst kwam aanbieden, wijl ik door Jufvr. M. (den brief overgevende) gehoord had dat er geneeskundige bijstand ontbrak. ‘Gij zijt mij bijzonder welkom, Mijnheer!’ kreeg ik tot antwoord - ‘gaarne maak ik gebruik van uwe goedheid, en hoop veel voor mijne arme dienstmaagd van uwe kunde, die ik geleerd heb te waarderen.’ Wat zegt gij EDUARD! was dat geen heerlijk begin? - Ik werd bij de zieke gebragt, vond haar in eene hevige koorts, ijlende en waarlijk erg ziek. Na, meer *pro forma* dan omdat ik het noodig vond, (want de remedies van den Zeister dokter waren goed) iets voorgeschreven te hebben, verlieten wij der zieken kamer. EMILIA vraagde of ik thee met haar wilde drinken?... gij begrijpt dat ik haar aanbod niet afsloeg: ‘Evenwel,’ zeide ik, ‘moet ik u niet hinderlijk zijn, misschien verlangt gij den brief van uwe vriendin te lezen, het zou mij leed doen indien.....’

‘Oneen;’ hernam zij, ‘die brief zal mij straks: aangenaam bezig houden, als ik weder alleen zijn zal; ik heb tegenwoordig zoo weinig gelegenheid om eenig gesprek te voeren, dat ik thans niets van uw bijzijn wil verliezen.’

Ik boog mij, haar nog meer in mijn hart, dan door mijne gebaren dankende. Ons gesprek ging voort.

(Ik.) ‘Het doet beide Mevr. en Jufvr. M. zeer leed dat zij het genoegen missen u te *Amsterdam* te zien.’

(E.) ‘Het is vriendelijk van haar, maar wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen, en gij ziet zelf dat ik KAATJE in hare tegenwoordige omstandigheid niet verlaten kan. Zoo ras ik het met schik zal kunnen doen is mijn voornemen wel, naar de stad te gaan, want ik verlang zelve zeer om daar eens weder eenigen tijd te vertoeven.’

(Ik.) ‘Hoe grooter uw verlangst dienaangaande is, zoo verdienstelijker is ook uwe opoffering.’

(E.) ‘Onzen pligt te betrachten moet nooit als eene opoffering aangezien worden. Ik vind geen de minste verdienste in mijn blijven te *Zeist*, waar ik het zeer wel heb, ten gevalle van eene getrouwe dienstbode die het al vrij kwaad heeft.’

(Ik.) ‘Ik bewonder u, gelijk ik u reeds lang bewonderd heb.’ - Hier wilde ik meer zeggen en zou misschien mijn geheele geheim zoo aanstonds hebben verraden, maar er verscheen een booze geest, die het mij belette, een Herrnhutter, een klein ventje met doordringende oogen, een fijn gezigt eene stijve kleeding, met een rondgeschoren pruikje op, en een 'langen stok in de hand. ‘Zoo mijnheer QUESEL!’ zeide EMILIA zoo ras zij hem gewaar werd. ‘Mag ik u waarlijk eens zien - ik dacht dat gij mij geheel en al vergeten hadt, sinds mijn vader weg is, heb ik niets van u gehoord,’

O! dacht ik, ware de vent nog maar wat langer weg gebleven! ‘Lieve Jufvr.’ zeide QUESEL met een uitgestreken bakhuis, daar ik al aanstonds geen' zin in had, doch op een' vleijenden toon: ‘Lieve Jufvrouw! ik wist niet of u mijn gezelschap wel

aangenaam zou zijn, en of gij wel heeren zoudt opwachten.' mij van ter zijde aanziende, 'nu uw vader niet te huis is.'

(E.) Met nadruk en blijkbaar geraakt over des Herrnhutters slinksche aanmerking. 'Deze heer is dokter IJ. welke op verzoek van mijne Vriendin M. uit *Amsterdam* eens naar KAATJE is komen zien, wijl onze dokter niet uitgaat.'

(Q.) Eene buiging tegen mij makende. 'Ik geloof mijnheer te herkennen. Hij was meen ik dit voorjaar nog eens hier, eer KAATJE ziek was.'

EMILIA bloosde en beet hare lippen, zij hervatte echter prompt. 'Juist! toen hebt gij hem met vader en ons allen kunnen zien wandelen. Toen kwam Mijnheer hier om zich van zijne beroepsbezigheden te verstrooijen, thans is hij er om die uit te oefenen. Zijne menschlievendheid is grooter dan de uwe, want schoon KAATJE uwe gewezene bediende is, hebt gij u in het geheel niet om haar bekommerd!'

(Q.) 'Lieve Jufvr., ik had hooren zeggen dat zij de mazelen kreeg en daar ben ik doodelijk bang voor!'

(E.) 'En hoe weet gij dan nu wat haar scheelt?'

(Q.) 'JANSJE heeft mij gezegd dat het maar eene ijle koorts is, daarop ben ik ingekomen, want zulks is niet overerfelijk.'

Hoe gaarne had ik niet gezegd dat er eene scharlaken koorts plaats had, om den kerel weg te krijgen! Hierop vraagde hij of er ook tijding was van vader en van dat lieve FRITSJE? - 'Van *Brussel* heb ik een'

brief,' antwoorde EMILIA, 'dat zij daar wel zijn aangekomen.'

(Q.) 'Hoe stelt het toch het troetelkind, zonder zijn mamaatje?'

(E.) Met waardigheid. 'Mijnheer hij heeft zijn' vader bij zich.'

(Q.) 'Ja maar vader is dikwijls wat straf.'

(E.) 'Ik weet niet dat ik te zacht met FREDRIK was!'

(Q.) 'Dat zeg ik niet, maar wij kennen alle de ouden Heer! en....

(E.) Hem in de rede vallende. 'Ik ken hem ten minste als den besten en achtingwaardigsten vader. Ik meende gij waart zijn vriend?'

(Q.) 'O! dat ben ik, maar de vriendschap belet niet dat men iemands gebreken zie.'

(E.) 'Zij moest beletten dat men die openbaarde vooral als men tegen een kind van deszelfs vader spreekt.'

(Q.) Na eene poos zwijgens zich tot mij wendende. 'Mijnheer komt uit de hoofdstad, hoe stelt men het daar met den Koning?'

(Ik,) 'Met LODEWIJK? Men ziet, en zwijgt.'

(Q.) 'Nu de jonge lieden ten minste zullen zich wel aan het hofleven en aan de Franschjes gewennen, zij zijn zoo kwaad niet!'

EMILIA zag hem verwonderd aan. 'Het is ongelukkig genoeg,' zeide ik, 'dat men zich aan dat vreemde volk gewennen moet. Maar wat zullen wij doen, er zit een bullebak achter de scher-

men die ons wel zou weten te bedwingen indien wij sporreling maakten.'

(Q.) 'O! ik wil ook geenszins dat men sporrele, veel beter ware het indien een ieder zich in de gegevene omstandigheden goedwillig schikte. Dan zou de groote man ons beminnen en gunst bewijzen..'

'Hoe!' hernam ik met drift, 'wilt gij dat de zoo verguisde Nederlanders, geveinsdelijk den afgod van den dag, zouden aanbidden? Zijn haat doet ons meer eer aan, dan zijne genegenheid ons immer zou kunnen doen!'

(Q.) 'Maak u niet driftig jonge Heer! Ik wilde slechts eens weten hoe gij over de zaken dacht.'

(E.) 'Zoo, nu dan is het wel: anders kon ik niet begrijpen hoe gij heden zoo verschillend spraakt van hetgeen gij dagelijks omtrent uwe staatkundige gevoelens aan mijn' vader plagt te zeggen.'

Ik weet niet welk antwoord de listige kerel gereed maakte. EMILIA werd bij de zieke geroepen; de Herrnhutter en ik vertrokken. Daar hij links om sloeg, ging ik regts, geen langer gesprek met hem begeerende. Ik ging den dokter verslag doen van de oorzaak mijner hemoeijing met zijne patiente, (voor zoo veel hij er van weten mogt) en van den staat der ziekte, en van daar naar mijn logement. Den dag daaraan, bezocht ik KAATJE tweemaal, maar beide reizen bleef EMILIA boven, als ik mijne visite (die gevoegelijk niet langer kunnende rekken) eindigde. Heden (Zondag) na den kerktijd komende, moest ik al wederom spoedig vertrekken, daar

Jufvr. P. het bezoek van den Dominé met deszelfs huisvrouw had af te wachten en mij niet noodigde om mede in het gezelschap te komen. Des avonds was er geene mogelijkheid de zorgvuldige meesteresse van hare zieke dienstmaagd af te krijgen, want deze lag in eene crisis, die mij wel veroorloofde vrij lang te blijven, maar tot geen ander gesprek dan over de kwaal, aanleiding gaf, of gelegenheid liet.

Vervolgt den 29 Junij.

Maandag ochtend, vond ik dat de ziekte eene gunstige wending had genomen. EMILIA had den geheelen nacht gewaakt, en was eerst nadat ook zij de beterschap bemerkt had, te zes ure naar bed gegaan; zij sliep nog, en ik moest ongetroost vertrekken. Des avonds trof ik bij mijne dierbare, de moeder van KAATJE, om welke gedurende het gevaar naar *Gelderland* geschreven was, en die, pas een uur geleden, was aangekomen. Schikkingen tot huisvesting van die vrouw enz. maakten het te drok om mij te veroorloven, langer dan den vereischten tijd te vertoeven. Dingsdag morgen was EMILIA naar *Utrecht* gegaan toen ik kwam; na mijn avondbezoek had ik wel het genoegen haar te vergezellen tot bij den Dominé, waar zij beloofd had te komen, maar het eind wegs derwaarts is zoo kort, dat ik geen' tijd had iets omtrent mijn hartsgeheim te openbaren, en wat ik ook zeide, ik kon niet van EMILIA verkrijgen eene kleine wandeling in het bosch met mij te doen. Heden bij mijne eerste komst heb ik den Herrnhutter bij Mejufvr. P. gevon-

den, zij is met mij naar boven gegaan, maar toen wij weder beneden kwamen zat de vent er nog, dus ging ik weder ongetroost weg. Ik hoop nu dezen avond eindelijk te zullen slagen, want de zieke betert zóó, dat men het zonder mij hier zeer wel af kan, te meer wijl de dokter morgen weder uit denkt te gaan; ik moet ook terug naar *Amsterdam* en ik verlang naar het hervatten mijner gewone bezigheden. Dat ik hier tijd over heb zult gij ligt begrijpen en ook wel daaruit kunnen afleiden dat ik u zulk eenen langen brief geschreven heb. Evenwel wil ik hem niet sluiten maar u dezen avond nog kortelijk melden hoe ik geslaagd zal zijn.

Te negen ure.

Alles is verloren EDUARD; ik ben de ongelukkigste van alle menschen, want ik derf de allerachting-waardigste, de allerbeminnelijkste van hare kunne.

Te elf ure.

Tot nu toe heb ik in het bosch rondgedwaald - gij weet alle hoop is vervlogen - ik wilde u regelmatig alles verhalen, maar ik kan niet - mijne hand beeft, mijne gedachten zijn verward - ik vond EMILIA alleen - ik verzocht een oogenblik haar te mogen spreken - het werd mij toegestaan - ik zeide - ach! wat ik zeide weet ik niet meer - dan ik bekende haar mijne hartelijke liefde, en smeekte om hare hand - zij antwoordde met eene waardigheid die mij deed verstommen, betuigde zich vereerd met mijne keuze - maar sloeg mijn aanzoek voluit af, en verzocht mij ernstig, nimmermeer van die

zaak te spreken en haar geheel uit mijne gedachten te verbannen. - Ach! zij doorsneed mij de ziel, maar boeide mijnen eerbied en mijne bewondering. Niets van eene *coquette* - niets spottigs - niets beleedigends, was er noch in hare houding, noch in haren toon - alles was deftig, heusch, maar koel. O! kon ik aan dat koude hart iets mededeelen van het vuur hetwelk mijn hart doorstroomt, hoe gelukkig zoude ik wezen! Maar alle hoop is mij benomen - ik schrei. O! had ik nooit EMILIA gekend!

REINIER IJ.

LXIII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 27 Junij 1808.

Eindelijk heb ik hoop op KAATJES behoud, lieve KAROLINA! In den verloopenen nacht heeft er eene crisis plaats gehad welke ten beste is uitgevallen. Na verscheidene dagen buiten kennis gelegen te hebben en onrustig te zijn geweest, viel de zieke dezen nacht na twee ure in eenen diepen slaap die tot half vijf aanhield. Toen ontwaakte zij kalm, herkende mij vatte en drukte mijne hand,

kuste die, en vraagde welken dag, en hoe laat het toch ware? Ik zeide haar beide, maar verbood haar meer te spreken, en raadde haar aan, nog wat te slapen indien het haar mogelijk was. ‘Ik zal al doen wat gij begeert,’ antwoordde zij, nam een weinig drinken en legde zich op nieuws ter rust. Toen ik haar wederom zag slapen en geregeld hoorde ademhalen, liet ik haar aan de zorg van JANSJE over en ging zelve naar bed. Toen ik te elf ure opstond vernam ik met genoegen dat de dokter haar buiten gevaar geoordeeld had te zijn, ook is zij dezen geheelen dag (het is thans 9 ure des avonds) genoegzaam vrij van koorts gebleven, en bevindt zich vrij wel, schoon zwak. Ik heb deze dagen zoo veel te doen gehad met oppassen, verzorgen, en schrijven aan mijn' vader, dat ik nu eerst gelegenheid heb, om op uwen brief te antwoorden. Als eene versnapering heb ik mij daar thans toe neder gezet, want ik wilde gaarne een weinig uivoerig zijn. Vooreerst dan iets over den brenger van uwen brief. Al wat gij in dien man ziet van kleuren en bleek worden, als er van mij gewaagd wordt, neem ik voor een louter voortbrengsel van uwe inbeelding, al wat gij vermoedt van indruk dien ik op hem zou gemaakt hebben voor eene hersenschim. Mijn vertrouwen op zijne kunde maakte mij zijne komst aangenaam, en ik ontving hem zeer vriendelijk, waarlijk in het geheel niet denkende om hetgeen gij mij al meer dan eens nopens hem geschreven hebt. Sedert ik uwen brief heb gelezen, is mij dat alles weder te binnen gekomen, en heb ik

mij jegens den dokter binnen de palen der strengste welvoegelijkheid gehouden, opdat indien hij iets van uw vermoeden bemerkt mogt hebben, hij niet zou denken dat gij er mij iets van medegedeeld hadt, of dat ik hem wilde aanmoedigen om mij te zeggen, wat gij meent dat hij op het hart heeft. Ware dit alles zoo niet geweest, dan had ik gaarne eens met hem gaan wandelen, en hem onder andere gevraagd om te blijven, toen ik gisteren ochtend na kerktijd Dominé met zijne vrouw bij mij had. Het is dus uwe schuld, indien de man mij nu onheusch en ondankbaar vindt; daar gij de oorzaak van het kwaad zijt, moogt gij er ook het geneesmiddel voor uitdenken, en mij als ik gelaakt worde op de beste wijze verontschuldigen. Als KAATJE blijft beteren, waarop ik gegronde hoop heb mag ik wel lijden dat de Heer IJ. weder vertrekt, en hoop ik zelve ook spoedig zoo te doen, want dan heb ik hier niets meer te verrigten; en dit leidt mij tot het beantwoorden van het laatste gedeelte van uwen brief. Weet gij wel dat gij in denzelven eene groote waarheid geschreven hebt? Ik denk dat gij zulks niet vermoedt, en echter is het zoo: ‘Zoodoende’ zegt gij, namelijk het denkbeeld van pligt volgens u wat te ver uitstrekkende: ‘heeft men nimmer gedaan.’ Dit is de waarheid welke ik bedoel. Men *heeft* nooit gedaan met de verpligting om te doen wat er behoort gedaan te worden, want alle dagen, ieder oogenblik heeft zoo iets plaats. Het is een zeer verkeerd denkbeeld van sommige, ja, helaas! van misschien wel de meeste menschen, dat er zoo eenige groote

algemeene pligten zijn, door welke niet te veronachtzamen men genoeg doet, bij voorbeeld, niet ongebonden te leven, niet te stelen, niet te lasteren, niet te dooden, maar ontleedt eens die pligten, en zie, hoe veel bijzonderheden ieder hunner bevat, zoo worden er uit eenen hoofdpligt duizende kleine geboren en er is niet een oogenblik in ons leven, (ten minste zoolang wij niet slapen) uit te denken, waarin niet een van die duizende kan, ja moet uitgeoefend worden. Men drijft de verpligting van niet ongebonden te leven geenszins te ver, wanneer men er uit afleidt dat men, bijv. zich niet mag laten gaan aan den lust, om iets dat ons nadeelig is te eten of te drinken, want dien lust involgende, verzuimt men den pligt van voor eigene gezondheid te zorgen, maakt zich zelve ziek en daardoor onbekwaam tot werkzaamheid en oefening van den geest. Niet te stelen is niet alleen te zeggen dat men een ander niet dadelijk iets ontrooven, maar ook wel degelijk dat men den arbeider zijn' loon niet onthouden, gemaakte schulden niet uitstellen op den behoorlijken tijd te betalen, zich geene de minste oneerlijkheid veroorloven mag. Zou het genoeg zijn om zich te kwijten van de verpligting van niet te lasteren, dat men niet opzettelijk onwaarheden ten laste van iemand verzonne en uitstrooide? Geenszins, alle voet geven aan kwade vermoedens welke van grond onbloot zijn, door woorden of gebaren zelfs, alle onmeêdoogend berispen van daden, de beweegredenen tot welke ons slechts onvolkomen of geheel niet bekend zijn, alle bespotten van afwezende personen, hetzij om

eenige kwade gewoonte, of averegtsche manier, of smakeloozen opschik, zijn onderdeelen van het lasteren hetwelk verboden is. Niet te dooden, indien, dit niet anders insloot dan iemand nier werkelijk van het leven te berooven, gemakkelijk ware het voor de meesten dit gebod na te komen, maar het is eenigzins dooden, wanneer men verzuimt zooveel men kan toe te brengen tot het levensbehoud vooral van iemand met wien men in eenige betrekking staat, zoo heb ik over de zaak gedacht toen KAATJE ziek werd, of zij eene dienstbode, of eene persone van denzelfden rang als ik ware, was om het even, daar zij mijner zorg was toebetrouwd. Haar aan vreemden overlatende, verzuimde ik zeker mijnen pligt, en ware zij gestorven terwijl ik elders mijn vermaak nam, welk zelfverwijt zou ik mij niet berokkend, welke straf misschien van het Opperwezen, die wil dat wij elkander helpen, niet op den hals gehaald hebben? Had ik nog kunnen twijfelen of ik ook te veel deed, o! de eerste blik, welke de patiente, tot zich zelve terug gekomen zijnde, op mij wierp, zon mij overtuigd hebben, dat ik niet meer dan wél gedaan had met hetgeen ik deed; die blik vol dankbaarheid beloonde mij voor al mijne moeiten, en deed mij gevoelen wat ik gemist zou hebben, wanneer ik mij dien onwaardig had gemaakt. Of het al geene gewoonte is dat eene Jufvr. hare dienstmaagd oppast, doet niets bij mij af, er zijn zoo vele dingen welke sommige dames doen, die zij beter zouden doen te laten, en zoo vele dingen, welke zij verruimen, die zij behoorden te doen,

dat ik haar gedrag in alles niet juist tot eene regelmaat van het mijne verkies te maken. Eindelijk waneer men zich geen den minsten hinder voor zijne dienstboden, die toch menschen zijn zoo als wij, wil getroosten, met welk regt zal men dan van hen verlangen, dat zij jegens ons iets meer doen dan strikt genomen hun aan ons gewijde dienst, van hen vordert? en toch hoe aangenaam zijn ons dikwijls kleine gerijfelijkheden van hunne zijde! - Maar genoeg, het is thans elf ure en ik verlang naar bed. Vaarwel, ik hoop u welhaast te melden wanneer ik te *Amsterdam* zal kunnen komen.

Uwe

EMILIA P.

LXIV. Brief.
De heer Z. aan den heer Alexander P.

***'s Gravenhage*, 30 Junij 1808.**

Hard vond ik uw antwoord op mijnen brief van 10 Junij, zoodra ik hetzelve las. Hard vind ik het nog, nadat ik het om te meer onbevooroordeeld er mijne meening over te zeggen, bij zijde gelegd en eerst heden morgen ten tweedenmale gelezen heb. Gij schrijft aan te veel toegevendheid van mijnen kant de verkeerdheden van WILHELMINA toe, mij dunkt dit oordeel is onbillijk. Ik heb mijn gedrag omtrent, mijn kind herdacht, en waarlijk ik vind

geene schuld in mij. Gij weet twee lieve jongetjes had ik verloren, toen WILHELMINA'S geboorte het leven aan hare mij zoo dierbare moeder kostte. Dit kind was mij alles; ik wijdde aan hare opvoeding mijn geheele leven toe, en hertrouwde niet, om meer onverdeeld al mijne zorgen aan haar te kunnen besteden. Ik alleen was haar onderwijzer, haar gids op de levensbaan. Dan helaas! ik bemerkte al spoedig dat de inborst van mijn kind niet zoodanig was als ik het wel verlangde; ik gebruikte strengheid, maar zag dat die de kwaal slechts verergerde, dus poogde ik door zachtheid mijn oogmerk te bereiken, ik slaagde beter, maar nooit geheel zoo als ik wel zou hebben gewenscht. Toen wachtte ik het beste van den tijd, steeds zoekende het hart van mijne dochter door teederheid te winnen. Want neem mij dit niet kwalijk, ik kan niet gelooven, dat het immer goed is, dat kinderen voor hunne ouders sidderen; ik wensch van harte dat de uwe zich altijd zullen blijven gedragen zoo als zij tot nog toe deden, maar ware het eens anders, gebeurde er eens iets waarin uw dwang niets vermogt, welke middelen tot tcrugbrenging van uw schuldig kind zoudt gij dan in het werk stellen, daar gij u meer gevreesd dan bemind hebt gemaakt, en dus door den invloed van wederzijdsche liefde, niets zoudt kunnen uitregten? Door WILHELMINA'S dwaze daad heb ik bemerkt dat ik mij te veel gevleid had, maar nog verander ik niet van maatregelen, nog geloof ik haar eer door goedheid dan door geftrengheid tot betere gedachten te zullen

kunnen brengen; van de door u voorgeslagene middelen is mij daarom het plan eener reize het verkieslijkste, ik heb er reeds iets van geopperd en dit scheen wel te bevallen. Zoo gij nog niet vertrokken waart en wij konden ons vereenigen, vooral indien EMILIA meê ginge, dit zou mij bij uitstek aangenaam zijn. Zend mij spoedig antwoord, opdat, indien wij de zaak te zamen, in het algemeen eens kunnen worden, ik met u over de bijzondere schikkingen in onderhandeling moge treden. - Vaarwel.

Uw Vriend

Z.

LXV. Brief.
Dokter IJ. Aan Emilia P.

Amsterdam, 2 Junij 1808.

Wel-Edel Geb. Jonkvrouw!

Na den noodlottigen avond van laatstleden woensdag, heb ik gemeend mijne bezoeken bij de patiente te uwen huize, niet gevoegelijk te kunnen herhalen; en ben den volgenden morgen van *Zeist* vertrok-

ken. Dan geheel niet gestemd om mijne beroepsbezigheden alhier met de vereischte oplettendheid waar te nemen, heb ik mijne praktijk voor eenigen tijd aan een mijner bekwame mede-doktoren overgedaan, en ben van meening morgen naar *Zwol* te vertrekken, om daar bij een' mijner vrienden eenigen troost te zoeken voor mijn lijdend hart. Schoon de beslissende wijze, op welke gij mijne hoop hebt verijdeld, u tegen het gevaar behoedde van, gedurende uw verblijf te *Amsterdam* door pogingen van mijne zijde, om u te zien en te spreken gekweld te worden, heb ik evenwel (uwe kiesche manier van denken kennende) te meer besloten om mij te verwijderen, daar ik anders vreesde eenen hinderpaal aan uwe overkomst en aan het uit dezelve voor u te wachten genoegen te zullen kunnen zijn. O! hoe anders ware het geweest, indien ik genadiger door u ware behandeld geworden, indien ten minste eene vonk van hoop mij ware overgebleven, dan had ik in de hoofdstad u dagelijks getracht te zien, al het mogelijke gedaan om u te behagen, om uw hart tot wederliefde te bewegen; en ware ik hierin geslaagd, welk een ruim veld van de zaligste genietingen had zich dan voor mij geopend!.... maar ik verlies mij in bespiegelingen, die helaas! van allen grond ontbloot zijn. Gij hebt mij verworpen, verboden mij in het minste te vleijen, gij hebt mij ongelukkig gemaakt. O! achtingwaardigste aller vrouwen, die steeds geluk rondom u verspreid, kunt gij die gedachte verdragen? zou zij niet vermogen u van besluit te doen veranderen? dat is te zeggen u

mij te doen veroorloven mijn hof bij u te maken, u van tijd tot tijd te herhalen, hoe waarachtig ik u bemin? Ach! ik weet het, beneden den uwen, is thans eenigzins mijn stand in de wereld; ik zeg *thans*, wijl ik, indien ik niet door oorzaken, die geheel buiten mijne magt waren, uit mijnen eigenlijken kring gerukt en van het vermogen hetwelke ik te verwachten had, verstoken ware geworden, niet noodig zou gehad hebben eene kostwinning te zoeken, en mijn tegenwoordig noch eenig ander beroep uit te oefenen; het is eene vermetelheid in mij geweest u ten huwelijk te durven vragen, maar de liefde kent geen onderscheid van geldmiddelen, een opregt hart heeft toch ook deszelfs waarde: eer, noch aanzien, noch goud kon ik u bieden, maar ik bood u achting, liefde, onwrikbare trouw. Te verheven is uwe inborst, om veel aan het uiterlijke, niets aan het inwendige te hechten, en evenwel hebt gij mij eensklaps verstooten!... Om 's hemels wil herroep dat vonnis, begunstig mij met een woord schrifts en mogt dat woord balsem zijn in mijne wonde!

Vergeef mij, dierbare jonkvrouw! dat ik u dezen brief geschreven heb, maar ik kon niet te eenenmale zwijgen, ik moest nog eens u aan mij doen denken, nog eens u zeggen hoezeer ik ben

uw ootmoedige dienaar,

REINIER IJ.

LXVI. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 4 Junij 1808.

Schikt het nu nog aan Mevr. uwe moeder, mij te ontvangen, en wilt gij, lieve KAROLINA! met mij opgescheept zijn, zoo kom ik, bij voorbeeld aanstaanden vrijdag; indien ik vóór dien tijd geen antwoord van u bekom, vertrek ik met de middagschuit van *Utrecht* en hoop des avonds bij u te zijn. Ik heb mijne schikkingen zoodanig gemaakt, dat ik meen nu vrij van alle bekommeringen mijn's vaders huis voor eene wijle te kunnen verlaten. KAATJE is zoo veel beter dat onze dokter, die weêr op de proppen is, meent dat er niets gewaagd wordt wanneer wij haar donderdag met hare moeder (die hier is) naar *Nijmegen* laten vertrekken om daar hare gezondheid geheel te herstellen. De zuster van JANSJE, die hier op het dorp woont en mij trouw heeft bijgestaan in het oppassen van de zieke, zal zoo lang ik afwezig ben, hier komen slapen, wijl ik niet houde van slechts ééne persone des nachts in een huis te laten. QUESEL zal van tijd tot tijd eens komen zien hoe het hier gaat, en mij berigt zenden. Ik maak mij een feest

van mijn verblijf bij u en van het wederzien aller mijne goede bekenden. - Welhaast, vlei ik mij, zullen wij tijd in overvloed hebben om zamen over verschillende dingen te praten, evenwel wil ik dezen niet sluiten, zonder regt gedaan te hebben aan uw doorzigt, hetwelk ik laatst in twijfel trok. Het is hier de rede van iemand dien gij meendet dan eens te hebben zien blozen dan eens verbleeken, thans heb ik zulks ook gezien, de man heeft gesproken, ik heb geantwoord, hij heeft gevraagd, ik heb geweigerd. Ra, ra, wat ik bedoel? Word maar in de eerste dagen niet ziek, want gij zoudt geene help hebben van dokter IJ., ik heb hem zóó doen verschrikken dat hij de zee (de *Zuiderzee*, namelijk) tusschen ons beiden heeft gezet. Ik weet hem er dank voor wnt anders zou ik niet te *Amsterdam* gekomen zijn. Nu kom ik en hoop u van al het gebeurde mondeling nader verstag te geven. Vaar intusschen wel en groet uwe moeder.

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXVII. Brief.
Louise Derval aan Emilia P.

Duin en Daal, 5 Julij 1808.

Wel-Ed. Geb. Jonkvrouwe, zeer Geachte Vriendin!

Het zij mij vergund eens weder aan u te schrijven. Ik heb zulks tot nu toe uitgesteld, vooreerst omdat ik liever eene wijle tijds aan mijne nieuwe omstandigheden gewend wilde zijn, eer ik er u eenig verslag van gave, ten andere omdat ik vernomen had, dat gij met eigene bekommeringen zoo veel te doen hadt, dat ik moest vreezen u lastig te vallen, indien ik met mijne aangelegenheden daar tusschen kwame. Thans eene maand lang in mijn beroep werkzaam geweest zijnde kan ik er eenigzins over oordeelen en vrees minder u hinderlijk te zijn, daar ik heb hooren zeggen, dat mijnheer uw vader vertrokken is en uwe komst te *Amsterdam* aanstaande. Hoe gaarne ik ook de buitenlucht ging inademen, evenwel speet het mij zeer dat wij verledene week uit de stad moesten vertrekken, wijl zulks mij de kans om u weder te zien deed verliezen. Dan het is nu zoo, ik moet mij gewennen aan het gemis van mijne vrijheid, want

ik ben afhankelijk en schoon ik zulks weet, wordt het mij dikwijls genoeg herinnerd door de moeder van mijne *élève*, die op verre na de persone niet is, met welke ik zou verkiezen dagelijks om te gaan, indien ik te kiezen had. In de eerste dagen van mijn verblijf in het huisgezin van den Heer S. had ik veel te stellen met CLÉMENTINA (gij weet dit is de naam van het mij toevertrouwde kind). Bemerkt hebbende dat zij bijkans niets wist noch doen konde, waartoe andere meisjes van hare jaren instaat zijn, hield ik haar dit gebrek onder het oog, zij werd toornig en bewees mij dat zij gewend was, al haar doen te zien prijzen. Tot eenigen gezetten arbeid kon ik haar niet krijgen, hetzij dien arbeid het hoofd of de handen bezig houden moest. ‘Ik heb daar geen' last toe,’ of ‘dit verveelt mij’ - of - ‘hier meê kan ik niet klaar komen’ - waren hare uitspraken, al zeer kort nadat wij het een of ander te zamen begonnen hadden, en het was mij dan niet meer mogelijk haar weder aan den gang te brengen. Wel ver van dat de moeder deze verkeerdheid harer dochter zou tegen gegaan hebben, stijfde zij dezelve gedurig, of door mij als ik klaagde in hare tegenwoordigheid te zeggen, dat ik ook niet te veel van CLÉMENTINE vergen moest, of door ons telkens in den tijd tot de lessen bestemd te komen storen, dan eens om wat nieuws te vertellen, dan eens om iets, hetwelk zij gekocht had, te laten zien, dan eens om het kind tot een bezoek of op eene wandeling mede te nemen, welk alles, al deed het geen onmiddellijk kwaad

aan de werkzaamheden die toch niets beduidend waren, ten minste de gedachten van mijne *élève* verstrooide en haar hoofd met allerlei beuzelingen vulde. Ik weet niet waar dit alles op uitgeloopen zou zijn indien eene onverwachte gebeurtenis niet eene betere wending aan de zaak gegeven had. Er kwam hier namelijk in de helft van de maand Junij eene Mevrouw RIVAROL uit *Parijs* met haar tienjarig dochtertie logeren. Ik werd verzocht des morgens dit kind bij mij te nemen en eenige lessen met haar te doen, hetwelk ik beloofde. PAULINA vond ik te zijn een volmaakt *contrast* met CLÉMENTINE, ik deed aan de laatste het onderscheid bemerken; na mij eenige keeren mijne vertoogen kwalijk genomen te hebben, begreep zij toch eindelijk dat zij ver benenden PAULINA stond, dit wekte haren naijver op, en ik bespeurde weldra in haar gedrag eene gunstige verandering, welke mij thans op den besten uitslag mijner pogingen doet hopen. Zoolang wij in de stad zijn geweest heb ik op de minzaamheid van Mevr. S. niet te roemen gehad, ik ben zelfs wel eens, vooral aan tafel als er gasten waren, meer als eene dienstbode dan als eene persone van fatsoen behandeld geworden, maar hier gaat het beter; of het is, wijl ander gezelschap ontbreekt of dat men meer aan mij gewent, is mij onbewust. De Heer S., die slechts de twee laatste dagen van iedere week hier vertoeft, is beleefd, maar niets meer. Met den jongen heer en zijn' gouverneur heb ik niets te maken, de laatste schijnt mij toe een beschaafd en aangenaam man te zijn; de eerste

betoont hem alle achting. - Van mijne Tante heb ik een dag of vier geleden, een' brief ontvangen, zij is welvarend en heeft veel genoegen op reis; ik begrijp zulks klaar, zij gaat *Zwitserland* wederzien! Dat ik mij hier, op eene soort van buitenplaats hoven het dorp *Bloemendaal* bevind, is mij aangenaam, de heuvels, die ik zie, hebben in het klein eenige overeenkomst met onze gebergten, er is niet zoo veel water regts en links, men is hier geruster omdat men veiliger meent te zijn. O! toen ik laatst over halfweg *Haarlem* kwam en daar die twee vreesselijke plassen IJ en *Meer* te gelijk zag, ontzonk mij bijna den moed en was het mij als stond ons een nabij zijnde ondergang te wachten. Maar al mijne reisgenooten lachten om mijne vrees, en zij verdween toen ik aangenamer streken gewaar werd. Hoe lang wij hier vertoeven zullen is mij onbekend; ik hoop dat ik toch terwijl gij te *Amsterdam* zult zijn u eens zal kunnen zien, schrijven is goed, maar spreken veel beter, mogt ik weldra een' brief van u ontvangen, het zou mij eene groote vreugde zijn, maar mogt ik u in persoon ontmoeten, nog meer zou zulks verblijden die de eer heeft zich met bijzondere achting te noemen

Wel-Ed. Geb. Jonkvr.!

Uwe Dw. Dienaresse en Vriendin

LOUISE DERVAL.

LXVIII. Brief.
Willem P. aan zijne zuster Emilia P.

Voorburg, 7 Julij 1808.

Wel arme sukkel! Heeft nu eene dienstbode u zoo lang belet het doodsche *Zeist* te verlaten! Het schijnt of gij daar gekluisterd zitten moet; maar gij zijt ook wel zeer goed, daar gij om KAATJE'S wil uw vermaak ten beste geeft. Evenwel ik beken het, als ik bedaard over de zaak hadenk, gij hebt gelijk gehad van te blijven, doch alle menschen zouden in uwe plaats niet gehandeld hebben, zoo als gij deedt. Er is maar eene EMILIA in de wereld! dat zeg ik dikwijls, dat denk ik gedurig. Had ik gemeend u van eenig nut te kunnen zijn, ik ware niet van *Utrecht* vertrokken, maar vooreerst, hebt gij, zoo als gij u wel zult herinneren zeker om mijn genoegen niet te storen, mij tot het herwaarts gaan aangemoedigd, ten andere begreep ik dat gij toch niet zoudt gedoogen dat ik bij het bed van eene mooije meid als KAATJE zate te waken. Ik ben dus afgereisd en blijf hier, ten ware dat gij mogt verlangen dat ik terug kwame; dan ik denk wel dat gij thans eindelijk te *Amsterdam* zijn zult, daarom zend ik mijnen brief der-

waarts. Onze reizigers schijnen het goed te hebben, zij zullen nu wel te *Lauzanne* zijn. Gij hebt gelijk gehad met den brief van vader aan mij te openen, doe dat zoo dikwijls gij er een' van hem aan mij gerigt, ontvangen mogt; zulks voorkomt het heen en weder zenden tusschen ons beide. Gij hebt gezien ik word nog uit de verte wat beknord, maar dat hoort zoo, als vader niet bromde zou ik denken dat hij veeg was. Ik ben zelf in *den Haag* bij den heer Z. geweest en heb hem gezegd dat mijn vader reeds vertrokken was toen zijn brief te *Zeist* kwam. Hij zeide mij dit al gevreesd te hebben, wijl er geen antwoord op zijn schrijven kwam. De man zag er naar uit, zeer bleek, en afgevallen; ik geloof dat de zotte daad van zijne malle dochter daar wel de schuld van is. Het moet toch naar zijn voor een kind als het zich zóó iets te verwijten heeft! Hier nevens mijn schrijven aan vader, hetwelk ik u verzoek te verzenden wanneer gij een' brief afsttuurt. Ik heb hier regt veel vermaak, wij lijden het leven van vrolijk FRANSJE, alle dagen rijden en wandelen, ook werken - ja waarlijk wel degelijk werken als ik maar iets te doen heb, want, geloof mij, ik verzuim mijne zaken niet, maar als de werkuren voorbij en de dames mede in het gezelschap zijn, dan maken wij muzijk, of spelen als het eens slecht weer is een *rubber wisk* of een' *pot commerce*. LOUISE, onze schoone nicht, is eene lieve meid, maar twee van hare gewezene schoolkameraadjes, die hier ook logeren, de Jufvrouwen DURY, zijn voor haar gevaarlijke gezellinnen, de oudste omdat zij vrij wat

meer weet, de jongste omdat zij nog mooijer en veel vrolijker is. Met deze drie dames, zijn mijne neven en ik, van Oom en Tante vergezeld, verleden Zondag, bij gelegenheid van de Haarlemsche kermis, in het Hout den dag gaan doorbrengen: het was er zeer vol en vrolijk, allerlei muzijkanten, springers, goochelaars enz. enz; ik heb mij om sommige grappen half dood gelagchen. 's Avonds reden wij in den maneschijn(*) terug en kwamen niet voor digt bij twaalf ure te huis. Dank zij den straatweg, die ons thans in staat stelt om in veel korteren tijd het groote eind wegs tusschen *'s Hage* en *Haarlem* af te leggen, dan toen men door dik zand heen klossen moest. Ik ben aan die onlangs voltooide verbetering een' van de aangenaamste dagen mijns levens verschuldigd. Gij moest Mevr. M. overhalen, om met u eenige dagen in het Hout te gaan logeren en dan een ritje, al ware het slechts tot *Hillegom* of *Lisse*, over den staatweg doen, hij is wel der moeite waardig om gezien te worden. Maar, de etensbel gaat, ik moet eindigen. Steeds ben en blijf ik

Uw liefhebbende Broeder

WILLEM P.

(*) Het was in 1808 eerste kwartier den 1 Julij en volle maan den 8 van die maand.

LXIX. Brief.
Emilia P. aan dokter IJ.

Zeist, 8 Julij 1808.

Mijn Heer!

Het is in gevolge uw verzoek dat ik u dezen schrijf. Maar zou ik niet met reden door u voor eene *coquette* gehouden worden, indien ik thans herriepe, wat ik u nog maar even acht dagen geleden gezegd heb? Mijn besluit u toen te kennen gegeven staat onwrikbaar vast. Ik begrijp dat het voor iemand die ons bemint hard valt zich te hooren zeggen: ‘ik voel geene genegenheid voor u,’ maar het is toch beter dat eene vrouw zulks terstond zegge, dan dat zij eene hoop voede, die zij eens meent te verijdelen. Ik heb het u te kennen gegeven en herhaal het, ik acht u hoog, voor zoo veel mij van uwe inborst en van uwe kunde in uw vak is bekend geworden, maar ik bemin u niet; om meer dan eene reden kan ik de uwe niet worden. Dus wees een man, smoor uwe liefde, laat er mij nooit iets meer van hooren en vergeet mij. Mogt ik u eenen raad geven, hij zoude wezen: zoek eene andere gade welker deugden uwer waardig, welker aanvalligheden u bekoorlijk schijnen zullen, en die

zich met geheel haar hart aan u verbinden kan. Dat gij die vinden moogt, is mijn hartelijke wensch. - Eer ik eindig moet ik u nog danken voor uwe kiesche manier van doen, zoo in het niet weder bezoeken van mijn verblijf te *Zeist*, als in het vertrekken uit *Amsterdam*. Daar het mij echter leed zou doen indien uwe praktijk verliep door uwe afwezendheid, vind ik mij verpligt u te verzoeken van om mijnen wil niet langer dan gij zelf zult goedvinden buiten de hoofdstad te blijven. Ik denk heden derwaarts te gaan en er eenigen tijd te vertoeven, maar houde mij verzekerd dat deze brief genoeg zal zijn om u te doen begrijpen, dat alle pogingen van uwe zijde, om mij over de bewuste zaak te spreken, vruchteloos zouden zijn. Zelfs ben ik overtuigd dat gij de gelegenheden om mij te zien eer zult vermijden dan zoeken. En op die voorwaarde zeg ik: keer terug en wees verzekerd van de achting van

Uwe Dw. Dienaresse

EMILIA P.

LXX. Brief.
Kaatje Wilkes aan Emilia P.

Nijmegen, 10 Julij 1808.

Lieve beste Wel-Edele Jufvrouw!

Ik hoop van harte dat Uw Wel Edele dezen brief in goeden welstand zult ontvangen, ware het anders

het zoude mij leed zijn. Wat mij betreft ik ben nog al vermoeid van de reis geweest, maar anders gaat het goed en ik word van dag tot dag sterker, ik lust goed eten en drinken, en slaap ook gerust. Lieve Jufvr. nu wilde ik u gaarne bedanken voor al het goede dat ik wederom van u genoten heb, maar hoe zal ik dat aanvangen? Ik hoop dat God er u voor zegenen zal, dat is al wat ik kan zeggen. Als ik hier aan de menschen vertel dat zoo eene groote Jufvrouw bij mijn ziekbed heeft gezeten, mij de drankjes toegereikt, ja zelfs bij mij gewaakt heeft en mij opgepast of ik hare zuster ware, dan slaan zij de handen in elkander, willen het naauwelijks gelooven, en zeggen dat zij zulks nooit meer gehoord hebben. Dan zeg ik, ja maar zoo eene Jufvr. als de mijne vindt men ook heel zelden, en dan vertel ik hoe gij van een dom schaap als ik was toch een mensch gemaakt hebt, dat lezen en schrijven kan, en meer of min hare dingen verstaat. Dan beginnen zij weer van voren af aan, en ik laat hen begaan, want ik hoor graag mijne goede Jufvr. prijzen. En nu Wel-Edele Jufvr. moet ik u nog zeggen dat mijn broer PIET de bruigom is. Zijne aanstaande is eene knappe meid, en die een paar goede armen aan het lijf heeft. In hoop dat het met u ook zoo zal zijn blijf ik uwe dankbare en onderdanige

KAATJE WILKES.

LXXI. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 13 Julij 1808.**

Uit uw vaderland schreeft gij mij, (*) mijne waarde, uit mijne vaderstad beantwoord ik uwen brief. Beide zijn wij verheugd eens weder te zijn waar wij eigenlijk te huis behooren, en hoe meer ik met genoegen de grachten langs wandele op welke ik om zoo te spreken leerde gaan, hoe levendiger ik begrijp met welke verrukking gij *Zwitserlands* gebergten weder ziet. Evenwel hoe dierbaar mij de stad en het land mijner geboorte ook zijn mogen, wat zoude ik niet wel willen geven om ook in *Zwitserland* te zijn, daar toch is thans alles wat mij op aarde het dierbaarst is, behalve mijn' broeder WILLEM, en.... maar neen, hem dien ik daar wilde noemen, mag ik niet langer onder mijne dierbaren tellen, - misschien leeft hij niet meer, en evenwel aan u beken ik het, hij is steeds voor mijnen geest, steeds mij zoo lief als toen ik mij vleide eens de zijne te zullen we-

(*) De brief welke hier bedoeld wordt komt niet ten voorschijn.

zen - ach! verschoon mij, gij die alleen mijn hartsgeheim kent, dat ik zoo zwak ben om nog eens te gewagen van eene sinds zoo lang afgedane zaak, maar onlangs ben ik ten huwelijk gevraagd geworden door den dokter die laatst Mevr. M. opgepast heeft, ik heb hem terstond bedankt gelijk gij ligt kunt nagaan, omdat ik nimmer mijne hand zonder mijn hart zal weg geven (ware dat hart geheel vrij geweest, ik zou mij mogelijk hebben laten overhalen, want de man is mijne achting en de liefde van eene brave vrouw waard) al het in die zaak gebeurde, heeft oude herinneringen bij mij verlevendigd, en mij gevoeliger over mij zelve gemaakt dan ik in lang ben geweest. Meestal ben ik gerust en wel te vreden door de gedachte dat ik mijn' kinderlijken pligt volbragt heb, toen ik mij zelve het hart verscheurde, en hem die mij beminde, (ten minste voor het oogenblik) ongelukkig maakte; maar somtijds ben ik zwak, dan vraag ik ‘heb ik ook gedwaald toen ik meende wél te doen, had ik ook meer karakter moeten toonen, mij niet zoo gedwee aan mijn's vaders goeddunken moeten onderwerpen? Heb ik ook roekeloos mijn eigen geluk verspeeld?’ - O mijne Lieve! het zijn akelige oogenblikken, wanneer die gedachten in mij opkomen, te meer daar ik niemand heb die mij uit den droom kan helpen; ik paai mij dan met de overtuiging dat ik naar mijn beste weten ben te werk gegaan, maar niet altijd heeft deze redenering even veel invloed om mij de rust te hergeven. Mogelijk kunt gij mij iets zeggen, dat mij eens vooral van nut kan zijn, zeg het mij

indien gij er toe in staat zijt. Ach! wat is het gemis van het bijzijn eener ware vriendinne groot! Als men zoo alleen is met zijne eigene vragen en antwoorden blijft men of wel geheel onvoldaan, of verbeeldt men zich gelijk te hebben in hetgeen waartoe men zich eindelijk bepaalt; en welligt is er zeer veel verkeerds in beide die uitkomsten.

Donderdag, 14 Julij.

Wat zijn wij menschen toch wonderlijke schepsels of liever wat ben ik een vreemd voorwerp. Gisteren (gij zult het bemerkt hebben) was ik neerslagtig; in die gemoeds-gesteldheid ging ik naar bed. Ik sliep, ik ontwaakte heden morgen bij tijds en alle mijne zwaarmoedigheid was geweken. Van waar kwam de kwaal, van waar de genezing? ik moet bekennen dat ik het niet regt weet. Wel is waar dat ik mij gisteren verveeld heb en dat ik mij van den pas geborenen dag meer genoegen beloof, maar is dat reden genoeg om zoo geheel verschillend gestemd te zijn? Mij dunkt het is onzer ziele onwaardig, om zich zoo door omstandigheden te laten beheerschen. Dan het zij zoo het wil, liever dan mij in duistere bespiegelingen te verdiepen, wil ik u eene schets geven van mijn wedervaren, en u in den kring van de personen, welke mij omringen, binnen leiden. Langer dan ik gemeend had ben ik na mijn's Vaders vertrek te *Zeist* moeten blijven, wijl eene onzer twee dienstmaagden ziek geworden was; eindelijk gelukte het mij verleden vrijdag herwaarts te komen. Al aanstonds had ik een bewijs dat ik wel bij eene

goede kennis, maar niet bij eene hartvriendin kwam logeren, want ik vond Mevr. M. alleen te huis, KAROLINA was met gezelschap uit zeilen en kwam eerst laat des avonds terug; toen zeide zij: ‘Gij neemt het mij toch niet kwalijk EMILIA, dat ik u niet opgewacht heb?’ - ‘Kwalijk nemen’ antwoordde ik, ‘is hier het woord niet, maar indien gij zoo naar mij verlangdet als gij geschreven hebt, zoudt gij te huis zijn geweest;’ - ‘O,’ hernam zij, ‘twijfel toch niet of ik naar u verlangde, maar eene zeilpartij!’..... ‘Partijen zijn altijd nog beter dan vriendinnen?’ zeide ik, haar in de rede vallende, maar glimlagchende om niet te doen denken, dat ik geraakt was, wijl de zaak mij persoonlijk betrof, en in waarheid KAROLINA'S doen in dit geval, speet mij minder als eene achteloosheid jegens mij, dan als een bewijs dat zij nog niet verbeterd is betreffende haren toomeloozen lust tot vermaak, waaraan zij de welvoegelijkheid maar al te ligt opoffert. De eerste dagen na mijne komst werden voor het grootste gedeelte gesleten in het ontvangen van de bezoeken mijner oude bekenden, die alle mij om strijd kwamen zien, en in het maken van mijne opwachting bij de bejaarde lieden aan welke ik eenige pligtpleging schuldig ben. Tot mijn leedwezen is uwe nicht LOUISE thans juist naar buiten vertrokken, anders zou ik niet in gebreke gebleven zijn, haar te gaan zien, hare afwezigheid is mij een waar gemis, maar het weder omhelzen van mijne andere kennissen heeft mij daarentegen veel genoegen verschaft. Gisteren moesten wij gaan eten bij den boekhouder

van Mevr. M., die eene plaats heeft aan den *Amstel*, schoon ik mij van het daar te wachten gezelschap niet veel vermaak beloofde, had ik er nog al lust in om eenen halven dag de vrije lucht te gaan inademen, en trok dus tegen drie ure wel gemoed mede naar *Mijn Genoegen*, zoo heet de hofstee. De Heer en Jufvrouw.... neen Mevrouw (want thans verachten de getrouwde burger vrouwen den zedigen naam van Jufvrouw en willen alle Mevrouw genoemd worden). De Heer en Mevrouw *penneman* wachtten ons op, hij met eene lange pijp in den mond, zij met een klein hondje hetwelk gestadig kefte, onder den arm. Wij werden geleid in eene kamer waar de gedekte tafel gereed stond, en die vol damp was, wijl er nog drie andere heeren met rooken bezig waren. Behalve deze waren er hunne vrouwen, de twee dochters van den huize, de zoon en een bediende van den boekhouder die ook makelaar is. Naauwelijks waren wij eene minuut of vijf aan een klein tafeltje gezeten geweest, of het eten werd opgebragt. Ik werd geplaatst tusschen den jongen heer PENNEMAN en zijne oudste zuster. Het geregt begon met eene zeer slappe rijstsoep, waarmede twee *thérines* gevuld waren, terwijl eene warme ham in het midden, de acht schoteltjes die allengs om haar heen geplaatst werden afwachtte, twee met erwten, twee met boonen, spinazie, bloemkool; een gekookten en een gebakken podding vertoonden zich toen. Voorts verdween de soep en kwam een stuk gekookt en een stuk gebraden ossenvleesch in hare plaats. Dit alles na een vrij lang tijdsverloop weg-

genomen zijnde, kregen wij een' schapenbout met aardappelen in het midden, eene menigte gebakken tongen aan de eene en vier kuikens aan de andere zijde, twee met gebak, twee met zoet, sla en komkommers over dwars. Hoe overtollig en zonder smaak aangelegd deze maaltijd ook ware, hij mishaagde mij nog minder dan het gesprek en de zoutelooze zoogenaamde grapjes van de heeren in het algemeen, van mijn' buurman in het bijzonder. Op het dessert kwam zure room aan het eene einde, zoete room aan het andere, voorts allerlei vruchten, allerlei St. Nicolaas-banketjes! en een groot glas met kruidenwijn in het midden. Op het zien van dit glas riep een van de oude heeren, die ik bemerkt had een kathechiseer-meester en voorzanger van ik weet niet welke kerk te zijn uit, terwijl hij voor Mevr. M. heen, de hand aan onzen gastheer toereikte. ‘Wel vader! dat is een traktement, nu zullen wij ons eens regt te goed doen!’ - ‘Begrijp neef,’ zeide daarop Mevr. PENNEMAN, ‘mijn man wilde punch geven, maar ik zei: neen, PENNETJE lief, daar is het nu te warm voor, een luchtig kruiertje is beter; had ik geen gelijk neef?’ - ‘Ja wel nicht,’ was het antwoord, ‘de vrouwtjes hebben altijd gelijk, maar het is allebei lekker.’ Op deze geestige aanmerking volgde een algemeen gelach. ‘Kom CATO,’ vervolgde toen de moeder, ‘tap gij nu eens wat af en vulde roemers.’ - ‘KAATJE de tapster!’ zeide daarop mijn buurman, ‘dat is een goede naam, zoo zal ik je nu voortaan maar noemen, niet

waar Jufvr. P. (zich tot mij wendende) KAATJE de tapster!' - Ik kon niets antwoorden zoo laf vond ik die aardigheid, maar ook de Juffer spaarde mij de moeite, want zij beet haren broeder vrij vinnig toe; 'Zwijg met je bijnamen, ik kan ze niet lijden, dat weet je wel, maar dat eeuwige plagen is jou loffelijke gewoonte en je maakt er mij dol mee!' - 'Nu KAATJE, hou je bekje en tap maar!' hernam hij, 'wij zullen drinken!' - Er werd dan ook zoo gedronken, dat eene van de dames (nicht WEZENBEEK)sc, die van alles door elkander gegeten had, ziek werd en de kamer moest verlaten, terwijl neef WIGGERS (de voorzanger) luidkeels uitriep, dat hij zweette, als of hij in eene heete koorts lag; de kantoorbediende, toen wij eindelijk van tafel opstonden, zich aan zijnen stoel moest vasthouden om niet te vallen, en zwager FIJKEMA verlof verzocht om zijnen rok te mogen uitdoen, wijl hij het van de warmte niet kon uithouden! Schoon ik zeer weinig gegeten en nog minder gedronken had, was ik ten uiterste verheugd van uit de benaauwde kamer te geraken, want hoewel de thermometer tusschen de 80 en 90 graden wijst(*), mogt er om de zinkings van zuster FIJKEMA en de verledene verkoudheid van den achtingwaardigen katechiseermeester geen venster open, en werd aan de meid, die ons bediende, naauwe-

(*) Het is inderdaad in de helft van de maand Julij 1808 zoo warm geweest.

lijks toegelaten, om in en uit de kamer te gaan, zonder de deur terstond weder te sluiten. Het was half acht ure eer alles rondgediend zijnde, het ons vergund werd de versche lucht in den tuin te gaan inademen. De oude dames gingen terstond naar eenen koepel een stap of tien van het huis af, waar de thee gereed stond. Ik kon mij niet weder gaan opsluiten, en verzocht nevens KAROLINA aan de Jufvrouwen PENNEMAN of wij de *plaats* niet eens mogten rondwandelen. Ik verheugde mij toen zulks toegestaan werd, maar naauwelijks waren wij tot op de helft van zekere niet lange laan gevorderd of de twee meer dan half beschonkene jonge heeren kwamen ons achteraan loopen en begonnen zoo on behoorlijk gemeenzaam met ons te worden, dat ik KAROLINA wenkte en met haar zoo spoedig mogelijk naar den koepel terug keerde, terwijl het andere viertal nog eene wijle al schaterende voortliep en eindelijk half buiten adem mede in het tuinhuis aanlandde. Daar waren de oude heeren wederom aan het rooken, een hevig gesprek voerende over de tijdsomstandigheden, de zaken den vervallen koophandel betreffende, enz., de dames aan het praten over de boordjes van de kousen welke zij breiden, over hare kookkunst, het gedrag van hare meiden, enz. terwijl zuster FIJKEMA telken reize, als er eimand in kwam, riep: ‘de deur toe!’ en het hondje zoo blaste, dat men haar geroep bijkans niet hoorde. Gelukkiglijk duurde de laatste *pénitentie*, welke ik daar uitstond, niet zeer lang. Te half negen zag ik met verrukking de kales van Mevr. M.

het hek indraaijen, en wij vertrokken. - ‘Adieu *Mijn Genoegen*, of *Mijn Verdriet*.’ riep KAROLINA uit, zoo ras wij buiten het gehoor van de familie PENNEMAN waren, ‘nimmer hoop ik mijne voeten weer binnen uw bestek te zetten! Is dat een gezelschap! Neen, lieve moeder! gij krijgt mij daar niet weder naar toe, op een ander jaar, hoop ik, zult gij voor de uitnoodigingen van den boekhouder bedanken, ik houde veel van uitgaan, maar ik zat liever zes weken achter elkander te huis, dan nogmaals in zulk een gezelschap te verschijnen.’ - ‘Ik beken’ antwoordde Mevr. M. ‘dat het er niet zeer *comme il faut* is toegegaan, maar ik moet den man die mijne zaken waarneemt wel wat ten vriend houden, en met een' keer in een jaar ben ik niet bedorven. Wat zegt gij er van EMILIA?’ - ‘Ik zeg’ was mijn antwoord ‘dat ik uwe redenen om bij de PENNEMANS te gaan niet kan beoordeelen, maar ik beken dat ik mij niet herinner mij immer zoo verveeld te hebben als heden middag. Wilden burgerlieden zich in hunnen stand houden, en eenvoudig hunne alledaagsche manier van doen volgen, zoo zouden personen van hoogeren rang zeer wel in hun bijzijn kunnen tevreden wezen, maar tegenwoordig wil iedereen hooger vliegen dan zijne vleugelen hem kunnen dragen, en op die wijze wordt er eene wanstaltigheid geboren, welke alleronaangenaamst is voor lieden die aan betere manieren, ik zou haast zeggen aan reinere zeden gewend zijn. Het is waarlijk eene

dwaling te denken dat eene aanzienlijke geboorte zekere losbandigheid in woorden en gedrag als het ware mede brengt. In welken fatsoenlijken kring ziet men immer de menschen zich zoo aanstellen als ons gezelschap van dezen middag gedaan heeft? Wat is walgelijker dan zulk eene bijeenkomst, wat daarentegen is aangenamer dan de gepaste vrolijkheid welke, zonder de welvoegelijkheid in het minste te kwetsen, zoo dikwijls in de gezelschappen van welopgevoede lieden plaats grijpt?' - Te huis gekomen zijnde, ging ik in mijne kamer (die op den tuin uitziet) voor het open venster zitten, herdacht het in den dag gebeurde, vergeleek de taal van den jongeling die naast mij aan tafel gezeten had met die welke ik van een' ander' op soortgelijke plaats gezeten weleer hoorde, werd bedrukt bij het gewaar worden van het zoo groote onderscheid, begon aan u ter verstrooijing van mijne gedachten te schrijven.... gij weet wat ik schreef en hoe mijne denkbeelden minder dan ik gehoopt had zich van het voorwerp hetwelk zich van dezelven meester gemaakt had afwendden. - Hier moet ik af breken, wijl het tijd is om te ontbijten, namelijk tien ure, eer geschiedt zulks hier niet. Om twaalf ure gaan wij het kabinet schilderijen van den Heer BRENTANO, met den teekenmeester van KAROLINA zien, komen dan te huis eten en rijden voorts naar de plantaadje, om er het overige van den dag met mijne oude, goede vriendin HANSJE D'E., die er eenen tuin heeft gehuurd, door te brengen.

Zaturdag, 16 Julij 1808.

Toen ik nog in *Amsterdam* woonde, stelde ik gedurig uit er al het merkwaardige te zien, thans daar ik er slechts logeer, loop ik overal rond, om het te bezigtigen. Het gaat veeltijds zoo, van de plaatsen, waar men te huis hoort, kent men naauwelijks, wat den vreemdeling, daar komende, terstond gaat bezoeken. Dit is toch eene dwaasheid, en ik heb mij voorgenomen niet weder onkundiger dan een vreemdeling uit mijne dierbare geboortestad, waar zoo veel belangrijks te zien is, naar mijn tegenwoordig doorgaand verblijf terug te keeren. Zoo heb ik dan eergisteren de schilderijen bij den Heer BRENTANO, gisteren het kabinet van den Heer RAIJ en heden dat van den Heer TEMMINCK met zeer veel genoegen bezocht. Ik stel mij vóór nog meer te gaan zien als ik er gelegenheid toe hebben zal, maar eerst hangt mij een ander vermaak boven het hoofd, namelijk om met Mevr. M., KAROLINA en den Heer en Mevr. D. (broeder en zuster, gelijk gij weet, van mijne hospita) een dag of eenig in de nabuurschap van *Haarlem* te gaan doorbrengen. Daar wij heden tegen den avond, om wat in de koelte te rijden, vertrekken, zal ik nu dezen eindigen, u verschooning vragende voor deszelfs geringe belangrijkheid, maar u verzoekende te bedenken, dat ik hier niemand heb, die voor mij is, wat gij zijt, en dat mijn grootste genoegen is al schrijvende met u te praten, zoo als ik wel-

eer gelukkig genoeg was, mondeling te kunnen doen.
Vaarwel mijne dierbare, geloof mij steeds te zijn

Uwe hartelijk hoogachtende en liefhebbende

EMILIA P.

LXXII. Brief.
Emilia P. aan haren broeder Willem P.

Haarlemmer Hout, 20 Julij 1808.

Het zal u misschien bevreemden dezen brief uit het Haarlemmer hout geschreven te zien, te meer, daar ik u in mijnen laatsten(*) zeide, dat ik weinig kans meende te hebben al dat fraaije te zien, Dan het schoone weder en de groote warmte, die het in de stad wel wat benaauwd en stinkend maakt, heeft Mevr. M. doen besluiten, om het voorstel van haren broeder aan te nemen en met dien, benevens zijn huisvrouw KAROLINA en mij,

(*) De hier bedoelde brief komt niet ten voorschijn.

eenigen tijd hier te gaan doorbrengen. Wij zijn hier sedert verleden Zaturdag, en doen dagelijks ridjes ginds en herwaarts; volgens uw aanraden zijn wij eens te *Hillegom* gaan thee drinken en hebben dus het genot van den straatweg gehad. Ik vind de omstreken van het oude eerwaarde *Haarlem* allerfraaist, het hout alleen, waarin ik dikwijls des ochtends vroeg of 's avonds wandel, zou genoeg zijn, om mij in mijn verblijf alhier vermaak te doen scheppen. Maar wie weet hoe kort het vermaak van het eenzaam buitenleven in deze stille streken zal kunhen genoten worden; het huis, door den Heer HOPE gebouwd, is aan Koning LODEWIJK verkocht, en men zegt, dat een gedeelte van het hout tot eene bijzondere wandeling voor hem en zijnen hofstoet zal afgeschoten worden. Hetzij dit gebeure of niet, zoo de Franschen zich hier komen nestelen, moet de vrijheid van stil te leven en alleen te wandelen er veel door lijden. O wanneer toch zullen wij van dat hatelijk volk verlost zijn?! - Hier ingesloten ontvangt gij een' brief van vader, die tot mijne verwondering nog niets schrijft van terug te komen, er heerscht dunkt mij een toon van opgeruimdheid in denzelven die mij ook vreemd voorkomt, ik hoop maar niet dat het hem in *Zwitserland* zoo wel bevalt dat hij verlangt er zich terwoon te vestigen, want dan zouden wij, althans ik, er zeker naar toe moeten, en hoe gaarne ik ook in de gelegenheid wezen zoude om den lieven FREDRIK van tijd tot tijd te zien, hoe weinig geneugten ons vernederd vaderland thans ook oplevert, dit va-

derland en alle mijne goede kennissen en vriendinnen, welke mij te *Amsterdam* weder zoo veel belangstelling getoond hebben, voor goed te verlaten, om geheel onder vreemden te gaan leven, zou mij bij uitstek smartelijk vallen. FREDRIK schijnt, volgens zijn schrijven, hetwelk ook hier nevens gaat, wel te vreden te zijn in zijn nieuw verblijf, bewaar zijn' brief wel en zendt hem mij terug, mij dunkt gij mogt hem ook wel eens een woordje zenden; mijn voornemen is aanstaanden dingsdag aan elk van onze reizigers eenen brief af te zenden; zoo gij er iets wilt bij doen, zendt het mij dan bij tijds.... Ik wordt geroepen, straks voeg ik hier nog een woord bij.

Donderdag, 21 Julij 1808.

Gij raadt niet waarom ik gisteren geroepen werd, het was opdat ik uitspraak zoude doen tusschen mijnheer en mevr. D. en mevr. M. omtrent de gewigtige vraag of wij naar het zeedorp *Zandvoort* zouden gaan of niet. Het gesprek dat er over voorviel was kluchtig, daarom wil ik het u mededeelen. Toen ik de kamer intrad vraagde mij mevr. D.: 'EMILIA is het thans een geschikt weder om naar Zee te gaan?' Ik antwoordde: 'mij dunkt ja, het is warm en heldere zonneschijn.' - (Mevr. D.) 'Juist daar om is het geen goed weder, niets is zoo schadelijk voor het vel dan de schittering van de zon op het water!' (Ik.) 'O als wij wat verbranden dan wasschen wij ons maar met karnemelk en het gaat over.' - 'Zoo mag ik het hooren' - zei de Heer D. 'ik wil mijn oude element

eens weer zien, en nu malen de dames van verbranden, van verwaaijen - wat weet ik het!' 'Ja broeder het verwaaijen is geen gering artikel!' - zei Mevr. M.: 'mijn nieuwe hoed kan niet tegen wind, noch tegen stof.' - (Hij.) 'Wat doet gij dan met zulk eene vod?' - 'Vod!!' hernam Mevr. M., 'hij heeft mij ƒ35: - gekost en is een model dat Mad^{e}. BOULET van de laatste promenade *de Longchamp* heeft mede gebragt!' - 'Buiten dat alles,' hernam Mevr. D. 'ik ben aan het lezen van *l'Italien*, van Mevr. RADCLIFFE, en zee noch land kan bij mij opwegen tegen het belang van dat boek!' - 'O Hemel!' riep de Heer. D. uit, 'in het rollen van ééne golf, in het beschouwen van ééne handvol schelpen, is meer schoons dan in al de bladzijden van zulk een fabelachtig geschrift.' - 'Ja ik weet het,' hervatte zijne ega 'mijne studiën moeten gelaakt en gedwarsboomd worden, dat is zoo de manier.' (Hij.) 'Studiën komen nooit zeer voor eene vrouw te pas; maar het lezen van zulke snorrepijpen is voor ieder redelijk mensch dien naam onwaard!' '(Zij.) Dus mijnheer ben ik in uw oog geen redelijk mensch!'..... Vreezende dat hieruit eene wezenlijke kibbelpartij zou voortkomen, nam ik schielijk het woord en zeide: 'maar zou de zaak niet te schikken zijn, indien Mevr. M. een' strooijen, hoed opzette, Mevr. D. eene *voile* voordeed haar boek mede nam en er in ging zitten lezen, terwijl mijnheer met KAROLINA en mij langs het strand zullen wandelen?' - (Mevr. M.) 'Als

het van avond dauwt zou mijn strooijen hoed ook bedorven zijn.' - (Mevr. D.) 'Waar zou ik gaan zitten lezen? Ik weet van ouds dat er geene goede herberg te *Zandvoort* is, en in het stinkende huis van de Vischvrouw, die u (haar man aanziende) die partij in het hoofd heeft gebragt, wil ik geen' voet zetten!' - Nu dan, zeide de Heer D.: 'Blijft gij beide te huis, maar staat ten minste toe dat ik ga en de jonge dames mede neem.' - 'Ik ga!' riep KAROLINA. - 'Nu lieve zuster,' zei Mevr. M. 'Wij zullen ons te zamen wel vermaken' - 'Ik zal gaarne te huis blijven,' meende ik te moeten zeggen, 'indien mijn gezelschap u van eenig nut of van eenige aangenaamheid wezen kan.' 'Neen EMILIA' hernam Mevr. M., 'ik bedank u, gij hebt nimmer de zee gezien, ga mede, wij zullen ons wel amuseren. Wij kunnen een bezoek afleggen bij Mevr. K., die een optrekje hier in de buurt heeft, en ons al meermalen verzocht heeft eens bij haar te komen.' 'Nu ja, dat is goed,' hernam Mevr. D. 'dan kan ik mijne nieuwe shawll eens laten luchten!' 'En *l'Italien* laten rusten!' riep haar man lagchende uit, terwijl hij heen ging om het rijtuig en wat eten voor ons te bestellen. KAROLINA en ik volgden hem ter kamer uit, wij gingen ons kleeden, namen voorts met den heer D. een luchtig middagmaal, en vertrokken te drie ure. Schoon wij op eene ligte kireboe zaten, hadden wij een paar uren werk om op *Zandvoort* te komen, zoo gul en zwaar duin op duin af, is de weg. Het dorp ligt in eene lage

vlakte, zoodat men niets van de zee gewaar wordt eer men het duin, hetwelk als een dijk het land tegen het woeden van de baren beschermt, beklommen heeft. Dit deden wij te voet, de groote hitte en de losheid van het zand maakten dezen togt moeijelijk, maar hoe werden wij niet beloond, toen wij hem afgelegd hadden, door het overheerlijk schouwspel dat zich aan onze oogen vertoonde. De zee was *slecht* zoo als de visschers die wij daar spraken zich uitdrukten, zij meenden glad, effen; kleine golven braken al schuimende tegen de banken die vóór het eigenlijke strand liggen; de zon zich al meer en meer westwaarts neigende, teekende als het ware eene gouden baan op de oppervlakte van het water en kleurde de nevelen die den horizont bedekten, met eenen gloed van purper en karmozijn, waartegen het groenachtig blaauwe firmament heerlijk afstak. Nimmer heb ik zulk een treffend, overschoonst natuurtooneel gezien. Wat er in mij omging kan ik u niet beschrijven. Ik was aangedaan, tranen rolden mij langs de wangen, mijne ziel verhief zich tot God den schepper van al dat schoon; het was mij als stond ik aan den rand der wereld gereed om de eeuwigheid in te trekken. Ware ik alleen geweest ik zou mij op mijne kniën geworpen en den Almagtigen aangebeden hebben - maar hoe dwaas is de mensch, zoo iets (in zich zelve goed en natuurlijk) schaamt men zich te doen als er andere menschen bij zijn en waarom? zijn wij niet alle kinderen van éénen Hemelschen Vader, wien het ons altijd betaamt te aanbidden? - Lang wandelden wij aan den oever der

zee heen en weder, zochten schelpen, vonden er uitmuntende, en onderhielden ons met de lieden van het dorp, die in menigte, als waren wij eene vreemde soort van schepselen geweest, rondom ons vergaderden. Ach, wat wij van hen hoorden was niet opwekkend, zij ook lijden door de dwingelandij van den tegenwoordigen Franschen despoot, tegen wiens wil onze zwakke Koning niet opwegen kan. Het hatelijk *sistéme continental*, stremt allen handel, zelfs dien in visch, want de visschers durven uit vrees van door de Engelschen genomen te worden zich niet ver genoeg van den wal verwijderen om het voorwerp hunner nering te kunnen magtig worden, de schepen liggen op het strand te verrotten, en de menschen worden arm, terwijl ook hier hatelijke douaniers rondwaren, om te bespieden of ook iemand contrabande waar zou pogen uit- of in te voeren. Wij hadden diep medelijden met de ongelukkige strandbewoners, en deelden hun eene menigte duiten die wij opgewisseld hadden, mede; maar wat helpt dat! Eindelijk gingen wij een weinig uitrusten bij de vischvrouw die ons genoodigd had; alles in haar huis, was, hoe sober ook, rein en zindelijk, wij dronken daar thee die ons zeer verkwikte, en namen te acht ure de terugreis aan. Zelden heb ik een aangenamer uitstapje gedaan dan gisteren middag; wel zegt de Heer D. dat ik de zee eens onstuimig moet zien om van mijne verrukking terug te komen, maar zoolang als ik derzelver beeld, zoo als ik haar zag, voor oogen zal hebben, kan ik niets schooner en statiger vinden

dan zij. - Onze twee oude dames waren niet al te best gehumeurd toen wij te huis kwamen, zij hadden de vriendin van het optrekje niet aangetroffen, waren toen wat in het hout gaan wandelen, maar durfden niet ver, (waarom weet ik niet want er zijn noch wilde dieren noch struikroovers, en tot nu toe geen Franschen!) hadden zich voorts thee laten geven, maar geen schepsel was haar komen bezoeken, er waren weinig rijtuigen voorbij gekomen, de dames hadden niets nieuws opgedaan, en beide waren eindelijk, de eene met haar kostelijk boek, de andere met den wollen rok, dien zij tegen den aanstaanden winter breidt, in slaap gevallen. ‘Wel zoo!’ was de uitroep van de ontwakende Mevr. M., toen wij de kamer intraden, ‘zijt gij eindelijk daar; wij dachten, dat gij den geheelen nacht zoudt uitgebleven zijn:’ - ‘Och, lieve mamaatje!’ zeide KAROLINA, handig en vleijend genoeg: ‘het zou mij spijten, indien gij u verveeld hadt; ik heb mij bij uitstek wel vermaakt.’ - ‘Hebt gij, lieve?’ hernam de moeder, voor wie, als KAROLINA zich vermaakt, alles wél is - ‘hebt gij? nu, dan is het goed.’ - ‘Goed is het niet,’ zeide Mevr. D., al geeuwende, ‘als men te zamen uit is, moet men te zamen blijven.’ - ‘Waarom zijt gij dan niet meê gegaan?’ antwoordde haar gemaal, ‘als men te zamen uit is, moet men voor elkanders vermaak somtijds iets van zijne eigenzinnigheid opofferen, dat is mijn systema, en ik wenschte wel, dat het ook het uwe ware!’

Onder het *soupé*, waaraan ik benevens mijne twee togtgenooten hartig deel nam, helderden de duistere wolken, door onze vrolijke vertelling van ons wedervaren en het vertoonen van onze schelpen, een weinig op, en wij gingen over elf ure vreedzaam naar bed.

Maar lieve WILLEM, ik heb u één woord beloofd, en er zijn er wel duizend uit mijne pen gevloeid, nog meer zou u wel vervelen, ik eindig dan u in gedachte omhelzende.

Uwe liefhebbende Zuster

EMILIA P.

LXXIII. Brief.
Willem P. aan zijnen vriend Diederik van B.

Voorburg, 25 Julij 1808.

Amice!

Gij zult met reden zeggen, dat ik niet zeer prompt ben in het volbrengen van mijne beloften, maar als men niet gewoon is vrij te zijn, dan is het genot van de vrijheid zoo bij uitstek aangenaam, dat men zelfs door geene gedane beloften wil gebonden zijn. Eindelijk schrijf ik, maar, ik beken het, meer omdat ik u iets vragen wilde, dan wel omdat wij afgesproken hebben dat ik u schrijven zou. Zie hier mijne vraag. Wat maakt eene vrouw bevallig in onze oogen en aangenaam

genoeg, om ons leven met haar te willen slijten? Is het schoonheid? O, hoe beminde ik dan mijne nicht? LOUISE VAN F. Is het verstand? meer dan gewone kunde? hoe vuriglijk moest ik dan de oudfte Jufvr. DURY aanbidden. - Is het een opgeruimd gezig, helder oog, doorgaande vrolijkheid? hoe moest ik dan niet op de jongste Jufvr. DURY verzot zijn. Want ziet, zoo gelukkig ben ik thans van mijne dagen door te brengen in het gezelschap van drie jonge meisjes, zoo als ik ze u daar beschreven heb. Waarachtig! indien ik kiezen moest, ik zou verlegen staan. Als ik zoo eens alleen op mijne kamer een halfuurtje over dit stuk zit te peinzen, zeg ik mij: 'Wat is toch die LOUISE schoon! indien ik zulk eene vrouw eens had, ik zou mijn hoofd voor geene andere verdraaijen.... maar zij is toch wat dom, wat droomig, het is jammer dat er niet een weinig meer slimheid en vuur bij zit - nu dan AGNES DURY, die ontbreekt het aan geen verstand, aan geene levendigheid, wat kan men aangenaam en onderhoudend met haar praten, ware ik met haar getrouwd, geheele avonden te huis zitten zou mij niet vervelen..., maar neen, haar aan te zien zou mij mishagen; zij is verbruid leelijk, men zou mij uitlagchen, indien ik met zulk eene onbevallige huisvrouw voor den dag kwame, en ik zelf zou te midden van hare zeer gepaste redeneringen wel eens gemelijk, ten minste in gedachte uitroepen, ach! waart gij slechts wat mooijer! Dan treedt CHRIS-

TINE DURY mij voor de oogen, nu ja, deze ziet er lief uit, is vrolijk, heeft daarbij een gezond oordeel, en toch al mijn leven met haar te zitten! - neen het zou mij ook niet aanstaan, zij is te onbezonnen, te kinderachtig!' Dan eens dunkt mij dat ik ze alle drie lief heb, dan eens, verdwijnt verstand en vrolijkheid voor schoonheid - dan weder vind ik de schoonheid laf, en het verstand alleen mijne hulde waard, dan zie ik niets aanminnigs dan in de vrolijkheid, of wel merk ik dat geen van de drie personen over welke ik peins, mij eigenlijk regt behaagt. Welke soort zou het dan wezen aan wie de kroon toekwam? Ik wil nog eens zoeken; ondertusschen, help gij, die toch een diepdenker zijt, mij te regt. - En nu, wilt gij iets weten van wat ik hier uitvoer? Werken als ik niet beter kan, rijden, wandelen, onschuldig vrolijk zijn, als ik in het gezelschap van de dames wezen mag. O! dat mijn lieve vader zich in *Zwitserland* lang vermake, ik schrik tegen *Utrecht*, tegen *Zeist*, tegen het hernemen van mijne lastige ketenen; om die eens voor al te mogen afschudden, zou ik in staat zijn de eerste vrouw de beste te trouwen, al ware zij noch mooi, noch wijs, noch lief, Adieu!

T.T.

WILLEM P.

LXXIV. Brief.
Emilia P. aan Louise Derval.

Haarlemmer Hout, 26 Julij 1808.

Reeds, lieve LOUISE, zijn er acht dagen verloopen, sedert ik u op Duin en Daal bezocht, en schoon ik den volgenden dag terstond er mijn werk van maakte, om het mij door u verzochte te bezorgen, kan ik eerst heden uwen hoed, opgemaakt en in orde, sturen. *Haarlem* is eene oude, eerwaarde, en in de geschiedenis van mijn vaderland, zeer beroemde stad, maar de winkels zijn er slecht, en de werklieden langzaam. Een strooijen hoed te wasschen en op te flikken, ware te *Amsterdam* in een paar dagen gedaan geweest, hier heeft men er eene geheele week aan besteed - nu het is niet anders, ik schrijf het u maar, opdat gij mij niet van slofheid zoudt verdenken, want van alle (mag ik eens die uitdrukking gebruiken) van alle alledaagsche vrouwelijke ondeugden, houde ik de onnaauwkeurigheid in het op den juist gepasten tijd doen, van onze kleine bezigheden, voor eene der voornaamsten, en niet gaarne wilde ik in uwe oogen als met eene voorname ondeugd behebt, verschij-

nen. - U weer te zien, mijne lieve, is mij regt aangenaam geweest, dat KAROLINA zich meer met Mevr. S. dan met u heeft bezig gehouden, is ons dienstig geweest, om met meer vrijheid te zamen te kunnen praten, dus mogen wij haar hare handelwijze niet ten kwade duiden. Evenwel heb ik haar onder het naar huis rijden gezegd, dat zij niet zoo vriendelijk jegens u geweest was, als ik haar wel had gewenscht te zien. Wat zal ik u van haar antwoord zeegen? KAROLINA heeft veel goeds, maar zij heeft ok gebreken, en hooghartigheid is eene van die, welke zij nog niet geheel heeft kunnen overwinnen. De toon van Mevr. S. als zij met u sprak, stond mij ook niet aan, hij was altijd uit de hoogte, geheel anders dan die, welken mijne dierbare moeder jegens uwe tante voerde, toen deze onder haar oog met mijne opvoeding belast was! Het is waarlijk ten uiterste vreemd en verkeerd, dat ouders de personen aan welke zij zoo iets kostelijks als het vormen van het hart hunner kinderen toevertrouwen, in het bijzijn van die kinderen zelfs, met eene zekere kleinachting behandelen. Dit moet toch de achting van het kind voor de opvoedster benadeelen, en eenen schadelijken invloed op de geheele opvoeding hebben. Uwe *élève* evenwel scheen mij toe, waarlijk aan u gehecht te zijn, zij is misschien nog te jong, om het verkeerde in het gedrag harer moeder te bemerken. Dat gij gelukkiglijk moogt slagen in uwe, mijn's inziens, wel aangelegde pogingen te haren beste, is mijn hartelijke

wensch. Ik denk dat wij nog een dag of zes hier zullen blijven en dan naar *Amsterdam* terug keeren, zoo het u mogelijk is, kom mij in dien tusschentijd nog eens zien, Mevr. S. zal zekerlijk eene aangename gast aan Mevr. M. en D. wezen, en gij zult met opene armen ontvangen worden door uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXXV. Brief.
De heer Quesel aan Emilia P.

Zeist, 19 Julij 1808.

Wel-Edel Geb. Jonkvrouwe!

Ingevolge mijne belofte om u eens te laten weten hoe het ten huize van uw' Heef vader gaat, neem ik de vrijheid dezen aan u af te zenden. Voor zoo ver ik bemerken kan is alles wel, de tuin wordt door LEENDERT netjes onderhouden, en de meid vind ik altijd te huis wanneer ik kom. Evenwel wat de tuinier met al de groenten en vruchten uitvoert weet ik niet, ik heb al eens gezegd dat hij er

mij wat van moest sturen, om dat ik uwes vaders beste vriend ben, maar hij hoort dit met doove ooren aan en doet het niet. Vriendelijk kan ik ook juist niet zeggen dat de meid mij antwoordt als ik vraag hoe vele eijeren de kippen daags wel leggen, of zij wel denkt om de vaten te laten kuipen eer zij aan het inmaken van de snijboonen begint, enz. - maar ongeregeldheden word ik niet gewaar, dat moet ik bekennen. Ik zou Wel-Ed. Geb. Jonkvr. wel wenschen dat ik iets kwaads bespeurde, om het u te kunnen melden, en u zoo doende te nopen om spoedig terug te keren. Zonder u *Zeist* mij doodsch, mijn leven mij tot eenen last, ja ik bemin u, lang heb ik het u willen zeggen, nooit heb ik gedurft; toen vader te huis was vreesde ik dat hij, zelfs tegen mij, daarom boos zou kunnen worden; toen hij weg was zat iemand artders mij in den weg, nu eindelijk spreek ik en hoop ik dat gij de zaak in ernstige overweging zult nemen; al ben ik eenige jaren ouder dan gij lieve Jufvrouw, wat doet er dat toe; schenk mij uwe hand. Indien gij gunstig over mij denkt zou de geheele zaak beklonken kunnen zijn eer vader terug kwam, want gij zijt toch ook uwe eigen meesteresse, en behoeft geene toestemming af te wachten. Komt de oude heer dan te huis, zoo vindt hij een schoonzoon in den man dien hij zijn' vriend noemt, en dit zal hem zeker wel bevallen. Bevalt het hem niet, wordt hij gramstorig, zoo laten wij hem brommen en storen er ons niet aan. O! lieve Jufvrouw, o mijne Engelinne, ver-

hoor mij, schrijf mij spoedig een gunstig antwoord, dan zullen wij bepalen waar en wanneer ik het geluk zal verkrijgen u mijne echtgenoote te noemen, tot dien tijd toe blijf ik

Uw onderdanige Aanbidder

CHRISTOFFEL QUESEL.

P.S. Mijn vriend JOHANN UILENBURG belast zich met de bezorging van dezen brief.

LXXVI. Brief.
Emilia P. aan den heer C. Quesel.

Haarlemmer Hout, 27 Julij 1808.

Mijnheer!

Uw vriend JOHANN UILENBURG is een minder goeden brief besteller dan de lieden van het postkantoor, want hij heeft uw geschrijf een dag of zes in zijn' zak gehouden, en toen eerst te *Amsterdam* aan het huis van Mevr. M. gebragt. Van daar is het mij toegezonden, en eerst heden morgen heb ik het hier ontvangen. Ik meld u dit, opdat gij u niet

mogt inbeelden dat ik zoo veel tijd had noodig gehad als van den 19 tot heden verloopen is, om te weten wat ik op uw allerzonderbaarst voorstel antwoorden moest. Gij durft u mijn's vaders besten vriend noemen, en verstout u mij aan te zoeken tot het doen van een' hem hoogst beleedigenden stap! Nooit Mijnheer! zou ik u daartoe in staat gedacht hebben. Hoezeer ik (verschoon mij dat ik dit zeg) hoezeer ik wel eens getwijfeld heb aan de opregtheid van uwe vriendschap voor mijn' vader, nimmer is in mij het denkbeeld opgekomen dat gij hem zoo weinig achtedet als gij thans bewijst te doen. Ik zelve vind mij grootelijks beleedigd door de wijze ten minste waarop gij mij uwe meening te kennen geeft. Ik verwerp uw hart en uwe hand, schrijf mij nooit weder over uwe gewaande liefde - gij kunt mij niet liefhebben, want gij toont dat gij mij niet acht. - Ik ontsla u bij dezen van alle verder opzigt over mijn's vaders huis, en verzeker u dat ik u daar nimmermeer op eene vriendelijke wijze zal kunnen ontmoeten, zoo gij van nu af aan de geringste poging durft wagen, om mij het voorgevallene te herinneren. Ten einde hetzelve zoo mogelijk te vergeten, heb ik uw' brief verscheurd, verscheur den mijnen, en laat zoo de geheele zaak als nimmer gebeurd zijnde beschouwd worden.

EMILIA P.

LXXVII. Brief.
Willem P. aan Emilia.

***Voorburg*, 27 Julij 1808.**

Lieve Zuster!

Oom en Tante van mij gehoord hebbende, dat gij in de nabuurschap van *Haarlem* logeert, hebben mij verzocht, daar zij zeer verlangen u eens te zien, om u voor te stellen van aanstaanden zondag den dag hier te komen doorbrengen, met al de personen van uw gezelschap die lust mogten hebben om u te vergezellen. Schrijf mij zoo ras gij dezen zult ontvangen hebben of gij dit aanneemt en hoe veel menschen er komen zullen, dit dient Tante te weten om er de schaft naar in te rigten. Ik hoop dat gij ons alle met uwe komst zult verblijden, de Jufvrouwen DURY verlangen zeer uwe kennis te maken en ik wensch van harte u eens weder te omhelzen, en met u over het een en ander te praten. - Vaarwel!

Uw liefhebbende Broeder

WILLEM P.

LXXVIII. Brief.
Emilia P. aan haren broeder Willlem P.

***Haarlemmer Hout*, 29 Julij 1808.**

Lieve Broeder!

Zeker wacht gij reeds heden antwoord op uwen brief van laatstleden woensdag, en ziet ik zit nu eerst te schrijven en weet geene kans om u voor morgen te doen weten dat Mevr. M., KAROLINA en ik, zeer gaarne van de vriendelijkheid van Oom en Tante voor aanstaanden zondag gebruik zullen maken. De Heer en Mevr. D. verkiezen dien dag te gebruiken om bij zekere kennissen van den eersten te *Haarlem*, den Heer en Mevr. VAN L. te gaan doorbrengen. Gij zult Wel zeggen hoe komt EMILIA ZOO traag dat zij volgens mijn verzoek mij niet terstond antwoordt, de reden is dat ik gisteren avond zoo moede was en zoo dood van slaap, dat ik niet schrijven, ja zelfs naauwelijks uwen brief lezen kon. Wij waren des morgens *voor dag en voor dauw* zoo als Mevr. D. het noemde, dat is te zeggen ten negen ure in een' wagen van zessen (want de jonge heer VAN L. die zich in de gunst van KAROLINA

schijnt te willen aanbevelen, was mede van de partij) vertrokken eerst naar de ruïnen van het kasteel van *Brederode*, die wij bezagen, en digt bij dewelke op het gras gezeten wij ons ontbijt namen, voorts naar de *Beverwijk*, eene plaats geheel nieuw voor mij, en welker schoone ligging mij rijkelijk gelegenheid tot wandelen verschafte. Ik wandelde dan ook voor en na het eten, den Heer. D. tot mijnen *sicisbé* hebbende, terwijl KAROLINA wel eens eenige passen voor of achter ons met VAN L. ging. De zon, die den geheelen dag helder geschenen had, Werd omstreeks zes ure door zware wolken bedekt, gelijk thans bij kans alle dagen(*) begon het te donderen, er viel een stortregen en wij kwamen vrij nat aan de herberg terug. Voor het eerst van mijn leven zag ik Mevr. M. waarlijk knorrig op KAROLINA, maar het gold ook zeker groen taffen hoedje, dat nieuw uit *Amsterdam* mede genomen was, en er nu vrij verflenst uitzag. De Heer D. had ook nog al iets te lijden van zijne zachtzinnige wederhelft. ‘Het was ellendig dat hij op zijne jaren zich even *zot* aanstelde als de jonge lieden, er zou weer een aanval van jicht op volgen, maar Mevrouw zou daar niet om te huis blijven, enz. enz.’ De goede man mogt daar al tegen zeggen: ‘Ik ben een oud zeeman, en kan mij niet gestadig zoo als gij het verlangen zoudt, tegen weer en wind in acht nemen,’ het hielp niet, hij moest vele onheusche aanmerkingen hooren. Ik, over wie, bij geluk,

(*) Zoo was inderdaad de luchtsgesteldheid in het laatse der maand Julij 1808.

niemand iets te zeggen had, droogde mij in stilte wat af. De knor- en de regenbui waaiden bijkans te gelijken tijde over, te zeven ure pakten wij weder in den wagen en te tien kwamen wij hier terug. Na dit verslag zult gij mij ligt verschoonen dat ik niet eer geschreven heb. Ik hoop dat de schaft van Tante daar niet door lijden zal, en dat wij zondag genoegelijk te zamen eten zullen. - Adieu.

Uwe liefhebbende Zuster

EMILIA P.

LXXIX. Brief.
Christoff. Quesel aan Alexander P.

Zeist, 30 Julij 1808.

Wel-Edel Geb. Heer, waarde Boezemvriend!

Daar het u behaagd heeft mij te gelasten van zoo wanneer er iets belangrijks, uw huis of uwe familie betreffende, gedurende uw afwezen mog: voorvallen, u daarvan te verwittigen, zoo heb ik het van mijnen pligt geacht u het navolgende te melden. Kort na uw vertrek werd uwe dienstmaagd KAATJE WILKES ziek. Gij weet Mejonkvrouwe uwe dochter zou naar *Amsterdam* gaan logeren; wel nu zij ging

niet, het heette zij moest voor de meid zorg dragen, ik geloofde dat dit hare reden was, en vond het fraai; maar ziet daar komt (zoo als het scheen bij toeval, maar zeker wel door Jonkvr. EMILIA herwaarts gelokt) die jonge dokter die in het voorjaar al eens hier was, ja wel hij bezoekt de zieke, maar hij drinkt thee met de Jufvr. zit bij haar geheele uren te praten, wandelt met haar, enz. enz. Wie weet hoe lang dit lieve leventje zoo voortgeduurd zou hebben, dan de gelieven kregen het in den neus, dat ik hunnen handel gewaar was geworden, toen vertrok eensklaps de dokter, de zieke werd in een' wagen gepakt en naar *Nijmegen* gezonden, en EMILIA reisde haren minnaar achter aan naar *Amsterdam*. Steeds ijverende voor uwe eer en voor uw belang, heb ik de zaak verder willen nasporen, en om daarin te beter te slagen, uwe dochter op de proef gesteld door haar eerbiedig mijne hand en mijn hart (dat gelijk gij weet, haar sinds lang genegen is), aan te bieden. Antwoordt zij mij gunstig, dacht ik, zoo zal dat mij een bewijs zijn dat er met den dokter niet zoo veel aan is als ik mij verbeeld, ik zal den heer P. ootmoedig om zijne toestemming vragen, en mogelijk het geluk hebben van den schoonzoon mijns hooggewaardeerden boezemvriends te worden. Slaat zij mijn aanzoek af, zoo zal ik duidelijk zien dat de kans voor den dokter schoon staat, en ik zal volgens mijnen pligt er den Heer P. van verwittigen. Wat gebeurde er? niet alleen verwierp EMILIA mijne

hand, maar zij gaf mij haar besluit te kennen in eenen honenden brief, dien zij zeker nooit zóó zou geschreven hebben, indien hare keuze niet bepaald en hare genegenheid op een ander gezet was. En nu, dierbare vriend! hou het mij ten beste indien ik u bedroefd heb, maar ik moest doen wat ik gedaan heb, gij zult nu weten hoe gij handelen moet, mogt ik mij vleijen dat gij eensdeels om uw kind niet aan een' nietswaardigen jongeling weg te schenken, anderdeels om mij voor mijne zorg te beloonen, haar (niettegenstaande uwe mij wel eens voorgehoudene bedenkingen) aan mij zoudt willen geven, zoo zal ik haar nog gaarne als mijne echtgenoote van uwe hand ontvangen, en mij altijd omtrent haar als een trouwhartig man, jegens u als een onderworpen schoonzoon gedragen. Uw antwoord met ongeduld afwachtende, heb ik de eer mij met den meesten eerbied en de opregtste vriendschap te noemen,

Wel-Edel Geb. Heer!

U Wel-Ed, Geb. ootmoedige dienaar en getrouwe vriend

C. QUESEL.

P.S. Ik behoef u naauwelijks te verzoeken niet aan uwe dochter te melden dat *ik* u dit alles geschreven heb, zulks kon haar misschien nog meer tegen mij innemen, en dat zou de zaak te eenenmale bederven.

LXXX. Brief.
De heer Diederik van B. aan Willem P.

***Utrecht*, 31 Julij 1808.**

Amice weerom!

Gij vraagt mij raad, daar is hij in twee woorden: *trouw nooit*. Gij die schrikt voor het hernemen van zekere ketenen, welke door uws vaders afwezigheid voor een' tijd opgeheven zijn, neemt in uwe gedachte om de huwelijksbanden die nooit met schik (ten zij het door den mageren man geschiede) verbroken kunnen worden, aan te nemen!!! Ik zou haast denken dat gij reeds verliefd waart, wijl gij zoo dwaas redenert. Weet gij wat er aan het huwelijk vast is? Met eene schoone vrouw zonder verstand, op den duur verveling. Met eene leelijke verstandige, onderwerping van uwe zijde, aan hare oppermagtige wijsheid. Met eene lieftallige, vrolijke, maar kinderachtige, dat de man zich duizenderlei grilligheden moet getroosten en er niet eens veel tegen durft in te brengen, uit vrees, van zijn groot kind baloorig te maken en er zoo een Heidensch

leven meê te moeten doorstaan. Met wie het ook zij, moet de getrouwde man zich verwachten op duizenderlei huisselijke beslommeringen en onaangenaamheden, janken van kinderen, knorren van meiden, babbelen van bakers, haspelen met minnen, enz. enz. enz. Neen, goede vriend, wat ik aan mij zelven raad, raad ik u: *trouw nooit!* Neem een voorbeeld aan onzen goeden vriend VAN DER W. Sedert vijf jaren getrouwd met de vrouw van zijne keuze; een lief wijfje, die aanvalligheden en gezond oordèel en natuurlijke vrolijkheid zamen vereenigt, heeft hij nu reeds drie kinderen en het vierde op het komen. Welk vermaak heeft de goede man? komt hij des avonds, na zich op zijn *bureau* afgesloofd te hebben, te huis, dan kan hij, als het veel is, zachtjes aan met vrouwlief eens een maliebaantje omtreuselen, anders, moet hij (want het: - ‘ach! ik ben den geheelen dag alleen geweest, en heb mij afgetobt met de kinderen,’ - hetwelk mevrouw hem toeroept, belet hem uit te gaan) moet hij, zeg ik, blijven zitten praten over WILLEMPJES ongezeggelijkheid als papa niet te huis is, over de tandjes die ELISE krijgt of niet krijgt, over kleine MIMIETJES zwakte in de beentjes &c. &c. Heeft hij des zondags den tijd vrij, zoo kan hij niet nalaten der moeder dagelijksche moeiten te verlichten, dan speelt hij met het eene, kuijert met het andere kind om het te leeren loopen, zoodat er hem de lendenen zeer van doen, en feult met het derde hetwelk schreeuwt, hem bekwijlt en be.....! Reeds heeft hij handen

vol geld uitgegeven voor eene koe, eene ezelin en eene geit, drie minnen welker melk zijne kinderen genomen hebben, (want de menschen weten tegenwoordig beter dan onze lieve Heer, welk voedsel den kinderen voegt), thans daar de beesten hem toch niet voldaan hebben, zoekt hij voor het verwacht wordende wicht eene vrouw, maar daar is ook zulk een gemaal mede, dat ik laatst bij hem zijnde en van dit alles gedeeltelijk getuigen zijnde, gedeeltelijk hoorende spreken, het huis eindelijk verliet met de stilzwijgende uitroep: DIEDERIK V. B. mijn goede vriend! *trouw nooit!* Zegt gij misschien: Ja, maar al die last is maar voor eenen tijd, eenige jaren verder, dan komen er geene kinderen meer, en de man leeft gelukkig met die, welke hij heeft en met zijne lieve echtgenoote? Ik antwoord: Het is waar, de kinderen schreeuwen niet meer, kwijlen niet meer, zuigen niet meer, maar zij moeten opgevoed worden. Ik stel eens, men is de ondragelijke last van A B en spellen leeren door, dan komt de vraag, wat is beter schoolleggen of onderwijs in huis te laten geven? Dit eischt nadenken en kost uren slaaps. Beslist men voor het schoolleggen - ach! dan moet het lieve kind weggezonden worden, dan moet men aan een ander overlaten wat men zoo gaarne zelf voleindigd had. - Kiest men huisselijk onderwijs, dan moet er een Gouverneur of eene Gouvernante gezocht worden. Men slaagt, zoo het schijnt naar genoegen, nieuwe bezems vegen schoon, maar het hin-

kende paard komt achteraan, in beide wijzen van doen vindt men moeijelijkheden, dingen die men gaarne anders had, maar niet verhelpen kan; of men slaagt niet, en dan moet er weder van voor af aan met zoeken begonnen worden. Vader en moeder flijten hunne dagen in gepeins en gesprek over het belang hunner kinderen. Eindelijk zijn deze zoo ver gekomen dat zij de wereld moeten intreden; voor de jongens dient een beroep, voor de meisjes een *établissement* gezocht te worden; het eerste te vinden kost veel moeite en veel gepeins; het andere te vinden kost misschien nog meer! Men vindt iets voor de jongens, de een wil niet werken, de andere verkwist en verspeelt wat hij met werken gewonnen heeft, een derde gaat zich in andere ongeregeldheden te buiten, de ouders lijden er door, moeten bijpassen of weder goed zien te maken, wat verdorven is. De meisjes getrouwd zijnde worden loszinnig, verzuimen hare huisselijke zaken, enz. enz. De ouders hebben ook over haar reden om zich te bedroeven. Stel eens dat alles naar wensch gaat; dat de jongens zich wél gedragen en goede kostwinningen bekomen, en dat de meisjes naar den zin van hare ouderen huwelijken aangegaan hebbende, zich wel schikken, dan blijven de ouders toch alleen zitten. Vader ziet moeder aan, maar vindt haar niet meer schoon, hij praat met haar, maar meer als met eene zuster dan als met eene geliefde; de ouderdom komt, het graf gaapt, een van beide echtgenooten zinkt weg, en de overblijvende heeft geen vermaak in het leven meer, of beide sterven - en weldra wordt vergeten hoe

zij bemind, zich afgesloofd, zich voor hunne nakomelingen verdienstelijk gemaakt hebben. Ondertusschen hoe hebben zij hun leven gesleten? in zorgen, in moeiten, in tobben, zonder veel genot. O! lieve WILLEM *trouw nooit!* noch met eene schoone vrouw, omdat zij schoon, noch met eene, verstandige, omdat zij verstandig, noch met eene vrolijke, omdat zij vrolijk is. Want in alle zult gij gebreken vinden, geene zal u gelukkiger kunnen maken, dan gij alleen bijvende geweest zoudt zijn.

Dit is de opregte meening van uwen Vriend

DIEDERIK VAN B.

LXXXI. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

Lauzanne, 1 Augustus 1808.

Lieve Vriendin!

Nog bevind ik mij in *Zwitserland*, maar over drie dagen ga ik mij bij de familie DELPACH, die mij te *Genève* wacht, voegen, en dan misschien wel voor altijd, mijn dierbaar eens zoo gelukkig maar thans ook onder den druk der tijds-omstandigheden zoo zwaar lijdend vaderland verlaten. Over het zuiden van *Frankrijk* meenen wij de terugreis te nemen tot aan *Straatsburg*, van daar den *Rijn* af te zakken tot *Coblentz* en dan den kortsten weg zuidwestelijk op, naar *Parijs* te nemen. Eer ik deze mijne geboortestad verlaat, wilde ik u nog eens schrijven, omdat ik u van hier eene en an-

dere belangrijke zaken te zeggen heb. Zoodra ik wist dat Mijnheer uw vader hier aangekomen was, ben ik hem gaan bezoeken, hij heeft mij (mag ik het zoo eens zeggen), op zijne manier vriendelijk ontvangen en de eer aangedaan, van mij over de opvoeding van FREDRIK te raadplegen, maar mij gezegd dat ik hem niet kwalijk moest nemen zoo hij mij geen tegenbezoek deed, wijl ik bij Fransche lieden woon en hij in het huis eens Franschmans geen voet wilde zetten. Deze, mijns inziens, te ver gedrevene vooringenomenheid tegen eene natie, die toch ook brave lieden bevat, onder welke de Heer DELPACH zeker behoort, is dan ook de oorzaak geweest, dat ik den Heer P. voorts niet anders dan op onze wandelingen ben tegen gekomen, zoodat ik ook niet met zekerheid kan zeggen, of zeker gerucht, hetwelk hier te zijnen opzigte in omloop is, de waarheid tot grondslag heeft. Nu, dat is ook mijne zaak niet, en gij zult er zeker meer van weten dan ik. Uwen FREDRIK heb ik meermalen bezocht, waartoe ik gepaste aanleiding had, wijl de echtgenoote van den Heer A., op wiens instituut hij geplaatst is, nog eenigzins in familie-betrekking met mij staat. Lieve EMILIA! ik heb in uwen voedsterling de trekken van uw gelaat, en de bewijzen van den indruk uwer wijze lessen gevonden; hij is een lief jong mensch en belooft veel, de Heer A. is bij uitstek over hem voldaan en heeft mij beloofd zijne uiterste zorgen in alle opzigten aan hem te besteden. Een ander persoon, van wien

gij in uwen brief van 13 Julij gewaagt.... leeft nog. Ik kan u meer van hem zeggen, ik wil zulks ook doen, maar ik aarzel. Ik verbeeld mij bij u te zijn, ik zie u ontstellen bij het lezen van ADOLFS naam. Ach! ware ik inderdaad bij u, om u langzaam, stillekens, en u aan mijn hart drukkende, met de gepaste omzigtigheid over hem te spreken, want hetgeen ik zeggen moet, zal de nog bloedende wonde van uw gevoelig hart, vrees ik, wederom open scheuren, en zwijg ik, verneemt gij eens plotseling wat ik weet, zoo zal uwe aandoening misschien nog sterker zijn en u op een minder gepast oogenblik, dan dat, waarin gij mijnen brief in stilte zult zitten leezen, overkomen. Weet dan dat ik te *Vevay* voor een dag of eenig bij mijne schoonzuster, die weduwe is, zijnde gaan logeren, daar op zekeren avond dat zij gezelschap wachtte uw' vriend zag binnen treden. Hij erkende mij terstond en ontstelde. ‘Gij hier Mevrouw!’ zeide hij, ‘is Mejufvrouw P. met u?’ Ik antwoordde hem neen, en verhaalde voorts hoe ik u sedert lang verlaten hebbende, niets meer dan door uwe brieven van u wist. ‘Maar,’ voegde ik er bij, ‘waar zijt gij al dien tijd geweest, hebt gij dan voor altijd *Holland* verlaten?’ - ‘Ja,’ was zijn antwoord, ‘voor altijd! Ik heb lang gezworven, in Engelschen dienst in de *West-Indiën* veel ellende doorgestaan, van daar ben ik naar *Diutschland* gezonden, krijsgevangen door de Franschen gemaakt, eindelijk mijne vrijheid weer gekregen

hebbende, heb ik in *Zwitserland* een stil en rustig leven gezocht, ver van haar wier beeldtenis mij overal vergezeld heeft, maar die ik de hoop had verloren van immer de mijne te mogen noemen. Zoo lief als ik *haar* had, wist ik dat ik nimmer iemand hebben zou, maar het leven alleen verdroot mij, en ik ben hier getrouwd aan eene Juffer, die mij wel geviel, en die ik als mijne echtgenoote al meer en meer leer waarderen.' 'Gij zijt getrouwd!' riep ik onwillekeurig uit, 'waar is uwe gade, vergun mij kennis met haar te maken.' Ik wilde weten hoe *zij* er uitzag, en hoe *zij* was, die de plaats bekleedt, waarin ik zoo gaarne u mijne EMILIA gezien had. Hij bragt mij bij eene dame, die een schoon gelaat en fraaije houding had en mij op zijn zeggen: 'ziedaar Mevr. R. die gelijk ik u wel eens verhaalde, zeer veel bijgedragen heeft om het edel hart te vormen van haar, aan wie het mijne eertijds innig verkleefd was;' minzaam en met veel bevalligheid groette. Wij traden te zamen in gesprek en ik vond in haar een gezond oordeel en veel beschaafdheid, ook behoort zij tot eene der eerste patrice familien van *Berne*. Den volgenden morgen, den laatsten van mijn verblijf te *Vevay*, deed de Heer V. zich bij mij aanmelden. Ik wachtte hem alleen op mijne kamer op. 'Eer gij vertrekt,' zeide hij, 'verlangde ik u nog eenmaal te spreken. Antwoord mij opregt, hoe bevalt u mijne vrouw?' (Ik.) 'In waarheid zeer wel, voor zoo veel ik iemand uit

een halfuur pratens beoordeelen kan. Zij is schooner van gelaat dan EMILIA, en schijnt met een gezond verstand begaafd. Het is mij lief dat gij mijne vriendinne niet aan eene onbeduidende beuzelaarster opgeofferd hebt!' 'Opgeofferd!' riep hij uit, 'ach! gebruik zulk een woord niet! *Ik* ben door EMILIA'S vader aan eene dwaze grilligheid opgeofferd geworden. De schuld mijner ouders (indien het eene schuld mag genoemd worden), heb ik waarlijk zwaar moeten boeten. Gij weet immers de Heer P. wilde mij zijne dochter niet geven, omdat hij mijne moeder ten huwelijk gevraagd hebbende en zich van hare toestemming reeds verzekerd houdende, doordien mijn vader het waagde zijne hand aan Jefvr. v. H. aan te bieden, eer zij nog ten volle met den Heer P. geengageerd was, zich in zijne verwachting heeft bedrogen gezien. Wel nu mijne geboorte uit eene vrouw, voor wie zijne liefde in haat is veranderd, en uit een' man, aan wien hij zijn geluk misgunde, is alles, wat hij ooit tegen mij heeft gehad. Maar gij kent hem, hij is hoofdig en een tiran over zijn gezin. EMILIA beminde mij, zij heeft het mij meermalen gezegd, zij heeft op alle manieren haars vaders hart pogen te vermurwen, maar te vergeefs. Eindelijk bedreigde hij die engel met zijn' vloek - toen zwichtte zij en gaf mij een onherroepelijk afscheid. Onherroepelijk, wijl de oorzaak, mijne geboorte, niet te veranderen was, en wijl EMILIA, volgens hare eigene woorden (toen zij mij het laatste vaar-

wel, al snikkende, zeide); al kwame haar vader te overlijden, nimmer een huwelijk doen zou, waartegen hij bij zijn leven zich zoo sterk had aangekant. Ik heb dus EMILIA niet opgeofferd door een huwelijk aan te gaan, want zij was gansch voor mij verloren, maar ik heb voor mij zelve van de gunstige omstandigheden, die zich aanboden, en welke ik niet gezocht heb, gebruik gemaakt. Ik ben openhartig te werk gegaan, ik heb aan haar, die mij bekoorde, gezegd, wat er met mij en mejufvr. P. was voorgevallen, zelfs heb ik haar te kennen gegeven, dat ik niet kon nalaten aan EMILIA met teederheid te denken, somtijds van haar te spreken, en indien de gelegenheid daartoe mij voorkwam, tijding van haar in te winnen. Zij is redelijk genoeg geweest, om mij daarom, eer meer dan minder, te achten; ik heb haar dus ook u tot haar geleidende zonder schroom kunnen zeggen, wat gij misschien met bevreemding gehoord hebt dat ik zeide. Zij heeft mij lief, zij is mij dierbaar, want door haar heb ik leniging gevonden voor mijne bittere smart. Sedert ruim een jaar ben ik met haar vereenigd, over eene maand of vijf hoop ik door haar vader te worden, een kind zal waarschijnlijk den band der liefde nog naauwer toehalen. Ik murmureer niet over het gemis van het grootste goed, hetwelk mij (mijn's inziens) op aarde te beurt kon vallen, want ik heb een minder goed verkregen, en moet er de Voorzienigheid voordanken. Waarom

de dingen niet anders geloopen zijn, weet God, maar de mensch moet gelaten ontberen wat Hij hem onthoudt, en dankbaar ontvangen wat Hij hem schenkt. Wanneer gij eens aan EMILIA schrijft, mag ik u bidden groet haar mijnentwege, zeg haar hoe hoog ik haar bewonderd heb en steeds acht, verzeker haar van mijne hartelijkste vriendschap. Ik zou gaarne aan haar schrijven, gaarne een' brief van haar verzoeken, maar voor beide is het misschien beter dat aan zoo iets, niets worde gedaan?' - Dit laatste sprak hij vragenderwijze uit, waardoor ik gelegenheid vond om te antwoorden. 'Neen, Mijnheer, schrijf niet, ik zal uwe groete aan EMILIA overbrieven, maar het is, gelijk gij wél zegt, voor haar en voor u beter, dat men het daarbij late.' ADOLF nam kort daarop zijn afscheid en ik keerde in den achtermiddag naar *Lauzanne* terug. - En nu mijne dierbare, hoe zult gij u bevinden, als gij het bovenstaande zult gelezen hebben? ik ken u te wel, dan dat ik niet zou kunnen zeggen: zóó, maar ik wacht van u zelve de beschrijving uwer gewaarwordingen. Ik wil u ook geen' raad overzenden, gij weet zelve genoeg hoe gij u gedragen moet. Ik wil geene aanmerkingen maken, want ik wensch uw oordeel niet te voorkomen; maar schrijf mij zoo ras het u mogelijk wezen zal, en wees altijd verzekerd van de opregtste deelneming in al uw wedervaren en van de hartgrondigste vriendschap van uwe liefhebbende

Wed. R.

LXXXII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Voorburg, 4 Augustus 1808.

Hoe lastig moet het in die tijden, van welke vader CATS ons vertelt, geweest zijn, toen men de klokken liet stilstaan, en deuren op het nachtslot sloot, wanneer men gasten had, ten einde dezen niet te doen bemerken tot hoe laat men reeds, bij elkander geweest was, en het heengaan te beletten als men begon te begrijpen dat het tijd om te vertrekken was! Ik schrijf u voor de aardigheid het versje af:

> Als vrienden t' zamen vrolyck zyn,
> Met goede kost en hupsen wyn
> Al is 'et schoon een soet vermaeck,
> Licht krygt er iemand groote vaeck
> Mids 't goed onthael hem aangedaen
> En poogt daerom na huys te gaen,
> Maer soo 't de waerd hem dan belet,
> Om sich te voegen na het bet
> En hout dien gast als aen den bant,
> Dat is mijn's oordeels onverstant.

Vy leven in een vryen staet
Dat ieder na syn ruste gaet,
Wanneer het hem gevallen mag
Dat acht ik voor den besten slag
Het moet doch eens gescheyden zyn
Al waar 'er noch soo goeden wyn.

Gesellen, als ik gae te gast
Noem ick het houwen overlast,
My is dan goed onthael gedaen
Als ick mag vry daer henen gaen.

Doodkiste voor de levendige, bl. 479 *en* 480, *van de uitgave in f°*.

Hoe lastig, zeg ik, moeten die tijden geweest zijn, daar het nu reeds verveelt, wammeer men zoo als Oom en Tante mij deden, de menschen dringt om langer te blijven dan zij verkozen zouden hebben, met oplossing van al de zwarigheden die men er met voordacht tegen inbrengt. Ik had het veel eenvoudiger gevonden zondag avond met uwe moeder en u weder terug te keeren, dan hier al den omslag te veroorzaken Van mij te herbergen, te kleeden, iets te doen te geven, en na een' dag of zes te huis te leveren. Maar al mijne redenen: ‘Lieve Tante, ik heb noch nachtgoed, noch verschot van kleederen, noch genoeg werk bij mij,’ werden, gij weet het, na dat mij verzocht was te blijven, door deze eene magtspreuk: ‘Louise *zal u van alles voorzien!*’ opgelost; Uwe goedwillige moeder, meenende mij dienst te doen, on-

dersteunde Tantes voorstel, en deed niets dan roepen dat zij het mij geenszins kwalijk zou nemen indien ik bleef, ik had dan moeten zeggen *ik wil niet*, om er af te komen, en dat gaat zoo niet. Zoo zit ik dan hier in een' japon van LOUISE die mij veel te wijd is, thans wel te schrijven, maar anders een verbroddeld *tappisserie* werk van Tante (die N.B. aan het invullen van patronen voor twaalf stoelen van welke de figuren in *Frankrijk* genaaid zijn, mijn's inziens een allerstomst werk, bezig is) in orde te brengen; terwijl mij te huis (dat is te zeggen bij u) zooveel naaiwerk wacht, en mijn onderhoudend boek gesloten blijft liggen. Over het algemeen echter bevalt mij de manier van leven hier wél. Te acht ure wordt er ontbeten, dan leest Oom overluid in den Bijbel, daarna Tante of eene van ons jonge lieden tot algemeene stichting eene of andere predikatie, of iets uit een zedelijk handboek. Dan gaat een ieder zijnen weg tot twee ure, wanneer men gekleed beneden komt, hetzij om wat muzijk te maken of eene kleine wandeling te doen. Te drie ure luidt de bel voor het eten; de maaltijd is wel ingerigt, en wordt veraangenaamt, door dan eens ernstige, dan eens vrolijke gesprekken. Na denzelven wordt er gewandeld, gereden, of men gaat de geburen bezoeken, somtijds komt van hen de een of de ander hier. Te zeven ure moet LOUISE beginnen thee te schenken, wie dan te huis is drinkt mede. Eindelijk komt ieder een terug en de dikwijls op verschillende wijzen genoegelijk door-

gebragte avond, wordt met het nuttigen van eene boterham met koud vleesch besloten. Nu iets van de personen die thans het huisgezin uitmaken, want ik heb tijd in overvloed om met de pen een weinig met u te praten. Oom en Tante zijn beste brave lieden, wel opgevoed wat de manieren betreft, maar zonder veel verstand of kunde; er is een tijd geweest wanneer het genoeg was een' zekeren naam te voeren, om met een ambt van hetwelk men rijkelijk leven kon, begiftigd te worden, al wist men er eigenlijk niets van, noch dded er zelf iets aan; toen bekommerden de jonge lieden van zulk een' naam zich ook niet, over het verkrijgen van kundigheden welke zij voorzagen niet noodig te zullen hebben tot hunne bevordering in de wereld. Van daar dat zoo vele lieden thans van jaren, in kennis zeer ten achteren zijn. De noodlottige tijden welke wij beleven, hebben doen zien, dat de oude lieden eene verkeerde berekening gemaakt hadden, en één goed is ten minste uit het veelvuldige kwaad gesproten, dat namelijk men thans ter bevordering van een jong mensch, meer op de verdiensten dan op de geboorte ziet. Gij zult wel zeggen dat ik magtig wijs redeneer, maar wat ik hier zeg heb ik meermalen van mijn' vader gehoofd, en ik vind dat hij het regt had, toen hij zijn' schoonbroeder afmaalde, als een van die als het ware voor ambten geborene onkundige lieden. Mijn vader schoon hij van wege zijne afkomst even gelijke vooruitzigten had als Oom, heeft meer aanleiding en meer lust

dan deze gehad om zich zelven te onderrigten, en zijne zuster heeft hier en daar wat opgevat van het onderwijs dat hem gegeven werd; maar jong getrouwd zijnde, is er niet veel van blijven hangen, evenwel heeft zij meer *pretensie* op wetenschap dan haar gemaal. Over de verdiensten van mijne beide neven vermeet ik mij niet te oordeelen; mijn broeder prijst die beide, ik voor mij zou de jongste verkiezen, omdat hij mij toeschijnt meer karakter te hebben dan de oudste. Van de dames te spreken, is meer in mijn vak. Zie hier dan hoe ik over haar denk. LOUISE is een eenig dochtertje en altijd het troetelkind geweest; zij is schoon, maar weet dit zelve al te veel, zoo als uit hare houding en gebaren dis alle afgemeten zijn, duidelijk blijkt. Zij is geheel onverstandig en wat misschien daaruit, meer dan men dikwijls denkt, voortkomt, slordig en onhandig. In een oogenblik is bij haar het nétste goed verhavend, schoon zij zeer op haar toilet gesteld is, maar zij heeft geen begrip van bergen, opvouwen, of ordenlijk schikken. Sedert een jaar of vier, schenkt zij alle dagen thee, en echter heb ik nog geen dag zien omgaan, of de melkkan viel om, of eenige klontjes suiker verdronken in de spoelkom schoon zij voor een kopje bestemd war en, of een schoteltje of dekseltje sneuvelde, enz. Zij weet van niet veel anders te praten, dan van het weder, de modes, en wie er al voorbij den koepel, (waar zij dikwijls gaat zitten) gereden of gewandeld heeft, gissende werwaarts toch wel deze

of gene persoon ging, waaron zich deze of gene dame zoo veel of zoo weinig opgeschikt had, en dergelijke belangrijke opmerkingen of vragen meer. Ik zou niet gaarne lang met haar omgaan, want ik vind haar een vervelend mensch, maar de heeren mogen haar wel lijden, zij is mooi en (schoon zouteloos) vrolijk, dit is hun maar al te dikwijls, genoeg. Van de Jufvrouwen DURY, is de oudste mij te geleerd. Zij heeft zeker veel verstand, maar is scherp, zij is vrolijk maar satiriek; zij heeft eene uitsluitende liefhebberij, namelijk: de wapenkunde of *hieraldy*, en wijdt daar al hare ledige uren aan. Nu houde ik niet van uitsluitende liefhebberijen voor vrouwen, zij maken haar bijkans altijd pedant, of lastig voor anderen. Is de muzijk de uitsluitende liefhebberij van eene dame, zoo moeten al die haar omringen den geheelen dag door, hooren spelen of zingen. Is het de teekenkunst, zoo moet een ieder die de kamer intreedt het oog vestigen op de prullen in fraaije lijsten die aan den wand hangen en die bewonderen. Is het de litteratuur - dan hoort men niets dan van censuur van boeken, van fouten in de spelling, enz. enz. Is het de kruidkunde, zoo mag men niet meer eene roos eene roos, een' nageltak, een' nageltak, gras zelfs gras noemen, alles moet Latijnsche namen aannemen, en eene onkundige weet niet wat de kundige meent. Is het de kennis van de wapenfiguren, zoo als hier het geval is, zoo kan men niet een klein briefje toezegden, of het *cachet* wordt van alle

kanten bekeken, op ieder streepje of puntje van hetzelve eene aanmerking gemaakt, en dikwijls iets uit het *signet* tot voordeel of tot nadeel van den persoon, welke het gebruikt, ten minste aangaande den meer of minderen eerbied, dien men aan zijne afkomst schuldig is, afgeleid. Van hoogeren of minderen adel wordt gestadig gepraat en toch wat is geboorte? de adel van den mensch is zijne deugd, het vermogen van zijne ziel! Nu nog een woord van CHRISTINA DURY. Zij bevalt mij het best van de drie dames, haar gezond oordeel breekt dikwijls door de nevelen van zekere kinderachtigheid helder heen; zij is achttien jaren oud, los, onbezonnen, maar redelijk genoeg om te begrijpen, dat zij altijd zoo niet blijven kan, en willens zich te beteren. Onder eene goede leiding geloof ik dat zij een zeer lief mensch worden zou. Hare aanmerkingen, als er iets gelezen of belangrijks gesproken wordt, zijn altijd zeer juist, maar met het verkrijgen van kundigheden heeft zij weinig op; wat zij leest zijn meestal romans, doch zij leest niet veel en verkiest een fraai handwerk boven het best geschreven boek. Zij werkt ook zelve met veel handigheid en smaak, en is van een' aangenamen gezelligen omgang. - Indien het wezen kan, lieve KAROLINA! kom mij dan overmorgen afhalen aan de *Schoutjeslaan* van de schuit, die te twee ure van *Leyden* vaart en met welke ik meen terug te komen. De Heer D. is altijd zoo vriendelijk, dat ik niet twijfel of hij zal met u willen komen, en dan behoef ik niet al-

leen langs den weg te loopen. *Adieu*, in hoop u alle in gezondheid aan te treffen, ben ik steeds

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXXXIII. Brief.
De heer Alexander P. aan Emilia.

Lauzanne, 6 Augustus 1808.

EMILIA!

Wat moet ik gelooven van eene tijding die mij hier geworden is? Wordt gij bemind van dien jongen dokter, die verleden voorjaar ons te *Zeist* kwam bezoeken, en zijt gij dezen uwen minnaar naar *Amsterdam* gevolgd, om hem des te gemakkelijker te kunnen zien en spreken? En dat zonder mij een enkel woord van de geheele zaak te melden? Indien dit alles waar is zoo heb ik mij in u bedrogen, want ik dacht niet dat gij tot het houden van zulk een onvoorzigtig en onbetamelijk gedrag in staat waart. Hoe het zij, ik verbied u stellig de aanbie-

dingen van den dokter aan te nemen, het zoude iets fraais zijn Jonkvrouwe P. aan een' ellendigen kwakzalver, zonder naam of rang, gehuwd te zien! Wilt gij trouwen, en het wordt tijd daar uwe jaren klimmen, ik ken iemand, die sedert lang u de grootste genegenheid toedraagt, een man van goede afkomst, van rijpen ouderdom, die mij meermalen om uwe hand gebeden heeft, maar dien ik heb afgewezen, omdat hij gee geboren Hollander is, mijn boezemvriend en alleen daarom waardig uw gemaal te worden; ik meen den braven Herrnhutter QUESEL. Ik ben overtuigd dat hij nog dezelfde gevoelens voor u koestert als voorheen, dus zoo gij mij iets ten gevalle wilt doen, zoo neem hem aan, ik zal hem over deze zaak naar behooren en zonder uwe billijke *délicatesse* te kwetsen, schrijven. Dit voorstel, hoe eer hoe beter, met ja beantwoordende, zult gij mij mijne rust hergeven, die niet weinig gestoord is door het hatelijk nieuws, dat mij nopens u is ter ooren gekomen, welk nieuws ik eerst zal gelooven bezijden de waarheid te zijn, wanneer gij u, door uwe gehoorzaamheid, aan mijne inzigten zult getoond hebben mijne oude liefde niet onwaardig te zijn.

Uw Vader, A^{r}. P.

LXXXVI. Brief.
Emilia P. aan Louise Derval.

Haarlemmer Hout, 7 Augustus 1808.

Meer dan ik u zeggen kan, lieve LOUISE! spijt het mij, dat ik het genoegen van u te zien gemist heb, te meer daar ik bij mijne terugkomst van *Voorburg* vernomen heb, dat het voornemen van de personen, onder welker vlag ik zeil, is, morgen ochtend weder naar *Amsterdam* terug te keeren. Daar de Heer D. de goedheid gehad heeft mij gisteren een goed eind wegs met zijn rijtuig af te halen, durf ik heden niet om het gebruik van zijne paarden vragen; mijne eenige hoop, om u voor den winter nog eens te zien, rust op de verwachting, dat gij, eer ik de hoofdstad verlaat, daar zult wederkeeren. Ik vrees dat gij, woensdag hier zijnde, niet veel aan KAROLINA zult gehad hebben, daar zij mij zelve heeft gezegd, dat haar *beau* te gelijken tijd haar was komen zien, en zij dus zich wel een weinig met hem had *moeten* bezig houden. Deze nooddwang zal, denk ik, haar in uw oog eenigzins ver-

schoonlijk gemaakt hebben; als men bemint is men dikwijls zoo geheel anders dan men zonder dat geweest zou zijn - zoo zegt men ten minste, misschien weet gij het wel bij ondervinding. Voor mij is de *conquéte* die KAROLINA gemaakt heeft, niet voordeelig; hare gedachten zijn te zeer op die zaak gevestigd, om veel ingang aan andere voorwerpen te laten; de onzekerheid, waarin zij verkeert, of er eene *déclaratie* zal korden, dan of het slechts een voorbijgaande indruk is, dien zij gemaakt heeft, bezwaart haar. Misschien is het wel om hetzij den jongman op de proef te stellen, of om den schijn te vermijden van hem te veel voet te geven, dat onze oude lieden van hier willen gaan. Zij doen mogelijk wél, en daarom spijt het mij minder deze schoone streken te verlaten dan het anders zou gedaan hebben, wijl het weder nog zoo fraai blijft en het eenigzins jammer is, zich in eene stad te gaan opsluiten, vooral thans, daar *Amsterdam* vol Franschen is, en ik vrees er den geheelen dag te zullen moeten hooren spreken over de toebereidselen voor zeker feest, hetwelk ter eere van NAPOLEON'S geboortedag den 15^{den} aan het hof zal plaats hebben. Nu, men moet zich naar de omstandigheden schikken, dit preek ik wel eens aan anderen voor en moet het dus zelve ook niet nalaten. Vaarwel, lieve LOUISE! geniet nog vele genoegens van het buitenleven en denk somtijds eens aan

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXXXV. Brief.
Emilia P. aan de Wed. R.

***Amsterdam*, 12 Augustus 1808.**

Liefste Vriendin!

Hoe zal ik dezen brief aanvangen? Zal ik beginnen met dankbetuigingen over de wijze op welke gij mij in den uwen van 1 Aug. van hetgeen geschied is onderrigt, of zal ik eerst over die zaak zelve schrijven? Ach! laat ik den vrijen teugel aan mijne gedachten vieren, en als het ware met u spreken volgens de inspraak van mijn gemoed! Verleden maandag toen wij van ons verblijf in de nabijheid van *Haarlem* hier terug kwamen, vond ik uw' brief. Het was kort voor den eten, en ik moest mij nog kleeden, dus (wijl ik gaarne altijd alleen ben als ik uwe brieven lees) bergde ik dezen weg, tot dat ik volle gelegenheid zou hebben mij op denzelven te vergasten. Na den maaltijd ging ik naar mijne kamer en brak het zegel los. Ik was vol vreugd over uw bezoeken van mijn' lieven FREDRIK en uwe goede gedachten omtrent hem - toen eene nog grootere vreugd mijn hart deed kloppen, daar ik vernam dat ADOLF leeft! Gretig las ik verder -

gij wildet mij meer van hem zeggen, ik zou dan eindelijk iets vernemen van dien zoo innig geliefden die sinds zes jaren niets van zich hooren liet! En iets goeds moest het, dacht ik, zeker zijn, ten minste wat de inborst aangaat, want tot geen kwaad, tot geenen misstap is hij in staat! Weinig begreep ik dan uwe aarzeling, om mij verder te onderrigten. Zijne vraag of ik met u was, bragt mij bijna in verrukking, als zijnde dit een teeken dat ik nog niet was vergeten. Dan kort was mijne vreugd, ras maakte mijne verrukking voor diepen weemoed plaats, ADOLFS woorden: Ik ben getrouwd - doorsneden mij de ziel, ik voelde dat ik verbleekte, mijn God is het mogelijk! riep ik uit, terwijl een tranenvloed op mijne gevouwene handen afliep. Een' geruimen tijd zat ik in diep gepeins verzonken, toen vatte ik den brief weder op, ik las hem den eersten keer spoedig door met een gevoel van toorn tegen der mannen onstandvastigheid; de tweedemaal met meer bedaardheid, voornamelijk lettende op hetgeen er van Mevrouw V. in gezegd wordt, de derde reize zeer langzaam, telkens stilstaande bij, en eene soort van dankbaarheid gevoelende, over de voor mij vleijende uitdrukkingen die gij mij overschrijft. Vrij lang had deze bezigheid geduurd, toen ik op last van Mevr. M. door den knecht gevraagd werd of ik in den tuin wilde komen thee drinken, waar de dames, benevens, een paar personen die haar waren komen bezoeken, zich reeds bevonden. Schoon ik liever boven ge-

bleven ware, begreep ik dat zulks te veel bevreemding zou verwekken, ik ging dan, zoo veel mij mogelijk was, mijne gelaatstrekken in hunne gewone plooi dwingende. Ik kon echter mijne gedachten niet genoeg meester worden om deel in het gesprek te nemen, maar wijl er gezelschap was en er veel over de aanstaande hofpartij gesproken werd, zod als ik bemerkte als ik somwijlen even uit mijne mijmering, als uit een droom ontwaakte, behoefde ik ook niet veer te zeggen. Toen de gasten weg waren, vatte KAROLINA mij vriendelijk de hand, en vraagde deelnemend: ‘hebt gij geene goede tijdingen uit *Zwitserland* ontvangen? gij zijt zoo stil;’ aanstonds dacht ik aan FREDRIK, en antwoordde dus: ‘Mijn vader en broeder zijn wel, ook Mev. R., maar ik heb hoofdpijn en zou gaarne naar bed gaan.’ Men liet mij hiertoe de vrijheid en ik vertrok, nog eens las ik den brief, nog eens weende ik, eindelijk legde ik mij ter rust en sliep zoo als men toch al is men bedroefd, mits men onschuldig zij, dank zij den goeden God, slapen kan. Ik ontwaakte den volgenden morgen vrij van hoofdpijn, maar niet van droefgeestigheid. Mijne eerste bezigheid was wederom het lezen van den brief. Mijne bedenkingen waren bedaarder dan den vorigen dag, nu wilde ik u schrijven, maar ik vond beter zulks uit te stellen op hoop van het wat later, met nog meer kalmte te kunnen doen, en nu dan lieffte vriendin, zie hier hoe ik thans de zaak beschouw en hoe ik gestemd ben. Wat de Heer V. u gezegd

heeft nopens mijn vast besluit om nimmer de zijne te worden, zoo lang het niet met de volkomene toestemming van mijn' vader wezen kon, is de zuivere waarheid. Ik heb dus eigenlijk geene reden om hem kwalijk te nemen dat hij het geluk van zijn geheele leven niet aan eenen hoogstonwaarschijnlijken omkeer van zaken heeft opgeofferd, maar ik beken het, ik heb altijd nog tegen hoop op hoop geleefd, dat mijn vader eens van gedachten mogt veranderen en ik dan het uitgesproken vonnis zou kunnen intrekken, door ADOLFS huwelijk is alle mogelijke kans daartoe verloren en nu moet, hetgeen mij steeds bekommerd heeft, (dat mijn vader nooit van zijne opvatting zou afgaan) mij de beste stof tot troost geven. Maar dat al, wat tot ADOLFS liefde voor eene andere betrekking heeft, zoo geheel buiten mij is omgegaan, dat hij zich voor altijd verbonden heeft, zonder mij eens te schrijven wat zijn voornemen was, zonder - mag ik het zeggen - nog eens te onderzoeken of ook de staat van zaken veranderd was.... mischien is het een gevolg van vrouwelijken hoogmoed of ligtgeraaktheid, ik vermeet mij niet zulks te beslissen, maar dit treft en verwondert mij ten hoogste. O! zoude ik immer welke partij zich ook voor mij had opgedaan, zou ik immer hebben kunnen besluiten mijn' vriend uit eigen wil vaarwel te zeggen? voorzeker neen, ik heb hiervan alreeds een blijk gegeven, hoe veel minder moest hij dan van mij afzien eer hij zeker wist of mijn vader altijd bij zijne gedachte bleef. Teergevoeliger dan de

mannen zijn wij zeker, zouden wij ook getrouwer en standvastiger in onze genegenbeden wezen dan zij? Ik ben gedrongen na al hetgeen ik van mij zelve en thans van ADOLF weet, het te gelooven. Zes jaren lang heb ik in mijnen boezem rondgedragen eene hoopelooze liefde die ik even weinig overwinnen dan vergeten kon. De tijd heeft mijne eerste smart geleenigd en mij eene bedaardheid, hergeven die mij toeliet zonder tranen te storten aan het verledene heil te gedenken, maar steeds beminde ik. Hetzij ik mij mijn' vriend voorstelde als met gelatenheid onderworpen aan zijn lot, of nog altijd onder zijn' kommer gebukt gaande, hetzij ik hem mij verbeeldde als zich eereteekenen op het slagveld verworven hebbende, of als lijdende onder de ellende des krijgs, hetzij ik hem mij voor oogen haalde bloeijende van gezondheid en mannelijke schoonheid zoo als ik hem zag, of met de verw des doods op het gelaat - altijd beminde ik hem. Gij weet in het laatst twijfelde ik of hij nog wel leefde, nu weet ik dat hij leeft, maar helaas! voor mij is hij meer dan dood, want nu mag ik hem niet meer beminnen, nu ben ik verpligt in hem te zien de echtgenoot van eene andere vrouw! - welhaast de vader van kinderen die de mijne niet tevens zullen zijn! De taak die mij opgelegd is, is zwaar, maar mijn voornemen om te doen wat ik moet is opregt, bid voor en met mij dierbare vriendin opdat de Hemel mij kracht geve en helpe! Zoo ver ben ik reeds gekomen dat ik in ADOLFS vrouw geene hatelijke vijandin zie, ik kan wenschen dat zij mijne plaats vervulle, zoo als ik getracht zou hebben mij

in dezelve te gedragen, ik kan hopen dat mijn vriend,.... dat de Heer V., met haar zoo gelukkig leve dat hij geene reden hebbe om immer over mijn gemis te treuren. Ik zou gaarne dit aan hem of aan haar willen schrijven - maar de raad, dien gij hem gaaft, geldt ook zeker voor mij - ik zal dus zwijgen, ik zal leven alsof de naam van ADOLF V. mij nimmer ware bekend geweest, alsof zijn persoon mij vreemd ware; ik zal verstrooijingen zoeken, tegen wil en dank, zoogenaamde vermakelijkheden najagen, ik zal, van tijd tot tijd, mijn hart in uwen boezem uitschudden en zonder murmureren dragen wat God mij opgelegd heeft. Al wat hij ons oplegt is toch goed, is toch tot ons best, al begrijpen wij het niet, al weten wij niet hoe het wezen *kan* noch waarom het wezen *moest*. Behalve de zaak over welke ik thans gesproken heb, is er nog eene die mij grootelijks hindert. Gij moet weten dat de Herrnhutter, die zich dezen winter te *Zeist* in mijns Vaders vriendschap zeer heeft weten in te dringen, mij schriftelijk, nu bijkans eene maand geleden, mijne hand gevraagd heeft, ik heb die (over zijne stoutheid gebelgd) afgeslagen, zonder er iets van aan mijn' Vader te melden, omdat ik zulks te doen niet noodig, ja, om bijkomende omstandigheden, niet voegzaam vond. Ik dacht niet meer om dat gansche geval, toen ik op eens een' brief van mijn' Vader ontving, die mij verbaasde, ik sluit hem hierin op dat gij alles wel zoudt kunnen zien en beoordeelen. Ik geloof dat QUESEL zelf de lasteraar is, maar wat moet ik doen? Hem trouwen

zal ik nooit; het beste zal dan dunkt mij zijn dit rondborstig aan den heer P. te schrijven en er bij te voegen een openhartig verhaal van al het met den dokter, enz. voorgevallene, maar gij zult ligt begrijpen dat thans vooral het ongenoegen van mijn' vader, hetwelk mij, door wien het dan ook zij, onverdiend op den hals gehaald is, mij ten uiterste smartelijk valt. En nu, mijne Waarde! moet ik u nog bedanken voor de manier op welke gij mij van het den Heer V. betreffende onderrigt hebt; waarschijnlijk vroeg of laat, zou dit mij toch ter ooren gekomen zijn, door uwe goedheid ben ik voorbereid geworden tot het vernemen van iets vreemds, terwijl ik het vernam heb ik den vrijen loop aan mijne gewaarwordingen mogen laten, ik heb ongezien mogen weenen. Ik sidder op de gedachte dat het zou hebben kunnen gebeuren, dat iemand in gezelschap mij met eene zekere luchtigheid gezegd hadde: ‘nu is ADOLF V. ook getrouwd!’ wat zou ik dan niet ontsteld zijn, welk eene averegtsche vertooning zou ik misschien niet hebben gemaakt! O! eene ware Vriendin is een schat op aarde, blijf gij mijne dierbare mij bij, u toch mag ik altijd blijven lief hebben zoo hartelijk als ik u thans bemin.

EMILIA P.

LXXXVI. Brief.
Emilia P. aan den heer Alexander. P.

***Amsterdam*, 13 Augustus 1808.**

Dierbare Vader!

Kunt gij uwe EMILIA van slinksche handelwijzen verdenken?! Dit doorboort mij de ziel, dit maakt mij naar het ligchaam krank! Neen, wat u berigt is, is *onwaar*, ik word niet bemind, ik ben (ik schaam mij waarlijk die betichting over te schrijven) Ik ben, geen' minnaar naar *Amsterdam* gevolgd. - KAATJE WILKES ziek geworden zijnde, is, zonder eenig verzoek daartoe van mijnen kant, dokter IJ. te *Zeist* gekomen, en wijl onze dorpsdokter om ongesteldheid niet uitging, heb ik de hulp van eerstgenoemden heer dankbaar aangenomen. Toen de dienstmaagd het gevaar te boven was, heeft op zekeren middag de heer IJ. mij zijne hand en zijn hart aangeboden, maar ik heb die terstond volstrektelijk afgewezen. Hierin sluit ik de copijen van twee brieven welke u van de waarachtigheid van hetgeen ik u schrijf zullen overtuigen; en sedert al dit gebeurde heb ik niets van den heer IJ. gezien of gehoord. Maar mag ik nu eens op mijne beurt vragen,

wie heeft u dat lasterlijk berigt mij aangaande gezonden? Ik zou haast zeggen: het kan niemand anders zijn dan de man dien gij, mijn Vader! uw boezemvriend noemt, echter kan ik zulks naauwelijks gelooven van hem, die zich verstout heeft mij ten huwelijk te vragen, op eene wijze over welke gij ten hoogste gebelgd zoudt wezen indien gij die kendet. Tot mijn leedwezen heb ik zijn' brief en de schets van mijn afwijzend antwoord verscheurd, anders zond ik u die beide, en gij zoudt zien wie QUESEL is. Na dit alles behoef ik u niet te zeggen dat ik vertrouw, dat mijn weldenkende vader zal gelooven wat zijne EMILIA nopens liet voorgevallene met den dokter (waarvan zij niet gesproken heeft, niet om er een geheim van te maken, maar omdat de zaak bijna gelijktijdig ontstaan en te niet gegaan is) schrijft, zonder dat zij *ja* zegge op het voorstel van met den Hernhutter in den echt te treden. Neen, zulk eene schrikkelijke opoffering zult gij toch wel nimmer als eene proeve van mijne gehoorzaamheid van mij eischen. Vergeef het mij, maar ik zou mij dan moeten getroosten door u als ongehoorzaam te worden beschouwd. - Ach! kom toch spoedig in het midden van uw huisgezin terug, en overtuig u zelven aanschouwelijk van den eerbied en de liefde van

Uwe onderdanige Dochter

EMILIA P.

LXXXVII. Brief.
Willem P. aan Emilia P.

***Voorburg*, 15 Augustus 1808.**

Lieve Zuster!

Hier ingesloten ontvangt gij een' brief van Vader. Nimmer was ik zoo verbaasd over eenige tijding dan over die, welke hij behelst. Onze steeds zoo knorrige vader verliefd! Een man van zijne jaren, die zoo lang weduwenaar was, en zulke groote kinderen heeft, hertrouwen! en dat met eene vreemde vrouw, twintig jaren jonger dan hij! ik kans niet begrijpen dat het waar zou wezen, en toch moet het waar zijn, want vader schertst niet ligt. Lees gij den brief, en zeg toch eens hoe gij vindt dat wij er op antwoorden zullen. Zeker ons wordt raad noch goedkeuring gevraagd. ‘Zeg aan uwe Zuster, wat ik u berigt, ik ben verliefd op eene Juffer die twee en dertig jaren oud en zeer beminnelijk is, over eene maand wordt zij mijne echtgenoote.’ - Daar valt waarachtig niet veel op te zeggen! Hoe haar naam is schijnen wij zelfs niet noodig te hebben te weten - nu wie zij wezen moge, zij verbeelde zich niet dat ik immer

moeder tegen haar zeggen zal, ik wil niets met haar te doen hebben, ik ga uit het huis wonen, of reizen, of ook trouwen, wat weet ik het, alles liever dan mij te huis niet alleen aan vaders brommig humeur, maar ook aan de grillen van eene vreemde *madame* te onderwerpen. Schrijf mij zoo ras gij kunt; ik verlang meer dan ik zeggen kan naar uw antwoord, om uwe gedachte omtrent dit vreemde stuk te kennen.

Uw liefhebbende Broeder

WILLEM P.

LXXXVIII. Brief.
Emilia P. aan Willem P.

Amsterdam, 17 Augustus 1808.

Verbaasd! ja lieve WILLEM, dat is het regte woord, verbaasd was ik ook bij het lezen van de twee mij door u gezondene brieven. Ik beken dat de gedachte nimmer in mij is opgekomen, dat vader een tweede, huwelijk aan zou gaan; maar vindt hij in zulks te doen zijn geluk, het zij zoo, onze pligt is het, de vrouw welke hij tot zijne gezellin gekozen heeft, met alle achting te bejegenen, met allen eerbied te behandelen. Schoon zij slechts een

jaar of drie ouder is dan ik, en dus onmogelijk, mijne moeder zou kunnen wezen, zal ik voorzeker aan de echtgenoote van mijnen vader den moedernaam niet weigeren te geven. Gij zult dit ook niet, WILLEM! dat weet ik. Gij hebt, nog te zeer onthutst over het onverwachte nieuws, terstond geschreven; hadt gij tusschen het ontvangen van vaders brief en uw schrijven aan mij, een paar nachten geslapen, gij zoudt bedaarder zijn geweest. Thans zult gij bedaarder zijn, en mij dus gelijk geven als ik zeg, dat er geene reden is om welke onze vader juist niet doen mogt wat zoo vele andere lieden, ook van zijne jaren doen, dat het zijnen kinderen niet vrij staat zijne geoorloofde handelingen te berispen of onwil te betoonen, aan eene persone die hij met zijne liefde vereert. Gij wilt niets met haar te doen hebben! Ik wél. Ik kan gevoegelijk noch uit het huis gaan wonen, noch op reis gaan; tot trouwen - is voor mij de kans voorbij. Help mij lieve WILLEM, laat ons door onze minzaamheid bijdragen, om onzes vaders huis, zijner echtgenoote aangenaam te maken, wie weet of het zoodoende, voor ons niet aangenamer worden zal. Gij wilt u aan geene grillen onderwerpen; hoe weet gij dat eene ons zoo geheel onbekende persone grillen hebben zal? misschien wél zal zij qns regt beminnelijk voorkomen, misschien wél zal zij op Vaders geaardheid zoo gunstig werken, dat hij jegens ons vriendelijker worden zal dan hij voorheen plagt te wezen. Vaders brief is niet aan mij, maar aan u

geschreven, dus moet *gij* antwoorden, hoe? vraagt gij, en wat? Mij dunkt gij kunt zeggen, dat wij beide niet zonder verwondering het nieuws vernomen hebben, maar gij moet er volstrekt, mijns inziens, bij voegen, dat wij vader geluk wenschen, en van harte hopen, dat hetgeen hij voorheeft te doen, tot zijn genoegen zal medewerken. Indien gij op zulk eenen toon schrijft, verwacht ik zeker dat wij spoedig een vriendelijk antwoord zullen ontvangen en hooren hoe onze aanstaande moeder heet, of zij weldra hier zal komen, enz. Wilt gij echter niet vriendelijk schrijven, zoo schrijf niet mede uit mijnen naam, maar neem de verantwoording op u alleen. Doch ik weet het, gij zult u niet door uwe drift laten wegslepen tot het doen van iets onvoegelijks, gij zult gedenken hoeveel wij van onze jeugd af aan, aan Vader verschuldigd zijn en hem wel gunnen zijne laatste jaren zoo genoegelijk als mogelijk wezen zal, door te brengen; zonder zijne weltevredenheid door eenige onheuschheid van uwe zijde te willen verbitteren. Gaarne zoude ik uwen brief zien, indien het u goed dunkt, zend hem mij open, misschien voeg ik er nog wel een woord bij, want ik heb over huisselijke zaken aan Vader te schrijven. - Vaarwel! groet het gezelschap te *Voorburg* mijnentwege, en geloof mij steeds te zijn

Uwe liefhebbende Zuster

EMILIA P.

LXXXIX. Brief.
Willem P. aan Diederik van B. te Utrecht.

***Voerburg)*, 18 Augustus 1808.**

Wat gij mij ook voorpraat over de lasten van den huwelijken staat; hoe luidkeels gij mij ook toeroept: *trouw nooit!* ik kan mijn zegel niet geheel aan uwe redeneringen hangen, noch mij verbinden om uw' raad te volgen; zelfs beken ik, dat, sedert ik eenen geruimen tijd met drie lieve meisjes heb omgegaan en ze alle op mijne manier hestudeerd heb, ik meer dan te voren heb begrepen dat het niet goed is dat de mensch alleen zij en mij van het doorwandelen van den levensweg aan de hand van eene trouwe gezellinne, eene aangenamere gedachte dan immer te voren, heb gemaakt. Gij hebt de zaak alleen van de ongunstigste zijde ingezien, zij heeft evenwel ook haren goeden kant. Na eenen dag wél besteed te hebben in beroepsbezigheden, welke tot onderhoud van zijn gezin nuttig zijn, weet ik al voor den man niets aangenamer dan bij zijne vrouw te huis te komen, met haar te wandelen, met haar over beider kinderen te praten. En zich met deze laatsten bezig te

houden, of te spelen, in het bevorderen van hunne ligchaamskrachten, of in het gadeslaan van het ontwikkelen hunner zielsvermogens, is, dunkt mij, voor den vader een onuitsprekelijk genoegen. Niet alle vrouwen zijn zulke popjes als die van VAN DER W. is, niet alle hebben koeijen, geiten of minnen noodig, om aan hare kinderen het benoodigde voedsel te doen geworden, en zoogt eene moeder, uwe echtgenoote haar kind zelve, welk een aandoenlijk, verrukkend schouwspel moet dit niet voor den man en vader zijn! Ik beken het, tot de opvoeding is veel overleg, veel moeite, veel gepeins noodig, het is mogelijk dat niettegenstaande de beste pogingen, de manier, welke men, om die te voltooijen, gekozen heeft, niet naar genoegen uitvalle, dat het eene of het andere kind niet aan der ouderen verwachting beantwoorde en de oorzaak van vele droefenis voor hen worde, maar toch ook de kinderen kunnen wél uitvallen, en hoe rijkelijk worden de ouders dan niet door hen beloond. Is het nu redelijk een mogelijk goed om een mogelijk kwaad voorbij te zien? Is het redelijk den boom niet te planten, omdat misschien zijne vruchten niet zouden gelukken? Wist men aangaande eenige wereldsche zaak met zekerheid welke de uitkomst zijn zou, nimmer behoefde men, of kwame het te pas, te wagen; maar nu wij in duisternis rondtasten, en slechts op hoop van het beste te zullen treffen handelen kunnen, nu geldt wel degelijk het spreekwoord: ‘Wie waagt die wint.’ Want zonder te wagen is toch zeker de winst on-

mogelijk. De ouderdom van twee gehuwden, is u almede een schrikbeeld, zij blijven alleen zitten, zegt gij: ik antwoord, vooreerst zit dan ook niet de oude vrijer geheel alleen? ten tweede kan men dat alleen zitten noemen, als de ouders zich van tijd tot tijd omringt zien van eenen kring kinderen en kindskinderen, welker gezelschap hun op de alleraangenaamste wijze de dagen hunner jeugd doet herdenken? Vader ziet moeder aan, maar vindt haar niet meer schoon, hij praat met haar, maar meer als met eene zuster dan als met eene geliefde, - dit maakt *u* bang, *mij* niet. Vader en moeder beide verliezen het schoon, hetwelk eertijds over en weder aantrekkelijkheden bijzette, maar als men lang met elkander omgaat gewent men aan de gelaatstrekken zoo zeer, dat het schoon, al bleef het stand houden, niet meer in het oog zou loopen, en het verwelken wordt niet als aanstootelijk opgemerkt. Het praten als met eene zuster kan, dunkt mij voor den man in de dagen des ouderdoms genoeg zijn, de taal der liefde past aan de jeugd, maar zou zij niet wel eens als men op jaren gekomen is, laf kunnen schijnen, terwijl de vriendelijke zuster-taal altoos hare waarde behoudt? Dat volgens uw zeggen (waarmede ik gereedelijk instern) wanneer een van beide echtgenooten sterft, de andere geen vermaak meer in het leven heeft, toont mijns inziens dat gij zonder het te denken het op dit laatst voorgaande artikel al vrij wel met mij eens zijt, anders, waarom zou de vreugd des levens verdwijnen met het ge-

mis van iemand, dìe tot die vreugde niets bijdroeg? of zegt gij, beide sterven en hunne verdiensten worden weldra vergeten, dit ook doet bij mij niets af, sterven moeten wij toch altemaal, en of wij dan al door de overblijvenden vergeten worden (hetgeen bij mij nog gansch niet zeker gaat) wij nemen indien wij gehuwd zijn geweest en kinderen nalaten het bewustzijn mede van aan onze bestemming beantwoord te hebben, van in anderen te herleven, en de overtuiging van ean beter leven in te gaan verdrijft alle moeijelijke herdenkingen, die dit aardsche leven betreffen. Wanneer ik nu eens nadenk over het lot van een' man die nimmer zijn lot aan dat van eene vrouwe verbindt, wat zie ik dan? of iemand die den besten tijd van zijn leven in ongebondenheid en zijne latere jaren van ziekten en pijnen doorknaagd verlaten en veracht doorbrengt, ongetroost, onbeweend, somtijds vroegtijdig ten grave daalt, schrikkende voor het vonnis des eeuwigen regters; - of een mensch die door bloohartig in zijne jeugd voor beslommeringen te vreezen, al de genoegens des trouwhartigen gezelligen omgangs mist, aan niemand, oud geworden zijnde, eenig bijzonder belang inboezemt, als hij ziek wordt geene deelnemende oppassing vindt, en stervende moet duchten dat hij ten minste als een onnutten dienstknecht, die minder gedaan heeft dan hij doen kon, en aan zijne bestemming kwalijk beantwoord heeft, zal veroordeeld worden! *Trouw*, zoo ras gij het voegzaam doen kunt, is dus mijne uitspraak, in tegenstelling van de uwe *Trouw nooit!*

Maar nu de keuze, welk voorwerp dient genomen.... wat zeg ik! dient gevraagd, gebeden te worden? Zoo lang men aarzelt bemint men niet. Als men bemint vindt men al wat wenschelijk is in het geliefde voorwerp vereenigt. Dit ten minste heeft bij mij plaats en ik kan niet meer onderzoeken, of ik gelijk of ongelijk heb. Ik schreef u over CHRISTINA DURY, o! haal alles door wat ik dwaasselijk onvoordeeligs van haar gezegd mogt hebben; zeker zij is een mensch en heeft dus ook hare zwakheden, maar die zijn te gering om in aanmerking te komen, zij is het liefste, het beminnelijkste meisje dat ik immer zag, haar tot de gezellinne van mijn leven te hebben, zou het grootst mogelijke aardsche geluk voor mij zijn, ik zal er naar trachten, ik zal haar ten huwelijk vragen, hare wederliefde zoeken te winnen; en zoo ik haar verkrijg vlei ik mij u te doen besluiten, om uw droevig besluit van ongehuwd te sterven, vaarwel te zeggen, en u door het voorbeeld van mijn geluk over te halen om mede spoedig eene echtgenoote te zoeken - Vaarwel.

Uw Vriend

WILLEM P.

XC. Brief.
De heer Alex. P. aan den heer C. Quesel.

***Lauzanne*, 20 Augustus 1808.**

Mijnheer QUESEL!

Indien mijne dochter, die ik nooit op eene logen noch op het bedrijven van slinksche daden betrapt heb, de waarheid spreekt in eenen brief dien ik zoo even van haar heb ontvangen, in antwoord op het door mij aan haar geschrevene, de zaak met den dokter enz. betreffende, zoo heb ik alle reden om u te verdenken van niet mijn vriend, maar een zelfzuchtig lasteraar te wezen. Vergeef mij deze uitdrukking, zij is hard indien gij onschuldig zijt, maar slechts geëvenredigd aan hetgeen gij verdient, zoo uw aan mij gerigte brief van 30 Julij aangelegd is op het stoken van oneenigheid tusschen een' Vader en zijn altijd vroom en gehoorzaam kind, ter bereiking van eigenbatige oogmerken. Na mijne terugkomst in het Vaderland hoop ik de zaak nader te onderzoeken, tot dien tijd toe schort ik mijn oordeet en althans mijne uitspraak uw voorstel betreffend op. Vind ik EMILIA schuldig, zoo is zij niet waardig de

echtgenoote van mijn' vriend te worden. Is zij onschuldig - zoo verbied, ik u niet alleen uw aanzoek hetzij bij haar, hetzij bij mij te herhalen, maar zelfs immer uwen voet weder over den drempel van mijn huis te zetten. Dit tot uw narigt van

ALEXANDER P.

XCI. Brief.
Louise Derval aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 20 Augustus 1808.**

Waarde Tante!

Na een' geruimen tijd, op zeker buitenverblijf, in de omstreken van de stad *Haarlem* doorgebragt te hebben, ben ik heden acht dagen alhier terug gekeerd. Beter dan in het begin, ben ik laatst te vreden geweest, zoo over de manier van zijn, van Mevr. S. jegens mij, als over CLÉMENTINE'S gedrag, maar of de gunstige wending, welke de zaken genomen hadden, zal blijven stand houden, is iets waaraan ik vrees te moeten twijfelen. Het verblijf in de stad en de omgang met hare bekenden aldaar, schijnen op Mevr. S. zulk eenen nadeeligen invloed

te hebben, dat zij naauwelijks weder in haren ouden kring verkeerende, al hare hooghartigheid jegens mij en al hare averegtsche bemoeijingen met haar kind wederom opgevat heeft. Wat het eerste betreft. Den dag na onze komst alhier, werd mij des middags aan tafel gezegd, dat men mij te acht ure beneden verwachtte, om thee te schenken voor het gezelschap, hetwelk dan vergaderen zou. Ik verscheen op den bepaalden tijd en kweet mij van mijnen post, niemand zeide mij een woord, ik zat daar gelijk eene *automate*, kopjes te vullen en aan te geven, of ledige aan te nemen, enz. tot dat de speeltafeltjes binnen gebragt werden. Toen gaf Mevr. S. mij met een' wenk te kennen dat ik vertrekken kon, ik groette het gezelschap en ging naar mijne kamer, meenende nu, met wat verder in huis omging, niet te doen te zullen hebben, dan ik bedroog mij. Te elf ure kwam de Heer S. boven, en zeide, dat een van de gasten, om zware hoofdpijn, verkozen hebbende huiswaarts te keeren, het getal der aanzittenden nu dertien wezen zou; eene der dames was zeer bevreesd voor dat getal en ik werd verzocht de veertiende persoon te willen zijn. Ik antwoordde dat, daar ik, gelijk mijnheer zag, reeds mijn nachtgewaad aan, en mijn haar opgerold had, ik hoopte verschoond te zullen blijven. Hierop hernam de Heer S., tot mijne verbazing, mijne hand nemende en die minzaam drukkende: ‘Lieve LOUISE, indien het van mij alleen afhing, ik zou zeggen: kom zoo als gij daar zijt, in dit eenvou-

dig gewaad zult gij al de dames in schoonheid overtreffen! maar nu zeg ik om des gezelschapswil, kleed u spoedig weder aan, en kom.' Zeker bemerkte hij hoe verschrikt ik hem aanzag, want hij liet plotselijk mijne hand los, veranderde van toon en zeide: 'spoed u Jufvrouw DERVAL, mijne vrouw wacht u!' Hierop vertrok hij en liet mij besluiteloos omtrent hetgeen ik te doen had - dan ik begreep welhaast dat mijne niet verschijning meer kwaad dan goed zou doen, trok spoedig mijnen reeds opgevouwenen japon weder aan, kapte mij een weinig en ging naar de eetzaal. Zonder dat mij door Mevr. S. eenig vriendelijk woord gezegd, of eenig teeken van goedkeuring gegeven werd, kreeg ik mijne plaats geheel onder aan de tafel, moest salade roeren, voordienen, enz. en zat daar weder geheel als eene *figurante*, zonder dat mijn bijzijn aan iemand eenig ander genoegen scheen te geven, dan dat men nu gerustelijk veertien tellen kon. Vrij laat vertrok het gezelschap, mij werd niets gezegd over het dien avond voorgevallene en ik begaf mij ter rust. Wat het tweede aangaat. In den loop van de heden eindigende week, kwam Mevr. S. eens 's morgens midden onder onze lessen bij mij, om te spreken over de uren welke aan dans, muzijk en teekenmeester gegeven zouden worden, niet zonder moeite werden wij het over dat stuk eens; maar hoe zeer ik er ook op aangedrongen heb dat de tijd aan ieder dier personen gewijd, striktelijk mogt gehouden worden, heb ik reeds gisteren CLÉMENTINA hare tee-

ken les moeten zien verzuimen om met hare moeder uit te gaan, schoon haar voor heden avond het vermaak van naar de Fransche *comédie* te gaan, boven het hoofd hing, en behalve dit, word ik in duizenderlei andere gevallen gewaar welke, met mijne raadgevingen strijdende lessen, door de moeder aan het kind worden gegeven. Nu van iets anders. Zeer verlangende om de lieve Jufvr. P. weder te zien, had ik verlof gevraagd en verkregen, om, na dat mijne *élève* te bed zou zijn, haar ten huize van Mevr. M. laatstleden dingsdag te gaan zien. Er was bal ten hove ter gelegenheid van den verjaardag van Keizer NAPOLÉON, 's Konings broeder. Jufvr. M. dacht ik zal daar zeker naar toe zijn en ik zal EMILIA alleen aantreffen. Dan hoe vond ik mij niet bedrogen, beide jonge dames wachtten mij op, Mevr. M. alleen (begrijp eens die bejaarde vrouw!) was naar de partij. KAROLINA was verkoud en ongesteld, gemelijk over het mislukken van haar voornemen om uit te gaan, EMILIA stil en niet opgeruimd. Het doet mij leed het te moeten zeggen, maar ik verveelde mij, en dat uur waarin ik gehoopt had eens vertrouwelijk over al wat ik u hier boven gemeld heb te kunnen spreken, en eenigen goeden raad op te doen, scheen mij langer dan anders een halve dag. Evenwel hoorde ik jufvr. P eenige dingen zeggen die ik voornam als zoo vele spreuken der wijsheid te onthouden, en bij gelegenheid tot mijn eigen nut te besteden. Er werd gesproken over rijke lieden. KAROLINA noemde iemand en zeide: ‘O ware ik eens

gelijk die!' 'Ik zou zulks voor mij niet begeeren,' antwoordde EMILIA, 'de man heeft te veel, want hij kan alles hebben wat hij verlangt, hij mist het genoegen om iets te wenschen.' - Voorts over de verpligting al of niet, om spoedig de rekeningen welke men ontvangt te betalen. Jufvr. M. meende dat men de betaling naar welgevallen mogt uitstellen; hare vriendin beweerde dat zulks ongeoorloofd is, 'het is eene soort van diefstal,' zeide zij, 'lang schuldig te blijven, want zoo doende bevoordeelt men zich zelven met eens anders wettig eigendom, het geld dat wij schuldig zijn, behoort ons niet meer,' - KAROLINA zuchtte, en riep uit, 'wat vermaakt men zich nu ten hove!' - EMILIA hervatte: 'O! wat zijt gij gelukkig van geene andere reden tot zuchten te hebben dan die, dat gij om eene verkoudheid niet op eene partij kunt gaan! Bedenk en waardeer uw geluk en spaar uwe klagten voor wezenlijke rampen; indien gij nu reeds zucht, wat zult gij doen als u een degelijk ongeluk treft!' Dit zeggende blonk een traan in haar aanminnig oog, zij merkte dat ik zulks zag, en sprak spoedig van wat vrolijks, maar niettemin vatte ik de gedachte op dat haar iets heimelijk kwelt; het voegt mij niet haar daaromtrent te ondervragen, dan ik meende het u te moeten schrijven, omdat gij misschien iets tot haren troost zoudt kunnen bijbrengen. Zij is afgevallen sedert ik haar buiten zag, o! hoe leed zou het mij doen, indien aan dat beminnelijk en achtingwaardig mensch eenig onheil ware overge-

komen! - Daar komt CLÉMÉNTINE uit de *comédie* terug, ik moet uitscheiden.

Donderdag, 25 Augustus.

Al wederom eene verzuimde les, al wederom tijd voor mij om te schrijven, schoon ik het voegzaam vinden zou dat wanneer mijne *élève* dan toch uitgaan moest, ik haar vergezelde, maar dat gebeurt niet veel, zoo als gij bemerken zult. Ik vrees in waarheid dat ik van het kind niets goeds zal kunnen maken ten minste niets meer dan eene alledaagsche vrouw van de groote wereld, die zal kunnen Fransch praten, des noods *salve errore* schrijven, borduren, buiten de maat een klein airtje op de piano spelen, pronken met teekeningen welke voor drie vierde gedeelten door den meester gemaakt zijn enz., enz. Mogt het mij flechts gelukken haar goede zedelijke grondregels in te prenten en haar het hart zuiver te doen bewaren, ik zou nog geene reden hebben om mij te beklagen, maar ik vrees dat dit gewigtigste deel van mijn werk ook niet volkomen zal gelukken, en jammer zou dit zijn, want het kind heeft een' goeden aanleg en natuurlijke vermogens genoeg. Ik ergerde mij waarlijk haar zaturdag avond te hooren snappen over al wat zij in de *comédie*, niet van het stuk, maar aangaande de haar omringende personen opgemerkt had, op dezen had zij dit, op genen wat anders te zeggen, hare kleine vriendinnetjes welke daar geweest waren, werden ook niet gespaard, en toen ik haar eindelijk zeide dat het niet goed was slechts de zwakke zijde en de verkeerd-

heden van anderen op te merken, ook niet van al wat men daaromtrent weet weêr te vertellen, antwoordde zij mij: ‘goed, indien gij het niet hooren wilt zal ik het op eenen anderen tijd aan mama, en niet aan u zeggen, zij hoort mij gaarne zoo praten, lacht er om, en vindt mij dan heel aardig.’ Dit antwoord bragt mij in geene kleine verlegenheid, begrijpende, dat, indien ik nu voortaan CLÉMENTINE verbied, mij over dergelijke zaken, in haar vertrouwen te stellen, zij alles aan hare moeder alleen vertellen zal, zoodoende nies berispt worden, en in hare kwade gewoonte blijven volharden. O! mogt ik met het kind buiten dit huis gaan wonen, alles kon nog teregt komen, maar met eene moeder als de hare, die over mij de baas is, is het vooruitzigt zwart.

Toen ik dezen voormiddag tot zoover geschreven had, werd er aan mijne kamerdeur getikt, en toen ik riep dat men openen kon, trad de Heer S. binnen. Hij ging zitten en vraagde mij naar het gedrag en de vorderingen van zijne dochter. Ik antwoordde hem naar waarheid, en nam tevens die gelegenheid waar, om hem te verzoeken zijnen vaderlijken invloed te gebruiken, opdat het kind niet al te veel gehoor gevende, aan wat hare moeder tegen mijne inzigten haar somtijds veroorloofde, van mijne lessen wierde afgetrokken en mijne raadgevingen in den wind sloege. Hij hernam: ‘Gij begrijpt, CLÉMENTINE is eene eenige dochter, het troetelkind van ons beide, buiten dit zij is nog zoo

jong, met den tijd zal zij wel wijzer worden en uwe strengheid boven moeders toegevendheid waarderen, thans is zulks nog wel niet van haar te vergen.' - (Ik.) 'En wanneer zal dat dan zijn, mij dunkt het goede zaad kan niet te vroeg gestrooid worden, als een kind ééns bedorven is, blijft er, dunkt mij, weinig kans over, om het weder goed te doen worden.' - (Hij.) 'Gij tilt geloof ik, al te zwaar aan die zaak, mijns inziens, is CLÉMENTINE sedert dat gij het opzigt over haar hebt al veel verbeterd, ga voort zoo als gij tot nu toe gedaan hebt, en ik ben overtuigd, dat alles zich wel zal schikken: ik kan mijne vrouw niet gedurig tegengaan, vooral daar zij nu reeds vindt, dat gij wat veel van CLÉMENTINE eischt; liet ik haar bemerken dat gij over haar niet regt voldaan zijt, zij zou al ras een bepaald vooroordeel tegen u opvatten en.... naar eene andere gouvernante willen omzien. Wij zouden u dan verliezen en wat wierd er dan van mijn kind!' - (Ik.) 'Indien ik over uw kind zoo weinig magt moet hebben als thans het geval is, kan ik haar nooit van eenig wezenlijk nut zijn, en ware het beter dat ik haar hoe eer hoe liever verliet.' - (Hij.) 'Ei kom spreek daar niet van, luister liever naar mijnen raad; zoek door beleefdheden en tegemoetkomingen de gunst van mijne vrouw te winnen gelijk gij de mijne, misschien onwillekeurig maar geheel gewonnen hebt, doe voor het kind wat gij kunt, en wees verze-

kerd dat, al slaagdet gij niet naar wensch, ik ten minste het u nimmer wijten zal. Ten bewijze dat mijne betuigingen van weltevredenheid geene ijdele klanken zijn, maar dat ik uwe verdiensten ken en naar eisch weet te beloonen, bied ik u dit klein geschenk aan; als men in de stad terugkomt, heeft men doorgaans het een en ander noodig, dit is denkelijk wel ook uw geval. Tot aankoop van hetgeen gij behoeft, zal u dit kunnen dienstig zijn.' - Ik wilde antwoorden, maar hij stond ijlings op, legde zijne hand op mijnen mond, kuschte mij en liep toen spoedig heen, zeggende: 'dit gestolen kuschje zij mijne belooning.' - Daar zat ik nu bedremmeld en niet wetende wat van dit alles te maken, ik ontrolde eindelijk het pakje dat voor mij neder gelegd was, en vond er in tien dukaten. Terwijl ik dezen schat aanstaarde, en in twijfel stond wat ik meer moest bewonderen, de edelmoedigheid van den Heer S., of zijne vleijende bewoordingen, hoorde ik iemand boven komen en de vriendelijke stem van EMILIA mij vragende: 'doe ik geen belet?' Geenszins, antwoordde ik, zij kwam binnen, ging zitten, zag het geld, maar vraagde niets. Ik zeide haar dan wat er gebeurd was in korte bewoordingen, maar toen veranderde haar gelaat en hare stem, ernstig zag zij mij aan, en zeide met eene deftigheid die mij verbaasde: 'LOUISE neem dit geld niet aan, wees op uwe hoede, de Heer S. handelt misschien niet zoo belangeloos als gij wel meent.' Zij

scheen meer te willen zeggen, maar de terugkomst van CLÉMENTINE weerhield haar. Ik pakte de dukaten schielijk op en bergde die weg, mijne kleine snapster ging terstond aan het verhalen van haar wedervaren gedurende de laatst verloopene uren, en Mejufvr. P. bemerkende dat ik aan haar gezelschap thans niets meer hebben zou, vertrok kort daarna. - Daar het heden postdag is en ik dezen, brief niet gaarne tot eene andere gelegenheid wil laten overliggen, moet ik nu eindigen; dan lieve Tante, zeg gij mij wat ik doen moet, gij begrijpt hoe ongemakkelijk en ongevallig (dit beken ik) het voor mij wezen zou, het bewuste geld terug te geven, ik vind er geen kwaad ter wereld in, om het te behouden, maar denkt gij als EMILIA, en moet het weg - het zij zoo, maar help mij dan aan eene wijze om het kwijt te worden zonder aanstoot aan den vriendelijken schenker te geven. Ik blijf in haast

Uwe gehoorzame Ds. en Nicht

LOUISE DERVAL.

XCII. Brief.
Willem P. aan zijne zuster Emilia.

Voorburg, 23 Augustus 1808.

O gij verleidster! maar verleidster ten goede, gij hebt mij overgehaald zoo al niet om Vaders gedrag goed te keuren, ten minste om hem vriendelijk te schrijven, hiernevens mijn brief open, zoo als gij verlangd hebt, voeg er bij zoo gij wilt, doch maak nu uw antwoord niet al te fraai, opdat niet mijne heuschheid bij de uwe norschheid gelijke. - Ik wilde u gaarne nog over iets anders onderhouden, maar dat doe ik liefst mondeling, waartoe ras gelegenheid zal zijn, daar ik in het begin van de aanstaande week te *Amsterdam* meen te komen, om mijne oude vrienden eens weder alle op te zoeken. Ondertusschen vaarwel.

Uw liefhebbende Broeder

WILLEM P.

XCII Brief.
Willem P. aan den heer Alexander P.

***Voorburg*, 23 Augustus 1808.**

Mijn Heer zeer Waarde Vader!

Ik heb volgens uwen last aan mijne Zuster uw voornemen bekend gemaakt. Indien ik zeide dat wij niet verwonderd zijn geweest te vernemen dat wij weder eene moeder krijgen zullen, zoudt gij zulks met reden niet gelooven, maar dat wij u geluk wenschen, daaraan zult gij wel niet twijfelen. Uwe keuze zal zeker goed zijn, anders kunnen wij van een' man van uwe jaren en wijsheid niet verwachten, evenwel wisten wij gaarne iets meer van uwe beminde, onder andere welken naam zij draagt. Bij een volgend schrijven hopen wij daaromtrent onderrigt te worden; intusschen verzoeken wij u onze gebiedenis aan haar te doen, en ons in hare gunst aan te bevelen. Ik heb de eer te zijn

Mijn Heer zeer Waarde Vader!

Uw gehoorzame Dr. en Zoon

WILLEM P.

Bijvoegsel van EMILIA.

Amsterdam, 25 Augustus 1808.

Schoon ik niet weet of ik door mijn' laatsten brief U, dierbare Vader! van mijne onschuld overtuigd heb, en of ik nog in uwe oogen dezelfde beminde dochter ben als voorheen, kan ik niet nalaten bij mijns broeders brief een woord te voegen. Gij zult dan niet alleen terugkeeren! Gij zult dan nogmaals aan de zijde van eene beminde gade dat huisselijk geluk smake, waarover zich mijne dierbare moeder zoo vaak met u verheugde! Ik wensch u mijn vader! van ganscher harte geluk. Ik wensch haar geluk die het hart van een zoo achtingwaardig man als gij zijt gewonnen heeft. Aan mij zal het niet haperen haar het besluit dat zij waarschijnlijk genomen heeft van zich in ons vaderland te komen nederzetten, te doen zegenen. Indien het mij vergund wordt nevens haaf onder het ouderlijk dak te blijven wonen, zal ik al het mogelijke doen om zoo van u als van mijne aanstaande moeder de onderworpene dochter te wezen, is uwe verkiezing echter daaromtrent anders zoo zal ik mij naar dezelve voegen in alles behalve in een gedwongen huwelijk. Niet waar, lieve vader! gij ziet er van af uwe EMILIA omtrent dit laatste te kwellen? Vergeef mij dat ik er nogmaals van spreek, maar de enkele gedachte aan zulk een plan doet mij beven. Voorts voeg ik mij gaarne bij WILLEM om u te verzoeken ons met

den naam van uwe aanstaande gade bekend te maken, en in zijne aanbeveling van ons beiden in hare gunst.

Nadere tijding van u verwachtende, heb ik de eer mij te noemen

Uwe gehoorzame Dochter

EMILIA P.

XCIV. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

Parijs, 30 Augustus 1808.

Te *Koblentz*, lieve EMILIA! vond ik uwen brief van 12 Aug. Wijl wij van daar spoedig herwaarts doorreizen moesten heb ik het antwoorden, hetwelk niet dan overhaast geschieden kon, willen uitstellen tot dat ik te huis wedergekeerd zijnde, het met bedaarde zinnen zou kunnen doen. Thans is dat oogenblik daar, en thans ook stel ik den aangenamen pligt niet langer uit van u te zeggen hoezeer ik over uwe manier van denken verheugd en getroffen ben. Wel ben ik niet verwonderd geweest over den toon van uwen brief,

ik kende mijne EMILIA en vertrouwde dat zij moedig en gelaten hare partij kiezen, zich aan het haar opgelegde zonder nuttelooze klagten onderwerpen zou, en geenen haat gevoelen tegen de mede-oorzaak van haren druk. Dan iedere bevestiging van de goede gedachte welke wij van iemand hebben, is, zoude ik haast zeggen, eene zoete verrassing, want maar al te dikwijls vindt men hoe ongelijk aan hun zelven de beste menschen in verschillende omstandigbeden zijn. Het andere geval waarover gij mij schrijft begrijp ik klaar dat u mede grootelijks kwellen moet, maar ook hier in hebt gij dunkt mij vóór te doen en denkelijk nu reeds gedaan, wat het beste kon strekken om uw' heer vader gerust te stellen en van uwe onschuld te overtuigen; ik twijfel dan ook niet of die zaak zal geene onaangename gevolgen meer hebben. Lieve vriendin! Hij die u beproeft zal u beloonen misschien niet uiterlijk door u hier beneden eenige zigtbare vergoeding voor uw lijden te schenken, maar innerlijk door u moed en kracht te geven en den troost die uit een gerust geweten voortkomt te doen genieten. En dan, wij leven toch niet voor deze wereld alleen! Hier is het zaligheid gekastijd te worden, want die ligte verdrukking die haast voorbijgaat, werkt (wel aangelegd zijnde) een uitnemend gewigt van heerlijkheid. - Mijne veeljarige ondervinding heeft mij overtuigd dat waarlijk de voorspoedigste menschen hier op aarde, niet altijd de gelukkigste zijn. Juist als bedorven kinderen hechten zij zich met verkleefdheid aan wat hunne lusten prikkelt en

morren over den minsten tegenspoed, zij vinden zoo veel vermaak in dit leven dat zij zich om geen beter bekommeren en het onvolmaakte genietende (dikwijls nog al murmurerende over de onvolmaaktheid) zorgen zij geenszins om zich een volmaakt heil in de eeuwigheid waardig te maken. Een, daarentegen, die met wederwaardigheden heeft te kampen, die zijne, liefste wenschen onvoldaan ziet blijven, zijne innigste verlangens te leur gesteld, zijne verwachtingen bedrogen, merkt dat deze aarde een tooneel van strijd en van beproeving is, hij wordt los van het ondermaansche, lijdt geduldig en vestigt zijn oog op de onverwelkelijke kroon die in eenen toekomenden staat voor hem opgehangen is. Zoo leerde ons CHRISTUS, zoo toonde hij ons door zijn heilig voorbeeld dat het waarlijk is. Gelukkig die onder ons welke van zoo nabij als het onzer gebrekkigheid gedoogt zijne voetstappen volgen! Neem deze uitweiding ten beste waarde EMILIA, gij hebt haar niet juist noodig om uwen pligt te kennen, want gij kent en betracht dien, maar men hoort gaarne van eene vriendin woorden die met onze eigene gewaarwordingen instemmen en de hartelijke vriendin die ik voor u was ben ik nog steeds. Ja, mijne lieve! mij moogt gij blijven beminnen, in *mijnen* deelnemenden boezem moogt gij uwe geheimste gedachten uitstorten, doch ik raad u volg uw voornemen, zoek verstrooijing en denk zoo weinig als het u mogelijk wezen zal over het verledene na. - Wij hebben onze reis met veel genoegen volbragt, ik heb naauwkeurig aanteekening

gehouden van al wat ik merkwaardigs ondervonden heb, zonder plaatsen te beschrijven, zoo als mijn voornemen ook niet was te doen. Wilt gij mijn journaal eens hebben zoo zal ik het u zenden, misschien vindt gij er iets vermakelijks of belangrijks in, voor zoo veel sommige mijner aanmerkingen betreft. Er zijn sommige dingen die alle menschen doen willen, andere met welke zich bijna niemand bezig houdt. Onder de eerste tel ik het opteekenen van al wat men gezien heeft al is het maar op een togtje van een dag of acht; onder de tweede het dagelijks letten op zich zelve en opde zedelijke beweegredenen van onze eigene of anderer daden. Door het eerste te doen geeft men zich veel nuttelooze moeite, herzegt dikwijls onnaauwkeurig wat honderd maal wél en goed reeds gezegd en in eene menigte boeken te vinden is, ik heb het dus niet willen doen. Door het tweede na te laten vermindert men de kennis van zijne eigene persone en van de menschen in het algemeen; dit gebrek heb ik al sedert lang voor mij willen wegnemen, en mijne reis heeft mij tot die soort van werk eenige niet onbelangrijke bijdragen geleverd.

Ik heb hier een' brief van LOUISE ontvangen welke mij maar matig aanstaat. Vooreerst merk ik er uit dat zij met hare *élève* en met dier moeder over het algemeen niet wel te vreden is; ten andere dat de heer S. haar eenige zoogenaamde vriendelijkheden bewijst uit welke zij geen' argwaan schijnt op te vatten maar die mij niet bevallen. Gij zijt dunkt mij omtrent

dit laatste van mijn gevoelen, waak, mag ik u bidden, zooveel u mogelijk wezen zal, over het lieve meisje, het zoude mij bitter grieven, indien zij het slagtoffer van hare onbedrevenheid wierd. Ik zal haar schrijven en u nogmaals als de beste raadgeefster die zij vinden kan aanbevelen. - Ik verlang zeer hier, waar zulks geregelder gaan kan, dan toen ik op reis was, weder tijding van u te bekomen, in mijnen laatsten heb ik in het voorbijgaan iets aangestipt, mijnheer uw' vader betreffend, thans weet gij misschien meer van die zaak dan toen gij mijn schrijven ontvingt, meldt er mij zooveel van als gij goedvinden zult te zeggen; niet uit eene laakbare nieuwsgierigheid verlang ik van u te weten wat er van het bedoelde is, maar het waar belang dat ik in al uw wedervaren stelle, noopt mij tot vragen. De hemel geve, lieve EMILIA! dat er geene nieuwe oorzaak van verdriet voor u uit een of ander voorval geboren worde; hoe het ook zij, in alles wensch ik u de kracht om te verdragen, daar ik weet, dat uwe genoegens thans te gering zijn, dan dat ik u bezadigdheid in de genietingen voorschrijven zou. Vaarwel, mijne bezigheden verbieden mij thans meer te schrijven, ik ben en blijf steeds

Uwe opregt liefhebbende Vriendin

Wed. R.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

De kleine pligten.

XCV. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Louise Derval.

Parijs, 30 Augustus 1808.

Lieve LOUISE!

De bijzonderheden in welke gij treedt nopens uwe manier van zijn in het huis van den Heer en Mevr. S., vereischen van mijnen kant een naauwkeurig antwoord. Tot mijn leedwezen bemerk ik dat alles daar niet juist gaat zoo als gij Wel zoudt verlangen, voornamelijk schijnt gij met de moeder van uwe *élève* niet wel tevreden te zijn. Ik weet het, mijne lieve! er zijn wonderlijke menschen in de wereld, menschen die het onmogelijke van anderen verlangen, en zelve al doen wat er gedaan kan worden, om het ten uitvoer brengen van hunne verlangens tegen te werken, er moet zeemanschap gebruikt en veel geduld geoefend worden, om met dezulken te kunnen omgaan, maar het is de onontbeerlijke pligt van iemand die ondergeschikt is, zich

voor zooveel het zonder kwetsing van eenige wezenlijke deugd geschieden kan, naar allerlei grillen te voegen, niet ligt geraakt te zijn over onheuschheden, tusschen tegenheden heen te laveren, en de zaken niet altijd van de zwartste zijde te beschouwen. Zoodoende wint men allengskens veld, terwijl eene tegenovergestelde handelwijze alles op het ergste doet uitloopen. Terwijl gij Mevr. S. berispt, onderzoek ook naauwkeurig uw eigen gedrag. Volgens uw schrijven, schijnt de Heer S. met u ingenomen. Zoudt gij ook (onwillekeurig dit vertrouw ik vast) eenige meerdere goedwilligheid jegens dien Heer getoond hebben dan het zijner echtgenoote behaagt? is het ook mogelijk dat zij, door haars mans spreken over of zich gedragen jegens u, eenige nadeelige vermoedens u aangaande heeft opgevat? bedenk, dat indien zulks gegrond of ongegrond het geval ware, zij inderdaad wel te verschoonen zou zijn, indien zij u niet altijd zeer minzaam behandelde, indien zij zelfs haar kind niet zoo geheel aan uwe zorg wilde toevertrouwen als gij dit wel verlangen zoudt? Wist zij, bij voorbeeld, het voorgevallene op dien zekeren Zondag avond - wist zij het later gebeurde, omtrent dien kus welke u ontstolen, dat geschenk hetwelk u gegeven werd - wat dunkt u? - stel u in hare plaats, en antwoord, zoo gij durft ontkennend op de vraag of zij geene reden zou hebben, om tegen u gebelgd te zijn? Niets van dat alles, zult gij misschien tot uwe verschooning willen zeggen, niets van dat alles was mijne schuld.

Het was die, ik beken het, niet onmiddellijk maar middellijk wél, gelijk ik met reden, wat het laatste geval betreft, vermoede. Nadat de Heer S. op dien Zondag avond zich jegens u gedragen had op eene wijze, die u zelve verbaasde, hadt gij bij een tweede gesprek niet moeten beginnen met over zijne echtgenoote te klagen, maar liever hem eens onder het oog moeten brengen, dat *hij* u wezenlijk beleedigd had. Gij deedt zulks niet, en daarop verstoutte hij zich u nog erger te beleedigen. Waarlijk LOUISE! dat geschenk in geld komt bij den man niet uit edelmoedigheid voort, die kus toont zulks genoeg. Uw nog onschuldig hart moge u alles in het gunstigste daglicht doen beschouwen, gij dwaalt, eigen vordeel ten koste van uwe eer, van uwe rust, van uw geluk wordt hier beoogd. Neem, neem, om 's hemels wil, u zelve in acht; bedenk hoe schandelijk het zij, dat iemand, die de eeretitels van echtgenoot en vader draagt, eene bijzondere liefde betoont aan en slinksche wegen inslaat om het hart te winnen van een meisje onder zijn dak gehuisvest, wier wederliefde hij niet verwerven kan, zonder haar ten hoogste schuldig en rampzalig te maken. Bedenk hoe gij u zelve verlagen zoudt, indien gij in het geringste voet gaaft aan zijne snoode vermetelheid. Doe wat EMILIA u geraden heeft, behoud dat geld niet, bekommer er u geenszins over, of de teruggave ook aanstoot aan den schenker zou kunnen geven, hij is geene omwegen van naauwgezetheid waardig. Voorts wees niet vriendelijk je-

gens hem, vermijd hem alleen te spreken, maar indien het gebeurt dat zulks geschieden moet, neem dan eene fiere houding uwer kunne in de gegevene om omstandigheden waardig aan, verwijt hem zijne gehoudene handelwijze, en verbied hem u voortaan over iets anders te spreken, dan over hetgeen uw beroep en de belangen van zijn kind betreft. Helpt dit alles niet en blijft gij blootgesteld aan zijne vervolgingen, zoo verlaat zijn huis arm indien het wezen moet, maar eerlijk, onbesmet zoo als gij er kwaamt. Mijne armen zijn open om u te ontvangen indien gij onbezoedeld toevlugt bij mij komt zoeken, maar wee u, zoo gij u zelve vergeet! Het smart mij dat ik thans zoo ver van u verwijderd ben, maar EMILIA is daar, zij vervulle mijne plaats, gerustelijk vertrouw ik u aan hare leiding toe; vraag haar om hulp, om raad, zij zal u die voorzeker niet weigeren, en volg, wat zij u zeggen zal, zoo volvaardig op, als gij het, geloof ik, doen zoudt, indien het gezegde voortkwam uit den mond van

Uwe liefhebbende Tante

Wed. R.

XCVI. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Amsterdam, 6 September 1808.

Reeds spoediger, beste vriendin! zoude ik uwen laatsten brief beantwoord hebben, indien niet een togtje naar *Zeist*, hetwelk ik noodzakelijk doen moest, en tot het doen van hetwelk ik geene betere gelegenheid kon vinden dan die zich verleden week opdeed, mij daarin had verhinderd. Mijn broeder namelijk, die sedert vader's vertrek uit logeren is geweest, kwam in het laatst der vorige maand te *Amsterdam*, om daar alle zijne oude vrienden eens te bezoeken, hij wilde wel te mijnen gevalle een paar dagen met mij op ons buitentje gaan doorbrengen, wij gingen dan verleden donderdag derwaarts, en kwamen zondag avond terug. WILLEM vertrekt van daag weder naar *Voorburg*, wenschende daar tot even voor dat wij vader te huis verwachten te vertoeven. In vertrouwen moet ik u zeggen, dat die goede jongen daar eene trekpleister

heeft, en verlangt te trouwen. Hij heeft mij openhartig met zijn geheim bekend gemaakt en raad en hulp gevraagd. Gaarne zoude ik hem beide geven, maar vader is de baas en wat die zeggen zal staat te bezien. Met het meisje, op hetwelk mijn broeder verliefd is, heb ik dezen zomer een paar dagen doorgebragt, zij geviel mij wel, maar ik heb haar natuurlijker wijze te weinig leeren kennen, om te bepalen of zij eene goede echtgenoote voor WILLEM zoude zijn. Indien alles wel mogt gaan, indien vader's toestemming mogt gewonnen en die van de Juffer verkregen worden, zou het mij bij uitstek aangenaam wezen, mijn' broeder gelukkig te zien en eene zuster te erlangen, die ik wel vóórheb zusterlijk te beminnen. Maar welk eene verandering staat er zoo doende niet in onze manier van zijn te gebeuren! Vader keert volgens zijn schrijven met eene echtgenoote terug! op dit zijn voornemen, hebt gij zeker in uwen brief van 1 Augustus gedoeld toen gij zeidet dat er den Heer P. betreffend zeker gerucht in omloop was, waarvan ik wel meer zou weten dan gij. Toen wist ik er niets in het minste van, maar sedert heb ik vernomen dat mij eene tweede moeder te wachten staat. Zeg mij, bid ik u, kent gij haar? zoo ja, maak mij dan met hare inborst, met hare gewoonten, met haren smaak, enz. bekend, opdat ik mij naar haren zin moge kunnen schikken en haar zoo veel genoegen mogelijk geven. Noodzakelijk toch zullen wij elkander in het eerst wat vreemd aanzien, ik beken

ook dat de gedachte, van de huishouding en al het gezag, dat ik sedert ettelijke jaren gewoon ben in mijns vaders huis uit te oefenen, aan eene mij geheel vreemde persone over te geven, mij wel eens zeer onaangenaame gewaarwordingen veroorzaakt, dat de vrees van haar te mishagen mij bekommert en dat ik sidder bij het denkbeeld dat het mogelijk zij, dat de liefde tot haar, die van mijn' vader jegens zijne kinderen doe verkoelen. Mijn broeder heeft geen ongelijk van in dit tijdstip in den echt te willen treden, als men een eigen huishouden heeft, laat men zich minder aan hetgeen er in dat van iemand anders (al is het ook van een' naastbestaanden) omgaat, gelegen liggen. Men kan ligt van tijd tot tijd eenige uren in het ouderlijk huis komen doorbrengen, vindt men het er dan even aangenaam als voorheen, zoo veel te beter, vindt men het niet meer gelijk het was - wel nu, men keert des avonds op eigen have terug en alles is weder wel. Voor mij - gij weet het, mijne lieve! - voor mij is er niet anders op dan mij in de gegevene omstandigheden te schikken. Zulks wil ik doen, ik neem het ernstig voor, maar de wijze hoe alles op de beste manier te behandelen om allen genoegen te geven bekommert mij niet weinig en zal mij, voor het minst, zoo lang bekommeren, tot ik iets meer omtrent mijne aanstaande moeder weet. Ik herhaal dus mijn dringend verzoek, indien het mogelijk is geef mij de verlangde inlichting en sta mij bij met uwen hooggeschatten raad. Ach! gij verwijst ande-

ren naar mij! waarom zijt gij niet hier en helpt die anderen en mij zelve! Ontzet was ik laatst toen ik bij LOUISE geld op de tafel zag, hetwelk zij mij zeide als een geschenk van den Heer S. gekregen te hebben; ik raadde haar het terug te geven, maar zij scheen daar weinig ooren naar te hebben; wat zij gedaan heeft weet ik niet, daar ik haar sedert niet heb gesproken, ik zal eerstdaags pogen te vernemen hoe het met die zaak afgeloopen is en haar nogmaals tegen de zoogenaamde vriendelijkheden van gemelden heer waarschuwen, mij dunkt indien het daar al te erg mede liep, ware het beter dat zij het gevaarlijke huis waarin zij zich bevindt verliet; maar wat dan? dit vraag ik zonder er wel op te keunnen antwoorden; ware mijne beurs goed genoeg voorzien, ik zou haar ondersteunen tot dat zij eene veiligere plaats had gevonden, maar zulks te doen is boven mijne magt; haar voortestellen om bij ons te *Zeist* te komen als ik derwaarts terug gekeerd zal zijn, is mij meer dan ooit in de tegenwoordige omstandigheden onmogelijk, en zoo ik aan Mevr. M. verzocht haar in huis te nemen, zou ik ongetwij feld eene weigering ondergaan. Die vrouw en hare dochter leven te veel voor haar eigen, ik vind geene vrijheid om daaromtrent al te zeggen wat ik wel zou kunnen, maar het grieft mij dikwijls te bemerken hoe de mensch dikwijls anderer moeijelijkheden met onachtzaamheid en als niets beduidende beschouwt, zoo lang hij zelf in voorspoed leeft. Het hapert daarbij, geloof ik, niet altijd aan het hart,

maar de schuld ligt aan de kracht van de gewoonte. O! het is zoo goed wederwaardigheden te hebben, om meedoogendheid te leeren, dat men haast wenschen zou, niet altijd gelukkig te zijn, om niet onmeedoogend te worden! Ik breng somtijds aan KAROLINA het een en ander onder het oog, maar ik bemerk niet dat het veel tot hare vetbetering gedijt. Zondag acht dagen onder andere waren wij te zamen ter kerk. Toen er bij het uitgaan voor de armen gekollekteerd werd, nam KAROLINA uit een slipje van haren zakdoek een klein stuk geld en wierp het in den haar aangebodenen zak - ik zeide niets, maar toen zij des vrijdags daarna gereed om naar het hof te gaan (waar, bij gelegenheid van 's Konings verjaardag, een groot bal gegeven werd) op het fraaist uitgedost vóór mij stond en mij verhaalde hoeveel geld dit en dat artikel van haren opschik gekost had, kon ik niet nalaten haar onder het oog te brengen hoe vele arme lieden meer nut van dat geld zouden hebben kunnen trekken en dat zij beter zou hebben gedaan met wat meer in het kerkzakje en wat minder aan de modekraamster gegeven te hebben. En helaas! den volgenden zondag klonk hare gift weder even flaauw en den dag daaraan werd er een nieuw hoedje voor twintig gulden gekocht. Hoe zal ik het toch aanvangen, mijne lieve! om indruk te maken op een hart dat in den grond te goed is om bedorven en verstokt te worden? Dat dit hart waarlijk goed is, blijkt mij uit de manier, op welke mijne vermaningen aangehoord

worden - dan wat helpt het *aanhooren*, als er geen *doen* op volgt? KAROLINA sprak mij laatst eens over den Heer VAN L., die haar, terwijl wij buiten *Haarlem* logeerden, veel oplettendheid getoond heeft, maar die nog niets heeft gezegd, waaruit zij mag besluiten, dat hij wezenlijk van gedachten is, om haar ten huwelijk te vragen. 'Het is vreemd (zeide zij) zoo als die jongman zich gedraagt, gij weet zoo lang wij in de stad zijn is hij maar eens bij ons aan huis geweest, daags na het bal voor den Keizer, waar u bewust is dat ik om verkoudheid niet ben geweest, toen geliet hij zich wel vriendelijk, maar zeide mij niets bijzonders en bleef slechts een kwartier zitten. Nu onlangs was ik naauwelijks de hofzaal binnen getreden, of hij snelde naar mij toe, vraagde mij een paar dansen, geleidde mij aan tafel, paste mij minzaam op, zeide mij eene menigte aardigheden, schoon niets degelijks - en sedert hebben wij weder niet met al van hem gehoord! Ik wil zijn speelbal niet zijn, indien hij zoo voortgaat, zal ik voortaan minder vriendelijk jegens hem worden dan ik tot nog toe geweest ben, dan zal hij afhouden of zeggen dat hij mij bemint.' - 'Ik beken,' antwoordde ik, 'dat ik te *Haarlem* dacht dat hij spoediger met eene déclaratie voor den dag zou komen, maar, mijne lieve! gij weet welke droeve tijden wij beleven, hoe gevaarlijk het is zich op lossen voet in den echt te begeven, en hoezeer, billijkerwijze, een eerlijk man er tegen opziet,

om een meisje te huwen, zoo lang hij niet verzekerd is of hij op den duur haar zal kunnen onderhouden op den voet, zoo als zij bij hare ouders gewend is te leven....' (KAROLINA.) 'Wat wilt gij met dit laatste zeggen? Mijne moeder is rijk, ik ben haar eenig kind, zij zal mij wel eenen goeden stuiver gelds mee ten huwelijk geven!' - (Ik.) 'Daaraan twijfel ik niet, maar de oude heer VAN L. heeft verscheiden kinderen, die zijner zonen van wien thans de rede is, heeft nog geen vast beroep; het geld, hetwelk uwe moeder u mee geven zal, zou dus genoegzaam de eenige steun van uw huishouden zijn; op kinderen moet men altijd rekenen, krijgt gij die, wat zal er dan veel overschieten voor hoedjes, mutsjes, fraaije kleederen welke gij nu gewoon zijt ruimschoots te koopen. Vergeef het mij, maar de pracht welke gij vaak ten toon spreidt is eer geschikt om iemand af te schrikken dan aan te moedigen; men weet boven dat hoezeer gij op uitgaan en het bejagen van allerlei vermaken gesteld zijt, van uwe bekwaamheden om een huishouden te bestieren is men niet zoo wel overtuigd, in uwe gesprekken straalt meer liefhebberij voor ijdele verstrooijingen, dan zucht tot een stil en huisselijk leven door, men kan u liefhebben en tevens schromen zich met onlosmakelijke banden aan u te verbinden, wie weet of dit het geval van den Heer VAN L. niet is?'(KAROLINA.) 'Ach! gij hangt een tafereel van mij op,

waarvoor ik zelve schrik, mijne moeder raadt mij altijd mij wél te kleeden en mij in het openbaar te laten zien, anders zegt zij, is er geene kans om bekend te worden, en haar raad strookt te wel met mijnen smaak, om dien niet gereedelijk op te volgen; wat mijne gesprekken betreft, het komt weinig te pas in gezelschap, om over iets anders dan vermakelijkheden te praten, ik kan toch de huishoudster niet uithangen, en over den prijs van de eetwaren gaan zitten prevelen als andere van *comédie* en partijen spreken?' - (Ik.) 'O neen, in het geheel niet, het is zelfs een vereischte in de gezellige tezamenleving zich te voegen naar den toon, welke er heerscht onder degenen, in wier bijzijn wij ons bevinden, maar mijne lieve! is het niet wel eens gebeurd dat als er over huisselijke zaken gesproken werd, gij of wel uwe onkunde aan den dag legdet, of geen woord mede spraakt, en zat te geeuwen tot dat er gelegenheid gegeven werd, om over uitgaan en pretjes te keuvelen? dan herkreegt gij uwe vrolijke opgewektheid, en naamt deel aan het gesprek op eene wijze, die maar al te veel toonde hoeveel belang gij in die beuzelingen stelt.' (KAROLINA.) 'Gij zijt gestreng, maar ik beken dat gij de waarheid spreekt, daarom zal ik u met bedaardheid aanhooren, ga voort.' (Ik.) 'Het gezegde brengt mij op de aanmerking dat in lang niet alle die wij in gezelschap ontmoeten en ten aanhooren van welke wij openhartig spreken, onze

vrienden zijn. Zonder dat wij er erg in hebben, worden er dikwijls op onze gezegden aanmerkingen gemaakt, die met verzwarende uitdrukkingen, niet in ons bijzijn, maar in onze afwezigheid oververteld worden, daaruit wordt ligt een vooroordeel tegen iemand opgevat door vreemden, die de persone zelve nimmer zagen; ontmoeten deze dan eens toevallig die persone en hooren zij uitdrukkingen, welke met het overgebragte strooken, zoo wordt er al spoedig beslist dat de overbrenger niets dan de zuivere waarheid heeft gezegd en de tegenzin vermeerdert.' (KAROLINA.) 'Maar hoe wilt gij dat ik mij tegen den aanval van lastertongen zal wachten, om zulks te kunnen doen moest men maar altijd als een stom beeld blijven zitten en niets zeggen!' (Ik.) 'Neen, maar men moest zich zelve genoeg in acht nemen, om der lasterzucht geen voedsel te geven, bijv., onderstel, gij laat u in eenen zoogenaamden vriendenkring vrijelijk uit over uwen smaak, voor opschik en vermakelijkheden, bedenk dan eens, dat gij mogelijk te veel doorgedraafd hebt, en houdt bij eene volgende gelegenheid uwe tong in toom, spreek mee over vermakelijkheden, maar niet met zoo veel drift als den vorigen keer, en toon door uwen volgenden wandel, dat gij minder dan men uit uwe eerste onbezonnene redenering zou hebben moeten afleiden, aan de ijdelheden der wereld gehecht zijt....' (KAROLINA.) 'Ha! nu zijn wij weer te huis, ik merk gij hebt behendiglijk over

het spreken gehandeld, om op eene geheele verandering van doen neer te komen.' (Ik.) 'Spreken is gevaarlijk zoodra het tot verkeerde uitleggingen aanleiding geven kan, maar anders te spreken dan men handelen wil, is snood, ik heb u geene valschheid willen leeren, maar voorzigtigheid in woorden en verbetering van doen. Geloof mij, de tijd zal eens komen wanneer gij berouw zult hebben over zoo vele nutteloos verbeuzelde uren, over zoo veel nutteloos bejag, keer van uwen dwaalweg eer het te spade is terug, en gij zult ongetwijfeld eens de vruchten van uwe verbetering met ware vergenoeging smaken.' (KAROLINA.) 'Ik bedank u, ik geloof u, ik herhaal wat ik meermalen gezegd heb, dat ik wenschte te wezen zoo als gij zijt, maar...' (Ik.) 'Zeg niet zoo als ik ben, maar zoo als ik begrijp dat het te wenschen ware dat alle menschen bestonden; dan wat wildet gij zeggen met dat *maar*?' (KAROLINA.) 'Hoe kome ik er toe, hoe worde ik omzigtig, bedaard en afkeerig van vermaken?' (Ik.) 'Niet afkeerig, zulks behoeft op uwe jaren en in uwe omstandigheden niet, alleen wenschte ik dat gij begreept, dat vermaak noch onze hoofdbedoeling noch onze hoofdbezigheid wezen mag, wij zijn op de wereld om ons tot een beter leven voor te bereiden, zulks wordt geenszins gedaan door zich met niets degelijks bezig te houden en zoo in de verstrooijingen verdiept te zijn, dat er geen tijd overschiet, om ernstig over

zich zelve na te denken. De omzigtigheid van welke wij spraken, kan niet verkregen worden, tenzij men wete waarop men te letten hebbe om zich niet onbezonnen te gedragen, en hoe wil men dat te weten komen indien men zich zelve niet kent? Weet men eens waaromtrent men omzigtig behoort te wezen, zoo zal eene zekere bedaardheid het gevolg van die kennis te eerder worden. Die vereischten verkregen zijnde, geniete men uitspanningen, gebruike men de wereld, maar nimmer misbruike men haar. Buiten dit alles, mij dunkt het is niet mogelijk dat men zich altijd evenzeer vermake op partijën en in gezelschap, de mensch is te veel een redelijk wezen, om niet dikwijls, na vele zoogenaamde pretjes bijgewoond te hebben, eene zekere ledigheid en onvoldaanheid te gevoelen, die klaarlijk aantoont, dat onze ziel meer, hooger, edeler genietingen verlangt. Er is eene eenzelvigheid in de wereldsche vermakelijkheden, die eindelijk vervelen moet, en als men eens degelijker genoegens heeft leeren smaken, worden de andere zoo laf, dat men in waarheid erkent, dat zeker Fransch schrijver(*) (die, hetgeen jammer is, weinig meer gelezen wordt,) gelijk had, toen hij in eene zijner *Sonetten* zong: *Pour une ame immortelle et Divine, aucun bien ne suffit qui soit moindre que Dieu!*' (KAROLINA) 'Nu draaft gij te hoog, ik versta u maar half' (Ik.) 'Daarvan

(*) DRÉLINCOURT.

ligt, dunkt mij, de schuld geheel aan u, ik meende duidelijk gesproken te hebben, maar (ik vraag u nogmaals voor mijne openhartigheid verschooning,) dat gij mij niet regt verstaat komt doordien gij veel te weinig aan ernstige gedachten en gesprekken gewend zijt. Laat ik u eens eenvoudig vragen, of gij altijd na uwe uitgangen wel tevreden en opgeruimd te huis komt?' Het antwoord was ontkennend, ik ging voort: 'Dit is reeds een bewijs dat de mogelijkheid van zuiverder vermaak te genieten, bestaat. Gewen u dan eens aan dat betere genot, en ik sta er u borg voor, uwe tevredenheid en opgeruimdheid zal er grootelijks bij winnen.' KAROLINA vraagde mij, 'hoe?' ik antwoordde: 'Geef uwer ziele eene redelijke bezigheid, lees onderrigtende hoeken, schaf u eenige belangrijke bezigheid aan, werk niet altijd aan prullen, die door hare vergankelijkheid in weinige dagen den arbeid van geheel e weken verijdelen. Oefen u in zekere schoone kunst, vermoei uw hoofd en uwe handen - ga dan uit indien gij er nog lust in hebt, en ik ben verzekerd dat gij tevredener zult te huis komen, dan gij dikwijls doet na eenen geheelen dag met rijden, wandelen, bezoeken afleggen en andere vermakelijkheden te hebben doorgebragt.' (KAROLINA lagchende,) 'Met een vermoeid hoofd en matte handen, zou ik waarlijk eene aangename figuur in gezelschap maken! Ik kom liever met een vermoeid hoofd en met moede beenen na een dans-

je of eene wandeling te huis, ga naar bed, slaap als eene roos, en ontwaak eindelijk met zoete herinneringen en nog zoetere vooruitzigten!' (Ik de schouders ophalende.) 'Ik heb het mijne gezegd; alleen nog dit moet ik er bijvoegen: gij zult eens oud worden, de tijd zal komen wanneer gij geenen lust meer zult hebben in dansen, in wandelen, in al hetgeen u thans zoo zeer behaagt. Indien gij ongewapend tegen de ongeneugten des ouderdoms denzelven te gemoet treedt, zal zijne aannadering u vroegtijdig beangst, zijne komst u ongelukkig maken. Wees gewaarschuwd en bedenk, eer het te laat is, hetgeen - mag ik hier een woord van onzen Heiland bezigen - hetgeen tot uwen vrede dient!' (KAROLINA.) 'Gij wordt ernstig, ik vrees dat gij boos zijt, omdat ik straks gelagchen heb? -Vergeef het mij - ik ben wel wat onbezonnen, maar ik meen het zoo kwaad niet, ik erken het goede van uwen raad, en zal mijn best doen, om dien te onthouden en op te volgen.... indien ik maar kan....' (Ik.) 'Men kan wat men wil in dit geval, en in vele soortgelijke, schrijf niet aan onmagt toe wat dikwijls onwil is.' - Hier eindigde ons gesprek. Mevr. M. kwam te huis vol van hetgeen zij vernomen had omtrent de benoeming van verscheidene dames van hare kennis tot *dames du Palais* bij den Koning, er werd gehandeld over de noodzakelijkheid, om die dames te gaan geluk wenschen met de haar aangedane eer, en ik kreeg

zoodanig, gelijk men zegt, de laag van voren toen ik betuigde niet te kunnen begrijpen, hoe Nederlandsche vrouwen van hooge afkomst zich vereerd konden vinden door hare benoeming tot eene soort van slavinnen aan het hof van een en vreemden *parvenu*, dat ik toen reeds bemerkte, dat KAROLINA vooreerst ten minste minder om mijne lessen zou denken, dan om de wijze, die haar het beste zou kunnen dienen om zooveel mogelijk voor haar zelve partij te trekken uit de vernedering.... ik meen verhooging van hare bekenden. Na dien tijd heb ik ook geene verandering in hare wijze van den dag door te brengen bespeurd, en wanneer ik met haar in een of ander gezelschap geweest ben, was zij dezelfde loszinnige vermaakzoekster als voorheen!

8 September.

Tot hiertoe had ik geschreven, toen ik een' brief(*) van mijnen Vader ontving in welken hij meldt, dat zijn huwelijk voltrokken is en wij hem in het laatst dezer maand te *Zeist* moeten te huis wachten. Ik ontstelde toen ik dit alles las - zoolang de zaak haar volkomen beslag nog niet had, kwam somtijds de gedachte in mij op - wie weet of het er immer toe komt - de vreemde dames zijn niet altijd zeer standvastig, misschien krabt deze nog wel achteruit als het er op aankomt - voor mijn' Vader zou zulks mij leed doen, - ik wensch

(*) Deze brief komt niet te voorschijn.

het daarom ook juist niet, - maar indien het evenwel gebeurde zou het mij niet verwonderen - ik beken het, niet spijten. - Moge die gedachte niet strafwaardig zijn geweest! denk ik nu, en zal trachten, mij naar de omstandigheden met bedaardheid te voegen. U de verwondering van Mevr. M. en hare dochter te schetsen, toen ik haar zeide, dat ik wat nieuws te verhalen had en daarop vertelde dat mijn Vader op reis een tweede huwelijk had aangegaan, is mij niet mogelijk. - 'Kom aan!' zeide Mevr. M. dat zal weder wat vreugd 'in het huishouden maken, *de derde man brengt de praat an*, en uw broeder WILLEM is zoo zelden te huis, dat gij zonder dit voorval al ligt dikwijls in den aanstaanden winter met Vader alleen de lange avonden zoudt hebben moeten doorbrengen!' KAROLINA legde haar gezond oordeel aan den dag, door te zeggen: 'Ik vind het toch niet heel aangenaam voor EMILIA, zulk een vreemd mensch tot moeder te krijgen; en daar onder te moeten staan, nadat men lang, genoegzaam, meesteresse in huis is geweest, is dunkt mij, geheel niet verkwikkelijk!' 'Nu,' hernam de moeder, 'als de nieuwe Mevr. P. wat lief jegens EMILIA is, zal zich deze wel getroosten van den last der huishouding bevrijd te worden, en is zij niet lief, dan kome EMILIA maar bij ons inwonen.' - Ik bedankte haar welmeenend voor dit vriendelijk slot harer rede, doch voegde er bij, dat ik van harte wenschte dat Mevr. P. en ik, het wel

te zamen zouden kunnen schikken, en dat er geene noodzaak voor mij zou wezen, om eene andere woonplaats dan mijn's Vaders huis te zoeken. - Nu ga ik een groot gedeelte van den korten tijd welken ik nog hier meen door te brengen, besteden, aan het koopen en bestellen van verschillende huisraden en vrouwelijke benoodigdheden, welke mijn Vader verlangt, dat zich in zijn huis en vooral in de kamer zijner vrouw te *Zeist*, bij zijne aankomst zullen bevinden. Hoe vreemd het mij is, dat mijn Vader over zulke dingen schrijft, kan ik u niet zeggen, maar hij schrijft vriendelijk, hij zegt, dat hij volkomen staat maakt op mijne zorg en goeden wil - en dit is mij genoeg. Eene nieuwe loopbaan gaat zich voor mij openen, dierbare Vriendin, help mij God bidden, dat ik die naar behooren moge doorwandelen. Weldra hoop ik u weder te schrijven, vaar intusschen wel.

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

XCVII. Brief.
Emilia P. aan Kaatje Welkes.

***Amsterdam*, 10 September 1808.**

Goede KAATJE!

Daar uw Heer, mijn Vader, mij berigt van zijne aanstaande terugkomst heeft gezonden, en ik ten einde alles te huis in orde te brengen, aanstaanden woensdag den 14den dezer, naar *Zeist* meen te gaan, schrijf ik u dezen, ten einde gij u gereed maakt *Nijmegen* te verlaten en gemelden dag of uiterlijk donderdag bij mij te zijn. Ik vlei mij, dat uwe gezondheid nu geheel hersteld is en dat gij uw werk als voorheen, zult kunnen doen, want zoo veel, ja mogelijk meer dan voorheen, zal er te doen vallen. Ik moet u zeker nieuws toch vertellen. Mijn Vader heeft in eene der plaatsen waar hij zich op reis opgehouden heeft, eene dame gevonden, met welke hij in den echt is getreden, en die hij als zijne huisvrouw, mijne tweede moeder, medebrengt. Dit zal, zoo als gij begrijpt, eenige verandering in onze huishouding noodzakelijk, en eene vermeerdering van bezigheden voor de dienstboden onvermijdelijk maken. Hoe alles op eenen min of meer an-

deren voet ingerigt zal worden, weet ik nog niet, maar ik vertrouw, dat gij, over wier bereidvaardigheid ik altijd reden heb gehad om voldaan te wezen, u de nieuwe maatregelen zult laten welgevallen en uw best doen, om aan uwe nieuwe meesteresse genoegen te geven, gelijk gij dat aan mij gegeven hebt. Misschien brengt Mevr. P. wel eene kamenier uit haar land mede; indien zulks het geval mogt zijn, laat u dan toch niets voorstaan op uwe verkregene kunde omtrent onze huishouding, onderrigt dat mensch vriendelijk van onze gebruiken, help haar teregt en vermijd van uwen kant alle oneenigheid. Ware het dat gij reden tot klagen meendet te hebben, zoo klaag aan mij, en ik zal trachten alle ergernis uit den weg te ruimen, maar schik u zooveel mogelijk naar de omstandigheden. Dit bovenstaande heb ik gemeend u te moeten schrijven, opdat gij niet eerst na uwe tehuiskomst bij mij, iets vernemen zoudt, waarvan gij denkelijk nog niets gehoord hebt, en dat u zal bevreemden als gij het leest. Ik eindig na u herhaald te hebben, dat ik u den 14den of 15den te *Zeist* verwacht. Groet uwe moeder mijnentwege, ik ben uwe toegenegene.

EMILIA P.

XCVIII. Brief.
De heer Alexander P. aan Emilia P.

***Lauzanne*, 12 September 1808.**

Lieve Dochter!

Daar mijn vertrek vanhier op overmorgen bepaald is, en ik misschien op reis geene gelegenheid zal hebben om aan u te schrijven, wil ik den tijd, dien ik daartoe heb, besteden, wijl ik u het een en ander wilde zeggen, eer wij ons dadelijk wederzien, ten einde onze ontmoeting van alle onaangename gewaarwordingen zoo mogelijk, te bevrijden. Vooreerst dan, diene in antwoord op uw herhaald verzoek dat ik u omtrent het aangaan van een huwelijk tegen uwen zin niet lastig valle, dat uwe openhartigheid in uwen brief van 14. Augustus aan den dag gelegd, mij heeft behaagd, dat ik daarop aan hem, die u beschuldigd had, op eenen scherpen toon heb geschreven, doch zóó, dat mijne beslissing omtrent uw lot zal afhangen van de wijze, op welke gij uwe onschuld al dan niet verder zult kunnen aan den dag leggen. Zooveel ik weet, kind, hebt gij mij nooit bedrogen, ik vlei mij derhalve, dat gij nog niet van uwen pligt in deze zijt

afgestapt, maar ware dit het geval.... zoo raad ik u, eer het te laat zij, mij nog op hoop van eene vergiffenis, tot welke eens vaders hart altijd geneigd is, uwe schuld, in wat het dan ook zijn moge, te bekennen. Waan niet dat ik door eenigen schijn misleid zal worden, ik ken uw uitzigt te wel, zie ik bij onze ontmoeting daarin die trekken van ongekunstelde bedaardheid, welke u zoo aanminnig in mijn oog plagten te maken, dan zal ik u met de oude teederheid aan mijn hart drukken - bemerk ik gemaaktheid of verlegenheid, dan zal ik mij bedroeven, en met weedom denken: ‘rampzalige vader! gij hebt uw lieve kind verloren!’

Ten tweede wilde ik u iets zeggen over haar, die thans de plaats van uwe eigene lieve moeder bij mij bekleedt. Haar naam zoo als ik u in mijn' voorgaanden(*) ter loops gezegd heb, is THÉRESE DES SAULES, zij is de dochter van een braaf man die lang het leeraarambt te *Genève* met roem heeft bekleed, en tot de oude geslachten van die stad behoorde. Zij heeft hare opvoeding te *Nijmegen* genoten, en is dus niet onbekend noch met ons land, noch met onze taal. Twintig jaren oud zijnde, is zij naar hare geboorteplaats terug gekeerd, en zoude een paar jaren later, hare hand aan een' officier, die voor zijn Vaderland tegen de Franschen streed, gegeven hebben,

(*) Die brief komt niet te voorschijn, het is dezelfde, die ook op bl. 18 bedoeld wordt.

dan het lot des oorlogs trof hem, hij sneuvelde, en zij vestigde zich, om zich een weinig van bedroevende plaatselijke herinneringen te ontdoen, bij eene zuster van haren vader, die te *Berne* woonde. Na den dood van den ouden DES SAULES, is zij daar gebleven, en toen ik een' uitstap in de omliggende streken deed, heb ik haar in gezelschap ontmoet. Terstond toen ik haar zag, trof mij in haar eenige gelijkenis aan uwe moeder, ik liet mij aan haar voorstellen, zij begon een gesprek met mij in het Hollandsch en betoonde een' afkeer van de Franschen, die aan den mijnen gelijk was, en mij zeer behaagde. Hoe meer ik haar zag, hoe meer zij mij beviel, niet zonder er zelf verwonderd over te wezen, bemerkte ik eindelijk, dat ik haar lief had. Toen won ik getuigenissen omtrent haar in, zij waren gunstig, ik bood haar dan mijne hand, en zij nam die aan. Schoon ik wel weet dat ik van mijne daden geene rekenschap aan mijne kinderen verschuldigd ben, heb ik u toch het bovenstaande willen mededeelen, om u te doen zien, dat ik geen onwaardig voorwerp aan uwe ouderliefde voorstel. Ik verwacht, dat zoowel gij als uw broeder, mijne echtgenoote met de gepaste heuschheid en onderdanigheid bejegenen zult; wat gij mij beide geschreven hebt, over dat onderwerp is mij welgevallig geweest. Mevr. P. en ik, zijn reeds een paar keeren te zamen bij uw' broeder FREDRIK geweest, ik heb reden om over hem tevreden te zijn; het zal mij moeite doen hem morgen

vaarwel te zeggen, maar het moet zijn, en daarmee uit. - Eene derde zaak die ik u nog zeggen wilde is, dat ik wel verlangen zoude dat er eene geschikte persone bij mijne komst aan huis voorhanden ware, om uwe moeder als kamenier te bedienen. Gij hebt u met KAATJE WILKES beholpen, maar zij is, dunkt mij, niet geschikt voor eene vrouw, die aan zekere gemakken gewoon is, dus verlang ik, dat gij er uw werk van maakt, iemand te vinden, die haar beroep verstaat, misschien zal dit tusschen tijds ongemakkelijk zijn, dat begrijp ik, maar dan moet gij trachten tegen November iemand te huren, en intusschen eene noodhulp zien te krijgen. Maak dat gij eenen goeden voorraad chocolade en koffij in huis hebt, want thee kan mijne huisvrouw niet verdragen, en ik zou niet gaarne hebben, dat haar bij mij aan huis iets ontbrake, van hetgeen waaraan zij gehecht is. Aan uwe zorg zij nogmaals aanbevolen, al wat ik u in mijnen vorigen brief belast heb. Uwe moeder voegt hare minzame groete bij de mijne, ook aan uwen broeder WILLEM. Wij verlangen beide u en hem te zien, vaart intusschen wel.

Uw lief hebbend Vader

ALEXANDER P.

XCIX. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 12 September 1808.**

Wat is het toch ellendig in de wereld, dat er door een mensch niets gedaan kan worden, of ieder die er kennis van draagt bemoeit er zich mee, of heeft er ten minste iets over te zeggen, schoon hem de zaak in het geheel niet aangaat. Zoodra was niet het door mijn' Vader aangegane huwelijk zoo door mijn zeggen aan Mevr. M., als door het plaatsen eener advertentie in de courant bekend, of wie mij maar zag, sprak er mij over aan, en sommige personen zelfs kwamen mij bezoeken, om mij, zoo het heette; te *féliciteren*, maar inderdaad om eens te zien hoe ik de zaak opnam, en om hunne aanmerkingen over dezelve te maken. Ik heb, zooveel mij mogelijk was, aan allen hetzelfde gezegd: ‘dat ik hoopte, dat mijn Vader door dezen stap zijn geluk mogt bevorderd hebben,’ enz. Doch somtijds heb ik het daarbij niet kunnen laten, wijl er regtstreeksche vragen aan mij gedaan werden, welke ik niet kon nalaten te beantwoorden; lastig, boven alle beschrijving, zijn mij die

vragen gevallen, en somtijds heb ik niet kunnen vermijden eenige gevoeligheid over de onkieschheid van dezelven, aan den dag te leggen. Zulks was onder andere het geval, gisterenavond, toen Mevr. M. haar gewoon salet bij zich had. ‘Wel kindlief!’ zeide de Heer D., mij de hand toereikende, ‘wat hoor ik? komt Vader met eene gezellin terug? Mij dunkt als ik eene dochter had als gij zijt, ik zou naar geen ander gezelschap verlangen!’ Dit heusch gezegde maakte de tong van Mevr. D. los. ‘Ja, maar eene dochter is geene vrouw, (zeide zij) ik ben evenwel verwonderd, dat de Heer P. op zijne jaren een jong mensch, dat wel zijne dochter wezen kon, gehuwd heefr. Blijft gij in huis wonen EMILIA?’ ‘Ik heb nog van geen ander voornemen daaromtrend gehoord,’ antwoordde ik met eenige bevreemding. ‘Twee masten op één schip lieve kind! dat gaat slecht!’ zeide Mevr. W., ‘wie zal, bik ik u, het huishouden waarnemen, Mama, of gij?’ (Ik.) ‘Zij van ons beide aan wie mijn Vader dat zal toevertrouwen, mij dunkt het beheer komt billijkerwijze aan mijne moeder toe.’ - ‘Nu ja, eene vreemde vrouw dat zal ook wel gaan!’ merkte Mevr. T. aan. Toen mompelden de dames wat onder elkander, haalden de schouders op of glimlachten. ‘Weet gij wat EMILIA,’ hervatte toen de goedhartige Heer D. ‘gij moet ook maar trouwen!’ - ‘Ik?’ riep ik verschrikt uit, ‘o neen Mijnheer!’ ‘Nu,

nu,' hernam de vriendelijke, maar omtrent het mij aangaande, geheel onkundige man, 'ik zou er maar niet zoo van schrikken, het is een goed kind dat zijns Vaders voorbeeld volgt!' - 'Een fraai voorbeeld!' beet hem zijne echtgenoote toe. 'Beter niet te trouwen dan zóó, de man heeft eene dwaasheid gedaan - eene dominées dochter, zoo als mij gezegd is! zeker eene fijne kwezel, zeg eens EMILIA draagt zij een kornetje?' - 'Ik weet het niet Mevrouw,' - zeide ik kort af. - 'Lieve Mevr. D.' zeide Mevr. T. 'denkt gij dat zij fijn is? wel ja ik geloof haar eer eene *coquette*, die den ouden Heer begoocheld heeft!' - 'Neen!' antwoordde de Heer K. 'de Heer P. is geen man om zich te laten begoochelen, ik zou eer denken dat zij een mooi stuivertje heeft, hetwelk vader P., die toch een koopman in zijn hart is, heeft gedacht, nog wel bij het zijne te kunnen bergen, niet waar Mejufvrouw, (zich tot mij wendende) is zij niet rijk?' - 'Ik weet het waarlijk niet Mijnheer,' antwoordde ik, 'maar wat er omtrent de persone of de omstandigheden ook zij, het zou mij liever wezen indien, wie ook uit dit gezelschap er iets naders van wilde weten, zich tot mijn' Vader na diens terugkomst wendde, daar ik niet in staat ben de ver langde inlichtingen te geven, en zelfs, indien ik er al in staat toe ware, er mij niet bevoegd toe zou meenen te zijn.' - Dit antwoord deed de vragers zwijgen, en er heerschte eenigen tijd eene

stilte, die mij verlegen maakte en deed vreezen, dat ik wat driftig geworden was. KAROLINA zeide mij ook nadat de gasten weg waren, dat ik eene kleur gekregen had, en zij niet wist mij immer zoo verstoord gezien te hebben. - ‘Ik beken,’ antwoordde ik haar, ‘dat ik boos werd en mogelijk heb ik wel met wat te veel nadruk gesproken, maar indien het geoorloofd is van eenen afwezenden persoon wie hij ook zij, de partij te nemen als er iets over zijn gedrag gezegd wordt, zoo is het misschien een pligt zulks te doen wanneer het onze ouderen geldt. Laat toch ieder een in de wereld voor zich zelven handelen, het is gelukkig genoeg dat men vrij is en dat de een niet juist denzelfden smaak als de andere behoeftite hebben. *Wie zijt gij*, staat er zoo duidelijk in de Heilige Schrift, *wie zijt gij, die eens anderen huisknecht oordeelt, hij staat of valt, zijn' eigenen heere*! en evenwel is het laken en berispen aan de orde van den dag. Ik geloof waarlijk dat daarmee meer kwaad gedaan wordt dan men doorgaans denkt.’ ‘Het is mogelijk,’ hernam KAROLINA, ‘maar waar zal men in gezelschap, vooral waar zullen oude lieden, die niet veel meer op partijen gaan, noch de schouwburgen bezoeken al veel over praten, indien het niet over het gedrag van dezen en genen der bekenden is, tenzij men de staatkundige gebeurtenissen op het tapijt breilge, en dit is toch eene, vooral tegenwoordig, zoo rijke en zoo dikwijls behandeld wordende

stof, dat men verheugd is als er eens iets anders afgehandeld wordt.' - (Ik.) 'Ik beken gaarne dat het niet vermakelijk is, om over de staatkundige zaken gedurig te hooren spreken, maar er zijn onderwerpen van kunde of smaak, die, schoon eenen zeer rijken voorraad van belangrijk onderhoud opleverende, bijkans nimmer aangeroerd worden; het ware te wenschen, dat men een van die onderwerpen koze en het gedrag van de goede bekenden liete rusten!' (KAROLINA.) 'Onderwerpen van kunde en van smaak zijn er zeker genoeg, maar wie in den kring van onze bekenden, weet die te behandelen? en ware er al eens de een of andere Heer, die zich zulks verstond, de vrouwen niet mee kunnende praten, zouden zich doodelijk vervelen!' (Ik.) 'Ik geloof dat er een geheel boek zou kunnen gevuld worden met de beantwoording van deze uwe tweeledige aanmerking; sta mij toe er kortelijk het volgende over te zeggen. Ik beken dat in den zoogenaamden fatsoenlijksten kring van menschen, er in het algemeen thans weinig personen van kunde of smaak gevonden worden, en dat eene tweede klasse het middelpunt is geworden, in hetwelk genoemde hoedanigheden zamen loopen. Oudtijds schaamden zich een GROTIUS, HOOFT, CATS en HUYGENS niet de wereld door hunne verscheidene schriften een doorslaand blijk van hunne bekwaamheden te geven; vond een Heer van *Zuilichem* het niet beneden zich, zich op de meet- en starrekunde zoodanig toe te leggen, dat hij zich den daardoor

verkregenen roem teregt mogt waardig keuren. Behandelde een ridder VAN DER WERFF het penseel, en blonken meer mannen van den eersten rang in onderscheidene kundigheden uit. Tegenwoordig is het alsof er eene eer in gesteld wordt niets te weten, niets bijzonders te kunnen doen. Maar het zal wel beter worden, dat voorzie ik met vreugd! Ware er thans een man, die zich in gezelschap door de belangrijkheid van zijne gesprekken kon onderscheiden, ja, misschien wel zou hij de ijdeltuitige vrouwenschaar vervelen, maar gewenden onze dames zich aan het opdoen van eenige meerdere kennis dan er noodig is, om over het weder, de modes, of de gebreken hunner medemenschen te kunnen praten (in zooverre het de vrouwelijke zedigheid, en huisselijke pligtsbetrachting mogt gedoogen) zoo zouden zij eenigzins mee kunnen spreken of gepaste vragen kunnen doen, en eer onderhouding dan verveling in het luisteren naar des mans redekaveling vinden.' - Hier werd ons gesprek afgebroken, wijl de kamenier Mevr. M. naar bed geholpen hebbende, KAROLINA kwam ontkleeden. Eertijds zoo als gij geloof ik weet, had moeder en dochter ieder eene kamenier, maar met Augustus is die van KAROLINA (die om gewigtige redenen niet gaarne langer haar voorgenomen huwelijk wilde uitstellen) tot mijn groot genoegen vertrokken en niet door eene andere opgevolgd. Des anderen daags, maandagmorgen, kwam er eene uitnoodiging van Mevr. d'E.

voor KAROLINA en mij, om met haar naar den schouwburg te gaan, waar *Abufar* of het Arabisch huisgezin gespeeld zou worden. Wij namen het voorstel aan en namen des avonds plaats in balcon 8. Eens rondziende eer de gordijn opgehaald was, of er ook kennissen te vinden waren, ontdekte ik LOUISE DERVAL met hare *élève* en den Heer S. zonder deszelfs echtgenoote. Dit geviel mij niet, en ik lette van tijd tot tijd eens op, of uwe nicht ook zeer drok en gemeenzaam met S. sprak, hetgeen ik gevoegelijk doen kon, wijl zij schuins over ons en wel digter bij het tooneel zaten dan wij. Ik had tot mijn groot genoegen geene reden, om aanmerkingen ten nadeele van de bewuste personen te maken; tegen het begin van het ballet, kwam Mevr. S. bij hen, en toen begreep ik, dat ten minste de partij met goedvinden van man en vrouw beide, plaats had. Het stuk, misschien kent gij het wel, het stuk was anders wel geschikt om de hartstogten gaande te maken, ik vond er trekken in, die ze op mij zelve toepassende, ik niet zonder groote aandoening hooren of aanschouwen kon; hoezeer ik mij ook wilde bedwingen, ik was dikwijls niet in staat om mijne tranen te weerhouden. KAROLINA merkte het, en zeide mij stillekens: ‘Wat scheelt er aan, berouwt het u den dokter bedankt te hebben? hij staat daar in den bak, ik kan hem ligt herwaarts wenken?’ ‘O neen!’ hernam ik, - ‘wat ik omtrent hem gedaan heb berouwt mij geenszins - maar er

wordt dunkt mij zoo natuurlijk gespeeld....' beter wist ik mij niet te redden, schoon ik naderhand bedacht dat om te kunnen beoordeelen of er al dan niet natuurlijk gespeeld werd, men wel diende de natuur der zaak te kennen, en dat ik mij dus min of meer verraadde, met te zeggen: dat ik eenige gezegden uit het stuk met den gepasten nadruk uitgesproken vond. Er werden echter geene aanmerkingen op mijn gezegde gemaakt, en het vrolijke ballet, hetwelk na het stuk gegeven werd, deed mijne sombere indrukken genoegzaam verdwijnen. Tusschen de stukken kwam de Heer S. ons eens aanspreken; hij zeide, dat Jufvr. DERVAL mij haar kompliment liet maken, en dat zij hoopte eerstdaags mij eens te komen bezoeken. 'Tweemaal,' antwoordde ik, 'heb ik te uwen huize getracht haar te zien, doch te vergeefs, indien zij bij mij verlangt te komen, dient zij het spoedig te doen, want over morgen vertrek ik naar *Zeist*.' - 'Ik zal haar die boodschap doen,' hernam hij, 'en twijfel niet of zij zal van den dag van morgen gebruik maken, want zij zal zich toch wel niet aan onheuschheid willen schuldig maken, omtrent eene persone, aan wie zij zooveel verpligting heeft.' Ik keerde mij om, om eens regt in zijn gelaat te zien hoe hij dat meende, maar hij wendde zich naar KAROLINA, sprak een oogenblik met haar en nam toen zijn afscheid. Den dag daaraan te elf ure, terwijl ik bezig was met mijn goed in te pakken, liet LOUISE zich aandienen, ik wacht-

te haar op mijne kamer op, om vrijelijk te kunnen spreken, hoewel de boel daar een weinig over hoop lag: Het is mij lief u te zien,' zeide ik, 'ik vreesde waarlijk dat gij op mij verstoord, om zekeren raad dien ik u laatst heb gegeven, mij zoudt hebben laten vertrekken, zonder naar mij om te komen zien.' Zij was eenigzins bedremmeld, maakte weinig geldende verschooningen, zeide dat zij mijnen raad die met dien van hare Tante overeenkomstig geweest was, had opgevolgd, maar dat zij niet had kunnen nalaten in plaats van geld eene nieuwerwetsche *shawll* aan te nemen, dat zij ook niet zag dat er eenig kwaad in de beleefdheden van den Heer S. stak: 'anders' voegde zij er bij: 'anders denkt gij toch, hoop ik gunstig genoeg van mij, om te gelooven, dat ik mijne partij zou weten te kiezen.' - 'LOUISE!' hernam ik, 'ik heb alles goeds van u geloofd en wil dit nog doen, maar misschien gelooft gij te veel goeds van iemand anders; ik kan niet meer doen dan u de grootste omzigtigheid aan te raden, gij zijt geen kind, maar wel een jong mensch zonder ondervinding; laat u om 's hemels wil door geen' schijn noch drogredenen verblinden, mistrouw u zelve, en wijl gij staat, zie toe om niet te vallen!' Sommige lieden mij eenige bestelde goederen komende brengen, vertrok zij, en ik vernam later met leedwezen, dat de Heer S. haar op de straat heen en weder wandelende, had afgewacht, en dat zij te zamen waren heen gegaan. Hoe smar-

telijk mij dit valt, mijne waarde! ik heb gemeened het u onbewimpeld te moeten schrijven; het zeggen van den Heer S. in den schouwburg, en LOUISE'S manier van zijn, komen mij voor, als in verband staande en doen mij vermoeden, dat zij aan hem verslag gedaan heeft van ons gesprek over het bewuste geschenk; dit geeft eene verstandhouding, eene gemeen zaamheid te kennen, die ik voor uwe nicht als bij uitstek gevaarlijk beschouw. Ik heb gedaan wat ik konde, namelijk, waarschuwen en raad geven, meer, dit begrijpt gij, is boven mijne magt, misschien weet gij een doeltreffender middel, om LOUISE uit het dreigend gevaar te redden, bezig het, indien gij het oorbaar vindt. - Nog te *Amsterdam* zijnde, heb ik dezen brief even begonnen, maar verschillende kleine doch noodzakelijk te verrigtene bezigheden hebben mij belet er veel aan te vorderen, dus heb ik hem heden (den 14den) al varende vervolgd. Waarlijk ik wist niet beter te doen, om mijne gedachten wat af te leiden van het vreemd vooruitzigt, hetwelk zich voor mij opent. Nog maar weinige dagen, en ik zie mij als in eene nieuwe wereld verplaatst, als het ware vreemd in mijn vaderlijk huis, want toch dit voorzie ik, alles zal daar eene ongewone houding aannemen, eene mij nog onbekende vrouw zal regt hebben op mijne onderwerping, al vonde ik ook dat zij geheel verkeerd te werk ginge! ik heb pligtshalve de zaak aan mijn' broeder van de schoonste zijde voorgesteld, maar u beken ik, dat ik de toe-

komst niet zonder verlegenheid te gemoet trede. Alleen maar dit, vrij te zijn in mijne manier van den dag door te brengen, behoudens hetgeen ik aan mijn' Vader verschuldigd was, is mij altijd een bij uitstek geliefkoosd voorregt geweest, dit zal ik waarschijnlijk verliezen, misschien mijne meestbeminde bezigheden vaarwel zeggen, misschien den tijd verbeuzelen moeten op eene wijze meer strookende met den smaak van mijne moeder dan met den mijnen; mijn lieve FREDRIK zal niet meer daar zijn, om mij eene aangename en nuttige afleiding te bezorgen.... O had ik dit alles te voren geweten, hoe nog veel meer zou ik niet tegen mijns Vaders reis opgezien hebben! Hoe wijsselijk is het niet van de Voorzienigheid zoo geschikt, dat wij van de toekomst geene kennis dragen, wist men alles eer het gebeurde, het leven zou geen leven meer zijn! Wij komen te *Utrecht* aan - ik moet eindigen, Vaarwel.

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

C. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 22 September 1808.

Sedert uw vertrek, heb ik nog niets van u vernomijn, lieve EMILIA! schrijf mij toch spoedig. Ik besluit uit uw stilzwijgen, dat gij het deze dagen zeer drok hebt gehad, met alles voor Mama in orde te brengen, met haar te *Zeist* misschien reeds te ontvangen, rond te leiden, enz. enz. Zeg mij, is zij gekomen? hoe ziet zij er uit? hoe is uwe eerste ontmoeting geweest? wat doet gij te zamen? alweder enz. enz. Ik ben brandend nieuwsgierig, om op al de gemelde vragen en op die, welke onder de etc.'s begrepen zijn, antwoord te ontvangen. Al wachtende en verlangende wil ik u het een en ander van mijn wedervaren gedurende uw afzijn verhalen. De dag van donderdag is mij lang gevallen, ik ben wederom zoozeer aan uw gezelschap gewend, dat het gemis daarvan, niet anders kon, dan mij ten minste in het eerst eene ongewone leegte doen gevoelen. Onder het ontbijt met moeder alleen, bedacht ik, dat het beste tegen de verveling wezen zou, te doen, gelijk wij te zamen deden. Op mijne kamer gekomen zijnde, sloeg ik dan den Bijbel open op de plaats waar wij gebleven waren, maar ik

merkte al ras dat ik mijne vriendelijke uitlegster kwijt was, vele plaatsen verstond ik niet, en mijne onkunde verminderde mijn genoegen. Toen haalde ik mijne teekening voor den dag - maar ook het werken aan dezelve verdroot mij, daar ik niemand had om mede te praten, of u niet meer hoorde voorlezen uit de reis van MUNGO PARK of van COOK, noch uit dien lieven Roman *Evelina*. Tegen een ure ging ik beneden wat bij mijne moeder zitten borduren, maar weldra was ik daar ook al zoo moede van, dat ik besloot eenige visites en boodschappen te gaan doen. Of het spel sprak, ik vond niemand te huis dan LUCIE O. van wie ik zoo als gij weet niet houde, en die ik alleen ging zien, omdat ik tijd over had. Maar zij was zoo bezig met haren kinderen lessen te geven en ondertusschen kousen uit de wasch te keeren, dat zij weinig praats voor mij over had en mij eindelijk zeide: ‘Lieve KAROLINA! neem mij niet kwalijk dat ik u zulks vrijelijk zeg, maar kom liever eens een' avond bij mij, dan mij nu te vergen mijne bezigheden langer te staken, ik heb iets met mijne kinderen te doen, hetwelk heden gedaan moet worden.’ Gij begrijpt dat ik na die minzame waarschuwing terstond opstond en vertrok; toen deed ik een paar boodschappen in de buurt, maar wijl de andere die ik had, in de *Kalverstraat* waren, en ik daar niet alleen wilde loopen, was ik verpligt naar huis te keeren, toen het pas even drie ure was. Daar vernam ik dat Mevr. D'E. bij wie

mijne moeder en ik des avonds een partijtje zouden hebben gaan maken, het had laten afzeggen, om dat haar jongste kindje plotselijk eene zware stuip had gekregen. Die tegenspoed maakte dat ik voor den avond sidderde. Zoetjes aan kwam de etenstijd, maar de maaltijd was spoedig afgeloopen, toen ging moeder wat dutten en ik een weinig in den tuin drentelen. Voorts speelde ik (schoon onlustig) op het piano tot dat het theewater binnen gebragt werd, daarna maakten moeder en ik een partijtje *grabuge*, soupeerden en gingen voor elf ure naar bed. Ik sliep bijna een wijzertje rond, en zou geloof ik nog langer geslapen hebben, indien niet onze eenige kamenier mij was komen wekken met eene uitnoodiging van CHARLOTTE V. H., om te half een met haar eenige winkels te gaan bezoeken, waar zij iets wilde uitkiezen om aan eene harer bekenden te Leyden in haar aanstaande huishouden te geven. Misschien vindt gij het niet goed, maar ik beken, dit gaf mij weder eenige veerkracht, ik gaf tot antwoord, dat ik haar gaarne zou vergezellen, en stond op. Die dag was vrij wat aangenamer dan de voorgaande; wij hadden eenige menschen ten eten, en's avonds bleven sommige hunner partij maken. Ik zou mij, geloof ik dood kwijnen, indien ik thans niet eenige menschen zag, zoozeer, ik herhaal het, mis ik uw gezelschap na het lang genot. - Gisteren avond was ik met mijne Moeder en Oom en Tante D. in den schouwburg, daar zag ik onder meerdere Haarlemmers den Heer

VAN L. ik deed alsof ik hem niet bemerkte, maar lette echter wél op zijn doen, en daar hij steeds bij zijn gezelschap bleef, dacht ik bijkans dat hij mij niet eens zou komen aanspreken, toen ik hem tusschen de stukken plotseling uit zijne loge zag verdwijnen, en kort daarna in ons balcon binnen treden. Ik voelde mij een weinig onthutst, doch hield mij goed, en sprak als altijd vriendelijk met hem - zeker heeft hij niets aan mij gemerkt; gij weet hoe donker het achter in de balcons is(*), zoodat als wij vooraan zittende, het hoofd naar een' ons aansprekenden persoon keeren, deze bij geene mogelijkheid ons gelaat wel genoeg zien kan, om een weinig kleuren of bleek worden te bemerken. Ik vraagde hem hoe hij zoo te Amsterdam verzeild kwam? ‘Ik ben,’ was zijn antwoord, ‘sedert maandag hier, om eenige zaken te bezorgen, en denk morgen ochtend weer te vertrekken, het is mij toch lief dat ik ééns het genoegen heb van u te ontmoeten.’ - Te veel geraakt over zijn zeggen dat hij sedert maandag reeds in de stad was (daar hij mij niet was komen bezoeken) om het eind van zijne toespraak hoog te waarderen, antwoordde ik hem met eenige spijtigheid: ‘Dit laatste zal u toch wel niet veel kunnen schelen!’ - ‘Vergeef mij,’ hernam hij, ‘ik wenschte u te

(*) In 1808 was het nog de gewoonte niet, tusschen de stukken de kroon te laten zakken, iets hetwelk thans gedaan wordt.

kunnen overtuigen van den prijs dien ik er op stel, mij in uw bijzijn te bevinden, ik heb getracht u een bezoek te geven, maar gij waart niet te huis.' - (Ik.) 'Zijt gij aan ons huis geweest? daar is mij niets van gezegd, het spijt mij....' (Hij.) 'Gisteren avond te zeven ure; ik had geen kaartje bij mij, en heb aan de dienstmaagd verzocht mijnen naam te onthouden - zij heeft dien zeker vergeten en u daarom niets gezegd.' - Daar hebt gij weder een staaltje, EMILIA, van de oplettendheid dier lieve dienstboden, wien gij altijd zoo de hand boven het hoofd houdt, zij zullen er van lusten, dacht ik, dat beloof ik hun, en ook heb ik woord gehouden. Die zotte ANNAATJE, welke altijd denkt, dat zij afgedaan heeft, wanneer Mama en ik door haar in de kleederen geholpen zijn, was er schuld aan, ik heb haar 's avonds eens regt doorgehaald. Nu, dit tusschen beide. VAN L. bleef met ons zitten praten tot dat de gordijn weder opgehaald werd, toen moest hij vertrekken, omdat hij slechts voor eene loge's-plaats betaald had, evenwel had ik de hoop hem nog weder te ontmoeten, wijl hij ook bij Mevr. S. ging souperen, waar ik nevens mijne moeder genoodigd was. Ik verlangde, hoezeer ik anders van te zien dansen houde, naar het einde van het *Ballet*. Even voor dat de gordijn viel, vertrokken wij, en kwamen voor dat VAN L. daar was, bij Mevr. S. aan. Een pot *commerce* onder de jonge lieden, vulde den tijd, tot dat wij aan ta-

fel gingen. VAN L. plaatste zich tusschen mij en het juffertje van den huize, dat, omdat, zij niet uit geweest was, eens opbleef. Gij begrijpt dat er tegen het arme kind niet veel gepraat werd; zij zat ook vreesselijk te geeuwen, terwijl mijn buurman mij regt aangenaam onderhield. Hij heeft zich niet juist gedéclareerd, maar mij toch te verstaan gegeven, dat hij niet enkel om gewone bezigheden hier is, maar ook om zeker ambt solliciteert, 'en mogt ik zoo gelukkig zijn van dat te bekomen (voegde hij er bij), zoo zou ik mij in *Amsterdam* komen nederzetten en dan verlof vragen om u met mijne verdere oogmerken bekend te maken.' - Niet willende doen bemerken, dat ik hem zeer wel begreep, hield ik mij alsof ik dit laatste niet hoorde, antwoordde niets en keerde mijne oogen naar de rest van het gezelschap. Nu eerst merkte ik, dat men lachte, en lette op wat er gebeurde. 'O Jufvr. M.,' zeide de Heer S., 'doe dit ook eens. Gij hebt vinken op uw bord, neem er het hart uit en hou het tegen de kaars, knapt het, zoo wordt gij bemind, brandt het stillekens weg.... zoo hebt gij uwe pijlen te vergeefs geschoten.' - 'Maar Mijnheer S. (zeide VAN L.) hoe kunt gij twijfelen of Jufvr. M. bemind wordt, zij is veel te aanminnig, dan dat ooit iemand haar straffeloos zoude kunnen aanzien! Hetgeen bij haar zeker is, is zeer twijfelachtig bij mij, daarom zal *ik* de proef eens wagen.' Daarop zocht hij het hart uit eenen vink en tot mijn groot

genoegen knapte het niet. Toen rees er een algemeen gelach te zijnen koste op, hij herhaalde de proef twee, drie malen, maar altijd te vergeefs. ‘Arme jongen!’ zeide de heer S., ‘ik beklaag u!’ - ‘Indien der vinken harten waarzeggers waren,’ hernam VAN L. ‘zoo zoude ik inderdaad zeer ongelukkig zijn, maar ik bekommer mij weinig over zulke onzekere profetiën!’ Evenwel bemerkte ik klaar, dat het hem speet, dat hij niet één hartje aan het knappen had kunnen krijgen. S. vervolgde: ‘ik ben gelukkiger dan gij, schoon veel ouder, mijne hartjes hebben alle geknapt, een klaar bewijs, hoe ik van mijne echtgenoote bemind wordt en dat al twintig jaren lang!’ Met, zond hij zijner vrouw eene kushand, maar deze beantwoordde die beleefdheid slechts door te zeggen: ‘volgens de vinken kan ik mij zoo zeer niet op uwe liefde beroemen, want van zes hartjes heeft er bij mij maar een geknapt!’ Ik dacht toen om het praatje, dat er omtrent LOUISE loopt, en het speet mij, dat zij niet mede aan tafel zat, wijl ik wel eens had willen zien, hoe zij zich bij dit alles zou gehouden hebben. Het vreemde harten-spelletje nam toen een einde. Op het dessert vermaakten wij ons met aan elkander *Rébus* uit te deelen. Ik gaf, na er een' nietsbeduidenden van VAN L. ontvangen te hebben, er een' aan hem, deze was een klein schuitje, een pijl, eene letter I. en dan op eenigen asstand het woord *vous*. Ik begreep al spoedig wat dat zeggen wilde, maar hield mij

stil. Hij pijnigde zich vruchteloos om het uit te vinden, toen zeide CLÉMENTINÉ: ‘mag ik eens zien, mijnheer?’ - ‘Ja kind,’ was zijn antwoord, ‘ik kan uit die dingen nooit wijs worden.’ Na een oogenblik bedenkens, riep zij: ‘Ik weet het, ik weet het! Het is: *Tout fléchit devant vous!*’ - ‘Waarlijk!’ zeide VAN L., mij aanziende, ‘en dit ontving ik uit uwe hand! O moge die voorspelling bewaarheid worden, dan zwicht voor mij, wat nog aan mijne verkrijging van het ambt en aan zeker ander geluk in den weg staat!’ ‘*Rébus* en vinken-harten,’ antwoordde ik glimlagchende, ‘zijn even ongewisse voorzeggers!’ - ‘Mogen (hervatte hij) de laatsten mij bedrogen hebben, dit papiertje zal ik bewaren, het zal mij ten talisman verstrekken, om ten minste alle wederwaardigheden te trorseren!’ - Na nog eene wijle in algemeene vrolijkheid bij elkander gezeten te hebben, stond mijne moeder (de oudste van het gezelschap) op. Een ieder volgde haar voorbeeld, wij vertrokken, en ik bemerkte niet voor dat ik op mijne kamer was, dat de klok reeds twee had geslagen. - En nu wat zegt gij? heb ik mij ditmaal niet zeer omzigtig en ingetogen gedragen? Deel mij uwe aanmerkingen mede, ik heb moed om die af te wachten, misschien, omdat ik niet begrijp dal er berispingen onder zouden kunnen loopen. Wijl het heden morgen te laat was geworden, eer ik opstond, om al mijn gewone werk te doen, heb ik in plaats daarvan onze oude briefwisseling van April en Mei laatstleden

eens opgeschommeld en over gelezen, niets van hetgeen gij mij toen hebt verweten, is dunkt mij, op mijn thans gehouden gedrag toepassclijk, dus spreek op, ik wacht u wel gewapend af. - Vaarwel.

Uwe

KAROLINA M.

P.S. Op het oogenblik dat ik dezen wilde sluiten bragt men mij het berigt, dat het kindje van Mevr. D'E. overleden is. Het doet mij zeer leed, ik dacht dat het al lang weer beter was, anders zou ik er eens naar hebben laten vragen. Nu - daardoor had ik het toch niet in het leven kunnen houden!

CI. Brief.
Emilia P. aan mev. de Wed. R.

Zeist, 18 September 1808.

Al wederom mijne waarde! is mijn verlangen om aan u te schrijven zoo groot, dat ik er niet aan kan wederstaan. Het zij mij vergund in eenige bij zonderheden te treden. Schoon ik bij mijne tehuis komst alles wel in orde en mijne gewezene zieke dienstmaagd, frisch en gezond terug gekeerd gevon-

den heb, zijn er zoo vele kleinigheden te doen geweest, om alles hier het aanzien te doen verkrijgen hetwelk om mijne ouders behoorlijk te kunnen ontvangen, mij gepast voorkwam, dat ik een paar dagen niet anders gedaan heb dan porselein wasschen, kassen laten schoonmaken, briefjes voor het linnengoed schrijven, en er die ophechten, meubels verplaatsen, nieuwe (welke mijn vader mij belast had te *Amsterdam* te laten maken) ontpakken en doen overbrengen waar zij behoorden, enz. enz. Des avonds naar bed gaande en mijne bemoeijingen overdenkende, is wel eens de vraag in mij opgekomen: ‘Wat hebt gij nu eigenlijk heden uitgevoerd? hebt gij u niet eeniglijk bezig gehouden met wereldsche beuzelarijen, en uren welke tot het oefenen van uw verstand hadden kunnen dientstig zijn, verspild in ijdele werkzaamheden?’ Het antwoord op die vraag is dan geweest: ‘in de gegevene omstandigheden hebt gij gedaan wat er gedaan moest worden.’ Maar dan plaagde mij weder de gedachte, of ik misschien der eigenliefde te veel opgeofferd had, en om lof van mijn' Vader te vervwerven, mij aan eenig wezenlijk pligtverzuim had schuldig gemaakt? MARTHA en MARIA de zusters van LAZARUS kwamen mij voor den geest, en het verwijt van den Heiland aan de eerstgenoemde, met het troostwoord voor de andere: ‘MARIA heeft het beste deel gekozen,’ maakte mij te verlegen om met mij zelve tevreden te kunnen zijn. In die gemoedsgesteldheid ging ik beden ter kerk. Onze

oude Predikant koos tot zijnen tekst de verzen 33 tot 38, ingesloten van het Vde hoofddeel uit LUKAS, waar het aan den Heer als een verwijt voorgeworpen zijnde, dat de discipelen van JOANNES dikmaals vastten, en de zijne niet, door hem geantwoord wordt: ‘Kunt gij de bruiloftskinderen, terwijl de bruidegom bij hen is, doen vasten? de dagen zullen komen, wanneer de bruidegom van hen zal weggenomen zijn, dan zullen zij vasten.’ Wijl het 36ste vers als het ware met een van het vorige afgescheiden verhaal begint, namelijk: ‘En hij zeide ook tot hen eene gelijkenis.’ - Zoo heb ik altijd de zaak omtrent het al dan niet vasten als afgedaan beschouwd met het einde van het 35ste vers, dan nu verbond de leeraar het zetten van een' nieuwen lap op een oud kleed, en het doen van nieuwen wijn in oude lederen zakken met het vasten, terwijl de bruidegom daar zou zijn, betoogde het ongepaste van die drie handelwijzen, en leidde uit de les van den Zaligmaker onze verpligting af, van alle dingen op derzelver behoorlijken tijd te doen, al naarmate de omstandigheden in welke wij ons bevinden, dit of gene vereischen: ‘Wat in het eene oogenblik (zoo ten naaste bij drukte hij zich uit) ‘Wat in het eene oogenblik zeer geoorloofd, ja pligtmatig is, kan in een ander oogenblik onbehoorlijk, ja strafwaardig worden; de tijden te onderscheiden, is voor ons van een zeer groot belang, eene in zich zelve onschuldige uitspannning te genieten,

op eenen onvoegzamen tijd, kan de oorzaak van grove buitensporigheid worden. Zich met godsdienstige overdenkingen en het oefenen van onze geestvermogens, hoe prijsselijk anders, bezig te houden, op eenen tijd, dat er behoort gehandeld te worden aan de behartiging van onze wereldsche belangen, is verkeerd en past den gemoedelijken christen niet. Het schijnt dat CHRISTUS deze waarheid heeft willen aanduiden door de twee gelijkenissen, welke hij op zijn antwoord betreffende het vasten laat volgen; het schijnt dat deze waarheid zijne hoorderen getroffen heeft, ten minste de drie Evangelisten, welke van de zaak melding maken, voegen de gelijkenissen' (iets waarop ik tot mijne schande beken dat ik nog nimmer had gelet) 'altijd bij het voorgevallen gesprek tusschen de discipelen van JOANNES en onzen Heer. *Laat alle dingen*, zegt PAULUS,(*) *eerlijk en met orde geschieden;* hoe wil er nu orde bestaan wanneer men de les van JEZUS veronachtzaamt, en veronachtzaamt men die, zoo zal weldra eene verderfelijke wanorde ons geheele zijn uit deszelfs verband rukken, ons ongepast voor de maatschappij in het algemeen, en nutteloos voor onze bijdondere betrekkingen maken.' Ik kan u niet zeggen, mijne waarde! hoe getroost en bemoedigd ik na het

(*) 1 Kor. XIV: 40.

toepassen van het bovenstaande op mij zelve en mijne bemoeijingen, uit de kerk terug kwam, ik zeide mij nu: gij hebt gisteren en eergisteren uwen tijd wél besteed, en ik dankte in mijne gedachten den Leeraar voor zijne verstandige rede. Evenwel kwam mij MARTHA en MARIA nog eens te binnen, maar de woorden van JEZUS wogen mij niet meer zwaar, ik begreep nu dat zij eer de verpligting van alle dingen op hunnen tijd te doen, bevestigen, dan tegenspreken; toen JEZUS dààr was, moest MARTHA haar veel dienens hebben nagelaten en naar Zijne woorden geluisterd, MARIA zulks doende, koos dus het beste deel, maar vóór het bezoek des Heeren, mogten beide zusteren wel al haar huisselijk werk verrigten, en na zijn vertrek zich nogmaals daarmee bezig houden. Dat ons nergens gezegd wordt dat MARIA haren pligt in dit opzigt gewoon was te verzuimen, kan, mijns inziens, aangemerkt worden als een stilzwijgend bewijs van het tegenovergestelde, en dus als eene verzwaring van MARTHA'S schuld. Als ik onzen goeden Dominé eens spreek, meen ik hem te vragen, of ik in die onderstelling gelijk heb. - En nu goede nacht, het is bij elf ure, ik ga mij welgemoed ter rust begeven, en hoop morgen aan wat er nog schoon te maken en te beredden mogt vallen, onbekommerd de laatste hand te leggen. Kleine pligten worden pligten van belang, zoodra ons derzelver uitvoering opgelegd is, dit zie ik klaar.

22 September.

Eer ik mijn' brief verzende, moet ik er nog het volgende bijvoegen. Maandagavond omstreeks zeven ure, terwijl ik bezig was met de lijsten, die ik gemakshalve van het huishougoed voor mijne moeder in gereedheid gebragt heb, in het net te schrijven, werd er aan de voordeur vrij hard gebeld. KAATJE deed open en eer ik tijd had om (haar iets hoorende uitroepen) te gaan zien wat het was, trad mijn Vader de kamer in. 'Goeden avond kind!' zeide hij. Ik wierp mij in zijne armen en wilde hem omhelzen. 'Eerst moet ik u eens regt in de oogen zien,' sprak hij en keerde mij naar de tafel op welke het licht stond te branden. Ik zag hem helder, met een verheugd gelaat en rein gewisse aan. 'Goed!' hernam hij, 'uw aanblik bevalt mij, gij zijt nog mijne oude EMILIA!' Dit gezegd hebbende, drukte hij mij aan zijn' boezem en kuste mij regt hartelijk. Toen de eerste aandoeningen een weinig bedaard waren, vraagde ik: 'maar waar is mijne moeder, uwe echtgenoote?' - 'Te *Utrecht*,' was zijn antwoord, 'ik wilde u met haar niet zoo op eens komen bestormen, daarom ben ik in het *Kasteel van Antwerpen* aangeland en meen daar een paar dagen te blijven, totdat gij hier alles tot onzer beider ontvangst in gereedheid zult hebben gebragt.' 'Daartoe (hernam ik) zijn geene twee dagen noodig, alles is zoover ik weet in orde, en wildet gij heden avond komen, ik zou slechts order te geven hebben

dat uw bed opgemaakt werd en een paar schotels bij het avondeten gevoegd.' - 'Wel zoo!' zeide mijn vader, 'dat is braaf, daar herken ik mijne zorgvuldige huishoudster aan!' Door deze woorden gestreeld nam ik een' kandelaar op en verzocht den Heer P. eens met mij rond te gaan. Wij bezochten alle de kamers en had het genoegen, mijn' vader over mijne schikkingen en bezorgingen, zeer tevreden te zien. Voorts vraagde ik, of ik niet mijne opwachting eens bij Mevr. P. mogt komen maken? 'Overtuigd dat gij zulks zoudt wenschen te doen, (antwoordde mijn Vader) heb ik met uw' broeder, dien ik terstond na mijne aankomst ben gaan opzoeken, en met werken op zijne kamer tot mijn genoegen bezig gevonden heb, afgesproken, dat hij u morgen te twaalf ure zal komen afhalen, dan kunt gij beide uwe moeder komen zien, en zullen wij te zamen afspreken, welken dag wij ons hier zullen komen nederzetten.' - Na op mijne dringende vragen betreffende mijn' broeder FREDRIK geantwoord te hebben, dat hij gezond was en braaf oppaste, verliet mij mijn Vader, wiens rijtuig hem even buiten het dorp wachtte, en ik keerde tot mijne bezigheden, zeer tevreden over onze eerste ontmoeting terug. Den dag daaraan kwam mijn broeder op den bepaalden tijd en wij wandelden te zamen naar *Utrecht*, onderweg over de plaatshebbende omstandigheden, over onze verschillende vooruitzigten in de toekomst enz. enz. zoo drok handelende, dat ons de weg

korter dan immer scheen. Met een kloppend hart, traden wij, trad ik ten minste, het *Kasteel van Antwerpen* binnen. Aan de kamer, die mijn Vader ons gezegd had te bewonen, geklopt hebbende, riep deze: ‘komt binnen!’ trad naar ons toe, vatte ons ieder bij de hand en stelde ons aan zijne huisvrouw voor, zeggende: ‘ziedaar mijne twee andere lieve kinderen, van wie ik alle onderdanigheid aan u verwachte, en die ik in uwe gunst aanbeveel.’ Mevr. P. rees uit eene soort van grooten ziekenstoel op, reikte WILLEM de hand toe, kuste mij en zeide: ‘Weest welkom, uw vader spreekt van onderdanigheid en gunst, ik verlang slechts uwe vriendschap en verzeker u van de mijne.’ - Dit begin geviel mij zeer, en nam mij voor onze nieuwe moeder in. U ons geheele gesprek over te schrijven zou een nutteloos werk zijn, daar het meestal liep over de reis en derzelver vermoeijenissen, welke dan ook de reden waren, om welke Mevr. P., schoon zeer welvarende zijnde, in eenen ziekenstoel zat, en niet voor donderdag kon besluiten, om den zwaarwigtigen togt naar *Zeist* te ondernemen. Mijn Vader liet zich die schikkingen welgevallen en er werd bepaald, dat wij dien dag alle te zamen in ons gewoon verblijf het middagmaal zouden houden. Na een groot uur toevens, vertrokken WILLEM en ik. ‘Welnu?’ zeiden wij bijkans te gelijk, zooras wij ons op straat bevonden. - (Ik.) ‘Ik ben wel te vreden, het eerste wat zij zeide, was regt lief.’ - (WILLEM.) ‘Bah!

Fransche complimentjes! zij zal ze ons inpeperen - hebt gij die fijne slimme oogen niet opgemerkt - ik vertrouw haar niet. En dan welke zotte kuren, om daar eenen ziekenstoel te zitten als men frisch en gezond is, en om de vermoeijenissen van eene reis die maandag geëindigd is, niet voor donderdag naar *Zeist* te kunnen gaan! Ik barstte haast uit in lagchen toen zij dat zeide.' (Ik.) 'Nu ja, vreemde vrouwen zijn doorgaans meer dan wij op kleine gemakjes gesteld, maar dat doet niets aan de waarde van de persone.' (WILLEM.) 'Het mag er toe doen of niet, ik voorzie dat gij heel wat met die *madam* te stellen, zult hebben. Ik beklaag u:' (Ik.) 'Beklaag mij niet lieve jongen! laten wij het maar zoo maken dat zij niet over ons te klagen hebbe, dan zal alles wel zijn;' Ons gesprek zou waarschijnlijk over hetzelfde onderwerp langer geduurd hebben, zoo niet, daar wij even op de *Biltstraat* gekomen waren, de boer, van wiens karretje wij wel eens gebruik maken, ons was achterop komen rijden en mij gevraagd had, of ik met hem naar huis wilde? Om mijnen broeder de moeite te sparen van nog eens naar *Zeist* en terug te kuijeren, nam ik des huismans aanbod, aan, en werd door hem te huis gebragt. - De reeds overmatige lengte van dezen brief doet mij besluiten hem hier af te breken en u eerst in eenen volgenden te schrijven, wat ik dan zal weten van moeders komst, die binnen weinige uren plaats hebben moet, en van haar

verblijf in dit dorp, wees ondertusschen hartelijk gegroet van

Uwe Vriendin

EMILIA P.

CII. Brief.
Emilia P. aan Mevrouw d'E.

Zeist, 24 September 1808.

Lieve Vriendin!

Schoon ik mij geenszins vermete, de droefheid eener moeder bij het gemis van een harer kinderen te kunnen beseffen, zoo begrijp ik nogtans zeer wel, dat die droefheid bij uitstek groot moet wezen. Het zal mij dus zeker door u niet ten kwade geduid worden, indien ik u van mijne opregte deelneming in uw ongeluk door een woord schrijvens verzekere. Uit een' brief van KAROLINA M., welken ik gisteren ontving, vernam ik de droevige tijding, dat uw lieve HENDRIK overleden is. Hoe aanvallig, hoe vriendelijk, was dat schoone kind niet nog, toen ik bij u afscheid kwam nemen, hoe weinig dacht ik toen, dat ik hem voor de laatstemaal zag, dat hij mij naar de eeuwigheid vooruit zou streven, en dat de doodskleur zich

zoo ras zou uitstrekken over dat zoo blozend gelaat! O! hoe moet eene zoo teedere moeder als gij zijt, bij het aanschouwen van het lijk hares kinds, te moede zijn! Troost, dunkt mij! is er in zulk eene omstandigheid, uit geen menschelijk woord te scheppen. De godsvrucht van uw edel hart, zal u wijzen op de woorden van Hem, die alleen troosten kan. Hij die de levende kinderen tot zich riep, en in zijne heilige armen sloot, zorgt ongetwijseld voor de zielen der ontslapene kleinen, en neemt die tot zich. Hoe? en in welken rang? vragen wij onkundigen. Ach! laat ons zwijgend vertrouwen dat God het met allen wel zal maken, dat JEZUS de Heiland van allen is. Dat Hij, die u bezoekt, u trooste en u de kracht verleene, om u zonder murmureren aan zijne altijd zekerlijk wijze beschikkingen te onderwerpen, is mijnes harten wensch. - Mij in uw vriendelijk aandenken welmeenend aanbevelende, noem ik mij

Uwe liefhebbende Vriendin

EMILIA P.

CIII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 26 September 1808.

Veel, lieve KAROLINA! heb ik op uwen brief te antwoorden, daarom heb ik hem naast mij gelegd, en zal stuksgewijze te werk gaan, steeds in acht nemende hetgeen gij mij aan het einde zegt, namelijk, dat ik u mijne aanmerkingen moet mededeelen, iets, waartoe ik dan ook de vrijheid zal uitstrekken over het geheele beloop van den brief. Eerst iets nopens hetgeen ons huisselijke betreft. Ja, mijne moeder is gekomen. Onze eerste ontmoeting had plaats te *Utrecht*, waar mijn Vader, om mij zoo niet op eens met eene vreemde persone, gelijk men zegt op het dak te vallen, afgestapt was. Allerminzaamst werd ik ontvangen; Mevr. P. is klein van persoon, zij ziet er vrij jeugdig uit, heeft eene gezonde kleur, heldere oogen, zeer witte handen, eene goede houding en smaakvolle manier van zich te kleeden. Verleden donderdag is zij zich met mijn' Vader hier komen nederzetten, wij hebben toen alle te zamen, mijn oudste broeder mede, hier zeer genoegelijk gegeten. Het huis en de gemaakte schikkingen, schijnen wel te bevallen, ook het dorp

en de omstreken, doch mijn Vader heeft meer dan ik de eer van de wandelingen te laten zien, want mijne tegenwoordigheid bij die soort van uitstapjes, wordt niet altijd meer, gelijk voorheen, vereischt. Daar mijne moeder tot nog toe laat opstaat, en mij de zorg voor de huishouding nog voor eenen onbepaalden tijd heeft aanbevolen, zien wij ons des ochtends dikwijls slechts en oogenblik. Na het eten blijven wij te zamen, maar 's avonds heb ik somtijds de vrijheid om een uurtje naar mijne kamer te gaan. Ik heb van haar een zeer lief klein gouden horologe, met eene lange fijne, zoogenaamde *chaine de venise*, present gekregen. Aan WILLEM heeft zij een groot goud repetitie-horologe gegeven. FREDRIK heeft, hoor ik, een dergelijk van haar ontvangen. Die lieve afwezende broeder komt dikwijls op het tapijt, en als van hem de rede is, vraag ik zooveel, dat, dan althans, mij te antwoorden, alleen stofs genoeg tot onderhoud van het gesprek verschaft, trouwens wij hebben over het algemeen veel te praten, mijn Vader over zijne reis, zoo hij als mijne moeder over *Zwitserland*, en ik over het een en ander hetwelk in dit land, of wel mij bijzonder betreffend voorgevallen is.

Het tweede artikel van uwen brief, betreft, ik zou wel zeggen, uwe mij zeer vleijende verveling op den dag na mijn vertrek. Dan, schoon ik verheugd ben te zien, dat mijn lang verblijf, aan uwer moeder huis, niet tot last is geweest, zou het mij nog aangenamer zijn te vernemen, dat mijne lieve

KAROLINA (mag ik het zeggen) eenigermate door dat verblijf, geleerd had, aan zich zelve genoeg te hebben, zonder in de noodzakelijkheid te wezen, van steeds door uitgaan zich over eenig gemis van gezelschap te troosten. Wat uw bezoek bij LUCIE O. aangaat, ik beken dat het van hare zijde hoffelijker zou zijn geweest, indien zij alle hare nuttige bezigheden had laten varen, om met u wat van nietsbeduidende dingen te kouten, maar in hare opregtheid vind ik niets dat kwalijk kan genomen worden, indien men erkent (hetgeen ieder redelijk mensch toch doen moet) dat er voor eene huismoeder althans oogenblikken kunnen bestaan, in welke zij de wellevendheid aan de uitvoering van haar werk pligtshalve dient op te offeren. Gij kwaamt bij LUCIE enkel om den tijd te korten, zij had dien tijd noodig, waarom mogt zij dan niet zoowel tegen u zeggen: ach laat mij mijnen schat! als gij stilzwijgende haar mogt verzoeken: ‘Ei spil dien schat te mijnen gevalle?’ Wij waren te zamen met het lezen in den Bijbel, in het oude Testament gekomen tot aan het XXIV hoofdstuk van de *spreuken* SALOMONS; het is jammer dat wij niet één kapittel verder zijn gevorderd, want dan hadt gij juist op den dag van welken wij spreken het XXV gelezen, en zoudt daar in het 17de vers iets gevonden hebben, dat u mogelijk belet had, zonder noodzaak bij eene uwer vriendinnen te gaan, de plaats die ik bedoel, is deze: ‘Spaart uwen voet van het huis uwes naasten, opdat hij niet zat van u worde.’

Dan, genoeg over deze zaak. Wat voorts het besteden van uwen tijd betreft - daar zullen wij voor ditmaal maar, gelijk men zegt, een speldje bij steken, gij weet reeds genoeg hoe ik over die zaak denk. - En nu eindelijk iets over hetgeen gij als het lekkerste beetje tot het laatst gespaard hebt Daar het mij toegeschenen heeft, dat gij niet geheel onverschillig aan de oplettendheden van den Heer VAN L. waart, verheug ik mij daarover, dat hij u op eene niet dubbelzinnige wijze heeft doen verstaan, dat ook hij ver van onverschillig over u denkt. Ik had u wel willen zien toen hij met de vinkenhartjes en de *rébus* bezig was, bedrieg ik mij niet, zoo zal uwe houding, zoo zullen uwe oogen, hem wel min of meer gerust hebben gesteld. Evenwel, ik vind niets laakbaars in uw gedrag en indien gij waarlijk den man lief hebt, o! dan wensch ik van heeler harte dat alle hinderpalen voor u beide zwichten mogen, en dat gij welhaast in elkanders genegenheid, door het huwelijk verbonden, dat geluk smaken moogt, hetwelk niet iedereen te beurt valt! - De Heer S. is (om de gewone spreekwijze eens te gebruiken) mijn man niet. Zijne wijze van doen bevalt mij zelden, en wat hij aan het soupé deed en zeide, heeft ook mijne goedkeuring geenszins. Daar er dan toch ten nadeele van LOUISE een gerucht in omloop is, ben ik regt blijde dat zij niet mee aan tafel zat. Zoo gij het wel bedenkt, zult gij het met mij eens zijn; één oogwenk van den Heer S., misschien toevallig op haar gerigt, had

haar in verlegenheid kunnen brengen, ja achterdocht in Mevr. S. kunnen opwekken; hadden de gasten iets aan haar bemerkt, en eene bijzondere aandacht op haar gevestigd - hare onschuld zelfs zou haar niet beschermd hebben tegen kwade uitleggingen van hare minste gebaren. - Uw *postscriptum* alleen vereischt nu nog een antwoord; hadt gij eens naar het kind van Mevr. D'E. laten hooren, gij hadt wél gedaan; waart gij de verlegene moeder eens gaan bezoeken, nog beter. Zeker het leven van het kind waart gij niet in staat te behouden, maar gij hadt deelneming aan de ouderen kunnen betoonen, en dat is altijd iets, het is veel voor iemand die deelneming van anderen tot eigen opbeuring noodig heeft. - En hier mede basta. Groet Mevrouwe moeder mijnentwege, en bedank haar voor de mij op nieuw betoonde vriendschap. Zoo ras het bewuste ambt verkregen en uwe hand dadelijk gevraagd zal zijn, hoop ik zulks van u te vernemen. Wees verzekerd dat ik steeds in hetgeen u betreft een hartelijk deel neem. Vaarwel!

Uwe Vriendin

EMILIA P.

CIV. Brief.
Willem P. aan den heer Alexander P.

***Utrecht*, 28 September 1808.**

Mijnheer, zeer hooggeachte Vader!

Het bevreemde u niet, dat ik schoon zoo zeer in uwe nabijheid zijnde, dat ik iederen dag gelegenheid heb u te spreken, evenwel de pen opvat. De reden die mij aan dit laatste middel, om u over eene zaak van belang te onderhouden, de voorkeur doet geven, is de vrees, die mij bekruipt, dat ik door uw, mij altijd zoo veel eerbied inboezemend, bijzijn, belemmerd, eene mondelijke voordragt, van hetgeen mij zoo na aan het hart ligt, niet genoeg overeenkomstig, mijne eigene belangen, doen zoude. Ik zoude u, geloof ik nooit durven zeggen, wat ik durf schrijven, ik ben verliefd. - Gedurende uw afwezen, heb ik, gelijk u bekend is, een' geruimen tijd bij mijn' oom te *Voorburg* doorgebragt, daar heb ik de kennis, welke ik een paar jaren geleden, oppervlakkig gemaakt had met het lieve meisje, dat mij geheel betooverd heeft, en dat ik zoo gaarne voor altijd door den band des huwelijks aan mij verbonden zoude zien, voortgezet. Haar naam is

CHRISTINA DURY, hare afkomst aan de onze gelijk, zij is vier jaren jonger dan ik, ziet er lief uit, heeft een gezond verstand en eene alleraangenaamste opgeruimdheid van geest - vraag er EMILIA slechts naar, zij zal u gewis mijne getuigenis bevestigen. Ik heb haar wel doen bemerken, dat zij mij niet onverschillig was, maar niets degelijks willen zeggen, eer ik uwe goedkeuring (om welke ik nu vuriglijk smeek) verkregen had. Ik wacht van u de tegenwerping, dat ik nog volle jong ben, en naauwelijks iets als advokaat te doen heb. Ik antwoord. Men kan niet te vroeg gelukkig wezen, en als ik eens een weinig bekend zal zijn, zal ik zeker wel spoedig eene goede praktijk krijgen, de opbrengst van welke, gevoegd bij hetgeen, mij van mijner moeder goed, door u bewezen is, en bij hetgeen ik van uwe vriendschap mogt erlangen, behalve nog het geld, dat CHRISTINA ten huwelijk zou medebrengen, over genoeg wezen zal, om fatsoenlijk een stil huishouden te beginnen. Waarde Vader! gij kent het echtgenot, en stelt het zeker op veel te hoogen prijs, dan, dat ik u zou behoeven af te schetsen, weik heil ik mij mag beloven, van eenen staat, die toch een deel van onze bestemming hier op aarde uitmaakt. Antwoord, bid ik u gunstig op mijne bede, bedenk dat het geluk van mijn leven, van het verkrijgen van de hand mijner beminde, afhangt, en dat ik niets hartelijker verlang dan het aanbod van de mijne, onder uwe goedkeuring te kunnen doen. Mijn hart thans van den

last, welke er op drukte, ontdaan hebbende, teeken ik mij
Mijnheer, zeer hooggcachte Vader!

Uw gehoorzame Dienaar en Zoon

WILLEM P.

CV. Brief.
De heer Alexander P. aan Willem P.

Zeist, 2 October 1808.

Mijn Zoon!

Gelijk alle jonge lieden, ziet gij in het vooruitzigt veel, wat menschen van meer oudervinding en rijpere jaren er bij lang niet in bemerken. Gij zult (volgens uwe meening) slechts een weinig bekend zijnde, spoedig eene genoegzame praktijk krijgen, gij zult over genoeg geld hebben, om een huishouden te beginnen, gij zult niet gelukkig zijn, ten zij gij de hand van uwe beminde verkrijgt! Eer ik u iets stelligs antwoord, wensch ik over de bewuste zaak eens bedaardelijk met u te spreken, daartoe zal, in het laatst dezer week denk ik, gelegenheid zijn. - Dat gij verliefd zijt geworden, verwondert mij niet, dat gij u van het echtgenot een aangenaam denkbeeld maakt, even weinig - ik

zal meer zeggen, veel liever zag ik u wel getrouwd, dan uwe jonge jaren telkens op nieuwe voorwerpen verslingerende, maar ik moet meer van de Juffer weten, dan, dat zij in uwe oogen schoon, vrolijk en met een gezond verstand begaafd is, voor dat ik mijne toestemming, tot uw aanbod aan haar, geven kan. Verban uwe beschroomdheid, wanneer het op een mondgesprek met mij zal aankomen, ik eisch met regt altijd door mijne kinderen als hunnen Vader geëerbiedigd te worden, maar hun vriend en beste raadgever te zijn, heb ik mij altijd ten dierbaren pligt gerekend.

ALEXANDER P.

CVI. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia. P.

Parijs, 5 October 1808.

Behalve al hetgeen gij, mijne lieve EMILIA, mij aangaande LOUISE DERVAL gemeld hebt, heb ik nog van eenen anderen kant berigten nopens haar ontvangen, welke mij zoo verlegen maken, dat ik besloten heb, hoever het jaargetijde ook gevorderd zij, de reis naar *Holland* te ondernemen. Te *Amsterdam* zijnde, heb ik gedacht, zal ik uit eigen

oogen kunnen zien wat er gaande is, mondelinge lessen zullen misschien meer dan brieven afdoen, en ik zal naar bevind van zaken kunnen handelen. Met den Heer en Mevr. DELPACH over mijn voornemen gesproken hebbende, hebben zij in mijn vertrek toegestemd. Mijne afreis was voorloopig op den 28sten van de verloopene maand bepaald: dan twee dagen te voren werden beide mijne *élèves* ziek, en weldra openbaarden zich de mazelen. Toen vermogt ik niet haar te verlaten, ik schreef nogmaals dringend aan LOUISE en stelde mijne reis uit. Sedert dien tijd heeft de ziekte haren geregelden loop en ik vlei mij, dat wanneer dezelve zal geëindigd zijn, ik zal kunnen vertrekken. Wacht mij dan in *Holland* mijne waarde! u weder te zien, zal mij opbeuren en mij te ontmoeten zal u, hiervan houde ik mij verzekerd, aangenaam zijn. Op u ben ik grootsch, EMILIA! uwe denkwijze, uwe handelingen, uwe voornemens zijn mij zoo welgevallig, dat ik uit het doel, hetwelk ik aan het vormen van uw karakter gehad heb, wel eens troost voor mij zelve schep, als somtijds droefgeestige gedachten en vrees voor teleurstellingen in andere opzigten mij verlegen maken. Uwe redeneringen met Mejufvr. M., hebben mijne volkomene goedkeuring, ik geloof waarlijk, dat indien gij altijd met dat meisje waart, gij haar tot betere inzigten nopen en tot wijzere gedragingen brengen zoudt. - Dat uwe eerste ontmoeting met haar, die gij moeder moet noemen, wél geweest is, is mij bijzonder lief; ik wensch zeer

dat gij op den duur elkander in alle opzigten wel zult bevallen; ik verlang iets van uwen omgang in het huisselijke te zamen te vernemen, schrijf mij daaromtrent zoo ras gij het met eenigen grond van ondervinding zult kunnen doen. Met reden was Mijnheer uw Vader met u te vreden, toen hij bij zijne terugkomst u reeds bereid vond, om hem en zijne echtgenoote op te wachten, dat hij u zijne goedkeuring eenigzins betuigd heeft, is mij regt lief. Van bovenmatig of ieder oogenblik prijzen, ben ik nimmer eene lief hebster geweest, maar toch ook heb ik wel ondervonden, dat het nimmer een goed woord geven aan iemand, die zijn uiterste best gedaan heeft, moedeloos maakt, en meer in staat is den ijver te doen verslappen, dan een klein prijsje het is, om dien, die gewerkt heeft, laatdunkend te maken. Dan de stem van uw eigen hart zal u in alles geleiden en u toeroepende: '*gij deedt wel*,' u genoeg zijn. Over eenigen tijd hoop ik mondeling met u te kunnen spreken, en noem mij in dit blijde vooruitzigt steeds

Uwe hartelijk liefhebbende Vriendin

Wed. R.

CVII. Brief.
Kaatje Wilkes aan hare moeder.

Zeist, 9 October 1808.

Och mijne allerliefste moeder! wat is ons huishouden veranderd! ware het niet om Jufvrouw, ik zou nu nog tegen November mijnen dienst opzeggen, zulk een lastise snoeshaan is die nieuwe Mevrouw, die Mijnheer ons daar uit dat vreemde land heeft meegebragt! Had zij Jufvrouw niet, ik weet niet hoe het huishouden gaan zou! Tot tien ure ligt zij in haar bed, dan moet haar *sukela* en warm geroosterd brood boven gebragt worden; als dat op is komt ze beneden; wat zij dan uitvoert weet ik niet, want van zijn leven zien wij haar niet in de keuken; om half twee *presies* moet ze *boljon* hebben, die alle dagen van een kuiken gemaakt wordt, (denk eens welk eene onkoste!) dan gaat ze kuijeren als het mooi weer is, dan eten, dan slapen in eenen grooten armstoel, als of ze nogzoo ziek was, en haar scheelt niet met al; 's avonds speelt zij een kaartje met Mijnheer, en om elf ure gaat zij alweer naar bed! Al heeft jufvr. het nog zoo drok, zoo als laatst met kweepensjes maken, of wel met ons te helpen aan de wasch - nooit

steekt dat mensch hare handen eens uit. Maar ook die handen, daar maakt zij een' afgod van, die worden gesmeerd, ik weet niet waarmee ingewreven, 's nachts met handschoenen bedekt en wat weet ik het! zij zijn zoo wit als sneeuw - maar wat helpt dat als men ze niet gebruikt! Nu in het geheel is dat mensch nog al op haar lieve *korpus* gesteld; ik gaf er wat om moeder, dat gij eens gezien hadt, welk eene menigte koffers en hoeden-doozen zij mêe bragt; ook doet ze alle dagen eene andere japon aan, meestal draagt zij wit, en als daar maar het minste kreukeltje in, of spatje aan is, moet het weg, in de tobbe, zonder dat er ooit aan gedacht wordt welk een tijd en hoe vele moeite er noodig is, om een kleed met zoo vele strooken weer in orde te brengen. Ik ben blij dat er eene kamenier voor haar alleen komt, want ik zou het niet uithouden, ik ben dat met mijne goede jufvrouw zoo heel anders gewend. Wij hebben eene noodhulp gehad, maar die is na acht dagen weer weg gezonden, en raad eens waarom? om dat zij eene spinnekop die in Mevrouws *tolet*-tafel wandelde, niet aan durfde, en Mevrouw was net zoo bang als zij. Toen kregen zij woorden, terwijl Mijnheer het arme beest doodtrapte, en 's anderen daags moest de meid weg. Nu moet *ik* haar helpen. O lieve deugd! welk een lastige post! alleen het korset te rijgen duurt een kwartier, hoe het mensch het uithoudt begrijp ik niet; ik moet aan den veter trekken, als of ik een' bos

stroo toesnoerde, trouwens al wat zij aandoet is te naauw, en het moet evenwel toe. Kijk, al zijn we diep in het najaar, ik zweet er van als het gedaan is, en nooit krijgt men een vriendelijk woord. Ik geloof dat men in haar land door zwarte slaven bediend wordt, want dat dikwijls schellen en roepen, dan om te vragen hoe laat het is, dan om iets aan te reiken dat aan het andere eind van de kamer ligt, dat knorren en graauwen als men niet spoedig genoeg komt, is voor geen christenmensch uit te houden. Maar ik moest van mij zelve niet spreken, ik kan uit mijn' dienst gaan als ik het verlang; voor jufvrouw is het wat anders te zeggen! Dat lieve mensch is er voor al haar leven mee opgescheept. Wel is waar zij hoeft *madam* niet te kleeden, nog zóó naar hare pijpen te dansen als ik, maar al die viezevazen en kuren moeten haar toch ook wel vervelen; eerst had zij nog maar den ouden Heer alleen naar de oogen te zien, en al was die dikwijls lastig en brommig, hij bleef toch haar vader daar ze alles van velen moest, maar nu heeft ze *madam* daarbij te ontzien; dan moet zij beneden komen als zij wel boven wilde blijven, dan naar boven gaan, als ze wel bij het gezelschap zou willen zijn; dan wordt ze midden uit haar werk gehaald om te wandelen, dan zou ze wel willen kuijeren, en Vader en Moeder zijn al uit zonder haar ergens van verwittigd te hebben. Zij klaagt niet, dat is waar, maar ik merk wel zonder dat zij iets zegt, dat het bij lang niet alles

naar haren zin gaat. Evenwel als ik wat zeg, antwoord zij: ‘Houd u bedaard KAATJE, gij moet denken de vrouw is hier vreemd, alles is haar ongewoon, zoo als haar bijzijn aan ons is, tracht door u naar haren wil te voegen u behagelijk bij haar te maken, dan zal het met den tijd wel beter naar uw genoegen gaan!’ - Zoo wordt mij den mond gestopt, en omdat ik niet vrij uit mag praten, heb ik toch eens willen schrijven. Wat raadt gij mij moeder, zou ik blijven of gaan? Ik had al zoo half gedacht, om maar wêer bij mijn' ouden heer den Hernhutter QUESEL te gaan, dan bleef ik toch in de nabijheid van mijne lieve Jufvrouw, en kon haar van tijd tot tijd eens zien, maar daartoe is de kans verkeken, want pas had zich hier door het dorp het gerucht verspreid, dat onze Mijnheer van de reis terug kwam, of QUESEL pakte zijn boeltje zoo wat bij malkander en vertrok. Geen mensch weet waar hij naar toe is, de een zegt hij was bang voor Mijnheer - dat kan ik niet gelooven want hij heette altijd zijn vriend; een ander zegt, hij zat zoo diep in de schulden, dat vind ik eer mogelijk, want ik weet wel dat hij, toen ik bij hem woonde, altijd schraal bij kas was, en den slager en bakker bedroefd om hun geld liet zuchten, ook mij niet altijd mijne huur op den tijd betaalde, maar dan ging hij maar wat flikflooijen en schimpen op de Franschen bij Mijnheer P., en die stopte hem de hand vol. Waarom hij nu niet weer op die manier zich heeft zoeken te redden,

weet en begrijp ik niet. Maar zeker is het, dat niemand weet waar hij gestoven of gevlogen is Adi moeder, groet broeder en zuster van uwe
Bedroefde Dochter

KAATJE WILKES.

CVIII. Brief.
Mevrouw P. aan hare zuster Delphine Rosset.

Zeist, 10 October 1808.

Daar zit ik dan in *Holland*, lieve DELPHINE, op een dorp, ver van alle mijne bekenden verwijderd! mijn man is ond! na zijnen dood heb ik het vooruitzigt om in ruimte te kunnen blijven leven, dit moet ik mij gedurig herinneren, om mijn tegenwoordig lot geduldig te kunnen dragen! O! gij weet het, had ik het eenigzins met mijn gering inkomen te *Genève* kunnen schikken, nimmer had ik de mij aangebodene hand aangenomen! maar ik moest besluiten, om gouvernante of gezelschaps-Juffer te worden, of om als echtgenoote van eenen rijken Hollander fortuin te maken. Dit laatste was dan toch wel het verkieslijkste, maar schoon overvloed veel tot het geluk bijdraagt, het is het geluk zelve niet! dat ondervind ik. - Na eenige dagen te *Utrecht*

van de vermoeijenissen der reize uitgerust te hebben, ben ik het huis van den Heer P. te *Zeist* komen bewonen. Zijne dochter is daar, zijn oudste zoon, die in de stad op kamers woont, komt er zoo dikwijls hij kan of wil. Hoe zijn die kinderen? zult gij natuurlijkerwijze vragen. Wel, vriendelijk, is mijn antwoord, evenwel had ik hen liever van de hand dan zoo gestadig bij en rondom mij. Aan EMILIA ontbreekt geen verstand, en zij is mij van nut in het bestier van het huishouden, maar het is Hollandsch, dat is te zeggen stijf en treurig al wat er aan is, ik wenschte wel, dat zij door een huwelijk te doen mij van den hals kwame, want op den duur zal het leven met haar mij vervelen, maar ik zie er niets op, zij is al wat bejaard, en thans trouwt men hier te lande niet veel. Omtrent den zoon had ik het plan gevormd, hem een huwelijk met onze SÉRAFINE DES SAULES smakelijk te maken, door eerst veel van haar te praten en hare schoonheid te roemen, dan haar van *Parijs* (waar gij weet dat zij thans hare opvoeding ten einde brengt) te laten overkomen en haar aan hem voor te stellen, maar helaas! de Jongeling is verliefd op eene zijner landgenooten en heeft reeds zijns Vaders toestemming tot het aanbieden van zijne hand aan die Jufvr. gevraagd. De zaak mij bekend gemaakt zijnde, heb ik wel allerlei redenen bedacht om mijn' gemaal van het geven van die toestemming afkeerig te maken, maar schoon deze gestreng en norsch jegens zijne kinderen is, gaat hun waar belang hem zeer ter harte, en hij is te

verstandig, om zich door weinig beduidende tegenwerpingen te laten omleiden. Ik ben dus nog niet regt met mij zelve eens, hoe ik mijn plan het best ten uitvoer zal brengen. De tijd hoop ik, en eenige meerdere kennis van *la carte du païs*, zoo als men het noemt, zal mij, hoop ik, de middelen aan de hand geven, om het een of ander ten nutte van mijne maagschap in het algemeen, of van den een of ander uit dezelve, te kunnen doen.

Dat hier te land de Franschen de baas zijn, is mij persoonlijk nadeelig, want dat is de oorzaak dat de Heer P., die eertijds te *Amsterdam* woonde zich op dit dorp is gaan nederzetten en zeer afgezonderd leeft. Het hof is thans in de hoofdstad gevestigd, eene groote levendigheid zal daar ongetwijseld in den aanstaanden winter plaats hebben; schoon ik de gedragingen van de Franschen omtrent *Holland* voorzeker niet goed keur, zou ik er toch niet tegen hebben, personen van die natie in gezelschap te ontmoeten, en al ware het dat ik maar in eenige Hollandsche huizen als Mevr. P. voorgesteld wierd, ik zou sommige gezelschappen kunnen bijwonen en kennissen maken. Ik weet nog niet genoeg, hoe groot de kracht van mijnen invloed op den Heer P. is, om nu reeds te beproeven of ik hem iets tegen zijnen zin zou kunnen doen verrigten, maar ik zal trachten mijn' slag waar te nemen en op eene of andere wijze een' uitstap naar *Amsterdam* te bedingen, want den geheelen winter niemand te zien dan mijn man en zijne kinderen zoude mij

van verveling doen sterven. - Vaarwel mijne lieve groet onze vrienden, groet onze bergen, groet in het algemeen mijn lief vaderland, ik moet er niet te veel aan denken, of het *heimwee* zou mij reeds thans bekruipen.

Uwe liefhebbende Zuster

THÉRÉSE P., *geb.* DES SAULES.

CIX. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 11 October 1808.

Vindt gij niet dat ik wat traag in het schrijven ben? Lieve EMILIA! een woord zij mijne verschooning. *Het ïs kermis!* uit het eene volgt het andere partijtje, en daar ik overal van mede genoodigd wordt, moet ik wel alles aannemen. Evenwel, ik beken het, ik vermaak mij niet altijd evenveel. Dikwijls komt mij ons gesprek op zekeren avond van uw verblijf alhier in de gedachte, en ik moet bekennen, dat ik wel eens verveeld door de eenzelvigheid van vermaken, die ik al dikwijls genoten heb, denk, er kan toch betere geneugte be-

staan! Maar hoe en waarin vind ik die, zonder eene gestadige hulp, zoo als de uwe mij was. Toen gij hier waart, gij weet het, hebben wij wel eens geheele dagen te zamen te huis geweest, zonder dat ik mij in het minst verveelde, gij hadt of iets te vertellen, of iets voor te lezen dat mij aangenaam bezig hield en het was tijd om te *souperen* eer ik er aan dacht dat het zoo laat was. Thans aan mij zelve overgelaten, of met mijne moeder, met wie, mag ik het zoo eens uitdrukken, niet veel bijzonders te praten valt, alleen, wat zal ik doen? Bij en met anderen vermaak zoeken, de kans loopende van het te vinden of niet, is al wat ik vermag. Te wezen zoo als gij zijt, zou mijn vurigste wensch zijn, maar het te worden daartoe zie ik, wat gij ook van de kracht des wils zegt, geene kans, en dat beneemt mij den moed, om er veel werk aan te doen. Evenwel al verder denkende over ons reeds gemelde gesprek, bekruipt mij wel eens de vrees voor den ouderdom, vooral indien ik in ongehuwden staat zou moeten blijven voortleven. VAN L. heeft sedert zijn laatste korte verblijf in *Amsterdam* niets van zich laten hooren; zoo hij eens niets meer zeide of deed, en ik maakte geene andere *conquète!*.... O! ik zag laatst in gezelschap eene oude nietsbeduidende Juffer.... ik schrikte. Hemel! dacht ik, moest ik eens zoo worden, ik wenschte liever heden dan morgen te sterven! Zie hier wat het geval was. Mejufvrouw VAN A. had ons laten noodigen. Wij gingen en vonden bij haar Mevrouw T. en Me-

vrouw VAN F. met hare dochter, naast welke ik mij plaatste (zij is, gelijk gij weet, eene vrolijke, aardige meid). Alles bij de Juffer was even zindelijk en rein, maar op de gladgewrevene tafel mogt men naauwelijks een werkmandje nederzetten, zonder dat zij uitriep: ‘Och lieve! maak toch geene krassen op mijne tafel!’ - Het was koud in de groote zaal waar wij zaten. De knecht wilde het vuur wat aanstoken; ‘Niet meer turven bij JAKOB!’ riep de juffer; en toen zich tot hare oude gezellinnen wendende: ‘de turf is zoo zwavelachtig, als hij hard stookte, zou hij mijn' glad geschuurden haard wel in den grond bederven!’ - Er werden eenigzins vette koekjes gepresenteerd in een zilveren mandje, zoodra de knecht er mee bij zijne meesteresse kwam, zette deze haren bril op en riep uit, den bedienden gramstorig aanziende: ‘ligt er geen papier onder het gebak! gij zijt toch vreesselijk lomp, zoodoende komen er onuitwischbare vlakken in het zilver, doe terstond de koekjes uit de mand en leg een stuk papier op den bodem!’ - ‘Het is goed te zien lieve GEERTRUID,’ zeide Mevr. VAN F., ‘dat gij geene kinderen hebt, anders zoudt gij wel gewend zijn aan krassen op de tafel, aan somtijds wat zwartachtige haardsteeden, en aan eenige vlakjes hier en daar!’ - ‘Het zoude mij zeker lastig zijn mij daaraan te moeten gewennen,’ hervatte zij, ‘het kindje dat ik heb, doet geen kwaad, niet waar Finetje? kom hier! kom bij de vrouw!’ Met sprong er eene groote

dikke spierwitte kat op haren schoot, die kreeg melk te drinken, werd getroeteld, geliefkoosd, gekuscht! haar gezelschap, haar lieveling genoemd. ‘Met die lieveling moet gij aardig kunnen praten!’ zeide Mevr. VAN F. lagchende: ‘Nu ja.’ antwoordde GEERTRUID zeer ernstig, ‘meer dan gij denkt. Het beest is zoo verstandig, dat het menig mensch zou beschamen, het kan naar mij zitten luisteren alsof het mij verstond, als ik het 's middags niet spoedig genoeg wat eten geef, maakt het een geluid als wilde het zeggen, krijg ik niet wat? en als ik het kluwen van mijn breiwerk laat vallen, dan weet Finetje dat weder zoo aardig naar mij toe te rollen, dat het een vermaak is het te zien!’ - ‘Eet gij dikwijls alleen te huis?’ vraagde Mevr. T. ‘ik dacht gij hieldt nog al van hier en daar te gaan.’ - ‘O! zeer veel houde ik daarvan,’ antwoordde Jufvr. VAN A., ‘maar wat zal ik u zeggen, mijne oude bekenden vallen zoo zoetjes aan weg, en de jonge lieden schijnen tegenwoordig zoo bang voor menschen van meer jaren te zijn, dat die mij weinig noodigen.... Omdat zij zoo lastig is!’ fluisterde mij JEANNE VAN F. in het oor. GEERTRUID hoorde dit niet en ging voort. ‘Daar is nu dat nufje MIETJE C. schoon ik haar honderdmaal op mijn' schoot gehad heb, nooit heb ik brood bij haar geproefd, men zou zeggen: iemand die pas een jaar getrouwd is en een huishouden heeft, kon nog wel iets van eene persone van mijne ondervinding leeren, maar

neen, de jonge dames zijn thans zoo wijs, dat, als men haar wat zeggen wil, zoo als ik gepoogd heb te doen, aangaande hare dienstmaagden, die alle avonden de deur uitliepen, of betreffende haren knecht, die, zonder mij te groeten, mij op de straat eens bijkans omver liep, zoo toonen zij zich gebelgd en gedragen zich, als wilden zij zeggen: bemoei u niet met mijne zaken! En dan HANSJE D'E, aan wie ik zóó voorgehouden heb, dat zij hare kinderen niet zooveel aan de opene lucht moest blootgeven - dat zij ze toch vooral niet moest laten *vaccineren*, enz. enz., die noodigt mij bijkans ook nimmer meer; nu is haar HENDRIK dood, ik zal haar niet gaan *condoleren*, dan zal zij toch wel bemerken dat ik over haar gedrag geraakt ben!' - Wij hoorden muzijk maken in het huis naast dat van GEERTRUID. 'Sus!' zeide JEANNE; 'laat ons eens luisteren.' - 'Wat is het?' vraagde Jufvr. VAN A. 'zingen ze daar naast weer? O! dat is een volkje, alle avonden maken zij een geweld dat mijn huis er van davert, ik geloof dat die Jufvrouwen vrij luchtig zijn; laatst zag ik van boven van mijne slaapkamer dat de eene in den tuin de hand schudde aan een' officier; als zij dat in den tuin doet, kan men wel nagaan wat er in huis gebeurd! ik ken de menschen niet, maar ik heb er geene groote gedachte van.' - 'Vergun mij te zeggen Mejufvrouw (zeide JEANNE hierop) dat ik bijna durf verzekeren dan uw kwaad vermoeden

hier niet gegrond is, ik ken uwe buren zeer wel; de oude Heer B. is makelaar, hij heeft vele kinderen, zij houden van muzijk en vermaken zich daar des avonds mede in plaats van uit te gaan. Ik ga met de twee jongste meisjes op de kathechesatie en weet toevallig dat de officier die eene van haar laatst vaarwel zeide haar broeder is.' GEERTRUID deed als of zij dit niet hoorde, rolde hare breikous, die niet veel gevorderd was, op, en vraagde of de dames niet een partijtje wilden maken, zeggende: 'Wij hebben nu, dunkt mij al genoeg gewerkt, als wij zoo laat beginnen, kunnen wij slechts een paar *Rubbers Wisk* afspelen.' Er kwam een tafeltje. JEANNE en ik niet mede spelende, bleven te zamen zitten praten. 'Ik kan de lastertong van die GEERTRUID niet hooren gaan, zonder boos te worden (zeide Jufvr. VAN F.) 'ik houde niet van bij dat mensch te komen, altijd heeft zij wat op anderen te zeggen, mijne moeder zegt zij weet niets, zij doet niets dan begluren wat hare buren doen, om er *à tort et à travers* over te babbelen, de meiden op de hielen zitten en bespieden, en met poesje spelen. Veel uitgaan zou zij gaarne, dan, niet wijl zij oud is, maar omdat zij zich met allerlei haar niet rakende dingen bemoeit, en overal kwaad uit zuigt, wil men haar niet gaarne hebben; nu loopt zij nog wel eens rond om raad te geven, maar bij velen krijgt zij niet te huis. Als zij eens ziekelijk wordt beklaag ik haar, zij zal door

niemand wet liefde opgepast worden.' - 'Heeft zij niet eens (vraagde ik) eene gezelschaps-Juffer gehad?' - 'Niet ééne (antwoordde JEANNE) maar wel drie of vier, doch geen mensch kon het bij haar uithouden, zoo plaagde zij iedereen. Nu heeft zij al gepraat van haar nichtje bij haar te nemen, het kind is er doodelijk bang voor, en bij geluk houdt de Vader het tegen, zij is toch al zoo *exigeant* voor de kinderen van haren broeder, dat, indien er een van bij haar moest wonen, dat schaap het spoedig, geloof ik, besterven zou!' - Hier werd de slemp binnen gebragt, ik bood mijn' dienst aan om te schenken, deed zulks en gaf de kopjes aan. 'Wel TRUITJE! (zeide Mevr. T) nu hadt gij ons wel eens uit uwe nieuw gekochte lange lijzen mogen laten drinken, ik heb gehoord dat zij zoo mooi zijn!' - 'Mooi zijn zij inderdaad,' antwoordde Jufvr. VAN A., 'maar om u de waarheid te zeggen, ik ben er wat bang voor, laatst heeft mijn knecht al een ruitertje te paard gebroken, dus laat ik liever mijne lijsjes in de kas.' - 'Zoodoende hebt gij er toch niet veel aan (hervatte mijne Moeder) wat kan u het fraaije goed schelen als gij het niet gebruikt?' - 'Ik weet dat ik het heb,' hernam GEERTRUID, 'en dat is mij genoeg.' - 'Zoudt gij wel gelooven (beet mij JEANNE in het oor) dat dit mensch een kamertje vol allerfraaist oud porcelein heeft, en dat er bijkans nooit iets dan dit leelijke misbak uit de Amstelfabrijk voor den

dag komt!' - 'Het is dwaas!' riep ik uit. 'Wat is dwaas?' vraagde GEERTRUID op een' toon, die mij deed verschrikken. 'Dat de kat zoo digt bij het vuur ligt, Mejufvrouw! en gevaar loopt hare pooten te branden;' voegde haar JEANNE schielijk toe. 'Ach! mijn arme poesje (riep de Juffer) kom hier, kom liever weêr bij mij!' Finetje werd weder op den schoot genomen en de dames speelden voort met eene belangstelling van den kant van GEERTRUID alsof haar leven er aan hing, tot dat de koets van mijne moeder kwam, en wij vertrokken. - Gisteren ben ik een uurtje bij HANSJE D'E geweest.... beter laat dan nooit, zult gij zeggen, hou u maar stil, want ik vind zelve dat het wat laat geweest is, maar, het al van dag tot dag uitgesteld hebbende, wilde ik er liefst niet dan met mijne moeder naar toe gaan, en deze heeft, om eene zware verkoudheid eenige dagen het huis moeten houden; nu dan gisteren waren wij daar, een brief van u kwam ten voorschijn, de goede, bitter bedroefde moeder, stortte tranen, terwijl zij dien aan ons voorlas, en prees vervolgens zeer hoog uwe hartelijkheid en uw goed verstand. Ik beken, dat ik mede aangedaan was over hetgeen gij geschreven hebt, en dat ik in deze zaak al wederom een bewijs heb gezien, van uwe naauwgezette betrachting van hetgeen gij kleine pligten noemt. Trouwens, iedereen doet u regt. Zeer dikwijls wordt er over u gesproken, en allen uwe bekenden doet het leed dat gij vertrok-

ken zijt en misschien den geheelen winter niet weder in haren kring zult verschijnen. - Uwe ontmoeting en de eerste dagen van uwen omgang met Mevr. P. schijnen genoegelijk geweest te zijn, ik hoop dat gij elkander wel zult blijven bevallen, dan kan haar bijzijn u tot eene aangename verpoozing in uwe eenzaamheid verstrekken. Hoe het zij, schrijf mij zoo dikwijls gij het zult kunnen doen, en wees steeds verzekerd van de hartelijke vriendschap van

Uwe

KAROLINA M.

CX. BRIEF.
Emilia P. aan mev. de Wed. R.

Zeist, 12 October 1808.

Eene vreugde zoo groot als die mij door uwen laatsten brief werd aangebragt, mijne dierbare! is mij in lang niet te beurt gevallen. Gij komt herwaarts! ik zal u naar alle waarschijnlijkheid weder zien! O! het is misschien niet wél gedaan, maar ik vergeet het droevige van de reden, die u noopt herwaarts te komen, door het streelende vooruitzigt van u te omhelzen. Zeker begrijp ik dat, daar

LOUISE DERVAL uit het haar bedreigend gevaar te redden, uwe hoofdbedoeling is, gij voornamelijk den tijd te *Amsterdam* zult doorbrengen, maar ik vlei mij echter dat *Zeist* niet onbezocht door u zal gelaten worden. Had ik daar de vrije beschikking over het huis hetwelk ik bewoon, hoe gaarne bood ik het u aan, om daar zoolang gij het zoudt goedvinden te vertoeven, maar gij weet zulk een aanbod te doen, is boven mijne magt, ik moet dus den loop der omstandigheden afwachten, om te weten wanneer, na uwe aankomst, waar en hoe dikwijls het mij vergund zal wezen u te zien, u op mijn gemak te onderhouden! Veel heb ik te zeggen, omtrent vele zaken wensch ik uwen raad in te nemen. Mijn leven is thans niet aangenaam. Mev. P. is geen mensch naar mijnen smaak, ik vrees dat ik nooit zal kunnen gewennen aan hare vreemde manier van denken en van doen. Of haar invloed op mijn' Vader, wel altijd ten voordeele van zijne kinderen werkzaam is, hieraan twijfel ik; uit eene en andere kleine voorvallen heb ik, dunkt mij, het tegendeel kunnen bemerken. Wat zij omtrent mijn' broeder WILLEM voor heeft, weet ik niet, maar zoo dikwijls dit maar eenigzins mogelijk is, smaalt zij op zijne liefde voor Jufvr. DURY, schoon zij dit meisje in het geheel niet kent. In een onderhoud, hetwelk WILLEM met Vader over zijne voornemens had, gaf deze hem hoop, dat hij, indien eenige inlichtingen, welke hij betreffende de familie DURY zou trachten te beko-

men, gunstig waren, en wat hij van CHRISTINE zou vernemen haar voordeelig was, zijne toestemming tot het vragen van hare hand door mijn' broeder, wel zou kunnen geven; en sedert is er niets tot bevordering van die zaak gedaan, integendeel spreekt mijn Vader van uitstel, van ongunstige vermoedens, van allerlei hinderpalen, aan welke hij, zoo het schijnt, in het eerst niet heeft gedacht, waarvan het gevolg is, dat WILLEM, die zeer opgeruimd was, thans neerslagtig is, en weldra, vrees ik, zijn geduld zal verliezen. De dienstboden kunnen hare nieuwe meesteresse niet lijden, en zouden zeker, indien ik het hooren wilde, mij gedurig met klagten over haar aanloopen. Ik ben gestadig bezig met alles, zoo als men zegt, in het gelijk te breijen, maar daar de partij welke ik verdedig, niet *die* is, welke mijn's inziens, gelijk heelt, is die taak bij uitstek moegelijk. Of ik aan mijne moeder beval, weet ik niet, maar het kan, dunkt mij, niet wezen, onze karakters loopen te veel uit elkander. Het spijt mij dat wij niet tegen den zomer in plaats van tegen den winter gaan, want indien ik het geluk niet heb Mevr. P. te behagen, weet ik niet, hoe wij genoegelijk de vele lange avonden slijten zullen; onze smaak wat het lezen betreft, is zeer verschillend, met handwerken houdt mijne moeder zich geheel niet op, en partijtjes, zoo als zij zegt, dat zij in *Zwitserland* dagelijks had, zijn haar, op dit dorp, niet te bezorgen. Zij spreekt veel van *Amsterdam* en van den

lust, dien zij zou hebben, om die stad te zien, maar ik twijfel, of mijn Vader zal kunnen besluiten, om er naar toe te gaan, in een oogenblik, dat het hof met al deszelfs omslag en nasleep daar gevestigd is. Evenwel, indien ik van de partij mogt zijn, zou ik gaarne zien, dat wij naar de hoofdstad vertrokken, tegen den tijd dat gij daar komen zult, gaarne beloofde ik niet één gezelschap bij te wonen, mits ik mijne avonden met u slijten mogt.... De etensbel luidt; ik moet uitscheiden.

Den 12 October, des avonds.

Nu raadt gij niet, mijne lieve, wat ik hier nog bij te voegen heb? Onder het eten vraagde mijn Vader mij, of ik den geheelen dag niet uit geweest was? Ik antwoordde neen, omdat ik aan u had willen schrijven; Mevr. R. komt immers in *Holland?* hernam hij, en daar ik dit met ja beantwoordde, ging hij voort, zich tot zijne echtgenoote wendende: ‘Wel, lieve THÉRÉSE, in die overkomst doet, zich, dunkt mij, eene uitmuntende gelegenheid voor u op, om uwe nicht herwaarts te doen komen. Indien Mevr. R. zich met haar wilde belasten, zou zij de reis gemakkelijk en gevoegelijk kunnen doen.’ - ‘Waarlijk dat is *excellent* van u bedacht!’ hernam mijne moeder. ‘Zoudt gij, lieve EMILIA, de *propositie* aan uwe *amie* willen doen? Zoo verzoek Mevr. R. een' brief, dien ik u, om in den uwen te sluiten, geven zal, te doen bezorgen, bij *Madame* FAVRART

ruë St. Honoré, waar mijne *niece* school ligt - voorts met de *petite* SÉRAFINE hare schikkingen te maken en mij haar mede te brengen. Natuurlijk zullen de reiskosten half voor mijne rekening zijn, en Mevr. R. wordt eene kamer hier ten huize aangeboden, om van de *fatigues du voyage* eenige dagen uit te rusten.' Ik zag zijdelings mijn' Vader aan (die ik weet dat in het geheel niet van logeergasten houdt) om te weten wat ik antwoorden moest. Ik meende in zijn gelaat te bespeuren, dat het hem berouwde van de zaak gerept te hebben, maar hij sprak niets. Ik zeide dan: 'Indien mijn Vader het mede goed vindt, zal ik schrijven wat mijne moeder verlangt.' 'Uw Vader is veel te *complaisant* (was moeders antwoord) om de uitbreiding, die ik aan zijn eigen voorstel geef, niet goed te vinden.' Wederom ondervraagde ik stilzwijgend den Heer P., maar hij wendde het hoofd van mij af. Wij stonden van tafel op; met meer ijver, dan ik haar immer zag betoonen, begon moeder te schrijven, na mij nogmaals verzocht te hebben, aan haar verlangen te voldoen; en daar mij niets aangenamer wezen zou, dan onder één dak met u te zijn, ging ik mij kwijten van mijnen aangenamen last. Van SÉRAFINE, haar's broeders kind, heb ik Mevr. P. reeds dikwijls hooren spreken, zij roemt hare schoonheid zeer, en betuigt meermalen haar verlangen, om haar weder te zien, maar van het komen in *Holland*, had ik nog niets vernomen. Indien mijn Vader niet volstrekt gewei-

gerd had, uit *Zwitserland* terug keerende, over *Parijs* te trekken, zou mijne moeder deze lieveling daar zijn gaan zien, maar hij heeft in dit opzigt vol gehouden en het *moordhol*, gelijk hij *Frankrijks* hoofdstad niet ten onregte noemt, niet willen betreden. Hierin dan heeft moeders invloed gefaald, anders is die, dunkt mij, vrij groot; genoeg om dit te bewijzen, zou alleen zijn, dat zij verkregen heeft een in *Frankrijk* opgevoed kind hier te mogen laten komen, en zoo het schijnt eene mede inwoneresse van ons huis te doen worden. Hoe mijn' Vader die inwoning op den duur bevallen zal, weet ik niet, naar zijne manier van denken vóór zijn huwelijk te oordeelen, zou ik menen, slecht, maar ik zie dagelijks zooveel anders dan het te voren was, dat ik geene juiste gevolgtrekkingen meer maken kan. - En nu, mijne waarde! voldoe, zoo gij kunt, aan het verzoek van Mevr. P. breng SÉRAFINE hier, en wees verzekerd, dat, hoe hartelijk zij ook door hare tante zal ontvangen worden, die hartelijkheid niet overtreffen zal degene, met welke gij verwelkomt zult worden, door

EMILIA P.

P.S. Ik moet hier nog even bijvoegen, dat er iets is, hetwelk mij veel genoegen verschaft; het betreft de overtuiging, welke mijn Vader bekomen heeft, van de slechtheid van den Hernhutter. Deze man heeft de komst van den Heer P. niet durven afwach-

ten, maar is, zoo ras hij die komst aanstaande wist te zijn, stil, men weet niet waarheen, vertrokken. Mijn vader dit gewaar geworden zijnde, heeft mij gezegd, dat inderdaad QUESEL mij van verkeerde handelwijzen beschuldigd had, en heeft mij den brief van dien snooden en het antwoord laten zien. 's Mans gekwetste eigenliefde heeft hem zeker verleid, om te handelen, zoo als hij gedaan heeft, maar hij kende den Heer P. noch mij, indien hij gedacht heeft, dat zijn plan zoo gemakkelijk slagen zou. - Gij begrijpt, dat ik nu geheel van de vrees voor een gedwongen huwelijk, of verdere onaangenaamheden daaromtrent verlost ben.

CXI. Brief.
Willem P. aan Emilia P.

Utrecht, 20 October 1808.

Zeg mij, EMILIA, waar aan hapert het toch, dat ik niets hoor van Vader? Heeft hij, ingevolge mijn verzoek, iets gedaan, om die narigten, welke hij verlangt, nopens Jufvr. DURY, in te winnen, of leidt hij mij om den tuin, en handelt hij niet? Het is nu

veertien dagen geleden, dat ik met hem over mijne voornemens sprak, en hij mij, op zijne wijze, vriendelijk te woord stond, en sedert dien tijd is het mij toegeschenen, als ware hij van gedachten veranderd. Zou ook moederlief er onder knoeijen? Zou zij ook, God weet welke, redenen hebben, om mij tegen te werken? Gij, die alle dagen met haar zijt, moet er iets van bemerken, indien mijn vermoeden gegrond is. Schrijf het mij, zoo gij, even als ik, over dit stuk denkt, of zoo gij iets met zekerheid weet. Ik heb met eene zaak, in welke ik als advokaat geraadpleegd ben, te veel te doen, om in het laatst van deze week te *Zeist* te kunnen komen, ook zou ik misschien niets aan Vader durven zeggen, hoe ongeduldig zijn stilzwijgen mij ook maakt, maar zoo *madam* mij eene poets speelt wil ik het weten. Dan zal ik mij jegens Vader niet meer inhouden, mij niet om zijne toestemming bekommeren, voor mij zelven handelen, en toonen, dat ik mij niet meer als een kind wil laten ringelooren. Ik verwacht van uwe vriendschap dat gij u mijne zaak zult aantrekken, en mij schrijven hoe de vork aan den steel zit.

WILLEM P.

CXII. Brief.
Emilia P. aan Willem P.

Zeist, 21 October 1808.

Bedaar, lieve WILLEM! bedaar. Gij weet Vader heeft nimmer, noch jegens ons, noch jegens iemand anders, zijn woord gebroken. Heeft hij u beloofd naar de familie en de persone van uwe beminde te vragen, hij zal het zeker doen, misschien heeft hij het reeds gedaan, maar wacht met u zulks te zeggen, hetzij om u geene verstrooijing van gedachten bij uwe tegenwoordige drokke bezigheden te veroorzaken, hetzij om andere redenen, die wij niet behoeven te kennen. Indien er zich eene voegzame gelegenheid opdoet, wil ik wel eens aan vader zeggen, dat gij naar uitsluitsel verlangt, maar ik zal zeker van uwe bedreigingen niet reppen. Lieve broeder! vergeef mij, dat ik het u openhartig zeg, die bedreigingen komen zeker uit eene opwelling van haastigheid voort, zij passen u niet, gij moet u zelven beteugelen. Hoe nu? Zoudt gij na zoo lang een behoorlijk onderworpen zoon geweest te zijn u thans weerbarstig toonen en uwen kinderlijken eer-

bied vergeten? Dit verhoede de hemel! De gevolgen van zulk een gedrag zouden ongetwijfeld hoogst nadeelig wezen aan uw belang, aan uwe rust. Ik wil gaarne voor u doen wat in mijn vermogen is, maar verbroddel gij niet, door uwe drist, wat ik door zachtheid mogt kunnen winnen.

EMILIA.

CXIII. Brief.
Kaatje Wilkes aan hare moeder.

Zeist, 25 October 1808.

Alweêr een brief van KA! zult gij wel zeggen, lieve moeder! Ik verwonder mij zelve dat die handen, die voordezen slechts den boender of den luiwagen konden hanteren, nu zoo dikwijls met de pen bezig zijn; maar zoo als ik reeds schreef, ik moet praten en kan het niet met den mond, zoo ga het door papier en inkt. Gij moet dan weten, dat sedert mijn' laatsten er alweêr nieuwe grappen zijn voorgevallen. Onze *madam* (mevrouw wil ik haar niet noemen, die naam is te mooi, ik zeg maar *madam*, want zij is eene regte *madam*) was sedert

eenigen tijd heel wat beter *gehameurd* dan voordezen, zij sprak van *Parijs*, van een SÉRAFIJNTJE, dat hier komen zou, ik dacht al: nu het zal mij benieuwen wat dat voor een ding wezen zal, en kijk, daar op een' middag.... vrijdag, geloof ik - neen, zaturdag den 22sten was het, ik had net aan den bakker warm brood voor 's avonds besteld, daar komen de brieven, daar hoor ik zoo gillen en schreeuwen in de zijkamer, ik loop naar boven, Jufvrouw holt naar beneden, en wat vinden wij, *madam* in eene appelflaauwte op den grond liggende mijnheer bezig met haar te wrijven, met goed uit een reuksleschje, dat altijd, sinds zij hier is, op den schoorsteenmantel staat - en waarom was dat alles? het SÉRAFIJNTJE was dood!! Ik moest naar den dokter - toen ik weêr te huis was, vond ik *madam* te bed, Mijnheer en Jufvrouw er bij. Toen eerst hoorde ik dat het SÉRAFIJNTJE een nichtje was, dat had moeten overkomen met de oude *mammesel* van Jufvr., en dat het gestorven was eer zij op reis waren gegaan. Toen kreeg ik toch medelijden met de zieke, maar ik vond altijd, dat zij zich wat heel erg had aangesteld voor een kind, wier vader en moeder nog leven, en waar zij slechts moei over is. Om nu te vertellen hoe het alle dagen gegaan is, zou te langdradig wezen, maar dat moet ik nog zeggen, dat er alle nachten gewaakt wordt, dan door Jufvrouw, dan door mijne kameraad, dan door mij, zonder noodzaak, naar mijn domme verstand, want het mensch slaapt uren ach-

ter een, het is voor ons om ziek te worden, want het wordt 's nachts al braaf koud, en men mag geene vonk vuur in eene stoof hebben! Evenwel is Jufv. weêr een voorbeeld van allerlei goedheid en inschikkelijkheid, zij past *madam* op alsof die hare eigene moeder ware, en als ze wakker is, dan is het geene gemakkelijke taak, men kan het al ligt bij haar verbruijen, en zij heeft zoo vele vreemde invallen en malle noten op haren zang, dat het is om er averegts uit te loopen. Welhaast komt bij geluk de nieuwe kamenier in haren dienst, dat zal, hoop ik, den onzen wat verligten; ik hoop maar dat er niet weêr spinnekoppen zullen komen, of dat het mensch er ten minste niet bang voor wezen zal! Nu moeder blijf gezond, dat wenscht u

Uwe

KAATJE WILKES

CXIV. Brief.
Emilia P. aan Willem P.

Zeist, 26 October 1808.

Lieve WILLEM! ik heb u goede tijdingen mee te deelen, dus wees gerust nopens uwe belangen,

en werk met opgeruimdheid aan de uw opgelegde taak voort. Gisteren avond, eens weder naar oude gewoonte met mijn' Vader alleen souperende, wendde ik het gesprek op uwe liefde jegens Jufvr. DURY, ik zeide van haar al het goed dat ik bij mogelijkheid zeggen kon, en vraagde of er al eenig berigt haar betreffende, ingekomen was? deze vraag met ‘neen’ beantwoord zijnde, hernam ik: ‘Ik hoop dat er toch spoedig iets van dien aard komen mag WILLEM zou moedeloos worden indien zijne on zekerheid veel langer duurde en hij heeft zich, dunkt mij, zoo eerbiedig jegens u gedragen, dat gij zeker hem niet langer in twijfel zult laten, nopens de u gevraagde toestemming, om zijne hand te mogen aanbieden, dan het onvermijdelijk wezen moet?’ Voorts nam ik een' vrolijkeren toon aan en schetste het genoegen, hetwelk voor ons allen zou voortvloeijen uit uw huwelijk met eene aanminnige persone, in zulke fraaije kleuren, dat mijn Vader glimlachte en zeide: ‘Ik wil hopen dat alles gaan moge zoo als WILLEM verlangt, de familie DURY is mij van ouds zeer wel bekend, indien het bewuste meisje is zoo als hare moeder in dier jeugd was, wil ik haar gaarne als mijne schoondochter omhelzen.’ - Heden morgen merkte ik dat Vader drok bezig was met schrijven, en ik had gelegenheid om te zien, dat een der brieven naar *Rotterdam* gerigt was, waaruit ik vermoede, dat er uwe zaak in behandeld is geworden. Heb dus nog een weinig geduld en al-

les zal, vlei ik mij, naar genoegen gaan. Mevr. P. blijft nog in dezelfde omstandigheid, indien gij hier niet kunt komen, om naar haren welstand te vragen, moest gij eens iemand te dien einde zenden, men zou zulks vriendelijk van u vinden en het zou goed kunnen doen. Vaarwel, ik ben in haast

Uwe liefhebbende Zuster

EMILIA P.

CXV. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 27 October 1808.

Ik schrijf u gaarne, mijne lieve, maar wenschte wel u aangenamer te kunnen onderhouden, dan het mij ditmaal mogelijk wezen zal. Ik zit bij het bed van mijne moeder, wier gezondheid door eene onverwachts gekregene bedroevende tijding, zeer geschokt is. De zaak is deze. Een nichtje van Mevr. P., een, volgens haar zeggen, zeer schoon en veel belovend meisje, 16 jaren oud, werd te *Parijs* opgevoed, mijne Moeder wenschte haar bij zich te hebben, mijn Vader had in het plan van haar te laten overkomen bewilligd, en daar mijne oude gouver-

nante Mevr. R. zich herwaarts meende te begeven, had ik op last van mijne ouderen aan deze laatste geschreven, om haar te verzoeken, de Juffer met zich op reis te nemen. Mijne moeder niet twijfelende, of Mevr. R. zou aan haar verlangen voldoen, verheugde zich reeds in de gedachte, van weldra hare lieveling te zullen omhelzen, toen er uit *Frankrijk* een brief kwam, welks inhoud later bevestigd werd door een' uit *Zwitserland* van Mevr. ROSSET (mijner moeder oudere zuster) in welke beiden het overlijden van het meisje gemeld werd. - Deze tijding trof Mevr. P. uitermate, gelijk wel te begrijpen is, hare zenuwen raakten in beweging, zij kreeg eene flaauwte die wel een halfuur duurde, en sedert blijft zij nog zwak en ongesteld. Mijn Vader is natuurlijkerwijze zeer met haren toestand begaan, en nevens mij gedurig bezig met haar op te passen, en zooveel mogelijk te troosten. Deze omstandigheden maken onze tegenwoordige manier van zijn, vrij treurig. Mijn broeder WILLEM is in lang niet hier geweest, en het droevig aanzien van de natuur in dit zoover gevorderd, en door gestadige regens van derzelver schoon beroofde saizoen,(*) brengt het hare bij, om mijne gewone opgeruimdheid zeer te verminderen. Eene aanmerking, die ik op uwen brief gemaakt heb, moet ik u toch mededeelen; zij betreft uw gebrek aan moed tot zeker pogen, wijl

(*) Het regende bovenmate veel in het najaar van 1808.

u het bereiken van uw oogmerk moeijelijk schijnt, hier, mijne lieve! slaat gij den verkeerden weg in; hoe waardiger net oogwit is dat men bedoelt, hoe ijveriger men behoort te werken, om hetzelve te treffen; dwaas ware het te denken, dat iets zeer wenschelijks ons zonder eenige de minste moeite van onze zijde zou toevloeijen, houdt men dus op van er naar te streven, zoo houdt men stilzwijgend op het te willen, ten minste men bekent dat het verlangde voorwerp ons der moeite niet waardig is, om er onze vadzige rust om te storen. Laat ik u dit gezegde door een voorbeeld ophelderen. Stel eens, de Heer VAN L. vond zoovele moeite aan het bejagen van den post naar welken hij verlangt, dat hij alle aanzoek te dien opzigte liete varen, en maar wachtte tot hij hem van zelven aanwoei, zou u zulks bevallen, zoudt gij niet geneigd zijn te zeggen: hij schijnt zich om mij niet meer te bekommeren, want hij verzuimt te doen, wat tot de verkrijging van mijne hand onontbeerlijk was, ik meende hem meer waard te zijn, maar zie nu dat ik mij bedroog. Brengt gij dit op de zedelijke verbetering over, zoo zult gij zeker uwe eigene laauwheid laken, weder *willen* werken, dus weder aan het werk gaan en met meer zekerheid vorderingen maken, dan de Heer VAN L. tot het verkrijgen van zijn ambt, ooit hebben kan. *Zoek, en gij zult vinden, klop, en u zal open gedaan worden*, beveelt en belooft ons de Schrift, maar *neem van hem het talent weg, en geef het dien, die de*

tien talenten heeft, wordt daar gezegd, betreffende hem, die noch gezocht, noch geklopt had, maar ledig, werkeloos, was blijven zitten. Gij begrijpt, lieve KAROLINA, dat ik dit alles in het algemeen zeg, wijl ik het voor waarheid houde, maar geenszins, omdat ik mij zelve voor zoo verheven aanzie, dat ik mij tot een model aan u wil opdringen of meenen zoude, dat, wat gij mij vleijends zegt, geheel op waarheid zou gegrondvest zijn; neen, ik zie dit aan als een blijk van uwe partijdigheid, maar wensch mij altijd toch zoo te gedragen, dat die gunstige partijdigheid door mijne schuld niet afneme, en u zulken raad te geven, als ik begrijp, dat uw meeste geluk bevorderen kan en, hoe meer deugd, hoe meer geluk. - Een ouderdom zoo als die van Mejufvrouw VAN A., is zeker schrikwekkend, en wel geschikt om jonge lieden aan te sporen, tot het opdoen van zoodanige hulpmiddelen als er waarlijk bestaan, om in eenen, gevorderden leeftijd anders te zijn dan GEERTRUID is. Ongelukkig is de mensch (altijd van natuur een lievend schepsel) als hem geen ander voorwerp van teederheid overblijft, dan een hond of eene kat, maar nog ongelukkiger, wie geene betere bezigheid kent dan het praten met een redeloos beest, het begluren van de geburen, het berispen van anderer daden, het al te naauwlettend zorgen voor het huisraad, en het kaartspel! Uwe beschrijving van GEERTRUID'S verkeerdheden heeft mij vermaakt, ik vond er veel in dat ik ook wel eens gelegenheid gehad heb op te merken, schoon niet altijd

in oude Jufvrouwen. Onder die zijn er ook zeer achtingwaardige personen, welke in haren kring nut doen. Zeker, daar het eigenlijk onze bestemming is te trouwen, kinderen te hebben en voor deze alsmede voor de buishouding te zorgen, zoo behoort ieder meisje zich van jongs af aan, op het verkrijgen van de bekwaamheden, welke zij vermoedelijk eens zal uit te oesenen hebben, toe te leggen, maar het kan zijn dat wij onze groote bestemming niet bereiken, en daarom is het raadzaam al vroeg iets te leeren, zich in staat te stellen, om iets te kunnen doen, dat ons tegen de verveling vrijwaart, als de zoo genaamde *kwade dagen* zullen gekomen zijn, opdat wij nimmer ons zelve en andere menschen tot last worden. Het is geen onafscheidelijk vereischte van het oud-Jufferschap, dat men met zijnen ledigen tijd geen' weg weet, er zijn ook weduwen en moeders, wier kinderen de plak ontwassen zijn, in dat geval, dus aan alle meisjes zonder onderscheid behoort toegeroepen te worden: *voorzie u bij tijds tegen den ouden dag!* Ja kaartspelen, zoo als gij zegt of het leven er aan hing, is de gewone toevlugt van bejaarde dames, maar is dat niet ellendig? is het niet aanstootelijk te zien, dat de bevende handen van menschen, wier ligchaam ten grave neigt, wier ziel haast tot rekenschap van het besteden van den tijd zal geroepen worden, figuren vasthouden, die tot verstrooijing van eenen waanzinnigen koning het eerst gemaakt zijn! Is het niet ellendig, dat de geestvermogens, in plaats van op het naderend ein-

de en de verwachtingen in de toekomst gevestigd te worden, eene geheel wereldsche rigting krijgen, en men die gebruikt tot het opsporen van middelen, om eenige weinige zestehalven rijker te worden! Deden die lieden van wie ik spreek het eene, zij mogten misschien tot verpoozing voor eene korte wijle het andere doen, maar bij zulken als GEERTRUID VAN A., is zulks het geval niet. Zij wil zich nog altijd diets maken dat zij niet zoo oud is, zij stelt het onderzoeken van haar zelve en de ernstige gedachten altijd uit, en slijt alle dagen zoo vele uren zij maar kan, aan de speeltafel; ik weet dit van eene dier gezelschaps-Jufvrouwen, die met haar omgegaan hebben. O! lieve KAROLINA, laat al wat gij zelve hebt opgemerkt, en wat ik er nog bij gezegd heb in dezen brief, u toch tot het bedenken en betrachten van hetgeen waarlijk goed en nuttig is aansporen; laat ons beide in onzen meer of min jeugdigen tijd, ons aan anderen spiegelen, en ons in staat maken, om rustig op onzen weg, welken die dan ook wezen moge, voort te treden, en ouderdom en ontbinding zonder angst of schrik te kunnen afwachten.

Hier moet ik eindigen, indien ik mijn' brief heden wil verzenden. Ik omhels u in gedachte en blijf steeds

Uwe liefhebbende Vriendin

EMILIA P.

CXVI. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 28 October 1808.**

Zoo nabij u, liefste EMILIA! als ik in lang niet ben geweest, doet het mij leed u niet te vinden, waar ik u zoo dikwijls zag. Ja, ik ben in uwe geboortestad eergisterenavond aangekomen, en haast mij u hiervan te verwittigen, hopende dat het mij op een of andere wijze haast gelukken zal, u te omhelzen. Had ik het genoegen kunnen hebben, om SÉRAFINE tot hare tante te geleiden, ongetwijfeld zou ik van het vriendelijk aanbod van Mevr. P. gebruik gemaakt en ten minste mij een paar dagen te *Zeist* opgehouden hebben. Dan, gij weet wat er gebeurd is. Toen gij uwen brief van 12 dezer afzondt, was Mejufvr. DES SAULUS reeds erg ziek, en kort nadat ik het bewuste voorstel aan Mevr. FAVRART was gaan doen, kreeg ik de tijding van SÉRAFINE'S overlijden. Mevr. FAVRART het adres van uwe moeder in *Holland* niet wetende, had van de ziekte van het lieve meisje aan Mevr. ROSSET in *Zwitserland* kennis gegeven; zij zond nu derwaarts tijding van den dood, en schreef ook op mijn ver-

zoek over al het gebeurde naar *Zeist*. Die brief al naar alle waarschijnlijkheid op den behoorlijken tijd ontvangen zijn, en dus Mevr. P. van het geheele beloop der zaak thans kennis dragen. Hiervan overtuigd, heb ik het best geacht mijne reis te volbrengen, zonder aan uw's Vaders huis aan te komen, om alle noodelooze vernieuwing van smart te vermijden. - Ik ben in den *Doelen* op de *garnalenmarkt* afgestapt en heb terstond van mijne aankomst aan LOUISE kennis gegeven. Den volgenden morgen te negen ure kwam zij reeds bij mij. Onder het ontbijt, hetwelk wij te zamen gebruikten, zeide ik: ‘Verhaal mij opregtelijk LOUISE wat er tusschen u en den Heer S. gaande is? Ik hoop dat ik u schuldeloos mag vinden, maar al wat ik gehoord heb, nopens het gevaar hetwelk gij liept, om door een' booswicht in het verderf gesleept te worden, heeft mij doen besluiten herwaarts te komen. Gij begrijpt dat ik de omstandigheden in welke gij u bevondt, ernstig heb gemeend te wezen, wijl ik op mijne jaren in dit saizoen van *Parijs* naar *Amsterdam* gereisd ben?’ - Daar zij aarzelde in haar antwoord, hernam ik: ‘Zeg mij heeft de Heer S. u onbehoorlijke voorstellen gedaan? heeft hij ten minste door beleefdheden uwe vriendschap gezocht te winnen?’ - ‘Wat gij onbehoorlijke voorstellen noemt,’ antwoordde zij, weet ik niet, ik heb u geschreven wat er voorgevallen is; beleefdheden, ja, die heeft hij voor mij gehad. Daar ik op uwen raad en dien van

Mejufvr. P. geen geld van hem heb willen aannemen, heeft hij mij menig een geschenk, dan eens eene *shawll*, dan eene japon, dan een' hoed geschonken, hij heeft mij dikwijls vergezeld als ik hier of daar naar toe wenschte te gaan, en heeft mij opgebeurd als ik over de norschheid van zijne echtgenoote klaagde, maar meer weet ik niet, meer is er niet gebeurd, meer heeft hij niet gezegd - dan zoo eenige vriendelijkheden, die ik hem niet beletten kon te zeggen, en die mij ook, dunkt mij, in het minst geen kwaad konden doen.' - 'En evenwel,' (hernam ik) 'daar men u zoo dikwijls gemeenzaam met den Heer S. heeft zien wandelen, daar misschien eenige van zijne vriendelijke uitdrukkingen aan sommige lieden zijn ter oore gekomen, heeft zich omtrent u en hem een zeer nadeelig gerucht verspreid, men behoort niet alleen het kwaad zelve te vermijden, maar ook den schijn des kwaads. Welken indruk hebben wel de vriendelijkheden van den Heer S. op u gemaakt?' 'Daar hij (was LOUISE'S antwoord) 'daar hij in het geheele huis de eenige was, die iets voor mij over scheen te hebben, is hij mij ook de aangenaamste persoon van alle. Mevrouw is ondragelijk trotsch; mijne *élève* - daar weet ik niets van te maken; de jonge heer spreekt mij bijkans nimmer een woord toe, zijn *gouverneur* ziet mij wel vriendelijk aan en is zeer heusch wanneer hij met mij spreekt, maar dit laatste gebeurt zeld-

zaam, want ieder van ons heeft zijne bijzondere bezigheden en alleen bij het middagmaal ontmoeten wij elkander.' - Uit al dit gezegde maakte ik op, dat ik, God zij gedankt, nog tijds genoeg was gekomen, om LOUISE te redden, ik maakte dan ook mijn plan naar aanleiding van die overtuiging op, zeide dat ik verlangde den Heer en Mevr. S. te spreken, dat dus gevraagd moest worden, wanneer hun mijn bezoek gelegen zou komen, en belastte LOUISE te vertrekken, wijl de tijd om hare werkzaamheden te beginnen, daar was. 'Sta mij nog toe u te vragen;' zeide zij bij het heengaan, niet zonder verlegenheid, 'wat gij aan den Heer en Mevr S. zeggen wilt - ik hoop toch niet dat'. - hier barstte zij in tranen uit. Ik hervatte: 'Gij begrijpt LOUISE dat ik niets voor heb te zeggen, dat u eenigzins nadeelig zou kunnen zijn, maar ik wil onderzoeken hoe men over u denkt, en het gevolg van dat onderzoek zal mijn besluit regelen, nopens uw verder verblijf in het huis waar gij u bevindt, of uwe terugreize met mij naar *Frankrijk*. Indien het noodig is, wil ik liever u daar geheel te mijnen koste onderhouden, dan u blootstellen, om hier uwe onschuld te verliezen, en het overige uwes levens rampzalig door te brengen.' - Zij vertrok. Des avonds ontving ik eene uitnoodiging, om mij den volgenden dag te twee ure aan het huis van den Heer S. te vervoegen. Ik ging dan heden ter bestemder ure derwaarts, en had het verlangde mondgespek. Gij begrijpt dat ik niet

zeide dat ik *om* LOUISE in *Holland* gekomen was, noch dat ik van mijne vermoedens repte, maar ik gaf voor, dat wijl bijzondere zaken mijne reis noodzakelijk hadden gemaakt, ik niet had willen nalaten te komen vragen, of men van het gedrag mijner nicht wel te vreden was? ‘Volkomen!’ antwoordde de Heer S. - ‘Ik beken,’ zeide Mevrouw, ‘dat ik die getuigenis niet zoo geheel kan toestemmen. LOUISE heeft te weinig ondervinding om een kind als het mijne, wel te regeren, dan is zij te toegevend, dan te streng, in het algemeen vergt zij te veel; zonder mijne tusschen-komst, zoude zij de gezondheid van hare *élève* ligt door haar al te veel te laten te huis zitten, benadeelen. Ik heb Jufvr. DERVAL dikwijls eene andere wijze van doen voorgeschreven, maar met zoo weinig gevolg, dat ik er zeer gevoelig over ben, en indien mijn echtgenoot mij niet meermalen ter neder gezet had, door te zeggen, dat het met den tijd wel beter gaan zou, dat hij LOUISE eens ernstig de waarheid zou zeggen, (iets dat ik echter niet bespeurd heb immer gebeurd te zijn) ik zoude reeds voor lang uwe nicht haar afscheid gegeven hebben.’ Dit alles werd op eenen vrij scherpen toon gezegd, de Heer S. durfde er zeker niet zooveel tegen inbrengen, als hij wel zou gewenscht hebben te doen, om zich niet te verraden, hij zeide echter, dat hij tegen alle geweldige maatregelen en overhaaste besluiten was, en dat hij meende, dat zijne dochter veel van LOUISE

zou kunnen leeren. - ‘Ja!’ hernam Mevrouw, ‘hare moeder tegenstreven en mistrouwen, waanwijs worden, de in den beschaafden kring gebruikelijke gesprekken, en wijzen van doen, laken en berispen, dat kan CLÉJMENTINE van Jufvr. DERVAL leeren, maar anders weet ik niet!’ - ‘Ik vleide mij,’ antwoordde ik, ‘dat de bekwaamheden van mijne nicht, haar tot ander onderwijs en hare deugd tot beter, in staat maakten. Mij dunkt Mevrouw, indien gij inderdaad LOUISE uit een zoo ongunstig oogpunt beschouwt als ik uit uwe woorden moet besluiten, dat het geval is, ware het beter, haar uwe dochter niet langer toe te vertrouwen. Wees zoo goed daar over eens te denken, en met uw' gemaal te spreken; wijl ik hier ben, zou het gemakkelijker zijn, dan na mijn vertrek, om, in geval gij verkoost Jufvr. DERVAL haar afscheid te geven, van mijnen kant iets te haren behoeve te doen.’ - ‘Maar Mevr. R.’ - hervatte de Heer S. met eenige drift, ‘ik hoop toch niet dat gij ons uwe nicht wilt ontnemen? zij is het schoonste sieraad van mijn huis!’.... ‘Sieraad van uw huis Mijnheer!?’ viel hem zijne vrouw, zigtbaar verftoord in de rede, ‘dit is eene vreemde uitdrukking, die weinig te pas komt met opzigt, tot eene ondergeschikte persone, met welke bovendien, uwe echtgenoote geenszins tevreden is!!’ - ‘Gij laat mij niet uitspreken mijne liefste, ik wilde zeggen: na u, na CLÉMENTINE!’ Op deze wijze

trachtte de listige S. zijne feil weder goed te maken. Of hij bij zijne echtgenoote slaagde, durf ik niet beslissen, voor mij was zijne kunstgreep verloren, ja zelfs zij versterkte mij in mijne kwade vermoedens; dan, wenschende een einde te maken aan eene zamenspraak uit welke ik genoeg geleerd had, stond ik op, herhaalde mijn verzoek dat men over mijn voorstel sprake, en mij na eenige dagen bescheid gave, nam mijn afscheid en vertrok. Nu is mijn plan met alle omzigtigheid na te sporen, in hoe ver de goede naam van mijn arm kind reeds benadeeld is, naarmate ik zulks ontdek meer of min moeite te doen, om haar uit het bewuste huis te verlossen, en indien zij haar afscheid krijgt, al weder naar bevind van zaken of te trachten in dit land eene veiligere *conditie* voor haar te vinden, of wel haar met met mij terug te nemen, en te zoeken haar in *Parijs* eenige bekwame bezigheid te verschaffen. Over ettelijke dagen, lieve EMILIA! hoop ik u weder te schrijven, indien ik u niet te zien krijg; wees intusschen hartelijk gegroet van

Uwe liefhebbende Vriendin

Wed. R.

CXVII. BRIEF.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Zeist, 30 October 1808.

Welkom! hartelijk welkom! in mijn Vaderland, in mijne geboortestad, dierbare Vriendin! O! ware ik niet door pligten gekluisterd, ik zond u geen' brief, ik ware reeds in persoon bij u! Gij hebt zeker de inspraak der rede gevolgd met niet hier te komen, waar *u* zonder SÉRAFINE te zien, noodeloos nieuwe aandoeningen zou hebben verwekt, maar de rede is dikwijls eene stroeve leermeesteresse, dit weet ik bij menige smartelijke ondervinding! Geloofde ik aan een noodlot - ik zou thans ten minste wel zeggen: het noodlot schijnt mij ten speelbal te verkiezen! Nadat ik jaren achtereen verlangd heb u te zien, komt gij eindelijk onder mijn bereik, en de omstandigheden loopen zoodanig te zamen, dat ik verhinderd word, waar gij zijt te komen! Ik heb al mijne magt op mij zelve noodig, om niet in moedeloosheid weg te zinken! Nadat uit *Parijs* de brief gekomen was, die de tijding van SÉRAFINE'S overlijden behelsde, kwam die van Mevr. ROSSET aan Mevr. P. gerigt, welke

die tijding bevestigde. Mijne moeder dankt u voor uwe welwillendheid, en zorg omtrent het spoedig schrijven aan haar van Mevr. FAVRART, maar is zoodanig geschokt door het geledene verlies, dat zij in eene soort van ongevoeligheid voor alles anders, den geheelen dag meestal in haar bed doorbrengt en niet veel meer spreekt, dan volstrekt noodzakelijk is. Gij begrijpt dat ik in dezen staat van zaken noch haar, noch mijn' Vader kan verlaten, hoe smartelijk dit mij ook valt! Onder ons gezegd, ik vind de droefheid van Mevr. P. wat overdreven, mij dunkt eene moeder zou niet meer over haar kind kunnen treuren, dan zij doet over een nichtje, wier beide ouders nog in leven zijn, en dat sedert haar tiende jaar (zij was nu zestien) reeds van haar verwijderd leefde. Ik hou niet van ergdenkend te zijn, en evenwel is in mij opgekomen de gedachte, of er niet eenig familiebelang hiermede in het spel was. SÉRAFINE'S Vader is in *Spanje* luitenant in Franschen dienst, dit heb ik vernomen, de moeder schijnt niet veel bijzonders te zijn, want daar hoor ik nimmer van spreken, en men schijnt niet regt te weten waar zij is. Zoolang het meisje verwacht werd, smaalde Mevr. P. altijd op mijn broeder WILLEM'S voornemen tot trouwen, en mijn Vader deed (zoover mij bekend is) geene de minste poging, om volgens zijne belofte, berigten nopens Jufvr. DURY in te winnen, pas is de hoop van SÉRAFINE hier te zien, verdwenen, of moeder laat zich ontvallen, *O mes projèts! mes beaux projèts! - Adieu mes douces*

espérances! en dergelijke uitroepingen meer, en Vader schrijft naar *Rotterdam* en elders, ontvangt brieven terug, en staat aan WILLEM toe zijne liefde aan Jufvr. DURY te verklaren. Dit alles heeft mij doen vermoeden of ook Mevr. P. in den zin had gehad hare nicht aan WILLEM ter vrouw te geven, en zoo door eenen nieuwen band hare familie met de onze te vereenigen? Ik hoop dat ik mij bedrieg, want de gedachte van met eene *intrigante* te doen te hebben, zou mij voor mijn' Vader en voor ons allen, die aan opregtheid zoo zeer gewend en zoo gehecht zijn, bij uitstek leed doen! - Heb dank mijne waarde! voor uw berigt nopens LOUISE, aan uwe wijsheid en omzigtigheid is het wel toevertrouwd hare zaken op de beste manier ten einde te brengen. Ik wensch zeer dat het alles naar uw meeste genoegen zal afloopen. Mijn broeder WILLEM heeft het genoegen gehad om in eene belangrijke zaak, die hem toevertrouwd was, zijnen cliënt diens *proces* te doen winnen, iets hetwelk hem, behalve het oogenblikkelijk genoegen, tot het verkrijgen van meer praktijk, misschien wel dienstig wezen zal; van neêrslagtig gelijk de goede jongen was, is hij ten hoogste verheugd geworden, door dit geval en door Vaders toestemming in hetgeen zijne liefde betreft. Zoodra hij er een oogenblik tijd toe had, heeft hij een' brief aan zijne beminde, zijne voorstellen in het algemeen bevattende, verzonden, en reist overmorgen zelf naar *Rotterdam*, om zich in persoon nader te verklaren. Ik ben zeer

verlangend naar tijding van hem, mijne broeders gelukkig te zien, is hetgeen waarop ik in de wereld nog het meeste hoop - wat mijn lot zijn moet, wensch ik met gelatenheid af te wachten.... Dan, laat ik eindigen, ik mogt u anders doen zien dat ik mijner gelatenheid niet zoo zeer meester ben, als het wel voegen zou aan uwe voedsterlinge en

hartelijk liefhebbende Vriendin

EMILIA P.

CXVIII. BRIEF.
Mevrouw P. aan mevrouw Rosset.

Zeist, 3 November 1808.

Smartelijk was mij, lieve Zuster! de tijding, die ik door Mevr. FAVRART en daarna door u ontving! SÉRAFINE'S dood breekt de keten van mijne plans ten voordeele van onze familie; hoe die best weder aan een te hechten, weet ik nog niet. Ik kan nu het huwelijk van mijn' oudsten aangetrouwden zoon niet langer tegenstreven, misschien moet ik thans mijne oogen slechts vestigen op den jongen FREDRIK en met den tijd eene verbindtenis tusschen hem en onze

halve zuster MARIANNE trachten te bewerken, maar hoe ver is het oogenblik niet nog verwijderd in hetwelk ik zulks onder de uitvoerlijke zaken rekenen kan. Een veertienjarige jongeling en een twaalfjarig meisje zijn nog in lang geene geschikte voorwerpen om staat op te maken, en gij begrijpt dat, indien ik al met de schoone SÉRAFINE iets had kunnen uitrigten, de zoo weinig behagelijke MARIANNE, veel minder kans oplevert, om er mijne oogmerken mede te bereiken. Ik ben eenige dagen door droefheid of spijt over mijne teleurstelling ongesteld geweest, echter heb ik mij zieker gehouden dan ik was, om rustig te bed liggende over onze belangen te kunnen nadenken. Nu begint het mij te vervelen, wijl ik tot niets met eenigen schijn van goed gevolg mij bepalen kan, ik zal dan voorgeven, verstrooijing noodig te hebben, en mijn' gemaal zoeken over te halen, om eenigen tijd in *Amsterdam* te gaan doorbrengen. Wie weet of ik te midden van het gewoel der wereld niet beter eenigen goeden inval zal krijgen dan hier in eenzaamheid peinzende. Doe van uwen kant wat gij kunt, en mogen onze vereenigde pogingen uitwerken, dat de zoo verarmde DES SAULES eens weder uit hunne vernedering verlost, benijdenswaardige voorwerpen in het oog van hunne landgenooten worden! Vaarwel, ik ben steeds

Uwe liefhebbende Zuster

THÉRÈSE P.

CXIX. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 3 November 1808.**

Spoediger dan ik verwacht had, lieve EMILIA! is de zaak van LOUISE beslist. Zie hier op welk eene wijze. Des daags na mijn gesprek met den Heer en Mevr. S. hetwelk ik u gemeld heb, liet des avonds de *gouverneur* van den jongen heer bij mij belet vragen. Daar ik alleen was, wachtte ik hem op, en gevraagd hebbende waaraan ik de eer van zijn bezoek moest toeschrijven, kreeg ik tot antwoord: ‘Aan het belang hetwelk ik stel in uwe lieve nicht. Sedert ik het geluk gehad heb, van haar te leeren kennen, heeft zij mij al meer en meer behaagd, nimmer heb ik har daarvan iets laten blijken, wijl ik, in de omstandigheden in welke wij ons bevonden, begreep met voorzigtigheid te werk te moeten gaan. De Heer S. heeft ongetwijfeld kwade oogmerken nopens haar; had ik mij partijdig jegens Jufvr. DERVAL getoond, ik zou hem tot jaloersheid verwekt, misschien mijn afscheid uit zijn huis te weeg gebragt, en zoodoende de gratificatie verbeurd hebben, welke

mij toegezegd is, indien ik de opvoeding van zijnen zoon ten einde mogt brengen. Ik heb dus slechts een wakend oog over hem en LOUISE gehouden, zonder dat zij beide zulks (geloof ik) gemerkt hebben, en zou tot hulp der onschuld toegesneld zijn, indien ik eenig dadelijk gevaar had bespeurd. Nu heb ik sedert uw bezoek aan ons huis gemerkt, dat Mevrouw onheuscher en bitser tegen LOUISE is dan ooit, alsof zij trachtte een krakeel te verwekken, en dat Mijnheer S. zijne vrouw laat begaan zonder iets ten voordeele van de verdrukte te zeggen. Waar ik dit aan moet toeschrijven weet ik niet, maar wijl deze stand van zaken niet lang duren kan, heb ik gemeend u te moeten zeggen, dat, indien dezelve uitliep op het afdanken van LOUISE, ik het mij tot het grootste geluk zou rekenen, indien gij toestond dat zij door een huwelijk met mij, tegen alle verdere vervolgingen gewaarborgd werd. Met aanstaanden Mei is mijn *engagement* ten einde, en vertrek ik naar *Béford*, waar ik als Predikant beroepen ben. Mijne omstandigheden zullen ruim genoeg zijn, om met eene echtgenoote daar aangenaam te leven, en indien uwe nicht die echtgenoote wilde zijn, mij dunkt ik zou niets te wenschen overig hebben. Wees dus niet verlegen, indien zij haar afscheid krijgen mogt, omtrent het zoeken van eene andere *conditie* voor haar; gij Mevrouw, die zoo lang met moederlijke teederheid voor haar gezorgd hebt, zult onge-

twijfeld haar wel eenigen tijd onder uw onmiddellijk opzigt willen nemen; ik zal haar intusschen met mijne oogmerken bekend maken, en indien ik hare genegenheid mogt winnen en hare toestemming om de mijne te worden, verkrijgen, ware alle zwarigheid voor het toekomende opgelost.' - Hoe aangenaam ik ook verrast was door deze openhartige verklaring van een' man als de Heer BORLET, van wien ik altijd met veel lof heb hooren spreken, en wiens vader ik zeer wel gekend, en als een braaf man geacht heb, antwoordde ik hem met de omzigtigheid, welke het gewigt der zaak vereischte, doch beloofde dat ik er LOUISE bij tijd en wijle over onderhouden zou en naarmate ik haar gezind vond, handelen. Des zondags sprak ik LOUISE even in de kerk, zij zeide mij dat zij zou trachten in den loop van dien dag eens bij mij te komen, maar zij kwam niet, en eerst des avonds tegen zeven ure kreeg ik van haar een briefje, van hetwelk de hoofdzakelijke inhoud was: dat, terwijl zij na hare tehuiskomst hare *élève* aan het werk gezet had, om hetgeen zij van de predikatie mogt onthouden hebben op het papier te zetten, Mevr. S. op hare kamer was gekomen, en ziende waar het kind onwillig mede bezig was, hevig tegen LOUISE was uitgevaren, haar beschuldigd had van haar kind nog te zullen vermoorden, door haar een hoofdwerk boven hare magt op te leggen, enz. LOUISE had bescheiden maar krachtig geantwoord, het eene woord had (gelijk men zegt) het andere gehaald, en Mevr.

S. had eindelijk gezegd dat zij liefst eene andere *gouvernante* voor hare dochter zou zoeken; daarop was de Heer S. binnen gekomen, had tot mijner nicht groote verwondering, zijne vrouw in alles, gelijk gegeven en haar besluit tot LOUISE'S afdanking bekrachtigd. Ontsteld en mistroostig had toen Jufvr. DERVAL gevraagd of zij eens zonder CLÉMENTINE naar mij toe mogt gaan, dit was haar geweigerd, wijl er te twee ure een paar meisjes bij de dochter van het huis verwacht werden, welke zouden blijven eten en niet voor half negen ure des avonds vertrekken. Zij moest die kinderen gade slaan en had met moeite den tijd gevonden, om mij het bovenstaande te melden. - Daar ik wist welk een goed vooruitzigt zich voor LOUISE opende, was ik eer verheugd dan bedroefd over den keer welken hare zaken namen, ik schreef dat ik haar den volgenden dag zou komen spreken, en wachtte elk oogenblik eenig berigt van hare meesters, dan er kwam dien avond niets. Nog lag ik maandag morgen te bed, toen mijne kamerdeur geopend werd en LOUISE binnen stoof. Zij wierp zich schreijende naast mijn ledekant neder en riep uit; ‘Ach lieve Tante, nu heb ik uwe hulp meer dan immer noodig, nu moet gij mij redden, nu ben ik in gevaar!’ Hierop verhaalde zij mij hetgeen volgt. Nadat den avond te voren de speelmakkertjes van CLÉMENTINE vertrokken, deze laatste naar bed en Mevr. S. uitgegaan was, had de Heer S. haar laten verzoeken beneden te komen, wijl hij haar wenschte te spreken. Het des

morgens voorgevallene had haar niet anders doen denken, dan dat de vraag zou zijn van eenige schikkingen tot haar vertrek, bepaling wanneer dat plaats zou hebben, enz. Zij dacht den Heer S. verstoord en onbeleefd, gelijk hij den geheelen dag tegen haar geweest was, te vinden, maar het tegendeel had plaats. Hij begon bij uitstek vriendelijk te zeggen, dat bemerkt hebbende dat hare manier van CLÉMENTINE op te voeden, zijner echtgenoote mishaagde (hoe verkeerd dan ook dit ware) en dat over het geheel deze niet wel met Jufvr. DERVAL over weg kon, hij had moeten besluiten tot het afscheid van eene persone aan welke hij anders met het volkomenste vertrouwen, zijne dochter zou overgelaten hebben: ‘Neem mij lieve LOUISE!’ (had hij verder gezegd) ‘deze toegevendheid die ik aan mijne vrouw en aan de rust van mijn huis verschuldigd ben, niet kwalijk, wij zullen wel niet meer te zamen onder één dak wonen, maar ik zal, hoop ik, daarom het geluk van u dikwijls te zien, niet missen. Zie hier mijn plan. Morgen schrijf ik aan uwe Tante dat wij besloten hebben ons van eene andere *gouvernante* te voorzien, maar dat gij bij ons blijven zult tot dat gij eene andere *conditie* naar genoegen zult gevonden hebben; wij zetten advertenties te dien einde in de courant en zoeken kwanswijs. Uwe Tante vertrekt; dan veroorzaak ik eene nieuwe kleine oneenigheid tusschen Mevr. S. en u - ten gevolge daarvan verlaat gij ons huis, en volgt zoo het heet, uwe

Tante na, maar ik heb voor u, even buiten deze stad, een verblijf gereed, gij trekt daarin - en leeft voorts onbezorgd u aan mijne liefde overgevende - want LOUISE ik aanbid u, lang heb ik mijnen hartstogt gesmoord, maar nu moet ik u dien openbaren, beantwoord aan denzelven, gij zult rijk, gij zult gelukkig zijn, en mij de benijdenswaardigste van alle stervelingen maken!' Dit zeggende, had hij LOUISE'S hand gevat en was voor haar op de kniën gevallen - zij verbaasd, en ontsteld, had zich pogen los te rukken - dan te vergeefs. De snoode S. was met zijne liefdesbetuigingen, hoezeer zij zich van hem afwendde en hare verontwaardiging te kennen gaf, voortgegaan, toen er hard aan de voordeur gescheld werd en de stem van den Heer BORLET zich liet hooren. S. zeker vreezende dat hij binnen mogt treden, stond op en liet LOUISE los. Deze vloog van daar ijlings naar hare kamer, deed de deur op het slot en gaf eindelijk een' vrijen loop aan hare tranen; - Dit verhaal gehoord hebbende, raadde ik LOUISE terug te keeren, zich ziek te houden en voor niemand dan Mevr. S. hare *élève* en de vrouwelijke bedienden hare deur te openen. 'Niet lang,' zeide ik 'zult gij in die onaangename gevangenschap blijven; gezien hebbende dat gij zijn voorstel niet goedkeurdet, zal S. eer het schrijven aan mij vertragen dan bespoedigen, ik zal mij tegen den middag aan zijn huis vervoegen, antwoord komen vragen op mijn gedaan voorstel en de zaken

daarheen trachten te sturen, dat ik u hoe eer hoe beter met mij herwaarts krijg.' - Ik had veel moeite om mijne nicht te doen besluiten, om weder te keeren in het geduchte huis, maar zij begreep toch eindelijk, dat zij door weg te blijven, zich zelve zou benadeelen, en misschien bij Mevr. S. vermoedens doen geboren worden, welke wij verpligt zijn, haar te besparen. Om kort te gaan, voor negen ure en eer het troetelkind, dat nimmer vroeg gewekt mag worden, op was; was LOUISE weder te huis en in haar bed terug. Te bestemden tijde begaf ik mij met een van verontwaardiging kloppend hart tot hare verlossing op weg. Ik liet mij aandienen, werd door Mevr. S. alleen ontvangen, vraagde welk haar besluit was, en vernam dat beide, zij en haar gemaal, tot het afdanken van LOUISE besloten hadden. 'In dat geval Mevrouw,' zeide ik, 'wenschte ik wel te weten wanneer gij zult goedvinden haar haar ontslag te geven?' Hierop kreeg ik tot antwoord hetgeen de inhoud van den brief dien ik moest ontvangen, geweest zou zijn. Daar LOUISE'S voorgewende ongesteldheid mij een heerlijk middel scheen te wezen om haar dadelijk bij mij te krijgen, keurde ik het voorgestelde kwanswijs goed, en verzocht mijne nicht te mogen zien. 'Zij is ziek (kreeg ik tot antwoord) maar wilt gij u de moeite geven van boven bij haar te gaan, zoo kunt gij haar spreken?' Ik zeide natuurlijk: 'Ja!' - Mijn arm kind was verheugd alsof zij een' engel zag toen ik in hare ka-

mer trad. Na eene wijle daar vertoefd en mijne maatregelen met haar genomen te hebben, keerde ik bij Mevr. S. terug. - ‘Mijne nicht is waarlijk ziek (zeide ik) meer ongesteld dan zij voorgeeft, zij heeft koorts, en de kleur van haar aangezigt zou mij haast doen vermoeden, dat zij het roodvonk onder de leden had.’ - ‘Het roodvonk!!’ gilde Mevr. S uit, ‘ach God! dat heeft mijne CLÉMENTINE nog nooit gehad! en het is zoo besmettelijk en gevaarlijk! Lieve Mevr. R! zoudt gij niet kunnen goedvinden, daar gij geene kinderen rondom u hebt, LOUISE met u naar huis te nemen? Vergeef het der teederheid eener moeder!.... maar als mijne CLÉMENTINE eens het roodvonk kreeg ik zou geen' raad weten! LOUISE kan des noods bij ons terug komen als zij hersteld zal zijn, maar mijn man en ik zullen u de grootste verpligting hebben, indien gij ons van het thans dreigende gevaar bevrijdt!’ - Ik liet haar geen' tijd om dit zoo welkom verzoek te herhalen, maar stemde er in toe, liet uit welstaanshalve eene slede halen, ging naar LOUISE, verhaalde haar kortelijk wat er voorgevallen was, zag haar verheugd uit haar bed springen, zich aankleeden, zich *pro forma* in een' bonten mantel wikkelen, en met mij een verblijf verlaten, waar iets veel ergers dan de zwaarste ziekte, haar bedreigde. En nu, mijne EMILIA! wat zult gij zeggen, van mij, die u altijd de opregtheid als de schoonste deugd, en *regt door zee*, als het fraaiste

spreekwoord prees, geveinsdelijk te zien handelen? Hier waarlijk is het aan de *gouvernante* om hare *élève* om verschooning te vragen. Dan, het gewigt der zaak zal mij, denk ik, in uw verstandig oog genoeg regtvaardigen. De Heer S. zal zeker vreemd opgezien hebben, toen hij van zijne echtgenoote vernomen heeft, dat LOUISE het huis had verlaten en de reden waarom dit zoo verhaast was geschied, maar wat hij van de waarheid of valschheid der ongesteldheid denke, is mij om het even, hij zal zich te huis wel houden alsof hij aan het roodvonk gelooft! Des avonds kwam er aan den *Doelen* een knecht van zijnentwege vragen, hoe het met Jufvr. DERVAL was, ik antwoordde, dat zij zich niet erger bevond, echter nog ongesteld bleef, maar toen dezelfde vraag den volgenden dag herhaald werd, zeide ik, dat mijne vrees voor roodvonk genoegzaam geweken zijnde, ik de vrijheid verzocht, om de Heer en Mevr. S. te spreken. Een overschot van vrees voor besmetting, deed Mevr. besluiten, mij door een briefje te verzoeken, mijne komst tot een' dag later uit te stellen. Ik antwoordde schriftelijk bewilligend, maar voegde er bij, welke de redenen van mijn verzoek tot een mondgesprek waren, namelijk: om voor te stellen, dat LOUISE, daar zij toch nu bij mij was, maar bij mij bleve, te méer daar zij op mijne terugreis mij wenschte te vergezellen; om in geval zulks goed gevonden wierd, verlof te vragen tot het inpakken van hare kleederen, boeken, enz., en om voor haar het nog te goed

zijnde gedeelte van haar honorarium te ontvangen. Deze voorafgaande verwittiging maakte dan ook zoo als ik gehoopt had, dat wij te zamen gekomen zijnde, niet lang behoefden te praten. De Heer S. scheen te onvreden over mijne gemaakte schikkingen, maar ik antwoordde hem op een' toon, die hem eer verlegen maakte, dan verstoutte om meer te zeggen, ik kreeg het geld, pakte de goederen, vraagde aan Mevr. verlof voor LOUISE, om haar vaarwel te komen zeggen en van hare gewezene *élève* afscheid te nemen, en vertrok, nadat mij te verstaan was gegeven, dat, daar Jufvr. DERVAL toch had geschenen het roodvonk onder de leden te hebben, men zich zelve en het kind liefst van haar bezoek verschoond zag. Schoon ik LOUISE niet zonder mij aan het huis van den Heer S. zou hebben laten gaan, was toch dit antwoord mij aangenaam en voor het eerst van mijn leven, zegende ik het vooroordeel en de overdrevene bezorgdheid voor besmetting. Des achtermiddags kwam er aan het adres van mijne nicht een brief, aan het opschrift, van welken zij de hand van den Heer S. erkende, wij zonden hem ongeopend terug, met een omslag, waarop ik (om aan de ongelukkige vrouw, in geval zij den brief zien mogt, geen achterdocht nopens eenige verstandhouding tusschen haren man en LOUISE te geven) het adres schreef. In den avond kregen wij een bezoek van den Heer BORLET. LOUISE was niet in de kamer toen hij binnen trad, dus hadden wij gelegenheid om over het voorgevallene

eenige oogenblikken alleen zamen te spreken. Ik vernam dan ook toen, dat BORLET argwaan opgevat hebbende, uit het lang blijven van mijne nicht bij den Heer. S. in de kamer, stillekens naar beneden gegaan en aan de deur geluisterd had. Wat hij hoorde, had hem doen besluiten de schel van de huisdeur in beweging te brengen, voorts de deur te openen en met geraas te sluiten, hard op te spreken, enz. alles welke dan ook van het gewenschte gevolg, gelijk wij weten, geweest was. - LOUISE bij ons gekomen zijnde, had ik reden om zeer voldaan te zijn over BORLET'S kiesche manier van spreken met haar, zoo over de onaangenaamheden die zij van Mevr. S. had ondervonden, als over haar spoedig verlaten van een huis, waar men haar, zoo waren zijne uitdrukkingen, niet op prijs wist te stellen. - Geene ongesteldheid thans meer te veinzen hebbende, verlang ik niets vuriger dan *Amsterdam* te verlaten, en zou gaarne de veertien dagen, die ik nog in *Holland* kan doorbrengen in uw bijzijn, lieve EMILIA, slijten; te dien einde verzoek ik u een paar kamers voor mij in het logement te *Zeist* te bespreken. Ik heb hier niets meer te doen dan eenige visites met LOUISE bij de weinige kennissen die zij gemaakt heeft, dus zoo ras gij mij schrijft dat gij het verlangde gevonden hebt, reis ik af. Overtuigd zijnde, dat uwe begeerte om mij te zien, de mijne om u te omhelzen, evenaart, wacht ik spoedig antwoord, en blijf intusschen

Uwe hoogachtende en liefhebbende Vriendin

Wed R.

CXX. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Zeist, 4 November 1808.

‘Een brief uit *Amsterdam*!’ zeide mijn Vader, toen hij dezen middag kort voor etenstijd uit *Utrecht* terugkeerde, mij den uwen overreikende. Weinig tijd hebbende brak ik hem ijlings los en liep hem vlugtig door; de bel luidde toen ik aan het eind genaderd het woord *Zeist* in de verte gewaar werd, dit deed mij spoedig overspringen tot waar de zinsnede; Geene ongesteldheid, enz, begint. Ik las uw voornemen en uw verzoek in die zinsnede vervat, holde den trap af, en riep uit: ‘lieve Vader! nu toch zal ik Mevr. R. zien, ik moet nog dezen achtermiddag naar het logement, om kamers voor haar te bespreken! zij komt zoo ras die gereed zullen zijn!’ - ‘Het is mij lief,’ antwoordde mijn Vader, ‘dat gij uwe vriendin zien zult, maar het zal niet voor lang zijn, want om uwe moeder eenige verstrooijing te verschaffen van de droefheid die haar nog aankleeft, gaan wij aanstaanden dingsdag naar *Amsterdam* en mijn voornemen is u derwaarts mede te nemen.’ Dit zeggen

viel mij als lood op het hart, ik verbleekte en kon naauwelijks mljne tranen inhouden. Mevr. P. bemerkte zulks: ‘Indien EMILIA verkoos hier te blijven (zeide zij) zoudt gij, dunkt mij, haar dit kunnen toestaan? Gij weet wij hadden Mevr. R. met SÉRAFINE hier verzocht te logeren, het zoude onheusch zijn, haar nu in eene herberg te laten gaan. Mijn voorstel is, dat EMILIA schrijve of hare vriendin met derzelver nicht haren intrek hier wil nemen: uwe dochter zal haar uw huis aangenaam maken, en gij zult door ons beider vertrek naar *Amsterdam*, aan hetgeen gij den last van logeergasten te hebben, noemt, ontsnappen.’ Er werd, terwijl ik mijne moeder met mijne oogen voor hare vriendelijkheid bedankte, nog een weinig heen en weder over de zaak gesproken, ik wachtte vol vrees den uitslag af, maar had eindelijk het onuitsprekelijk genoegen mijnen Vader te hooren zeggen: ‘het zij dan zoo; ik beken, EMILIA heeft veel verpligting aan Mevr. R., ik begrijp dat zij naar haar bijzijn verlangt, ik zelf heb haar altijd wel mogen lijden, ik kan haar maar niet vergeven dat zij Fransche kinderen is gaan opvoeden, en *Amsterdam* voor *Parijs* verlaten heeft.’ ‘Maar, lieve Vader!’ hervatte ik, ‘indien alle Fransche kinderen door zulke brave personen als Mevr. R. er eene is, opgevoed wierden, zou misschien de geheele natie beter worden, en aan die beterschap te werken is immers goed?’ - Mijn Vader glimlachte, haalde de schouders op en zeide: ‘het

is boter aan de galg!' - Terstond na het eten ging ik in plaats van naar het logement, naar mijne kamer om te schrijven; o! hoe verheugd zet ik de woorden, kom! mijne dierbare, kom! morgen maak ik de kamers voor u en LOUISE gereed, overmorgen denk ik u beide te zien. Dat ik verheugd ben over den keer der zaken, Jufvr. DERVAL betreffende, behoef ik u naauwelijks te zeggen; dat mijne moeder veel beter is, begrijpt gij ligt uit hare plans; dat ik haar dankbaar ben, zult gij gereedelijk gelooven, over alles mondeling nader. Ik moet eindigen, zoo ik mijnen brief nog heden wil verzenden. Vaarwel!

Uwe

EMILIA P.

CXXI. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 8 November 1808.

Hoe meer deugd, hoe meer geluk! dit wordt mij gezegd door iemand, die op eene ziekenkamer zit, in een dorp ver van alle hare oude bekenden woont,

buiten dat verschillende redenen heeft, om met haar lot niet bijzonder tevreden te wezen, en die toch de deugd in persoon is! Neen lieve EMILIA, ik geloof dat gij wat in den dut geraakt waart, toen gij dat schreeft. Deugd en geluk, gaan, dunkt mij, niet zoo hand in hand op de wereld als gij voorgeeft het te meenen, of begrijp ik uwe stelling niet? dit kan zeer wel zijn, geef mij dan uitleg. Wat het voorafgaande in uwen lieven brief betreft, dat versta ik; het vergelijkend voorbeeld hetwelk gij gekozen hebt, om mij de zaak duidelijk te maken, is mij daartoe zeer dienstig geweest, en moed en lust tot werken aan mijne zedelijke verbetering, zijn beide weder in mij opgewakkerd. Maar hou gij van uwen kant niet op mij te helpen en mijne gebreken aan te wijzen! - De Heer VAN L. is een paar malen in de stad geweest en heeft telkens een bezoek bij ons afgelegd, maar mij niets anders gezegd, dan dat hij voortging met solliciteren, zonder nog te bemerken, dat hij veel vooruitging. Na zijn laatste bezoek zeide mijne moeder: ‘ik weet niet KAROLINA, maar ik zou denken dat die jonge Heer VAN L. een goed oog op u had?’ - ‘Wat zegt een goed oog (hernam ik) indien men geene goede beurs er bij heeft? Naar sommige uitdrukkingen van VAN L. te oordeelen, moet ik denken dat ik hem niet onverschillig ben, maar gij hebt het zelve gehoord, hij spreekt thans van niets anders dan van solliciteren om een ambt, zoo hij dat niet verkrijgt, zal ik misschien nooit regt te

te weten komen, hoe hij over mij denkt.' - 'Hij doet wel,' hervatte mijne moeder, 'met u niet het hoofd op hol te maken, eer hij weet waar gij te zamen van zoudt kunnen leven, Geld is de ziel van alle zaken, zegt een oud spreekwoord en aan een' man zonder geld zoude ik mijne KAROLINA, die het zoo ruim gewend is, niet wegschenken.' - Gij ziet uit dit alles, lieve EMILIA! hoe mijne zaken staan ik moet er niet te veel aan denken, anders zou ik ligt mijne vrolijkheid verliezen. - Hoe gaat het toch met uwen broeder WILLEM, men zegt, dat hij te *Rotterdam* eene trekpleister heeft, en echter hoor ik u altijd van hem spreken alsof hij te *Utrecht* was, en niets deed dan arbeiden en blokken? Waarlijk mij dunkt het is thans eene mode bij de heeren, om ons arme meisjes lang in onzekerheid te laten zuchten, eer zij met het hooge woord voor den dag komen! - Weet gij al dat LOUISE DERVAL op een' stel en sprong het huis van den Heer S. heeft verlaten? maar hoe kan ik vragen of gij het weet, daar hare tante uwe vriendin R., hier gekomen is, en de geheele zaak bedisteld heeft. Deze laatste zal u toch wel van alles onderrigt hebben. Ik kan uit de zaak niet regt wijs worden. De een zegt LOUISE kon met Mevr. S. niet overweg, zij hebben gekrakeeld en Jufvr. DERVAL is weggezonden. De ander zegt: neen Mevr. R. heeft haar weggehaald, wijl zij LOUISE'S verstandhouding met den Heer S. gewaar was geworden. Een derde meent dat er aan die verstandhou-

ding niets was, maar dat LOUISE heeft willen vertrekken, omdat zij van hare *élève* niets wist te maken. Deze praat van *intrigues* tusschen de schoone *gouvernante* en den zoon des huizes, waarom de Heer BORLET haar vertrek zou bewerkt hebben. Gene verhaalt dat LOUISE, omdat zij het roodvonk gekregen heest, voor eene wijle bij hare tante is gaan logeren, en na haar herstel weder bij S. terug zal komen. Nu eens wordt Jufvr. DERVAL als eene listige persone, die twist en oneenigheid in het huishouden tot bejaging van haar eigen voordeel aanstookte, afgeschilderd; dan wederom wordt zij genoemd een zedig ingetogen meisje, die het goede niet CLÉMENTINE voorhad, maar door de ouders gedwarsboomd werd, en veel van deze te lijden heeft gehad; kortom er worden allerlei gissingen gemaakt, allerlei dingen verteld: Mevr. S., hoor ik, zegt, dat zij over LOUISE'S manier van haar kind op te voeden, niet te vreden zijnde, de gelegenheid dat derzelver tante hier was, heeft waargenomen, om met eere van haar af te komen, maar dat haar vertrek door hare ziekte is verhaast geworden. - Hoe het zij, die ziekte schijnt spoedig gebeterd te zijn, en LOUISE van het gouverneren afgeschrikt, want zij heeft met hare tante afscheidsvisites gedaan, (ook bij mijne moeder en mij) en zal, naar ik verneem, met Mevr. R. naar *Parijs* vertrekken. Wij waren niet te huis toen die dames hier geweest zijn, dit was mij lief, want ik zou niet vriendelijk hebben kunnen

zijn jegens iemand, over wie er toch vreemde praatjes loopen. Schrijf mij eens wat gij van die geheele historie weet. Van harte hoop ik ook bij dit schrijven betere tijding omtrent de gezondheid van Mevr. P. te vernemen, het is natuurlijk, dat de dood van haar nichtje, op het oogenbljk dat zij die verwachtte te zien, haar sterk heeft aangedaan, maar dat zij hier dezen winter eenige weken kome, en hare droefheid zal misschien verdwijnen te midden van de vermakelijkheden en verstrooijingen, welke de stad zal opleveren. Er zal, hoor ik, dikwijls ten hove gedaast, en door bijzondere personen op bepaalde dagen gezelschap opgewacht worden. In ben drok bezig met kaartjes te brengen en mij te laten voorstellen aan de dames, die zulke partijen (nu *Thés* genaamd) denken te geven. Dit is de weg om gevraagd te worden, en ik sla dien te liever in, daar ik weet hoe het mij grieven zou, indien ik de koetsen hoorde rollen en te huis moest blijven zitten. Ik heb bij gelegenheid van mijner moeder verjaardag een geschenk van vijftig dukaten van haar gekregen, om mij het een en ander voor mijn *toilet* benoodigde aan te schaffen, ik beloof dat ik er een heerlijk gebruik van maken zal. Als uwe moeder hier komt verwacht ik u, wie weet of ik niet zal overhalen, om hier en daar met mij mede te gaan, dit zou mijn genoegen vergrooten, en gelukt het niet, zoo zal ik u toch van tijd tot tijd *en petit comitté* mogen zien, en u mondeling

kunnen verzekeren van mijne hartelijke toegenegenheid. - Vaarwel!

Uwe liefhebbende

KAROLINA M.

CXXII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 12 November 1808.

Neen waarlijk, lieve KAROLINA! ik dutte geenzins toen ik u schreef, hoe meer deugd, hoe meer geluk, maar ik wil u gaarne eenige uitlegging van dit gezegde geven. Vooreerst dient hier bepaald te worden wat ik door geluk versta. Ik meen noch voorspoed, noch rijkdom, noch hoogen rang, noch iets van al dat uiterlijk schoone, hetwelk men dikwijls zoo te onregt in de wereld geluk noemt. Ik meen innerlijke vergenoegdheid, gelatene onderwerping aan Gods wil, tevredenheid met ons lot, welk dit dan ook wezen moge. Zonder deugd zijn die vereischten tot geluk niet bestaanbaar, maar hoe meer deugd in iemands boezem woont, hoe meer die persoon zonder twijfel zich de genoemde vereischten kan, ja noodzakelijk moet eigen maken. Terwijl de weinig op deugd lettende mensch zich aan allerlei zondig of ten minste ijdel bejag schuldig maakt, allerlei buitensporige wenschen vormt, over allerlei kleine tegenheden murmureert, het goede van

den tegenwoordigen tijd voor een twijfelachtig beter in de toekomst voorbij ziet, is hij niet gelukkig, al waande de geheele wereld hem zoo. De deugdzame mensch daarentegen, die zich met het naauwgezet betrachten zijner dagelijksche pligten bezig houdt, geene bijzondere wenschen vormt, nimmer klaagt over de beschikkingen Gods, het goede dat hem te beurt valt hoog waardeert, en de toekomst in stilte afwacht, die is gelukkig, al dacht hem niemand zoo. Deugd en geluk, waarachtig, innerlijk, zedelijk geluk, gaan ongetwijfeld hand aan hand ook in deze wereld, schoon deugd en valsch geluk, namelijk voorspoed, schitterende voordeelen, uiterlijke welvaart, zeer dikwijls geheel van elkander afgescheiden zijn. Volgens mijne stelling en mijne hartelijke overtuiging, kan dus iemand, die wezenlijke tegenspoeden heeft, ja rampen ondergaat, mits hij zijne deugd behoudt, gelukkig wezen, en naarmate hij in deugd vordert, in geluk toenemen, al vermeerderde zijn leed; maar hij, die zondig leeft, te midden van voorspoed en allerlei uiterlijk genot, kan bij geene mogelijkheid gelukkig zijn, en naarmate hij in zonden vordert, moet zijn geluk afnemen, al groeide zijne welvaart dagelijks aan. Ik hoop dat nu mijne stelling u duidelijk zal wezen, en dat gij derzelver welgegrondheid erkennen zult. Ik heb, om zeker te zijn, of ik gelijk had en mijne meening duidelijk uitdrukte, het bovenstaande laten lezen aan iemand, in wier doorzigt en braafheid ik het grootste vertrouwen stel; zij heeft het ge-

schrevene goedgekeurd, en daarom te meer durf ik het u ter ernstige overweging toezenden. - Maar wie is nu die vertrouwde persone? zult gij vragen. Niemand anders dan mijne gewezene gouvernante Mevr. R. Die thans *met hare nicht* LOUISE DERVAL bij ons logeert. En dit brengt mij natuurlijk op het beantwoorden van een ander artikel van uwen brief, namelijk, dat, in het hetwelk van LOUISE de rede is. Wat er ook tot nadeel van dat meisje gezegd wordt, haar verblijf in mijn's Vaders huis bewijst genoeg, dat de beschuldigingen valsch zijn; hij, die zoo ongaarne logeergasten heeft, en die zoo kiesch is op het stuk van vrouwelijke deugd, zou voorzeker niet bij zich ontvangen hebben iemand, die zich aan grove misslagen had schuldig gemaakt. Dat LOUISE staande haar verblijf aan het huis van den Heer S. niet voorzigtiger had kunnen te werk gaan, dan zij deed, wil ik geenszins beweren, maar dat zij noch met den vader, noch met den zoon *geintrigeerd*, noch zich aan eenig dadelijk wangedrag heeft schuldig gemaakt, dit zou ik met eenen eed durven bevestigen. Hetgeen Mevr. S. zegt is met de waarheid overeenkomstig; de afspraak met Jufvr. DERVAL was, dat men een half jaar lang van wederzijde zien zou hoe men elkander beviel en ingevolge daarvan te zamen blijven of niet; het halfjaar nagenoeg verstreken, Mevr. R. juist hier en LOUISE niet wel bevallen en in hare conditie niet wel tevreden zijnde, heeft men goed gevonden elkander te verlaten en de vrees voor

het roodvonk (hetwelk zij toch niet gekregen heeft) is oorzaak geweest, dat LOUISE spoediger dan het voornemen van Mevr. S. was haar huis verlaten heeft. Ware Jufvr. DERVAL schuldig geweest, hare tante zoude niet bij al hare kennissen met haar zijn rondgegaan, om afscheid te nemen, want zij behoort geenszins tot die lieden die door onbeschaamdheid alle feilen meenen te kunnen bedekken, of doen vergeten, en een ijzeren voorhoofd toonende, de berisping trotseren, wees dus zoo goed KAROLINA, wanneer gij weder iets ten nadeele van LOUISE mogt hooren zeggen, op mijn woord dat zij onschuldig is afgaande, hare partij te nemen en haren goeden naam te verdedigen, mag ik het ronduit zeggen gij zijt die aan haar verpligt! Het zal u nog wel voorstaan, dat gij, uit niet zeer zuivere beginselen, tot haar geplaatst worden aan het huis van den Heer S. hebt medegewerkt, ik zeide u toen dat gij er niet wél aan hadt gedaan, thans kunt gij u als eene der middel oorzaken van de betichtingen tegen LOUISE beschouwen; te herroepen wat gedaan is, is onmogelijk, maar gij zijt het slagtoffer van uwe list zooveel vergoeding schuldig, als in uw vermogen staat. Zie eens welke droevige gevolgen uit het involgen van den kwaden raad dien uw eigenbelang, of uwe zelfvoldoening u gaf, zijn voortgesproten, en wacht u dan voortaan zooveel te meer van het verzuimen, zelfs van den allerkleinsten pligt. O! dat men toch in het algemeen ophield te wanen, dat als men

niet steelt, niet opzettelijk liegt of bedriegerijen pleegt, zich aan geene ongebondenheden of grove buitensporigheden schuldig maakt, men genoeg doet en een braaf, mensch is. Ware dit al wat er van den Christen geëischt wordt, hoe gelukkig zouden zij wezen, die niet in verzoeking tot zulke ergerlijke zonden komen! Men kan het niet genoeg herhalen duizende kleinigheden moeten in acht genomen, duizende kleine pligten moeten betracht, duizend kleine zonden vermeden worden, eer iemand aanspraak kan maken op den eernaam van een waardig volger te zijn van dien Heer, die vlekkeloos op aarde rondwandelde. Hoe naauwgezet men ook leve, toch altijd zal men veel te kort schieten, en wat dan, indien men onoplettend voortgaat? Waarlijk, gelijk enkele kleine stukken gelds gestadig in getal aanwassende, eindelijk eene groote som zouden uitmaken, zoo wordt met den tijd het dikwijls verzuimen van kleine pligten eene groote schrikwekkende zonde; en om niet eenmaal zich door den geduchten regter te hooren zeggen: '*Gaat weg van mij*!' terwijl men Hem zou willen vragen: wanneer en waarin heb ik u mishaagt? zoo moet men wel degelijk en zonder ophouden letten, op al dat schijnbaar geringe, waarvan men zeker is, dat het niet met JEZUS welbehagen strookt. - Dan genoeg, gij hebt mij eens beschuldigd van te preeken, ik liep gevaar dat gij mij weder zulks ten last zoudt leggen, indien ik langer op denzelfden toon voortging. Ik merk ook dat ik nog op ééne vraag in

uwen brief te antwoorden heb, namelijk op die mijn' broeder WILLEM betreffende. Zoo lang ik alleen in zijn geheim deelde, mogt ik er u niets van zeggen, maar thans js het mij geoorloofd u te melden, dat hij inderdaad in den zin heeft te trouwen, en dat wel met de jongste Jufvr. DURY van *Rotterdam*, een meisje met hetwelk hij in den verledenen zomer bij mijn' oom logerende, de kennis heeft vernieuwd. Hij is nu de boorden van *de Maas* gaan bezoeken, minder om de schoonheid der rivier, dan om die van de oogen zijner beminde te bewonderen, en in deze te lezen, of hij vol hoop of vol vrees herwaarts zou moeten terug keeren. Tot mijn zeer groot genoegen, verneem ik uit een' brief, dien hij aan mijn' Vader geschreven heeft, dat hij niet ongunstig ontvangen en aangehoord is; een stellig antwoord heeft hij natuurlijk nog niet gekregen, maar hij mag hopen, en dit is in het gegevene geval al wél. Geduld zal ik hem aanraden, u mijne lieve! raad ik dit nog veel meer, want daar de Heer VAN L. steeds in het onzekere verkeert nopens het verkrijgen van het verlangde ambt, kan hij toch wel niet beter doen dan zwijgen, en mij dunkt, gij weet van zijne gevoelens jegens u genoeg, om hem zijn stilzwijgen niet ten kwade te duiden. - Ik ben thans zeer gelukkig, door de tegenwoordigheid van mijne hooggeachte vriendin Mevr. R. Schoon mijne ouders den 8sten dezer naar *Amsterdam* vertrokken zijn, zal ik, hun verlof daartoe bekomen hebbende, hier

blijven, tot onze logeergasten de terugreis zullen aangenomen hebben. Ik wil nog aan den dag van het afscheid niet denken, maar genieten, wat mij, vrees ik, na dezen nimmer weder te beurt vallen zal. - Vaarwel, liee KAROLINA! verzeker uwe moeder van mijne achting en geloof mij te zijn

Uwe Vriendin

EMILIA P.

CXXIII. Brief.
Kaatje Wilkes aan hare moeder.

Zeist, 13 November 1808.

Lieve moeder! Verbeeld u uwe KA als in een' doospot hebbende gezeten en uit denzelven verlost; als met een' strop om de keel, die nu los gemaakt is, en gij zult eenigzins kunnen begrijpen, hoe ik thans te moede ben. *Madam*, mijne plaag, mijn *torment* is weg en de nieuwe kamenier, die haast even lastig is als zij, is mede vertrokken. Zij zijn naar *Amsterdam* met den ouden Heer. Nu zit ik weer stilletjes als voordezen met JANS in de keuken, terwijl jufvrouw boven of wat werkt, of wat praat met hare oude *mammesel* die, hier benevens haar nichtje, is komen loseren. O! ware die *mammesel*

onze mevrouw geworden! dan zou het beter gaan, zij is een vriendelijk, geschikt mensch, en Jufvrouw houdt ook, geloof ik, vrij wat meer van haar, dan van de nieuwe mama. Het huishouden is weder geregeld en ik word niet om allerlei beuzelingen, ieder oogenblik van mijn werk gehaald. Mogt het zoo blijven, ik zou het niet in mijne harsens krijgen, om uit mijnen dienst te gaan, maar het is slechts voor eene poos, en dat doet mij denken, of het niet beter is, dat ik met Mei ga verhuizen, dan een leven te leiden, zoo als ik nu zeven weken lang geleid heb? Zeg mij toch moeder, wat gij mij raadt. Ik ben in den bietebaauw. Dan eens prakkeseer ik zoo: onze oudste jonge heer gaat mogelijk trouwen, zoo dat gebeurt, zal er zeker wat te koop zijn met partijen, enz. en wij zullen denkelijk een presentje krijgen; dit zal ik missen, indien ik weg ga, dus KA! gij blijft. Dan weer komt mij in de gedachte, wat ik onlangs uitgestaan heb, en uit te staan zal hebben wanneer *madam* en hare meid terug zullen zijn, en de schrik daarvoor doet mij zoodanig alle presentjes en vervalletjes vergeten, dat ik in mij zelve uitroep: KA gij vertrekt! - Nu is er eene derde zaak, die wel eens in mij opkomt; als ik eens fris weg aan Jufvrouw zei, dat ik bij haar alleen mijn geheele leven zou willen, maar bij hare mama niet kan blijven, dat ik daarom mijn' dienst wilde presenteeren, bij Mijnheer WILLEM en zijne vrouw als ze getrouwd zullen zijn, ware dat niet het allerbesje? maar als dan

Mijnheer WILLEM mij niet hebben wil, en ik bleef eens zonder dienst zitten, zoo ware ik er nog erger aan. Lieve moeder! help mij uit den nood, ik wil doen wat gij denkt dat het verkiesselijkste is en verblijf

Uwe gehoorzame Dochter

KAATJE WILKES.

CXXIV. Brief.
Mevrouw P. aan Delphine Rosset.

Amsterdam, 19 November 1808.

De naam van de stad uit welke ik dezen brief schrijf, zal u terstond doen bemerken, lieve zuster! dat ik mijn' wensch heb verkregen. De Heer P. overtuigd van le noodzakelijkheid, om mij eenige verstrooijing te doen genieten, heeft eindelijk bewilligd in mijn verzoek, dat hij mij de hoofdstad van zijn vaderland liete zien. Sedert den 8sten zijn wij hier, en reeds ben ik met verscheidene personen, welke uit oude kenniswege, mijn' gemaal zijn komen bezoeken, of mogelijk uit nieuwsgierigheid om mij te zien, hunne opwachting gemaakt hebben, bekend geworden. Onder deze zijn ook EMILIA'S vrindin Jufvr. M. (een naar het schijnt vrolijk en

aangenaam meisje) en hare moeder eene deftige, maar wat hare conversatie betreft, weinig beduidende dame, de Heer D. een oud zeeofficier, vrij ruw in zijne manieren, met zijne huisvrouw, die mij maar matig bevalt, de familie B. - van U. - W. S. enz. enz. de namen hebben zeker niet veel belangrijks voor u, van de karakters zal ik u misschien in het vervolg meer dat u vermaken zal, kunnen zeggen. Ik ben hier zonder EMILIA. Het voornemen van haren Vader was, dat zij herwaarts mede zoude gaan. Schoon ik het geheel niet aardig vond dat ik overal met eene dochter zoude moeten verschijnen, wist ik geene kans, om mij van derzelver bijzijn te ontslaan, toen het geluk mij diende. EMILIA'S gewezene *gouvernante* wilde te *Zeist* een paar weken komen doorbrengen; de heer P. vond op mijn voorstel goed dat zij bij ons kwame logeren, zonder daarom onzen togt naar *Amsterdam* te willen uitstellen, ik greep de gelegenheid vaardig aan, om onder den schijn van EMILIA eenen dienst te doen, mijn eigen voordeel te bejagen. Ik verzocht den Vader, de dochter bij hare vriendin te laten, verwierf dankbetuigingen van de laatste, de toestemming van den eersten, en vertrok ten bestemden tijde met hem alleen. Hoe ik getroffen was van de fraaiheid dezer stad, toen ik dezelve door de *Muiderpoort* binnen reed, en toen ik den volgenden dag met mijn' gemaal eenige van hare schoone grachten langs wandelde, kan ik u niet zeggen. Lieden die doorgaands in eene groote stad wonen zelven, bewonderen *Amsterdam*,

hoe heerlijk moet zij dan niet wezen voor iemand, die, zoo als ik, in lang geene stad van belang anders dan in het doorreizen bezocht. De Heer P. stelt er vermaak in, om mij al het fraaije, dat zich hier in zoo groote menigte op doet, te laten zien, maar mijner verbazing wekt dikwijls onaangename gewaarwordingen in hem op, daar dezelve hem dubbeld doet gevoelen, hoe bejammerenswaard het is, dat al dat schoon verkwijnt, ten minste mijn echtgenoot ziet den staat van zaken, zijn vaderland betreffende, zoodanig hopeloos in, dat hij niet kan nalaten, mij dikwijls met tranen in de oogen te zeggen: ‘O! hadt gij *Holland* vóór al onze droevige burgertwisten gekend, en *Amsterdam* gezien, toen de koophandel bloeide, toen de zee open was, toen geen soldaat op hare straten werd gezien, maar allerwegen lieden, die met het vervoeren van koopwaren bezig waren, toen ons stadhuis ter vergaderplaats strekte van eene achtbare regering, en niet als nu onder den naam van paleis, het verblijf was van een' vreemdeling, ons tot koning opgedrongen, door den hatelijken despoot die door zijn *continentaal systema* de bronnen van onze welvaart verstopt, en niets vuriger wenscht, dan de ondergang van dit weleer zoo bloeijend land, van deze eertijds zoo magtige stad!’ Als mijn man zoo spreekt heb ik waarlijk medelijden met hem, en met al zijne land en stadgenooten, maar anders moet ik de Hollanders verachten, wanneer ik zie hoe vele hunner voor LODEWIJK kruipen, posten

aan zijn hof bekleeden, en zich aanstellen, als waren zij den ouden zedigen luister van hun Gemeenèbest en van hunne voorvaderen vergeten. - Dan mij gaat niets van dit alles aan, ik vermaak mij zooveel mij mogelijk is, en hoop zulks allengskens meer te doen. Den schouwburg heb ik bezocht, de onvergelijkelijke WATTIER heb ik in de rolvan MEROPÉ zien spelen, verrukt ben ik terug gekeerd. In de Fransche *comédie* ben ik gisteren geweest; iederen dag kan men hier iets nieuws zien of hooren, maar ik wil langzaam gaan, om mijn verblijf te rekken, want *Zeist* na *Amsterdam* zal mij onverdragelijker zijn dan ooit. De jonge P. (mijn zoon!) schijnt door zijne beminde niet ongunstig ontvangen te wezen; ik mag nu wel lijden dat zijn huwelijk doorgaat, want dat zal eerst aanleiding tot eenige vreugdebedrijven geven en dan een nieuw voorwerp aan onzen anderzins vervelenden huisselijken kring leveren. Na eenige dagen schrijf ik u weder, ontvang intusschen mijne minzame groete, en geloof mij te zijn

Uwe liefhebbende Zuster

THÉRÉSE P.

CXXV. Brief.
Emilia P. aan mejufvrouw C. Dury.

Zeist, 20 November 1808.

Wel-Edel geb. Jonkvrouwe!

Op aanzoek van mijn' broeder, neem ik de vrijheid u dezen toe te zenden. Indien de brief in welken de mijne zal ingesloten wezen, dezen laatsten gunstig door u mogt doen ontvangen, zou zulks mij beide voor mijn' broeder en voor mij tot een aangenaam voorteeken strekken. Ja Mejonkvrouwe! ook voor mij, wijl ik in het geluk van mijn' dierbaren broeder, het grootste belang stel. Gelijk u bewust is, het wit hetwelk hij beoogt, waarop al zijne denkbeelden van aardsch geluk uitloopen, is het verkrijgen van uwe hand. Wierd eene zuster niet zeker door u als eene partijdige persone aangemerkt, ik zou zeggen, mijn goede WILLEM verdient dat gij een gunstig oog op hem slaat, en ik zou volgaarne u al zijne goede hoedanigheden opsommen. Maar uw eigen hart moet hier regter zijn, onbevooroordeeld moet gij te werk gaan, want zoo de liefde slechts eenzijdig is, kan een

huwelijk, dunkt mij, nimmer gelukkig wezen. Dan somtijds, schoon men genegenheid gevoelt voor den persoon met welken eene vereeniging voorgesteld wordt, staat men in twijfel nopens de gezindheden van hen, met welke hij in eene naauwe betrekking van bloedverwantschap staat, en (om nu niet te spreken van de ouders, van welkers goede gezindheden, in dit geval, hoezeer ik mij overtuigd houde, ik mij niet veroorloof te gewagen) eene oudere zuster, is weleens een voorwerp waartegen men opziet. Deze bedenking spoorde mij almede aan, om aan u te schrijven. Lieve Jonkvrouwe! vrees niet dat ik mij immer op eenig vermeend regt van meerdere jaren, iets zal laten voorstaan, of mij op eene lastige wijze, zal bemoeijen met zaken, welke mij niet aangaan zouden. Stemt gij er in toe, om de echtgenoote van mijn' broeder te worden, gelijk ik vuriglijk wensch, ik zal u als een kind des huizes als mijne eigene zuster aanzien, alles doen wat in mijn vermogen zijn zal, om u uwe intrede in onze familie te doen zegenen en mij beijveren, om alles uit den weg te ruimen wat immer aanleiding tot de minste onaangenaamheid zou kunnen geven. Ik vermeet mij geenszins te gelooven, dat deze mijne betuigingen u zouden overhalen, om een gunstig antwoord aan mijn' broeder te geven, maar indien zij iets mogten bijdragen, om mogelijk eenigen schroom van uwen kant weg te nemen en u te overtuigen van mijn hartelijk verlangen, om in nadere kennis en vriendschapsbetrekking met u te komen, zou

zulks ten hoogste verheugen, die de eer heeft met de meeste gevoelens van achting en toegenegenheid zich te noemen
Wel-Edel geb. Jonkvrouwe!

Uwe D.W. Dienaresse
EMILIA P.

CXXVI. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam 23 November 1808.

Nu heb ik dan ook kennis gemaakt met THÉRÉSE *aux blanches mains!* - Ik begrijp, beste EMILIA! dat gij niet te zeer met Mevr. uwe stiefmoeder ingenomen zijt, om mij deze uitdrukking kwalijk te nemen. Deze persone de vrouw van den Heer P.!! - Wat zal ik zeggen? - Veel zou ik kunnen zeggen, om mijne verbazing te regtvaardigen, maar zwijgen is het best - dit evenwel moet er uit, dat ik niet begrijp, hoe, als men eene dochter heeft als EMILIA is, men eene vrouw als THÉRÉSE kan liefhebben! O! wie zal immer kunnen nagaan wat er toe behoort, om een' man te behagen, wanneer men ziet, hoe dezelfde man verschillende soorten (indien ik mij zoo eens mag uitdrukken) van vrouwen kan beminnen. Uwe moeder en de nieuwe

Mevr. P. na elkander, de echtgenooten van uw' Vader! van dien deftigen, bedaarden, ik zou wel zeggen, stuurschen Hollander!! hoe kan dit wezen? uwe moeder, voor zoover ik mij dezelve herinner, was mede deftig en bedaard, uiterst minzaam en goedhartig, THÉRÉSE is voor zoover zij mij toeschijnt, vol fratsen, vrolijk, wel niet onvriendelijk, maar meer gemaakt dan gul. En de eerste behaagde, de tweede behaagt ook! Mijn begrip staat er voor stil! Reeds meer dan eens heb ik Mevr. P. ontmoet. Mijne moeder en ik hebben bij haar een bezoek afgelegd, een paar keeren heeft zij, benevens uw' Vader bij ons gegeten, en ook ben ik haar in gezelschap tegen gekomen. Telkens heb ik in hare gesprekken en manier van zijn, aanleiding gevonden, om mij te overtuigen. dat, met hoeveel inschikkelijkheid ook, gij mij omtrent haar geschreven hebt zij in het geheel geen mensch voor mijne EMILIA is. Dan, naarmate zij mij minder bevalt, naar die mate bewonder ik u te meer, daar gij met hare dwaasheden en verkeerdheden, zoo veel geduld hebt betoond, in zoover zelfs van haar ten koste van uwe rust in hare gewaande ziekte, zoo zorgvuldig op te passen, ik zeg: gewaande ziekte, want ik kan niet begrijpen dat iemand, die inderdaad onlangs door hartzeer ernstig ongesteld was, nu reeds zoo gezond en zoo getroost aan alle vermakelijkheden, die zich opdoen, zou kunnen deelnemen. Ik beklaag u, mijne lieve! zoo dikwijls ik er aan denk, dat gij, zulk eene persone tot gezellin gekregen

hebt, en begrijp duidelijk, dat gij hebt kunnen verkiezen, met uwe oude Vrindin R. te *Zeist* te blijven, boven met eerstgenoemde te *Amsterdam* te komen. - Het praten over LOUISE DERVAL heeft thans genoegzaam opgehouden, zoo dikwijls als er nog gelegenheid toe geweest is, heb ik aan uw verlangen, haar aangaande, voldaan, en hoop in dier voege wederom goed gemaakt te hebben, wat ik, volgens uw oordeel, verbruid had. - Met de goede ontvangst van uw' broeder WILLEM te *Rotterdam*, wensch ik u geluk, ik hoop dat Jufvr. DURY van wie men zeer veel goeds zegt, uwe schoonzuster wordende, eenigzins zal vergoeden, wat gij van eenen anderen kant onaangenaams zult moeten ondervinden. - Ik heb van buiten-om vernomen dat VAN L. groote kans heeft, om het verlangde ambt te bekomen, niet zonder ontsteltenis en voelende dat ik verbleekte, hoorde ik dit zeggen, maar niemand in het gezelschap, geloof ik, wetende dat ik belang bij de zaak had, werd er niet op mij gelet, en ik had tijd, om mij weder te herstellen. Zoodra mij iets stelliger ter ooren komt, meld ik het u. Intusschen wil ik, door u eenen langen brief te schrijven, niet vergen dat gij te veel van uwen thans kostelijken tijd zoudt opofferen, om mijn gekrabbel te lezen, maar eer ik eindig, moet ik u toch nog bedanken voor de vriendelijke en treffende uitlegging, welke gij van dat voorstel ‘hoe meer deugd hoe meer geluk,’ hetwelk mij wat gewaagd voorkwam, geest. Dat Mevr. R., het geen gij daar om-

trent geschreven hadt, goedgekeurd heeft, drukt het zegel op uwe denkwijze, maar voor mij is uw gevoelen van zoo veel waarde, dat ik geene bekrachtiging van anderen noodig heb; om u te gelooven. - GEERTRUID VAN A. is eergisteren avond, terwijl zij aan haar *Wisk* partijtje zat, door eene beroerte overvallen geworden. Zij had zich des morgens zeer boos gemaakt tegen hare kamenier, die de kat geschopt had; de doctoren denken, dat hare ongesteldheid een gevolg van hare gramstorigheid is, en dat zij er het leven wel bij zal inschieten. Wie of dan de lange lijsjes en de ruitertjes te paard erven zal? - Nu, die zullen dan ten minste eens uit de kas komen!

Geniet in vreugde, lieve EMILIA! wat u nog van het gezelschap uwer vriendinne te beurt vallen mag en wanneer zij vertrokken zal zijn, denk dan eens weder aan mij, die niet zooveel aanspraak op uwe liefde en achting heb, maar toch ook hartelijk ben

Uwe Vriendin

KAROLINA M.

CXXVII. Brief.
Willem P. aan Emilia P.

***Rotterdam* 26 November 1808.**

Lieve Zuster!

Ik moet u spoedig schrijven, dat ik de gelukkigste van alle menschen ben! Ik heb het *Ja* woord van mijne CHRISTINA gekregen! - Vader is hier geweest, om acces voor mij te vragen, mijne beminde te zien, en over eenige zaken met hare voogden te spreken. Heden moest hij weder vertrekken. Gisteren ochtend, daar ik eene visite aan CHRISTINA deed, zeide zij: ‘uw vader gaat, hoor ik naar *Amsterdam* terug? welnu, mij dunkt, het zou niet passen, zoo wij hem in onzekerheid over de zaak, die hem herwaarts heeft doen komen, lieten weggaan, zeg hem, WILLEM, dar ik er in toestem, om zijne schoondochter, om uwe echtgenoote te worden!’ - Gij begrijpt, hoe verrukt ik op het hooren van die tijding was. IJlings ging ik die aan mijn' Vader mededeelen, en wij aten des middags te zamen met de twee Jufvrouwen DURY bij haren oudsten voogd. Vader was hartelijk, dit

moet ik bekennen en zoo vriendelijk jegens CHRISTINA, als hij het, geloof ik, ooit jegens iemand, behalve zijne TNÉRÉSE, geweest is. - Mijne *aanstaande huisvrouw* bedankt u voor uwen lieven brief en wenscht zeer nadere kennis met u te maken, te dien einde verzoekt zij u in den inliggenden dat gij eenigen tijd bij daar wilt komen doorbrengen. Ik hoop dat gij aan dit verzoek zult voldoen. De reis zal u gemakkelijk gemaakt worden, want ik zal u begeleiden. In het laatst van de volgende week moet ik te *Utrecht* zijn, na een dag twee of drie toevens, hoop ik herwaarts terug te keeren, dan zal Mevr. R. wel vertrokken zijn, en gij zoudt met mij kunnen gaan. In hoop dat dit plan uwe goedkeuring zal bekomen, noem ik mij

Uw gelukkige Broeder

WILLEM P.

CXXVIII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist 1 December 1808.

Gij veroorloofdet mij in uwen laatsten brief, lieve KAROLINA! mijn schrijven aan u, zoolang te staken tot dat Mevr. R. zoude vertrokken zijn, opdat ik

zooveel mogelijk, haar bijzijn zou kunnen genieten, dit uw verlof, maakt het dan ook noodeloos, dat ik thans voor mijn lang stilzwijgen u verschooning zou vragen. Ik neem de pen weder op - dit is misschien genoeg gezegd, om u te doen begrijpen, dat ik van het onschatbaar gezelschap mijner oude vriendinne, en helaas! denkelijk wel voor altijd verstoken ben! Om mij te believen heeft Mevr. R. haar verblijf nog een weinig verlengd; maar haar pligt riep haar eindelijk terug, en ook het allengskens vorderen van het jaargetijde, maakte hare terugreis noodzakelijk. Treurig was ons afscheid, als eene moeder, die aan een geliefd kind vaarwel zegt, drukte zij mij in hare armen, mijne tranen stroomden op haren boezem af! Ik misgunde aan LOUISE het geluk dat zij heeft, van met haar te mogen blijven! ach KAROLINA! gij weet niet, ik kan u ook niet doen begrijpen wat ik misse aan eene vriendin, van zoo veel meer jaren en ondervinding, in wier tegenwoordigheid ik overluid kon denken, in eene raadgeefster, wier kennis van mijne inborst zoo innig, wier eigen doorzigt en verstand zoo groot, wier toegenegenheid te mijwaarts zoo hartelijk is. Neem mij toch niet kwalijk dat ik zoo schrijf aan u, die ook mijne goede vriendin zijt, waarlijk mijn eerbied voor Mevr. R., vermindert geenszins mijne toegenegenheid jegens u, maar het is iets anders, wat ik voor mijne oude onderwijsster die mijn hart gevormd en mijnen smaak gewijzigd heeft - dan voor eenig ander mensch gevoel!

En dan te moeten zeggen: ‘Vaarwel! wij zien elkander naar alle waarschijnlijkheid nimmer weder!’ - Ach! dat valt zoo hard! Dan vindt men de wereld te groot, en zou wel wenschen, dat er minder gelegenheid voor den eenen mensch ware, om van den anderen af, te leven! Dan wat *is*, is zeker goed, daarmeê moet ik mij troosten, ik wil ook dankbaar zijn voor hetgeen ik buiten verwachting genoten heb en niet morren, omdat ik niet nog meer mag genieten. Zaturdag was de droevige dag des afscheids, maandag had ik het ge noegen een' brief van mijn' broeder WILLEM te ontvangen. Hij meldt mij zijne vreugd, daar hij het Jawoord van Jufvr. DURY gekregen heeft. Zijn geluk en zijne blijde verwachtingen waren een uitmuntend tegengif voor mijnen druk. In het laatst van deze week wacht ik hem hier, en als hij weder naar *Rotterdam* terugkeert neemt hij mij denkelijk mede. Deze keer van zaken brengt verandering in mijne plans te weeg; ik had gemeend na het vertrek van onze logeergasten mij bij mijne ouders te *Amsterdam* te vervoegen, maar CHRISTINA heeft mij zoo vriendelijk verzocht eenigen tijd bij haar te komen, dat ik niet heb kunnen nalaten te vragen, of de heer P. goed zou vinden, dat ik mij naar hare wenschen voegde. Mijne moeder, die reeds zoo goedhartig voor mij verkregen had dat ik met mijne vriendin achter mogt blijven, heeft wederom mij meenende dienst te doen, verlof voor mij verworven, om naar *Rotterdam* te gaan, zoo als mij uit haren heden

ontvangenen brief blijkt. Ik ben haar dankbaar, en wel te vreden met die schikking, wijl ik gaarne nadere kennis met mijne aanstaande zuster maken wil, maar ik had ook gaarne mijne geboortestad en zich daar bevindende goede vrienden weder gezien; het zal mij aan de *Rotte* vreemd zijn, ik ken er niemand dan de Jufvrouwen DURY, en die nog zeer weinig, maar misschien is het mij bij mijne tegenwoordige, een weinig sombere gemoedsgesteldheid, goed, door het zien van nieuwe voorwerpen, op nieuwe, gedachten gebragt te worden. - Ik zwijg liefst op hetgeen gij omtrent Mevr. P. zegt, alle menschen hebben niet het talent, om allen menschen te behagen; zij bevalt mijn' Vader, dat is het voornaamste, zij bevalt u niet - patientie! Voor mij is zij bij uitstek goed, gelijk uit hare handelingen blijkt, ik wil dan ook voor haar zijn al wat zij billijkerwijze van mij kan verwachten, namelijk althans, eene dochter, kiesch genoeg om over de zwakheden die zij hebben mogt, niet uit te weiden. - Hetgeen gij mij, aangaande den Heer VAN L. schrijft, verheugt mij, ik hoop, indien het uw geluk bevorderen kan, dat hij zich nu spoedig zal mogen openbaren, en dat dan de geheele zaak tot beider genoegen, afloopen zal. Indien er iets omtrent te melden valt, maak ik staat op uwe beloste van het mij bekend te maken; wanneer gij mij schrijft, adresseer dan uwen brief aan mij, gelogeerd bij de Jufvr. DURY op de *Leuvenhaven*. Ik

hoop u van daar ook wel eens tijding van mij te geven, en blijf intusschen

Uwe Vriendin

EMILIA P.

CXXIX. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam, 11 December 1808.

Naar *Rotterdam* heb ik, geloof ik, nog nimmer een' brief gezonden; dat ik zulks doen moet, ten einde hij u, mijne lieve EMILIA! in handen kome, is mij vreemd. Hoe *minzaam* ook Mevr. P. alles voor u geschikt heeft, spijt het mij echter, dat ik u hier weder langer missen moet, dan ik gedacht had dat noodig wezen zou. Maar de reden van uwe afwezigheid is goed en aangenaam. Ik wensch u van harte geluk met het vooruitzigt van eene lieve schoonzuster te zullen krijgen, mogt de vrienschap welke gij voor haar gaat opvatten, maar de uwe voor mij niet verminderen! Zeg ook een vriendelijk woordje van mijnentwege aan uw' broeder, wij zijn oude kennissen en ik hoop dat hij mij zal vergunnen, als er eens gelegenheid toe wezen zal, mij aan zijne

CHRISTINA te laten voorstellen. Dat het vertrek, van Mevr. R., u leed gedaan heeft, begrijp ik zeer ligt, maar dat gij van die kwelling sprekende en treurende over de gelegenheid, die er voor de menschen is, om van elkander af te leven, er bijvoegt, *wat is, is zeker goed*, dat begrijp ik niet. Hoe! zou alles wat is, goed zijn? Zoodoende bestond er geen kwaad, zoodoende ware de wereld een paradijs, en moest men haar wel degelijk lief hebben, en, dit zegt gij anders, moet men niet. Ik heb aan uwe zinsnede alle mogelijke wendingen gegeven, dan eens gedacht, dat gij hadt willen vragen: wat is zeker goed? om aan te duiden dat er geen *blijvend* goed is, maar den nadruk welken gij aan het eerste *is* geeft, deed mij deze uitlegging verwerpen. Dan eens heb ik gelezen alsof er stond wat *is*, is zeker *niet* goed, doch op die wijze kwam het volgende: 'daarmee moet ik mij troosten,' enz. niet overeen, dus alles te zamen genomen, ik begrijp u niet. Misschien zult gij in uw nieuw verblijf wel ruim den tijd hebben, om mij het raadsel op te lossen, doe zulks indien gij kunt, want uwe brieven zijn, voor mij, van te veel belang, dan dat ik iets uit dezelven zou willen blijven betwijfelen, en zoo misschien eene nuttige les voor mij te loor zien gaan.

Ik heb mij op St. Nicolaas-avond, allerbest geamuseerd. Mijne moeder en ik reden in hare koets rond met Mevr. VAN F. en JEANNE. Het was overal prop vol en er waren vele lieve *surprises* te

koop. Toen ik te huis kwam, vond ik nog al veel presentjes, de zenders van welke ik min of meer spoedig raadde, één was er evenwel (en dat het mooiste van alle) waarvan ik niet kan nagaan wie het mij zond. Het is eene dubbelde snoer bloed-koralen met een paar oorknopjes er bij. Ik dacht zeker dat het van mijne moeder kwam, wijl ik haar dikwijls gezegd heb dat ik bloed-koralen zoo mooi vind, maar zij verzekerde mij, toen ik haar wilde bedanken, dat zij de geefster niet was. Toen viel mij oom D. wiens petekind ik ben, in, maar 's anderen daags bij hem gegaan zijnde, om de waarheid te onderzoeken, zeide hij: ‘Neen kind, ik heb u geen St. Nicolaas gezonden. Ik geef gaarne iets tot aanmoediging of belooning, of als iemand iets noodig heeft, maar op gezette tijden geschenken te geven, om geene andere reden dan wijl het *die* dag is, vind ik al te dwaas, om het meê te doen. En dan ook in mijne oogen hebt gij reeds zoo vele nuttelooze snuitserijen en opschikjes, dat ik geheel niet gezind ben derzelver getal te vermeerderen.’ - Ik ben dan nu nog gissende en zoekende, maar verlang zeer den gever of de geefster te ontdekken, wijl ik dan eerst gebruik van het geschenk zal durven maken.

Voorts wordt u bekend gemaakt, dat de Hoogwelgeborene Jonkvrouwe GEERTRUID VAN A. verleden Zondag ochtend is overleden. Het huis is pot digt gesloten, maar de dienstboden halen adem, zij moet in hare ziekte vreesselijk lastig geweest zijn,

nimmer tevreden met de oppassing, en in het geheel niet gezind om af te trekken.
Hier moet ik - afbreken, want ik word zoo aanstonds afgehaald om naar het zondagsche concert te gaan - Vaarwel

Uwe liefhebbende Vriendin

KAROLINA M.

CXXX. Brief.
Willem P. aan Diederik van B.

Rotterdam, 13 December 1808.

Wat zult gij nu wel van mij zeggen, goede Vriend! Geheel betooverd, een geheel ander mensch geworden dan ik voordezen was, taal ik naar geene andere gezelschap, dan dat eener vrouwe, naar geene andere vermakelijkheden, dan die in haar bijzijn te genieten vallen! Gij weet het, eertijds lachte ik om vrouwen praat, was ik alleen bij mijne makkers tevreden, hield ik van een kaartje te spelen, van deze en gene luidruchtige vreugdebedrijven, van ontgroen partijtjes, enz. enz. Thans ben ik nergens liever dan in deze stad, waar ik bijna niemand ken, stillekens zonder kaarten of dobbelsteenen te zien, met een meisje in gezelschap van

nog twee andere zittende keuvelen, haar wat voorlezende, of met mijne geliefde, wier arm op den mijnen rust, wandelende. Of deze smaak nu altijd zoo zal blijven voortduren, durf ik niet stellig verzekeren, maar iets geheel nieuws is hij niet. Hebben de ouden niet reeds hunnen HERKULES bij OMPHALE met spinnen bezig afgemaald? Liet niet SIMSON zich door DELILA geheel vermeesteren? Hebben niet vele stuurschere mannen dan ik, de knie voor vrouwen gebogen? Trouwens, het is zeker, dat in den omgang met de schoone sekse eene aangenaamheid zit, die niet anders dan eenen goeden invloed op onze harten uitoefenen kan. Die omgang beschaaft ons, maakt ons gevoelig aan goeden smaak, aan zedelijkheid, en doet ons meer dan iets anders bemerken hoe ruw wij vaak met elkander omspringen, hoe ongebonden onze gesprekken, hoe onbetamelijk zeer dikwijls onze vreugdebedrijven zijn. Als ik nu denk, om wat ik wel mede gedaan en wel mede gezegd heb; om het vermaak dat ik er in vond, om door meer te kunnen drinken dan sommige andere, die onder de tafel te zien rollen of oorzaak van krakeelen tusschen hen te worden, dan gruw ik bijna van mij zelven, vind dat ik al zeer onchristelijk en zeer onzedelijk gehandeld heb, en dank mijne CHRISTINA stilzwijgend voor de verbetering, die zij in mij te weeg gebragt heeft. - Gij hebt geen denkbeeld van hetgeen ik u schrijf, want gij bemint niet en wilt niet beminnen, maar als uw opregte vriend moet ik u

raden, sta van uw vooroordeel af. Vrouwen zoo als die, welke gij en onze maats wel eens bezoeken, kunnen dat niet uitwerken wat ik bedoel, want zij zijn zelve te zedeloos, maar volg mijn' raad, zoek gezelschap met fatsoenlijke edeldenkende meisjes, prent u hare ware aanlokkelijkheid diep in de gedachte, tracht er eene lief te krijgen, aanbid haar schoon, en gij zult weldra hare eenvoudige deugd aanbidden. Ik hoop dat ik nog eens zoo gelukkig wezen zal, van u in het geval te zien, waarin ik zelf thans ben, gij zult mij dan zeker bedanken voor den raad dien ik u gaf, en wij zullen ons te zamen in ons geluk en in onze verbetering kunnen verheugen, elkander in het bewandelen van den goeden weg ondersteunen, en onzen vriendschapsband door dien der liefde tot onze echtgenooten, nog naauwer toegehaald zien. Vaarwel

Uw getrouwe Vriend
WILLEM P.

CXXXI. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

***Rotterdam*, 14 December 1808.**

Gevoelig aan, en, mag ik het zeggen, verheugd over het belang dat gij in mijne brieven stelt, lieve

KAROLINA, wil ik het beantwoorden van uwen laatsten niet uitstellen, en u naar de uitlegging van mijne geheimzinnige woorden niet lang laten wachten. Gij hebt u veel vergeefsche moeite gegeven met het zoeken om eenen anderen draai aan mijne uitdrukking te geven, ik meende die zoo als zij daar staat, wat *is*, is zeker goed. En nu de oplossing. Er bestaat geen *toeval*, al wat is, al wat geschiedt is daar en geschiedt niet alleen met GODS medeweten voor het oogenbik, maar zóó als Hij van eeuwigheid wist, dat het wezen en geschieden zou en moest. Dit is mijn's inziens eene ontegenzeggelijke waarheid, want ware het anders, kon er immer iets plaats grijpen, hetwelk GOD (het zij met eerbied gezegd) niet voorzien had, zoo kon zijn plan daardoor geheel of gedeeltelijk omver geworpen worden, en dit te stellen, zou het niet de grootste ongerijmdheid zijn?! Deze stelling sluit geenszins in dat alles van 's menschen zijde door dwang geschiedt, want weten is van den kant van het Opperwezen, niet noodzaken, en het is mogelijk dat de mensch vrij werkt, hoewel GOD te voren wist dat hij *zoo* werken zou. Tot kwaad nu is het onmogelijk dat de goedertierens hemelsche Vader, die de Liefde zelve is, zou willen dat alles uitliepe. Is het dus niet tot kwaad, zoo is het tot goed, hier is geen middenweg. Kwaad op zich zelve, kan geen goed voortbrengen, maar met het goede in aanraking komende, kan eindelijk *goed* het gevolg van die vermenging zijn. Gelijk het zilver uit den smeltkroes

nooit zuiver voor den dag zou komen, zoo het niet eerst met zekere onedeler stoffen ware vermengd geworden, zoo dient ook gewis het kwaad hetwelk wij in de wereld ontmoeten en waaronder wij lijden, om ons den prijs van het goed te leeren kennen en onze zielen te louteren. Dat kwaad mag ik dus eigenlijk geen kwaad meer noemen, maar liever noem ik alles goed, omdat, volgens mijne overtuiging, alles ten goede medewerkt. Wij menschen zijn zulke oppervlakkige beschouwers en zulke onvolmaakte kenners, zelfs van hetgeen tot ons waarachtig welzijn noodzakelijk is, dat wij zeer dikwijls iets, dat ons niet aanstaat, kwaad noemen, en er over murmureeren, terwijl wij, wisten wij wat GOD weet dat daardoor bewerkt zal worden, ons over onze vermetelheid zouden schamen, dat, hadden wij maar geduld, om de uitkomst in stilte af te wachten, wij zouden moeten erkennen, dat de Heer alles wel gemaakt had, en ons voor Hem in het stof zouden verdemoedigen. Kwade daden en handelingen van de menschen zal ik zeker nooit goed noemen, maar die daden en handelingen van den eenen kunnen toch strekken, om bij anderen goede hoedanigheden te ontwikkelen, en de vroomheid, welke de boosdoener in zijn slagtoffer ontdekt, kan hem de verfoeijelijkheid zijner misdaad doen kennen, en hem zelven tot goede gezindheden brengen. Zoo wordt dan zijn bedreven kwaad (niet in zich zelve) maar in derzelver uitwerking, wederom goed; en waar is dan de mensch, die niet

toestemmen zal, dat uit de aanraking van het kwaad met het goed, een goed gesproten is hetwelk zonder die aanraking, niet geopenbaard zou zijn. Er bestaat dus wel degelijk kwaad, de wereld is geen *Paradijs*, en ik herhaal gaarne wat ik altijd zeg, dat men haar niet liefhebben moet, maar de omstandigheden genomen zoo als zij zijn, doet het kwaad onder GODS leidende hand minder kwaad, dan het zonder die Alwijze bestiering doen zou; de wereld kan en zal misschien eens weder een *Paradijs* worden, en die haar dan bewonen zullen, zullen haar mogelijk in haren gezuiverden staat mogen liefhebben. Wij, die zeer ver van die gelukkige tijden afzijn, weten niet wat tot het daarstellen vaa dezelve medewerken moet, wij zien een stipje van een ontzaggelijk geheel, en zullen wij dan berispen? zullen wij dan zeggen: dit of dat had zoo of zoo moeten gebeuren, zoo als het gebeurt, is het niet goed?! O! laten wij ons van zulk eene roekelooze oordeelvelling zorgvuldig wachten en alles ten minste wat ons overkomt, al schijnt het ons nadeelig, *goed* noemen, want nog eens, GODS wil is, dat alles ten goede gedije, en Hij weet dat alles (hetzij wij nietige schepselen de middelen prijzen of laken, erkennen of voorbijzien) ten goede gedijen zal. Ik voor mij, weet vele dingen, die ik gaarne anders zoude hebben, dan zij zijn, maar ik weet niet of als zij anders waren, het niet, of voor mijn wereldsch, of voor mijn eeuwig geluk nadeelig wezen zou, GOD weet het; ik ben een kind van GOD, Hij wil

mijn best, en weet wat tot mijn best het meeste dienstig is, en *dat* gebeurt. Dus moet ik zwijgen, alles nemen zoo als het komt, en zeggen, al wat *is*, is goed, en zal mij te meer goed doen, naarmate ik meer GODS kennis aan alles eerbiedige, en mij aan Zijne leiding gelaten onderwerpe. Ik hoop, lieve KAROLINA! dat ik u thans genoegzaam heb doen begrijpen, wat mijne meening was. Wilde ik al de tegenwerpingen bestrijden, welke tegen mijn *systema* zouden kunnen opgeworpen worden, en al mijne redenen tot oplossing van die zwarigheden ontwikkelen, ik zoude een geheel boek moeten schrijven; dit gevoel ik zeer wel, want de stof, die wij behandelen, is onuitputtelijk rijk. Maar tusschen ons beide zal het gezegde wel voldoende zijn, daarmede vleije ik mij.

Ik wensch u geluk, met het fraaije geschenk, hetwelk gij op *St. Nikolaas*-avond ontvangen hebt, en hoop, dat gij haast den gever zult ontdekken, want ik ben zeer met u eens, dat gij er geen gebruik van kunt maken, eer gij weet, van wien het u gezonden is. Om uw's ooms antwoord, heb ik moeten lagchen, ik ben niet vreemd van zijn gevoelen omtrent het geven van geschenken, alleen omdat zekere bepaalde dag wederom daar is, enz. *St. Nikolaas* schijnt in *Rotterdam* niet sterk te rijden, en minste ik heb niets van hem ontvangen. - Gij gaat dan nu des zondags ook al op grootere gezelschappen, dan de gewoonlijke kransjes? Mag ik u zeggen zoo als ik het meen, dit bevalt mij niet.

In het hooren van muzijk is zeker niet het minste kwaad, maar er zijn, dunkt mij, in de week dagen en gelegenheden genoeg om zich te vermaken in openbare bijeenkomsten, de zondag moest niet tot dat einde gebruikt worden, want de verstrooijing van gedachten op dien dag ook al aan te kweeken, is, mijns inziens, niet betamelijk, niet overeenkomstig met de instelling van het plegtig gedenken, aan wat eens *op den eersten dag der week* gebeurd is. Bedenk dit ernsig, denk dikwijls aan het leven en aan den dood van Jonkvr. VAN A. en ik geloof, dat gij mij geene al te strenge zedemeesteresse zult vinden. - En nu, vaarwel, ik ben steeds

Uwe Vriendin

EMILIA P.

CXXXII. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam 15 December 1808.

Eindelijk dan, mijne lieve! is het verlangde ambt aan den Heer VAN L. ten deel gevallen, en heeft hij mij, in gevolge van dat geluk, zijne hand aangeboden! Eergisteren ontving ik van hem een' brief, in welken hij mij van het gelukkig slagen zijner po-

gingen, de kostwinning betreffende, verslag doet; mij in algemeene bewoordingen zijne liefde verklaart, en mij verlof vraagt om zulks heden in persoon omstandiger te komen doen. Mijne moeder, bijkans even verheugd als ik, over mijne blijde vooruitzigten, vond goed, dat ik VAN L., toen hij zich dezen achtermiddag te twee ure liet aanmelden, alleen opwachtte. Ik deed zulks, en hoorde toen.... ja, het u alles over te schrijven zou mij moeijelijk vallen en voor u vervelend zijn; met één woord dan, ik hoorde veel liefs, veel aangenaams, hetwelk, te zamen genomen, eene volkomene en hartelijke liefdesverklaring uitmaakte; maar de man, die dezelve uitsprak, was beteuterd, verlegen, bevende en bleek van angst; dit gaf mij meer moed, om met eenige fierheid te antwoorden, dan ik meende gehad te zullen hebben. Ik betuigde mij vereerd over zijn aanzoek, maar verzocht uitstel, om over de zaak na te denken, mijne moeder en mijn hart (NB.) te raadplegen, en nadere kennis te maken met hem, die mij, wel is waar, altijd met eene bijzondere vriendelijkheid had bejegend, doch over wien ik nimmer, alsof ik de mogelijkheid zoude hebben van in eene nadere betrekking met hem te komen, gedacht had. Ik meende dat mij hier eene kleine afwijking van de waarheid geoorloofd was, en dat VAN L., in zijne verwarring, niet om het soupé bij den heer S. denken zou, dan hierin bedroog ik mij en hij bragt, mij eenigzins in het naauw, daar hij een klein papiertje (de Rébus van welke ik u in

mijn' brief van 22 September schreef) uit zijn zakboekje nemende, zeide; ‘het is mogelijk dat gij nimmer ernstig over mijn' persoon hebt nagedacht evenwel zult gij u mogelijk zekeren avond herinneren, toen ik toevalliger wijze dit papiertje uit uwe hand ontving? op dien avond trachtte ik u te doen bemerken dat *gij* wel degelijk begrepen waart, in de plans van geluk, welke ik vormde; het kan zijn dat ik mij minder duidelijk, dan ik het mij verbeeldde, heb uitgedrukt, maar bid u, daar gij dan nu toch mijne voornemens kent en ik u mijn geheele hart heb opengelegd, de zaak en mijn' persoon, kan het zijn, uit een niet te ongunstig oogpunt te beschouwen. Niets is billijker dan dat gij overweegt, maar hou mij niet langer in angst dan het tot uwe eigene gerustheid noodig wezen zal, en geloof dat het geluk van mijn leven in uwe handen is en van uw besluit afhangt.’ Ik beloofde te peinzen, te overwegen, enz., enz, maar dacht wat het beslissend antwoorden betrof: ‘lieve vriend! een weinig angst moet gij doorstaan, geplaagd moet gij worden, als ik ééns *ja zeg* is mijn beste tijd voorbij, het is mij genoeg te weten dat ik u vast heb, om langzaam voort te gaan, ik heb te lang in onzekerheid geleefd om u niet ook de kwale der onzekerheid te doen gevoelen, en ik wil u toonen dat ik niet zonder moeite gewonnen word!’ - Na zijn vertrek maakte ik mijne moeder in algemeene bewoordingen met het gehoudene gesprek bekend, zij vond goed

wat ik geantwoord had, zeide, dat indien ik genegenheid voor den man gevoelde, zij verheugd zou zijn indien ik hem aannam, maar dat ik toch volstrekt niet tegen mijnen zin in het huwelijk treden moest. Zij wilde ook alles aan Oom D. verhalen en verzocht mij hem, al ware het dan slechts uit welstaanshalve, om raad te vragen; dit geviel mij maar matig, dan daar hij een erfoom is en ik hem gaarne te vriend wil houden zal ik mij naar het verlangen van mijne moeder schikken; maar hij moet mij niet met te vele hinderpalen en vizevazen aankomen, want mijn besluit is bij mij genomen, en mijn wil zal mijne wet zijn. - Dat gij lieve EMILIA! nu juist te *Rotterdam* zijt, spijt mij zeer, gaarne had ik u hier, al ware het alleen om u getuige van mijn' triomf te doen wezen en met u over mijne zaken te praten. Ziedaar dan nu twee van uwe beste bekenden, uw broeder en ik, die in den echt gaan treden, wanneer toch zal het uwe beurt zijn om ons spoor te volgen? Vindt gij het niet fraai dat ik op eenen dag als deze mijne hersenen genoeg bij elkander gehad heb om een' brief te kunnen schrijven? Ik verwacht daarover vele loftuitingen, en betooningen van uwe goedkeuring. Intusschen groet ik u op het minzaamst.

Uwe liefhebbende

KAROLINA M.

CXXXIII. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

***Rotterdam*, 17 December 1808.**

Reeds zijt gij weder te *Parijs*, naar ik vermoede, mijne dierbare vriendin! reeds is weder, tusschen u en mij, die klove gevestigd, (laat ik mij eens van die uitdrukking bedienen) welke misschien nimmer meer door eene van ons beide overschreden zal worden! Uwe EMILIA oogt u na, maar ziet u niet meer! Ach, misschien ware het beter geweest dat ik u niet bij mij gehad had, want sinds uw vertrek is mij uwe afwezendheid smartelijker dan ooit. Evenwel mag ik niet ondankbaar wezen, ik heb het genot gehad en het is mij niet geöorloofd, over het missen van dat genot, thans te klagen. Maar dat men zoo dikwijls hier beneden leven moet met menschen, die ons onverschillig zijn en afgescheiden van dezulken, die men hoog waardeert, dit is iets waarvan ik de reden niet wel begrijpen kan, hoezeer ik altijd gaarne de overtuiging vast houde, dat alles goed is zoo als het is. Nu het mij niet meer mogelijk is u te zien, verwijt ik mij al de oogenblikken die ik, staande uw verblijf, heb laten voor-

bij gaan, zonder u te zien, schoon ik dit kon. Doch, vraag ik mij, welke zijn dan die oogenblikken geweest, of welke is de reden van mijn verzuim, zoo moet ik bekennen, dat zij weinig in getal zijn geweest, en dat ik, zonder u lastig te vallen en mijne eigene dagelijksche pligten te verzuimen, niet anders had kunnen doen dan ik gedaan heb. Ik denk hier aan BOSWEL, SAMUEL JOHNSON'S vriend, die in zijn *Journal of a tour to the Hebrides*, dus schrijft:(*) *It appeared strange to me that although I will run from one end of* London *to another, to pass an hour with him, I should omit to seize any spare time to be in his company when I am settled in the same house with him*. Ik weet niet welke verbijstering den mensch eigen schijnt te wezen; hoewel men weet: slechts voor eenen bepaalden tijd is mij dit of dat genoegen gegund, zoo denkt men al ligt in het begin: Ik heb nog zóó veel tijd, dus komt een weinig verbeuzelen er niet op aan; maar de tijd vliedt, de laatste oogenblikken van het toegestane genot naderen, komen, zijn

(*) Het kwam mij vreemd voor, dat, schoon ik volvaardig te *London* van het eene eind der stad tot het andere zou loopen, om één uur met hem door te brengen, ik niet elk verloren oogenblikje waarneem om in zijn gezelschap te wezen, nu ik in hetzelfde huis met hem gevestigd ben. Dagverhaal van een reisje naar de Hebridische eilanden met SAMUEL JOHNSON, door BOSWEL, bl. 276.

daar. - O! dan zou men zoo gaarne weder van voor af aan willen beginnen en verbeeld zich beginnende beter te zullen doen - begon men, ach! men zou denzelfden gang weder opgaan! Heugt u nog zekeren avond, toen wij, na voor het eten een ridje naar *Utrecht* gedaan en voorts nog in het bosch gewandeld te hebben, slaperig waren, droomerig bij elkander zaten en vroeg naar bed gingen? Toen heb ik niet gedacht aan hetgeen ik op die wijze van uw gezelschap verloor, nu zou ik wel een' geheelen nacht slapens willen geven, om mijn gemis te vergoeden, - en waren wij eens weder te zamen en nogmaals vermoeid, wij zouden, geloof ik, wederom vroeg naar bed gaan! - Sedert uw vertrek heeft zich een geheel nieuw tooneel voor mij geopend, ik ben te *Rotterdam*, aan het huis van mijne aanstaande schoonzuster, want mijn broeder WILLEM heeft het *ja*-woord gekregen, gelogeerd; alles is mij hier vreemd, de stad, de menschen, de manier van leven; de eerste bevalt mij zeer, van de personen behaagt mij de een meer de andere minder, de omgang is gul en vriendschappelijk, maar niet wel zoo fijn beschaafd als in de hoofdstad. CHRISTINE DURY is, voor zoo veel ik nog van haar oordeelen kan, een regt lief meisje, vrolijk, minzaam, met een gezond oordeel begaafd, maar zonder eenige kunde, hetgeen, het gesprek met haar op eenen belangrijken voet gaande te houden, wet eens moeijelijk maakt. Hare oudere zuster heeft, geloof ik, meer, eigenlijk gezegd, verstand

en weet meer; dan, hare liefhebberij is de wapenkunde, en wat daarmeê niet in betrekking staat, heeft weinig aanlokkelijks voor haar; dus treffen wij ons niet, want gij weet hoe onkundig ik in haar geliefkoosd vak ben. Des avonds, als wij niet uitgaan, gaat zij meestal naar hare kamer om in allerlei boeken, teekens, strepen en kwartieren na te snuffelen, dan blijf ik bij CHRISTINE, en mijn broeder komt ons veeltijds gezelschap houden. Dien broeder zoo gelukkig te zien, gij weet hoe het mij verheugt, maar bij de gelieven te zitten, te merken dat zij dikwijls elkander iets in het oor fluisteren, te hooren wat zij elkander liefs vertellen, te moeten vreezen dat zij mij lastig zullen vinden, indien ik bij hen blijf, en onbeleefd, indien ik mij verwijder, dit alles zamengenomen, maakt mij zulke avonden doodelijk vervelend. Het aangenaamste, hetwelk ik dan kan doen, is onze avonden en gesprekken te *Zeist* te herdenken, maar die gesprekken hadden dikwijls ADOLF, zijne mij betoonde, mijne voor hem gevoelde liefde, onze scheiding, zijn huwelijk, mijnen verlatenen staat, enz., enz. tot onderwerpt, al denkende vergelijk ik CHRISTINE'S lot met het mijne, eene stem roept in mijn binnenste: ‘zoo gelukkig als zij is, hadt gij ook kunnen wezen!’ - dan word ik weemoedig - er rolt een traan op mijne handen af - dan schrik ik, zoek eenig voorwendsel om mij even van de tafel te verwijderen, droog in eenen duisteren hoek van de kamer mijne vochtige oogen af, dwing een lachje op mijn gelaat, en keer op

mijne plaats met een boek, waarin ik niet meen te lezen, of met een klosje katoen of iets dergelijks, hetwelk ik voor mijn werk niet noodig heb, in mijne hand, terug. Gij, die mijn hart kent, vergeef mijne zwakheid! ik beken u die onbewimpeld, mogt zij in uwe oogen niet onverschoonlijk zijn! - De koude, die sterk begint aan te wassen, zal mij mogelijk het genoegen verschaffen van de ijsvreugd op de *Maas* te zien; reeds worden er partijen tot wandelen en in arresleden-rijden gevormd, de uitvoering van welke geheel van den graad, welken het kwik in de weerglazen zal aanwijzen, moet afhangen. Gaarne zoude ik eens over het ijs naar *Dordrecht* tijden, en daar ik zulks heb te kennen gegeven, heeft CHRISTINE zich dadelijk bereid bestoond, om mij daarin te believen, en reeds voorloopige schikkingen gemaakt, om in gezelschap van eeinige harer bekenden dit togtje op eene aangename wijze te kunnen doen, indien het weder zulks toelaat. - Tot na de kersdagen denk ik hier te blijven, maar dan eindelijk naar *Amsterdam* te vertrekken, want niet gaarne zoude ik van het eene jaar in het andere overstappen zonder mijn' Vader mondeling te kunnen geluk wenschen. Gij weet welk een aangenaam feest de oudejaarsavond eertijds voor ons was; steeds is mijn vader in de gewoonte gebleven van ons dan eenig vermaak te verschaffen, nu zal zeker mijn lieve broeder FREDRIK niet in ons midden zijn, maar wij zullen hem toch gedachtig wezen, en, hoop ik, voor het overige alle te zamen eenen ge-

noegelijken avond doorbrengen. Denk gij dan aan mij, mijne lieve! gelijk ik aan u denken zal. Ongetwijfeld zullen wij over en weder de beste wenschen voor elkander vormen en den hemel bidden, die te verhooren. Maar doen wij dit niet alle dagen? voorzeker ja! Het is een troost, in het afzijn te mogen gelooven, dat men toch in de gedachten van het geliefde voorwerp steeds aanwezig is. Evenwel is er nog een zekere troost, namelijk een brief te ontvangen, gun mij dien troost weldra, groet mijnentwege de gelukkige LOUISE die bij u is, en wees steeds overtuigd van de hartelijke achting en toegenegenheid van

Uwe

EMILIA P.

P.S. Ik dank u voor uw' lieven brief uit *Brussel*, ik heb dien wat laat, doch wel, ontvangen.

CXXXIV. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Rotterdam, 20 December 1808.

Schoon mijne komst te *Amsterdam* mij, hoop ik, binnen weinige dagen in staat zal stellen, mijne

lieve! om u met het genoegen, hetwelk u sedert kort is te beurt gevallen, geluk te wenschen, wil ik niet zoolang wachten, met u het hartelijke deel te betuigen, hetwelk ik in al uwe blijde vooruitzigten neem. Waarlijk, gij hebt veel gedaan, daar gij mij, zelfs op eenen dag als den 15den dezer voor u was, geschreven hebt, ik dank u voor dien spoed en voor het uitvoerig verhaal mij van het voorgevallene gegeven. Daar dan de zaken nu staan zoo als gij te voren gewenscht hebt dat zij ééns staan mogten, zoo verbeuzel, om 's Hemels wil, uw geluk niet! Ik moet het u zeggen: uwe plans, tot plagen van uwen minnaar, behagen mij niet. Gij wilt, wat de Franschen noemen, de *coquette* spelen; voor dat woord *coquette* is geen woord in het Hollandsch en waarom niet? omdat de zaak, welke er door aangeduid wordt, niet in het opregt Hollandsch karakter valt, omdat zij iets te leelijk is, dan dat een Hollandsch meisje er zich aan schuldig zou maken. Ontaard dan niet van uwer moederen deugd, handel rondborstig jegens iemand, die voor de vuist met u is te werk gegaan, wek in hem, die u bemint, geene sluimerende driften, geene jaloezij noch argwaan op. Waag het niet u te toonen zoo als gij niet zijt, opdat men niet aarzele u te gelooven, wanneer gij u toonen zult zoo als gij zijt. Ik begeer niet dat gij terstond uwe genegenheid onbewimpeld aan den Heer VAN L. zult te kennen geven, met zulks te doen, zoudt gij van de zoo wel gepaste vrouwelijke kieschheid afwijken, ook niet

dat gij hem zonder een' gevoegelijken tijd wachtens uwe hand beloven zult, zoodoende, zoudt gij ten uiterste onvoorzigtig te werk gaan, alleen is om uwer zelve wil mijn verlangen, dat gij *hem* niet tergt, wiens geheele hart u toegewijd is, en hem niet ongelukkig maakt, eer gij hem het toegedachte geluk schenkt. Gij hebt reeds gezien bij de kleine afwijking van de waarheid, welke gij u veroorloofdet, dat hij er op gevat was, umu te wederleggen, hij bragt u volgens uwe eigen bekentenis, in het naauw, wat zou het dan niet zijn, indien gij u in dingen van meer belang aan zijne oplettendheid bloot gaaft, waarlijk, KAROLINA, gij zoudt in uwe eigene netten kunnen gevangen worden en bij uwen minnaar eene verkoeling te weeg brengen, die u niet aangenaam en niet gemakkelijk te overwinnen zon zijn. - Nog iets. Uit welstaanshalve slechts, wilt gij aan uwen oom het aanzoek, hetwelk u gedaan is, mededeelen; mag ik u raden, zeg dien braven man, met een beter oogmerk, alles, verzoek hem berigten, wegens den Heer VAN L. in te winnen tracht door hem te weten of hij, aan wien gij het geluk van uw volgend leven wilt toevertrouwen, uwe liefde en uwe hand, in allen deele, waardig is, of er niets bij zijne naaste betrekkingen schuilt, hetwelk u zoude kunnen doen aarzelen die betrekkingen als de uwe aan te nemen, of het verkregene ambt u waarlijk het uitzigt geeft om (de opbrengst daarvan bij hetgeen gij ten huwelijk mede zult brengen, gevoegd zijnde) in eene ruimte eenig-

zins evenredig aan die, welke gij gewoon zijt te genieten, voort te leven, enz. enz. Bedenk dat gij geen' Vader meer hebbende, die voor u zorgen kan, u moet verheugen dat er toch iemand is die genoeg belang in u stelt, om te doen, wat vrouwen niet doen kunnen. Bedenk, dat de stap, welken gij voor hebt te doen, de gewigtigste is van uw geheele leven, en dus, dat gij vooraf niet te veel kunt onderzoeken, niet te ernstig alles kunt overleggen, ten einde gij eenmaal uw besluit te kennen gegeven hebbende, nimmer berouw mogt gevoelen, van zóó besloten te hebben. Veel heb ik in de wereld juist nog niet gezien, maar zoo veel toch heb ik reeds geleerd, dat *coquetterie*, onnadenkend aannemen of verwerpen, en trouwen met eene ligtzinnigheid, die de pligten aan den echt verbonden, deed over het hoofd zien, altijd kwade gevolgen heeft gehad. Wees dan niet verstoord tegen mij, lieve KAROLINA! daar ik het wage u dit alles onder het oog te brengen, en zie er niet anders in dan mijne opregte zucht om u waarlijk gelukkig te zien en, zooveel mij mogelijk is, dat geluk te helpen bevorderen. - Ik heb alle reden om mij te vleijen dat ik waarlijk eene lieve zuster aan Jufvr. DURY hebben zal, zij is bij uitstek vriendelijk jegens mij en doet al wat in haar vermogen is, om mijn verblijf te haren huize aangenaam te maken, evenwel verlang ik nu naar *Amsterdam*, ik heb mijn' Vader in meer dan vijf weken niet gezien, en ben nimmer zooveel als in dit ten einde spoedende jaar

van hem af geweest. Ik krijg ook te zeldzaam naar mijn' zin tijding van hem en wenschte wel te zien, of hij zoo wél te vreden is als ik hoop dat hij wezen moge, maar daar hij enkel uit beleefdheid voor zijne echtgenoote zijn' tegenzin, om *Amsterdam* als hosplaats te bewonen, overwonnen heeft, twijfel ik, af hij daar zoo genoegelijk leeft als te *Zeist*. Indien dit vermoeden gegrond is, zal hij mogelijk niet lang meer in de hoofdstad verkiezen te blijven, en zoodoende zou ook mijn vertoeven aldaar korter kunnen zijn dan ik wel zou wenschen. Nu dit zal zich alles spoedig ontwikkelen; ik kom denkelijk den 28sten en hoop u den volgenden dag in gezondheid te omhelzen. Behoud mij uwe goede vriendschap, en wees van de mijne verzekerd.

Uwe

EMILIA P.

CXXXV. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Amsterdam 25 December 1808.

In plaats van mij, in uwe gedachten, als eene van de allergelukkigste menschen te beschouwen, zie in mij het allerbeklagenswaardigst voorwerp, lieve EMI-

LIA! Ach! hoe zal ik u melden, welk ongeluk mij zoo onverwacht overgekomen is! Mijn Oom D. door mijne moeder en mij verwittigd zijnde van het aanzoek van den Heer VAN L., nam terstond op zich, berigten nopens den laatstgenoemden en deszelven nabestaanden in te winnen, en slaagde zoo spoedig en zoo wél, dat hij ons reeds in de afgeloopene week de meest voldoende tijdingen bragt. Mijne vreugd rees daardoor ten top, maar den volgenden dag mijne moeder verlangd hebbende van in Oom's bijzijn den slaat harer zaken door den boekhouder PENNEMAN te zien openleggen, om te weten wat zij mij gevoegelijk jaarlijks zou kunnen toeleggen, werd die staat in zulk eene wanorde gevonden, en de uitleggingen welke Oom aan PENNEMAN vraagde, zoo gebrekkig gegeven, dat er een gegrond vermoeden oprees, dat de boekhouder op eene schurkachtige wijze gehandeld had en dat het fortuin van mijne moeder op verre na niet was wat zij het meende te zijn. Oom gaf dit vermoeden met zijne gewone rondborstigheid te kennen, PENNEMAN kon niet ontkennen dat de boeken niet behoorlijk bijgeschreven waren, maar verklaarde toch, dat hij als een eerlijk man gehandeld had en dat hij zulks met de stukken zou bewijzen indien de Heer D. den volgenden dag bij hem wilde komen: - ‘Niet morgen,’ antwoordde Oom, ‘Maar nu, op staanden voet wil ik met u naar uw huis te dien einde gaan!’ Zij vertrokken te zamen, en na verloop van een uur of anderhalf, kwam Oom terug met

eenige papieren, welke de schelm waarschijnlijk voornemens geweest was te verduisteren, maar die hij nu terug had gegeven met de plegtige verzekering, dat dit alles was wat er in de ijzeren kist bij mijne moeder aan huis ontbrak, hetgeen de Heer D. zou gewaar worden indien hij alles wilde natellen. Schoon het reeds laat in den nacht was, getroostte Oom zich de moeite, om het noodige onderzoek te doen, en vertrok niet eer hij alles opgenomen had. Ik was inmiddels van een groot soupé bij Mevr. W. te huis gekomen, gij begrijpt hoe onsteld ik was, toen ik mijne moeder in tranen vond en vernam wat er voorgevallen was. Na het vertrek van den Heer D. gingen wij eindelijk zeer mistroostig naar bed, daar hij ons gezegd had dat nog in lang niet daar was, wat er voor zoo veel hij uit de verwarde boeken oordeelen kon, wezen moest, maar nog hopende op den volgenden dag, wanneer Oom beloofd had zich verder met de zaak te zullen bezig houden. Die dag kwam, het werd twaalf ure eer wij iets hoorden, maar toen kwam Oom, en wij vernamen dat hij des morgens vroeg naar het huis van PENNEMAN gegaan zijnde, hem reeds niet gevonden had. De schelm had aan zijne vrouw gezegd, dat hij bij tijds uit moest gaan en was vertrokken, niemand wist waarheen. Oom was blijven zitten, zeggende, dat hij hem afwachten zou, en te elf ure was de tuinman van het buitentje komen zeggen, dat zijn heer zich, daar in zeker schuurtje - verhangen had! - Hoe mijne moeder en ik op het hooren van die tijding te moede waren, kunt gij ligt

beseffen. Nu is het bewezen dat wij met een' dief hebben te doen gehad - voor hoeveel wij bestolen zijn is nog niet klaar gebleken, maar dat mijne moeder de rijke vrouw niet is, die zij meende te zijn, is ontwijfelbaar. Wat zal er nu van mij worden? - Ik zal VAN L. moeten bedanken, want van zijn ambt alleen kunnen wij niet leven - wie weet of hij ook wel zooveel behagen in mij zal vinden nu ik arm ben dan toen hij mij voor rijk aanzag - arm! welk een woord - het doet mij ijzen! - Wat begin ik EMILIA! - ik ben wanhopig, - alles is zwart en akelig om mij heen - in niets zie ik meer geluk. Ik kan niet meer schrijven, mijne gedachten zijn verward, schrijf mij, gij die u zoo gedwee al de verminderingen welke uw Vader u opgelegd heeft, hebt laten welgevallen, of kom en troost en help

Uwe

KAROLINA M.

CXXXVI. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

Parijs, 26 December 1808.

Gelijk mijn overtogt over de rivieren bezwaarlijk en niet dan na lang toeven gelukt is en dus ook

mijne komst te *Brussel* veel later plaats gehad heeft dan ik berekend had, zoo kan het zeer wel wezen, dat mijn brief, u van genoemde stad geschreven, langer dan gewoonlijk onder weg gebleven is. Evenwel thans weet gij sinds vele dagen, dat mijn leedwezen over onze scheiding niet voor het uwe onder doet, ik zal dus niet herhalen wat ik ééns geschreven heb, maar hetzelve bevestigen door u te verzekeren dat er geen dag omgaat op welken ik niet met de grootste achting en de hartelijkste vriend schap aan u, mijne lieve EMILIA! en met het innigste genoegen aan de uren, welke wij te zamen wederom gesleten hebben, gedenk. - Mijne reis is vol allerlei wederwaardigheden geweest. Op mijne jaren, is het eene dwaasheid, zich, vooral in een ongunstig saizoen, ver van huis te begeven; als men jonger is, getroost men zich de ongemakken en ongerijfelijkheden ligter, maar als men meer dan eene halve eeuw op de aarde rondgedoold heeft, is men niet meer bestand tegen schrikken door een of ander ongeluk met het rijtuig veroorzaakt, noch tegen koude, slechte spijzen, onzachte bedden, enz. enz., en van dat alles hebben wij deze keer proef gehad, LOUISE bewust van dat *zij* de eigenlijke oorzaak van mijne reis geweest is, heeft zich bij uitstek beijverd, om zooveel mogelijk mij het onaangename te verzachten, ik heb haar laten geworden, minder om mij zelve, dan omdat ik het goed voor haar vond dat zij regt begreep hoe weinig haar onvoorzigtig gedrag aan de gedachte, welke ik van haar had, beantwoord heeft, en op welken prijs mij het

gevaar, waarin zij zich te onbezonnen geworpen had, is te staan gekomen. Gij weet, lieve vriendin! dat ik haar te *Zeist* meer dan eens over het voorgevallene gedurende haar verblijf in *Amsterdam* heb onderhouden en mijne ontevredenheid over een en ander in het huis van den Heer S. gebeurde, heb te kennen gegeven. Onderweg herwaarts, ben ik op dit artikel nog wel eens terug gekomen, dan daar zij mij van de opregtheid van haar leedwezen overtuigd heeft, heb ik mijne gestrengheid niet al te ver willen drijven, en toen zij mij, daar wij *Parijs* naderden, met tranen in de oogen vraagde, wat ik toch nu met haar voor had, heb ik haar eindelijk van den Heer BORLET gesproken en haar gezegd welke zijne voornemens waren. Haar antwoord mishaagde mij niet, zij zeide: ‘Dat zulk een achtingwaardig man, mij tot gezellin van zijn leven verlangt, is, dunkt mij, een bewijs, dat ik niet zoover van het regte spoor ben afgedwaald geweest, als gij zelve, lieve tante, misschien wel eens gedacht hebt!’ Gevoel van eigene waarde mag ik wel zoolang het niet tot hooghartigheid overslaat, en mij dunkt in LOUISE'S antwoord was eene niet te ver gedrevene fierheid, die haar eer aan deed. Wat mij ook wel behaagde, was, dat zij geene eigenlijk gezegde vreugd, maar een stil genoegen over hare gunstige vooruitzigten aan den dag legde, mij beloofde, de zaak ernstig te overwegen, niets er in te doen zonder mijne goedkeuring, en mij verzocht, dat ik haar mijnen raad en mijn geleide niet onttrekken zou. Eene mijner

goede vriendinnen alhier, heeft wel mijne nicht bij haar willen nemen voor een matig kostgeld, ik zal trachten haar gelegenheid te bezorgen, om gedurende dezen winter, aan eenige jonge meisjes lessen te geven en zoodoende niet te veel achteruit te teren. - Wat mij betreft, ik ben allervriendelijkst door mijne *élèves* en hare ouders ontvangen geworden; eene ligte ongesteldheid, welke een gevolg van de vermoeijenissen mijner reize geweest is, is geweken, en nu ik LOUISE in veiligheid weet, ontbreekt mij niets meer dan uw bijzijn. Dat bijzijn geniet uwe aanstaande schoonzuster en er is een ander voorwerp, wier bijzijn haar verkiesselijker daa het uwe is! Dit valt in de orde der dingen, maar dat u het getuigen zijn van eene teederbeid, aan welke gij geen deel hebt, treurige heimneringen geeft, aan vorige gelukkige dagen doet denken en u weemoedig maakt, o, mijne lieve! dit begrijp ik zoo wel! Voor den vriend dien gij verloren hebt, zult gij, vrees ik, nimmer iets vinden, hetwelk u zijn gemis geheel kan vergoeden, maar eene lieve zuster kan eene groote plaats innemen in een gevoelig hart, moge Mejufvr. DURY voor u worden, wat gij zoo zeer verdient te vinden, namelijk eene hartelijk verkleefde en in uwe smarten of geneugten opregtelijk deelnemende vriendin. Wel hebt gij reeds zulk eene vriendin, maar de jaren van deze klimmen, zij is misschien voor, altijd van u gescheiden, en gij moet er eene hebben, wier ouderdom meer met den uwen gelijk staat en wier bijzijn gij nog lang kunt genieten. Op slechts vijf dagen na, zijn wij alwe-

der een jaar ten einde, een jaar, hetwelk voor u rijk is geweest in voorvallen en bevindingen van velerlei aard; ik wil geenszins de optelling voor u maken, gij zult dit ongetwijfeld voor u zelve doen, en wat zal dan de slotsom wezen? Uwe geliefde zinspreuk: Hoe meer deugd hoe meer geluk? Ja waarlijk, ik geloof, dat niettegenstaande al het onaangename dat u wedervaren is, uwe overtuiging van in alles zoo wél, zoo redelijk als mogelijk ware gehandeld en u gedragen te hebben, u eene innerlijke weltevredenheid zal doen gevoelen, die u in de verzekering van de gegrondheid uwer leerstelling bevestigen zal. Mogt evenwel het jaar, hetwelk staat geboren te worden, meer van die genoegens voor u opleveren, welke men toch ook gaarne smaakt en schuldeloos smaken kan, het zoude mij grootelijks verblijden. Mijne beste wenschen vergezellen u, mijne hartelijkste gebeden rijzen voor u ten hemel op. Schrijf mij spoedig eens weder; laat ik niet lang in het nieuwe jaar (zoo krachtiglijk in het Fransch te noemen *an neuf)* voortleven met de gedachte: slechts verleden jaar heb ik iets van EMILIA gehoord; ik wenschte wel dat zoo als er télégraphen bestaan, om staatkundige tijdingen spoedig over te brengen, er ook zulke waren, die door goede vriendinnen mogten gebruikt worden, dan zond ik ten minste u alle dagen een goeden dag, en zou ook wel alle dagen een' groet van u weerom ontvangen. Dan, laat ons bij gebrek aan zulke buitengewone hulpmiddelen, die te baat nemen, welke wij

onder ons bereik hebben, ik beveel mij in uw aandenken, en blijf steeds

Uwe hartelijk liefhebbende Vriendin

Wed. R.

CXXXVII. Brief.
Diederik van B. aan Willem P.

Utrecht, 28 October 1808.

Gij raaskalt: O vrolijke, luchtige broeder, waar is uwe vrolijkheid, waar uwe luchtigheid gebleven? Ja betooverd, dat zijt gij in al de kracht des woords, maar verbreek de roede onder welke gij gebukt gaat, ruk u los van de banden die u knellen, nog is het tijd. Ik zeg niet dat gij uwe liefste moet laten varen, dit zoudt gij toch niet doen, maar ik zeg u wend de voorbeelden, welke gij aanhaalt, om uwe lafheid te verschoonen tot uwe eigene genezing aan. Wat was het gevolg van HERKULES'S verwijfdheid? Wat kwam uit SIMSON'S zwakheid voort? dat zij tot niets meer deugden, ten bewijze waarvan zij zich eindelijk zelven het leven benamen. Wat is er geworden van al die andere kwanswijze helden, die de knie voor eene vrouw

gebogen hebben? dat zij zich nimmer weder hebben opgeheven en als onderdanige dienaars van de schoone sekse, al dwazer en dwazer, al zwakker en zwakker, eindelijk nietsbeduidende sukkels geworden zijn, die de verachting der nakomelingschap op zich geladen hebben! In waarheid ik voorzie dat, als gij nu reeds u zoo zeer laat kluisteren, dat gij alle mannelijke zielskracht verloren geeft gij, eens getrouwd zijnde, u door uwe wederhelft te eenenmale over den kop zult laten zitten, en eene huismuis, een Janhen zult worden in plaats van als Voorheen met uwe makkers om te gaan en de vreugd van hunnen gezelligen kring uit te maken. Daar zulks mij voor hen en voor mijzelven spijten zou, moet ik u bij tijds uw gevaar onder het oog brengen. Gij bedriegt u, indien gij denkt dat ik de vrouwen niet ken, het is juist omdat ik die ken en weet hoe gevaarlijk zij zijn, dat ik mij wacht van er eene lief te krijgen, want geeft men bij haar iets toe, terstond willen zij meer, en meer, en zoo lang meer, tot zij den onvoorzigtigen man geheel in hare netten verward hebben. Ontwaakt hij en wil hij los - ja dat gaat niet tenzij hij met geweld den strik verscheure, dat gaat ook slecht, en zoo zit de arme sukkel voor geheel zijn leven vast, terwijl mevrouw hem in triomf, overal waar het haar goed dunkt, rondvoert. Ik raadde u eenmaal niet te trouwen, om, dacht mij. duchtige redenen, gij trouwt evenwel. Patientie! Nu raad ik u: blijf zoo lang gij kunt den baas. O wildet gij dezen

raad niet ook in den wind slaan! - Gij gaat, zoo het schijnt, in het geheel niet meer in man's gezelschappen, anders zou ik vrager, wat gij toch van de staatkundige omstandigheden zegt. Leest gij nog couranten, of ook al niet? Kent gij dat verschrikkelijk manifest hetwelk NAPOLÉON nu uitgevaardigd heeft, waarbij zoo vele Spaansche grooten, die van de vernedering huns Vaderlands gruwen, met verbeurdverklaring van hunne goederen, ten dood veroordeeld worden? Het is of regt en billijkheid van de aarde verbannen zijn! KAREL V liet zich voorspelen hoe men met hem doen zou als hij overleden zou zijn. O! had hij zich kunnen laten vertoonen wat er met zijn land twee en eene halve eeuw na zijnen dood gebeuren zou, hij ware voorzeker niet uit den grafkelder terug gekomen, maar zou van schrik en verontwaardiging gestorven zijn. Een heerschzuchtig gelukzoeker, niet voldaan met al wat hij reeds snoods bedreven en verwonderlijks te weeg gebragt en uitgerigt heeft, houdt de Vorsten, die op *Spanje's* troon gezeten waren en de plaats van den zoo magtigen KAREL vervulden, gevangen, dringt een' zijner broederen de kroon op het hoofd, en wenscht niets liever dan de mannen te straffen, die nog eenige veerkracht toonen en zijn geweld durven wederstaan! O gruwelen, die wij zien! O rampspoedige tijden, die wij beleven! .... Maar ik vergeet mij, ik vergeet dat ik aan een manneke schrijf, dat met vrouwtjes keuvelt, aan vrouwtjes iets (wie weet welk flaauw

romannetje) voorleest, met vrouwtjes langs of op de bevrozene *Maas* kuijert. Hou mij mijne dwaling ten beste. Ik ben, niettegenstaande de uwe,

Uw getrouwe Vriend

DIEDERIK VAN B.

CXXXVIII. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Zeist 4 Januarij 1809.

Schoon ik uwen lieven brief van 26 December pas weinige dagen geleden ontvangen heb, voel ik mij gedrongen u reeds weder te schrijven, vooreerst daar wij een nieuw jaar in getreden zijn, ten tweede, omdat ik thans al den tijd heb om mij wat lang met u te onderhouden, ten derde, wijl ik veel heb te zeggen. Een nieuw jaar geeft ruime stof tot nadenken over het verledene, en dikwijls aanleiding tot het vormen van nieuwe plannen voor de toekomst. Dat gij, mijne dierbare! met een gerust geweten wat voorbij is zult kunnen herdenken en met kalmte hetgeen komen moet te gemoet treden, daarvan ben ik wel overtuigd! Wat zal ik u dan bij deze gelegenheid wenschen? Dat GOD u

geve wat Hij weet tot uw meeste nut naar ziel en ligchaam beide het dienstigste te zijn, dit zij alles, want mij dunkt, hier in is alles vervat, wat ik met de meeste bekommering voor uw geluk voor u verlangen kan. Misschien bedrieg ik mij, maar ik doe niet gaarne zeer bepaalde of bijzondere wenschen, wij weten zoo weinig of het wel goed zou zijn voor den persoon die er in betrokken is dat hij verkrege wat wij het verkiesselijkst voor hem wanen te wezen. Zeker *om* dat wij iets wenschen, zal GOD het niet juist doen gebeuren, indien het niet met zijne wijze oogmerken, en met hetgeen Hij weet dat plaats moet hebben, strookt; maar er is eene zekere aanleiding tot murmureren in het niet volbragt worden van hetgeen wij gewenscht en dus als goed om te verkrijgen gekeurd zouden hebben, welke aanleiding men, dunkt mij, zorgvuldig moet vermijden, en niet beter vermijden kan, dan door in het algemeen te zeggen: GOD geve u wat Hij weet het best te zijn! - Over mij zelve zal ik niet spreken, gij weet al wat mij betreft, ik dank u voor uwe genegene wenschen. Zoo GOD wil dat die vervuld worden het zij zoo, zoo, niet, het is ook wél. - Gelijk ik gehoopt had heb ik den laatsten klokslag van het jaar 8, die dus tevens het begin van het jaar 9 aankondigde in het bijzijn van mijn' Vader en Broeder WILLEM gehoord; Mevr. P. was ook te huis gebleven, maar door eene ligte ongesteldheid van mijn' Vader en eenige andere omstandigheden was ons te zamenzijn minder vrolijk dan

het wel anders zou hebben kunnen wezen. Woensdag den 28 December van *Rotterdam* zeer laat in den avond te *Amsterdam* aangekomen zijnde, deed het mij leed te vernemen, dat mijne tegenwoordigheid te *Zeist*, om de huishouding gade te slaan, noodig geoordeeld werd, zoodat ik mij moest gereed houden, om, na weinige dagen toevens, derwaarts te vertrekken. Ik zeide dat ik zeer gewenscht had, eenigen tijd in de stad te blijven, te meer daar KAROLINA M. (om eene reden, welke ik u straks zal melden) mijn bijzijn misschien eenigermate behoefde. Mijne moeder bragt daartegen vele bedenkingen in, en legde eene bekommering voor: ‘hoe het toch te *Zeist* mogt gesteld zijn,’ aan den dag, over welke ik mij grootelijks verwonderde daar ik nimmer te voren bemerkt had dat zij zich veel aan de huishouding liet gelegen liggen. Mijn broeder zag haar van terzijde aan, schudde het hoofd, en zeide mij naderhand, daar ik een oogenblik alleen met hem was: ‘Hier steekt iets achter, zou *mama* er ook een' tegenzin in hebben, om met u, als de moeder, van eene dochter van uwe jaren overal te verschijnen? en is het ook om zulk eene reden dat zij tweemaal zoo vriendelijk (in schijn) en thans zoo gebiedend u van hier heeft getracht te verwijderen?’ - ‘Ach,’ hervatte ik: ‘voed toch geen argwaan tegen iemand met welke het zoozeer aller belang is in goede vriendschap te leven!’ - Evenwel toen ik een paar dager later vernam, dat er den 6den Januarij

eene partij aan het hof moest plaats hebben, waar mijne moeder voor had te gaan, de jeugdige op schikken die zij besteld had, zag, en vernam dat ik den 3den moest vertrekken, beken ik, dat ik eenigzins tot de gedachte van WILLEM overhelde. Ik wenschte, indien ons vermoeden gegrond is, dat Mevr. P. bij mij liever voor de waarheid rondborstig uitkwame, dan zou ik haar zeggen dat ik niet het minste voornemen heb, om aan het hof van LODEWIJK mij immer te laten zien, en dat ik haar gaarne wil beloven haar nooit te vergezellen op eenige plaats waar mijn bijzijn haar tot last zou kunnen zijn; maar eer zij iets zegt hetwelk tot zoodanig antwoord aanleiding kan geven, zon het van mijnen kant niet kiesch zijn op dien toon te beginnen. Ik heb dan beter gedacht mij in stilheid te onderwerpen, en ben gelijk gij uit de dagteekening van dezen brief zult gezien hebben, thans ook werkelijk te *Zeist*. - En nu de reden om welke ik meende dat KAROLINA mijn bijzijn kon noodig hebben. Haar is een droevig ongeluk overgekomen. Terwijl zij door den heer VAN L. ten huwelijk gevraagd zijnde in overweging genomen had wat haar te doen stond, echter overhellende tot het aannemen van zijne hand, waarin ook hare moeder bewilligde, vernam zij bijkans te zelfden tijde de beste getuigenissen betreffende haren minnaar en de slechtste aangaande den staat van de geldmiddelen harer moeder, wier boekhouder op eene schelmachlige wijze gehandeld en eene groote som gelds verduisterd had.

De schuldige heeft door zelfmoord zijne zonde bevestigd en vergroot en tevens het opsporen van verscheidene zaken, welke tot een waar inzigt van den staat des boedels noodig zijn, grootelijks belemmerd. Terwijl ik nog te *Rotterdam* was, schreef KAROLINA mij op eenen haar eigenen toon over dit geval, en ik vond zoo veel (ik zou haast zeggen) overdreven droefgeestigs in haren brief, dat ik toen reeds begreep, dat ik haar meer door mondelinge toespraak dan door schrijven moest trachten op te beuren. Den dag na mijne komst te *Amsterdam*, ging ik zoo vroeg mogelijk naar haar toe. Zij was bitterlijk bedroefd toen ik kwam, maar ik had het geluk haar door mijne redeneringen allengs te zien bedaren, en sloeg daardoor geloof aan hare verzekering dat mijn bijzijn haar goed deed. Dagelijks bij haar gaande zou ik mogelijk slagen, om haar die kalmte te doen herkrijgen, welke zij, zelfs voor hare gezondheid behoest; nu ik weder heb moeten vertrekken, vrees ik dat zij op nieuw in hare moedeloosheid zal vervallen, en dat zoodoende al de vrucht van mijne pogingen te loor gaan zal. Ik neem wel vóór zoolang ik hier blijven moet haar dikwijls te schrijven, maar dagelijks veranderen min of meer de omstandigheden, dan eens ten goede, dan ten kwade; bij KAROLINA zijnde, zou ik van die omstandigheden, hetzij tot hare vertroosting, hetzij tot het geleiden van hare zedelijke gewaarwordingen, partij kunnen trekken, daar ik afwezende gevaar loop het doelmatig punt niet te treffen, en

dus op eenen verkeerden grondslag voortredenerende geen nut ter wereld te stichten. Om u een voorbeeld van mijne meening te geven: Eer men regt wist, hoe het met de zaken stond, had men goedgevonden, er den Heer VAN L. (die te *Haarlem* was) niets opzettelijk van te melden, KAROLINA schreef mij, en herhaalde mij vervolgens mondeling, hoe zeer zij vreesde, dat, wanneer haar minnaar zou vernemen dat zij het rijke meisje niet was, waarvoor hij haar gehouden had, zijne liefde jegens haar zou verflaauwen, ik antwoordde, dat, indien zulks het geval bij hem mogt wezen, hij daardoor zoodanig een bewijs zou aan den dag leggen van haar nimmer opregt bemind te hebben, dat zij zich over die ontdekking grootelijks zou behooren te verheugen, enz. Gesteld nu, ik ontwikkel haar deze gedachte en staaf die met redenen in eenen brief, en intusschen hoort de Heer VAN L. van het geval, vliegt naar KAROLINA toe en verzekert haar: dat hij haar arm zoowel als rijk bemint - zoo komt mijn geschrijf geheel niet meer te pas, en ware het misschien beter geweest indien ik mijne vriendin waarschuwingen tegen het onvoorzigtig geven van hare bewilliging in het huwelijk eer de middelen van bestaan behoorlijk geregeld waren, had toegezonden. Ik beken dat ik nimmer.... op eenen keer na, gij weet welken! met zoo veel tegenzin den wil van mijn' Vader heb opgevolgd, dan nu; maar is het de wil van mijn' Vader dat ik zoo telkens van hem verwijderd leef? Misschien is het veeleer die

van zijne echtgenoote! O, die gedachte doet mij zoo al niet voor het tegenwoordige, ten minste voor de toekomst sidderen, wat zou er toch van mij worden, indien ik in het ouderlijk huis niet meer aangenaam was! Ik moet het u zeggen, ik hoop niet dat ik er kwaad aan doe, maar het scheen mij bij mijn kortstondig verblijf te *Amsterdam* toe, dar Mevr. P. mijn' Vader te veel beheerscht, en dat hij, die zich door zijne kinderen altijd zoo zeer wist te doen eerbiedigen, voor zijne huisvrouw onderdoet. Alleen maar in het aannemen door mijne moeder van eene partij, ten hove is mij gebleken wat zij vermag. Was iemand ooit tegen al wat de Franschen, hier genesteld, betreft, en tegen alle deelgenootschap van eenig lid zijner betrekkingen aan vermakelijkheden door hen aangeboden, of eerbewijzingen aan hen toe te brengen, zoo was het mijn achtingwaardigen Vader, en nu gedoogt, hij dat eene vrouw, die zijn' naam draagt, hare kniën voor den afgod ga buigen! Waarlijk zijn wil moet niet meer vrij zijn, hij moet overheerd worden, anders begrijp ik volstrekt die verandering niet. Tot na den 6^{den} zal ik mij stilhouden, maar zoo ik dan geene tijding ontvangt, dat mijne ballingschap ten einde loopt, zal ik toch eens wagen te schrijven, dat ik hier (zoo als waar is) niets te doen heb en verlang het bijzijn van mijne vrienden te genieten. In hoop mijn' eerstvolgenden uit de hoofdstad te kunnen dagteekenen, blijf ik, waar ik mij ook bevinde, altijd

Uwe hoogachtende en liefhebbende Vriendin

EMILIA P.

CXXXIX. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 7 Januarij 1809.**

Uwe verwijdering van hier, lieve EMILIA! maakt mij het schrijven wederom noodzakelijk indien ik wil dat gij van mijn wedervaren kennis dragen zult. Hoe leed het mij is dat ik tot dit middel toevlugt moet nemen, daar ik mij gevleid had u dagelijks te kunnen zien en spreken, weet gij, ik behoef u dus mijne verzekeringen daaromtrent niet te herhalen, maar voel mij gedrongen u te betnigen dat ik, schoon in u altijd eene goede vriendin gevonden hebbende, nooit meer dan in mijne wederwaardigheden, hetzij die mij eenigzins door eigen schuld, of geheel zonder mijn toedoen overkwamen uwe vriendschap ondervonden en met regt op prijs gesteld heb. Ik durf dan nu ook op u vertrouwen en u alles zeggen, wat er gebeurd, overtuigd zijnde dat gij niet alleen geen verkeerd gebruik van mijn vertrouwen zult maken, maar dat gij zelfs er hier en daar iets, bekwaam om tot mijn nut aangewend te worden, uit zult weten te halen. Gij weet dat ik op Nieuwjaarsdag van mijn' vriend VAN L., een'

allerliefsten brief ontving, welke, mij deels veel genoegen deed, deels sterk bedroefde, daar ik vreesde dat (waren zijne betuigingen ook zoo opregt mogelijk) aan de vervulling van onze wenschen niet meer gedacht moest worden. Wijl hij niets schreef betreffende het mij overgekomen ongeluk, begreep ik, dat er hem nog niets van ter oore gekomen was, en met schrik zag ik den dag van 6 Januarij te gemoet, wetende dat VAN L. dan moest komen in het vooruitzigt van mij ten hove te zien en dat hij, in plaats van dat vermaak ongestoord te genieten, mij in droefheid zou vinden en eene tijding vernemen, die hem verschrikken zou. De gevreesde dag kwam. Ik had gemeend VAN L. zoo als wij afgesproken hadden te half zeven ure af te wachten, hem te verhalen wat er omtrent de geldzaken gebeurd is, maar daarna met mijne moeder naar het hof te gaan, denkende dat een weinig te dansen mij eene goede verstrooijing zou verschaffen, en dat ik op het *bal* eene schoone gelegenheid zou hebben, om gewaar te worden of de liefde van mijn minnaar al, dan niet, verkoeld was sedert zijne kennis van mijne omstandigheden. Mijne moeder had dit plan zeer goedgekeurd, dan Oom D. vernam zoodra niet wat ons voornemen was, of hij voer in vrij ruwe uitdrukkingen tegen onze ligtzinnigheid (zoo als hij het noemde) uit, zeide dat het geheel niet passen zou dat moeder en ik ons met de beste plunje aan, met paarlen en juweelen gesierd in het openbaar lieten zien, op een oogenblik, daar wij niet weten of

wij niet binnen kort in zeer bekrompene omstandigheden zullen verkeeren: ‘buiten dat KAROLINA! (voegde hij er bij) meent gij dat VAN L. lust zal hebben, om te huppelen, als hij zal weten hoe het met u staat? meent gij dat het hem wél zal smaken u zoo onverschillig aan zijne smart te vinden, dat gij terstond het vermaak kunt gaan zoeken na hem een e bedroevende tijding gegeven te hebben? Waarachtig! ware ik uw minnaar, en zage ik u, u zoo gedragen, ik aarzelde geen oogenblik, om u te bedanken!’ - Verschrikt door deze woorden en bemerkende dat zij ook indruk maakten op mijne moeder, bij wie Oom thans doen en laten is, getroostte ik mij voor ditmaal het gemis van het *bal*, liet den kapper afzeggen, en wachtte VAN L. in eene gewoonlijke dagelijksche kleeding af. Wetende dat ik hem niet al het kwaad hetwelk hij vernemen moest naar behooren zoo kunnen zeggen, had ik Oom verzocht bij onze te zamenkomst tegenwoordig te zijn, om mij wat te helpen indien ik falen mogt. Ten bepaalden tijde liet VAN L. zich aanmeldden, ik vond hem bleek en ernstig toen hij binnen trad, maar met zijne gewone teederheid sprak hij mij aan. Met eene bevende stem begon ik te zeggen: ‘Sedert wij ons laatst ontmoetten, mijnheer! is er iets voorgevallen, hetwelk ik u noodzakelijk mededeelen moet; de Heer PENNEMAN’... ‘O (viel hij mij in de rede) spreek van hem niet, lieve KAROLINA! het zou u te veel kosten mij eene zaak te verhalen die u smart en welke mij reeds

bekend is.' 'Hoe!' hernam ik, 'is zij u reeds bekend? en sinds wanneer?' (VAN L.) 'Sinds den 27 December. Gij begrijpt dat iets hetwelk op de beurs van *Amsterdam* gerucht maakt, te *Haarlem* spoedig bekend wordt; verschillende personen, welke dingsdag na kerstijd hier voor hunne zaken geweest waren, verspreidden bij ons des avonds het gerucht van de bankbreuk en van den dood van PENNEMAN.' (Ik.) 'En gij schreeft mij den 31sten een' brief, in welken niets hoegenaamd van uwe kennis dier zaak doorstraalt?' (VAN L.) 'Gij hadt er mij niets van gemeld, ik moest uw stilzwijgen eerbiedigen, zelfs was het mij lief, u mijne gevoelens nog eens te kunnen afschilderen zonder inmengsel van eenige droefenis.' (Ik.) 'Maar hebben die gevoelens dan niets geleden door mijn ongeluk?' (VAN L.) 'Ik ware uwe liefde geheel onwaardig; ja ik zou toonen dat ik u nimmer had bemind, indien de vermindering van uw fortuin, uwe persoon minder behagelijk in mijn oog kon maken. Neen, KAROLINA! ik bemin *u*, niet uw geld, nogmaals bied ik u mijne hand, nogmaals smeek ik u neem die aan, nog zeg ik: Wilt gij de mijne worden, schoon wij waarschijnlijk veel minder ruim zullen kunnen leven dan ik gedacht had dat noodig wezen zou, gelukkig zullen wij evenwel kunnen zijn, elkander beminnende en de vereischte spaarzaamheid in acht nemende!' 'Bravo!!' riep Oom in wiens oog een traan glinsterde. 'Jong-

man! ik heb u lief, gij toont dat er een Hollandsch hart in uwen boezem klopt, gij zijt het meisje waard, ik zal voor u en haar doen wat ik kan!' Dit gezegd hebbende, nam hij zijn' hoed, wenschte ons allen goeden avond, en vertrok met eene overhaasting van welke ik de reden niet begreep. VAN L. bleef bij ons, en zijne gesprekken waren mij zoo aangenaam, dat ik voor het eerst van mijn leven een' avond kort vond op welken ik had gedacht uit te gaan, en dien ik te huis moest doorbrengen. Omstreeks negen ure werd er hard gebeld, en tot onze groote verwondering, zagen wij Oom D. weder verschijnen. 'Ik ben geslaagd (zeide hij) in hetgeen waarom ik straks zoo ijlings wegliep. De goede, brave Heer P. heeft mijn verzoek ingewilligd, om mij te helpen in het uit de war halen van mijner schoonzuster verbroddelden boedel. Hij is, als een oud ervaren koopman, veel beter dan ik geschikt om met finantiezaken om te springen; ik kan beter een oorlogschip kommanderen dan eene balans opmaken, hij weet meer van dit laatste dan van het eerste. Wij zullen te zamen werken en ik twijfel niet, of wij zullen zoodoende veel spoediger een eind van onze onzekerheid zien dan het geval zou geweest zijn indien ik alleen had blijven voortsukkelen.' - Wij waren zeer verheugd over deze blijde mare en bedankten Oom hartelijk voor zijne poging en vriendelijke schikking. Hoe meer ik er over denk, hoe meer gerustheid

het mij geeft dat een zoo kundig en zoo eerlijk man als uw vader, zich wel onze belangen wil aantrekken, het is allervriendelijkst van hem, dat hij zich die moeite wil laten welgevallen, en hoe eer wij weten waar aan ons te kunnen houden, hoe liever het mij zijn zal. *Nu* durf ik VAN L. geene stellige hoop op mijne toestemming in onze vereeniging geven, noch kan ik gedoogen dat zijne ouders mijne moeder om mijne hand komen vragen, want ware de uitkomst van zaken eens zoo dat wij niet konden leven.... Gij, lieve EMILIA! hebt mij toch wijs genoeg gemaakt, om te begrijpen, dat het dan beter ware niets beloofd te hebben. Evenwel, hoe pijnlijk het mij is, den man die mij nog onlangs zulk een blijk van zijne kiesche manier van denken gegeven heeft, en voor wien mijne genegenheid dagelijks aanwast, niets te zeggen waaruit hij gewaar kan worden hoe ik over hem denk, is mij niet mogelijk u te beschrijven. O! hoe wél gevoel ik thans, dat gij gelijk hadt, toen gij mij op zekeren avond eens berisptet, omdat ik zuchtte, wijl ik om eene verkoudheid niet ten hove had kunnen gaan, en zeidet: 'Indien gij nu reeds zucht, wat zult gij doen als u een degelijk ongeluk treft(*)?' VAN L. zal thans meesttijds hier zijn, wijl hij zijn ambt moet aanvaarden, wij zullen elkander dus dagelijks kunnen zien, maar hoe veel aangenamer zouden niet onze ontmoetingen geweest zijn, indien

(*) Zie I. Deel, brief XCI. bl. 274.

die hatelijke PENNEMAN ons niet zoo leelijk bedrogen had! Nu, het is niet anders, ik moet geduld hebben, maar schrijf mij eens, om mij wat op te beuren; ik ben bedaarder dan toen gij mij het eerst zaagt, dank zij uwer vriendelijke toespraak, maar echter nog altijd droefgeestig genoeg, om bemoediging noodig te hebben. Vaarwel, mijne lieve! ik ben steeds

Uwe

KAROLINA M.

P.S. Ik weet thans dat het bloedkoralen-halssieraad, enz. mij door VAN L. op St. Nikolaas-avond gezonden is.

CXL. Brief.
De heer Alexander P. aan Emilia P.

Amsterdam, 8 Januarij 1809.

Lieve Dochter!

Ik had gemeend u te melden, welken dag gij ons weder te *Zeist* zoudt zien komen, want ik verlang zeer om in stilte buiten te zijn en bevrijd van het dagelijks voor oogen hebben van gehate Franschen, maar de heer D. heeft mijne hulp ingeroepen, tot het onderzoeken van de zaken, Mevr. M. en uwe Vriendin KAROLINA betreffende

Reeds zijn wij gisteren te zamen daaraan bezig geweest, maar de schurk PENNEMAN heeft van een' eertijds zoo gaven boedel zulk een belabberden winkel weten te maken, dat er nog al eenigen tijd noodig zal zijn, om alles te schisten en min of meer in orde te brengen; mijne tegenwoordigheid hier dus vereischt wordende, heb ik besloten, (daar het langdurig verblijf in den *Doelen* mij wat duur uit komt) van het aanbod van den Heer D. gebruik te maken, namelijk de ruime kamers boven zijn' stal (welke hij niet heeft kunnen verhuren) te gaan betrekken. De noodige meubelen zullen mij deels door hem, deels door Mevr. M. geleend worden, maar aan dienstboden heb ik gebrek, daarom wenschte ik dat gij met de twee meiden hier kwaamt, zoo ras gij op de zorg voor het huis te *Zeist* de noodige orde zult gesteld hebben. Ik vertrouw u de schikkingen daaromtrent gerustelijk toe, en hoop u welhaast te zien. Mijne gezondheid is nog niet zoo goed als ik wel wenschen zou, ik geloof dat het podagrastoffen zijn, die mij door het ligchaam woelen, en niet uit willen komen, evenwel belet mijne ongesteldheid mij het werken niet. Overmorgen gaan wij over, wanneer gij dus komt, zoo laat u brengen in de *Kerkstraat* bij de *Leydschegracht*, trouwens, gij weet waar de bewuste stal is. Ontvang de groete van uwe moeder. Gij weet hoezeer ik ben.

Uw liefhebbende Vader

ALEXANDER P.

CXLI. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Zeist, 9 Jannarij 1809.

Waarlijk, lieve KAROLINA! na al wat gij mij van onderscheidenen aard in uwen brief van eergisteren meldt, heb ik, dunkt mij, reden om u geluk te wenschen. Gij hebt in uwen Oom een' verstandigen raadgever gevonden, want hij heeft u belet iets te doen wat mede naar mijn inzien, in de tegenwoordige omstandigheden hoogst onwelvoegelijk zou zijn geweest, ik meen het gaan naar het bal. Uw minnaar is niet alleen u getrouw gebleven, maar heeft met eene kieschheid gehandeld die hem zeer veel eer aan doet en een duchtig bewijs van zijne opregte en eerlijke liefde oplevert. Vergelijk nu eens (hetzij mij vergund dit in het voorbijgaan te zeggen) vergelijk nu eens zijn schrijven en zijn handelen met dat van den wusten Franschman, die u eens bekoorde, en oordeel dan of er niet een hemelsbreed onderscheid tusschen de inborst en de denkwijzen van beide die personen plaats heeft, een onderscheid zoozeer ten voordeele van den Heer VAN L. dat ik mij op nieuw verheugen moet, dat BERNETTI nooit uwe hand verkregen heeft, en mij geens-

zins verwonder dat uwe genegenheid voor den braven Hollander dagelijks aanwast. Ik meen te mogen wenschen dat alles zich zoodanig schikke, dat gij de zijne worden kunt, maar tevens billijk ik hoogelijk uw besluit, om hem uwe gezindheden en gevoelens niet duidelijk te doen kennen, eer gij weten zult hoe uwe zaken staan. Moeijelijk moet de uitvoering van dit wijs besluit u natuurlijk vallen, maar zonder twijfel zult gij u, hoe ook de uitkomst zij, over het volbrengen van de taak verheugen. - Nog moet ik u geluk wenschen over de fraaije manier van doen van uwen Oom, daar hij nederig genoeg zijnde om te bekennen, dat hij tot het in orde brengen van den staat des boedels niet wel berekend was, de hulp van een', zijn's oordeels, meer bevoegden man, uit eigene beweging heeft ingeroepen. Dat die man mijn Vader is, hiermede durf ik u ook geluk wenschen. Van zijne kunde, eerlijkheid, en belangelooze zucht, om van nut te zijn, heeft hij blijken te over gegeven. Mogten de pogingen van de twee brave lieden, de zaak weldra, en tot uw meeste genoegen ten einde brengen, dit is mijn hartelijke wensch! - Even gaarne als gij mij in *Amsterdam* hadt gehouden, ware ik daar gebleven; het verdriet mij hier alleen te zitten, ik heb een' brief voor mijn' Vader gereed, in welken ik hem verlof vraag, om toch eindelijk zijn bijzijn te komen genieten. Wordt mijn verzoek mij toegestaan, zoo beloof ik u dat gij niet lang meer wachten zult, eer gij mij voor u ziet

staan. Zoo gij er iets toe doen kunt om mijne ballingschap te doen eindigen, beveel ik mij aan uwe gunstige voorspraak. - Vaarwel.

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

P.S. Ik trek het nog weeke ouweltje dat dezen brief sloot, los, om u te zeggen, dat ik halfdood van koude mij gereed makende om mij met wandelen in het besneeuwde bosch wat te gaan verwarmen, een' brief van mijn' Vader ontving, in welken hij mij de aangename boodschap meldt, dat ik hoe eer hoe beter te *Amsterdam* gewacht wordt. In plaats van wandelen, ga ik nu een begin maken met zijne orders uit te voeren, en mijn eigen boeltje te pakken. Ik heb nu uwe voorspraak niet meer noodig, maar verzoek u aan mijn' Vader te zeggen of te laten weten, dat ik volvaardig aan zijne bevelen ga gehoorzamen, en zoo spoedig mogelijk hier alles zal schikken, ten einde mijne komst ter bestemder plaatse geen onnoodig uitstel lijde.

CXLII. Brief.
Willem P. aan Diederik van B.

Rotterdam, 12 Januarij 1809.

Gij verongelijkt mij DIEDERIK! in waarheid gij verongelijkt mij. Neen gij schreeft aan geene huismuis, Janhen, noch manneke dat alle zielskracht verloren heeft. De invloed eener deugdzame vrouwe gaat niet zoover om ons al wat wij aan onze sekse, aan onze waardigheid verschuldigd zijn, af te doen zweren, integendeel, brave vrouwen vuren der mannen moed aan, hoe dikwijls is dit niet geschied! haar ontbreekt zelve geenen moed, lees de geschiedenis, en gij zult daarvan overtuigd worden, alleen zij verzachten ons karakter en maken ons bedaard als geene opvliegendheid te pas komt, zij betoomen onze drift ten kwade. Ik lees voor mijne lieve hoorderessen geenen laffen roman, de brieven van den jongeren PLINIUS houden ons bezig, doch dit beken ik, als ik, wanneer TRAJANUS schrijft, dat hij de gematigde handelwijze van den Gouverneur van *Bithynie* omtrent de Christenen van zijnen tijd goedkeurt, mijne zuster, hoor zeggen: ‘O welk een deugdzame Heiden, hoe jammer dat

hij zelf het. Christelijk geloof als eene dwaling heeft beschouwd!' ik het vrouwelijk verstand eerbiedig; dat, als ik mijne CHRISTINE zie tranen storten bij het verhaal des schrijvers, betreffende de ramp aan *Pompeja* overgekomen, ik de vrouwelijke teederhartigheid aanbid. Maar daarom ben ik niet zwak, niet verwijfd. Ware ik een Spanjaard, ik zou zonder aarzeling de wapenen ten koste van mijn leven zelfs opnemen tegen den dwingeland. Zage ik voor mijn Vaderland eenige kans, om van het ons knellende dwangjuk bevrijd te worden, ik bood mij aanstonds aan om ten strijde te trekken, maar waar niets te doen valt, kan men niet werken, en daar men werkeloos moetende zitten, ongelukkig is, mag men den zoeten troost, dien ons aangeboden wordt, wel aannemen, mag men namelijk tot dat er iets mannelijkers te doen komt, zich wel aan de aangenaamheid van den omgang met vrouwen (die toch tot onzen troost en tot ons gezelschap geschapen zijn) overgeven. Bedenk dit ernstig, en oordeel zelf of ik zoo zeer ongelijk heb dan gij voorgeeft het te meenen. Eens hoop ik, zult gij mij zien, niet den slaaf van eene echtgenoote, niet in triomf als een' overwonnenen rondgevoerd, maar als den krachtigen steun van het zwakke gezin, door hetzelve geëerbiedigd, het ondersteunende, het beschermende, den meester in mijn huis, den vriend van mijne echtgenoote, hare toevlugt in gevaar, haren troost in druk, haren bemoediger in verlegenheden, haar *alles* gelijk zij mijn *alles* wezen zal.

Een *man* ben ik en zal ik blijven wat gij ook denken moogt van

Uwen Vriend
WILLEM P.

CXLIII. Brief.
Mevrouw P. aan Mevr. Delphine Rosset.

Amsterdam, 14 Januarij 1809.

Lieve DELPHINE!

Mijn karretje rijdt op een' zandweg, is een Hollandsch spreekwoord, zeer eigenaardig bedacht om gebruikt te worden in een land waar men niet eenen steen, die *daar*, door de natuur zou gevormd zijn, vinden kan, en door lieden die in geen opzigt hoe ook genaamd van hossebossen houden en de gemakkelijkheid zeer lief hebben. Het wil dan ook zeggen: het gaat mij voorspoedig, en ik bezig het omdat zulks thans mijn geval is. *Amsterdam* is een heerlijk verblijf, vooral thans, daar het er geheel niet aan gelegenheid ontbreekt, om zich in schouwburgen of gezelschappen te vermaken, terwijl de Hollandsche stroefheid door een weinig Franschen wind getemperd wordt. Verschillende omstandighe-

den hebben zamengeloopen, om mij een' geruimen tijd van EMILIA'S bijzijn te bevrijden, zonder dat iemand heeft kunnen bemerken dat ik onder den schijn van vriendelijkheid mijn eigen spel speelde. Thans kan ik haar niet langer weren, maar gedurende hare afwezigheid is mijn invloed op den ouden heer, *mijn' teedergeliefden* echtgenoot, zoo merkelijk aangewassen, dat ik den haren minder vreeze, en misschien zal ik mij bij hare tehuiskomst wél bevinden, want mijn man is niet regt gezond en EMILIA kan mijne plaats heerlijk vervanven als het er op aan zal komen, om bij hem te huis te zitten of hem op te passen. Om u een staaltje te geven van hetgeen waarvan ik straks gewaagde, namelijk mijn' invloed op den Heer P. of liever van mijne magt, om zijnen wil voor den mijnen te doen bukken, diene het volgende. Er zou een bal ten hove plaats hebben; de naam van P. (hij die denzelven draagt voor een' aardsvijand van de Franschen bekend zijnde) stond niet op de lijst van de personen die genoodigd moesten worden. Ik had evenwel grooten lust om er te gaan. Ik nam Mevr. S. (eene zottin, maar die veel op heeft met hare kennis aan de hofdames en gaarne een bewijs geeft van wat zij vermag) in den arm. Zij was gestreeld door mijn vertrouwen op het wel slagen van eene poging, die zij tot mijn voordeel zou willen doen, en bezorgde mij, na een paar dagen, met zekere zelfvoldoening, een uitnoodigings briefje. Nu was het mijne beurt om te werken. Ik vraagde den

Heer P. op een' avond dat wij te zamen te huis waren en ik alles gedaan had wat hem scheen te behagen, de courant voorlezen, uitvaren tegen NAPOLÉON en diens handelwijs omtrent *Holland*, theeschenken, schaakspelen, enz. wat hij meende te doen indien wij op de partij aan het hof genoodigd wierden? ‘Niet gaan!’ Was kortaf zijn antwoord. ‘Gij hebt gelijk,’ zeide ik, ‘een Hollander kan er met schik niet gaan.’ ‘Maar wij zullen er niet gevraagd worden,’ hernam hij, ‘ik ben, Goddank, niet bekend aan het hof van LODEWIJK!’ Ik zweeg, bemerkende dat het mijn tijd nog niet was, om met het briefje voor den dag te komen. Een paar dagen later, na eenige bezoeken afgelegd te hebben, trad ik met het briefje in de hand, eene verschrikte houding aannemende, binnen, en zeide: ‘Daar is waarlijk eene uitnoodiging voor het *bal* aan het hof gekomen!’ - (De Heef P.) ‘Geef maar hier, ik zal het briefje op het vuur gooijen!’ - (Ik.) ‘Doe dat niet. Alle fatsoenlijke lieden worden er, hoop ik, gevraagd, als fatsoenlijk man zou het u leed doen zoo gij niet gevraagd waart - buiten dat, men zegt, dat het zeer kwalijk genomen wordt, indien men bedankt, stel u door overijling niet aan onaangenaamheden bloot!’ (P.) ‘En welke onaangenaamheden zouden uit ons niet verschijnen geboren kunnen worden?’ (Ik). ‘Welke weet ik niet, maar men moet de magtigen niet tergen, het is altijd onvoorzigtig tegen den stroom

te willen opvaren!' (P.) 'Kom, kom, er zal niets kwaads uit mijne weigering spruiten!' (Ik). 'Gij kunt zulks niet weten, in deze vreemde tijden gebeuren er vreemde dingen, de halsstarrigheid van eenen Vader heeft wel eens eenen nadeeligen invloed op het lot van zijn' zoon gehad, de uwe is advokaat - ik weet het niet, maar zouden de ongunstige gevoelens van den Koning jegens u, WILLEM in zijne praktijk niet hinderlijk kunnen wezen?.... Mevr. VAN E. bragt mij dat denkbeeld in het hoofd, door te zeggen, dat zij gaan zou, omdat men niet weten kon waartoe eenige inschikkelijkheid, den jongen lieden, die toch onder den Franschen Koning zullen moeten leven, dienstig zou kunnen wezen.' Hier, bemerkende dat ik den Vader aan zijne zwakke zijde, het welzijn zijner kinderen, had aangetast, ging ik dus voort. 'Ik billijk, lieve man! uw' tegenzin, maar laat *mij* gaan, ik wil hier, hoezeer ik de Franschen hate, wel in de bres springen, ik ben eene vreemde vrouw, en dus zal er uit mijn verschijnen geene gevolgtrekking ten nadeele van uw ferm karakter gehaald worden.' - De Heer P. zweeg eene poos, en zeide toen: 'Gij hebt misschen gelijk, ik kan het niet over mij verkrijgen om te verschijnen, maar ga, het is mogelijk dat gij door deze inschikkelijkheid mijn' zoon dienst doet.' - Wat zegt gij, DELPHINE, heb ik daar geen meesterstuk van vrouwelijke slimheid gedaan? Och! dacht ik, het is toch maar waar, zoo als het liedje zegt:

'*On vous les mêne, on vous les mêne, on vous les mêne par le nez!*' Ik verbergde mijne vreugde onder zuchten en uitroepen: 'ach wat is dit land toch ongelukkig!!' enz., maar ik bestelde spoedig mijn *toilet* en ging den 6^{den} dezer, zegevierend ten hove, vergezeld van den Heer en Mevr. S. - O, hoe vermaakte ik mij! er is, geloof ik, in de wereld niets schooner te zien dan de groote zaal van het paleis, rijkelijk verlicht en gevuld met honderde om het best gekleede menschen. Sommige echter van dezelve, vinden zich vreemd in hun gewaad, als zijnde zij, zeer nieuwbakken hovelingen of bewoners van afgelegene streken uit dit land, in welk men nooit gedroomd had dat er in de koopstad *Amsterdam* immer gelegenheid zou wezen, om aan het hof van eenen Vorst, die *Koning* van *Holland* heet, te verschijnen. De personen van welke ik gewaagde, geven op hun zelve reeds overvloedige stof tot lagchen, gij begrijpt wat het dan niet zijn moet, als men hen in hunne stijfheid vergelijkt bij de Franschen, die rondom hen huppelen; deze spreken hen somtijds uit kortswijl in het Fransch aan, dan worden zij nog verlegener, maken al glimlagchende eene averegtsche buiging zonder te antwoorden, of antwoorden in zulke verkeerde bewoordingen en met zulk een' bespottelijken tongval, dat de Franschman zich omkeeren moet, om hen niet in het gezigt te proesten. Dan weder vindt men er zeer schoone vrouwen, aan welke de Koning de gunst van een gesprek bewijst, terwijl leelijke in hare na-

bijheid al het mogelijke doen om ook zijne aandacht tot zich te trekken; slagen zij, zoo verheldert zich terstond haar aangezigt, mislukt haar haar pogen, zoo bemerkt men hoezeer zij hare schoone naburinnen benijden. De mannen doen uit heerschzucht (ambitie) wat de vrouwen uit ijdelheid doen; één woord of één groet van LODEWIJK maakt hen den geheelen avond opgeblazen; één teeken van 's Vorsten onoplettendheid, slaat hen geheel ter neder. En dit zijn de afstammelingen van die gemeenebestgezinden, die tachtig jaren voor hunne vrijheid streden?! Voor een belangeloos opmerker zoo als ik, is het grappig dit alles gade te slaan, ook heeft het schouwspel hetwelk ik u kortelijk beschreef, niet weinig tot mijn vermaak bijgedragen, maar voor lieden, die nog eenig gevoel hebben van de oude waarde hunner natie, moet zeker dezelve in hare vernedering te aanschouwen, hoogst ergerlijk en hoogst bedroevend zijn. Vrij laat te huis komende, vond ik den Heer P. reeds te bed, en ik overdacht in stilte mijn genoegen. Den volgenden dag toen hij mij vraagde wat ik gezien had, antwoordde ik: ‘Franschen wind! allerlei dwaasheden!’ en schilderde de zaak voor hem af in zulke kleuren, dat hij mij eindelijk bedankte voor de nieuwe opoffering, welke ik mij ten gevalle van zijn' zoon getroost had!! - Voorts zeide mijn man dat hij nu eindelijk gaarne naar *Zeist* terug zou keeren, eensdeels om niet langer door Franschen dwang zoo onmiddellijk als hier, zelfs in kleinigheden gekweld

worden, anderdeels omdat hij naar EMILIA en zijn huis verlangde, maar dat zeker voorval (welk van te weinig belang voor u is, om het in het breede te verhalen) zijne tegenwoordigheid te *Amsterdam* nog voor eene geruime wijle noodzakelijk had gemaakt. Hij vond dan goed ons logement te verlaten en zekere kamers, die hem aangeboden waren, te betrekken, hetgeen dan nu ook geschied is. Om ons verblijf aldaar gemakkelijk en min kostbaar te maken, heeft hij EMILIA met de dienstboden laten komen, en zoo ben ik dan nu met der woon gevestigd, waar ik mij slechts gevleid had weinige weken te zullen doorbrengen, en buiten de noodzakelijkheid om mij vooreerst weder in dat gehate dorp te gaan opsluiten. Van EMILIA heb ik tot nog toe geen' last. Zij schijnt weinig zin te hebben, om mij op *Thés* (die gedurig gegeven worden) te vergezellen, en verdeelt haren meesten tijd tusschen haren Vader en hare vriendin KAROLINA M. Gij ziet dus dat ik de waarheid sprak, toen ik zeide: mijn karretje rijdt op een' zandweg. Verheug u met mij, groet de onzen, en geloof mij steeds te zijn

Uwe liefhebbende Zuster

THÉRÈSE P. P. Geb. DES SAULES.

CXLIV. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Amsterdam, 21 Januarij 1809.

Daar ik in lang niets van u vernomen heb, lieve Vriendin, zoo neem ik de pen weder op, uit vrees, dat indien wij beide bleven wachten, naar tijding de eene van de andere, onze, mij zoo waarde, correspondentie wel geheel in het riet zou kunnen loopen. Het is mij dan eindelijk veroorloofd geworden te *Amsterdam* te komen en het bijzijn van mijn' Vader te genieten. KAROLINA'S oom, den Heer P. verzocht hebbende, hem behulpzaam te zijn in het in orde brengen van den staat der geldzaken van Mevr. M., is het verblijf van mijn' Vader alhier tot een' onbepaalden tijd verlengd, en zijn wij gevestigd op kamers in de *Kerkstraat*. Ik ben dubbe blijde, van bier te wezen, omdat ik mijn' Vader gansch niet wél vind, hij is zeer vervallen en klaagt gedurig over jichtpijnen, die zich niet willen naar buiten uitzetten; ik heb al dikwijls verzocht dat hij eens iemand spreken wilde, dan wijl de dokter dien hij plagt te gebruiken, verleden

winter staande ons verblijf te *Zeist* overleden is, kan ik niet verkrijgen dat hij iemand raadplege. Mijne moeder bemerkt het onderscheid niet, hetwelk ik in mijn' Vader bespeur, misschien door dien zij hem niet zoo lang bestudeerd heeft dan ik, maar in mijn oog is hij niet alleen wat het uitwendige betreft, maar zelfs in zijne geheele manier van zijn, zoo veranderd, dat ik er mij ernstig over ontrust. Ik weet het niet, maar zijne toegeeflijkheid omtrent al de grillen (indien ik dat woord eens mag gebruiken) van zijne huisvrouw, zijn verlof tot hare verschijning ten hove; het groot verlangen hetwelk hij betoont, om WILLEM getrouwd te zien, schoon deze bijkans nog niets te doen heeft, schijnen mij veege teekenen te zijn. Dan ingevolge van dit laatst genoemde verlangen, zullen wij naar alle waarschijnlijkheid reeds in de volgende maand bruiloft houden. Er zijn dienaangaande aan Jufvr. DURY schikkingen voorgedragen, welke zij goedgekeurd heeft. Om mijn' Vader de moeite eener reis naar *Rotterdam* te besparen zal zij met hare zuster hier komen en bij mijne ouders logeren, terwijl ik, omdat er voor alle geene genoegzame plaats op deze kamers is, zoolang bij Mevr. M. zal gaan. Naar mijn's Vader's zeggen, ziet het er met den boedel van Mevr. M. zoo slecht uit, dat zij zich zeker grootelijks zal moeten verminderen. Zij heeft zonder het te weten, lang te veel verteerd en is daarbij jaarlijks bestolen; er komen schuldeischers op, welke zij meende dat reeds betaald waren, van sommige

vindt men quitanties, maar de onderteekening is valsch, van anderen vindt men die niet, schoon de personen als betaald zijnde in het kasboekje van PENNEMAN (het eenige voorwerp dat hij van tijd tot tijd onder de oogen van Mevr. M. bragt) aangeschreven staan. Die man moet wel een doortrapte schelm geweest zijn, en zulk een durfde zijn slagtoffer nog bij hem ter tafel noodigen, haar onthalen, en getuigen maken van zijn gewaand welvaren, hetwelk ten koste van hare beurs en van zijne eer verkregen was! O GOD! hoe kan men toch zoo handelen, hoe kan men met het bewustzijn van zoo veel zedelijke schuld jaren achter elkander leven, hoe kan men immer slapen, immer een oogenblik, ten minste, het uiterlijk voorkomen van gerustheid hebben! En echter is PENNEMAN niet de eerste die van eens anders vertrouwen misbruik gemaakt heeft, ware hij de laatste die immer zoo handelen zou! maar dit is in den tegenwoordigen verbasterden staat van het menschdom niet wel te verwachten, zoude het dan niet een wezenlijke pligt zijn, dat ieder die wat te bestieren had, zich bekwaam maakte om het zelf te doen? Vrouwen vooral weten doorgaans zoo weinig van geldzaken af, en men leert er haar zoo luttel van, dat als zij het ongeluk hebben van op eene of andere wijze, aan haar zelve te dien opzigte overgelaten te worden, zij noodzakelijk vreemde hulp moeten inroepen en haar vertrouwen aan den geraadpleegden schenken. Het voorbeeld van Mevr. M. leert ons al wederom

hoe ligt het in dat geval is mis te tasten, en predikt dunkt mij zeer luid de heilzaamheid van eenige finantiëele kennis ook voor vrouwen. Hiervan overtuigd, heb ik mijn' Vader verzocht mij eenige inlichting op dat stuk te geven, en neem ik ernstig voor, van, door hem onderrigt, mij zoo wijs te maken dat ik in vervolg van tijd geen gevaar loop, om zoo schandelijk bedrogen te worden als Mevr. M. het geweest is. Aan KAROLINA prijs ik dergelijk eene wijze van doen ten sterkste aan. Het moeit mij bijzonder voor haar en vooral op een tijdstip wanneer er zich anders een zoo aangenaam vooruitzigt voor haar opende, dat zij reden heeft om neerslagtig te zijn en in ongewisheid nopens hetgeen haar betaamt te doen en te wachten staat, moet voortleven. Dan alles is altijd in zooverre wél, dat er uit schijnbaar kwaad goed kan voortkomen, misschien wordt de loszinnige door haar ongeval tot nadenken gebragt, mogelijk zal zoodanige verbetering haar nog welgevalliger maken in de oogen van den man die haar reeds te voren beminde en die zoo veel hartelijkheid en kieschheid van denkwijze aan den dag legt, dat hij mij toeschijnt de liefde van eene bezadigde en verstandige vrouw waardig te wezen, en zeer geschikt om KAROLINA op den goeden weg te leiden of staande te houden. Dagelijks is mijn brave Vader in hare zaak bezig, dagelijks loopt mijne Moeder hare bekenden rond en neemt de gelegenheden tot uitgaan naarmate die voorkomen, waar. Dagelijks zie ik Mevr. M. en KAROLINA die meestal te

huis zitten; van tijd tot tijd ook, bezoek ik met de laatste sommige van onzer beider oude bekenden, en dan vooral heb ik tot mijn genoegen dikwijls gelegenheid om te bemerken, hoe de toon en de houding van KAROLINA ten goede veranderd zijn. Ik geloof dat indien LOUISE DERVAL thans nog hier ware, zij meer dan zij hier zijnde deed, van Jufvr. M. houden zou. Hoe gaat het met haar, heeft zij reeds iets om hand, of zijt gij, mijne waarde, nog altijd met de zorg voor haar onderhoud belast? Groet LOUISE toch eens mijnentwege, ik heb haar altijd wel mogen lijden en had haar zoo gaarne in een huis gezien beter dan dat van den Heer S. voor haar geschikt, dan zou zij voldaan hebben en voldaan zijn geweest, maar misschien ware er dan ook geen Heer BORLET voor haar opgekomen en wie weet hoe gelukkig zij met hem worden zal. Zoo kan dan, wederom hier, uit een schijnbaar kwaad goed geboren worden; de Hemel geve dat het ten beste van uwe nicht en tot uw meeste genoegen zoo zij. Ik omhels u en haar in gedachte, en ben steeds

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

CXLV. Brief.
De heer Z. aan den heer Alexander P.

***'s Gravenhage*, 26 Januarij 1809.**

Nog eenmaal, waarde Vriend! wend ik mij tot u, om raad te vragen in eene nieuwe ongelegenheid in welke ik door mijne onwaardige dochter gebragt ben. Gij weet waarschijnlijk dat van mijn voorgenomene reis met haar, niets gekomen is, eensdeels wijl zij in de eerste dagen van Julij ernstig ziek is geworden, en zoolang zwak is gebleven, dat ik het niet durfde wagen haar aan vermoeijenissen bloot te stellen, anderdeels wijl ik na haar herstel zoo weinig lust tot reizen bij haar bespeurde, dat ik meende dit geheele voornemen liever te moeten opgeven. Dan, weinig vermoedde ik toen de ware oorzaak van haren tegenzin. Thans is mij die duidelijk. Daar de muzijk de meest geliefkoosde bezigheid van WILHELMINA is, stond ik haar, na haar herstel, gereedelijk toe van tijd tot tijd kleine concerten welke haar klaviermeester bij zich aan huis aan zijne leerlingen gaf, bij te wonen. Mijn kind kwam daar altijd opgeruimd en weltevreden van daan, en gedroeg zich dagelijks minzamer je-

gens mij dan zij anders wel gewoon was te doen. Ik verheugde mij over dezen gelukkigen keer van zaken, toen zij mij gisteren avond zeide, dat zij van zin was te trouwen, en wel met den zoon van den muzijkmeester, dat zij van jaren was om voor haar zelve te beslissen, en hoopte dat ik, daar er op den persoon van haren nieuwen minnaar niets te zeggen was, mijne toestemming goedschiks zou geven, wijl zij anders zou moeten overgaan tot middelen om mij te dwingen, welke zij na al het voorgevallene liefst wilde vermijden. Ik was als voor het hoofd geslagen van verbaasdheid en spijt, ik bragt allerlei bedenkingen tegen haar voornemen in het midden, maar alles werd met magtspreuken uit eene romaneske verbeeldingskracht voortspruitende wederlegd; onderscheid van rang was een hinderpaal door de hoovaardij bedacht, en die de gelijkheid van lievende harten onmerkbaar maakte. Geringheid van inkomen, was een beter middel dan het bezit van schatten om harten aan elkaar verkleefd te maken. De noodzakelijkheid om ergens te gaan wonen, waar men met weinig geld beter dan in *'s Gravenhage* zou kunnen toekomen, was eene geringe opoffering aan de min, die eene woestijn in een *Paradijs* kon veranderen, enz. Na mijn kind ernstig vermaand te hebben zich nogmaals wel te bedenken, eer zij tot zulk eenen gewigtigen stap, als het huwelijk, overging, sleet ik eenen droevigen slapeloozen nacht, ons gesprek werd heden morgen hervat, maar met even weinig baat, toen viel mij in, eens

aan u te schrijven, om te vragen wat gij meent dat ik in dit geval doen kan en wat ik, uws inziens, doen moet. Antwoord mij spoedig, en wees verzekerd van het vertrouwen hetwelk in u stelt

Uw gehoorzame Dienaar en Vriend

Z.

CXLVI. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Van huis, 28 Januarij 1809.

Lieve EMILIA!

Daar ik heden het genoegen van u te zien (volgens uwe anders gemaakte schikkingen) niet meen te zullen genieten, moet ik u toch in weinige woorden verhalen wat mij gisteren avond, na uw vertrek, is gebeurd. Gij hebt altijd getoond zoo veel belang in wat mij betrof te stellen en u zoo zeer beijverd mij goed te raden en trouwhartig bij te staan, dat ik niet van mij kan verkrijgen u lang onkundig te laten van al het aangename hetwelk mij wedervaren is. U mondeling alles te verhalen ware zeker korter geweest dan het te schrijven, maar ik vreesde u zelfs morgen niet alleen te zullen kunnen spreken, daarom

wordt dit briefje aan u gerigt. Gisteren avond. dan, kwam Oom D. na met uw' Vader gewerkt te hebben gelijk gij weet in de kamer waar wij zaten, gij verliet ons met den Heer P. Oom nam een' stoel en zette zich naast mijne moeder neder; in dezer voege sprak hij haar aan: ‘Gij weet, lieve Zuster! dat de Heer P. en ik, ons alle mogelijke moeite gegeven hebben, om zoo goed en tevens zoo spoedig als doenlijk was, gewaar te worden, hoe het toch eigenlijk met uwen boedel stond. Zonder mijnen trouwen medehelper ware ik nog niet zoover gekomen als ik nu ben, maar niettegenstaande zijnen bijstand valt er steeds veel te vereffenen, evenwel weet ik genoeg om u te zeggen wat ik met leedwezen doe, dat gij sinds lang veel te veel verteerd hebbende, nu gij nog daarenboven door PENNEMAN gruwelijk bestolen zijt, zult moeten besluiten om uw huis te verkoopen, uwe dienstboden af te schaffen en uw rijtuig weg te doen. Dergelijke opofferingen vallen op uwe jaren en na een lang genot van allerlei gemak, hard, zeer hard; dit hebben mijne vrouw en ik wél begrepen, en dus de middelen beraamd, om u uw gemis zooveel mogelijk was te vergoeden. Wij bieden u in ons huis twee kamers tot uwe beschikking aan. Met ééne meid, die gij zult kunnen houden, kunt gij bij ons komen inwonen en het gemis van uw eigen rijtuig zal door het gebruik van het onze vergoed worden....’ ‘Ik dank u,’ viel hem mijne moeder

schreijende in de rede, ‘ik ben gevoelig aan uwe goedheid, maar KAROLINA, mijn eenig kind.....?’ ‘Voor haar is ook gezorgd,’ hernam de Heer D., de man, die om hare hand gevraagd heeft, heeft zich allezins waardig getoond die te verwerven, hij meet niet lijden door uw ongeval, hetwelk zoo onmiddellijk op KAROLINA neder komt. Uwe dochter moet hem aannemen. Zij wordt daartoe in staat gesteld indien zij de volgende schikking goedkeurt.’ Daarop zich tot mij wendende en mijne hand vattende, vervolgde de edelmoedige man: ‘Gij zijt gewoon veel geld aan uw' opschik te verkwisten en om allerlei pretjes weg te smijten, dit moet uit hebben, gij moet met eene gepaste zuinigheid en ingetogenheid gaan leven, uwe huisselijke belangen ter harte nemen en eindelijk eens begrijpen, dat der vrouwen beste sieraad niet is fraaije kleederen aan te hebben en door iedereen in het openbaar bewonderd te worden, maar eenvoudig en netjes gekleed zijnde, door haar zedig gedrag haren man te behagen. Kunt gij nu besluiten dit laatste voortaan te doen, zoo schenk ik u ƒ3000 - 's jaars, welke, bij de ƒ2000 - die VAN L. van zijn ambt krijgt, gevoegd, u in staat zullen stellen, om fatsoenlijk, doch stil met hem vereenigd, te leven?’ - Ik viel hem om den hals, bedankte hem uit den grond van mijn hart en zeide, dat ik mij in alles naar zijnen wijzen raad zou voegen, dat ik niet wist wat ik meer noodig zou hebben om mij zeer

gelukkig te vinden; dat ƒ5000 - te verteren te hebben mij een schat scheen te zijn. ‘Een schat is het niet (hernam hij) dat zult gij al ras gewaar worden wanneer gij eens aan het uitgeven zult zijn, maar het is vooreerst genoeg. Vindt gij het ook niet Zuster?’ (Moeder.) ‘Ik hoop dat het genoeg moge zijn, maar tevens dat het mij vergund zal worden er iets van het mijne bij te doen, indien het eens niet genoeg bevonden wierde, want toch, ik vlei mij dat ik nog niet zoo aan lager, wal ben dat ik met slechts ééne meid bij u inwonende, al mijn inkomen tot eigen gebruik zou noodig hebben?’ - (Oom.) ‘Daaromtrent kan ik u nog geen bepaald uitsluitsel geven, maar gij zijt en blijft een vrij mensch en behoeft niemand om *vergunning* te vragen met opzigt tot het beschikken over uw eigen goed, wanneer eens uitgemaakt zal zijn, wat gij te verteren over hebben zult.’ - Nu zou ik u, lieve EMILIA! nog veel kunnen verhalen omtrent da wijze op welke mijne moeder en ik beurtelings onzen dank aan den waardigen D. herhaalden, maar ik wil liever overgaan tot het beschrijven van het tooneel, hetwelk heden morgen plaats had. Na in den nacht, daar het mij bijkans niet mogelijk was te slapen, mijn plan beraamd te hebben, wachtte ik VAN L., toen hij met zijne ambtsbezigheden gedaan had, op, met een gelaat hetwelk meer droefgeestigheid dan gewoonlijk teekende. Ik zag aan zijne houding dat hij zulks terstond bemerkte en er van

ontroerde. Mijne hand minzaam gevat hebbende, zeide hij: ‘Liefste KAROLINA wat is er gebeurd, hebt gij eenige nieuwe verontrustende tijding vernomen?’ Ik antwoordde: ‘Ja, de zaken van mijne moeder staan zoo slecht, dat zij huis, rijtuig, dienstboden, alles zal moeten weg doen en bij mijn' Oom en Tante gaan inwonen!’ - (Hij.) ‘En gij dan mijne lieve?’ - (Ik.) ‘Ik zal ook een goed heenkomen moeten zoeken,’ (Hij.) ‘Hoe en waar? Wat beduidt uwe geheimzinnige uitdrukking? Bezigt gij die als eene inleiding om het gevreesde woord - ik kan de uwe niet zijn - uit te spreken? - O! zeg dan niets meer, laat mij dan nog in den waan dat gij iets anders zoudt kunnen meenen....’ (Ik.) ‘Mijn voornemen was u heden mijn besluit te kennen te geven - maar wilt gij liever in onzekerheid blijven - hetzij zoo!....’ (Hij.) ‘Ach! wat moet ik hierop antwoorden? martel mij niet. Ik bemin u zoo hartelijk, zoo innig, zoo opregt; ik wenschte wel dat ik thans CRESUS'S schatten bezate, om u te toonen dat uw geld nimmer, uwe persoon sinds ik u ken, alleen het voorwerp van mijn verlangen geweest is, maar u gelukkig te zien en te maken was tevens mijn doel; ik ben niet dwaas genoeg om mij in te beelden, dat men, om gelukkig te zijn, niets dan liefde behoeft, een ordentlijk inkomen is onontbeerlijk; toen ik mij vleide dat wij dit, gehuwd zijnde, hebben zouden, hoopte ik ieder oogenblik, dat het gewenschte

Ja-woord, uwen lieven mond ontsnappen zoude; maar sinds ik ducht dat gebrek aan geld u en mij, vereenigd zijnde, zou ongelukkig doen zijn, heb ik geheel niet meer op het geschenk van uwe band aangedrongen - ik heb gewacht - ik zal nog wachten, lang, ja zoo lang, tot de Hemel uitkomst geeft, maar om GOD'S wil beneem mij den laatsten troost der ongelukkigen, de hoop, niet!' - Hier rolde een traan langs zijn mannelijk gelaat op mijne hand af. Die traan bragt mijn geheele binnenste in beweging en maakte het mij onmogelijk mijn' vriend langer te kwellen: 'Gij spreekt (hernam ik) van gebrek aan geld? Hebt gij niet tweeduizend gulden 's jaars? indien ik er drie kon bijvoegen, zouden wij dan niet kunnen leven?' Ik glimlachte; hij zag mij verbaasd aan. Ik vervolgde: 'Durft gij het wagen met mij en ƒ5000 - 's jaars de huwelijks-fuik(*) in te treden? - zoo ben ik de uwe!' - 'Is het mogelijk!' riep hij uit, O! herhaal die zoete woorden nog eens - ik kan naauwelijks gelooven dat ik wél gehoord heb?' - 'Ik ben de uwe!' zeide ik nogmaals met nadruk en teederheid. 'Dan zij het mij vergund met dezen kus mijne belofte van alles te doen, om u gelukkig te maken, te verzegelen,' - stamelde hij, mij aan zijnen kloppenden boezem drukkende, uit. - Wij waren beide op dat oogenblik, onuitsprekelijk gelukkig, meer dan ik zeggen kan, meer dan gij

(*) De huwelijks fuik. Eene uitdrukking van CATS.

die nimmer bemindet, begrijpen kunt. - Ik moest voorts aan VAN L. uitleggen hoe ik zoo rijk kwam terwijl mijne moeder zoo arm was, ik deed zulks, hij bewonderde mijns Oom's edelmoedige handelwijs, en holde naar diens huis om hem te bedanken. Zich van dien pligt gekweten hebbende, kwam hij terug, om volgens moeder's uitnoodiging voor het eerst met ons te eten. De tijd, welken hij aan zijne beschikking had, vloog spoedig om, en na zijn vertrek heb ik niets aangenamer weten te doen dan u dit relaas te schrijven. Mijn briefje verdient waarlijk den naam van brief, maar ik heb ongevoelig meer woorden en meer papier gebruikt dan ik voor had te doen. Nu, gij zult het mij in de gegevene omstandigheden niet ten kwade duiden en u zeker verheugen met en om

Uwe zoo gelukkige Vriendin

KAROLINA M.

CXLVII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

Van huis, 29 Januarij 1809.

Ja! ik verheug mij van harte met en om u, mijne lieve KAROLINA, wees daarvan verzekerd. - Eer ik

gisteren avond naar bed ging, moest ik deze weinige woorden op het papier zetten opdat er geen' nacht voorbij ginge tusschen den dag van uwe blijdschap en dien op welken ik u van mijne deelneming eenig zigtbaar blijk gave. Heden bij tijds op zijnde, vervolg ik, wenschende eer ik naar de kerk ga, u mijn briefje te kunnen zenden. Uw Oom D. rijst dagelijks in mijne achting, hij heeft zich laatst van eene zeer schoone zijde getoond, zijne edelmoedigheid zoo omtrent uwe moeder als omtrent u is bij uitstek lofwaardig en gij kunt hem voor dezelve niet beter beloonen, dan door zijn' wijzen raad ten opzigte van uw toekomend gedrag op te volgen. Mijne rol jegens u is thans uitgespeeld, eene vriendin heeft afgedaan, als hare vriendin eenen leidsman krijgt. Gewis zal de Heer VAN L. voor u een zeer trouwhartig leidsman wezen, gij hebt dus mij niet meer van doen. Maar kan het zijn, laat mij steeds eene kleine plaats in uw hart bekleeden! Ach KAROLINA! - gij verdenkt mij van uw geluk niet te kunnen begrijpen, omdat ik, zoo als gij meent, nooit heb bemind! Misschien zoudt gij mij anders beoordeelen indien ik u alles verhaalde, wat ooit in mijn hart omgegaan is.... maar ten minste zult gij wel willen gelooven dat ik de vriendschap ken en hare genoegens weet te smaken, daarom dan zeg ik, behoud mij eene plaats in uw hart, het is zoo bedroevend om te denken, hoe meer men in jaren vordert, hoe schaarser het aan vrienden om ons wordt! - dan genoeg, ik

moet niet over mijn gemis, maar over uwe blijdschap spreken! Tot het eind toe zijt gij dan aan uw plan, om uw' minnaar een weinig te kwellen, getrouw gebleven? stout meisje! Dan, hij heeft in dit geval, wel zonder erg, maar aardig over u getriomfeerd; laat dit u eens vooral ten bewijze strekken van de feilbaarheid van uwe magt. Neem nog deze waarschuwing van mij ten beste. Wat u als meisje en als minnares misschien niet kwalijk stond, zou u als vrouw en echtgenoote volstrekt niet passen. Speel, nu gij eens verloofd zijt, niet met het geluk en de rust van uw' aanstaanden gemaal, het heugt mij nog, mijne lieve overledene moeder dikwijls te hebben hooren zeggen: ‘Eene vrouw doet veel beter zich minder slim te toonen dan zij is, dan door het aan den dag leggen van hare slimheid, haren man vijf minuten te kwellen.’ Dit zeggen is mij door Mevr. R. herhaald en aangeprezen, twee zulke *autoriteiten*, zijn voor mij overgenoeg om mij te durven doen zeggen: ‘KAROLINA prent ook gij dien raad in uw geheugen!’ - Ik hoop heden ten minste eens even bij u aan te komen, lang zal ik denkelijk niet kunnen blijven, mijn Vader is ziek, ik ontrust mij over hem, hij was zeker vrijdagavond niet zonder koorts en gisteren den geheelen dag onlustig, naarmate hij zich heden bevindt, zal ik handelen. Wees intusschen minzaam gegroet van

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

CXLVIII. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

Parijs, Februarij 1809.

Vergeef het mij, lieve EMILIA! indien ik naar uwen zin wat lang gewacht heb met schrijven, ik beken dat de erge koude er grootelijks schuld aan is. Welk een winter! Het is misschien, omdat ik zoetjes aan oud word, maar nooit heeft, dunkt mij, de lang aanhoudende vorst mij zoo gehinderd, als dezen keer. Hoe maakt men het in *Holland?* volgens de nieuwspapieren heeft de plotselinge dooi veel schade in *Gelderland* vooral veroorzaakt, dit bedroeft mij. Uw vaderland had, dunkt mij, wel genoeg aan derzelver rampen, en toch is naauwelijks het halfverwoeste *Leyden*(*) tot eenige verademing gekomen, en het geteisterde *Zeeland*(†) tot eene soort van rust wedergekeerd, of *Gelder-*

(*) De stad *Leyden* werd op den 12den Januarij 1807 door het springen van een kruidschip gedeeltelijk verwoest, geheel zeer beschadigd.

(†) In 1808 leed *Zeeland* veel door overstrooming, en werd de stad *Vlissingen* door NAPOLÉON overweldigd. Hij 'eischte het op tot voltooijng zijner verdedigings linie langs de *Schelde* en gaf daarvoor den Koning (van *Holland*) *Oost-Vriesland*.' (Zie VAN KAMPEN, *Beknopt geschiedkundig overzigt*, enz. *tweede stuk, bl.* 48 *en* 49.)

land en het Zuiden van *Holland* ondergaan eene vreesselijke bezoeking(*)! Arme provinciën waar eertijds het geluk en de voorspoed hunnen zetel schenen gevestigd te hebben, hoe beklagelijk is thans uw lot! Te veel genoegen heb ik in die voormaals zoo gelukkige oorden gesmaakt, te zeer heb ik het oude karakter van derzelver bewoners leeren eerbiedigen en hoogschatten, om niet bedroefd te wezen, over Neerlands deerniswaarden toestand en over de verbastering van sommige harer kinderen! KAROLINA evenwel schijnt mij toe thans achting te verdienen en zich waarlijk tot beterschap te schikken. Hoe leed haar finantieel ongeluk mij ook zij, geloof ik, dat het tot haar zedelijk welzijn niet ondienstig kan medewerken. Ik wensch zeer dat de zaken zich nog zoo mogen schikken, dat zij de echtgenoote worde van den man die haar opregtelijk schijnt te

(*) In het laatst van Januarij 1809, deed eene plotselinge dooi na lange en harde vorst de rivieren zoodanig zwellen, dat een groot gedeelte van *Gelderland's* en *Zuid-Holland's* dijken bezweken en er eene geduchte overstrooming en verwoesting van veler eigendom plaats had.

beminnen. Gij zult dan weldra denkelijk twee bruiloften bijwonen? O, mijne lieve! hoe gaarne zoude ik vernomen hebben dat gij uw eigen bruiloftsfeest gingt vieren! Mij dunkt dat, indien er zich eene aannemelijke partij voor u op deed, gij er ernstig over moest denken; uw tegenwoordig lot is ver van aangenaam, op den duur zal u de omgang met Mevr. P. niet bevallen, en indien gij uw' Vader eens kwaamt te verliezen, zou uw stand nog minder behagelijk zijn. Ik heb onlangs brieven uit *Zwitserland* gekregen in welke mij gemeld wordt, dat de vrouw van den Heer V. in de laatstverloopene maand zeer voorspoedig van eene dochter is bevallen en reeds weder bijna geheel hersteld is. In antwoord op uwe vriendelijke vragen nopens LOUISE DERVAL diene, dat ik boven verwachting geslaagd ben in het vinden van eenige nuttige en winstgevende bezigheid gedurende dezen winter. Door het overlijden van de *Gouvernante* van de drie dochters eener weduwe, die mij zeer wel bekend is, is mijne nicht daar geplaatst, om namelijk van 's morgens tien tot 'savonds negen ure het opzigt over die kinderen te hebben en haar onderwijs te geven. De Heer BORLET heeft LOUISE in een' brief kennis van zijn oogmerk gegeven, zij heeft zijn aanzoek niet afgeslagen, maar het beslissend antwoorden uitgesteld tot na zijne komst alhier, die in het voorjaar plaats moet hebben, hem intusschen veroorlovende haar van tijd tot tijd te schrijven. Aan mij schrijft hij ook; ik heb van hem vernomen, dat de Heer

S. na LOUISE'S vertrek schijnbaar, schoon zijne ontevredenheid met het masker van ongesteldheid bedekkende, verstoord en droefgeestig geweest is, maar natuurlijkerwijze is er noch tegen BORLET, noch tegen Mevr. S., tenzij dan in het bijzonder, van Jufvr. DERVAL gesproken ‘en’, schrijft hij, ‘thans is het voor het uiterlijke alsof uwe lieve nicht nimmer in dit huis ware geweest.’ Ik twijfel niet of LOUISE zal de haar aangebodene hand aannemen en, mijn's inziens, zal zij zoodoende eene wijze partij kiezen. Van harte wenschende dat het met de gezondheid van Mijnheer uw' Vader zich ten beste moge schikken en u in gedachte omhelzende, ben ik steeds

Uwe liefhebbende Vriendin

Wed. R.

CXLIX. Brief.
De heer Alexander P. aan den heer Z.

Amsterdam, 7 Februarij 1809.

Indien de Jongman, die uwe dochter ten huwelijk vraagt, van een onbesproken zedelijk gedrag is, zoo stem in hunnen echt, dit is de raad dien ik meen u te moeten geven, ongelukkige Vriend! Ik

beklaag u! Eene dochter te hebben, die als de uwe gezind is, en in staat is te handelen zoo als zij reeds eens getoond heeft, te kunnen, is een groot ongeluk, maar de zaak zoo zijnde, behoort gij, dunkt mij, over alle andere bedenkingen heen te stappen, om haar aan iemand verbonden te zien, die ten minste nevens u voortaan verpligt zal zijn, om voor haar te zorgen en over haar te waken. Een muzijkant tot schoonzoon te hebben is zeker geene aangename gedachte, maar hoe ouder men wordt, hoe minder men ook al hecht aan zekere onderscheidingen, welke toch in haar zelve van geene wezenlijke waarde zijn. Ik voor mij, voel mij veel losser dan ik plagt te wezen van al wat rang betreft, goed en deugdzaam te zijn is maar het voorname, dat heeft mij de ondervinding van veel verkeerds in lieden van aanzien en van veel goeds in sommige van geringe afkomst geleerd! Ik had wel voor u gewenscht dat uw eenig kind door een huwelijk met iemand van haren stand uw geluk in uwen gevorderden leeftijd had helpen bevorderen, maar na al het verleden jaar gebeurde was het niet te denken, dat zoo iets haar te beurt vallen zou, misschien mag zij zich dan nog gelukkig achten dat een man beneden haar in rang zich over haar ontfermen wil, en van uwen kant behoort gij in het gegevene geval daarmede tevreden te zijn. - Dat alles zich tot uw meeste genoegen schikke, is de opregte wensch van

Uw' Vriend

ALEXANDER P.

CL. Brief.
De heer Reinier IJ. aan den heer Eduard N.

Amsterdam, 7 Februarij 1809.

Wie denkt gij wel EDUARD! dat Ik thans onder mijne patienten tel? Gij zoudt honderdmaal raden en altijd mis, dus zal ik het u maar zeggen. Het is de Heer ALEXANDER P. de verleden voorjaar zoo stuurschen, thans door pijnen en ziekte zoo afgematte, zoo gedwee gewordene Vader van haar, die ik nooit heb opgehouden te beminnen en voor wie mijne liefde door haar dagelijks te zien en te bewonderen, op nieuws ontvlamt. Eene jichtstof, die niet uit wilde komen, plaagde al sinds eenige weken den Heer P. zonder dat hij er iemand over spreken wilde, maar er kwamen sluipkoortsen en zoodanige ongesteldheid ten voorschijn, dat hij eindelijk op aandrang van de zorgvuldige EMILIA besloot een' arts te raadplegen, maar wie? zijn oude geneesheer was dood, hij kende dus niemand aan wien hij zijn vertrouwen durfde schenken. Mevr. M. en hare dochter spraken van mij, het schijnt, op eene gunstige wijze, ten minste ik werd ontboden. Ik vond den Heer P. zittende in eenen grooten armstoel, die anders, hoor ik, door zijne niet

zieke huisvrouw (want de man is verleden zomer hertrouwd) gebruikt wordt. EMILIA zat bij hem aan eenig handwerk bezig. Ik ontstelde meer dan ik zeggen kan, toen ik haar zag. Zij stond op, deed een paar schreden voorwaarts, en zeide met eene, naar mijn' zin, te vaste stem.... Want lieve vriend ik had de helft van mijne praktijk er op dat oogenblik om willen geven, haar bedremmeld en bevende zoo als ik, te zien? - Zij zeide dan: ‘Mijnheer IJ. wat mijn Vader van uwe kunde vernomen heeft, heeft hem genoopt uwe hulp in te roepen, daar hij zich, sedert een' geruimen tijd zeer ongesteld bevindt, wees zoo goed al uwe zorg aan hem te besteden, ten einde hem aan het herkrijgen zijner vorige gezondheid behulpzaam te zijn.’ Ik antwoordde stamelende, trachtende door mijne oogen mijnen woorden kracht bij te zetten: ‘Mejufvrouw, wees verzekerd dat *uw* Vader een hoogst belangrijk voorwerp voor mij is, dat ik mij zeer vereerd vind door zijne keuze en al het mogelijke zal doen om hem en u genoegen te geven.’ - Hierop wendde ik mij tot den lijder, ik vond zijnen toestand zorgelijk, schreef de noodige geneesmiddelen voor en vertrok, belovende, den volgenden morgen mijn bezoek te hervatten. Sedert dien tijd is er nu meer dan eene week verloopen en ik bespeur nog weinig beterschap. Zelden zie ik Mevr. P.; altijd EMILIA op haren post. Indien zij mij reeds zoo behaagde toen zij vreemden oppaste, begrijp wat het

dan nu wezen moet, daar ik haar bezig zie met haren kinderpligt met de grootste naauwgezetheid te vervullen. O! durfde ik het nogmaals wagen haar van mijne liefde te spreken! durfde ik hopen dat mijne zorg en oplettendheid voor den Vader dien zouden kunnen bewegen mijne voorspraak bij de dochter te worden, hoe zou ik dan al mijn vorig - wat zeg ik, mijn tegenwoordig lijden vergeten! Wat dunkt u, EDUARD! zou ik na het zoo steilig verbod van EMILIA nog eene poging durven doen? Gij weet misschien dat ik tot hoogleeraar te *Utrecht* benoemd ben? Soms denk ik: wie weet of zulk eene bevordering mij niet bij den Heer P. een' minder verwerpelijken schoonzoon zou kunnen doen schijnen! Wist ik zulks, hoe zou ik mij haasten den aangebodenen post aan te nemen en mijne benoeming uit te bazuinen! - Schrijf mij eens wat gij mij omtrent het eene en het andere raadt, wat ernstig indien zulks u mogelijk is, want ik ben thans tot schertsen minder dan ooit gestemd. *Vale!*

Uw Vriend

REINIER IJ.

CLI. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

***Amsterdam*, 12 Februarij 1809.**

Uw verzoek eer gij naar *Haarlem* vertrokt, uit uwe belangstelling in den toestand van mijnen Vader gesproten, was mij te aangenaam, lieve KAROLINA, dan dat ik er niet gaarne aan zou voldoen. Maar tot mijn leedwezen kan ik u geene zeer gunstige tijdingen geven. Den eenen dag is de lijder beter dan den anderen, maar over het geheel vorderen wij, dunkt mij niet. Hadden wij den Heer IJ. niet tot dokter, ik zou al eens alleen den arts ondervraagd hebben, maar om redenen, die gij wel zult begrijpen, vermijd ik alle bijzondere zamenspraak met den geneesheer, dien uwe moeder en gij ons, mag ik het zoo eens zeggen, opgedrongen hebt. Ik zie dat hij met veel naauwkeurigheid zijn' patient gadeflaat, deze betuigt mij dikwijls zijne tevredenheid over de kunde welke IJ. aan den dag legt en over zijne manier van hem te behandelen, die met de inzigten van Vader's gewezenen en hooggeschatten dokter volkomen overeenstemt, maar dat alles helpt mij niet uit de verlegenheid in welke ik steeds verkeer! - Morgen worden mijn broeder en

de Jufvrouwen DURY hier verwacht. WILLEM en CHRISTINA zijn in de verledene week reeds bruid en bruidegom geworden. De tijd van hun verblijf alhier, zal dus korter zijn dan in het eerst gedacht was, hetgeen mij in zoover lief is, omdat ik dan zoo vele dagen minder uit het huis zal behoeven te zijn. Schoon ik wel niet bij mijn' Vader waak, en Moeder in zijne kamer slaapt, ontrust mij de gedachte van toch niet des nachts zoo nabij hem te zullen zijn dat ik geroepen kan worden, indien hem onvoorziens iets overkwame. Maar hoezeer ik ook zou wenschen hier te blijven, het kan nu niet zijn. Vader verheugt zich zeer in het vooruitzigt van WILLEM'S bruiloft, ik hoop maar dat hij in staat zal zijn, die met eenige opgeruimdheid bij te wonen. - Gij hebt wel onderhoudender brieven van mij ontvangen dan deze is, maar ik kan thans over niets anders schrijven dan over hetgeen mijne gedachten bezig houdt. Meld mij eens hoe u uwe aanstaande nabestaanden bevallen. Groet den Heer VAN L. minzaam mijnentwege, en geloof mij steeds te zijn

Uwe liefhebbende Vriendin

EMILIA P.

CLII. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 15 Februarij 1809.**

Inderdaad, waarde Vriendin! de nieuwe ramp die een gedeelte van mijn Vaderland is overgekomen, is bedroevend! Het ziet er in *Gelderland* allerellendigst uit, de wateren hebben dijken doorboord, boomen uit den grond gerukt, huizen omver gesmeten, vele landerijen bedorven, veel vee verzwolgen, vele menschen tot den bedelstaf gebragt. Dan, hoezeer ik tegen de Franschen vooringenomen ben, thans moet ik den Koning regt doen, hij heeft als een trouwhartig Vader zijne bedrukte onderdanen bezocht, zich zelven aan vele gevaren blootgesteld, geene vermoeijing ontzien en troost en hulp uitgereikt. De Heer P. heb ik hooren zeggen: Thans 'heeft LODEWIJK aanspraak op onze erkentenis, ware ik gezond, ik geloof dat ik mij ter audientie, welke morgen moet plaats hebben(*), bij hem begaf en hem voor deze edele handelwijs bedankte.' Kan mijn Vader dit zeggen, zoo moet zeker de

(*) Er is werkelijk op den 16 Februarij 1809 audientie bij koning LODEWIJK te *Amsterdam* geweest.

Koning al iets bijzonders hebben verrigt. Over eenige dagen zal er eene inzameling van penningen ten behoeve onzer verarmde landgenooten gedaan worden, gij kent den medelijdenden aard der Hollandsche natie, deze zal voorzeker weder een blijk geven van hare, in dit opzigt, onverbasterde deugd, en vele bijzondere smarten zullen door de algemeene barmhartigheid gelenigd worden! - Door de edelmoedigheid en vriendelijke opofferingen van haren Oom den Heer D. is KAROLINA in staat gesteld om den Heer VAN L. haren waardigen minnaar hare hand te geven, ik beloof mij van dit huwelijk en van de min ruime omstandigheden in welke zij zich niettegenstaande haar's Oom's bijstand zal bevinden, veel goeds voor haar. Mijn broeder is de bruigom en zal den 1sten Maart trouwen, indien alles wel is, maar mijn Vader, schoon sedert een paar dagen wat beter, of liever wat pijnlijker, hetgeen in zijne omstandigheden goed is, is ver van wel te zijn. Ik geloof niet dat ik u reeds gemeld heb welken dokter hij verkozen heeft te raadplegen? Het is niemand anders dan de Heer IJ., die mij verleden voorjaar ten huwelijk gevraagd heeft. Van het eerste oogenblik af aan dat die ESCULAAP ter kamer intrad om den lijder te bezoeken, bemerkte ik duidelijk dat zijne eigene genezing nog in het geheel niet voltooid was, maar ik hield mij als wierd ik niets bijzonders gewaar. Hij houdt de beloste welke hij mij toen deed, en past mijn' Vader met de grootste naauwkeurigheid op. Dikwijls komt hij des avonds hem

gezelschap houden en schijnt den Heer P. bij uitstek wel te bevallen. Waarom, mijne lieve, raadt gij mij indien mij eene betamelijke partij te doen wierd aangeboden er ernstig over te denken? Dacht gij, dit zeggende, aan den Dokter, of was het slechts eene inleiding, om mij het nieuws uit *Zwitserland* mede te deelen? Hoe het zij, meent gij dat ik ook iemand zal kunnen beminnen zoo als ik ADOLF bemind heb, en *mag* men trouwen zonder den man dien men neemt zoo lief te hebben als ik ADOLF had? Ik acht den Heer IJ. zeer hoog. In zijne gesprekken met mijn' Vader, geeft hij blijken van reine godsdienstige gevoelens, van veel verstand en braafheid, zijne kunde wordt algemeen geroemd, waarvan ten bewijze strekt, dat hij onlangs tot Professor te *Utrecht* benoemd is; ik ben zeker, dat, indien ik hem eenige aanmoediging gaf, hij mij nogmaals zijne hand zoude bieden, maar ik schrik voor het denkbeeld van hem voet bij mij te geven, wijl ik zoo klaar gevoel, als ik mij in de dagen mijner jeugd verplaats, dat er voor hem niet zoo iets in mijn hart omgaat, als dat was hetgeen ik voor ADOLF gevoelde. Deze, schoon echtgenoot en vader, schoon door de krachtigste hinderpalen van mij gescheiden, is nog zoo levendig in mijn geheugen, zoo als hij eertijds voor mij stond, mij boven alle menschen beminnende, dat ik zou vreezen eene slechte daad te doen, indien ik ten minste, zonder alles te zeggen, mij aan een' anderen man verbond, en zeide ik alles, zou dan niet de begoocheling die ik ver-

oorzaakt had te eenenmale verbroken zijn? Ik zie zeer wel de onaangenaamheid van mijnen tegenwoordigen toestand in, ik merk, hoe langer hoe meer dat het leven met Mevr. P. mij op den duur onverdragelijk zal wezen, ik begrijp dat, indien ik het ongeluk had van mijn' Vader te verliezen, ik een verlaten voorwerp op aarde wezen zou, het komt mij somtijds voor dat ik als de echtgenoote van den Heer IJ. gelukkig zou kunnen zijn, maar dat alles weegt niet op tegen de vrees van iets te doen, waardoor ik de rust van mijn geweten zou kunnen verliezen. Denk eens hierover na, mijne waarde! en geef mij uwe gedachten breedvoerig te kennen. - Sedert de komst van WILLEM, logeer ik bij Mevr. M. omdat de bruid en hare zuster mijne kamer gebruiken, het spijt mij dat deze schikking, die ik eerst zeer goed vond, haar beslag gekregen heeft, wijl ik daardoor alleen over dag bij mijn' Vader kan zijn. Mijn broeder slaapt in *den Doelen*. Wanneer het noodig zal zijn dat er hier plaats voor hem gemaakt worde, zal de oudste Jufvr. DURY zich behelpen met een bedje dat dan in de zitkamer voor haar zal opgeslagen worden, en den dag na het huwelijk zal het gezelschap naar *Utrecht* vertrekken. KAROLINA is thans te *Haarlem* gelogeerd bij de ouders van den Heer VAN L. om kennis met zijne nabestaanden te maken. Verlangende naar uw antwoord op dezen brief blijf ik steeds u in gedachte omhelzende

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

CLIII. Brief.
De heer Eduard N. aan den heer Reinier IJ.

***Zwolle*, 20 Februarij 1809.**

Hooggeleerde Heer!

Deze titel zal u reeds terstond doen bemerken dat ik u aanraad den u aangebodenen post te aanvaarden; te meer daar ik geloof dat uwe fiere schoone voor een' Professor eer dan voor een' eenvoudigen Dokter de vlag strijken zal, en dit mijn gevoelen waarborgt u mijne meening, dat gij niet beter doen kunt dan nog eens uwen slag (mits behendig) waar te nemen. - En nu basta met dien grooten ernst welken gij mij zoo zeer had aanbevolen. Vergun mij nu op mijne beurt u te vragen: Welk schrikbeeld zou u weerhouden? Is het het verbod van uw meisje om haar ooit weder van uwe liefde te spreken? Jongen! hoe dwaas zijt gij, indien gij aan zoodanig verbod den minsten prijs hecht. Dat gij de schoone sekse niet kent, blijkt klaar. Geloof een man van meerder ondervinding. Hij spreekt! 1. De dames verbieden om haar gezag te toonen, maar zij wenschen niets vuriger dan *niet* gehoorzaamd te worden. 2. Een eens bedankt minnaar is dikwijls,

terug keerende, aangenamer dan een nieuw aanbidder, want men legt zijn gedrag, volgens de inspraak der eigenliefde, uit, en vindt er een ontegenzeggelijk bewijs in van de opregtheid der ééns betuigde gevoelens, van de onweerstaanbaarheid der aanlokkelijkheden welke den man betooverd hadden, van den hoogen prijs welken hij aan het verkrijgen der eens gevraagde hand hecht, enz. enz. Of is het een ander schrikbeeld dat u kwelt, namelijk de niet vrijheid van EMILIA'S hart? Dan vraag ik u: waar zit die gevreesde V., wat is er immer tusschen Mejufvrouw P. en hem gaande geweest? Hebt gij in al den tijd van uw dolen, min of meer rondom haar hem ooit gezien of iets van hem gehoord? - Zoo niet, dan rust uw kommer alleen op het zeggen van den jongen P. die toch wel niet zdo juist met de liefdesgevallen van zijne oudere zuster bekend kan zijn! - Liefde uit dankbaarheid geboren, is misschien wel geene ongehoorde daadzaak. Maak dan den ouden podagrist gezond, al roepende dat hij zeer gevaarlijk krank is, vraag voor belooning geen duit geld maar de hand van de dochter, en ik wed dat gij die verkrijgt. - Ziedaar het hoogwijs advies van

Uw' opregten Vriend

EDUARD N.

P.S. Dat ik mijn antwoord wat lang heb uitgesteld, komt doordien ik eenige dagen van huis ben geweest, uw' brief dus later ontvangen heb dan an-

ders zou gebeurd zijn, en bij mijne terugkomst te veel te doen vond, om terstond aan het schrijven te kunnen gaan.

CLIV. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Haarlem, Februarij 1809.

Lieve EMILIA! Ik vernam verleden zondag van VAN L. welke dien dag hier doorbragt, met veel genoegen dat uw Vader zich eenigzins beter bevindt, ik had vroeger den moed niet om op uw' brief te antwoorden, wijl er zulk een toon van droefgeestigheid in heerschte dat ik, uwe ongerustheid billijkende, niet wist wat ik u zeggen zou. Thans mag ik, dunkt mij, wat vrolijk schrijven en vraag daarom hoe *u* de dokter bevalt? Ik hoor hij wordt Professor te *Utrecht?* Zoudt gij niet misschien meer lust hebben hem derwaarts te volgen, dan gij verleden voorjaar toondet, om met hem, slechts dokter zijnde, in *Amsterdam* rond te sukkelen? Gij weet ik heb altijd gedacht dat hij een goed man voor u zijn zou, dat gij wat te overhaast hem zoo regtstreeks afgewezen hadt, en nu denk ik dat indien gij slechts wildet, gij hem zeer gemakkelijk tot

u zoudt kunnen terug brengen, ten minste ik weet dat hij nog even doodelijk van u is als voorheen. En hoe weet ik dit? door VAN L., die, na laatst eens eene visite bij uw' vader gedaan te hebben, met IJ. naar huis ging, en den geheelen weg over niets hoorde dan het bezingen van uwen lof, in bewoordingen die hij mij over verteld heeft en die waarlijk den opregten en hartelijk liefhebbenden minnaar kenschetsen. Beste EMILIA! gij zijt toch te lief en te goed om eene oude Jufvrouw te worden, en als men al te lang draalt, loopt men daar toch gevaar van. IJ. is een zeer fatsoenlijk man, van goede afkomst, maar die door ongelukken aan zijne familie overgekomen, genoodzaakt geweest is eene kostwinning te zoeken, dit is geene schande, en tot zijne eer strekt het, dat hij zich zoo wel vooruitgewerkt heeft, dat hij niet alleen eene uitgebreide praktijk heeft verkregen, maar nu zelfs als hoogleeraar benoemd is? *Utrecht* is nabij *Zeist*, gij zoudt dus uw' Vader zoo dikwijls kunnen zien als gij verlangdet zonder met moeder altijd opgescheept te zijn, want, neem mij dit niet kwalijk, zij is geen mensch met wie eenen gedurigen omgang u aangenaam wezen kan. En, wat zal ik meer zeggen? misschien heb ik als kweekeling aan mijne leermeesteresse reeds te veel gezegd, verschoon mij, het is om best wil, en wijl bemind te worden en weder te beminnen mij zoo wel bevalt, dat ik mij vermeten heb uwe eigene voorspraak bij u zelve te worden.

Wat zegt gij nu van Koning LODEWIJK? heeft hij zich in het bezoeken der overstroomde landen en in het helpen van vele ongelukkigen niet regt verdienstelijk gemaakt? mij dunkt, ja. Het is toch geene kleinigheid, om in dit barre jaargetijde zich aan wind en weder bloot te stellen en gevaren te trotseren om dienst aan anderen te kunnen doen! Trouwens, mijn's inziens, heeft onze geheele natie zich wel gekweten; welke eene ontzaggelijke som is er bij de onlangs gedane collecte niet opgebragt, ik hoor dat zelfs anders onder de armen gerekende lieden iets hebben bijgedragen, en vele rijken hebben zeker veel gegeven, anders kon de opbrengst niet zoo overvloedig zijn geweest. Het altijd zoo milddadige *Haarlem* schoon zelve in eenen betreurenswaardigen toestand, is ruimschoots bijgesprongen. Toen ik verleden woensdag, op biddag(*), ter kerke was, trof mij de gedachte: wie weet of onze nu betoonde liefdadigheid den dienst van dezen dag niet aangenaam maakt in het oog der Voorzienigheid, en of wij niet om onzer deugdwille op eenige genade hopen mogen, want toch (dit hebben wij eens te zamen gelezen kort nadat ik dat dure hoedje gekocht had) ‘de barmhartigheid zal roemen tegen het oordeel!’ Ik heb dan toen ook (ik wil het u in vertrouwen wel zeggen) een' drie gulden in het zakje geworpen, schoon ik nu veel minder rijk ben

(*) Het is op woensdag den 22 Februarij 1809 algemeene dank- en biddag in *Holland* geweest.

dan toen ik het met een zestehalfje plagt af te doen, maar ik was aangedaan, het geluid van het heerlijke orgel in de groote kerk deed al terstond mij tranen in de oogen komen, en ik zong met geestdrift mede; toen hield Dominé VAN DER ROEST ons eene treffelijke waarlijk aandoenlijke leerrede; daarop ging hij ons voor in een deemoedig gebed. Ik herdacht al wat mij onlangs treurigs en voorts bijzonder troostrijks is overgekomen, en wederom rolden tranen langs mijne kaken af, toen wij den nazang zongen! - Het overige van den dag werd hier in ware stilte gesleten, doorgaans is *Haarlem* stil en de nieuwe gracht (op welke het huis van den Heer VAN L. staat) bij uitstek zoo; woensdag kwam er bijna letterlijk geen mensch voorbij, des avonds gingen wij weder ter kerk en evenwel kan ik dien dag onder de genoegelijke dagen van mijn leven tellen. Welk een sérieuse brief, niet waar EMILIA? en dat van uwe luchtige KAROLINA! ik verwonder er mij zelve over, maar ik begin waarlijk te gelooven, dat wij (zoo als gij mij wel eens gezegd hebt) veel, ook in zoover onze gemoedsbewegingen betreft, van de omstandigheden afhangen, gij kent de mijnen, vindt gij niet ook dat zij waarlijk geschikt zijn om mijn hart te vermurwen? - Gij vraagt mij naar de familie VAN L. Het zijn lieve goede menschen die dezelve uitmaken, de eene persoon bevalt mij wel beter dan de andere, maar elk doet zijn best om mij vriendschap te betoonen en ik vlei mij dat men met mij te vreden is. Aan-

staanden zondag denkt VAN L. weder hier te komen en ik zal dan met hem terug keeren. Ik ben nu lang genoeg hier en verlang naar huis. Dat gij daar zljt en ik niet, kwelt mij dagelijks, ik mis zoodoende eenen geheelen tijd van uw gezelschap. - Vaarwel, in hoop van u weldra te zien, blijf ik

Uwe liefhebbende Vriendin

KAROLINA M.

CLV. Brief.
De heer lJ. aan Emilia P.

Amsterdam, 26 Februarij 1809.

Wel-Edel Geb. Jonkvrouwe!

Met eene bevende hand vat ik de pen op. Ik weet dat ik tegen uw verbod handel, maar ik kan niet zwijgen, ik kan niet nalaten u te zeggen dat gij mij dagelijks in uw bijzijn toelatende, mij gedurig getuigen makende van uwe werkdadige pligtsbetrachting, van uw verstand, van uwe nederige wijsheid, van uwe bekwaamheid in alles wat der vrouwen sieraad uitmaakt, mij op eene te zware proeve hebt gesteld, om mij het nakomen van uw bevel mogelijk te maken. Ik bemin u even zeer, ja misschien

nog inniger dan toen ik mij vermeette uwe hand te vragen, ik ken u nog beter dan toen, en hoe meer men u kent, hoe meer men u *moet* beminnen! Nogmaals dan verstout ik mij en verzoek u mijn gedaan aanbod, hetwelk ik thans herhaal, nog eens in ernstige overweging te nemen. Mijn stand en mijne vooruitzigten zijn verbeterd, misschien zijn uwe omstandigheden in al derzelver bijzonderheden minder gunstig dan zij een jaar geleden waren! Trouwens, dit laatste valt mij niet te onderzoeken, en kan ik zelfs niet wenschen dat eenen grooten invloed op uw besluit zou uitoefenen - maar wie vreest te verdrinken, grijpt zich al ligt aan een' stroohalm - alles komt mij dus in de gedachten wat eenigzins in mijn voordeel zou kunnen pleiten. - Reeds dikwijls heb ik u willen verzoeken mij een oogenblik alleen aan te hooren, maar nimmer heb ik zulks nog durven doen, eensdeels begrijpende dat de gelegenheid en thans ook de volte van het door uw Heer Vader bewoonde bovenhuis, zoo iets niet wel zou gedoogen, anderdeels wijl ik vreesde dat mij bij Mevr. M. aan huis op te wachten u ook niet welvoegelijk voorkomen zou. Ik schrijf dus en zal trachten op eene of andere wijze u mijn' brief te doen geworden. O! lees dien onbevooroordeeld, erken in mijne tweede misschien vermetele poging de waarachtigheid van mijne liefde. De Heer P. is zoo veel beter, dat ik geen gevaar loop hem te benadeelen, door eene wijle uwe aandacht van hem af te trekken en op mij te leiden. Mogt de stap tot

welken ik niet dan na rijp beraad en na veel aarzeling ben overgegaan, u niet belgen, mogt mijn tweede aanzoek u niet ongevallig zijn!.... O hoe gelukkig zou zich reeds daardoor gevoelen, die de eer heeft zich met de meeste hoogachting en hartelijkste liefde te noemen

Wel-Edel Geb. Jonkvrouwe!

Uw onderdanige Dienaar

REINIER IJ.

CLVI. Brief.
Mevr. de Wed. R. aan Emilia P.

Parijs, 27 Februarij 1809.

Niet lang, mijne Waarde! heb ik mij behoeven te bedenken over het antwoord, hetwelk ik u moest geven op het in uwen brief van 15 dezer vervatte, waaromtrent gij mijne meening verlangt te kennen, maar ik heb niet voor heden tijd gehad om zulks naar behooren te doen. Zie hier wat ik in gemoede denk. Men *mag* trouwen schoon men niet voor den man met welken men zich verbindt, die vurige liefde gevoelt, welke ons hart in onze prille jeugd voor een ander voorwerp deed blaken. Zelden, ja nooit misschien bemint men in eenen meer gevor-

derden leestijd zoo hartstogtelijk als wanneer men zeer jong is. Tot een gelukkig huwelijk is die overgroote drift ook geenzins onontbeerlijk, innige genegenheid en wederzijdsche achting is genoeg. Deze bestaan zelfs uit haren aard langer, dan de eigenlijk gezegde en op zich zelve staande liefde. Iedere menschelijke drift verflaauwt met den tijd, de gevoelens op reden gegrond, verkrijgen daarentegen door den tijd meerdere kracht. Niet aan ieder meisje voorzeker zou ik zoo schrijven, want er zijn er die daaruit zouden afleiden, dat eene koele goede vriendschap genoeg was om eene gelukkige vereeniging te verwachten, en dat is zoo niet. Maar ik ken mijne EMILIA, ik weet dat zij aan mijne woorden geene meerdere uitbreiding geven zal dan zij hebben moeten, ik weet dat zij door genegenheid en achting zich zoo naauw aan haren echtgenoot zal verbonden rekenen als eene andere door de vurigste liefde, ik weet dat zij jegens haren gemaal hare pligten zoo trouw zal betrachten als ware hij het voorwerp van hare eerste keuze geweest. Dan niet zonder alles te zeggen wat er voorheen in uw hart omgegaan is, niet zonder te bekennen dat gij u nog niet zonder aandoening uw' jeudigen minnaar kunt voor den geest halen, moogt gij den Heer IJ. of wie het ook zij, uwe hand geven; hem met zoo veel opregtheid als ik eisch behandelende, zal de begoocheling, gelijk gij het noemt, niet verbroken worden, maar de man wien gij toelaat in uw hart te lezen, zal u daarom te meer achten,

te meer vertrouwen - hij zal te meer begrijpen dat gij hem waarlijk hoogschat en als uw' welmeenenden vriend beschouwt. - Mijn's inziens loopt gij niet het minste gevaar van u eene gewetensonrust te berokkenen indien gij handelt zoo als ik daar heb afgeschetst, integendeel daar toch ADOLF voor u verloren is en dat voor altijd; het en zij dat uw Vader van gedachte veranderde en dat Mevr. V. kwame te sterven, het eerste van welke dingen gij niet denken kunt dat geschieden zal, het tweede gij zeker niet hoopt en niet hopen moogt, - zoo is het misschien eer een pligt, dan het eene kwade daad wezen zou, een' anderen man te nemen. GOD heeft de vrouwen tot het huwelijk geschikt en zij die zich daaraan moedwillig onttrekt, zal mogelijk eenmaal met smart gewaar worden, dat zij aan hare bestemming niet beantwoord heeft. Stond u de Heer IJ. te eenenmaale tegen, zoodat gij meendet niet eens tamelijk gelukkig met hem te zullen kunnen zijn, zoo moest gij hem niet nemen - maar hij behaagt u, dunkt mij, genoeg om te denken: zoo er geen ADOLF ware, ik koos dezen man - verbeuzel dan uw mogelijk ja waarschijnlijk geluk niet, denk: ADOLF leeft niet meer, want hij is waarachtig dood voor u, en geef uw hart en uwe hand aan IJ. Wil ik u eens openhartig zeggen, hoe ik geloof dat gij gestemd zijt? Toen de dokter u verleden voorjaar vraagde, wekte zijn aanzoek oude gewaarwordingen in u op, uwe oude liefde ontbrandde, gij vergeleekt den verwijderden met den

tegenwoordigen minnaar, de eerste won het spel en gij vondt er iets edels in, u aan den misschien nog levenden, misschien nog getrouw geblevenen toe te wijden, hoe slecht de kans tot uwe vereeniging ook stond. Gij bedanktet dus zoodra mogelijk voor het uw aangeboden huwelijk. Maar sedert gij weet dat de Heer V. eene partij gekozen heeft die u volstrekt van hem afscheidt, nu het u daarenboven bekend is dat een nieuwe band hem aan zijne echtgenoote bindt en gevolgelijk van u losmaakt, ontstaat er eenige twijfel in u of gij misschien beter gedaan zoudt hebben, ettelijke maanden geleden niet zoo spoedig te beslissen; meer omgang met den man van wiens genegenheid gij nog overtuigd zijt, doet hem u behagelijker voorkomen, hem meer bestuderende, ontdekt gij nieuwe goede hoedanigheden in hem, zijn stand in de wereld meer met den uwen gelijk geworden zijnde, vallen de hinderpalen van dien kant ook weg. - Kortom gij wordt bestreden door een zeker verlangen om u met hem dien gij hoogacht te vereenigen, en de vrees om zoodoende de klove tusschen u en hem die u beminde, te verwijden, en strijdig met hetgeen pligt gebiedt te handelen. Heb ik juist geraden, lieve EMILIA! zoo zal mijn gegeven raad u gepast voorkomen, en wie weet of ik niet eerlang van u de tijding bekom, dat gij gansch voordeelig voor den Heer IJ. hebt beslist. Indien de man u naar eisch waardeert en van zijnen kant uwer waardig is, zoo wensch ik van ganscher harte dat de zaak zoo uitvalle, en bid ik GOD u zijnen

besten zegen te schenken. - Meer zal ik bij dezen brief maar niet voegen, want bij het behandelde zou alles anders te veel afvallen, niet waar? Ontvang dan slechts nog mijne minzame groete en geloof mij altijd

Uwe liefhebbende Vriendin

Wed. R.

CLVII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 27 Februarij 1809.

Schoon ik gaarne uw antwoord op mijn' brief van 15 dezer zou weten, eer ik dezen aan u afzond, dierbare Vriendin! zoo wil ik echter met schrijven beginnen nu ik er tijd toe heb, wijl dat in de volgende dagen denkelijk minder het geval zal zijn, want ik heb u veel te zeggen. - Vooreerst moet ik u een nieuws verhalen hetwelk mij schokt en treft. Gij weet wat het geval geweest is van Mejufv. Z. uit *'s Hage;* nu te naasten bij een jaar geleden? Gij waart zelve getuige van den dood haar's verleiders te *Maubeuge*, en hielpt haar gevoegelijk naar *Holland* terug. Welnu deze dame heeft zich sedert dien tijd, eerst vrij naauw bewaakt,

vervolgens meer vrijheid genietende, aan haar's Vader's huis opgehouden. In het laatst der voorgaande maand kreeg mijn Vader een' brief van den Heer Z. hem meldende, dat zijne dochter gezind was een huwelijk aan te gaan met den zoon van haren muzijkmeester en vragende wat de Heer P. meende dat hem nu te doen stond? ‘In het huwelijk te stemmen mits de jongman een ordentelijk mensch zij.’ Was mijn's Vader's antwoord. Dit antwoord den 2 Februarij verzonden zijnde, meenden wij toen er verleden zaturdag weder een brief van den Heer Z. kwam, dat wij er in zouden zien wanneer de trouwdag wezen zou, dan de zwarte randen en het zwarte lak verraadden al aanstonds eenig droevig nieuws, en zie, de brief behelsde dat WILHELMINA op het punt van de bruid te worden, in alle opzigten ontijdig bevallen was van een nog zeer onvolmaakt en reeds gestorven kind, en zelve weinige dagen daarna, was overleden. Toorn over het schandelijk gedrag, en smart over den dood van zijne dochter, kan men uit den brief zien dat het hart van den Heer Z. verscheuren. Het is ook verschrikkelijk voor ouders zulke kinderen te hebben en die zoo te verliezen! Indien mijn Vader wél was geloof ik dat hij terstond naar zijn' vriend toe reizen zou, want hij heeft met regt een diep medelijden met hem, en is verlegen over het antwoord dat hij hem schriftelijk geven zal. - Een andere brief welken *ik* ontving, zal voorts, benevens een gesprek met mijn' Vader, waartoe die brief aan-

leiding gaf, het onderwerp van mijn schrijven uitmaken. Heden ochtend even nadat ik bij mijn' Vader gekomen was, vertrok mijne Moeder met de bruid en dier zuster om nog eenige dingen voor CHRISTINE'S aanstaande huishouden te gaan koopen, en kwam de dokter. Hij vond de zieke die gekapt en gekleed opzat, veel beter, maar ik vond *hem* bijzonder bedremmeld. Daar hij, weggaande, niets voorgeschreven had, liep ik hem na, den trap af, en vraagde of er geene medicijnen noodig waren? ‘Medicijnen?’.... zeide hij stotterende, ‘ja Mejufvrouw, denzelfden drank nog eens.... maar mag ik u verzoeken’ - (ijlings in zijn' vestzak tastende -) ‘dit papiertje eens in te zien?’ Hij reikte mij iets toe en verdween; daar het op den trap donker is, zag ik niet eer ik weêr in de kamer bij mijn' Vader kwam, dat het *papiertje* een aan mij geaddresseerde brief was. Ik schrikte en verbleekte, den inhoud eenigzins vermoedende. De Heer P. bemerkte mijne ontroering: ‘Wat deert u kind?’ zeide hij, ‘wat is er gebeurd?’ - ‘Niets,’ antwoordde ik -‘de Heer IJ. heeft mij een' brief gegeven.’ - ‘Wel nu, lees dien,’ hernam mijn Vader. Ik brak het zegel los en las eene nieuwe zeer hartelijke maar met schroom geschrevene liefdesverklaring. Ik was aangedaan, tranen rolden langs mijne wangen, een stil genoegen (ik beken het) doorstroomde mijn binnenste. ‘Wat schrijft de dokter?’ zeide mijn Vader op een' toon, die mij terstond deed besluiten hem niets te verhelen, ik gaf

hem den brief. Hij las dien zeker tweemaal door, legde hem toen voor zich op de tafel neder, bleef eenige oogenblikken in gedachte zitten en beval mij toen mij naast hem neêr te zetten. Ik gehoorzaamde, hij vatte mijne hand, drukte die tusschen de zijnen en zeide: (vergeef mij, lieve Vriendin! dat ik zijne vleijende woorden, die mij zoo zoet in de ooren klonken, en mij nog zoowel in het geheugen liggen, overschrijf! Aan niemand anders dan aan u zou ik zulks doen, maar deze lofspraak op mij zelve zult *gij* toch wel niet als eene bespottelijke proeve van overdrevene eigenliefde aanzien en laken.) Mijn Vader zeide dan: 'Lieve EMILIA! ik merk dat gij niet in mijne oogen alleen de waardigste van uwe kunne zijt. Ik verheug mij te zien dat uwe verdiensten gekend en hooggeschat worden door een' braven en achtingwaardigen jongman, met wien eene vereeniging, mijn's inziens, voor een meisje van uwe inborst, niet dan aangename vooruitzigten kan opleveren. Ik heb verleden jaar den man verongelijkt toen ik hem een' kwakzalver noemde, ik weet nu dat hij van zeer fatsoenlijke afkomst en bijzonder kundig in zijn vak is. Ik heb *u* verongelijkt toen ik door de hatelijke taal van den schijnvromen *Herruhutter* ontvlamt, u verdacht heb van den Heer IJ. meer aanmoediging gegeven te hebben dan ik gepast keurde. Beide dwalingen doen mij leed, maar hebben gelukkig geenen nadeeligen invloed op uw beider lot gehad. Ik heb IJ. en den snooden QUESEL

in hun waar daglicht leeren beschouwen en aan uwe handelwijze regt gedaan. Gij hebt mij, lieve kind! in mijne ziekte zoo trouwhartig en gestadig opgepast als ik van u verwachtte, doch er zijn uren geweest in welke gij niet bij mij waart en de dokter wél. Daar ik duidelijk bemerkt had dat hij nog zeer voor u ingenomen was, heb ik mij die uren ten nutte gemaakt, eensdeels om van de waarheid van mijn vermoeden door hem zelven overtuigd te worden, anderdeels om hem naar zijne afkomst, zijne familiebetrekkingen en geldmiddelen te vragen. In uw bijzijn heb ik hem dikwijls, gelijk gij weet, lang aan de praat gehouden en genoodzaakt over velerlei onderwerpen te spreken, hij heeft mij altijd, en u denk ik ook, wat zijne godsdienstige grondregels, staatkundige begrippen, en manier van denken betreft, zeer wel voldaan. Om evenwel niet op eenen lossen voet te handelen, heb ik regts en links, ook met behulp van de heeren D. en VAN L. naar hem vernomen, en alle berigten zijn gunstig voor hem geweest. Toen heb ik hem rondborstig gezegd dat ik hem te voren miskend had, dit heeft hem, geloof ik, aangemoedigd om mij te zeggen: Ach Mijnheer! had ik dan niet verleden voorjaar, maar nu, mijne liefde aan uwe dochter verklaard, misschien had ik in u een' voorspraak bij haar gevonden? Mijn antwoord: Ik zou u zeker niet tegengewerkt hebben, kan dan wel reden tot zijn thans herhaald aanzoek

hebben gegeven. Oordeel voor u zelve, mijn kind, maar bedenk dat uwe jaren klimmen, dat mijn levenseind genaakt en dat het mij, bij het verlaten van deze wereld, eene groote gerustheid zou zijn, te weten, dat ik u onder de bescherming van een' verdienstelijken echtgenoot achterliet.' Deze laatste woorden overstelpten mij geheel: 'Hoe!' riep ik uit, 'gij spreekt van uwes levenseind en gij zijt bijna hersteld!'.... 'Ik ben veel beter,' - hernam mijn Vader, - 'maar ik geloof niet dat ik immer mijne vorige gezondheid zal wederkrijgen - dan daarover wel eens nader, het zal daarmee zijn zoo als GOD wil. Laat ons nu bij de zaak van den Heer IJ. blijven. Wat zegt gij van al het gehoorde?' - 'Dat ik op nieuws in u den zorgvuldigen Vader erken dien ik altijd geweten heb dat gij waart,' was mijn antwoord, 'dat ik u hartelijk dank voor uwe moeite en wijs overleg, maar dat, schoon ik achting, ja misschien na al wat gij gezegd hebt, en de Heer IJ. mij in zijn' brief betuigd heeft; wel eenige genegenheid voor hem gevoel, eer ik tot iets besluit, eenige dagen over eene zoo gewigtige zaak verzoek te mogen nadenken. Ik zal u, dierbare Vader! het eerst met het antwoord, hetwelk ik dan zal meenen te moeten geven, bekend maken, en daarna den Heer IJ. ja of neen zeggen.' - 'Niets is billijker dan hetgeen gij verlangt,' zeide mijn Vader. Ik omhelsde hem, wij hoorden het gezelschap den trap

opkomen, ik stopte mijn' brief spoedig weg, veegde mijne vochtige oogen af, verzocht mijn' Vader van het voorgevallene niets te zeggen en ging in eenen hoek van de kamer kwanswijs iets schikken, om niet aan de tehuiskomenden te laten bemerken, da(?) er iets bijzonders voorgevallen was. Ik ging voorts te huis, dat is bij Mev. M., eten, en daar zij des avonds op een damessaletje moest wezen en mijn Vader gezelschap genoeg had, sloot ik mij op mijne kamer op, om aan u het bovenstaande te schrijven en eens bedaard na te denken over hetgeen mij te doen staat. Dit laatste echter wil nog niet regt gelukken, ik merk dat ik weten moet wat *gij* denkt eer ik over mijne eigene gevoelens uitspraak kan en mag doen. Ik laat dus dezen liggen zoo als hij is en meen hem, na uw antwoord ontvangen te hebben, te vervolgen.

KAROLINA is gisterenavond weder van *Haarlem* terug gekomen, zeer tevreden over de familie van welke zij met den tijd een medelid worden zal. Ik geloof waarlijk dat eensdeels haar tegenspoed, anderdeels hare aangename vooruitzigten haar goed doen, ten minste ik heb laatst een' brief van haar ontvangen, welke haar eer aan doet, en vind haar veel minder dan voorheen op allerlei vermakelijkheden verzot. Dezen avond, bijv. schoon de Heer VAN L. haar aangeboden had haar in den schouwburg te brengen, heeft zij van zelve verkozen hare Tante D. te gaan gezelschap houden, vindende zij het welvoegelijker (dit zijn hare eigene uitdrukkingen) om lie-

den aan welke zij zooveel verpligting heeft, kort na hare tehuiskomst te gaan bezoeken; dan door dadelijk pretjes te bejagen, hun het vermoeden van achteloosheid te geven.

Den 28 Februarij.

Ik heb met opzet vermeden heden ochtend bij mijn' Vader te gaan op den tijd dat de Heer IJ. hem doorgaans komt bezoeken, maar dezen avond bij hem doorbrengende, terwijl het overige gezelschap uit was, heb ik hem verzocht aan den dokter te zeggen, dat ik hem bid mij nergens over te spreken en geduld te hebben tot ik hem uit mij zelve eenig antwoord op zijn' brief zende, of hem late vragen om mij eens te komen spreken, hetgeen mijn Vader goedvindende, mij heeft beloofd te doen. - Ik heb aan KAROLINA nog niets van het mij betreffende gezegd en denk het niet te doen eer ik haar tevens mijn besluit kan te kennen geven. Mij dunkt iemand die mij wél kende, moest bemerken dat er iets ongewoons in mij omgaat, want ik betrap mij zelve somtijds op verstrooijingen van gedachten, die mij niet eigen zijn, maar al die mij omringen zijn thans te veel met *hunne* zaken bezig om bijzonder op mij te letten en daardoor ontsnap ik aan vele aanmerkingen en lastige vragen.

Den 2 Maart.

Mijn broeder is getrouwd! Toen ik gisteren mee in de kerk was, aan beide lievenden hunne aanstaan-

de pligten hoorde op het hart drukken, hen vervolgens toestemmend zag antwoorden op de vraag of het hun ernst was die na te komen, en daarop hen voor altijd aan elkander zag verbinden, doorstroomde mij eene doodelijke koude, ik schrikte voor den band des huwelijks en dacht: ‘Neen! o neen, nimmer zal ik kunnen besluiten tot een' stap van zoo veel gewigt als het huwelijk is!’ Maar toen ik des avonds aan ons eenvoudig maal, de bruid en den bruidegom, die toch ook zeer ontroerd geweest waren, zoo vergenoegd en vrolijk naast elkander zag zitten, mijn' Vader zoo weltevreden in het geluk zijn's zoon, KAROLINA en de Heer VAN L. (de eenige vreemden bij het feest) zich zoo verblijdende in het vooruitzigt van ook welhaast vereenigd te worden, was mij de gedachte: ‘daar zit *gij* nu alléén zonder aan iemand eenig belang in te boezemen,’ ondragelijker dan die: ‘gij zijt wel voor het oogenblik alleen, maar zulks is uwe verkiezing, gij hebt slechts te willen, om ook binnen kort zoo daar te zitten als CHRISTINE doet,’ en de kans stond toen voor IJ. beter dan zij des ochtends gedaan had.

Vrijdag, 3 Maart.

Mijn broeder en zuster zijn gisteren na het eten, met Jufvr. DURY vertrokken. Ik ben weder bij mijn' Vader te huis en heb uw' brief ontvangen - daar ligt hij nog ongeopend vóór mij - waarom ben ik onsteld toen men hem mij bragt? - waarom

aarzel ik hem los te breken? - O! hoe ouder men wordt, hoe beter men zich zelve leert kennen, of liever hoe meer men gewaar wordt dat men zich *niet* kent, en hoe dwazer men zich vindt! - Mijn Vader is minder wel, ik vrees dat hij zich, met den avond van de bruiloft, lang op te zitten te veel vermoeid heeft, hij schijnt mij niet vrij van koorts te zijn. De dokter is er nog niet geweest, ik verlang naar zijne komst *om den lijder*, dit zult gij toch wel willen gelooven, ik voor mij, verlang hem niet te zien, eer ik den moed zal gehad hebben om te lezen wat gij schrijft - dus kom aan, ik leg de pen neder.

3 Maart des avonds.

O, mijne Waarde! hoe wel kent gij mij! hoe juist is uwe beschrijving van wat er verleden voorjaar in mij omging en thans in mij omgaat. Hoe gelukkig ben ik, eene vriendin te hebben zoo als gij zijt, hoe verheugd van u geheel in mijn vertrouwen te hebben gesteld! Ik wil voortgaan zoo als ik begon en u onbewimpeld alles zeggen. Toen ik las: ‘men *mag* trouwen, schoon &c.’ was het als viel mij een zwaar pak van het hart, mijne uitzigten in de toekomst verhelderden zich, de vrees van kwaad te doen met ja te zeggen, ontweek mij, ik vond mij vrijer dan ik in lang was geweest. Maar toen ik las: ‘niet zonder alles te zeggen,’ beving mij eene kille huivering. Hoe zal ik het aanvangen, dacht ik, om mijne oude zwakheid aan iemand,

die er nooit van gehoord heeft te bekennen? hoe zal ik ooit met de vereischte kalmte over hem kunnen spreken, die mij zoo lief is geweest? Evenwel ik begreep het billijke van uwen eisch en zal mij gewis overeenkomstig met denzelven gedragen, wanneer ik er eens over heen zal zijn om den Heer IJ. voor mijn' echtgenoot te willen aannemen, maar waarlijk, zoo ver is het nog niet, ik moet nog tijd nemen, nog mijn hart wél beproeven. Gij stelt mij echter der vrouwen verpligting om in het huwelijk te treden zoodanig voor, dat ik in aanmerking nemende, dat ik eer liefde dan afkeer voor den Heer IJ. gevoel, bedenkende dat ik, nu mijn Vader hertrouwd is, voortaan van veel minder nut dan voorheen voor hem wezen zal, dat geen van beide mijne broeders mij meer noodig heeft, en dat het leven met Mevr. P. mij niets dan allerlei kleine onaangenaamheden voorspelt - moet bekennen, dat ik meer overhel tot het volgen van mijne bestemming, dan tot het nutteloos rondzwerven als eene oude nietsbeduidende Juffer. - Hiermede eindig ik dezen zoo langen brief, u hartelijk dankende voor den aan mij gegevenen raad en mijne opregje vriendschapsbetuigingen herhalende.

Uwe

EMILIA P.

CLVIII. Brief.
Emilia P. aan den heer Reinier IJ.

Wel-Edele Heer!

Vereerd door een tweede aanbod van uwe hand, mag ik niet nalaten u een woord te antwoorden op den brief in welken gij mij met uwe gevoelens bekend maakt, te meer daar ik u mijne dankbaarheid verschuldigd ben voor uwe goedheid, van (volgens het u door mijn' Vader uit mijn' naam gedaan verzoek) mij nergens over te spreken eer ik zelve, mag ik het eens zoo noemen, u de vrijheid daartoe gegeven zou hebben. Ik begrijp, Wel-Edele Heer! dat het stilzwijgen u in deze oogenblikken moeijelijk valt, maar ik moet het van u vergen, voor uwe eigene, ja ook voor mijne rust. Mijn voornemen is geenszins u te kwellen, hiertoe voorzeker acht ik u veel te hoog, maar ik wil in stilte mij zelve onderzoeken, mij afvragen of ik uwer waardig ben, of ik geloof u zoo gelukkig te kunnen maken, als gij meent dat ik met het schenken van mijne hand u maken zou. Of ik uwer waardig ben? - deze uitdrukking zal u mogelijk bevreemden, ik ben u dus derzelver uitlegging verschuldigd. In mijne jeugd werd ik zeer hartelijk bemind door iemand

mijne wederliefde waardig, die ook mijn hart geheellijk won. Beide wenschten wij naar eene vereeniging, die ons het hoogst geluk op aarde scheen, maar omstandigheden (welker omschrijving nu niets ter zake doet) beletteden het vervullen van onzen wensch. Wij zeiden elkander een hartverscheurend vaarwel, en meer dan zes jaren verliepen zonder dat ik iets van mijn' verafdolenden vriend vernam. De tijd bedaarde mijne grieve, maar steeds bleef het beeld van den voor mij verlorenen diep in mijn hart geprent, zoo dat, toen gij mij in het verleden voorjaar uwe hand aanbood, dat beeld in al deszelfs kracht tegen u opstond en ik u zonder aarzeling afwees. Dan na dien tijd vernam ik, dat een door hem aangegaan huwelijk den Heer ..... meer dan ooit van mij gescheiden had. Ik voelde eene hevige smart, maar ik begreep dat ik nu alle overblijfselen van teederheid voor den eens beminden gansch onderdrukken moest. Hiervan heb ik dan ook getrouw mijn werk gemaakt en ben zoover gekomen om met bedaardheid over het verledene te kunnen denken, ja zelfs om te gevoelen dat mijn hart voor nieuwe indrukken van genegenheid openstaat. Deze mijne stemming zijnde, biedt gij mij weder uwe hand - wat moet ik doen? u terstond aannemen en zóó doen denken dat gij het eerste voorwerp mijner keuze zijt? - dit mogt ik gewetenshalve niet. U terstond ten tweedenmale afwijzen nu ik u beter ken, hooger waardeer, en eene opregte genegenheid voor u gevoel? dit zou mij zelve te veel gekost hebben. -

Ik heb u dan verzocht om tijd, tijd om mij zelve te onderzoeken en om mij aan u te openbaren. In het eerste ben ik reeds zoover geslaagd, dat ik bespeur, dat de gedachte van de uwe te worden mij streelt en welgevallig is; anders bemin ik u, dan ik den Heer ..... beminde, maar innig en opregt is mijne genegenheid. Wat het tweede betreft.... ik heb mijne belijdenis naar waarheid afgelegd, de uitspraak over mij, ligt aan u. Ik heb gemeend gansch openhartig te moeten te werk gaan met iemand, die mij zooveel liefde toont als gij, schoon ik mij niet ontveins dat ik misschien mijne eigene zaak benadeel; schrikt u mijne bekentenis af, ik zal dit nieuwe leed moeten verkroppen en in stilte treuren, maar liever dit, dan dat gij immer zoudt kunnen zeggen dat gij bedrogen waart door

EMILIA P.

CLIX. Brief.
Fredrik P. aan Emilia P.

***Lauzanne*, 1 Maart 1809.**

Lieve beste Zuster!

De toestand in welken mijn Vader zich bevindt zoo volgens uw laatste schrijven als bijzonder vol-

gens zijn' eigenen brief in welken hij onder andere zegt: ‘Ik weet niet hoe ik u hier zou krijgen, anders zag ik u gaarne bij mij;’ de aanstaande bruiloft van WILLEM en mijn groot verlangen om u alle en u mijn lief moedertje voornamelijk eens weder te omhelzen, hebben mij doen besluiten tot een' gewaagden stap. Overmorgen reis ik naar *Holland* af, maar niet alleen, niet kwalijk vergezeld. De Heer LEFÉBVRE, mijn's Vader's beste vriend in deze streken, moet voor zijne zaken te *Amsterdam* zijn; mij van mijn' lust om eens huiswaarts te keeren, hebbende hooren spreken, kwam hij gisteren bij mij en vraagde of ik met hem wilde gaan? Niet durvende voor mij zelven te beslissen, verwees ik hem naar den Heer A. De heeren beide, schijnen mijne redenen geldend gevonden te hebben, want de Heer A. liet mij roepen en zeide, dat, indien ik meende dat mijn Vader over mijn vertrek uit de school niet gebelgd zou zijn, hij er in toestond. Ik sprong op van vreugde en ging terstond een klein koffertje pakken en dezen brief schrijven, die met den post vertrekkende, eenige dagen voor mijne komst in uwe handen moet zijn. Gij begrijpt dat ik geen' tijd heb gehad om Vader's verlof te vragen en af te wachten, ik hoop dus dat gij mijne voorspraak bij hem zult willen zijn. Gij hebt zoo dikwijls iets voor mij in het gelijk gebragt, dat ik thans niet aan uwen invloed twijfel. Ik hoop dat ik Vader beter zal vinden en dat er nog geene bruiloft gehouden zal zijn eer ik kom, want ik heb lust tot zingen, tot

dansen met u, met dat lieve CHRISTINETJE; een' ongenoden gast zal men in dit geval toch wel niet achter de deur plaatsen? Nu vaarwel, ik omhels u in gedachte, weldra inderdaad

Uw liefhebbende Broeder

FREDRIK P.

CLX. Brief.
Mevrouw P. aan mevrouw Delphine Rosset.

Amsterdam, 5 Maart 1809.

Lieve DELPHINE!

Om bij de vergelijking welke ik laatst eens maakte, te blijven - mijn karretje is van den zandweg af, en op eenen lastigen hobbeligen weg overgebragt! - De jonge WILLEM P. is met Jufvr. DURY. getrouwd, daar ik zulks toch niet beletten kon, heb ik maar, zooveel mij mogelijk was, partij van de omstandigheden getrokken en met de jonge lieden regts en links rondgereden en geloopen om benoodigdheden voor hun huishouden te koopen, enz. terwijl EMILIA met het oppassen van haren Vader bezig was. Maar nu is die pret over, ons gezelschap is vertrokken, en de Heer P. zooveel minder wel, dat ik welstaans-

halve niet kan nalaten hem meer dan gewoonlijk gezelschap te houden. Ik zit dus geheele dagen met hem en zijne dochter mij doodelijk te vervelen, als ik eens uit ga, is het om eene of andere kennis te bezoeken, maar niet dan zeer zelden durf ik op groote partijen of in den schouwburg gaan, omdat ik op de vraag welke men mij doen zoude: hoe vaart de Heer P.? niet anders zou kunnen antwoorden dan: hoe langer hoe erger, en men zou het niet fraaij vinden mij, mij te zien vermaken, terwijl ik misschien haast weduw zijn zal. Ik geloof inderdaad niet dat mijn man van deze ziekte zal opkomen, hij is beter geweest en heeft, geloof ik, zich zelven opgewonden bij gelegenheid van het huwelijk van zijnen zoon, maar sedert heeft hem de koorts met eene verdubbelde hevigheid weder aangetast, en de jichtpijnen zijn verminderd, de dokter komt tweemaal 's daags, maar schijnt geen zin in zijnen toestand te hebben. Indien hij sterft, keer ik naar *Zwitserland* zoo spoedig mogelijk terug, ik weet dat mij eene goede douarie verzekerd is en dat ik in mijn Vaderland zeer ruim zal kunnen leven, ook zal er dan in *Holland* niets meer wezen dat mij weerhoudt. Ik heb hier kennissen gemaakt maar geene bijzondere vrienden bekomen. Aan EMILIA ben ik in het minst niet gehecht, en noch het treurige *Zeist*, noch zelfs het heerlijke *Amsterdam* weegt bij mij op tegen mijne geliefde bergen. Indien de zaken keerden zoo als ik vermoede, schrijf ik u nader, dan moet gij een lief huis voor mij

huren en er met mij komen wonen, dan zullen wij te zamen een aangenaam leven leiden en mijn huwelijk zal mij, behalve wanneer ik mijne kas opmaak, een droom schijnen geweest te zijn. - Vaarwel!

Uwe liefhebbende Zuster

THÉRÊSE P.

CLXI. Brief.
De heer Reinier IJ. aan den heer Eduard N.

Amsterdam, 6 Maart 1809.

Wel nu dan, ik heb mij verstout! Om niet weder zoo als gij het noemt, onhandig te werk te gaan, heb ik mij door een' brief op nieuws aan EMILIA verklaard. Ik heb haar dien zelf in handen gegeven. Sedert weet ik niet meer dan voorheen hoe zij over mij denkt, maar zoo dikwijls ik haren Vader kom zien en haar ontmoet, behandelt zij mij met meer dan gewone vriendelijkheid. De oude Heer is voor mij ingenomen en volgens een gesprek hetwelk ik met hem gehad heb, ben ik overtuigd dat hij eer mijn voorspraak bij zijne dochter wezen, dan mij tegenwerken zou, maar dit doet niet veel af, want EMILIA is te vast van karakter, om zich, zelfs door het verlangen van haren Vader, tot een'

zoo gewigtigen stap als het huwelijk, tegen haren zin te laten overhalen. Evenwel schijnt zij haren Vader in haar vertrouwen gesteld te hebben, ten minste de Heer P. heeft mij uit haren naam verzocht geduldig en zonder ergens van te spreken, haar antwoord op den brief af te wachten. Ik gehoorzaam en zwijg, schoon mij dit uiterst moeijelijk valt. Ik wanhoop niet, maar ben vol vrees. Zoo staan thans mijne zaken; indien er eenige verandering in komt schrijf ik het u, Intusschen vaarwel!

Uw Vriend

REINIER IJ.

CLXII. Brief.
Karolina M. aan Emilia P.

Van huis, den 14 van Lentemaand 1809.

Mijn aanstaande echtgenoot is, gelijk gij weet, lieve EMILIA! een' post-waarnemer onder Koning LODEWIJK, dit is nu eens zoo, hij moet zich dus wel schikken naar diens wil, en geef ik niet een fraai bewijs van mijnen ernst om met mijn' gemaal zijne pligten, zoover die onder mijn bereik vallen, te willen deelen, met 's Konings bevel op te volgen(*), mijn' brief niet als in de maand *Maart*, maar in *Lentemaand* geschreven dagteekenende? Nu dit in

(*) Koning LODEWIJK had bevolen dat men de maanden bij derzelver bijnamen zou noemen.

het voorbijgaan. Daar ik u niet zien mag, heb ik den lust om mij toch schrijvende een weinig met u te onderhouden, niet kunnen wederstaan, misschien zullen er oogenblikken zijn, terwijl uw Vader slaapt, of niet onmiddellijk uw' bijstand noodig heeft, in welke eenige verstrooijingen van gedachte u niet onwelkom zullen wezen. Sla in die oogenblikken het oog op mijn' brief, gij kunt dien toch wegwerpen als hij u verveelt, maar mij is het eene behoeste een weinig met u te praten. Dat de Heer P. zoo van dag tot dag verergert, doet mij ontzaggelijk leed, voor u, voor mij, voor den dokter die aan hem eens eene zeer fraaije kuur had gehoopt te doen. Ware uw vader niet ziek, hoe zou ik thans mij in uw lang verblijf alhier verheugen en uw bijzijn genieten! Gij waart dan zeker gisterenavond met mij naar den schouwburg geweest (want het was eene partij, welke Oom gaf, NB. om mij te beloonen, voor mijn *wijs* gedrag en *huismuizig* leven. ‘Sedert mijn ongeval.’ zegt de goede man, ‘Sedert ik minder vermaak in uithuizige pretjes heb, wijl ik mij zoo gelukkig gevoel,’ zeg ik.) Gij zoudt met mij gelagenen hebben, want nimmer zag ik iets zoo bespottelijks als het stuk hetwelk men vertoonde. Het was er een van de nieuwe soort, die men *Mélodrama*(*) noemt en stelde het beleg, en ontzet van *Leyden* voor. Hoe zal ik u nu be-

(*) Inderdaad werd genoemde *Melodrama* den 13 Maart 1809 gespeeld.

duiden, hoe zulk een monster, *Melodrama*, is? Dan wordt er eens gesproken, dan gezongen, dan speelt het orchest en er worden op het tooneel slechts gebaren gemaakt. Terwijl VAN DER WERFF het opgeruide volk tracht te stillen en zijn lijf tot voedsel voor de uitgehongerde gemeente aanbiedt, worden er gedurig streken op de viool gedaan! Terwijl een halfdoode en stokmagere burger met zijne vrouw en kind een oudbakken stukje brood deelt, insgelijks; men heeft een bespottelijk grapje van een der treffendste gebeurtenissen uit onze geschiedenis op die wijze gemaakt. Oom ergerde er zich degelijk over, Tante vond het nog al aardig, VAN L. en ik konden ons lagchen niet bedwingen, en kozen eindelijk de partij van er maar niet veel op te letten en met elkander te praten. Te praten toch hebben wij veel. Wanneer ik den tijd van ons huwelijk bepalen zal? is eene vraag met welke hij gedurig weder aankomt, mijn antwoord is steeds dat ik het nog niet zeggen kan. Dan wil hij met mij meubelen gaan bestellen en vraagt of ik al eene lijst gemaakt heb van hetgeen wij zouden noodig hebben? Ik antwoord dat de prijs van ieder ding mij afschrikt, dat Oom mij zoo bang gemaakt heeft met te zeggen, dat ik aan het betalen gaande, merken zou dat ƒ5000 geen schat is, dat ik om geene uitgaven durf denken. Dit doe ik, wijl ik vermoede (daar Oom en VAN L. beste vrienden zijn en elkander dikwijls, zonder dat ik er bij ben, spreken) dat de laatste meer dan ik zelve van ons aanstaand fortuin af weet, dit kwelt mij en daar ik

niet regtstreeks durf vragen, neem ik gaarne eene kleine list te baat, om tot de kennis van hetgeen ik weten wil te geraken. Op die wijze heb ik hem al zoo geplaagd, dat hij mij eindelijk, juist dien avond in den schouwburg gezegd heeft: ‘bekommer u niet, ik heb een gesprek met den Heer D. gehad, hij heeft mij te kennen gegeven dat uwe moeder waarschijnlijk wel in staat zal zijn een duizend bij zijne drie te voegen, dat hij ons niet in het naauw zal laten en dat hij toch geene kinderen hebbende, er zich een genoegen van maken zal ons wél gezeten te zien.’ Ik geloof eigenlijk dat VAN L. hier meer gedaan heeft dan hij doen mogt, en dat men mijne oude zucht voor niet zeer noodige uitgaven vreezende, mij met voordacht slechts ten halve, gezegd had, wat Oom voor ons doen wil, maar ik vind het grappig dat ik, door mijne kwanswijze verlegenheid, meer te weten ben gekomen dan de heeren in hunne hooge wijsheid mij hadden willen voor de vuist bekennen. Zij zijn toch niet half zoo slim als wij! ik bemerk dat men met een weinig beleid al veel van hen gedaan kan krijgen, die ontdekking zal mij misschien met den tijd zeer goed te stade komen. - Hoe maken het de jonge lieden te *Utrecht?* Schrijf mij eens als gij een vrij oogenblik zult hebben, of laat het mij weten zoodra gij mij bij u zult kunnen ontvangen. Ik wensch van harte het beste met uw' Vader en ben steeds

Uwe liefhebbende

KAROLINA M.

CLXIII. Brief.
Emilia P. aan Karolina M.

's Nachts tusschen 14 en 15 Maart.

Ik dank u, lieve KAROLINA! voor het blijk van uw aandenken hetwelk gij mij door middel van uw briefje van den laatstverloopenen dag gegeven hebt. Het doet ook mij leed dat ik u niet hier kan zien noch bij u kan gaan, maar mijn Vader is in zulk een' zorgelijken toestand, dat ik niemand vreemds bij hem durf toelaten en hem niet gaarne een oogenblik verlaat. Ik schrijf u thans bij hem wakende, terwijl hij wat ingesluimerd is en te liever doe ik dit, omdat ik u nogmaals wilde zeggen hoezeer uw tegenwoordig geluk mij verheugt, maar u ook een woord van waarschuwing wilde doen hooren betreffende het gebruik maken van de slimheid welke ons boven de mannen ten deel gevallen is. Ik ben overtuigd van hetgeen gij vermoedt dat gij den Heer VAN L. meer hebt doen zeggen dan hij zeggen mogt. Uw Oom heeft voorzigtig gehandeld met liever VAN L. dan u in zijn vertrouwen, aangaande de geldzaken, te stellen, en indien hij wist dat zijn geheim verraden is, zou hij het mogelijk VAN L. zeer kwalijk nemen. Onttrok hij dien en dus ook

u zijne gunst, bedenk eens welke zeer droevige gevolgen dit voor u beide zou kunnen hebben. Gij hebt dus, door van uwe slimheid gebruik te maken, dat geluk, waarop gij met reden zulk eenen hoogen prijs stelt, vrij roekeloos gewaagd. Er kunnen omstandigheden geboren worden in welke soortgelijke onvoorzigtige handelwijzen, het welzijn, ja de eer van uwen echtgenoot op het spel zouden zetten, geloof mij, wij doen gelijk ik u in eenen vorigen brief al eens gezegd heb, veel beter minder slimheid te toonen dan wij waarlijk bezitten, dan onze gaven dienaangaande onvoorwaardelijk te gebruiken. Gij bezit nu het hart van een' achtingwaardigen man, zoo iets is een onwaardeerbare schat, maar het is mogelijk dien te verliezen en wat wordt er van de vrouw die hem verloren heeft?! Hoe gedwee ook een man zij, zoolang hij onze minnaar is, zoo zijn wij niet aan hem verbonden, of hij herneemt het gezag hetwelk zijne kunne hem van nature over ons geeft, hij wil, hij moet de meester zijn, hij kan niet verdragen gedemoedigd te worden en wee der vrouwe, die zich niet zou willen onderwerpen, die niet de minste zou willen schijnen. Ik ben het niet, die deze waarschuwingen zoo uit mij zelve bedenk, maar zij maken, behalve hetgeen ik van de vroeger gezegden mijner lieve moeder onthouden heb een gedeelte uit van zeker geschrift, over vrouwelijke pligten, hetwelk mijne dierbare *Gouvernante* Mevr. R. mij bij haar afscheid, om mij ten gids op mijnen volgenden levensweg te strekken, achterge-

laten heeft. Ik heb het bij deze gelegenheid opgezocht, het bovenstaande op uw geval toepasselijk gevonden, en gemeend het veilig aan uwe aandacht te durven aanbevelen; het geheele geschrift gaat hier nevens, lees het en geef of zend het mij bij gelegenheid terug. Mijn broeder WILLEM is reeds een paar keeren om naar Vader te komen zien, sedert zijn verb lijf te *Utrecht* over geweest, hij en zijne vrouw waren wel en zeer vergenoegd. Mijn broeder FREDRIK heeft mij geschreven dat hij eene gepaste gelegenheid gevonden hebbende, om naar *Holland* te reizen, de verleiding niet heeft kunnen wederstaan, hij kan, volgens de dagteekening van zijnen brief alle dagen hier zijn. Ik ben blijde dat hij komt, want Vader verlangt hem te zien, en ik vrees dat de ziekte geene gewenschte uitkomst zal hebben. - Gaarne sprak ik u, ik heb u nog wat nieuws te vertellen dat ik liever zeggen dan schrijven zou, maar ik kan thans mijn' post niet verlaten, dus schort uwe nieuwsgierigheid op. Mijn Vader ontwaakt - ik zeg u spoedig vaarwel

Uwe

EMILIA P.

CLXIV. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

***Amsterdam*, 15 Maart 1809.**

Schoon ik den verloopenen nacht gewaakt heb, vind ik mij zoo weinig vermoeid dat ik liever dan te gaan slapen, de pen opvat om u verslag te doen van hetgeen mij toch zoo zeer bezig houdt, dat ik geloof dat, al ging ik te bed liggen, ik niet zou kunnen rusten. Vergun mij, lieve Vriendin! u breedvoerig te melden wat er geschied is. Dezen nacht tegen den morgenstond ontwaakte mijn Vader. ‘EMILIA!’ zeide hij, ‘zijn wij alleen?’ Daar ik ja antwoordde ging hij dus voort: ‘Zet u bij mij neder kind! ik ben door een' gerusteren slaap dan ik in lang genoten heb, zoo zeer verkwikt, dat dit mij een gepast oogenblik schijnt te zijn, om u een en ander te zeggen. Hoor mij aandachtig en met bedaardheid aan. Ik zal van deze ziekte niet opkomen, wat men ook voor pogingen tot mijn herstel aanwendt, zij gedijen niet, ik voel dat innerlijke koortsen mij ondermijnen, mijne krachten verminderen dagelijks, het is met mij hier beneden gedaan.’ - Ik barstte in tranen uit. ‘Schrei niet’ - dus ging de lijder

voort - ‘ik heb genoeg van het leven, als ik mijn' FREDRIK nog mag omhelzen, dan verlang ik naar mijn einde. Gerust werp ik mij in de armen van mijnen Hemelschen Vader, vol hoop op eene zalige toekomst, vertrouw ik op de verdiensten van mijnen Heiland. Ik heb gedurende mijne ziekte mijn gehouden gedrag ernstig overdacht, ik heb geene wandaden maar vele zwakheden, dwaasheden en struikelingen mij te verwijten gevonden. Onder de zwakheden tel ik het al te groot belang, hetwelk ik op rang en geboorte heb gesteld, dat is altemaal dwaasheid en ijdelheid, had ik langer te leven, ik zou nederiger zijn dan ik geweest ben. Onder mijne dwaasheden tel ik mijn tweede huwelijk, maar hiervoor ben ik gestraft. Ik heb in mijne echtgenoote in lang niet gevonden wat ik eens meende dat ik in haar vinden zou. Na mijn' dood, zult gij, dit voorzie ik, last van haar hebben, maar doe gij, lieve kind! wat gij tot nog toe gedaan hebt, hou u zooveel mogelijk, bedaard, en prent uwen broeders in dit ook te doen. In mijn Testament is voor Mevr. P. gezorgd, al mijne zaken zijn geschikt. Wat mijne ftruikelingen betreft, een Vader kan die niet wel aan zijn kind openbaren, dus ga ik nu over tot een ander artikel, hetwelk u meer onmiddellijk betreft. Mijn overlijden zal u geheel op u zelve doen staan, er blijft u niets over dan of met Mevr. P. te blijven wonen, of bij uw' broeder WILLEM uwen intrek te nemen, twee za-

ken, die ik u te eenenmale afraad, of geheel alleen (want FREDRIK moet naar de school terug keeren) een huishouden op te zetten, het geen, dunkt mij, ook niet verkieslijk is, of den man tot uw' echtgenoot te nemen, die zoo stil en zoo geduldig naar uw antwoord wacht, dit raad ik u. Gij zijt nogtans vrij, alleen wenschte ik dat gij u, (hetgeen ik u kennende, niet voor onmogelijk hou) dat gij, u, zeg ik, niet liet terug houden, door uwe vroegere genegenheid voor een' man, die - dit weet gij misschien - al lang getrouwd is, wat zegt gij, EMILIA, zoudt gij mij in mijne laatste oogenblikken kunnen verheugen, door de hoop dat ik u niet verlaten zal achterlaten?' - 'Ik heb een antwoord voor den Heer IJ. gereed' - was al wat ik zeggen kon. 'Wat behelst dat antwoord?' vraagde mijn Vader. 'Eene openhartige bekentenis van mijne vroegere genegenheid, en van die, welke ik voor hem gevoel,' antwoordde ik, maar of mijn Vader dit wél gehoord heeft, weet ik niet, want zeker vermoeid door het lange spreken, zeeg hij op zijne kussens neder en kreeg eene flaauwte, zoo als hij er al meer heeft gehad. Ik schelde, KAATJE kwam, en wij behandelden den zieken zoo als de dokter in soortgelijke gevallen voorgeschreven heeft. Toen hij weder bij was, scheen hij zeer afgemat te zijn en ging stil liggen. Ik bleef bij hem zitten maar hij sprak niet meer. Intusschen overpeinsde ik wat mij te doen stond, ik las, mijn' brief aan den Heer IJ. (van wel-

ken eene kopij hier nevens gaat) nog eens over, en besloot hem te geven. Te acht ure kwam de dokter, hij ontveinsde mij niet dat hij den zieken in eenen slechten toestand vond, en zeide dat er eene harde koorts aan het opkomen was. Ik liet hem eerst uitspreken, medicijnen voorschrijven en beloven dat hij tegen zes ure in den avond nog eens weder komen zou. Toen hij vertrekken wilde, overreikte, ik hem bevende mijnen brief en zeide: ‘Wees zoo goed dezen, wanneer gij eens gelegenen tijd zult hebben, aandachtig te lezen.’ Hij greep mijne hand, kuste die vuriglijk en vertrok.

Thans ben ik onrustig, ik begrijp dat mijn lot afhangt van den indruk welken mijne bekentenis op den Heer IJ. maken zal, ik begrijp dat, zoo die indruk zoodanig is, dat hij mij zijn geluk niet durft toevertrouwen, ik aan mijns Vader's verlangen niet zal kunnen voldoen, en van den anderen kant, dat indien eerstgenoemde mij niettegenstaande al wat ik bekend heb, tot zijne echtgenoote blijft verlangen, ik niet anders dan het Jawoord geven kan. Wat wensch ik? O! ik weet het waarlijk zelve niet, evenwel geloof ik dat, indien de uitkomst mijne openhartigheid bestraffende ware, mij zulkS bedroeven zou. - Zoodra er iets beslist is hoop ik dezen te vervolgen.

16 Maart 1809.

Gedurende den geheelen dag van gisteren, lag mijn Vader in eene hevige koorts, tegen zes ure

dacht ik telkenreize dat de dokter komen zou - hij verscheen niet - het werd half zeven - zeven ure, nog niemand. Zooveel onnaauwkeurigheid niet van den Heer IJ. gewend zijnde, maakte ik mij allerlei schrikbeelden, dan eens dacht ik dat mijn brief in betrekking stond met zijn wegblijven, en verwenschte het oogenblik toen ik hem gaf - dan eens vreesde ik dat aan IJ. zelf iets overgekomen was - nu luisterde ik aan de deur - dan keek ik door het even openstaande luik naar de straat - ik was angstig, dan eens brak mij het zweet uit, dan eens stroomde eene kille huivering door mijne aderen - eindelijk bij acht ure hield er eene slede stil, er werd gebeld, ik hoorde meer dan één mensch den trap opkomen, de Heer IJ. trad binnen; eer ik iets zeggen kon, sprak hij: ‘Ik kom wat laat - maar ik breng u een' half verwachten, half onverwachten gast.’ - ‘FREDRIK!’ riep ik uit, ‘FREDRIK! mijn lieve broeder!! -’ want hij was het die den dokter volgde. Ik omhelsde mijn troetelkind hartelijk. Vader had mijn' uitroep gehoord, hij deed zijn gordijn wat open en zeide met eene slaauwe stem: ‘Is FREDRIK daar? O dat is goed, wees welkom mijn kind!’ Mijn broeder bukte zich over den stervenden Vader, kuste hem en scheen zeer ontroerd over zijn vervallen uitzien en zijnen treurigen toestand. ‘Lieve Vader,’ zeide hij, ‘wat ben ik verheugd u te zien! - O zoo gij wist wat mij gebeurd is - zonder dezen heer, den edelmoedigen redder van mijn leven,

had ik dat geluk misschien niet genoten.' - 'Hoe nu,' zeide ik, 'wat is er geschied?' FREDRIK antwoordde: 'Ongeduldig om te *Amsterdam* te komen, hadden mijn reisgenoot en ik, te *Utrecht* eene fourgon genomen, tot in de *Meer* ging alles wel, maar daar brak in eens de boom, wij stortten door de zwaarte van de bagaadje die achter op gepakt was, achter over, de schok maakte mij terstond bedwelmd en ik lag bewusteloos daar, toen deze goede man, die daar wandelde, toesnelde, mij hielp, ja in het leven terug brast. Toen ik de oogen opende was ik in eene herberg van waar hij mij herwaarts heeft geleid.' 'Is dat de reden van uw verwijl?' vraagde ik aan IJ. die mij met zijne oogen ja antwoordde. 'O!' ging ik voort, 'gij hebt mij zeer beangst gemaakt maar nu weet ik niet hoe ik u genoeg zal bedanken, hoe u beloonen....' 'Door het schenken van uwe hand' - zeide hij plotseling. Ik verschrikte, dan mij spoedig herstellende, vraagde ik: 'Hebt gij mijn' brief gelezen?' - 'Ja,' hernam hij - 'Zoo schenk ik u die hand en dat hart, welke beide gij u zoo waardig hebt gemaakt,' was mijn antwoord. Ik reikte hem mijne regterhand toe, hij nam die met vervoering aan, drukte die tusschen beide de zijne en riep uit: 'Nu ben ik de gelukkigste van alle menschen!' - Een lang stilzwijgen volgde op dit tooneel, Mevr. P. en FREDRIK zagen beide ons verwonderd aan, eindelijk zeide mijn Vader: 'Heb ik wél gehoord EMILIA,

neemt gij den Heer IJ. aan?' Tot antwoord naderden wij zijne bedsponde en knielden daar neder. Hij begreep ons, legde onze handen in een, de zijne op ons hoofd, hief zijne oogen ten hemel en zeide: 'GOD zegene u mijne kinderen! - nu sterf ik gerust.' - Hoe ik aangedaan was, behoef ik u, waarde vriendin! niet te zeggen, de tranen stroomden uit mijne oogen, ik was buiten mij zelve door al wat er sedert eenige uren in mij omgegaan was. IJ. was, geloof ik, niet minder ontroerd dan ik, maar hij herstelde zich spoediger. Na eene wijle stil gezeten te hebben, dan eens de oogen gesloten houdende, dan weder mij met de grootste teederheid aanziende, zeide hij: 'Kom aan, mijne vreugde moet mij mijnen pligt niet doen verzuimen!' hierop onderzocht hij den staat des lijders, vond hem, daar de koorts aan het afgaan was, eer iets beter dan erger, beval stilte, raadde mijn' broeder spoedig naar bed te gaan, schreef hem iets voor, verzocht mij toen dien nacht toch niet weder te waken en ook op mij zelve te letten. Ik beloofde beide, voelende dat ik rust noodig had. Hij vertrok, en daar mijn Vader, niettegenstaande al wat er gebeurd was, rustig bleef, liet ik hem aan de zorg van zijne echtgenoote en van KAATJE, die waken zou, over, en ging naar mijne kamer.

Toen ik heden morgen bij den zieken kwam, hoorde ik van KAATJE dat hij na middernacht weder koorts gekregen had en bijna niets had geslapen. Ik ging naar zijn bed: 'Komt WILLEM van daag?'

vraagde hij, met moeite sprekende: ‘anders moet er een expresse naar *Utrecht* gezonden worden om hem te halen, want het zal heden wel met mij afloopen.’ Verschrikt schreef ik spoedig een paar woorden aan mijn' broeder en liep naar beneden om te bezorgen wat er tot het zenden van een' renbode noodig was; weder boven gekomen zijnde, gelastte ik KAATJE naar den dokter te loopen om hem te verzoeken dat zijne eerste visite bij ons mogt zijn. Toen zij de kamer uit was, riep mijn Vader mij: ‘Krijg (zeide hij) den sleutel van mijne *secretaire*, sluit de lade open en neem den aan u geaddresseerden brief, welke aan de linkerhand ligt.’ - Ik gehoorzaamde: - ‘lees het opschrift geheel overluid,’ werd mij toen gelast. Verbaasd las ik: *aan* EMILIA, *doch dezen niet te openen, dan in geval zij van den Heer IJ haren aanstaanden echtgenoot, weduwe blijven mogt*. Ik wilde naar de reden van dit geheimzinnig bevel vragen, maar de Heer P. zeide, zijn' ouden gebiedenden toon nog eens zooveel zijne krachten toelieten, aannemende: ‘Vraag niets, beloof mij te doen wat ik verlang.’ - ‘Ik beloof het, wijl gij het eischt,’ antwoordde ik: ‘Het is genoeg!’ - hernam mijn Vader en legde zich, als wilde hij pogen te slapen, neder.....

CLXV. Brief.
Karolina M. aan mevr. de Wed. R.

18 Maart 1809.

Mevrouwe!

Op verzoek van EMILIA, voeg ik in dit aanhangsel nog het volgende bij haren hier nevensgaanden brief. Wat zij den 16 geschreven heeft, is gedaan terwijl de Heer P. dien dag stil lag, nadat de dokter er geweest was en hem wel zeer zorgelijk, maar juist niet erger dan den 15 had gevonden. Omstreeks drie ure kwam de Heer IJ. nog eens, en toen vielen zijne waarneminge minder gunstig uit, de koorts was zeer hevig en de zieke niet regt bij zijne kennis (iets dat nog niet gebeurd was) hij zeide dus dat men zich op het ergste moest voorbereiden en dat hij niet dacht dat de lijder den avond halen zou. Hij ging toen een paar patienten bezoeken en beloofde dan te zullen wederkomen. Kort daarop kwam WILLEM P. die niet de ochtendschuit van *Utrecht* was gekomen en dus van den renbode niets vernomen had, - maar zijn Vader kende hem niet, deze laatste werd hoe langer hoe benaauwder, en eer de dokter terug kwam leefde

hij niet meer. Eenige uren verliepen, toen ik eene boodschap van EMILIA kreeg; zij liet mij weten dat haar Vader overleden was en dat zij mij verzocht den volgenden dag eens bij haar te komen. Ik ging dan gisteren omstreeks een ure. Ik vond EMILIA bedaard maar zeer bedroefd zoo als ook hare beide broeders; Mevr. P. schreide en schreeuwde het meest, schoon ik geloof dat zij het minst gevoelde, zij klaagde dat hare zenuwen zoo aangedaan waren, verzocht den dokter, die juist ook daar was, dringend, haar iets voor te schrijven, schoon hij zeide, dat zij niets noodig had, en krèeg eindelijk of wendde eene flaauwte voor, die ons eene gepaste gelegenheid gaf om haar te bed te brengen en zoo van haar gezelschap bevrijd te worden. EMILIA verzocht mij toen, daar zij niet tot schrijven gestemd was, ook geen tijd had en buiten dat wel voorzag dat zij heden weder te veel te doen zou hebben, om zich met het eindigen van haren brief bezig te houden, dat ik dit voor haar wilde doen om van dezen postdag gebruik te maken, ten einde u van het laatst voorgevallene, berigt te doen toekomen. - En nu zij het mij vergund, boven haren last nog iets te zeggen. Toen ik mij naar het sterfhuis begaf, was ik vervuld van het grootste medelijden met mijne goede Vriendin: ‘ach!’ dacht ik, ‘nu is zij haren eenigen steun kwijt, welk een droevig leven zal zij nu moeten leiden, met dat lastige schepsel hare tweede moeder; ware ik nog in mijne oude ruime, omstandigheden, ik stelde haar voor, om bij mij

te komen wonen.' &c. &c. Maar toen ik eene poos bij haar geweest was en zag hoe vele oplettendheden de Heer IJ. voor haar had en hoe minzaam zij die beantwoordde, dacht ik: 'Ik geloof waarlijk niet dat EMILIA haren laatsten steun kwijt is,' en mijn medelijden verminderde. Toen het tijd was om te vertrekken, bood de dokter zich aan om mij te huis te brengen, welk aanbod ik aannam. Ik zag hem toen, tot mijne groote verwondering, EMILIA omhelzen en aan haar stil iets vragen, waarop zij: *Ja*, antwoordde, en onderweg verhaalde mij IJ., dat dit *Ja* EMILIA'S toestemming was geweest, dat hij mij zeide, dat hij de gelukkigste aller menschen was, daar Jufvr. P. hem hare hand nog vóór 's Vaders dood, en met zijne volkomene toestemming geschonken bad. 'Gij begrijpt,' voegde hij er bij, 'dat zij u dit heden, te midden van al wat er te doen viel niet zeggen kon, maar wanneer gij eens weder bij haar gaat, zal zij u zeker mijne woorden bevestigen.' Nu week mijn medelijden geheel. Mag ik eens mijne meening voor de vuist zeggen? EMILIA ruilt, mijn's inziens, de bescherming van een' wel achtingwaardigen en zorgvuldigen, maar toch in den omgang ongemakkelijken Vader, tegen die van een' even braven en daarenboven minnenden en zachtzinnigen echtgenoot, ik verheug mij hartelijk om haren wil. - Ik twijfel niet, lieve Mevr. R., of in den brief welken zij mij gesloten gegeven heeft, zal het geheim u wel geopenbaard zijn, ware dit zoo niet, zoo maak ik u dit heuge-

lijk nieuws bekend. Hoe het zij, gij zult u zeker met mij verblijden in het aangennaam vooruitzigt van haar, die gij nevens mij zoo opregtelijk lief hebt en die zoo wel verdient gelukkig te zijn. Mij in uw vriendelijk aandenken aanbevelende, heb ik de een mij met de verschuldigde hoogachting te noemen

Mevrouwe!

Uwe Dw. Dienaresse

KAROLINA M.

CLXVI. Brief.
Kaatje Wilkes aan hare moeder.

Amsterdam, 23 Maart 1809.

O, lieve Moeder! wat een *bagasie*, wat eene drokte is er nu al sinds eenigen tijd en thans weder op nieuw in ons huis! Wij zijn in de stad, in eene stad zoo groot, dat men er het eind niet van ziet! Zoo vol meschen, dat men zou denken dat er niet één overschoot om in een dorp te wonen. Wij wonen op kamers in plaats van in een huis - dat is altemaal niet met al, maar we hebben bruiloft, we hebben een' dooden, we hebben aanstaande ehtgenooten, we hebben blijdschap, we hebben

droefheid, wij hebben troost - ja hoe ik dat alles schrijven zal, weet ik niet, ik ben verbouwereerd! Ik wil toch proberen of ik u niet een begrip kan geven van al wat er gebeurd is. Nadat onze oude Heer zich al eene heele poos met Madam te *Amsterdam* verdiverteerd had, liet hij eindelijk Jufvrouw met mij en JANS overkomen. Maar wat schrikte ik toen ik hem weer zag, zoo mager en vervallen zag de man er uit, dat komt zeker van de stinkende grachten dacht ik; maar of het stonk of niet, Mijnheer werd al zieker en zieker. Eindelijk haalde hij een' dokter, en kijk Moeder, die dokter dat was net denzelfden die mij in mijne ziekte zoo best opgepast heeft. Toen dacht ik; nu zal Mijnheer wel weer beter worden, want, o! die dokter is zulk een verstandig man! Maar ja wel, KA had het mis. - Nu daarvan ftraks. Eerst moet ik zeggen dat het meisje van Mijnheer WILLEM met hem en hare Zuster bij ons kwam. Om haarlui te plasieren ging onze goede Jufvrouw buitenshuis slapen tot na de bruiloft. Dat was eene drokte die bruiloft!! daar kwamen koks, daar kwamen pastijen! daar kwamen allerhande dingen die ik nooit gezien had (maar lekker was 't, dat moet gezegd worden!) Ze waren boven vrolijk, wij moesten in de keuken mee lagchen. Toen het afgeloopen was gingen de jonge Mijnheer en Mevrouw weg, met Mevrouw's Zuster en Jufvrouw kwam weêr in huis. Maar de oude Heer werd alle dagen zieker en eindelijk lieve Moeder, ik moet het u maa zeggen,.... hij is dood! De jonge Heer FREDRIK is

nog heel uit dat verre land komen aanhollen en heeft zijn' Vader nog levend gezien. Gij begrijpt welk eene droefheid of het was, toen Mijnheer overleden was, ik had medelijden met de kinderen, zij schreiden alle zoo bitter! Madam schreide niet alleen, maar schreeuwde, sloeg in de rondte, gilde en kreeg flauwtens net zoo als toen het SERAFIJNTJE dood was. Och, dacht ik; wat zullen wij nu met dat mensch beginnen! maar zij bedaart al nu de oude Heer begraven is, en dat is mij lief. Wat mij ook lief is, dat is dat onze jufvrouw gaat trouwen, en raadt eens met wien?.... Ja Moeder - net zoo, gij hebt het geraden, met den dokter. Nu zal ik mijn' dienst presenteren bij de jonge Mevrouw IJ. en dan is uwe KA voor haar leven geborgen. Wat ben ik nu blij dat ik met November niet uit mijn' dienst ben gegaan! Wij krijgen ook wat, behalve de draagplaats, hoor ik, ik en JANS, vijstig gulden voor ieder jaar dat wij Mijnheer P. gediend hebben, en ik ben er nu, als het weêr najaar is, twee jaren, dus (zeggen ze mij) krijg ik dan honderd gulden! Moeder als dat waar is, als ik zoo rijk word, dan geef ik u de helft! hoor moeder daar kunt gij staat op maken. Ik geloof dat die oude Heer. P. heel rijk was, ten minste als ik zie wat de rouw kost, wat de begrafenis gekost heeft enz. enz. dan moet ik zeggen: Lieve menschen wat heb jelui een boel geld! En als ik zoo eens aan Jufvrouw vraag: ‘Zult gij nog al kunnen leven?’ dan antwoordt zij: ‘Ja KAATJE mijn's Vaders boedel komt zeer goed

uit.’ Het is mij lief voor het mensch, want och Moeder! gij weet niet hoe goed zij is, en hoeveel goed zij in stilte aan arme lieden doet! Ik hoor dat wij al spoedig weder naar *Zeist* zullen vertrekken, dit is mij lief, want hier is toch een doode in huis geweest en dat maakt een mensch bang, ten minste ik ben bang, hoewel Jufvrouw zegt dat het gek is. Als wij weer te huis zijn hoop ik u wel eens weder te schrijven, ondertusschen lieve Moeder wenscht u gezondheid

Uwe gehoorzame Dochter

KAATJE WILKES.

CLXVII. Brief.
De heer Reinier IJ. aan den heer Eduard N.

Amsterdam, 25 Maart 1809.

Gelijk ik u, waarde Vriend! met mijne angsten bekend maakte en met mijne klagten lastig viel, zoo wil ik u mijn geluk verkondigen! Den 6den dezer schreef ik u, dat ik mij op nieuws in eenen brief aan EMILIA verklaard had, en dat mij wachten en zwijgen was opgelegd. Thans kan ik u melden dat ik den schat verworven heb op welken ik zoolang hopeloos staarde; ja waarlijk, EMILIA heeft er in toege-

stemd om de mijne te worden! Vergun mij in eenige bij zonderheden te treden. Nadat mijn patient de bruiloft van zijn' oudsten zoon met eene opgeruimdheid, die meer uit overspanning dan uit beterschap voortkwam, bijgewoond had, verergerde hij van dag tot dag. Ik bezocht hem altijd twee malen des daags, vond steeds EMILIA vriendelijk jegens mij, maar vernam niets ter mijner geruststelling, totdat zij mij den 15 's morgens een' brief overreikte. Brandend van verlangen om dien te lezen, keerde ik naar huis terug, las, doch geraakte in zulk eene verwarring van gedachten, dat ik aan mijn' collega W. liet verzoeken mijne patienten waar te nemen, daar ik volstrekt uit de stad moest gaan. Wat stond er dan in den brief? zult gij wel vragen. De bekentenis van eene vroegere liefde, het nog bestaan van den geliefden, maar tevens het zoodanig verdoofd zijn van EMILIA'S oude genegenheid voor hem, zoo door de onmogelijkheid van eene vereeniging (door zijn trouwen veroorzaakt) als door de magt van den tijd, dat haar hart voor nieuwe indrukken openstaande, aan mijne liefde gevoelig was kunnen worden, enz. Mijne gedachten werden verward doordien ik dan eens vreesde dat EMILIA mij niet genoeg beminde om mij gelukkig makende, zelve gelukkig te zijn; dan eens door hare openhartigheid overtuigd werd dat ik haar onregt deed met aan hare mij betuigde genegenheid te twijfelen: ‘De uitspraak over mij ligt aan u.’ was eene zinsnede uit haren brief. Ik moest dus beslissen of zij al dan niet de mijne zou worden. Hoe

belemmerend! Zeide ik ja, en maakte dit haar eens ongelukkig, zoo ware ik duizendmaal rampzaliger dan zij. Zeide ik neen; zoo zag ik voor mij geen genoegen meer in het leven, zoo verstoorde ik misschien aangename vooruitzigten, welke zij zich had gemaakt, want ook stond er in den brief: ‘de gedachte van de uwe te worden streelt mij en is mij welgevallig.’ Het eene oogenblik dreef de overtuiging boven dat ik van EMILIA moest afzien, het andere oogenblik begreep ik niet hoe ik tot zoo iets hartverscheurends had kunnen besluiten, en putte ik, uit hetzelfde geschrift hetwelk mij wanhopig had gemaakt, de zoetste overtuiging van EMILIA'S liefde, en verblijdde ik mij reeds bij voorraad in het bezit van hare hand! Wij bestuderen den uitwendigen mensch en meenen dikwijls al ver gevorderd te zijn ook in de kennis van zijne ziel. Wij dwazen! Ik heb in dit geval proefondervindelijk bemerkt, dat wij noch den uit- noch den inwendigen mensch kennen; mij zelven ten minste ken ik niet! Mijne zenuwen waren aangedaan, ik was ontroerd, verlegen; of mijn ligchaam werd geschokt door de verbijstering van mijnen geest, of mijne ziel werd verbijsterd door de ongesteldheid van mijn ligchaam! Zoo sleet ik den kostelijken tijd tot omstreeks twee ure, toen ik begreep dat ik noodig had de ruime lucht te gaan inademen, en andere voorwerpen te zien, dan die mij op mijne kamer sinds elf ure omringden. Ik liep dan de Utrechtsche poort uit, den *Amstel* op, steeds den brief dien ik zoo goed als

van buiten kende, overdenkende. De beweging bragt kalmte in mijn gemoed terug; de lieve lentelucht en het verkwikkend schouwspel der ontluikende natuur wekte nieuwe aandoeningen van teederheid in mij op, ik las den brief nog eens, en vond er niets meer in dan de overtuiging dat EMILIA slechts uit vrouwelijke kieschheid mij niet met meer ronde woorden gemeld had, dat zij mij beminde, dat het vertrouwen hetwelk zij bewees in mij te stellen mijne bewondering en mijnen dank verdiende, dat ik in hare beredeneerde genegenheid meer waar geluk zou vinden, dan in de hartstogtelijke liefde van eenige andere vrouw. Ik besloot dus vastelijk haar dien avond, of bij eene andere gepaste gelegenheid te zeggen, dat ik, indien zij zonder weerzin de mijne konde worden, mij hoogst gelukkig zou rekenen door het bezit van hare hand. Toen liet ik, opgeruimd, mijne gedachten weiden in het ruime veld van mijne heilrijke vooruitzigten en keerde langzaam [mij den *Amstel* hebbende laten overzetten] door de *Meer*, naar de stad terug. Doch plotseling werd ik uit mijne mijmering gewekt; een rijtuig reed mij zeer hard voorbij, even door het tolhek zag ik het achterover storten en de paarden met den disselboom, die kort onder het rijtuig afgebroken was, achter hen aan slepende, weg loopen. Ik spoedde mij tot hulp van den voerman of der misschien in de fourgon zich bevindende perfonen. Toen ik er bij kwam was reeds de eerstgenoemde door de toegesnelde menschen uit de naastbijzijnde herberg, opgeholpen, en men was bezig

een' man van jaren, die in eene benaauwde houding in de fourgon zat en zeer kermde, te helpen. Ik deed mede mijn best om hem te verlossen, maar dit kostte veel moeite omdat de kap zoo voorover hing en het voorleder toe was, eindelijk gelukte ons pogen en toen eerst bemerkten wij eenen jongeling die tusschen de kap, het leder en een koffertje dat voor hem gestaan had gedrukt, tot stikkens toe benaauwd lag en nog geen geluid had gegeven; wij haastten ook dezen te helpen, maar wijl hij geheel bewusteloos was en niets mede deed, duurde het vrij lang eer wij hem uit het rijtuig en in huis gedragen hadden. Ik oordeelde toen dat er eene lating noodig was, voor beide de heeren, en zond iemand naar de stad om spoedig een' chirurgijn te halen, intusschen examineerde ik al de lijders, de voerman was het minst bezeerd, de oude heer leed meer van den schrik en door zijne verlegenheid voor zijn' reisgenoot dan van een klein letsel aan den arm, maar het jonge mensch was aan het achterhoofd gekwetst en vrij zwaar aan beide beenen gekneusd. De heelmeester kwam nog al spoedig, toen deden wij aan allen wat noodig was, en hadden het genoegen den jongman door de lating weder bij zijne kennis te krijgen. De oude heer, dien ik voor zijn' vader had aangezien, kuste mij de handen en bedankte mij en mijn' confrater zoo hartelijk, dat ik eindelijk zeide: ‘Staak uwen lof, wij hebben niet meer gedaan dan onzen pligt, en zijn genoeg beloond, daar wij het geluk gehad

hebben een kind aan zijnen Vader weer te geven!' 'Ik ben zijn Vader niet,' antwoordde hij, 'ik ben LEFÊBVRE van *Lauzanne*, deze jongeling was op de reis aan mij toevertrouwd, wat zou er van mij geworden zijn indien hij nu zoo vlak bij huis ware omgekomen!' Ik vraagde toen wie dan de jonge heer was, en hoorde, tot mijne groote verbazíng, hem noemen FREDRIK, de jongste zoon van den Heer ALEXANDER P. GOD! zoo had ik dan aan het troetelkind van mijne EMILIA mede het leven gered! Onuitsprekelijk was mijne vreugde. Ik maakte in weinige woorden den Heer LEFÊBVRE met den toestand des vaders bekend, en er werd besloten dat hij, om te veel drokte bij den zieken te vermijden, dien avond daar niet gaan, maar den jongeling aan mijn geleide overlaten zou. Reeds was het meer dan zeven ure en ik had beloofd te zes ure bij den lijder te komen, dus maakten wij haast, ik liet eene slede halen, plaatste daar den jongeling zoo gemakkelijk mogelijk in, ging er nevens en bragt FREDRIK in de armen van zijn' stervenden Vader, en van zijne hem hartelijk verwelkomende Zuster. Toen ik deze zag, ontroerde ik op nieuw en alleen de plaats en de omstandigheden beletteden mij, mij aan hare voeten te werpen en haar het jawoord af te smeeken. Dan ik was nog dien eigen avond gelukkiger dan ik had gedacht te zullen zijn. FREDRIK verhaalde zijn wedervaren en noemde mij den redder van zijn leven. Hierop zag EMILIA mij aan, met oogen in welke de

hartelijkste genegenheid schitterde; ‘Hoe,’ vraagde zij, ‘zal ik u beloonen?’ - Die gelegenheid was te schoon, dan dat ik niet zou geantwoord hebben: ‘door het schenken van uwe hand!’ en lieve vriend! die dierbare hand werd mij geschonken!! - Den dag daaraan overleed de Heer P. EMILIA gedroeg zich weder in deze omstandigheid, zoo als zij in alle omstandigheden in welke ik haar gezien heb, zich gedragen heeft, met bedaardheid en wijsheid alle noodige schikkingen nemende, met zachtzinnigheid en langmoedigheid de dwaze grillen van hare stiesmoeder verdragende. Had ik haar niet sinds lang bewonderd, ik zou het nu beginnen te doen. Dagelijks groeit mijne liefde en mijne achting voor dat aanbiddelijk voorwerp aan! Ik heb gemeend hare droefheid, die innig is, zonder zich in vele uiterlijke gebaren te vertoonen, te moeten eerbiedigen en haar niet meer dan in algemeene bewoordingen van mijne liefde te mogen spreken, tot na den afloop der begrafenis, maar deze en al den daaraan verknochtten omslag afgeloopen zijnde, heb ik verzocht haar eens alleen te mogen onderhouden. Het bepaalde uur tot dit gesprek gekomen zijnde, heb ik haar te naasten bij in deze woorden aangesproken: ‘Dat de gift van uwe hand mij hoogst gelukkig maakt, behoef ik, geloof ik, u niet met vele woorden te verzekeren, dierbaarste EMILIA! maar ik vrees altijd dat ik op den onvergetelijken avond van den 15 uwe toestemvning mogt verrast hebben. Gij vraagdet mij toen of ik

uwen brief gelezen had, toen ik dit bevestigdend beantwoordde, stondt gij toe de mijne te worden, zoudt gij, indien ik geene kennis van dien brief genomen had, mij hebben afgewezen, zoo ja, waarom? hebt gij mij mogelijk niet lief genoeg om te gelooven dat gij, met mij vereenigd, gelukkig zult kunnen zijn....? zoo geef ik u nog, hoeveel dit mij ook kost, uwe vrijheid terug, ik weet geen grooter geluk dan dat van uwen echtgenoot te worden, maar ten prijs van uw geluk bestaat er voor mij geen. Wees in uwe woorden zoo openhartig als gij in uw schrijven zijt geweest, zie mij ten minste aan als uwen waarachtigen vriend, die niet alleen zijn eigen welzijn beoogt.' - Zij antwoordde: 'Niet alleen als mijnen besten, misschien thans eenigen vriend, maar als mijn' aanstaanden echtgenoot zie ik u aan, en met die betrekking voor oogen, zal ik u mijne meening onbewimpeld te kennen geven. Ik was niet genoeg voorbereid op uw verzoek op den 15, om niet te ontstellen toen gij het mij deedt, ik moest u vragen of gij wist wat er in den brief stond, omdat ik, zoo als uit denzelven gebleken is, openhartig met u wilde te werk gaan. Toen gij *ja* zeidet was ik gerust, gij wist dat ik iemand eer en met meer jeugdige drift dan u bemind had, gij geloofdet evenwel aan mijne liefde en durfdet mij uw geluk vertrouwen, zoo kon ik onbeschroomd de uwe zijn, en schonk u mijne hand. Ik verlang waarlijk mijne vrijheid niet te-

rug..... of liever ik neem die terug, om op nieuw te zeggen dat ik u lief heb, hoog acht, de uwe wil zijn, met alle mogelijke oplettendheid mijne pligten zal pogen te betrachten, en u te betuigen dat ik mij zeer ongelukkig vinden zou indien gij of verkozen hadt van mij af te zien, of mij met eenig wantrouwen aannaamt.' - 'Neen! o neen!' riep ik uit, 'van u af te zien, ware voor mij hetzelfde als af te zien van alle aardsch geluk, u niet te vertrouwen ware eene zonde tegen al wat billijkheid heet, kom aan mijn hart mijne teedergeliefde, en verzegelen wij door eene kuische omhelzing onze onwrikbare trouw!' - EMILIA wierp zich weenende in mijne armen, ik drukte haar aan mijn hart! O! EDUARD! ik was, ik ben de gelukkigste aller menschen!!

REINIER IJ.

EINDE VAN HET TWEEDE EN LAATSTE DEEL.

Daar er, onzes inziens, in het algemeen veel minder gelet wordt op het naauwkeurig vervullen van menigvuldige kleine pligten, welke alle dagen, ja ieder oogenblik voorkomen, dan op het vermijden van grove zonden, tot het begaan van welke men (vooral in eenen beschaafden kring) niet iederen dag gelegenheid heeft of aangezocht wordt, ja wat meer is tot het bedrijven van welke zeer vele menschen in hunnen geheelen levensloop geenen den minsten aandrang gevoelen, zoodat het in hen geene deugd is, die na te laten; hebben wij gemeend, onzen landgenooten althans, geenen kwaden dienst te doen met hun het belang der kleine pligten onder het oog te brengen, ten einde, zoo mogelijk, op de dagelijksche en huisselijke deugdbetrachting, ten goede te werken. Wij vermeenen de natie, tot welke wij het geluk hebben te behooren, te wel te kennen, dan dat wij vreezen zouden, dat de naam van *zedelijke* voorstelling, welken wij aan ons werk hebben gegeven, den Lezer afschrikken zou: maar voor hen, die liever het woord *Roman* aan het hoofd zagen staan, zeggen wij: wel nu, dit boek vervat eenen Roman, want wij hebben een verdicht verhaal, slechts hier en daar met historische waarheden doormengd, opgesteld; leest dus

gerustelijk, gij, die waarheid en deugd zoekt, en gij, die lezende u gaarne vermaakt, wij vleijen ons, dat gij beide iets naar uwen smaak vinden zult. - Op het einde komt een brief voor, welke een geheimzinnig opschrift draagt, en nergens wordt gemeld wat er *in* dien brief staat. Mogt dit sommige Lezeren bevreemden en nieuwsgierig maken - wel nu, wij hopen die bevreemding eens te doen ophouden en die nieuwsgierigheid te voldoen; want ons voornemen is EMILIA in andere betrekkingen, dan die, in welke wij haar hebben leeren kennen, en in eenen meer gevorderden leeftijd nog eens te doen optreden. Dan, hiertoe moeten wij eerst weten, of ons werk, zoover het thans is, onzen lezeren, en vooral onze lezeressen welgevallig is, zoo niet, dan nemen wij nu voor goed afscheid van allen, die dit boek geopend hebben, zoo ja, (en de algemeene goede zedelijke gesteldheid van onze natie staat er ons borg voor) dan nemen wij, zoo GOD ons lust en kracht daartoe verleent, nog eenmaal de pen op, en verklaren het raadsel.

Drukfeilen in het I deel.

Bl. 111, reg. 6 v.b. *staat:* dezen *lees:* deze
Bl. 127, reg. 8 en 9 v.b. *staat:* antwoord, woord *lees:* antwoord
Bl. 139, reg. 15 en 14 v.o. *staat:* geschrift *lees*: geschift
Bl. 146, reg. 19 v.b. *staat*: onmiddelijk *lees*: onmiddellijk
Bl. 169, reg. 1 v.b. *staat*: antwoorde *lees*: antwoordde
Bl. 169, reg. 9 v.b. *staat*: de *lees*: den

Drukfeilen in het II deel.

Bl. 49, reg. 3 v.o. *staat:* bijdondere *lees:* bijzondere
Bl. 52, reg. 1 v.b. *staat:* werd *lees:* wierd
Bl. 102, reg. 15 v.o. *staat:* een *lees:* eene
Bl. 211, reg. 10 v.o. *staat:* hoop ik *lees:* hoor ik
Bl. 215, reg. 1 v.b. is het woordje, te, waarmede de regel beginnen moest, weggelaten.
Bl. 272, reg. 12 v.o. *staat:* hij er in toestond, *lees:* hij het toestond.

De kleine pligten.

Inleiding.

In de laatste helft van de maand Junij 1814 was EMILIA bij hare oude vriendin KAROLINA in *Amsterdam* gelogeerd. Eerstgenoemde op het punt zijnde van eene eenigzins verre reis te doen, wilde onder de bewaring van Mevr. VAN L. sommige oude brieven welke zij behouden had, en afschriften van door haar zelve geschrevene, achterlaten. Intusschen, daar beide vriendinnen zich wel eens met hare gedachten in vroegere jaren verlangden te verplaatsen, besloten zij, eenige ten minste der gemelde brieven te zamen over te lezen; en om dit werk zoo veel te geregelder en aangenamer te maken, haalde ook KAROLINA de aan haar geschrevene brieven van EMILIA voor den dag en las die op hunne plaats, of gaf ze harer vriendin ter lezing over. Tot dit alles was de gelegenheid dienstig. In het gemelde saizoen hebben doorgaans de meeste lieden welke buitenverblijven bezitten, de stad verlaten, er worden dan geene *Thés* of groote partijen gegeven, veel minder van die soort van bezoeken afgelegd, die des winters niet altijd zoo zeer uit vriendschap, als uit wel-

staanshalve vaak gedaan worden, de meeste schouwburgen zijn dan gesloten, en de toonkunstenaars wagen zich niet aan de schaarschheid van toehoorderen, welke zij, (indien zij dan hunne *Concerten* gaven) waarschijnlijk zouden te bejammeren hebben; zoo dat personen welke gaarne van de noodzakelijkheid tot uitgaan bevrijd, en van het, wel eens belemmerende, van veelvuldige bezoeken te ontvangen, ontslagen, (indien zij trouwens tot den stand, in welken onze twee vriendinnen geplaatst waren, behooren) veel beter in den zomer dan des winters, vrijelijk te zamen eenige uren van den dag kunnen doorbrengen, en aan eene of andere verkozene bezigheid toewijden. Te zamen in den tuin achter KAROLINA'S huis, of wel in het huis zelve gezeten, las dan EMILIA of Mevr. VAN L. de gemelde brieven voor. Deze zijn het, welke in dit eerste deel van het vervolg op de KLEINE PLIGTEN, den lezer onder het oog gelegd worden, zij zullen hem de meest merkwaardige lotgevallen der genoemde vriendinnen van het laatst van Julij 1809 af, tot op het bovengemelde tijdstip, doen kennen, en hem (hoop ik) ook door bijkomende verhalen, een niet onaangenaam onderhoud verschaffen.

Eerste avond. I. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Zeist, 20 Julij 1809.

Hoe aangenaam, mijne waarde! zijn thans de vooruitzigten welke zich voor mij openen. Mevr. P. is gisteren vertrokken; mijn broeder WILLEM en zijne huisvrouw komen hier morgen logeren, en mijn vriend IJ. zal zoo dikwijls het zijne bezigheden toelaten zullen, met ons zijnen tijd doorbrengen. Misschien vindt gij het niet zeer fraai in mij, dat ik terstond na mijne blijde vooruitzigten genoemd te hebben, eene nieuwe zinsnede begin, met te zeggen: Mevr. P. is vertrokken, schakelende ik zoodoende het vertrek van mijne moeder aan mijne geneugten; maar wil ik opregt zijn, zoo moet ik bekennen, dat de afwezigheid, ja dat mijne geheele scheiding van een mensch met wie ik bij geene mogelijkheid kon harmonieren, in wier tegenwoordigheid ik mij maanden lang geweld aangedaan heb

om niet te toonen hoe zeer zij mij mishaagde, die zoo veel eigenbaat en, mag ik het zeggen, inhaligheid heeft aan den dag gelegd, en die zelve zoo zeer betuigde te verlangen naar het genot van het van hier mede te voerene geld, mij niet alleen geen' traan heeft kunnen kosten, maar mij waarlijk genoegen gedaan heeft. Volgens hetgeen mijn vader mij op zijn sterfbed zeide, had hij zich in zijne echtgenoote bedrogen. O! ware zijn dierbaar leven verlengd geworden, had hij die vrouw nog beter leeren kennen, ik geloof, dat zij zijne dagen waarlijk verbitterd zou hebben. De grond van haar karakter is dunkt mij niet goed, zij is voor zich zelve alles, zij doet wat *haar* behaagt, zij zoekt wat *haar* vleit, en bekommert er zich weinig over, of andere hare handelwijze billijken of laken, hare bejagingen goed dan afkeuren. Ik heb volgens mijn beste weten met haar gehandeld, alle mogelijke inschikkelijkheid en toegevendheid jegens haar gebruikt, en haar, toen het op het deelen van eenige door mijn' vader nagelatene snuitserijen (uit welke zij regtshalve niets te nemen had) aankwam, steeds hare keuze gelaten, maar dikwijls had ik alle moeite om mij bedaard te houden, mij zelve toeroepende: ‘het zijn toch maar kleinigheden, of gij nu iets van meerderen of minderen prijs krijgt, doet immers eigenlijk niets af!’ Als ik evenwel haar dan zag aarzelen, en eindelijk kiezen, wat zij kon begrijpen dat ik mij het liefst zou toegeëigend hebben, dan voelde ik inwendig zoo iets onaangenaams,

dat ik dikwijls de kamer ben uitgeloopen, om zonder iets te zeggen een weinig nieuwen moed tegen nieuwe soortgelijke hatelijkheden op te doen. Zeker blakertje, hetwelk mijn vader, toen hij in 1802 in *Engeland* was, van daar had medegebragt en steeds alle avonden gebruikte om naar zijne slaapkamer te gaan, had Mevr. P. altijd bij het leven van haren man, een leelijk ouderwetsch ding genoemd, ik dacht dus geenszins dat zij het zou verlangen en hoopte het voor mij zelve te zullen bekomen, en ziet juist dit blakertje koos zij, en niet zonder haar een gouden repetitie-horologie, hetwelk zesmaal zoo veel waarde had, aftestaan, heb ik het kunnen behouden. Dan misschien zult gij hier zeggen, dat ik zelve dwaasselijk gehandeld heb, want waarom is iets dat een persoon die ons lief was gebruikt heeft, ons meer waard dan eenig ander voorwerp? Waarom is ooit eenig levenloos voorwerp ons iets waard om eenige andere reden, dan dat wij het tot ons gebruik behoeven? De persoon toch aan welken het toebehoorde is verdwenen, en om hem aan ons voortestellen, om aan hem te denken, om ons zijne deugden te herinneren hebben wij geen levenloos voorwerp noodig. O de mensch moet al zeer aan het zinnelijke verslaaft wezen om niet genoeg te hebben aan de gewaarwordingen van zijne ziel! Alle zwakken zijn zwakheden, dit heb ik dikmaals hooren zeggen, en ook zoo gemeend te wezen, en toch bemerk ik dat ik zelve niet van zwakken bevrijd, dus aan zwakheden maar al te zeer onderhe-

vig ben! - Als ik somwijlen eens ernstig over mij zelve nadenk en over al wat mij te voren staat, dan bekruipt mij, bij het besef mijner zwakheid, de vrees dat ik niet naar eisch aan al mijne pligten zal kunnen voldoen. Als ik evenwel mijne bekommeringen dienaangaande aan mijne schoonzuster mededeel, spot zij met mij, en zegt: ‘Ik heb nooit aan die zaken zoo zwaar getild, ik heb met vreugd mijne hand aan uwen broeder geschonken, ik vind nog niets bekommerends in mijnen toestand, ik verheug mij grootelijks in het denkbeeld van in de aaanstaande maand Januarij een kind te zogen, te verzorgen, te liefkozen te hebben, en merk niet anders dan dat de huwelijksband een band van rozen is!’ - Nu dan, ik hoop dat alles wel zal gaan, en dat ik aan mijn' echtgenoot en aan mij zelve voldoening zal kunnen geven. IJ. twijfelt er geenszins aan, hij betoont mij steeds het grootste vertrouwen en de hartelijkste genegenheid, maar hij is partijdig en ziet mij vrees ik, in een al te gunstig licht. - Ik ben verleden week van *Amsterdam* hier teruggekomen. De bruiloft van KAROLINA M. was een feest, op hetwelk ik niet kon nalaten te komen, schoon ik anders om mijne zware rouw niet op eenige groote partij zou verschenen zijn. Wij hadden in plaats van een soupé een middagmaal, hetwelk eerst te zes ure begon, de gasten bleven tot half twaalf en vertrokken toen, nadat er kaart gespeeld was; zoodoende werd de aanstootelijke gewoonte van de bruid naar

hare kamer te geleiden vermeden, en de dag op de fatsoenlijkste wijze besloten. KAROLINA had wel gewenscht dat hare bruiloft met eene danspartij gevierd wierd, maar oom D. vond zulks, uit aanmerking van de onkosten welke daartoe vereischt zouden zijn geworden, en om reden van de ongunstige tijdsomstandigheden niet voegzaam, en mij dunkt, hij had geen ongelijk. Met November verlaat Mevr. M. haar huis, dat voor ƒ24,000: - verkocht is, zij gaat dan bij den Heer en Mevr. D. inwonen en de jonge Mevrouw VAN L. trekt met haar' man in een klein huisje op de Prinsengracht bij de Vijzelstraat. Met de drie zusters van VAN L. heb ik bij gelegenheid van de bruiloft kennis gemaakt. Verschilden immer drie zusters, zoo in het uiterlijk voorkomen, als voor zoo veel ik deze dames beoordeelen kan, met betrekking tot derzelver inborst en bekwaamheden, zoo zijn het deze. De oudste is zeer schoon, maar daarin schijnt al hare waarde te bestaan. De tweede is klein, mismaakt en leelijk, maar vol geest en ongedwongene vrolijkheid. De jongste heeft een alledaagsch voorkomen, en, zoo het mij toeschijnt, een minder dan alledaagsch verstand. Mejufv. VAN L. schroomt niet deze in gezelschap zelfs uittelagchen en maakt haar zoo doende nog beschroomder dan zij anders misschien wezen zou. JULIA integendeel helpt haar te regt als zij iets zeggen wil, of verzacht eene averegtsche zegging die haar ontvalt, ja geeft haar gelegenheid om met voordeel voor den dag te ko-

men, zoo dikwijls zulks slechts mogelijk is. Ik behoef u niet te zeggen, welke van de drie dames mij het beste bevalt. Daar wij slechts tot eerstkomende November huur aan dit plaatsje hebben, zal ik daar den aanstaanden winter niet kunnen doorbrengen, en dus gedeeltelijk te *Amsterdam*, gedeeltelijk binnen *Utrecht* bij mijn broeder gaan logeren; maar voor de uitnoodiging van mijn' oom en tante te *Voorburg* heb ik bedankt, want IJ. kan het niet schikken zoo ver van huis te gaan, en ik ben reeds zoo zeer aan zijn bijzijn gewend dat het mij te veel kosten zou, indien ik lang moest wezen zonder hem te zien. - Vaarwel, mijne waarde! denk eens aan mij, en laat zich welhaast weder in het ontvangen van eenen brief van u verheugen

Uwe steeds hartelijk liefhebbende

EMILIA P.

II. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Haarlem, 4 Augustus 1809.

Voor dezen, lieve EMILIA! stelde ik mij het uit logeren gaan voor, als niets dan vermaak kunnende opleveren; wanneer ik eenige dagen ergens ging doorbrengen nam ik weinig werk mede, en droomde niet dan van pretjes, welke men, dacht mij, niet minder doen kon dan voor mij op te zoeken en mij te doen genieten. Maar ik was toen ook *Jufvr*. M. Thans ben ik *Mevrouw* VAN L. en reeds weet ik dat ik niet tot vermaak alleen uit logeren ben, dat niet ieder een voor mij in de bres behoeft te springen, en dat ik den dag niet zonder iets uit te voeren kan verslingeren. Ik heb dan ook nu daar ik mij voor eene maand naar mijne schoonouders begaf, niet alleen handen vol, maar koffers vol werk mede genomen, en zit van 's morgens tot 's avonds te pieken aan servetten aan handdoeken, aan lakens, aan sloopen, enz. enz. *Mijn man's* waardige moeder, helpt mij te regt, wanneer ik eens niet wel weet hoe ik mijn werk aanpakken moet, en mijne zusters staan mij naar vermogen trouwhartig bij. Ik zeg naar haar

vermogen, want het zal aan het scherpziend oog van mijne EMILIA niet ontsnapt zijn, dat de drie dames in het geheel niet gelijk staan, ook met opzigt tot hare bekwaamheid. Aan u wil ik het bekennen, zij staan ook geenszins gelijk in mijne genegenheid. Jufvr. VAN L. het oudste kind van alle, wie haar vader, als of hij wanhoopte immer een' zoon te zullen krijgen, naar zich ADRIANA genoemd heeft, vergelijk ik bij een' paauw, altijd pronkende met vederen die toch eens uitvallen moeten, jaloers van eener anderer minste aanvalligheden, schoon zeer overtuigd van de hare, altijd sprekende over *charmes* en *conquetes*, hoewel voor zoo veel ik weet niemand haar nog immer ernstig het hof gemaakt heeft, vol van eene, gelijk het mij toegeschenen is, niet beantwoord wordende liefde voor.... ik weet nog niet wie. In haar werken met de naald, hetgeen zij echter netjes doet, de langzaamheid overbrengende, aan welke zij door het veelvuldig maken van fijne knipsels, en het vervaardigen van zoogenaamde schilderijtjes van haar gewend is. Zingende *pathétique Romances* dat er de haren, door de valsche klanken, welke zij voortbrengt, van te berg rijzen. Wetende.... nu ja, daar ben ik geen bevoegd regter over, maar ik geloof, niet veel degelijks, ten minste ik hoor haar zelden iets verhalen of het komt uit een' roman voort. Om zulke vertellingen wordt zij ook meermalen uitgelagchen door JULIE die allerlei ware anekdoten weet, en ons dikwijls terwijl wij zitten te werken door de vruchten

van hare toelegging op wezenlijke kunde, die in haar wel gestoffeerd geheugen opgezameld zijn, aller aangenaamst onderhoudt. Deze is bij uitstek handig en vlug; als wij alle vier om het hardst naaijen, is hare taak altijd het eerst af, en haar werk is even netjes als dat van ADRIANA, *alias, Paauwtje*. Het is zonde en jammer dat JULIE zoo leelijk is, iederen dag ontdek ik nieuwe deugden in haar. SUZETTE noem ik *Suzotje* want zij is weinig minder dan zot. Wij geven haar altijd het grofste goed te naaijen, want het wordt slecht gedaan, en wat zij merkt, moet dikwijls door eene van ons uitgeplukt en op nieuws gedaan worden, want schoon zij door JULIE op grof gaas voor haar genaaid, al de benoodigde letters en cijfers voor zich heeft, staat mijne arme M, die achter de VL volgt, bijna altijd op een' poot te hinken, en als zij eene 2 moet merken, gelijkt die steeds meer naar eene eend dan naar eene cijferletter: den meesten tijd slijt zij door misvormige bloemtjes met de spelden op haar naaikussen te steken, en als ik dan eens zeg, ‘kom aan SUZE, hoe staan er de eentjes mee?’ lacht zij als had ik nog zoo eene fijne grap gezegd. Trouwens lagchen doet zij veel, dan eens om eene schaar die op den grond gevallen is en welke zij op tafel zoekt, dan eens om eene naald die breekt, dan eens om haren draad die afknapt eer zij aan het eind van eenen zoom is! JULIE verdraagt hare dwaasheden beter dan ADRIANA; de moeder houdt haar de hand boven het hoofd, ja schijnt haar boven hare andere dochters te verkie-

zen, dit vind ik vreemd, dan het is gelukkig voor het arme schaap, want zij is niet in staat haar zelve te verdedigen en tegen vader en broeders is er wel eens verdediging noodig.

Er heerscht thans in *Haarlem* eene levendigheid die er ongewoon, maar geenszins van de aangenaamste soort is. De inval in *Zeeland* door de Engelschen van welke men (zoo als ik de heeren wel eens hoor zeggen) groote rampen voor het geheele vaderland vreest, en de pogingen welke aangewend moeten worden om het voortrukken der vijanden, zoo mogelijk, te beletten, geven aanleiding dat hier troepen bij een verzameld worden, die naar de bedreigde streken trekken zullen. Laatst eens van eene wandeling in het hout terug komende, zagen wij de baan opgepropt met boerenwagens, die tot het vervoeren van menschen en bagagie bestemt waren. 'O!' riep vader VAN L. uit: 'welk een droevig gezigt, als men om de oorzaak van al die drokte denkt! dit veld werd voormaals tot eene *speelbaan* aan *Haarlem's* jongelingschap geschonken, en nu vertoont het in plaats van teekenen van vrolijkheid, slechts toebereidselen ten oorlog!' van organiseren eener burgerij die ten minste de steden zal moeten verdedigen, en misschien wel gedeeltelijk uittrekken, wordt niet alleen veel gesproken, maar reeds, zijn de oproepingen begonnen. Ik ben blij dat mijn FERDINAND getrouwd is en een ambt heeft, beide deze zaken zullen, vlei ik mij, reden tot zijne vrijlating geven, want hem

te moeten missen, hem zich aan krijgsgevaren te zien bloot stellen zou mij op het hoogst smarten en verontrusten. Dat gij beste EMILIA uw huwelijk tot na het afleggen uwer rouwkleederen hebt willen uitstellen, spijt mij vooral om de tegenwoordige omstandigheden, draal niet, men kan dunkt mij niet spoedig genoeg gelukkig zijn, en gelukkig is men, wanneer men een man heeft die ons vuriglijk bemint en dien wij hartelijk lief hebben, ten minste ik vind het zoo, en verlang zeer naar den tijd als ik met mijn' echtgenoot alleen, ons lief, klein huisje zal bewonen, omringd van de huisraden die wij gekocht of zoo ruimschoots present gekregen hebben, en ons bedienende van al het linnen waaraan ik thans zoo vlijtig werk! - En nu vaarwel, voor iemand die het zoo drok heeft, heb ik dunkt mij al veel geschreven. Groet uw' broeder en zuster minzaam mijnent wege, zonder R. IJ. te vergeten en geloof mij, hoeveel ik ook van VAN L. houde, steeds met de oude vriendschap te zijn

Uwe liefhebbende

KAROLINA VAN L. Geb. M.

III. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 12 Sept. 1809.

Terug gekeerd van mijn' langen uitstap naar *Haarlem*, gebruik ik volgaarne eenige mijner eerste vrije oogenblikken, om eens weder aan u te schrijven, lieve EMILIA! eertijds schreef ik meer, maar gij ook, dit zult gij toch wel bekennen, zeker is de oorzaak die onzer beider briefwisseling zoo slap maakt van weêrs kanten genoegzaam dezelfde, namelijk wij hebben veel te doen. Liever ook schrijf ik aan uwe bezigheden de zeldzaamheid van uwe brieven toe, dan aan zekere andere reden, aan welke ik echter wel eens denk, te weten: in een' uwer vorige brieven(*) zeidet gij: ‘mijne rol jegens it is thans uitgespeeld, eene vriendin heeft afgedaan, als hare vriendin een' leidsman krijgt.’ Dit doet mij denken of gij misschien zwijgt omdat gij niet alles wilt zeggen wat u mij aangaande op het hart ligt, uit vrees van mij baloorig te maken indien gij mij als

(*) Zie *Kl. Pl.* Deel II, bl. 230.

voorheen de waarheid openhartig zeidet. Is dit zoo (want ik kan toch niet denken dat gij mij thans volmaakt vindt) zoo bid ik u ernstig leg allen schroom ter zijde, ik zal volgaarne naar uwe vermaningen, ja berispingen luisteren, en die tot mijn eigen nut onthouden en gebruiken. In de daad ik heb thans wel een' leidsman, maar ik twijfel of hij wel onpartijdig genoeg is om mij te hekelen (mag ik dat woord eens gebruiken?) zoo als gij plagt te doen, en zonder teregtwijzing weet ik wel, dat schoon ik (hiermede durf ik mij vleijen) niet zoo ijdeltuitig meer ben dan voorheen, nog zeer ligt verkeerd oordeelen, verkeerd handelen zou. Ten minste indien ik mijne schoonmoeder mag gelooven, hapert er somtijds bij mij nog wel het een en ander aan, niet dat zij mij lastig gevallen is door gestadig bedillen, maar zij heeft mij meer dan eens vriendelijk, zachtzinnig, doch ernstig, feilen aangewezen welker bestaan ik erkennen moest, en als ik dan zeide: ‘Ja dit heeft EMILIA mij ook wel eens gezegd;’ en een' of anderen uwer brieven (van welke er mij altijd sommige vergezellen) voorlas, antwoordde zij: ‘gij ziet dat uwe vriendin en ik eeniger mate eenstemmig over u denken, hou de raadgevingen van de eerste in waarde, en voeg er de mijne bij, ik twijfel niet of gij zult er u wel bij bevinden!’ Ik heb waarlijk zeer veel achting voor beide mijne schoonouderen opgevat, het zijn lieve brave menschen, de strengheid van de moeder wordt door degulheid van den vader getemperd, en nu ik ze ken

valt het mij niet moeijelijk te begrijpen dat zij mijn' lieven FERDINAND tot zulk een braaf man gevormd hebben. Indien deze eene fout heeft, zoo is het zijne vooringenomenheid jegens mij, en daarom te meer (hier ben ik den cirkel van mijne redenering rond) heb ik knorren van *U* noodig om niet te denken, dat er aan mijzelve nu niets meer te doen valt. - Ik had plan gemaakt om tegen 's Konings verjaardag ten minste voor een paar dagen te *Amsterdam* te komen, ten einde het bal ten hove bij te wonen, maar zie, de staat van zaken in het Vaderland is LODEWIJK zoo ongunstig voorgekomen(*), dat er aan geen dansen gedacht is, dus ben ik te *Haarlem* gebleven en heb den 4den September, in plaats van den luister der hoofdstad in de hofzaal te bewonderen, eene wandeling langs de buiten-cingels gedaan hebbende, en door de Nieuwpoort naar huis keerende, het bedroevende schouwspel gezien, hetwelk zich in dat gedeelte dezer, eertijds door hare fabrieken zoo bloeijende stad, opdoet, daar er eene groote menigte huizen gesloopt zijn en gesloopt worden, zoo dat de *Nieuwstad* wel naar het verwoeste *Rapenburg* te *Leyden* gelijkt. Treurige gedachten wekken *zelf in mij* zulke teekenen van verval en armoede op, - dan ik hoor, dat de Engelschen wegtrekken, en niet in den zin schijnen te

(*) Men weet dat in 1809 de Engelschen een' aanval op *Zeeland* waagden en het eiland *Walcheren* bemagtigden.

hebben ons verder te ontrusten, dit geeft weêr moed. - Wat zegt gij van den verkoop van onze paarden en rijtuigen? ƒ600: - voor vier oude beesten en ƒ1050: - voor lang gebruikte *Cariolen*, vond ik nog al wel, maar toen ik dit in het bijzijn van oom D. zeide, nam hij het mij eenigzins kwalijk en riep uit: 'Het is goed te zien dat gij geen verstand van die dingen hebt, eertijds zou er wel het dubbelde van dat alles gekomen zijn, maar wie wil in deze benaauwde tijden paarden en rijtuigen koopen?' Evenwel heeft de goede man, mocder's *Calêche*, aan welke zij gewend was, in stilte gekocht, ten einde zij, wanneer zij die, met oom's paarden er aan gespannen, gebruiken zal, niet bemerke dat zij tot het verkoopen van haar eigen *équipage* genoodzaakt is geweest. Alle dagen komt oom's koetsier vragen, of mijne moeder ook iets te zeggen heeft, maar schoon wij dus nog, zoo veel wij wilden, zouden kunnen rijden, maakt moeder zeldzamer dan ik wel wenschen zou, van hares broeders vriendelijkheid gebruik, en zoo gewen ik mij reeds vroeger dan het eigenlijk noodig is, aan hetgeen ik voortaan zal moeten doen, namelijk des avonds, als ik bij eene of andere goede kennis geweest ben, te voet huiswaarts te keeren. Ik zou dan doodelijk bang zijn, zoo niet mijn goede man mij altijd kwam halen, maar in *zijn* bijzijn en door *zijn*' arm gesteund, zou ik grooter gevaar trotseren dan mij op straat te duchten valt, en gevoel ik mij geheel veilig.

13 September.

Is het waar dat gij ziek geweest zijt? dit werd mij heden ochtend gezegd door HANSJE D'E. bij wie ik getuigen van eene werkmeid (die bij mij tevens keukenmeid wezen zal) was gaan vragen. Zeg mij wat er van is; het groote belang dat gij altijd in mijne zedelijke verbetering gesteld hebt, doet mij (hoogmoedig genoeg) mij vleijen dat het tot uwe ligchamelijke beterschap zal kunnen bijdragen, wanneer gij de vruchten van uwen wijden raad in mijn gedrag zult bespeuren. Is het niet fraai dat ik niet om boodschappen van weinig, en visites van geen het minste nut, te doen, maar uit aandrang van huisselijk pligt gevoel uitga? Getuigen vragen, was mij iets geheel vreemds, en zou mij waarlijk verlegen gemaakt hebben, zoo het bij geluk niet aan eene goede vriendin geweest ware dat ik mijne vragen ging voorstellen. Ik gedroeg mij dan ook zoo nederig als ik begreep dat het mij paste, bekende mijne onbedrevenheid en verzocht HANSJE mij te antwoorden op hetgeen zij noodig oordeelde dat ik wiste, al vraagde ik het niet, en mij te raden in eene zaak bij welke ik meer belang had dan zij. Zij glimlachte en beloofde, wat ik verlangde te doen. Zij sprak dus ook bijkans alleen, gaf mij eene volledige schets van de hoedanigheden en gebreken van de persone over welke wij handelden, en eindigde met mij te raden haar in mijnen dienst te nemen.

Dat ik in deze MATJE eene KAATJE WILKES vinden moge, wensch ik mijzelve niet onbaatzuchtig toe, maar dat ik haar moge kunnen regeren en leiden, zoo als gij de andere geregeerd en geleid hebt en nog doet..... dit is misschien weder eene van die dingen, die ik vrees niet te zullen *kunnen* doen, ofschoon ik *wil!* Nu, mijne lieve, draal niet met schrijven, want ik ben verlegen over hetgeen Mevr. D'E. mij gezegd heeft, gij weet hoe hartelijk ik u in alles het beste toewensch en hoe gaarne ik weet dat het u welgaat.

Uwe liefhebbende

KAROLINA VAN L.

IV. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Zeist, 16 September 1809.

Eigenlijk ziek ben ik niet geweest, mijne lieve! maar ongesteld, lusteloos, lastig voor mij zelve en voor hen die mij omringden, ongeveer tien dagen lang. Dan, ik bad eenen goeden geneesheer dagelijks bij mij, hij heeft mij spoedig wederom in orde ge-

kregen, en schoon zijne kunde misschien zelden in eene zoo weinig beduidende zaak is te pas gekomen, is hij mogelijk nimmer met meer hartelijkheid door een herstelde bedankt geworden. O! gelijk het niet goed is altijd gelukkig te zijn, omdat men dan niet begrijpt wat ongeluk is, en dus het medelijden met anderen vergeet, zoo is het ook niet goed altijd gezond te wezen, wijl men dan niet regt bemerkt hoe groot een schat de gezondheid is! Ik ben nu slechts wat verkoud, koortsig enz. geweest, en hoe verveelde het mij, hoe aangenaam voel ik mij thans, van dag tot dag beterende! Wat dan ook mijne kwaal geweest zij, zij is gedeeltelijk oorzaak van mijn lang onbeantwoord laten van uwen eersten brief, anderdeels hebben mijne veelvuldige bezigheden daar aanleiding toe gegeven, ten derden, beken ik, dat er wel iets aan is, van hetgeen gij vermoedt, namelijk dat ik mij thans niet meer bevoegd reken zoo te schrijven als ik voor uw huwelijk deed. Waarlijk de ondervinding heeft mij geleerd dat ik met regt mijne rol jegens u als uitgespeeld aangezien heb toen gij een' leidsman kreegt, want, en met opzicht tot HANSJE D' E. met wie ik zoo *gelieerd* plagt te zijn, en ten aanzien van meer mijner vriendinnen die mij in den echt vooruit gegaan zijn, heb ik duidelijk bemerkt dat de groote oude opregtheid en openhartigheid (door de ongetrouwd blijvende aan den dag gelegd) niet meer zoo wel te stade kwamen dan voorheen, en door de getrouwden, niet meer op de oude wijze aangehoord en beant-

woord werden. Eene vrouw zegt alles gaarne, en zulks is billijk, aan haren man; de man vindt het niet aardig als zijne wederhelft door eene vreemde persone gelaakt wordt, hij vindt zich in haar beledigd, en brengt zijne gevoeligheid op haar over; zij vindt zich geraakt, geeft dit der vriendinne zijdelings of ronduit te kennen, en deze, indien zij dwaasselijk op de oude wijze voortgaat, verliest de vriendschap van beide de echtgenooten. Indien zij wijs is, houdt zij af, zwijgt, en blijft wel gezien bij de eene en bij den anderen. Boven dit, twee ongetrouwde vriendinnen staan op eene genoegzaam gelijke hoogte in de wereld, en begrijpen elkanders gemoedsbewegingen, oorzaken tot handelen, omstandigheden enz. wél genoeg om er van wederzijde over te oordeelen, maar eene ongetrouwde begrijpt de getrouwde niet genoegzaam meer; de gemoedsbewegingen, oorzaken tot handelen, omstandigheden, enz. van de laatste zijn zoodanig met die van haren echtgenoot verbonden, dat zij niet langer eene persone alleen betreffen: de berispingen, waarschuwingen en wat dies meer zij, treffen dus niet langer onmiddellijk doel, maar schampen zijdelings af; eene vrouw *mag* harer vriendinne niet alles zeggen wat haren man mede aangaat en zoo wordt deze al ligt verkeerd beoordeeld in hetgeen hij zijner huisvrouwe toelaat te doen en te zeggen, door de derde persone die zich veroorloven zou de vrouw te berispen. Ook daarom al wederom indien deze derde persone wijs is zal zij zwijgen - en nu lieve KAROLINA, ik

zou niet gaarne door u voor onwijs aangezien worden. Alle dingen komen niet altijd even goed te pas, dus *hekelen* zoo als gij het noemt, hetgeen ik voor dezen, volgens uw verzoek, als ik meende dat het noodzakelijk was, doen mogt, wil ik nu, schoon gij het mij nog toestaat, niet meer; prijzen mag ik altijd ten minste wanneer ik er gelijk thans gegronde reden toe heb. Ik prijs u dan over uwe verandering van gedachte betreffende het uit logeren gaan, over uwe vlijt in het zelve vervaardigen van uw huishouwgoed, over uwe bemoeijingen ter verzekering van uwe aanstaande huisselijke rust, welke zoo ligt door slechte dienstboden gestoord kan worden, en over uwe nederigheid jegens eene persone van meerdere ondervinding in het huishoudelijk vak. Ik wensch van harte dat gij eens in uw huis gezeten zijnde, daar zoo veel genoegen zult vinden, dat gij niet meer verlangen zult uit logeren te gaan. Ik hoop dat al wat gij onlangs vervaardigd hebt, u lang in gelukkige dagen dienen zal, en dat al uwe maatregelen en schikkingen tot uw genoegen bijdragen mogen. In een woord, lieve, ik wensch u zoo veel geluk als met uwe ware belangens, die aan God alleen bekend zijn, overeenkomstig en bestaanbaar wezen zal.

Ik heb in de daad het onderscheid tusschen de jufvrouwen VAN L. waarvan gij spreekt, bemerkt; dat gij JULIE boven de andere zusters verkiest, verwondert mij niet, maar wees omzigtig met het geven van uwe grappige bijnamen, als iemand er eenen heeft, behoudt hij dien ligt, en zulks wordt hinderlijk, soms na-

deelig. In hetgeen gij zegt dat Mevr. VAN L. hare SUZETTE boven de andere dochters schijnt te verkiezen, zie ik wederom een bewijs van iets dat ik meermalen heb opgemerkt, namelijk dat, misschien door eene wijze ingeving des Scheppers, de moeders altijd voor de, hare hulp en bemoediging het langst en het meest behoevende kinderen, de meeste teederhartigheid aan den dag leggen, iets hetwelk den mensch glansrijk van het dier onderscheidt, want terwijl hennen en vogels onder andere, hare gebrekkige kleinen verstooten, ja dood bijten, troetelt en verzorgt de moeder haar min bevoorregt kind, met eene liefde die tijd en eigen gerijf trotseert, zoo veel, ja meer en hartelijker dan haar allerschoonste en alleraanvalligste. - Ik heb onlangs een' brief van Mevr. P. ontvangen in welken zij mij meldt dat zij behouden in *Zwitserland*, is aangekomen, te *Lauzanne* met hare zuster ROSSET een lief huis bewoont, en niets meer wenscht dan mij daar eens bij haar te zien. In hoe ver die wensch opregt is, laat ik daar, ik kan niet wel begrijpen dat eene persone die hier zijnde, juist niet altijd getoond heeft op mijn bijzijn gesteld te wezen, thans zeer naar mij verlangen zou; nu, men kan ligt uit de verte zoo wat toeroepen dat men van nabij niet gaarne hard op gezegd zou hebben, en iets voorstellen waaraan men kan vermoeden dat niet beantwoord zal worden. Wat zou ik in *Zwitserland* doen? mijn broeder FREDRIK is daar onder goed opzigt en wel te vreden, ik ben hier zoo goed in mijn schik

als ik wezen kan, en van mijne zijde, ik beken het, heb ik nog geenen aandrang om Mevr. P. te willen wederzien. Aan FREDRIK betoont zij veel vriendschap en noodigt hem dikwijls bij haar, waar vele jonge lieden van zijne school dan mede gevraagd worden, en het gezelschap vergroot en veraangenaamd, door het bijzijn van eenige juffertjes, onder welke (volgens moeder's zeggen) hare halve zuster MARIANNE DES SAULES uitmunt. Van uitmunten sprekende, verwijt ik mij dat ik nog niets gezegd heb over hetgeen gij mij aangaande uw' oom D. schrijft. Die man *c'est mon héros!* zouden de Fransjes zeggen. In goed Hollandsch zeg ik: ik acht hem hoog. Hoe lief heeft hij niet wederom jegens uwe moeder gehandeld en wat hij nog doet, hoe zeer is het niet geschikt om haar hare vermindering van vermogen zoo weinig mogelijk te doen bemerken! Evenwel heeft mijn's inziens Mevr. M. groot gelijk van niet te veel gebruik van zijne goedheid te maken, en voor u toch is de arm van VAN L. veiliger dan het beste rijtuig. Groet mijnent wege uw' echtgenoot, uwe moeder en ook den braven Heer D. ik vlei mij dat hij mijne vriendschapsbetuigingen niet versmaden zal. - Wij gaan zoo aanstonds een teurtje naar *Driebergen* doen, waar CHRISTINE, die hier logeert, nog nooit geweest is, IJ. zal mede van de partij wezen, ik stel mij veel vermaak van dit ritje voor, gij ziet dat *ik* thans de pretjes begin na te loopen, nu ik ben ook nog geene Mevrouw

die huishouwgoed te naaijen heeft, en komen die tijden, dan komen die plagen; adieu.

Uwe liefhebbende Vriendin

EMILIA P.

V. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 5 November 1809.

‘Waar kan ik hier papier en pennen vinden?’ vraagde ik heden morgen nadat ik met mijn' man uit de kerk teruggekeerd was in *ons* huis. ‘Want (vervolgde ik) ik moet eens van hier aan EMILIA schrijven.’ VAN L. kreeg het benoodigde, gaf het mij, en daar zit ik nu met de pen in de hand in *mijne* zijkamer aan *mijn* lief, klein, blinkend gepolituurd tafeltje, terwijl mijn man bij *ons* helder brandend vuurtje op zijne wijze bezig is. Misschien vindt gij het kinderachtig, maar ik moet bekennen, dat ik onbeschrijvelijk veel genoegen vind in het gevestigd zijn op eigene have, en in het aanschouwen en gebruik maken van allerlei dingen die mij zelve toebehooren. Daar dit huis eenigen

tijd ledig gestaan heeft, is mij door den eigenaar vergund geworden, het bij tijds te laten schoonmaken en in orde brengen. Hij van zijnen kant heeft er vroegtijdig in laten behangen en schilderen, volgens hetgeen door ons bedongen en afgesproken was, en op die wijze hebben wij alles kant en klaar gevonden, toen wij er den 1sten November onzen intrek in kwamen nemen. Wij gingen er, na bij oom en tante D. met mijne moeder (die haar huis dien zelfden dag moest leveren) gegeten te hebben, naar toe. Zoo ras ik inkwam zeide ik tegen de schoonmaakster (mijne eenige bediende tot morgen) 'breng licht!' Daar kwam zij met het lampje uit de keuken. 'Wat moet dat?' vraagde ik. (Zij.) 'Ik wilde de kaarsen aansteken!' (Ik.) 'Geef dan eerst kaarsen!' (Zij.) 'Ik heb er geene, ik dacht dat Mevrouw die hier had!' - En ziet, daar bemerkte *Mevrouw* dat zij zelve vergeten had kaarsen op te doen. 'Welnu,' zeide VAN L. 'wij hebben immers eene Engelsche lamp present gekregen, waar is die?' - 'Hier Mijnheer!' antwoordde LEENTJE, 'maar er is geen patentolij in huis, en er zijn ook geene pitjes.' - Gij begrijpt EMILIA, dat wij spoedig een pond kaarsen in de buurt lieten halen, en ras uit den nood waren, maar ik heb u deze grap willen vertellen om u met mij eens over mijne zorgvuldige huishouwkunde te doen lagchen. Bijkans iederen dag krijgen wij visites, iedereen vindt onze woning allerliefst, en ik heb er vermaak in, om dezelve aan iedereen

van boven tot beneden te laten zien. Somtijds doe ik ook wel mijne kassen open, kwanswijs om er het een of ander presentje, hetwelk ik gekregen heb, uit te laten kijken, maar eigenlijk onder ons gezegd, om te doen zien hoe netjes het linnengoed, porcelein, glaswerk enz. geschikt is. Toen ik dit laatst voor oom D. deed, zeide hij: ‘De hemel geve dat het zoo blijve, ik heb uwe dingen wel eens in eene minder goede orde gezien KAROLIENTJE, maar nu heeft moeder er de hand in gehad, pas op dat dochter het niet weder verbruije!’ - ‘Ik hoop neen,’ antwoordde ik, en ik neem ook wel voor, alles proper te onderhouden, maar ik beken toch dat de woorden van oom niet onnut zijn geweest, want als ik nu eens in haast het een of ander spoedig wil wegstoppen, denk ik aan die woorden, en geef mij dan zoo veel tijd, om ieder stuk weder te zetten of te leggen op de juiste plaats van waar ik het nam. Morgen wacht ik mijne twee meiden - wat zal ik te beschikken hebben eer ik aan ieder juist *haar* werk heb aangewezen, want bij weinig dienstboden loopen de bezigheden al zeer in elkander, en als ik eens aan de keukenmeid zeg bij voorbeeld, fijl de stoep, en zij antwoord mij dat moet de tweede-meid doen, en ik ga deze dezelfde order geven, en zij zegt: ‘dat is mijn werk niet!’ wat zal ik dan beginnen? Moet ik dan verzoeken, ‘wees zoo goed en doe wat ik zeg?’ - of moet ik knorren en dreigen: ‘Ik jaag u de deur uit, zoo gij het niet doet!’ -

of moet ik het zelve gaan verrigten? In die drie te kiezene partijen, is dunkt mij zeer veel zwarigheid. - Ik sidder als ik over dergelijke zaken nadenk. VAN L. spot met mijne vrees en zegt: ‘Het zal beter gaan dan gij denkt, meest alle jonge vrouwen beginnen zoo als gij, en hoe vele huishoudens gaan toch niet zeer goed. Gij zult wel eens eene feil begaan, maar dat doen alle, stoor door te veel bekommering uw genot niet!’ - Bij geluk heb ik mijne moeder en tante D.; als het mij te erg loopt, zal ik haar raad gaan vragen, maar dit wilde ik toch niet gaarne dikwijls doen, want dat staat zoo kinderachtig, en de dienstboden bemerken het zoo spoedig als men of wel aarzelt in het antwoorden als zij iets vragen, of een averegtsch bevel geeft. Om eens te beproeven wat ik vermag, heeft mijn man mij zoo lang geplaagd dat ik er eindelijk toe overgestapt ben, om oom en tante met moeder en een paar vrienden van VAN L. tegen aanstaanden donderdag ten eten te vragen, ik zal het vreesselijk drok hebben eer alles gereed is om dat gezelschap behoorlijk te ontvangen, maar indien alles wél gaat, zal het mij toch van den anderen kant vermaken, om eens met al mijn moois te pronken, want het wit met gouden tafelservies van oom en tante, het dessert punt schalen met borden de *Zonnebloem en het vogeltje* van mijne moeder, moeten dan uit de kas, en de zilveren koffikan van vader en moeder VAN L. moet ik gebruiken, en naderhand uwe zilveren theeketel, trekpot, melkkan en suikermandje, met het

dito theekistje, op het dito dito schenkblad, aan elks bewonderend oog vertoonen. Denk op dien dag eens aan mij, lieve! en verheug u steeds met uwe gelukkige

KAROLINA.

VI. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Utrecht, 14 November 1809.

De verschrikkelijke dag van 9 November, op welke gij voor de eerste maal gasten aan *uw* huis moest onthalen is dan nu voorbij, lieve KAROLINA, ik heb toen wel, maar neem mij dit niet kwalijk, niet met veel bekommering aan u gedacht, ik hoop echter dat alles naar uw genoegen mag afgeloopen zijn. Uw brief heeft mij *gediverteerd*, ik kon mij naar aanleiding van denzelven, wel verbeelden hoe aangenaam gij daar in uwe eigene woning met uwen geliefden echtgenoot nederzat, en mij ook wel eenig denkbeeld maken van uwe bekommeringen aangaande de dienstboden, enz. Nu heb ik om dat alles gelagchen, wijl de ondervinding mij eenigzins wijs gemaakt heeft, maar ik weet

zelve nog zeer goed hoe ik te moede was, toen ik uit de handen van Mevr. R. die na den dood mijner moeder, mijn's vaders huishouden bestierd had, bij haar vertrek de behering van hetzelve overnam. Verlegen bij elken stap dien ik doen, bij elke order die ik geven moest, maakte ik ook dikwijls feilen, en was meermalen in groote verlegenheid, maar zoetjes aan heb ik meer moed gekregen, en minder gedwaalt, dit zal zeker ook zoo met u gaan, en gij hebt oordeel genoeg, om indien gij er u volgens uwen pligt, op toe wilt leggen, met den tijd eene regt goede huishoudster te worden. Ik heb u wel eens het gebruik maken van uwe aangeborene slimheid afgeraden, hier moet ik u dit mogelijk aanbevelen, ten minste ik weet iemand die van hare slimheid in den omgang met hare dienstboden, wel eens zeer voordeelig partij getrokken heeft. Zij verhaalde mij onder andere, dat als in het begin van hare regering, de keukenmeid haar vraagde hoe veel ponden vleesch zij bestellen moest, dit haar grootelijks belemmerde, dan zeide zij langzaam: ‘Hoe veel ponden? nu ja, laat eens zien - wij zijn met ons zoo veel personen - dan zal - dunkt mij - een pond of.... doorgaans noemde’ dan de keukenmeid de benoodigde zwaarte van het stuk vleesch, en *zij* zeide, ‘ja, dat zal goed zijn, bestel het maar zoo!’ - Zij onthield wat er toen genomen was, en vond zich bij eene volgende gelegenheid in staat, om zonder aarzeling te antwoorden. -

Ik ben sedert het begin van deze maand ook

van woonplaats veranderd, maar ik heb eene soort van eigene have, voor eene geleende verruilt. Niet zonder aandoening heb ik *Zeist* en ons optrekje aldaar vaarwel gezegd; zeker zijn mijne herinneringen van het daar gesmaakte niet alle aangenaam, maar ik heb er toch vóór mijn's vaders tweede huwelijk vele genoegelijke dagen gesleten; na dat tijdstip het genot van het dierbaar bijzijn van Mevr. R. gehad; en nu op het allerlaatst, zeer wel te vreden met mijn' broeder en zuster een' geruimen tijd geleefd. Thans ben ik bij laatstgenoemde gelogeerd, dat is ook wél, maar het is mij vreemd zoo geheel geene bemoeijingen te hebben, en om zoo te spreken niet te huis te zijn. CHRISTINE is somtijds wat ongesteld, blijft lang te bed, en dan weet ik niet veel wat ik uitvoeren zal, ik heb mij maar gezet aan het, voor haar, naaijen van luijermandsgoed, hetwelk na weinige maanden noodig zal zijn; des avonds komt IJ. veeltijds hier, en dan slijten wij den tijd zoo als wij plagten te doen, maar hij heeft het met zijn Professoraat zoo drok, dat ik hem dikwijls over dag niet te zien krijg, en hem somtijds slechts des Zondags een uurtje overschiet om eens met mij te gaan wandelen. Misschien vraag ik u haast eens belet, om u in uw eigen doen te zien. Ontvang intusschen mijne groete en de verzekering van mijne belangstelling in uw geluk, en van mijne hartelijke vriendschap.

Uwe EMILIA P.

VII. Brief.
De heer Reinier IJ. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 20 December 1809.**

Liefste dierbaarste EMILIA!

Dat gij mij bij mijn vertrek verzocht, gedurende mijn kortstondig afwezen eens aan u te schrijven, was mij een te aangenaam bewijs van uwe belangstelling in het mij betreffende, dan dat ik verzuimen zoude aan dat verzoek te voldoen. O als ik mij in verledene tijden verplaatsende, er aan denk hoe ik eens wanhoopte aan uwe wederliefde; hoe ik vermeed om u te ontmoeten, en schrikte als ik u bij toeval zag, dan is om zoo te spreken mijn hart niet ruim genoeg om al de vreugd te omvatten die het thans doorstroomt, daar ik dagelijks nader kom aan de vervulling van mijnen hoogsten aardschen wensch, aan het geluk van met u vereenigt te leven. Ik heb altijd grooten prijs op den tijd gesteld en plagt geenszins naar deszelfs verloop te verlangen, maar nu reikhals ik naar het einde dezes jaars, naar de lente van het volgende, naar den dag op welken ik eindelijk zal kunnen zeggen: EMILIA is de mijne!!

Ik doe hier, wat ik doen moet, maar ik maak haast, ik verlang naar het oogenblik van mijnen terugkeer naar *Utrecht*, mij dunkt iedere minuut, die ik van u afgescheiden doorbreng, is zoo veel aan mijn leven ontnomen! VAN L. met zijne echtgenoote in hun huisje gevestigd te zien, heeft mijn verlangen naar een dergelijk geluk slechts vermeerderd. KAROLINA scheen zeer weltevreden, en was bij uitstek vriendelijk jegens mij, ik moest al hare nieuwe meubelen en huis-sieraden zien, en werd verzocht zoo dikwijls ik maar wilde staande mijn verblijf alhier, bij haar te komen eten; ik heb dit reeds ééns gedaan in gezelschap van hare moeder en oom en tante D. en vond er alles netjes en met smaak aangelegd; evenwel moest ik somtijds om uwe vriendin lagchen, als er eens iets niet juist in orde was, of ontbrak, dan zeide KAROLINA: 'Het is goed dat EMILIA hier niet is, ik zou knorren krijgen! IJ. zeg het haar niet, tegen mijne zilveren bruiloft, zal het wel beter zijn!' Dan lachte zij ook, haar man en hare moeder zagen haar met welgevallen aan; Mevr. D. schudde het hoofd, oom gaf haar met den vinger een teeken van waarschuwing en voegde er bij: 'Pas maar op, ieder klein verzuim is voor eene vrouw des huizes eene zaak van belang. Indien gij nu niet naauwkeurig tracht te zijn, zult gij het bij uwe zilveren bruiloft, nog niet wezen!' - *Apropos* van oom D. die man zou mij haast jaloers maken, zoo veel houdt hij van u, ware hij niet getrouwd, ik geloof waarlijk dat hij mij mijn geluk benijden, zoo niet betwisten zou! Mevr. M. is,

gelijk gij weet, met November in zijn huis overgegaan, maar of die inwoning haar wel zeer bevalt, weet ik niet; toen ik haar vraagde of zij naar genoegen daar was, antwoordde zij: ‘Ja wat zal ik u zeggen, mijne zuster en ik hebben nooit zeer goed te zamen over weg gekend, mijn schoonbroeder is niet kwaad, maar hij zegt alles zoo maar rond weg, en men hoort toch niet gaarne altijd onbewimpeld de waarheid.... maar ik ben toch beter daar, dan dat ik buiten de stad hadde moeten gaan wonen!’ - Ik heb deze vrouw altijd als een klein-verstandig mensch aangezien, en hare zuster D. die geloof ik alleen door haar schoon (waarvan de overblijfsels nog merkbaar zijn) haren goeden man betoverd heeft, is niet veel beter, dus krakeelen zij soms als kinderen, dit kan niet anders; ik vrees dat de oude zeeman wel eenige onaangename stormen met zijne twee gezellinnen zal hebben door te staan. Trouwens stormen zijn aan de orde van den dag: gij weet dat de Koning door zijn' broeder tot een' familie-raad naar *Parijs* opgeroepen zijnde, tegen wil en dank vertrokken is, thans schijnt het zeker dat ook de echtscheiding tusschen NAPOLEON en JOSÉPHINE plaats gegrepen heeft, wat uit al deze vreemde daadzaken geboren worden zal, is nog met een' digten sluijer omhuld, maar veel goeds, ten minste voor ons ongelukkig Vaderland, schijnt er niet uit te kunnen voortkomen; men is hier, over het algemeen, neêrslagtig en zeer bevreesd voor nieuwe rampen. De hemel wende die af, en

stiere alles ten beste! Over persoonlijk geluk zich te kunnen verheugen is waarlijk veel, als men om algemeen onheil met reden treuren moet, maar het is droevig tegen algemeen onheil slechts persoonlijk geluk tot opbeuring te kunnen over stellen. Aan eene andere vrouw zou ik zóó niet schrijven, want ik beken het, dit is de gewone taal eens minnaars niet, maar ik ken mijne EMILIA, ik weet dat wij eenstemmig denken, eenstemmig gevoelen, en dat zij onder den bedrukten vaderlander, den verheugden minnaar niet miskennen zal. Zoo op het oogenblik ontvang ik eene uitnoodiging van den Heer D. om overmorgen middag bij hem te komen eten; ik neem dat aanbod aan, en denk, den volgenden dag te kunnen vertrekken, ik zal dan, hoop ik, des avonds geen' ongelegenen gast bij uwen broeder zijn, u wederzien en u mondeling verzekeren van de opregtste achting en de hartelijkste liefde van

Uw' DWDienaar en getrouwen vriend

REINIER IJ.

VIII. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Utrecht, 12 Februarij 1810.

Na eene langere afwezigheid van *Amsterdam* dan nog immer voor mij plaats gehad had, heb ik daar een dag of acht gelogeerd en wel bij KAROLINA. Hoe vreemd het mij was, mijne waarde, haar als echtgenoote aan het hoofd van een huishouden te zien, kan ik u niet zeggen, dan, ik heb met genoegen bemerkt, dat zij haar best doet om alle hare pligten waar te nemen; zij is nog wel altijd vrolijk en niet afkeerig van vermakelijkheden, maar ik heb toch niet kunnen bemerken dat die zoo als voorheen den boven toon spelen. Ik ben zeer naar genoegen bij mijne goede vriendin geweest, en heb reden gehad om mij in haar huisselijk geluk te verheugen. Hare schoonzuster JULIA was mede bij haar gelogeerd, deze heeft voor mij eene groote vriendschap opgevat en mij aangezocht om eene briefwisseling met haar te beginnen, ik heb daar voorwaardelijk in gestemd, zeggende dat ik wel hield van schrijven

als ik iets te zeggen had, maar niet om zoo maar wat nieuwsjes van den dag aan een' ander' te vertellen, dat ik dit laatste voor eene tijdverspilling hield, en niet wilde beloven mij aan zoo iets te gaan schuldig maken. Zij antwoordde dat ook zij eene vijandin van tijdverbeuzelen was, maar dat zij meende dat er uit eene briefwisseling over degelijke zaken loopende, nut kon getrokken worden. Ik glimlachte en zeide: Nu het is goed, laat ons op die wijze eens hardebollen! - Het zal mij benieuwen wat er voor den dag komen zal. - Ik zou gaarne nog een paar dagen langer te *Amsterdam* gebleven zijn, maar mijn broeder schreef mij: dat zijn dochtertje ziek was, en dit zijne CHRISTINE zoo verlegen maakte, dat zij zeer naar mijne terugkomst verlangde; gij begrijpt dat ik dus terstond vertrokken ben. Het lieve kindje was iets beter toen ik kwam, maar IJ. heeft mij gezegd dat hij geen zin in de ongesteldheid had, en zeer vreesde dat indien de koorts verhefte, het niet goed afloopen zou. O hoe dierbaar zijn niet jonge kinderen, die voor vreemden nog niets aanlokkelijks hebben, reeds aan derzelver ouderen! WILLEM, mijn vrolijke WILLEM dien wij *hartje zonder zorg* plagten te noemen, komt ieder oogenblik bij het wiegje, luistert naar de ademhaling van het kind, kuscht het, en veegt zijne betraande oogen af, als hij zich weder oprigt. CHRISTINE..... maar wie zal de bekommering van eene moeder in zulk een geval beschrijven?! Ach zij bemerkt reeds dat de echte-

staat, geen staat is, van onafgebroken heil; indien zij hare zuigeling moet verliezen, weet ik niet wat ik doen zal om haar eenigzins te troosten. Nog in *Amsterdam* zijnde, heb ik het graf van mijne ouderen in de Westerkerk eens willen bezoeken. IJ. wien ik verzocht met mij derwaarts te gaan, wederstreefde dit plan, dan, liet zich toch eindelijk overhalen om mij te believen, en het heeft mij een weemoedig genoegen gegeven bij de stille rustplaats der dierbare overledenen eene wijle te vertoeven, en over hun afgeloopen, leven, en het mijne, zoo ver dit is, natedenken in tegenwoordigheid van den man met wien ik mijne volgende loopbaan hoop te volbrengen. Wat ik daar staande al dacht en gevoelde kan ik u onmogelijk beschrijven, maar alles te zamen, kwam genoegzaam hier op uit: ‘Daar liggen zij, ten minste daar liggen de stoffelijke overblijfselen van hen, die eens zoo vol jeugdige kracht deze aard te zamen bewandelden, die mij zoo lief hadden, zoo voor mij zorgden, zoo veel voor mij deden, mij zoo zorgvuldig den weg der deugd wezen; thans genieten hunne zielen het loon voor hunnen arbeid, thans misschien slaan zij mij de gewesten des Hemels gade! O! dan zien zij mij, Gode zij dank, vol eerbied voor hunne nagedachtenis, strevende om op den door hen voorgeschrevenen weg, rustig voorttetreden, gerust en kalm, maar vreezende voor mijne eigene zwakheid, de mogelijkheid tot afwijking duchtende; maar ik heb

een' leidsman, hij is mij door mijn' Vader geschonken, zijn edel hart huisvest de vroomste grondbeginselen, en is mij borg voor zijnen bijstand, voor zijne ondersteuning, voor zijne teregtwijzing, indien ik falen mogt. O dierbare ouders, moge ik eens, als gij deed, welgemoed ten grave dalen, en waardig bevonden worden dat men mij betreure, gelijk ik u betreur!' Mijne tranen stroomden, ik poogde die voor mijnen vriend niet te verbergen, hij zelf, als raadde hij wat er in mij omging, hij zelf was aangedaan. 'Kom:' zeide hij eindelijk, 'vertoef hier niet langer.' - 'Neen,' antwoordde ik: 'het is genoeg, ik dank u voor uwe toegevendheid, ik moest eens met u hier staan, maar nu ben ik voldaan en opgeruimd.' Onder het naar huis gaan, had ik al den tijd om hem te verhalen wat er in mij omgegaan was, hij misbillijkte mijne daad en mijne gewaarwordingen niet, en was het eens met mij, dat het voor een kind een groot genoegen is, zonder schroom bij het graf van deszelfs ouderen over zich zelven te kunnen nadenken, terwijl het verschrikkelijk zijn moet daar te staan, als men zich jegens hen iets te verwijten heeft.

Het is mij regt lief uit uw schrijven te vernemen dat LOUISE BORLET zich in hare nieuwe omstandigheden zoo gelukkig bevindt; wees zoo goed als het eens te pas komt haar mijnentwege te groeten, en te melden dat ik steeds met vriendschap aan haar denk. Uw voornemen blijft het dan uwe zoo lang

betredene loopbaan te verlaten? Zeker begrijp ik wel dat men, gelijk gij, in jaren gevorderd zijnde, naar rust en vrijheid verlangt, maar zal het u, die zoo zeer aan eene gezette en belangrijke bezigheid gewend zijt, wel bevallen niets meer te doen te hebben? Zal u uwe vrijheid op den duur niet lastiger vallen dan de ligte band welke u thans lastig schijnt? Maar wat zeg ik! eene persone die zoo veel kennis opgedaan heeft, als gij, mijne waarde, zal wel altijd van die kennis tot eigene oefening en aangename tijdkorting weten partij te trekken, en misschien, op eene nieuwe wijze, hare vrijheid tot nut van anderen besteden. Hebt gij reeds de keuze gedaan van de plaats waar gij u vestigen wilt? Zou *Zwitserland* die plaats zijn? O hoe ongaarne zoude ik de bevestiging van hetgeen ik dien aangaande vrees, vernemen. Zou *Holland* misschien in aanmerking komen? O hoe lief zoude het mij wezen zoo deze vraag met *ja* beantwoord wierd. Zeker ik begrijp dat uw geboorteland de meeste aanlokkelijkheden voor u moet hebben, en dat het mijne, om vele redenen niet zoo behagelijk is, maar toch veel is u bij uwe laatste reize in het eerste tegen gevallen, en toen gij te *Zeist* waart, roemdet gij het andere hoog. Behalve de plaatselijke omstandigheden, is er voor u veel treurigs gelegen in het gemis van bijkans alle uwe oude bloedverwanten en vrienden, hetwelk gij in *Zwitserland* ondervinden zoudt, in *Holland* daar en tegen zult gij ten minste *een* mensch hebben dat hartelijk aan u

verkleefd is, en voor hetwelk gij niet onverschillig zijt; dit mag ik u toch zonder te groote hooggevoelendheid wel in aanmerking geven, niet waar lieve? Maar gij zult misschien zeggen: er zijn meer landen dan de twee genoemde; dit beken ik, *Frankrijk* heeft mogelijk ook eenige aanspraak op u, evenwel indien gij daar bleeft het zoude mij spijten. Ik verlang van deze zaak iets nader te weten, schrijf mij spoedig. Ik ben als altijd

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

IX. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

Haarlem, 28 Februarij 1810.

Beter een half ei dan een' leegen dop, is een van onze oude Hollandsche spreekwoorden, aan welke ik over het algemeen eene groote waarde hecht, aan welke ik dikwijls denk, de schranderheid en juistheid van gedachten van wie ze uitvonden bewonderende, en die ik, gaarne eens te passe breng, als het gevoegelijk kan geschieden. Wat

mij ditmaal noopte, lieve EMILIA! om gemelde spreekwoord te gebruiken, is het geluk dat ik heb, van, daar ik verstoken ben van het genoegen om mij mondeling met u te onderhouden, toch al schrijvende een weinig met u te kunnen praten. *Wie het kleine versmaadt, is het groote niet waard*, laat ik dan van het mindere, mij veroorloofde, partij trekken, om de gelegenheid van in uw aandenken te blijven, niet te verbeuren. Ik ga *regt door zee* als ik u zeg, dat ik in u een mensch naar mijn hart meen gevonden te hebben, en dat ik hartelijk wensch, dat onze kennismaking eene gevestigde vriendschap moge ten gevolge hebben, maar ik *reken misschien zonder mijnen waard*, wanneer ik veel op mijne hoop betrouwe, want gij hebt thans minder dan ik, vriendschap noodig, gij verblijdt u in vooruitzigten zoo als er zich welligt nimmer voor mij zullen opdoen, en hebt vriendinnen, die veel meer aanspraak op uwe genegenheid hebben dan ik, evenwel ik mag dunkt mij wel *een schelvischje uitgooijen om een kabeljauw te vangen*, en u een klein bewijs van mijn aandenken geven, op hoop van te vernemen, dat ik toch eenig deel in uwe genegenheid heb. Trouwens gij hebt mij veroorlooft eene briefwisseling met u te beginnen en dit maakt mij stout, maar zal ik zoo spoedig als ik verlang, antwoord bekomen, terwijl gij thans met de toebereidselen voor uwen aanstaanden echt zeker veel te doen hebt? Alweder een spreekwoord: *wat in het vat is verzuurt niet*,

troost mij, want gij hebt mij het antwoorden belooft, evenwel zal ik *enn oog in het zeil houden*, en bespieden of gij ook dikwijls aan KAROLINA schrijft eer ik eene beurt krijge, en zoo ik dit bemerk, *met de deur in het huis vallen*, en rondiut zeggen, dit had ik niet van EMILIA verwacht. *Aan gedane zaken is geen keer*, anders deed ik u thans een huis in *Utrecht* hetwelk mijner Grootmoeder behoort, en tegen Mei open komt, aan de hand, maar ik weet dat gij er reeds een gehuurt hebt, dus wil ik niet eens beproeven hoe het iemand gaat die *achter het net vischt*. - Ik ben eergisteren hier terug gekomen; zelden voor lang uit logeren gaande, is het mij vreemd geweest bijkans drie weken van huis te zijn, en hoe goed ik het ook bij mijne schoonzuster gehad heb; was ik toch blijde weder in mijn oude doen te komen, *de gewoonte is eene tweede natuur*. Mijne lieve ouders die er zich altijd op toegelegd hebben hunnen kinderen hun huis aangenaam te maken, zijn dan ook zoo wel geslaagd, dat wij nergens liever zijn dan daar, *oost, west, t'huis best*, zeggen wij alle, en waarlijk niets minder dan zijne liefde voor uwe vriendin M. is er noodig geweest om mijn' broeder zijn vertrek uit de ouderlijke woning zonder hevige smart te doen volbrengen, en evenwel was de laatste avond toen wij als naar gewoonte te zamen waren en afscheid van FERDINAND namen, er een van druk; wij schreiden alle: ‘Kind lief!’ zeide mijn vader: ‘maak het zóó met uwe kinde-

ren, als gij die eens hebben zult, dat zij u wanneer het zal moeten wezen, met zoo veel leedwezen verlaten, als gij thans uit mijn huis vertrekt.' Nog is het mij vreemd FERDINAND niet dagelijks hier te zien; ik geloof waarlijk dat het veeltijds de schuld der ouderen is, als broeders en zusters onderling niet zoo regt vereenigd leven als dit altijd behoorde te zijn, ten minste in ons huisgezin blijkt het; dat als vader en moeder zich steeds als de vrienden hunner kinderen vertoonen, die kinderen elkander ook leeren en blijven beminnen.

Wat is de moeder van KAROLINA een lastig mensch! mijn broeder zal geloof ik eenig onderscheid gewaar worden tusschen deze en zijne eigene moeder; het is een zegen dat de Heer D. zich over Mevr. M. ontfermt heeft, ware zij bij hare dochter komen inwonen, het huishouden zou niet half zoo aangenaam zijn geweest. Gedurig, staande mijn verblijf bij KAROLINA, kwam zij bij deze aanloopen, dan eens om te vragen wat hare dochter des avonds meende te doen, dan eens om deze te verzoeken haar door den avond heen te helpen, meestal om te klagen over hare zuster D. Mij dunkt ouders behoorden te begrijpen dat welke achting hunne kinderen hen ook toedragen, die kinderen eens op hunzelven staande toch ook personen zijn' die gaarne hunne vrijheid genieten, en regt daarop hebben dat men die zucht naar vrijheid eerbiedige. Dikwijls zouden mijn broeder en mijne zuster te zamen alleen gebleven zijn, terwijl ik mij

op mijne kamer met het eene of andere ginge bezig houden, dan kwam moeder, of dwong als het ware hare dochter om bij haar te komen, en zoo werd van eene bijeenkomst (die altijd een feest moest blijven) eene vervelende tijdverspilling gemaakt. Wat het klagen betreft, mijn's inziens doet Mevr. M. daar zeer kwalijk aan, zij heeft veel verpligting aan den Heer D. en aan zijne echtgenoote, en mogt van hare zijde wel wat inschikkelijker omtrent kleinigheden zijn. - Over een' dag of acht gaat mijne oudste zuster bij KAROLINE logeren, zij verlangt iets van de vermakelijkheden der hoofdstad te genieten eer die een einde nemen, en SUZETTE heeft genoeg aan de bloote gedachte van eens alleen bij iemand anders dan onze grootmoeder uit logeren te zijn, daarom zal zij het laatst eene beurt krijgen. In den aanstaanden zomer vleijen wij ons het jonge paar een' tijd lang bij ons te zien; maar wanneer lieve EMILIA zal ik u weder ontmoeten, het doet mij leed te moeten vrezen: in lang niet; nu, *beter laat dan nooit*, kom dan intusschen aan mijn gemis van uw bijzijn door mij van tijd tot tijd te schrijven, te hulp, en ontvang gunstig de verzekeringen van mijne opregte vriendschap

JULIE VAN L.

X. Brief.
Emilia P. aan Julie van L.

***Utrecht*, 6 Maart 1810.**

Ik hoop dat ik aan uwe verwachting beantwoord en mij van uwe bestorming vrijwaar, lieve JULIE! daar ik u slechts vijf dagen na het onvangen van uwen lieven brief, niettegenstaande mijne waarlijk veelvuldige bezigheden schrijf. Wil in dezen spoed een bewijs vinden van den prijs dien ik op uwe vriendschap stel. Waarlijk welke ook onze omstandigheden of vooruitzigten mogen wezen, men heeft altijd vriendschap noodig, en al is men gelukkig genoeg om oude vriendinnen te hebben, eene nieuwe schaadt geenszins. Evenwel dit beken ik, er bestaan teederer betrekkingen dan die welke ons aan vreemde personen hechten, en deze behooren altijd den voorrang in ons hart te behouden. Gij hebt eene moeder en gij hebt zusters, deze hebben eene bijzondere aanspraak op uwe genegenheid en gij zult het mij, hoop ik, niet ten kwade duiden, noch het als onverschilligheid te uwaarts aanmerken, indien ik zeg: hecht u bovenal aan deze. Er is zoo veel dat vriendschap tusschen twee personen, die elkander niet in den bloede bestaan, kan doen verflaauwen, er kunnen zoo vele omstandigheden geboren

worden die vriendinnen van elkander scheiden, dat wanneer men het geluk heeft van met haar, welke de natuur ons gaf, op eenen aangenamen voet te verkeren, het altijd verkiesselijk is, die boven de anderen te schatten. Zeker, mijne vooruitzigten zijn thans aangenaam, en de toebereidselen welke ik tot het opzetten van een eigen huishouden maken moet, houden mij op eene niet onbelangrijke wijze bezig, schoon de oefening van mijn verstand er niet veel bij wint, want daar ik anders toch altijd gaarne een paar uren op een' dag met lezen besteedde, kan ik thans daartoe bijkans geen kwartier tijd vinden. Hou het mij dan ten beste, dat ik maar zoo slecht en regt voortschrijf, en niet tracht ook door eenige welgepaste spreekwoorden, gelijk gij deedt, mijn opstel te veraangenamen, ik heb waarlijk thans geen' tijd, om lang natedenken, over wat mij niet terstond voor den geest komt. Sedert wij een huis gehuurd hebben, moet ik gedurig het een en ander koopen en bestellen om het tegen den bepaalden tijd gemeubeld en van al het noodige voorzien te krijgen, en alle oogenblikken komt dan deze dan gene leverancier of werkman mij spreken. De menschen, die hunnen tijd noodig hebben, te laten wachten, of weg te zenden en naar willekeur op eenen anderen keer te ontbieden, is iets hetwelk mij altijd als zeer onvoegzaam is onder de oogen gehouden, en waarvan ik ook het verkeerde zeer wel begrijp, maar wil ik niet ontrouw aan mijne grondregels in deze worden, zoo ben ik ook dikwijls verpligt er eigen verkiezing van bezigheden aan op te

offeren, en het is somtijds eerst des avonds, dat ik rustig nederzitten kan. Maar dan komt er veelal de een of ander bij ons theedrinken, of gaan wij uit, wel kan ik dan nog aan eenig handwerk voortgaan, maar gij weet hoe weinig zoo iets vordert, als men gedurig opzien moet, om naar eisch met wie iets tegen ons zegt, te praten. Dan ook wordt er somtijds als er heeren bij zijn, een. partijtje te maken, voorgesteld, en wij vrouwen, schoon wij boven de mans het voorregt hebben van steeds iets te kunnen uitvoeren, mogen ons niet altijd weigerachtig betoonen. - Wat de zamenwoning van KAROLINA, met hare moeder betreft, ik geloof met u, dat het beter is dat die geene plaats hebbe; evenwel Mevr. M. heeft ook hare goede zijde, en dat zij zoo veel mogelijk het gezelschap van hare pas gehuwde dochter zoekt, is haar niet kwalijk te nemen. Lang geheel onafhankelijk geleefd hebbende, moet het natuurlijk gemelde vrouwe vreemd voorkomen, voor anderen eenige inschikkelijkheid te moeten hebben, en daar men altijd het gevoel heeft van met eene zuster openhartig te kunnen omgaan, zoo kan het zeer ligt gebeuren dat er tusschen Mevr. M. en D. eens een woordje valle dat beter niet gesproken ware geweest, maar ik twijfel geenszins of alles zal op den duur en als ieder een meer aan de nieuwe omstandigheden gewend zal wezen, wél en vriendschappelijk gaan. De Heer D. zal zeker het zijne daartoe in ruime mate bijdragen, en de invloed van zoo een uitstekend man als hij, kan niet anders dan

ten goede werken. Mijne schoonzuster thans verlangende dat ik op haar kind passe, terwijl zij zich met eenig huishoudelijk werk moet bezig houden, eindig ik dezen na minzame groete.

EMILIA P.

XI. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

Parijs, 20 Maart 1810.

De toebereidselen tot het huwelijk van de oudste mijner gewezene *élèves* hebben veroorzaakt, liefste EMILIA! dat ik uwen brief van 12 Februarij zoo lang onbeantwoord heb gelaten. Thans is de goede CHARLOTTE met haren echtgenoot naar *Lyon* vertrokken en ik heb weder tijd om mij een weinig met u te onderhouden. Ja zeker blijst het mijn voornemen om met *Gouverneren* uittescheiden, en ik weet nog niet waar, op mij zelve te gaan wonen. Het is evenwel minder gebrek aan lust om mij als naar gewoonte langer bezig te houden, dan de onaangenaamheid welke ik er in zie om eene nieuwe conditie intetreden, waardoor ik het besluit waarvan wij spreken, genomen heb. Ik ben nog gezond, volijverig om nuttig werkzaam te zijn, en zoo zeer als immer instaat, om in den eens gekozenen

loopbaan te volharden, maar de jongste Jufvrouw DELPACH thans twintig jaren oud zijnde, heeft geen gedurig opzigt meer noodig, en hare ouders zijn het met mij eens, dat mijne taak omtrent haar, eigenlijk afgeloopen is. Zal ik nu verzoeken te blijven en als eene overbodige persone in een huis waar men mij niet meer behoeft, geld trekken en niets uitvoeren? dit is beneden mij. Zal ik mij wagen aan het mogelijk ontmoeten van onaangenaamheden in eenig ander huis, aan het niet bevallen aan de ouders van nieuwe kweekelingen, of aan de tegenstribbelingen van meer of min jeugdige *élèves?* hiertoe voel ik op mijne jaren den moed niet. Geenszins is het mijn voornemen eene vadzige rust te gaan smaken, maar ik verbeeld mij, dat ik nuttig en in zekere mate tevens vrij zal kunnen zijn, indien ik eenige uren van den dag voortaan toewijde aan het (met behulp van eene secondante) onderwijzen van een klein getal jonge dames, die te dien einde bij. mij zouden komen, en dagelijks weder te hunnent terugkeeren; zoo iets zou ik te *Parijs* naar alle waarschijnlijkheid wel kunnen vinden, maar ik verlang niet mijne dagen hier te eindigen. Gelijk ik u in het begin van dezen brief zeide, ik ben nog niet bepaald ten opzigte van mijn aanstaand verblijf, maar denk niet in *Frankrijk* mij voor vast neder te zetten. *Zwitserland* komt mij altijd het eerst in de gedachte, omdat het mijn Vaderland is; dan, gij weet wat er mij laatst tegen stond, en gij begrijpt wat ik daar altijd missen zou. *Holland* zou mij

om uwen wil aangenaam wezen, maar eensdeels is het daar zeer duur wonen, en anderdeels zou, geloof ik, het klimaat mij niet bevallen en het land op zich zelve (mag ik dit zeggen) niet fraai genoeg zijn. Misschien denk ik wat Romanesk in dit opzigt, maar ik beken dat ik mij altijd beloofd heb, om wanneer ik eenmaal een plekje van den aardbol tot mijne vaste woonplaats kiezen kon, dit zoodanig uit te zoeken dat er het meest mogelijk gemak en uitwendig schoon in vereenigd ware. Mij dunkt, eene fraaije landouw en een welgeschikt huis, zijn geene onbeduidende bijdragen tot het leiden van een aangenaam leven; inzonderheid wanneer onze jaren zoodanig geklommen zijn, dat het gedurig uitgaan lastig valt, is het van belang dat wat ons omringt en wij dagelijks zien, een vrolijk aanschijn hebbe, want toch, dergelijke voorwerpen werken wel degelijk op onze doorgaande stemming, ten minste op de mijne, en ik heb mij nooit kunnen vereenigen met die lieden welke beweerden dat onze ziel sterk genoeg was om door den indruk van uitwendige levenlooze dingen, ten goede noch ten kwade geschokt te worden. Het uitwendige nu eens daar latende, word ik aangetrokken door u ter eene, en door LOUISE BORLET ter andere zijde, en dit heeft mij wel eens doen denken aan het zoeken van eene woonplaats eenigzins tusschen u beide in, bij voorbeeld in *Braband* of een weinig zuidelijke op. Van tijd tot tijd tracht ik berigten in te winnen aangaande eene of andere plaats, en meen mijn besluit

ingevolge de omstandigheden en hetgeen mij ter ooren zal komen, te regelen. Zoodra ik iets bepaald heb, meld ik het u.

Weldra, denk ik, zal uw stand in de wereld, schoon op eene geheel andere wijze dan de mijne, veranderen? Schrijf mij toch eens wanneer gij den geduldigen IJ. uwe hand meent te schenken, ik verlang naar het tijdstip waarin ik u als de echtgenoote van dien braven man zal kunnen begroeten, en op eene meer stellige wijze dat geluk toewenschen, hetwelk ik ook eens gesmaakt heb. O moogt gij langer dan ik, aan de hand van eenen geliefden echtgenoot den levensweg bewandelen! dit en alles goeds bidt steeds voor u van den hemel af

Uwe altijd hartelijk liefhebbende

Wed. R.

Hier hield EMILIA stil. ‘Ik moet uitscheiden,’ zeide zij. ‘De laatste brieven, hebben herinneringen bij mij opgewekt, welke ik niet gaarne verder wil verlevendigen door het lezen van de nu onmiddellijk volgenden. Zij behelzen meestal bijzonderheden op den toon der vreugde geschreven, dan volgen de betuigingen van het leedwezen mijner vriendinnen over den slag die al mijne hoop vernietigde! Gij weet het, mijn vriend IJ. bezweek onder de hevigheid zijner ziekte, zes dagen vóór den dag tot onze aanteekening uitgekozen; hij, bezweek als een slagtoffer zijner menschlievend-

heid en pligtsbetrachting, ten minste het staat bij mij nog altijd vast, dat hij zich door het trouwhartig bezoeken van de soldaten in de hospitalen, zijne dodelijke krankte op den hals gehaald heeft. Op den 10 Mei mijn' verjaardag, zoude ik mijne hand aan mijn' dierbaren vriend geschonken hebben, en op dien dag was reeds zijn lijk ter aarde besteld, en bleef mij van hem niets dan de herinnering over. Ach KAROLINE gij weet het, ik heb mij niet zoo geheel aan mijne droefheid overgegeven om tot alle werkzaamheid onbekwaam te wezen, ik heb in die dagen uwen lieven brief, dien van JULIE, en dien welken Mevr. R. mij schreef, beantwoord, ik weet nog zeer wel wat mij geschreven werd, en wat ik schreef, maar dit alles over te lezen. O! verg het niet van mij!' - 'Geenszins,' antwoordde KAROLINA, 'vooreerst verlang ik niet dat gij uwe droevige aandoeningen weder opwekt, en ten andere is al het toen voorgevallene mij nog zoo klaar voor den geest, dat ik niet noodig heb dat het mij door het lezen der brieven herinnerd worde. Laat ons dan morgen beginnen waar gij het goed vinden zult, en sla alles over wat u of mij onaangename zaken zou kunnen te binnen brengen.' - 'Dit geheel te doen,' hernam EMILIA, 'zou niet wel mogelijk zijn, of het geschiedkundige van ons leven zou er te veel bij lijden, want der menschen leven op de wereld is, dit zien wij reeds uit het aanvankelijk volvoeren van ons plan, zulk een mengsel van vreugd

en leed, dat men aan de eerste niet denken kan zonder dat het laatste mede ten tooneele verschijnt. Maar schoon het wel degelijk eenig nut hebben moet, ons leven met al deszelfs afwisselingen nategaan, wijl wij zoodoende aan de eene zijde met verbazing zullen bemerken hoe veel goed wij niettegenstaande alle wederwaardigheden nog overhouden, en aan den anderen kant, hoe wel de wederwaardigheden geschikt zijn om ons los van het ondermaansche te maken, en ons naar eenen staat van bestendig heil met een reikhalzend verlangen te doen uitzien, behoeven wij ons niet noodeloos en met opzet, bij het meest bedroevende optehouden, te meer wijl dit laatste altijd onuitwischbare indrukken in het geheugen achterlaat.'

De tehuiskomst van KAROLINA'S echtgenoot, bevestigde de vriendinnen in haar besluit, en gaf nu eene vrolijkere wending aan het gesprek.

TWEEDE AVOND.

EMILIA en Mevr. VAN L. weder zamen gezeten zijnde, werd de bezigheid die den vorigen avond afgebroken was, hervat. Eerstgenoemde vond onder hare papieren een' brief van den Heer D. aan

haren broeder WILLEM P. ‘Wel nu zie eens,’ zeide zij, ‘dezen brief meende ik sinds, lang aan WILLEM terug gegeven te hebben, ik zal dien dan nu buiten het paket laten, om hem den eigenaar ter hand te stellen, maar u toch den inhoud mededeelen, als zijnde een verhaal van het toen gebeurde, hetwelk zulk een' schrikkelijken invloed op den toestand van ons Vaderland had. De Heer D. was te *Overveen* gelogeerd en zond het navolgende berigt aan mijnen broeder, welke het, om deszelfs belangrijkheid, aan mij stuurde, daar ik, gelijk gij weet, te *Voorburg* bij mijn' oom en tante eenigen tijd doorbragt.’

XII. Brief.
De heer D. aan den heer Willem P.

Overveen, 3 Julij 1810.

Wel-Ed. Geb. Heer.

Daar ik, door eene ligte ongesteldheid van mijne huisvrouw, om haar te believen, mij niet van hier kan verwijderen, schoon ik brandend nieuwsgierig, anders gaarne eens te *Amsterdam* zou zijn komen

hooren hoe toch de zaken staan, heb ik gemeend mijne stoute schoenen te mogen aantrekken en u te verzoeken mij toch eens ware berigten te doen toekomen. Ik zeg ware, om dat men op de Couranten zoo weinig aan kan, en ik zoo onuitsprekelijk verlangend ben, te weten, hoe men toch in de hoofdstad over den vreemden stand van zaken denkt. Wilt gij dat ik uwen lust tot mededeeling van het geen gij weet, opwekke door een verhaal van wat tot mijne kennis is gekomen, zoo lees het volgende. In het laatst der pas verstrekene maand, zag men in en om *Haarlem* eene menigte Franschen aankomen, die bij de burgers ingekwartierd werden, zonder dat iemand begreep waartoe zulk een onverwacht bezoek dienen moest. Den 30 Junij zag men Koning LODEWYK nog, als naar gewoonte te midden van zijnen Hofstoet; maar in den daar op volgenden nacht, verliet hij stillekens zijn Paleis (het Pavilloen), werd door een paar Heeren over de droge sloot welke zijn' nieuw aangelegden tuin, eertijds de baan, omgeeft, naar den kant van de kleine Houtweg geholpen, beklom een huurrijtuig dat op hem wachtte, en verdween. Gij begrijpt welk eene verbazing de tijding van dit ongehoorde voorval bij een ieder die er van onderrigt werd, den dag daaraan verwekte, en hoe uiteenloopend het oordeel van dezen en genen was, over den Vorst die op zulk eene vreemde wijze zijne biezen pakte, en het door hem verlaten volk aan de willekeur van zijnen verschrikkelijken broeder overliet.

Allengskens vond men in de nieuwspapieren zijn vaarwel en zijne beschikkingen, gij kent deze, maar nu vraag ik: hoe zijn de gemoederen in *Amsterdam* gestemd? Weet men ook waar LODEWYK naar toe is? Heeft men ook berigten uit *Frankrijk* die ons eenige opheldering omtrend NAPOLEON'S oogmerken ten opzigte van *Holland* geven? Help mij zoo mogelijk uit den droom. Zullen wij nu complimenten moeten gaan maken voor den jongen Hertog van *Berg* en als regentesse eerbiedigen eene vrouw, die zich tot nog toe nimmer met eenig Staatsbestuur bemoeit heeft? Waarlijk er is veel te wachten van zulk eene regering over een' staat, waarvan de teugels door een' daartoe beroepenen man, niet in handen hebben kunnen gehouden worden! Of zullen wij door het Fransche rijk ingeslokt, als een wingewest door NAPOLEON aangemerkt worden, en onder zijn onmiddellijk beheer moeten staan? Dan, o dan weet ik niet wat er van ons zal worden, dan vrees ik voor tiereering, voor conscriptie, voor al de onheilen die LODEWYK nog afgewend of tegen gehouden heeft. Mogelijk zie ik de zaken te donker in, mogelijk spruit er juist goed voort, uit wat mij zoo verwart en zoo onheilspellend voorkomt. De Hemel geve het! De goede Hemel die ons zulk een schoon jaargetijde schenkt, en zoo veel heerlijks in de natuur te beschouwen geeft. Ik klim dikwijls des avonds op de duinen, en verlustig mij in al het fraaije dat mij omringt, maar dan zie ik de zon ondergaan, en ik denk: ach zoo

gaat ook het geluk van mijn Vaderland onder! Ik durf het naauwelijks bekennen, maar als zulke gedachten in mij oprijzen, voel ik een' traan langs mijne kaken biggelen. Dan genoeg. Voldoe aan mijn verzoek, hou mijne vrijpostigheid ten beste, en wees verzekerd van de opregte achting welke u toedraagt

Uw DW. Dienaar en Vriend

D.

XIII. Brief.
De heer Willem P. aan Emilia P.

Utrecht, 23 Julij 1810.

Lieve Zuster!

Met een bloedend hart moet ik u het overlijden van mijn lief, aanvallig kindje aankondigen. Sedert derzelver zware ziekte van verleden voorjaar zwak gebleven, heeft het aan de hevige aanvallen der verschrikkelijke kinkhoest niet kunnen wederstaan, en is gisteren avond daaronder bezweken. Mijne CHRISTINE die met de teederste moederlijke zorgvuldigheid onze lieveling dag en nacht opgepast heeft, is

troosteloos, en ik ben zelf te diep bedroefd om haar iets te zeggen dat tot hare opbeuring veel baten kan. Waarlijk, ik gevoel dat in oogenblikken zoo als deze voor ons zijn, er niets beter is dan in den Godsdienst onze toevlugt te zoeken en vast te houden aan de overtuiging dat het Opperwezen nooit eenig menschelijk wezen eenigermate ontijdig uit dit leven wegneemt; ééns zullen wij geloof ik klaarder inzien waarom de een zoo vroeg, de ander zoo laat eerst, van deze aarde scheiden moet, thans belemmert ons dit, maar wij behooren Gode te zwijgen. Ach! zeker is mijn lieve kind voor vele rampen beveiligd geworden; ons leven op deze aarde is zoo doormengd met allerlei smartelijke gewaarwordingen, dat als men het wél inziet, het de moeite niet waardig is te wenschen dat het lang gerekt worde. Wie vroeg sterft is gelukkig. Thans ten minste ziet alles er zoo treurig uit, en zijn de vooruitzigten zoo zwart, dat men met reden niet wenschen kan, lang getuigen van de beroeringen der wereld te blijven. Het is mij regt lief dat ik u aangeraden heb in tijds uw Hollands goed te verkoopen, zoo als ik voor mij zelven en voor FREDRIK ook heb gedaan, maar kon ik met het doorstaan der schade welke ik anders zou geleden hebben, mijn kind terug koopen, hoe gaarne zou ik zulks niet doen! Ach, lieve zuster! gij zoudt ook wel iets tot het herkrijgen van een thans voor u verloren voorwerp willen opofferen - dan wij beide weten dat zulks onmogelijk is! Ik had u misschien niet moeten schrijven zoo als ik

deed, maar ik moest eens een' vrijen loop aan mijne gevoelens laten. Bij mijne vrouw bedwing ik mij om haar niet nog bedroefder te maken dan zij reeds is, vergeef het mij dus, dat ik mijn hart in uwen zusterlijken boezem heb uitgeschud. Vaarwel, maak aan oom en tante uit mijnen naam het mij overgekomen onheil bekend, en wees steeds verzekerd van mijne hartelijke toegenegenheid.

Uw liefhebbende broeder

WILLEM P.

XIV. Brief.
Emilia P. aan den heer Willem P.

Voorburg, 24 Julij 1810.

Hoe hartelijk ik deel, lieve broeder, in het leed hetwelk u en uwe huisvrouw getroffen heeft, zal ik wel niet noodig hebben u met breeden omslag van woorden te kennen te geven. Ach! hoe oud of hoe jong het voorwerp onzer teederheid ook zij, wanneer het van ons afgescheurd wordt, deszelfs verlies maakt in ons hart eene wonde die niet ligt weder te genezen is. Had niet de goede Voorzienigheid aan den tijd de magt gegeven om het

grievendst leed te doen bedaren, bleven wij altoos even levendig gevoelen wat ons eens getroffen heeft, het leven zou waarlijk geen leven, maar eene onlijdelijke verlenging en verzwaring van smarte wezen. En toch hoe wonderbaar is deze magt des tijds! Het verlies blijft hetzelfde, de omstandigheden die bij het sterven plaats hadden, kunnen wij ons steeds duidelijk voor den geest halen, en na verloop van eenige jaren is het ons mogelijk met zekere kalmte te denken aan, en te spreken over, hetgeen ons eertijds in tranen deed wegsmelten! Wat zal ik thans zeggen om u te troosten? hebt gij niet reeds uwe toevlugt genomen tot wat het beste is, tot den Godsdienst, en in de overtuiging dat het Opperwezen nooit iets te vroeg of te laat doet gebeuren, die gelatenheid gevonden welke den Christen betaamt? Ook voor mij, lieve broeder, zijn de gevoelens welke gij in uwen brief aan den dag legt, heilzaam geweest. Ik beken het, ik heb mij misschien wel eens aan murmurering schuldig gemaakt, door stilzwijgend als het ware te vragen: ‘Waarom toch moet die en die en gene personen, die van geen het minste nut op aarde zijn, ja soms hunzelven en anderen tot last blijven leven, stok oud worden? terwijl een man wiens studie was zijne kunde tot bijstand zijner lijdende broederen te besteden, die onvermoeid zijne kennis poogde te volmaken, en die aan anderen mede te deelen, in de kracht zijn's levens dit tooneel zijner werkzaamheden moest verlaten? Hij viel een slagtoffer

van zijne vlijt. Moest dan die vlijt gestraft worden? Of had ik ook straf noodig, ik die mijn' vriend, mijn' aanstaanden echtgenoot moest missen? Ach! ware ik, in dat geval, liever dan hij gestorven, aan mij zou de maatschappij veel minder verloren hebben dan aan hem!' - Geloof mij WILLEM, thans laak ik die gedachten, ik begrijp niet hoe zij immer in mij opgekomen zijn, want mag ik het zeggen, zij zijn zulke als niet met mijne gewone stemming noch met mijne overtuiging dat alles *goed* is, overeenkomen, maar zij hebben mij op nieuw getoond hoe zwak de mensch is, zelfs wie zich het sterkste waant, als hemzelven treft wat hij meermalen aan anderen heeft zien te beurt vallen, zonder dan hunne zwakheid wel te kunnen begrijpen, en die afkeurende met minder inschikkelijkheid dan hij thans voor zichzelven verlangt! O laat ons beide vasthouden aan de overtuiging dat wij alle, slechte beoordeelaars zijn van de wegen Gods, dat wij niet weten welke onze persoonlijke of anderer nuttigheid als leden der maatschappij is, of nog eens worden kan, noch van hoe weinig nut zij die wij betreuren waren of zouden geworden zijn, en dat de dood geen eigenlijk gezegde straf is, maar een overgang tot een beter leven. Mijn vriend en uw kind slapen, of genieten reeds, hetzij geluk, hetzij meer rust dan hen deze aard kon bieden. Laat ons dan zwijgen in God's wil! Iets toch misschien kan ik u tot opbeuring zeggen, het is mogelijk dat gij eens weêr een eigen

kind omholst, ik daarentegen.... maar neen, dat uwe zuster ongelukkiger is dan gij zijt, kan geen troost voor u wezen, en ik wil geenszins trachten u met drogredenen te paaijen, of u te doen vermoeden dat ik niet nog tranen over hebben zou voor uw of anderer leed! - Wat is er niet sinds een weinig meer dan één jaar tijds, al droevigs voor ons en rondom ons gebeurd! Met vaders dood begon eene rei van verliezen die ons persoonlijk troffen, en bijkans toen ook, eene nieuwe opvolging van rampen voor ons land, onder welke wij en al deszelfs bewoners lijden! Onder het getal der door de tiercering zwaar gedrukten zijn tot mijn leedwezen oom en tante, die mij zoo vriendelijk onthaald hebben, terwijl ik hun in mijne tegenwoordige gemoedsgesteldheid in geenen deele eene aangename gezellinne kon zijn. Zij zullen zich zeer moeten verminderen, en spreken van hun rijtuig en buitenplaats weg te doen. Had mijn vader dit alles beleefd, wie weet of hij niet besloten zou hebben dit land te verlaten, maar waarheen? Overal wordt gekrijgd, overal heeft men leed en smart te wachten, indien men niet de zee wil oversteken en het gelukkig *Engeland* gaan bewonen, maar daar te komen is ook bijna niet mogelijk, er is dus niet veel anders op dan dezen tijd als een' tijd van beproeving aan te merken en stillekens te dragen wat ons opgelegd wordt, hopende en biddende dat God ons eens uitkomst schen-

ke. - Vaarwel lieve broeder! zeg aan uwe CHRISTINE hoe zeer ik in hare droefheid deel, en geloof mij steeds van beide te zijn de hartelijk liefhebbende zuster

EMILIA P.

XV. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Utrecht, 14 September 1810.

Waarde Vriendin!

Om mijne droefheid een weinig te verzetten, werd ik kort na het overlijden van mijnen dierbaren IJ. door mijn' oom en tante genoodigd den zomer met hen op hun buitenverblijf te *Voorburg* te komen doorbrengen. Op hoop van door het zien van nieuwe voorwerpen, vooral van die welke mij de natuur in het schoone jaargetijde zou aanbieden, eenige afleiding van sombere gedachten en verzachting van mijne grievende smart te zullen vinden, nam ik het aanbod aan, met voorbehouding van de vrijheid om dikwijls alleen op mijne kamer te mogen blijven, niet meer in gezelschap te behoeven te ver-

schijnen, dan ik met mijne gemoedsgesteldheid bestaanbaar vinden zou, en mij te kunnen verschoonen van het mede uitgaan of bezoeken afleggen. ‘Indien dit alles (schreef ik aan mijne tante) u niet hinderlijk wezen zal, indien gij mij wilt beloven u niet om mij te zullen *géneren*, en indien het bijzijn van eene persone die niets tot het algemeen genoegen van uwen huisselijken kring zal kunnen bijdragen, u niet lastig zou vallen, zoo kom ik gaarne.’ Het antwoord hetwelk ik ontving, mij allezins welgevallig zijnde, ben ik gegaan, en heb mij in alle opzigten goed bij dat besluit gevonden. Ik ben vrij geweest, en het is mij niet toegeschenen dat ik eenige belemmering aan het gezin te wege bragt. Waarlijk, oom en tante hebben zich met opzigt tot mij, regt verdienstelijk gemaakt. Vrolijke gasten mogen in een vergenoegd huisgezin steeds welkom zijn, treurige maken er meestal eene averegtsche figuur, en worden, met reden, zeer zelden aangezocht. Ik ben echter aangezocht geweest, en nooit heeft iemand mij eenigzins doen bemerken dat mijn bijzijn tot last was, integendeel, alles is steeds gedaan om mij deelneming te toonen, en mijn leed te verzachten. Ik ben mijnen hoogsten dank aan mijne vriendelijke gastheeren schuldig, en gevoel mij aan hen bij uitstek veel verpligt. Maar er is een tijd van gaan gelijk er een van komen is; na een verblijf van drie maanden, heb ik gemeend dat de bescheidenheid vereischte dat ik vertrok, en zoo ben ik in het laatst der vori-

ge maand, herwaarts teruggekeerd. Pijnlijk viel mij de intrede, en is mij het verblijf in dit huis, hetwelk ik een paar malen met mijn' vriend IJ. bezocht, hetwelk ik met hem had gehoopt te bewonen, en waar ik, thans alleen, gebruik maak van het huisraad door ons beiden gekocht en tot ons beider gerijf bestemd! Gaarne zoude ik ergens anders zijn gaan wonen, maar dit huis was nu eens gehuurd, tapijten en gordijnen waren op de benoodigde maten gemaakt, mij dacht, het zoude al te zwak en te onredelijk geweest zijn, het geld aan dat alles besteed als het ware weg te gooijen, en mij niet te verzetten tegen indrukken van uitwendige voorwerpen, met of zonder dewelke mijne smart toch dezelfde blijven moet! Ik ben dan terstond na mijne terugkomst aan het schikken en beredden van het huisselijke werk gegaan, en heb mij veelal des avonds bezig gehouden met het nazien en zamenbinden van oude papieren en brieven, welke sedert mijn vertrek van *Zeist* bij elkander in een kistje gelegen hadden. Onder de laatste viel er mij een in handen aan welken ik in lang niet gedacht had, het was die, welken mijn vader mij op zijn sterfbed gaf, en welken ik toen beloofde niet te zullen openen, 't en zij ik weduwe mogt worden van den Heer IJ. Ik schrikte toen ik hem zag. Ik wilde hem openen, maar terstond viel mij de gedachte in: Gij zijt geene weduwe, gij hebt belooft den inhoud dezes niet te lezen, 't en zij, gij uwen echtgenoot zoudt overleven. IJ. is mijn echtgenoot nooit geweest - dus ik mag het

zegel niet losbreken. De brief viel mij uit de handen en ik bleef in gepeins. ‘Moet ik letterlijk volgen wat ik beloofd heb,’ zoo sprak ik tot mij zelve, ‘schoon ik mij in een geval bevinde hetwelk mijn Vader niet heeft voorzien, en dus altijd verstoken blijven van den inhoud te kennen eens geschrifts hetwelk toch zeker iets belangrijks voor mij bevat? Of moet ik mij nu van mijne belofte ontslagen rekenen, wijl de persoon vóór wiens overlijden ik niet lezen mogt, gestorven is, en zóó kennis nemen van iets dat toch zeker niet onontbeerlijk voor mijn welzijn is, wijl mijn vader gewaagd heeft dat ik het nooit zou weten, want al ware ik, met IJ. gehuwd zijnde, op het oogenblik geweest van den geest te geven, zou ik toch den brief niet geopend hebben; zeer ligt had ik dus jaren kunnen leven, en sterven zonder dat mij het geheim bekend wierde. Dan, waarom schreef mijn vader, indien het van geen belang voor mij was dat ik laze? Verzuim ik misschien eene gelegenheid om iets goeds te kunnen doen indien ik mij door eene te ver gedrevene naauwgezetheid laat afschrikken? Maar heeft hier overdrevene naauwgezetheid plaats? heb ik niet belooft dezen niet te openen 't en zij ik van den Heer IJ. mijn' (toen) aanstaanden echtgenoot weduvve wezen mogt? en zou ik, door mijne belofte niet stiptelijk naar te komen, niet zaken kunnen ontdekken die mij in mijne tegenwoordige omstandigheden grootelijks zouden belemmeren, of in

nieuwe verlegenheid doen geraken?' Hier legde ik den reeds wederom opgenomenen brief nogmaals ter zijde. Gevaarlijker toch, kwam mij het kennen dan het onkundig blijven, in dit geval nu voor. 'Eens gelezen,' dacht ik, 'is alles gedaan, en zal ik mij misschien van ontrouwheid beschuldigen, en mij over mijne nieuwsgierigheid groot verwijtingen doen. Niet lezende, blijf ik onschuldig zelfs al wierd er op die wijze iets verzuimd. Thans ten minste wil ik den brief laten zoo als hij is. Indien ik in vervolg van tijd anders over de zaak mogt denken, kan ik anders handelen. Openen en lezen kan ik altijd, weder vergeten wat eens gelezen zou zijn, ware niet mogelijk.' - Ik ging voort met mijne andere papieren te schikken, dan, gedurig werden mijne gedachten weder door het geheimzinnig geschrift afgetrokken, zelfs nog eenige volgende dagen lang, overlegde ik gedurig bij mij zelve of ik lezen moest of niet. Eindelijk heden weder met dezelfde besluiteloosheid ontwakende, was ik wrevelig over zulk eene aarzeling, en bedacht om een kort en goed einde aan dezelve te maken, wat ik nu ter uitvoer breng. Ik zend u, mijne waarde! den brief, zoo als ik dien uit mijn's Vader's hand ontving. Merk het aan als een bewijs van het onbepaald vertrouwen hetwelk ik in u stel, dat ik u zeg: handel er mede zoo als gij begrijpen zult, het beste te wezen, laat hem gesloten of lees hem, zeg mij (in het laatste geval) wat er in staat, of zeg het mij niet, al

naarmate gij zulks goed zult vinden; gij hebt nietS beloofd en zijt dus vrij tot handelen, maar hou steeds in het oog wat ik beloofd heb, en handel ingevolge van het meer of min verpligtende hetwelk gij in die belofte en in den tegenwoordigen staat van zaken vinden zult. Meer voeg ik hier thans niet bij, dan de, misschien mag ik wel zeggen, overtollige verzekering van mijne hoogachting en opregte vriendschap.

Uwe EMILIA P.

XVI. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 28 September 1810.

Was ik met reden bedroeft, lieve EMILIA! toen ik door de schurkerij van PENNEMAN, van een groot gedeelte van mijn anders te verwachten vermogen beroofd werd, en mijne vooruitzigten daardoor beneveld zag, met meer reden misschien ben ik thans ter neêrgeslagen, daar mijn man ingevolge de nieuwe beschikkingen van onzen tegenwoordigen regeerder NAPOLÉON, zijn ambt kwijt raakt. Op een inkomen van vijf duizend gulden er 2000 te moeten

missen, is nog erger dan getierceerd te worden. O! had ik dit kunnen voorzien toen ik zoo blijmoedig mijn's oom's aanbod aannam, en mijne hand aan mijnen FERDINAND schonk, ik ware geloof ik nog terug getreden. Thans zie ik de toekomst niet zonder bekommering in; hoe bekrompen zullen wij moeten leven! Ik kan niet verwachten dat oom D. nog meer voor ons doen zal dan hij tot nog toe deed, hij zelf lijdt door de tiercering, en draagt tot het onderhoud mijner moeder bij! Wij zullen, vrees ik, zelfs in dit kleine huisje niet kunnen blijven wonen, en hoe ik het in een nog kleiner met het kind hetwelk ik, gelijk gij weet, dagelijks wacht, stellen zal, begrijp ik maar half. Mijn goede man treurt, doch poogt mij zijnen kommer te verhelen, evenwel hoor ik hem zuchten en somtijds uitroepen: ‘Wat zal ik aanvangen, lieve KAROLINA! om u een beter lot te bezorgen, wat zal ik doen, wanneer ik geene gezette bezigheid meer hebben zal?’ Dan is het mijne beurt om hem moed in te spreken, maar dat gaat slecht, daar ik zelve moedeloos ben. Vergeef mij dat ik u in zulk eene gemoedsgesteldheid schrijf, en u dus aanzoek om bij uw eigen leed, het gevoel van mijnen druk eensdeels te voegen, maar ik ben nog te zeer gewoon u van hetgeen mij overkomt te onderrigten, en in u eene meewarige raadgeefster te vinden, om mij dezen troost te ontzeggen. Schrijf mij eens, gij hebt mij zoo dikwijls opgebeurd, dat ik hoop dat gij nog-

maals iets zult kunnen vinden, hetwelk tot bemoediging strekken kan van

Uwe liefhebbende Vriendin

KAROLINA VAN L.

XVII. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

Parijs, 1 October 1810.

Zoo ras, waarde EMILIA! ik uwen brief van 14 September gelezen en den ingeslotenen gezien had, werd op mij de besluiteloosheid door welke gij zijt geslingerd geweest, overgebragt. In der daad, zoo ver ik mij herinner, hebt gij mij nooit meer vcrlegen gemaakt omtrent hetgeen ik behoorde te doen, dan in het geval waarvan de rede is. Ik begrijp uwe aarzeling volkomen, ik begrijp dat gij u door uwe belofte hebt verhinderd gevonden om het zegel los te breken, en ware ik bij u geweest en hadt gij mij gevraagd: ‘Wat moet ik doen?’ ik zou geloof ik gezegd hebben: ‘niet lezen.’ Mijne bedenkingen waren eenigzins anders dan de uwe. Ik

stelde mij eerst de vraag voor: wat wel de bedoeling van den Heer P. kon geweest zijn, met het opleggen van de bewuste voorwaarde? ‘Dat EMILIA’ (dit was mijn antwoord), ‘indien ooit hare verbindtenis met den Heer IJ. ophield, iets vername hetwelk zij staande die verbindtenis niet weten moest, of ten minste niet behoefde te weten.’ Nu vraagde ik verder. ‘Kon die verbindtenis alleen door den dood van den Heer IJ. na zijn huwelijk komen op te houden?’ Het antwoord was. ‘Helaas neen, zulks heeft ons eene droevige ondervinding geleerd, maar de Heer P. heeft dat geval niet voorzien. EMILIA weder aan haar zelve overgelaten zijnde, heeft hij gewild dat zij kennis name van iets hetwelk zoo lang zij in den echten staat voortleefde van geen belang voor haar was, te weten. Thans is EMILIA vrij, even zeer als zij het als Weduwe zou geweest zijn. Misschien heeft zij dan noodig te weten wat haar vader in zulk een geval tot hare kennis bestemd had.’ Toen ik zoo ver met mijne stilzwijgende redenering gekomen was, nam ik vóór met de uiterste omzigtigheid te werk te gaan, en niets overhaast te doen. Ik legde dan den brief gesloten weg, en dacht dagelijks bij tusschenpozen over de zaak na. Altijd kwam mijne overtuiging op het zelfde uit, namelijk altijd begreep ik dat gij thans, schoon letterlijk geene Weduwe zijnde, u in dien staat bevondt aan welken uw vader gedacht had, als geschikt zijnde voor uwe kennisneming van zijn ge-

schrift. Evenwel als mij dan weder uwe belofte in het geheugen kwam, te gelijk met uwen billijken wederzin om die maar eenigzins niet naar te komen, wederbield ik mijne hand zoo dikwijls ik u schrijven wilde: gij moogt den brief lezen. Eindelijk scheen het mij toe, dat het zeer nuttig wezen kon indien eene derde persone door geene belofte gebonden, wiste wat het geschrift inhield, op dat er niets verzuimd wierde van hetgeen de heer P. mogelijk verlangde dat, in het door hem opgegevene geval, geschiede, of niets door onkunde van zijn verlangen, tegen hetzelve mogt gedaan worden. Daar gij mij de vrijheid liet om te onderzoeken wat het geschrift behelst, besloot ik dan eindelijk het te openen; dan, niet eer ik nogmaals eenigen tijd had laten verloopen, niet dan na dat ik de zaak nog meermalen rijpelijk had overdacht, brak ik het zegel los. Ik las.... O lieve EMILIA! hoe zegende ik niet uwe omzigtigheid en mijn besluit toen ik gelezen had! De eerste omdat gij geschokt en gegriefd zoudt zijn geweest, indien gij uwer nieuwsgierigheid hadt bot gevierd, het andere omdat het bleek nookzakelijk te zijn geweest, dat iemand wiste wat de brief behelst. Uw vader heeft zich in zijn geschrift onder een schooner daglicht dan immer aan mijn oog vertoond, zijne liefde voor u, en zijne wijsheid in het opleggen van de belemmerende voorwaarde, zijn mij op het klaarste gebleken. Tot uwe rust, tot uw geluk, is het noodzakelijk dat gij onkundig van het geschrevene blijft, dit zijnde, kunt gij gerustelijk

voortleven, en doen wat u behaagt, er is geene reden om eenig verzuim te duchten, uw geheele leven kan afloopen zonder dat gij noodig hebt het geheim te ontdekken, één tijdstip evenwel kan er geboren worden in hetwelk gij het zoudt moeten kennen, ik weet nu welk dat tijdstip is, indien het zich daarstelt terwijl ik nog leef, zal ik u den brief ter lezing zenden, maar tot zoolang bewaar ik dien indien gij het gedoogt; sterf ik, zoo zal men uwes vaders brief, weder toegezegeld in een' gesloten omslag aan uw adres nevens mijn' uitersten wil vinden. In dien omslag, heb ik geschreven wat ik u raad te doen, en ik ben overtuigd dat mijne EMILIA mijnen raad opvolgen zal. Het kan niet missen of ik maak uwe nieuwsgierigheid dubbeld gaande door mijne wijze van schrijven over de bewuste zaak, maar in waarheid ik kan in gemoede niet anders doen.Wilt gij evenwel den brief terug hebben, ik zal u dien zenden, maar mijns inziens doet gij beter wanneer gij hem mij laat, eensdeels wijl gij zoodoende niet in de verzoeking komen kunt, van hem eens intezien, want wie is tegen verzoekingen altijd bestand? anderdeels om dat gij zóó het gevaar ontwijkt, dat hij in geval van uw overlijden (waarvoor trouwens de hemel ons nog lang behoede, maar hetgene toch mogelijk is) in handen van iemand uwer naastbestaanden viele, en de inhoud is van zulk een' aard dat dezelve aan niemand van uwe maagschap mag bekend gemaakt worden.

Mijne plans voor de toekomst zijn nu gemaakt.

In de nabijheid van *Brussel* heb ik een' tuin met een vrij ruim woonhuis gekocht, daar ga ik mij, bij leven en welzijn, met aanstaanden November nederzetten; een ouderloos jong meisje welker moeder eene groote vriendin van mij hier te *Parijs* geweest is, en die gaarne tot Gouvernante wenschte opgeleid te worden, zal mij derwaarts vergezellen. Mijn plan is haar te onderwijzen en te trachten allengskens eenige kostgangers te bekomen, gelijk ik meen u reeds te hebben gemeld; dan, door hetgeen ik gedurende de lange uitoefening van mijn beroep overgewonnen heb, gevoegd bij hetgeen mij door den Heer DELPACH bij mijn vertrek is toegelegd, ben ik in staat om fatsoenlijk te leven, zonder dat ik mij behoef te overhaasten in het zoeken van nieuwe voordeel aanbrengende bezigheden. Wildet gij, lieve EMILIA mij in den aanstaanden zomer eens komen bezoeken? Ik behoef u niet te zeggen hoe aangenaam mij dit wezen zou. Zijn er drangredenen noodig om u overtehalen tot het doen van dien uitstap? Vele kan ik er aanvoeren. Gij woont alleen, zoo geheel anders dan gij hadt gemeend te zullen doen. Uw broeder WILLEM en zijne echtgenoote, noch KAROLINA hebben u onmiddellijk noodig (verschoon mijne openhartigheid) zoo ver ik weet is er thans niet een pligt die u aan huis zou verbinden. Vrolijkheid zoekt gij niet, maar opgeruimdheid zelfs, kunt gij thans kwalijk in *Holland* vinden. Eigenlijke vrolijkheid bied ik u bij mij niet aan, maar opgeruimdheid zult gij, meen ik

in mijne woning kunnen vinden, en misschien zal ik tot uwe opbeuring eenigzins kunnen behulpzaam zijn. Bij ons laatste afscheid meenden wij ons nimmer weder te zullen ontmoeten, nu hangt het maar van u af, en wij brengen nogmaals te zamen zoo lang gij het verkiest, de dagen door. Voor mij heeft dit denkbeeld iets zeer aanlokkelijks, mag ik mij niet vleijen dat het voor u ook eenige behagelijkheid hebben zal? Antwoord mij spoedig, ik verlang te weten of ik bij mijne thans genoegelijke vooruitzigten, dat mag voegen hetwelk mij boven al verblijden zou. Ik ben als altijd

Uwe hartelijk liefhebbende

Wed. R.

XVIII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Utrecht, 9 October 1810.

Welk genoegen, mijne waarde! kunt gij u beloven van het bijzijn eener droefgeestige persone gelijk ik ben? Ach! gij zult in mij uwe oude EMILIA niet herkennen. Gebogen onder leed van allerlei

aard, wandel ik treurig rond, het is of mijne ziel hare veerkracht verloren heeft, mij dunkt ik ben een ander mensch dan voorheen. Toen beurde ik mijzelve op, ik zag altijd beterschap in de toekomst, thans schijnt mij alles duister rondom, en voor mij uit. Wat ik eertijds philosophie in mij dacht te wezen, en zóó met welgevallen gevoelde, vind ik thans eene nietsbeduidende kalmte in weinig beteekenende tegenheden. Immers wat waren mijne redenen tot bedruktheid? behalve het mislukken mijner eerste wenschen (eene smart die mij in mijne vroege jeugd overkwam, en welker indrukken ik dus met al mijne jeugdige kracht kon bestrijden) niets dan huisselijke beuzelingen! Ik voelde mij toen al tamelijk ver op den weg van zelfbeheersching gevorderd, als ik eene opwelling van drift tegenhield, als ik mij naar de verlangens van anderen, tegen mijn eigen welgevallen schikte, als ik zweeg wanneer het spreken mij liever zou geweest zijn enz. Thans drukt mij wezenlijk leed, mijn vader, mijn beste steun heb ik verloren, hij die mij als het ware in zijne plaats gegeven was, en op wien ik mij even gerustelijk kon verlaten, is mij ontrukt. Mijn oudste broeder heeft nadere betrekkingen, die hem natuurlijkerwijze veel naauwer aan het hart liggen dan ik, voor FREDRIK wordt zonder dat men mij noodig heeft, goed gezorgd. Mijn Vaderland treurt en alle mijne bekenden bijna, lijden onder den druk der omstandigheden, ik zit daar alleen, niemand kunnende helpen zoo als ik het verlangen

zoude te doen, zonder vooruitzigt op beterschap, en zonder kracht tot opbeuring, daarom ontevreden met mij zelve, en wrevelig door het bewustzijn dat ik voor dezen, wel te vreden ben geweest. Zulk een nietswaardig mensch noodigt gij bij u? Ach ik zou uwe vergenoegdheid besmetten, ik zou u zoo treurig maken als ik ben! Hield mij deze overtuiging niet terug, ik zou zeggen: het denkbeeld van u weer te zien, van met u eenige dagen door te brengen, is als een ligt punt aan mijnen somberen horizont! Ik zou zeggen: ja mijne waarde, ik kom, maar niet eerst dan, wanneer de natuur zich zal ontwikkelen en het jeugdige groen, velden en tuinen sieren, in den winter moet ik uw bijzijn genieten. Wilt gij mij regt van nut wezen, zoo moet ik de korte dagen, de lange avonden met u slijten, dan moet ik mij aan al wat mij nu omringt, en ondanks mij zelve zoo vele treurige herinneringen geeft, onttrekken; dan moet ik niet alleen blijven nu mij de eenzaamheid voor welke ik eertijds niet schrikte, ondragelijk is! Uw antwoord zal mijne verdere maatregelen wijzigen.

De brief van mijnen vader behelst dan iets dat mij zou grieven? O het is goed dat ik dan den inhoud niet behoef te kennen, want ik zou niet bestand zijn tegen nog meerder leed. Evenwel wat gij mij daaromtrend schrijft kan ik zoo weinig te zamen knopen, en ik begrijp zoo onvolkomen van welken aard toch het geheim kan zijn, dat ik reeds door die ongewisheid misschien meer lijde, dan ik

door de kennis van de grieve lijden zou. Ik eerbiedig echter uwe wijsheid, ik laat u den brief geredelijk behouden, en zal mij geene vragen omtrend de zaak veroorloven, zelfs niet bij monde, indien het geluk van mij in uw bijzijn te bevinden, mij te beurt valt.

Over een paar dagen wacht ik Jufv. JULIE VAN L. bij mij te logeren. Zij heeft zeer veel deelneming in mijn leed betoond, en van KAROLINA gehoord hebbende dat ik steeds zeer treurig was, zich zelve aangeboden om mij een weinig gezelschap te komen houden. Ik heb met dankbaarheid aan haar geschreven, dat zij mij bij uitstek welkom wezen zal, maar ik vrees dat hare gewone opgeruimdheid te veel bij mijne sombere gemoedsgesteldheid afsteken zal, om ons beide veel genoegen in die zamenwoning te doen vinden, evenwel misschien zal die mij in zoo ver dienstig zijn, daar ik mij om mijne vriendelijke gezellinne, wat zal moeten pogen op te winden. Daar toe wil ik al mijne oude grondbeginsels van onderwerping aan God's welbehagen, van het pligtmatige der gelatenheid, van het *wél* zijn van alles, schoon wij het niet regtstreeks bemerken enz., enz., mij weder voor den geest halen, en wat ik voortijds aan anderen voorgehouden heb, zelve trachten te bewerkstelligen. O! ik gevoel het, hoe meer ik met mijne zielsgesteldheid te onvrede ben, zoo meer moet ik mijn best doen om over mijne zwakheid te zegevieren. Ik meende steeds in waarheid wat ik zeide:

hoe meer deugd hoe meer geluk, en denk nu wel eens: helaas zou ik niet langer deugdzaam zijn, want ik gevoel mij niet innerlijk gelukkig!? Die gedachte beangstigt mij, en doet letterlijk tranen uit mijne oogen op dit papier neder rollen. Ach! welke ellendige schepsels zijn wij menschen toch! Als andere treuren hebben wij allerlei troostgronden voor hen gereed, en vinden hen laakbaar indien zij die niet terstond omhelzen en blijmoedig alle leed verduren - en treuren wij zelven, dan halen wij de schouders op voor anderer troostredenen, vergeten *die* welke wij voor onze naasten plagten te bezigen, of verzuimen ten minste er het noodig gebruik van te maken, en blijven zoo, ons schuldig makende, bedrukt! Kom aan, ik wil niet langer mij door mijne droefheid laten beheerschen, ik wil weder moed grijpen, ik wil toonen dat ik eene Christen ben. Moge de Hemel mij helpen om dit besluit ter uitvoer te brengen; help gij mij, mijne dierbare met uwe meewarige vriendschap, en moge ik weldra mij meer dan thans, waardig rekenen mij als van ouds te noemen

Uwe Vriendin

EMILIA P.

P.S. KAROLINA VAN L. is den 2den dezer zer voorspoedig bevallen van een' zoon.

XIX. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 26 October 1810.

O! hoe erken ik niet mijne oude getrouwe lieve vriendin, altijd tot troosten en tot helpen gereed, in het zoo heusche aanbod hetwelk gij, dierbare EMILIA, mij doet, en in de kiesche wijze op welke gij ons de bewuste verligting in onze tegenwoordige moeijelijke omstandigheden aanbiedt! ‘Wij zullen u eenen dienst doen, schrijft gij, indien wij van uw anders ledig staande huis, ongebruikte huisraden, en zonder opzigt blijvende dienst-boden, ons willen bedienen, terwijl gij voor een' onbepaalden tijd uwen intrek bij Mevr. R. gaat nemen?’ In waarheid gij maakt ons op die wijze de mogelijkheid om u van dienst te zijn, al zeer gemakkelijk! Maar kunnen wij *ja* zeggen op uwe vraag? Zou het niet eer misbruik, dan gebruik maken van uwe goedheid zijn, indien wij in uw voorstel stemden? Gij geeft te kennen dat gij zulks niet vinden zoudt, maar VAN L. althans, maakt zich eene soort van gewetenszaak van het aannemen

uwer edelmoedige aanbieding. Wijl ik u beter ken dan hij, ben ik minder beschroomd, en wetende hoe goed gij zijt, en hoe gaarne gij anderen helpt, vrees ik bijkans minder mijne toestemming te geven, dan u door eene weigering te mishagen. Indien gij dus bij uw voornemen blijft, zullen wij naar geene andere woning hier ter stede omzien, maar daar wij het geluk gehad hebben om gelegenheid tot het verhuren van het door ons bewoonde huis te vinden, met den zich aanbiedenden huurder contracteren, en in de eerste dagen van November naar *Utrecht* overkomen. Wat kunnen toch de dingen in korten tijd veranderen! Uit *Amsterdam* te gaan wonen zou mij, nog verleden jaar, eene bijna onoverkonnelijke grieve geweest zijn, en nu ben ik er zeer wel mede te vreden, want het zou mij zeer onaangenaam wezen hier zoo geheel anders dan eertijds te leven, en mijne zeer bekrompene omstandigheden onder het oog te moeten brengen van mijne oude goede vrienden, die mij in weelde gekend hebben, en later in goeden doen zagen. Te *Utrecht* kent men mij niet, noch weet men zoo juist hoe ik het van mijne jeugd af aan gewend was, ik zal dan daar, zonder aanstoot te geven, zeer zuinig kunnen leven, terwijl uwe fraaije meubelen aan mijne vertrekken eenen luister zullen bijzetten die het oog van vreemden, met opzigt tot den staat van mijne geldmiddelen verblinden zal. Denk echter niet dat ik onedel genoeg wezen wil, om alles als aan mij toebehoorende te doen voorkomen,

neen lieve, ik zal aan uwe goedheid volgaarne alle regt doen, en aan ieder een verhalen wat gij voor mij deedt, maar het *tout ensemble* zal er knap en vrolijk uitzien, en als men onze tafel eens gedekt vindt, zal men, naar het overige in de kamer te oordeelen, niet vermoeden dat er een sober dine op geplaatst worden moet. En dit is genoeg. Mijne oude vrolijkheid herleeft. Gelukkige echtgenoote, gelukkige moeder zijnde, mag ik ook niet treuren, mijn kindje groeit allerbest en wordt mij dagelijks liever, VAN L. is er even gek mede als ik, oom D. zelfs, ziet het met teederheid aan, en mijne moeder!.... Hoe zij het stellen zal als wij hier van daan zijn, weet ik niet; zij komt dagelijks, eensdeels wel om *mij* te zien, maar voornamelijk om met den kleinen FERDINAND te spelen; dat kind te moeten missen, zegt zij, zal haar al het genoegen van haar leven kosten, het bedroeft mij als zij zoo spreekt, te meer daar ik gevoel dat zij thans wel hare portie van tegenspoeden heeft, maar hetgeen het zwaarste is, moet het zwaarste wegen, en met te zeggen dat wij toch niet voor altijd vertrekken, en dat *Utrecht* na bij *Amsterdam* genoeg is, om mijne moeder dikwijls te veroorloven derwaarts te komen, tracht ik haar zoo veel mij mogelijk is, op te beuren, schoon ik zeer wel inzie, hoe moeijelijk en kostbaar het veel heen en weder trekken voor haar wezen zou. Oom D. heeft ons met zijne gewone goedwilligheid aangeboden ons huisraad voor ons te bergen, dus zal onze reis ons op weinig

gelds te staan komen. O had ik nog alles bij een wat ik eertijds vrij nutteloos verkwist heb, het zou mij thans heerlijk en tot een nuttig gebruik kunnen dienen! Maar dit late berouw helpt mij niet, ik moet mij naar de omstandigheden schikken. Vaarwel beste EMILIA, ontvang nog eens de betuigingen van mijne dankbaarheid, en de verzekering van mijne hartelijke en opregte vriendschap

KAROLINA VAN L.,
Geb. M.

XX. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Utrecht, 14 November 1810.

Mijne schikkingen zijn alle gemaakt, lieve vriendin, KAROLINA is met haren man en haren zuigeling, hier in mijn huis gezeten, mijn broeder is tot de reize gereed, overmorgen meenen wij die te beginnen. Dan, hoezeer ik te vreden ben over den gelukkigen inval dien ik gehad heb, om mijne goede vriendin VAN L. op de bewuste wijze te hulp te komen, hoezeer ik mij verheug daar mijn plan derzelver

beslag gekregen heeft, hoe aangenaam mij het vooruitzigt is, van u te omhelzen en mijnen tijd met u door te brengen, kwelt mij het denkbeeld van mijn aanstaand vertrek. Ik had gemeend dat ik losser van al het mij omringende wezen zoude, dan ik mij thans gevoel; maar eens verwijderd van de mij aanhangende voorwerpen, zal het denk ik wel beter gaan. Het gezelschap van Jufv. JULIE VAN L. hetwelk ik eenen geruimen tijd het genot gehad heb, heeft mij veel goed gedaan, zij heeft mij merkelijk opgebeurd en door hare verstandige en vrolijke gesprekken, veel aangename uren doen slijten. Toen zij vertrok heb ik haar naar *Amsterdam* (van waar zij naar huis voortreisde) vergezeld en ben een paar dagen aan het huis van den Heer en Mevr. D. gebleven. De beweegreden hier toe, was dat KOROLINA haren kerkgang na hare bevalling willende doen, ik grooten lust had om haar te vergezellen. Wel wist ik dat zulks mij sterk aandoen zou, maar ik heb altijd zoo opregtelijk deel genomen in wat haar wedervoer, dat ik nu ook openlijk den Hemel voor hare gelukkige herstelling met haar wilde danken. Het is er dan ook mede geweest zoo als ik dacht dat het zijn zou, mijne tranen hebben gestroomd, het zij door dien het geluk mijner vriendinne mij met innige dankbaarheid jegens het Opperwezen vervulde, het zij door dien ik op mijn eigen lot eenen droevigen terugkeer makende, uit deernis met mij zelve schreide. Ik heb mij naderhand in stilte hier omtrend zeer ernstig on-

dervraagd, maar geen uitsluitend antwoord kunnen erlangen. Hoe komt het toch mijne waarde, dat men dikwijls zoo onvolkomen van hetgeen men zelve denkt, of gevoelt, of doet, de juiste beweegredenen opgeven kan? Niet alleen omtrent het nu aangehaalde geval ben ik in twijfel, maar aangaande zeer veel van wat ik in mijn leven gedacht, gevoeld, en gedaan heb; bij voorbeeld: toen ik aan KAROLINA voorstelde om haren intrek in mijn huis te nemen, was dat indedaad om haar dienst te doen en omtrent hare noodwendige uitgaven te gemoet te komen, of was de eigenbaat mede in het spel? Dit juist te bepalen gaat mijne magt tot eigen onderzoek te boven. KAROLINA prijst in deze mijne belangelooze vriendschap zoo hoog, dat, wilde ik haar gelooven, ik regt te vreden met mij zelve zoude zijn, maar ik weet, dat ik hoezeer ook wenschende, mijne vriendin eenigen dienst te bewijzen, bij het doen van mijn aanbod ook gedacht heb: indien zij het aanneemt, zal het mij mijne reis naar *Brussel* en mijn verblijf aldaar gemakkelijk maken, ik zal aan geene bergplaats voor mijn huisraad behoeven te denken, ik zal mij huiswaarts terug kunnen begeven, wanneer het mij welgevallig zal zijn, zonder om een' intrek verlegen te wezen, de huur die ik aangegaan heb, moet in alle geval betaald worden, het is beter dat iemand genot van dat uitschot hebbe, dan dat het huis ledig, zonder opzigt blijve staan, en mijne dienstmaagden door mij betaald wordende, kunnen de mijne blij-

ven, terwijl zij KAROLINA helpen en door haar gade geslagen worden, hetgeen voor haar en voor mij nuttig zijn zal. Boven dit alles, beken ik, dat ik ongaarne aan mijne vriendin zou voorgeslagen hebben, om, indien ik te huis bleve, met haren man en haar kind, bij mij voor eenen onbepaalden tijd te komen logeren, wijl ik weet hoe zeldzaam zulke soort van zamenwoningen op den duur bevallen, en hoe ligt er op die wijze, zelfs door beuzelarijen, een misverstand tusschen de beste vrienden kan ontstaan, hetwelk maar al te dikwijls eene geheele verkoeling van de oude genegenheid te weeg brengt. Gaarne wilde ik KAROLINA evenwel in hare kommerlijke omstandigheden verligting verschaffen, haar geld aantebieden was te moeijelijk, wat mij dan inviel, kwam mij van alle kanten beschouwd het gevoegelijkste voor, maar juist dat dit plan vele kanten ter beschouwing opleverde, is een bewijs dat het niet alleen uit belangelooze vriendschap sproot. Waar is nu de lijn, die eene scheiding maakt tusschen den lust tot weldoen, en het eigenbelang, in deze zaak? Ik weet het niet, en hoe dikwijls omtrent andere daden, is en blijft men in dier voege onkundig, zelfs met den besten wil om de waarheid te kennen? Zoodoende, geloof ik, worden meermalen sommige daden geroemd, die niet lofwaardig zijn, en andere misprezen die niet verdienen gelaakt te worden. O als ik dat alles bedenk, begrijp ik niet hoe wij immer aan onzen regter ten jongsten dage, rekenschap van onze han-

delingen zullen kunnen geven! maar dan ook verblijde ik mij daarover dat onze regter alwetend is, ons hart proeft, onze nieren kent, en, mag ik mijne meening zóó eens uitdrukken, ons zal helpen om ons zelven in het ware daglicht te beschouwen. Door mijne gedachten weggesleept, heb ik dezen brief langer gerekt dan ik gemeend had te doen. Nu hij strekke ten tekst voor een onzer op handen zijnde gesprekken. Hoe vreemd is het mij, daar ik gevreesd had u nimmer weder te zullen zien, thans te kunnen zeggen: over weinige dagen vleije ik mij in uw bijzijn te wezen! Was het niet dat een droevige zamenloop van omstandigheden mij dit geluk bezorgden, mijne vreugde zou nog grooter wezen, dan, zij is groot genoeg om mij op regten prijs te doen schatten het geluk, hetwelk ik heb, van mij te mogen noemen

Uwe hoogachtende Vriendin

EMILIA P.

XXI. Brief.
Julia van L. aan Emilia P.

***Haarlem*, 25 November 1810.**

Gij zijt dan, lieve vriendin, niet alleen vertrokken, maar reeds gevestigd ter plaatse waar gij die moederlijke vriendin, aan welke uw hart zoo zeer verkleefd is, zult gevonden, hebben! Volgens hetgeen ik van mijne schoonzuster vernomen heb, is uw broeder in welstand terug gekeerd, alles is dus thans op dien voet, op welken het oogenschijnlijk eene geruime wijle blijven zal, dat uw afzijn mede daaronder moet gerekend worden, doet mij meer leed dan ik zeggen kan. Welke aangename dagen heb ik niet bij u doorgebragt! ontvang nogmaals mijnen hartelijken dank voor uwe heuschheid, en geloof, dat ik door meer omgang met u te hebben nog inniger dan voorheen aan u ben gehecht geworden.

Wat is het goed, dat wij de gave van het geheugen bezitten; ik kan mij nu nog met de herinnering van het verledene genot, vermaken, en zoo

bezig houden, als ware ik nog steeds bij u. Indien wij, als wij eene zaak of een voorwerp missen, te gelijk ook het beeld van dezelven verloren, wat zou dat eene onaangename leegte in de gedachten veroorzaken. Ik hoop, dat gij ook nog wel eens om mij denken zult, en mij van tijd tot tijd eens schrijven; dit te kunnen, is al wederom eene kostelijke zaak, zoo doende wisselt men van denkbeelden, en spreekt als het ware nog met elkander. O wat moet het een vervelende tijd geweest zijn, toen weinig menschen slechts, en de vrouwen althans, doorgaans niet schrijven konden! en toch indien men aan een, te dien opzigte, geheel onkundig mensch, zeide: ‘door eenige zwarte krabbels op een wit papier te maken, kan ik aan iemand anders iets vragen, waarop deze op dezelfde wijze in staat is zoodanig te antwoorden, dat ik, de oogen op het papier slaande, deszelfs antwoord zoo goed kan gewaar worden als of ik hem hoorde spreken;’ hij zoude zulks niet kunnen gelooven, en als men dan de proef voor hem deed, zou hij, dunkt mij, of wel bedrog vermoeden, of aan tooverij beginnen te denken. Hierbij valt mij in, wat ik eens ergens gelezen heb, aangaande, zoo ik meen, PIZARRO en een zeker Mexikaans opperhoofd. Deze laatste van de kunst van schrijven, welke sommige Spanjaarden verstonden, gehoord en bewijzen gezien hebbende, liet door een' hunner, den naam van GOD op eene schelp schrijven. Vele van de onderdrukkers zijns Vader-

lands, spraken, de schelp ziende, het woord uit, maar PIZARRO, die niet lezen kon, was niet in staat zeggen, wat er geschreven stond; dit deed den Mexikaan van verontwaardiging gloeijen en den wreden dwingeland toevoegen: ‘Wat zijt gij voor een verachtelijk mensch, daar gij zelfs den naam niet kunt onderscheiden van dien GOD, welken vele uwer onderhoorigen kennen, en dien gij afschildert als of Hij u de gruwelen, die gij pleegt, geboden had!’ - Waarlijk er zijn vele dingen welken ons door het dagelijks zien of profijt trekken van dezelve zoodanig gewoon zijn, dat zij ons in het geheel niet meer treffen noch eenige verwondering baren, terwijl zij, indien men er eens opzettelijk over nadenkt, onze hoogste verbazing gaande maken. Dezen brief wil ik door den post verzenden, dagelijks werpt men brieven in eene bus, en gaat weg; na verloop van tijd ontwaard men, dat de brief aan zijn adres gekomen is, en toch was er een tijd, en die is nog niet zoo zeer lang verleden, dat men, om eenig berigt van zich, aan iemand anders te geven, angstvallig een' bode moest opzoeken, die, om het berigt over te brengen, eene somtijds zeer verre reis wilde ondernemen en met veel meer dan weinige stuivers betaald moest worden. Thans denkt men niet over het teregtkomen van een' brief, tot welkers verzending men niet de minste moeite neemt, en vergeet althans wat er eertijds toe vereischt werd, en sedert is gedaan moe-

ten worden, om geregelde posterijen tot stand te brengen. Al wederom iets tot staving van hetgeen ik hier boven zeide, aangaande het, uit sleur, weinig acht slaan op dingen, die, waren ze ons niet zoo gewoon, met regt onze aandacht en verwondering zouden wekken. Vergeef mij, lieve EMILIA! deze lange uitwijding over zaken, die u toch ook wel bekend zijn; de herinnering aan sommige onzer gesprekken is het, die mij bewogen heeft om nog eens als het ware met u te praten, ik had daar dezen avond ruime gelegenheid toe, dewijl alle mijne huisgenooten uit waren, en ik, zoo als mij maar al te dikwijls gebeurd, om eene ligte ongesteldheid het huis houden moest. Nu, ik troost mij gemakkelijk wanneer ik mij als heden, bezig houden kan, geniet gij steeds de onwaardeerbare schat der gezondheid, vergeet mij niet, laat mij eens tijding van u bekomen, en wees verzekerd van mijne hartelijke vriendschap.

JULIE VAN L.

XXII. Brief.
Emilia P. aan Julie van L.

Retraite nabij *Brussel* 10 December 1810.

Het belge u niet, of doe geene vermoedens van onverschilligheid opvatten, lieve JULIE! dat ik tot heden toe het beantwoorden van uwen lieven brief uitgesteld heb. Ik wilde eerst zelve eens weten hoe het mij hier bevalt, en een weinig rondom mij heen zien, voor dat ik u verslag van mijne tegenwoordige manier van zijn, gave. Thans, kan ik u het een en ander melden, hetwelk misschien door u het niet geheel onbelangrijk gekeurd zal worden. Ten minste door aan u te schrijven, zal ik u bewijzen dat ik wel aan u denk, en onze gemaakte kennis gaarne wil onderhouden. Ik ben door mijne moederlijke vriendin (zoo als gij Mevr. R. te regt noemt) met de grootste hartelijkheid ontvangen. Het huis hetwelk zij bewoont, en met welgevallen als de vrucht van hare langdurige nuttige werken spaarzaamheid beschouwt, is zeer goed, ruim en aangenaam gelegen, heeft een fraai uitzigt en

grooten tuin, welken zij netjes heeft laten in orde brengen. Wij beginnen onzen dag, na het ontbijt, met het lezen van iets stichtelijks te zamen, houden ons dan ieder afzonderlijk eenigen tijd bezig, doen daarna somtijds eene wandeling in den omtrek, of geven eenig onderrigt aan het jonge meisje hetwelk Mevr. R. uit *Parijs* herwaarts vergezeld heeft, en slijten den avond, hetzij in aangename gesprekken, hetzij met lezen en muzijk maken, hetzij met het ontvangen van sommige onzer naburen, of het bezoeken van anderen, of van zekere oude bekenden van Mevr. R. in *Brussel*. Reeds heeft mijne vriendin schikkingen gemaakt met de ouders van een paar jonge dames, welke van haar met roem bekend onderwijs zulten gebruik maken en op den voet van halve kostgangers, een gedeelte van den dag bij ons komen doorbrengen. Ik heb mij aangeboden om eenigzins als secondante te fungeren, en gebruik makende van wat ik zelve van Mevr. R. geleerd heb, onder haar opzigt andere te onderwijzen; zoo doende zal ik dunkt mij eene nuttige bezigheid, die ik zoo zeer behoef, verkrijgen, en het gevaar ontwijken van door niets te doen te hebben, mij zelve en anderen tot last te worden, en den tijd te lang te vinden. Zeker uw zoo vriendelijk bezoek te *Utrecht*, heeft veel tot mijne opbeuring toegebragt, en het bijzijn van haar die ik zoo hoog acht, werkt mede hoogst gunstig op mijne gemoedsgesteldheid; maar ik voel dat ik niettemin noodig heb, dat mijne gedachten op iets we-

zenlijks gevestigd worden, om ze af te leiden van droevige herinneringen. In de daad, JULIE, dat wij den geheugen bezitten, is een groot geluk, maar indien wij daarbij de gave hadden van naar verkiezing te kunnen onthouden of vergeten - dit zou dunkt mij nog aangenamer zijn. Wie zich niet dan meer of min genoegen aangebragt hebbende dingen te herinneren heeft, roemt met reden het geheugen in het algemeen, maar die, aan wien smarten en teleurstellingen ten deel vielen, zou dikwijls wenschen dat er waarlijk een' *Lethé* bestondt, om daar (zoo als de ouden meenden dat geschieden kon) de vergetelheid op te doen, en met de herinnering van zijn leed, het gevoel van hetzelve uit te wisschen. Iets uit te vinden waardoor zulks bewerkstelligd wierd, zou de moeite waard zijn, en de eerste wel gelukkende proeve te dien opzigte, zou met regt bij elk een zoo veel verbazing wekken, als het vaardig lezen van een geschrift door een' met die kunst gemeenzamen man, bij den onkundigen, welken gij onderstelt. Trouwens, ik ben zeer met u eens, dat er vele dingen zijn, die onze verwondering meer verdienen, dan zij die doorgaans verwerven, maar men gewent zich gemakkelijk aan alles wat men gewoon is te zien, en de meeste menschen denken er nooit over na. Ondertusschen haakt men naar iets nieuws, men zoekt en vindt, en op die wijze wordt het vernuft meer gescherpt en in werking gebragt, dan, ge-

loof ik, het geval zou zijn, wanneer men slechts altijd zich over het oude bleve verwonderen. Terwijl gij van uwe ruimte van tijd gewaagt, is het mij een genoegen te kunnen zeggen, dat thans mijne bezigheden mij dwingen dezen te eindigen. Tot het behoorlijk ontvangen van de twee jonge kostgangers, welke morgen verwacht worden, zijn eenige bezorgingen noodig, tot welke ik Mevr. R. behulpzaam moet zijn. Ontvang dan lieve JULIE mijn' hartelijken wensch voor de spoedige herstelling van uwe gezondheid, verzeker uwe waardige ouders van mijne hoogachting, groet alle mijne bekenden welke gij mogt ontmoeten, en wees verzekerd van mijne vriendschap.

EMILIA P.

XXIII. Brief.
Kaatje Wilkes aan Emilia P.

Utrecht, 28 December 1810.

Lieve Jufvrouw!

Dat ik zoo niemendal van u hoor, behalve het geen Mevrouw VAN L. mij somtijds verhaalt, spijt

mij, en doet mij de vrijheid gebruiken om eens de pen op te nemen. Ik hoop dat UEd. het mij niet kwalijk zal nemen, en dat gij mij eens de eer zult geven van een briefje weêrom van u te ontvangen. Hoe maakt gij het toch al lieve Jufvrouw in dat vreemde land? Dat ik niet meê mogt, kijk dat spijt mij nog. Niet dat ik het niet wel heb, ik zou zonde doen van te klagen, want de menschen zijn goed, vooral Mijnheer, Mevrouw is zoo wat anders, hoe zal ik dat zeggen? Niet zoo als uwe mama, neen God beware mij dat ik haar bij die zou vergelijken, maar ook niet zoo als UEd. zij is zoo wat stroef, zoo wat uit de hoogte tegen de booijen, zoo wat onkundig in de huishouding; als ik zoo eens zeggen mag, het is gelukkig voor haar dat zij mij en JANS heeft, wij helpen haar te regt als zij verkeerd ordoneert, zoo als laatst met de slagt, want daar wist ze maar niemendal van, en zou wel ééns zoo veel kruid gegeven hebben dan wij noodig hadden, maar JANS is eene eerlijke meid, die het hooi niet over den balk zal gooijen. Nu met MATJE heeft Mevrouw het ook best getroffen, daar kunnen wij heel goed meê overweg en zij past het kind op, als of het haar eigen ware: nu dat kind is een mokkel, dat groeit als eene kool, wie het ziet denkt dat het veel ouder is dan het is, maar nu gaan ze het ziek maken, dat spijt mij, nu moet het met die nieuwmodische stof ingeent worden; de menschen moesten, dankt mij, onzen lieven Heer niet zoo voor uit loopen, en als

Hij geene ziektens zondt, die niet moedwillig geven; nu dat is de zaak van de ouders, ik hoop maar dat da lieve jongen er levend af komen zal! En nu iets van mij. Sinds moeder dood is, en de menschen weten dat zij mij boven verwachting een stuivertje heeft nagelaten; en ik nog daarbij het geld van den ouden Heer heb, komen er voor mij van alle kanten pretendenten op. Maar ik heb nog geen' zin om te trouwen, ik heb al een weewenaar met zes kinderen bedankt, die wilde mij maar hebben om zijn huishouden: ook een' timmermans knecht die mij, geloof ik, maar vraagde om vrij van de conscrit te zijn; maar waarom zou ik mij in beslommeringen steken, of mijn geld in armoede gaan verteren? Ik zeg maar ik ben bij de boeren opgevoed, en een boer zou mij het beste lijken; al mijn leven in eene stad te wonen, zou ik niet gaarne doesh, en dat moet men toch maar als men een' ambachtsman neemt. De buiten lucht is beter mijne zaak, daar hoop ik eens weder het regte genot van te hebben. Schrijf mij toch eens lieve Jufvrouw of gij niet vindt dat ik gelijk heb. Groet de oude *Mammesel* eens van mijnent wege en wees zoo goed om niet geheel en al te vergeten

Uwe dienstwillige dienstmaagd

KAATJE WILKES.

PS. Jufvrouw, ik zou haast vergeten dat wij over weinig, dagen nieuwejaar hebben; ik moet

toch nog zeggen dat ik u alle bedenkelijke heil en zegen toewensch.

XXIV. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 15 Jaauarij 1811.

Is uw lief jongetje weder hersteld? leive KAROLINA! deze vraag, met welke ik mijnen brief begin zal u waarschijnlijk bevreemden, want gij weet niet, dat ik weet, dat gij in het laatst der verloopene maand voornemens waart, hem door de heilzame vaccine tegen het krijgen van eene der ijsselijkste ziektens te behoeden. En nu zult gij vragen hoe ik dat weet? door KAATJE WILKES, die mij op hare wijze eenen vriendelijken brief geschreven heeft, op welken het antwoord hier nevens gaat, hetwelk ik u verzoek aan haar te geven. Mij dunkt waarlijk dat gij als eene zorgvuldige moeder gehandeld, en eene wijze keuze gedaan hebt, daar gij u boven alle vooroordeel verheffende, gebruik hebt gemaakt van een behoed middel, hetwelk men als een geschenk des Hemels kan aanmerken; vele menschen denken nog, zoo als KAATJE schijnt te

doen, dat men onzen lieven Heer niet mag vooruit loopen. De dwaasheid van zulk eene redenering in het geval waarvan wij spreken, tracht ik haar in mijn' brief onder het oog te brengen; wat zou er toch van het menschdom worden, indien ieder een God vooruitloopen (eene dwaze uitdrukking in zich zelve) noemde, wat tot afwending van gevaren immer gebezigd wordt? Wel begrijp ik dat ouders in twijfel kunnen staan met betrekking tot het meer of min verkiesselijke van de vaccine of de inenting zoo als die in vroegere dagen gedaan werd, maar de zaak op zich zelve, moest toch, dunkt mij, nooit als iets ongeoorloofds, of God's Voorzienigheid beleedigends aangezien worden. O wanneer toch zullen alle menschen een zuiver inzigt krijgen in hetgeen Godsdienst en rede, die altijd één zijn, leeren? Men poogt wilde, aan het uiterste der wereld wonende volkeren, zuiverer begrippen dan zij tot nu toe hadden, van het Opperwezen in te prenten, dit is goed, dit is edel, ver van mij dat ik het laken zou, maar moest men niet tevens de bij ons bestaande dwalingen trachten uit te rooijen, en de vooroordeelen, met welke zoo vele menschen behebt zijn, te vernietigen? Er is nog zoo veel in onze nabijheid te doen en te verbeteren, dat het mij altijd leed doet wanneer ik bemerk dat dit aan het oog dergenen die verbeteringen konden te weeg brengen, ontsnapt.

Buiten hetgeen ik van u door KAATJE weet, heb ik in eenen brief van mijne schoonzuster gezien, dat

gij elkander dikwijls bezoekt en hier en daar ontmoet. Dat CHRISTINE wederom in de blijde verwachting verkeert van haar geleden verlies vergoed te zien, is mij bij uitstek lief, het is geloof ik voor jonge vrouwen goed als zij eenige gewigtige bezigheid te huis krijgen, gij weet bij ondervinding hoe sterk een kind de moeder aan huis verbindt, en het is toch te huis, dat eene vrouw het best op hare plaats is. Ik heb thans ook veel bezigheden, wel niet zoo belangrijke als die van de gelukkigen mijner kunne, die eigen kinderen te verzorgen en op te voeden hebben, maar toch zulke, die mij goed doen, en opbeuring verschaffen, wijl zij mij tot iets nuttig maken. Ik help namelijk Mevr. R. in het opbrengen van een meisje, hetwelk zij uit *Parijs* medegebragt heeft en van twee jonge dames van aanzien, welke haar door derzelver ouders te *Brussel*, toevertrouwd zijn. De karakters van die drie aankomelingen zijn zeer verschillend en vereischen ieder eene bijzondere manier van behandeling, die mijne oplettendheid bij uitstek gaande maakt. Zacht, gevoelig, eenigzins tot *mélancholie* overhellende is de dochter van den Graaf DE B. Deze moet met alle omzigtigheid geleid en op alle wijzen aangemoedigd en vervrolijkt worden. De andere, de eenige dochter van de *douairière* W. is altijd met hare vijf broeders opgevoed, en heeft iets woests, iets vrijpostigs in hare manieren, dat noodzakelijk uitgerooid moet worden, zij bekommert zich weinig over stille deugden en bekwaamheden, maar munt in te paard

rijden, schermen! enz. uit. Het Parijsche meisje van eene burgerlijke afkomst, is met hare nieuwe gezellinnen verlegen, en evenwel gevoelig genoeg aan eigene waarde, om niet gaarne voor eene van beide onder te willen doen, te meer daar zij dikwijls bemerkt, dat zij meer kunde bezit dan de nieuw aangekomenen. Het is aardig te zien hoe Mevr. R. de balans tusschen alle in het evenwigt weet te houden, in zoo ver dit geschieden moet behoudens het verschil van rang en vermoedelijke bestemming der personen. Het zou u dikwijls vermaken indien gij bij de gesprekken aan tafel bij voorbeeld tegenwoordig waart, of ons op onze wandelingen vergezeldet. Misschien zal ik in het vervolg (zoo u zulks niet verveelt) u wel eens het een of ander daaromtrent naauwkeuriger afschilderen, thans is het nog te vroeg, en zijn mijne opmerkingen te oppervlakkig om er veel van te melden. - Laat mij weldra, mijne lieve, eens weder tijding van u bekomen, ik ben hier zeer naar mijn genoegen en wel te vreden, maar mijne oude betrekkingen liggen mij na aan het hart, en de vreemden, die mij omringen, schoon mijne oplettendheid tot zich trekkende, zijn niet instaat mijne herinneringen uit te wisschen, noch mij mijne vrienden in het lieve Vaderland te doen vergeten, dus denk gij ook aan mij en ontvang mijne hartelijke groete.

Uwe EMILIA P.

XXV. Brief.
De heer Willem P. aan Emilia P.

***Utrecht*, 16 Maart 1811.**

Lieve Zuster!

Geroepen tot het bekleeden van eenen post, die in mijn vak en in mijnen smaak tevens valt, mij te *Amsterdam* te gaan neder zetten, wil ik niet tot het aannemen van zulk een aanbod besluiten, zonder u gevraagd te hebben, wat gij mij raden zoudt te doen. Gij weet onder welke regering wij thans leven, gij weet hoe zeer mijn vader (wiens wijsheid en doorzigt ik steeds eerbiedige) tegen de Franschen ingenomen was, en hoe ik zijne redenen billijkende, mede geen' vriend van die natie was. Ik ben it nog niet, en wenschte wel dat wij, het zij onze oude regeringsvorm terug hadden, het zij als een op zich zelve staande volk, door eigen magistraten, of door een eigen opperhoofd geregeerd wierden - maar het is nu zoo niet, en de kans dat het immer zoo wezen zal, schijnt meer dan ooit verstreken. Kan er dan eenig kwaad in zijn om een' eed, dien men meent te houden, aan den

Keizer af te leggen, en zich te laten gebruiken, waar men zich vleit wel eenig nut te kunnen doen? Ik zou denken, neen; wat meer is, ik verbeeld mij dat het pligtmatig is zich zelven door geoorloofde middelen zoo veel mogelijk vooruit te doen komen, en te woekeren met de ons aanvertrouwde talenten. Met eenig ambt onder NAPOLEON waar te nemen belijde ik toch niet, dat ik de wijze, op welke hij den meester in mijn Vaderland geworden is, billijke, ik kan daaromtrent blijven denken zoo als ik wil, en niet te min getrouw zijn in mijn' post, ja zelfs mijne landgenooten meer dienst bewijzen, dan ik, mij van alles aftrekkende, bij mogelijkheid zou kunnen doen. Wie weet zoo ik niet aanneem, of niet een Franschman in mijne plaats wordt gekozen, en of die keuze niet aanleiding zal geven tot onderdrukkingen, geld-afperssingen enz., welke ik mijne stadgenooten zou hebben kunnen besparen? Ten laatste komt hier nog in aanmerking wat de geld-middelen betreft. Het is u niet onbekend hoeveel er gestadig opgebragt moet worden, hoe duur alles is, wat men tot dagelijks onderhoud noodig heeft, en hoe bezwaarlijk de *interesten* van het in vreemde landen uitgezette kapitaal, zoo al in het geheel, te krijgen zijn. Men moet, men mag dus misschien in de gegevens omstandigheden, geen koorn van den molen wijzen. Ik heb met mijne vrouw over de zaak gesproken en zij is die met mij eens, maar, wat zal ik u zeggen, zij behandelt de dingen wel eens wat oppervlakkig, en ik geloof dat de

wijze van iets voor te stellen meer hare beslissing werkt, dan haar eigen overleg. Hare kinderachtigheid blijft haar meer bij dan ik wel gewenscht zou hebben, zij heeft dezen winter naar mijnen zin wat te veel drift tot het bijwonen van allerlei vermakelijkheden getoond, en eenige kennissen gemaakt, die mij niet alle even wél aanstaan, maar zij is te lief dan dat ik haar zou wederstreven, en ik vlei mij dat zij eens weder moeder zijnde, wel wat van hare verstrooijingen zal terug komen, terwijl onze verandering van woonplaats, mede veel zou kunnen bijbrengen tot het, verbreken van de boven bedoelde vriendschapsbanden. Ik verlang zeer, lieve zuster! naar uw antwoord op dezen brief, welks inhoud ik u verzoek ernstig te overwegen. Mijn vertrouwen op uw doorzigt is altijd groot geweest en is dit steeds, oordeel dan zelve, maar spreek uwe vriendin R. niet over de zaak. U van wege CHRISTINE hartelijk groetende en u in gedachte omhelzende, blijf ik

Uw liefhebbende broeder

WILLEM P.

PS. 18 Maart.

Even na dat ik dezen geëindigd had, bevond mijne vrouw zich ongesteld. Terstond kwam alles in de weêr om de, bij hare, zoo het scheen op handen zijnde bevalling, noodige personen te halen. Mijn brief werd, ook door mij, geheel vergeten. Eerst in den nacht van gisteren op heden kwam

mijne tweede dochter ter wereld, en eerst toen dezen dag reeds vrij ver gevorderd was, vond ik mijn' brief nog op mijne schrijftafel liggen. Verdrietig over een verzuim, hetwelk mogelijk ten gevolge zal hebben, dat ik uw antwoord niet bekom eer ik mijn besluit zal moeten openbaren, opende ik hem om er het nevensgaande bij te voegen. Ik kan u met het uiterste genoegen melden, dat kraamvrouw en kind zich beide zoo wel bevinden als het te wenschen is. Ik hoop u spoedig die gunstige berigten te kunnen herhalen, en blijf in haast

Uw gelukkige broeder

WILLEM P.

‘Wat dunkt u KAROLINA?’ zeide EMILIA hier, ‘zouden wij nu ook voor dezen avond ons lezen staken? Gij weet wat ik op den brief van mijn' broeder geantwoord heb, namelijk: dat hij zich in eene zaak als die omtrent welke hij mijn' raad vraagde, wel tot geen onbekwamer persoon dan ik was, wenden kon, dat volgens mijn gevoelen ik niet gaarne den Franschen Keizer zou willen dienen, maar dat ik als vrouw geen' bevoegden regter noch over de denkbeelden, noch over het belang van een' man, in dit geval wezen kon. Dat ik er volstrekt geen kwaad in zag

eenen eerlijken post, zelfs onder de tegenwoordige regering aan te nemen, en dat ik begreep dat het mogelijk was, dat een Hollander in zulk een' post gesteld, zijnen landgenooten meer dienst zou kunnen bewijzen, dan een vreemdeling misschien willens zou wezen te doen. Dat vader' (voegde ik er bij) 'tegen u mede doen als *garde d'honneur* onder LODEWYK geweest is, bewijst juist niet, dat hij zich nu tegen het door u bekleeden van eenig ambt, gekant zou hebben; hij had een afgrijzen (en mij dunkt met reden) van alle eerbetooning aan een' Vorst dien de geheele natie met weêrzin kan het hoofd der zaken zag plaatsen, maar dat hij u onder dienzelfden LODEWIJK den eed als advokaat liet afleggen, toont, dunkt mij, dat hij een billijk onderscheid maakte tusschen valsche eerbewijzen en stille onderwerping. Ik twijfel niet, of in den tegenwoordigen staat van zaken, zou hij u wederom afgeraden hebben, NAPOLEON hulde te bewijzen, maar misschien had hij het aannemen van een' post niet afgekeurd. Men vraagt zelden raad, eer men besloten heeft zoo of zoo te handelen, en hoe veel spoed ik ook met antwoorden gemaakt heb, zal naar alle waarschijnlijkheid mijn brief te laat komen, om op uw besluit eenigen invloed te hebben enz. Ik eindig met gelukwenschingen over de geboorte van zijne dochter, dat lieve meisje, welker derde verjaarfeest dezen winter gevierd is geworden. Gij weet, dat wat ik voorzag gebeurd is, name-

lijk, dat WILLEM den post reeds aanvaard had, eer hij mijn' brief ontving, gij weet in welk eene verlegenheid hem die aanneming naderhand gebragt heeft, toen hij, hoe hartelijk ook zich verheugende over de gezegende omwenteling in 1813, en hoe vurig verlangende zijn' wettigen Vorst zijne diensten aan te bieden, daarin weêrhouden werd door den eed, dien hij aan den dwingeland had gedaan. Hoe evenwel alles eindelijk ten beste gekeerd is, en mijn broeder zich na den afstand van NAPOLEON van zijnen eed ontslagen heeft mogen rekenen, en volgens de wijze grondbeginselen van den toenmaligen Souvereinen Vorst, in zijne verdere bevordering niet door den eensgedanen gewaagden stap, geleden heeft, is u ook bekend. Vindt gij het dus goed, zoo laten wij het voor heden hierbij berusten?'

KAROLINA bewilligde in dit voorstel. Evenwel merkte zij aan, dat er in twee avonden nu meer dan twee jaren als het ware doorwandeld waren. 'Gelijk een droom (zeide zij) is al dien tijd voorbij! in weinige uren zien wij thans geheele twaalf maanden over!' - 'En toch,' liet EMILIA hierop volgen: 'hoe veel tijd is er niet besloten in eene maand! O dachten wij steeds als het geluk ons toelacht, bij wijze van waarschuwing *het zal kort zijn!* en als wij treuren, bij wijze van troost *het zal slechts kort zijn*, hoe veel gelijkmoediger zouden wij dan ons leven slijten!'

DERDE AVOND.

De eerste, brief dien EMILIA, toen de vriendinnen ten derdemale bij elkander waren, voorlas, was de

XXVI. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 18 April 1811.

Gij zult wel zeggen, lieve EMILIA! dat ik de verkeerde wereld naboots, daar ik den winter in *Haarlem*, welker omstreken, hoe schoon ook, dan echter door de stadbewoners weinig bezocht worden, en het voorjaar, aan hetwelk men te *Amsterdam* weinig heeft, terwijl dan het ontluikende groen iedereen uit *Haarlem* naar den *Hout* lokt, in de gewezene hoofdstad van ons Gemeenebest, thans derde stad des grooten Franschen rijks, doorbreng. De aanleidende oorzaak van mijne handelwijze, is deze. Ik ben om redenen u bekend, zoo weinig eene diefhebster van mij in gezelschappen te vertoonen, dat ik altijd gaarne in uwe geboortestad kom, als de partijen uit zijn, en het vermaak van er aan

deel te nemen volvaardig aan mijne zusters overlaat. Zij gaan dan doorgaans het eerst, en ik het laatst in den winter, bij mijne grootmoeder logeren. Bij eene grootmoeder moogt gij denken zal het wel altijd vrij stil zijn, en welke partijen worden er thans te *Amsterdam* gegeven? op de eerste vraag, die ik onderstel dat gij doen zoudt, diene het volgende tot antwoord. Mijne grootmoeder, hoewel zij, als alle lieden van hare jaren, meent, dat alles thans veel minder goed is dan voorheen, laat ons stillekens onzen smaak volgen. Als wij bij haar komen, is het altijd: ‘Kinderen doe wat u welgevallig is, gij weet zekerlijk hoe uwe ouders verlangen dat gij u gedragen zult, volg hun voorschrift en uwen zin, ga uit of blijf te huis, naar uw goedvinden, en laat ik nimmer hooren dat gij uit welstaanshalve en om mij gezelschap te houden u eenige geoorloofde genieting geweigerd hebt.’ Wel voegt zij er somtijds bij: ‘Van den schouwburg hou ik niet, want in mijnen tijd ging men er bijkans nooit,’ - maar als wij er toch gaan, knort zij er zelden over. Mijne zusters, als zij bij de oude vrouw logeren, maken gebruik van de door haar geschonkene vrijheid, en nemen vlijtig de aanbiedingen aan, welke haar gedaan worden (en dit is mijn antwoord op uwe tweede vermoedelijke vraag) om door dezen en genen harer bekenden bij Fransche grooten (want die hebben dezen winter nog al partijen gegeven) ingeleid te worden. Als ik hier ben, bezoek of ontvang ik wel eens die mijner oude

bekenden, van wier vriendschappelijke gevoelens te mijwaards ik genoegzaam overtuigd ben, om geen smalen op mijne figuur te vrezen, maar den meesten tijd, breng ik mijne grootmoeder door. Deze heeft zoo veel ondervonden in haren langen levensloop (zij is bij tachtig jaren oud) en alles zoowel onthouden, dat het spreken met haar, een uit dien hoofde niet onbelangrijk tijdverdrijf oplevet. Lang luister ik dikwijls naar haar, en altijd win ik daarbij iets aan in kennis omtrent de zeden en gewoonten van den ouden tijd, zeden en gewoonten, welke zeker veel goeds hadden, maar die, dunkt mij, toch niet zoo zeer verkiesselijk boven de thans in zwang zijnde waren, dat men aan eene algeheele verbastering van het tegenwoordige menschengeslacht uit hoofde van verandering in dezelven behoeft te denken. Er bestaat mijn's inziens meer verschil, dan verachtering, ja zelfs is er in vele opzigten verbetering te bespeuren. Somtijds vermoeit grootmoeder verbetering het lange spreken, en word ik verzocht haar iets voor te lezen, hetwelk ik dan volgaarne doe. Naar dat zij gestemd is, verkiest zij dan eens eene ernstige lekture, dan eens eene vrolijke, maar het moet Hollandsch zijn, want geene andere taal verstaat mijne grootmoeder genoeg, om hetgeen ik daarin lezen zoude, wel te begrijpen. ‘In mijne jeugd,’ zegt zij, ‘gingen wij wel op de Fransche school, en leerden zoo wat van de taal onzer naburen, maar in vervolg van tijd kwam ons die kennis weinig te pas, en zoo vergaten wij het geleerden weder; om En-

gelsch, Italiaansch, of Hoogduitsch, werd niet gedacht, wat ik dus hebben moet, is het door oudere of nieuwere schrijvers in mijne moedertaal opgestelde.’ Deze smaak van grootmoeder heeft voor mij een bijzonder nut, want daar ik mij meest met het lezen van Fransche werken plagt bezig te houden, en al met vele menschen mede, eene zekere minachting voor de Hollandsche litteratuur koesterde, ontdek ik thans, welke schatten van wijsheid, kennis, vernuft en welsprekendheid in onze Vaderlandsche boeken opgesloten liggen, en terwijl ik met verlangen het uur te gemoet zie, waarin ik wat voor grootmoeder zal lezen, beloof ik mij, voortaan weder te huis zijnde, meer en meer met onze schrijvers kennis te maken, en derzelver verdiensten te doen gelden, zoo dikwijls zich daartoe de gelegenheid in den kring mijner vriendinnen zal opdoen. Hoe komt het toch, dat zelfs eer wij zoo veel als thans, met de Franschen te doen hadden, de beoefening van onze moedertaal zoo vaak voor die van de hunne plaats moest maken, dat wij in onzen kring veel gemakkelijker een' brief in het Fransch dan in het Hollandsch konden schrijven, en dat er in de huisgezinnen zoo dikwijls meer in de eerstgenoemde dan in de andere taal gesproken werd? Het is toch eigenlijk eene dwaasheid, het vreemde boven het inheemsche, als dit even goed is, te verkiezen, zulks moet ons, dunkt mij, bij onze naburen bespottelijk maken, en eene van de oorzaken wezen, waarom vreemden bijkans nooit Hollandsch kennen, of zich eenige moeite geven

om het te leeren, zelfs als zij hier gezeten zijn. - Gij weet misschien dat er hier, weinig dagen geleden een groot rumoer is geweest. Het vervoeren van conscrits gaf er aanleiding toe; de gemeente wilde zich tegen deze nieuwe dwingelandij verzetten, de joden vooral, liepen te hope en vielen met stokken, messen en allerlei soortgelijk wapentuig de Fransche soldaten aan, steenen werden uit de straat gerukt en de uitvoerderen van 's Keizers last naar het hoofd gesmeten, dan deze gaven vuur en de opgeruide menigte stoof uit een, latende een' dooden op het slagveld achter. Akelig zijn zulke tooneelen, maar het is niet te verwonderen, dat lange terging eens tot wraakoefening noopt.

Over veertien dagen of daaromtrent, meen ik naar *Haarlem* terug te keeren, zoo daar als hier, verlang ik naar het uur, wanneer het mij vergund zal zijn u weder te omhelzen, en waar ik ook ben, denk ik met hartelijke vriendschap aan u.

Uwe liefhebbende

JULIE VAN L.

XXVII. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

***Utrecht*, 11 Mei 1811.**

Ik kan ditmaal niet spoedig genoeg naar mijn' zin schrijven, lieve EMILIA! om u te melden, welk onverwacht geluk mij is te beurt gevallen. Mijn man heeft eene kleinigheid in de Fransche loterij gewaagd en eene groote som getrokken! Nu zijn wij uit alle verlegenheid, kunnen eenige onvermijdelijke schulden, die wij gemaakt hadden, betalen, voortaan in ruimte leven, en u nogmaals bedankende voor uwen bijstand in onze benarde omstandigheden, u eene betamelijke huur voor het door ons bewoonde huis geven. Ik ben thans te vol van het denkbeeld van mijn geluk, om u nopens die zaak eenige schikkingen voor te stellen, maar hoop dit in eenen volgenden te doen. O gij weet niet welk een pak mij van het hart genomen is, nu ik voorzie, dat ik weder wat meer geld tot noodige uitgaven onder mij zal hebben, waarlijk tot noodige uitgaven, niet om mij kwikjes en strikjes, zoo als voorheen aan te schaffen; ik

ben door schade wijs geworden en van mijne oude spilzucht genezen. Maar bedenk, wat het mij een leed heeft moeten doen, na het genot van eenen rijkdom, zoo als die van mijne moeder plagt te wezen, mij in mijnen engen huisselijken kring te moeten bekrimpen, boven hetgeen ik mij in het begin van mijn huwelijk voorgeschreven had, en dat te meer, wijl verscheidene waren thans zoo hoog in prijs gestegen zijn. Ik heb mijn lief kind honig in de pap moeten laten gebruiken, wijl de gewone bruine keuken suiker thans 32 stuiv. het pond geldt. Ik zelve heb de koffij (gelijk gij weet mijn' geliefden drank) moeten daarlaten, wijl het pond meer dan twee gulden kost, en ik die met gebrande suikerij gemengd niet drinken kan, en wie mij kwam bezoeken heb ik naauwelijks een kopje thee durven aanbieden, daar dezelfde hoeveelheid van de soort, die men voor 58 stuiv. plagt te koopen, thans met 75 stuiv. betaald wordt. Met schrik heb ik eene smeerkaars (want aan waschlicht van 36 stuiv. het pond is niet meer te denken) moeten aansteken, want voor minder dan 11½ stuiv. het pond kan men zelfs geene keukenkaarsen bekomen; de groene zeep geldt ƒ14: - de achtste ton, en meer artikelen zou ik u kunnen opnoemen, welker hoogen prijs u klaar zou doen begrijpen, hoe veel meer geld men thans noodig heeft dan voordezen, om eene huishouding aan den gang te houden..... Tot hiertoe had ik dezen morgen geschreven, toen oom D. mij onverwacht een bezoek kwam geven. Naar hem

toesnellen, hem omhelzen en hem de mij zoo zeer verblijdende tijding mededeelen, was het werk van een oogenblik. Maar maak u, zoo mogelijk een denkbeeld van mijne verbazing, toen ik hem hoorde zeggen: ‘Dat spijt mij! - 't is dwaas - 't is onvoorzigtig - het deugt niet! - Ik stond als’ verpletterd daar. Mijn man kwam binnen. ‘Wat hoor ik?’ voegde oom, hem gramstorig aanziende, hem toe. ‘Is het waar, dat gij door het spel uwe omstandigheden hebt zoeken te verbeteren?’ VAN L. verbleekte en zweeg. D. ging voort. ‘Foei - zoo iets zou ik van u niet verwacht hebben. Was *ik* er niet meer om u te helpen, of heb ik uw vertrouwen verloren?’ - ‘Neen, waardige man,’ riep VAN L., oom's hand grijpende, uit, ‘ver van daar, maar stel u in mijne plaats, gij hebt reeds zoo veel voor ons gedaan, hoe zou ik meer hebben durven vragen, en toch wij hadden het zoo benauwd, mij dacht, de som die ik uitzette was zoo gering, in vergelijking van die, welke ik winnen kon, ik waagde en..... Nu ja, hernam de Heer D., deze keer is de kans gelukkig gedraaid en gij zijt weder rijk, maar wie zegt mij, dat gij, indien gij verloren hadt, het niet nog eens gewaagd zoudt hebben, en weder verliezende, op nieuw, en dat zoo lang tot uwe inlage geene geringe som meer zou gebleven zijn? en wie waarborgt mij nu, dat gij niet nog rijker zult willen worden, wat meer geld wagen, eens, tweemaal, tienmaal verliezen,

uwe inzet verhogen op hoop van de geledene schade goed te maken, evenwel nogmaals verliezen, en zoo lang voortspelen, tot uw verkregen fortuin wederom geheel verdwenen is?' - 'Daarvoor behoede mij de hemel!' zeide mijn man, 'gij weet toch, oom! dat ik geen speler ben!' - 'Gij zijt op den weg om het te worden,' hervatte de heer D. 'Menig een jong mensch is begonnen zoo als gij - en eindelijk in het verderf ter neder gestort. De loterij en deze nieuwerwetsche althans, is een hoogstgevaarlijk ding. Ik had liever, dat gij bij mij waart gekomen met een pak rekeningen, welke gij niet kondet betalen, zeggende oude zeeman help mij uit den nood, dan dat ik u moet zien, beladen met een' schat, aan welken gij, door het stranden op eene allergevaarlijkste klip, geraakt zijt! Mijn voornemen was geweest heden middag bij u te eten en op het nageregt u mijne verteering zeer rijkelijk te betalen, maar nu ga ik in de herberg en neem mijne papiertjes weder mede.' - Hier zette de Heer D. zijn' hoed op, en keerde zich om, om te vertrekken, maar mijn man en ik hielden hem tegen en deden al het mogelijke om hem tot bedaren te brengen. Ik weet niet of wij wel geslaagd zouden zijn, maar gelukkig werd de kleine FERDINAND binnen gebragt; het kind kwam uit de wieg, met blozende koontjes en er allerliefst uitziende. Op dit gezigt werd oom vertederd. 'Die jongen moet ik toch eens kussen,' zeide hij. De hoed werd

afgelegd, een stoel werd gekregen, het kind op den schoot genomen en geliefdkoosd, in een woord, ik ben aan mijn' zoon het herwinnen van de goede gunst mijn's oom's verschuldigd. Deze bleef dan ook bij ons eten en sprak nog eens met meer bedaardheid over de zaak, die hem zoo verstoord gemaakt had. VAN L. had toen moeds genoeg, om hem onder het oog te brengen, dat hij toch niets onbehoorlijks gedaan had en eerlijk aan het geld kwam. Oom stemde in dit laatste toe, maar wijdde nog eens uit over het gevaar van het spelen in eene zoo aanlokkelijke als de Fransche loterij en rustte niet, eer hij mijn' man had doen beloven, dat hij zich niet weder aan het daarin liggend gevaar bloot stellen zou. De voor ons medegebragte briefjes kregen wij echter niet, maar het overwaaijen van de onweêrsbui was mij genoeg, om, na oom's vertrek weder wel te vreden te zijn, en mij, als heden morgen, over mijn geluk te verheugen.

Uwe zuster is weder geheel hersteld en op het punt, om haren man naar *Amsterdam* te volgen. Dat WILLEM een' post aangenomen heeft, heeft mij nog al verwonderd, maar van u geleerd hebbende, dat men anderer zaken en daden niet ligt beoordeelen moet, zwijg ik op dat stuk. Misschien is het voor CHRISTINA niet kwaad, dat zij *Utrecht* verlaat; zij had hier eenige kennissen gemaakt, die haar, geloof ik, niet dienden, ik zou haar wel wat bezadigder wenschen dan zij mij voorkomt te wezen, mijn's inziens, is zij juist de vrouw niet,

die uw' broeder regt gelukkig kan maken. - *Enfin!* dit is ook al mijne zaak niet, en wederom, ik zwijg. - Dat gij u in uw nieuwe verblijf wel bevindt, lieve EMILIA! is mij in zoo verre aangenaam, daar al wat u welgevallig is, mij verheugt, maar bedenk eens, dat gij meer goede vriendinnen hebt dan Mevr. R. alleen, en wees verzekerd, dat zij alle naar uwe terugkomst verlangen, meldt het mij spoedig, als die bepaald zal zijn - maar ik vergis mij, hebt gij niet uzelve aan banden gelegd, zijt gij niet eene soort van *secondante* geworden, en moet gij dus niet zoo lang te *Brussel* vertoeven, tot dat uwe taak afgewerkt zal zijn? Ieder zijn' smaak, maar dat gij u hebt kunnen belasten met het medeonderwijzen van een paar, of van drie u geheel vreemde meisjes, begrijp ik niet. Ik schrik reeds tegen den tijd, wanneer ik mijn' kleinen jongen in orde zal moeten houden en hem eenige lessen laten doen. De meeste menschen met mij schuwen het onderrigt geven, hoe weinig moeders leeren hare kinderen zelve, vooral wanneer deze wat ouder en zoo dikwijls wat lastiger geworden zijn, en gij haalt u goedschiks eene taak op den hals, van welke gij geheel vrij waart! Indien gij daarmede ook al de vervulling van eenen pligt op het oog hebt, leer mij dan welken, maar is het alleen tot uwe eigen opbeuring, zoo als gij voorgeeft - dan wensch ik er u veel vrucht van, schoon ik vrees dat gij er op den duur veel meer kwelling des geestes dan genoegen uit rapen zult. - Daar komt VAN L., die

oom naar de herberg, waar zijn rijtuig hem wachtte, vergezeld heeft, terug. Wij gaan nog eens te zamen een wandelingetje doen en met een dezen brief aan het post-kantoor brengen, ik eindig dan u gedachte omhelzende, mij steeds noemende

Uwe getrouwe Vriendin

KAROLINA VAN L.

XXVIII. Brief
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 20 Mei 1811.

Grootelijks verheug ik mij, lieve KAROLINA over het geluk, hetwelk u te beurt is gevallen, schoon ik beken, dat ik de wijze, op welke gij in ruimere omstandigheden gekomen zijt, niet goedkeur, maar uw oom D. heeft daaromtrent reeds zoo veel gezegd, dat ik volstaan kan met te bekennen, dat ook ik het spelen in de Loterij, vooral in eene als welke thans in de mode is, voor eene onvoorzigtigheid houde en geheel niet geraden vind. Wat de schikkingen betreft van welke gij gewaagt, ik begeer

er geene andere met u te maken, 't en zij de thans plaats hebbende u mogten vervelen, of dat gij verkoost eene andere woning te gaan betrekken; in dit laatste geval zou ik met den huisheer in onderhandeling moeten komen, maar buiten dat kan, dunkt mij alles blijven, zoo als het is. Gij weet dat ik in lang niet noodig heb, wat ik kan verteren, sta mij dan toe u met het weinige, hetwelk ik voor u gedaan heb nog te gerieven, en beleg gij het gewonnene geld op voordeelige wijze, zoo dat het u een jaarlijks inkomen verschaffe. De duurte van alle waren, aan welke geene verbetering op handen schijnt te zijn, de bijna zekerheid, dat gij met den tijd, vooral daar gij weder een kind wacht, nog meer dan gij tot nu toe deedt, zult moeten verteren, en mijne berekening, dat toch de gewonnene som geen zoo groot kapitaal kan uitmaken, dat gij van de intressen daarvan, geheel alleen, gemakkelijk zoudt kunnen leven, zijn, redenen welke mij nopen u tot eene voortdurende omzigtigheid en zuinigheid aan te manen en u te raden zoo als men zegt: geene oude schoenen weg te werpen eer de nieuwe gereed zijn.

Dit laatste voorschrift te volgen, schijnt mij, ook voor mij zelve, zaak te zijn. Gij toont eenige verwondering over de keuze, welke door mij gedaan is, om mij te bemoeijen met de opvoeding van, mij geheel vreemde, jonge meisjes. Laat ik u, op mijne oude rondborstige wijze, eens breedvoerig mijne redenen, om zoo te handelen, mogen

ontvouwen. Aan ieder mensch in de wereld is, door het Opperwezen, het vervullen van eene zekere taak opgelegd, welke die is, moeten wij somtijds zoeken, in gevallen namelijk: wanneer onze omstandigheden anders zijn dan die van het gros onzer natuurgenooten. In zulke omstandigheden bevind ik mij. Het was waarschijnlijk, dat ook mijne taak zoude wezen, als echtgenoote en moeder, de pligten, aan die hoedanigheden verknogt, te vervullen te hebben. Gij weet hoe ik, te dien opzigte, ben teleur gesteld. Ik vond mij toen alleen; mijn vader was niet meer in leven, mijne broeders hadden mijne hulp niet noodig, voor mijne vriendinnen had ik uitgediend. Nu moest ik zoeken, wat GOD van mij eischte. Ledig zitten, mijnen kostelijken tijd verbeuzelen zonder iets degelijks uit te voeren, mijne *talenten* (ik meen hier niet bekwaamheden maar krachten tot oefening en werkzaamheid) niet op woeker uitzetten, maar begraven? dit mogt ik niet. Het wee over den onnutten dienstknecht, door den Heiland uitgesproken, heeft mij altijd met schrik vervuld, en het wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, mij met vreugde vervuld zoo dikwijls ik gemeend heb, dat ik naar eisch van mijnen pligt gehandeld had. Daar dan eene zamenloop van omstandigheden, welke niet zonder GOD'S toelating plaats gegrepen hadden, mij in eenen geheel nieuwen kring overgebragt had, en ik dáár iets nuttigs te verrigten vond, heb ik gemeend, dat dit misschien was, wat mijn hemel-

schen Vader van mij verlangde, ik heb dan de handen aan het werk geslagen en in de daad ik ben oneindig beter te vreden en opgeruimder nu, dan ik het was toen ik niets deed en over mij zelve angstvallig tobde. Evenwel heb ik mij geenszins aan banden gelegd, ik heb geene *engagementen* met Mevr. R. gemaakt, en kan wanneer het mij zal behagen naar huis terug keeren, maar tot nog toe heb ik daar geen plan op, en weet volstrekt niet waarom ik het doen zoude. Waar ik mij ook nederzette ik zou er niets te doen hebben, en mijnen tijd slijten met aan de eene en andere kennis bezoekjes afteleggen, met gezelschapjes bij te wonen, met hier en daar te gaan logeren, alle avonden naar bed te gaan met de gedachte, nu heb ik wederom niets degelijks uitgevoerd, o KAROLINA! gij hebt mij nimmer gekend, of gij moet begrijpen dat zulk een leven mij ondragelijk wezen zou!

Een weinig somber vindt gij misschien tot nog toe dezen brief, ik wil dan beproeven om er een vrolijker tafereel bij te voegen, want gij moet niet denken dat ik hier als eene kluizenare leef en niet meer van de wereld zie dan het plekje dat ik bewoon! - Wij waren alle genoodigd om den dag van gisteren (Zondag) op het landgoed van den Graaf DE B. te komen doorbrengen. Het schoone voorjaar hetwelk wij beleven en de heerlijke omstreken van *Brussel* van welke stad gemelde landgoed een uur rijdens af, gelegen is, deden mij van dezen dag veel genoegen beloven. Nadat Mevr. R.

en ik ter kerk geweest waren, reden wij welgemoed met ANASTASIE (zoo heet het Parijsche meisje) naar onze bestemming. Eene soort van *terras* opgereden zijnde hielden wij stil voor een zeer fraai gebouw, op eene vrij aanzienlijke hoogte gelegen, van waar wij een overschoonst uitzigt op de omliggende heuvelen en bosschen en uitgestrekte graanvelden hadden. De bewoners ontvingen ons in eene ruime, zeer *élégant* gemeubelde zaal, uiterst minzaam. Er werden ons eenige ververschingen aangeboden en allengs kwamen er meer genoodigden, met welke alle wij eene wandeling gingen doen. U de fraaiheid van het landgoed te beschrijven, zal ik maar niet ondernemen: want, daar gij nimmer andere dan Hollandsche gezigten gezien hebt, kunt gij u geen duidelijk denkbeeld van zoo iets afwisselend schoons maken; gij weet, dat ik mijn Vaderland hartelijk liefheb, maar wat de schoonheid der landhoeven betreft, moet ik bekennen, dat het ver voor *Braband* moet onderdoen. Bij ons is het grootelijks door kunst, dat eene buitenplaats zich als aangenaam aangelegd voordoet, hier heeft men slechts partij te trekken van wat de natuur aanbiedt, om eene heerlijke hofstede te hebben.

Ik bewonderde al wat ik zag. ERNESTINE ('s Graven dochter) kwam naast mij. ‘Volg mij,’ zeide zij, ‘naar mijn bijzonder tuintje, daar is het inzonderheid lief!’ Zij geleide mij een' berg

af langs een smal pad. Onder aan den heuvel gekomen zijnde, sloegen wij rechts af een boschje van bloeijende rode en witte hagedorens in. Eene kronkelende laan volgende, kwamen wij aan eene soort van poort, boven dewelke tot mijne verwondering geschreven was *Le petit Paraclet*. ERNESTINE opende de poort en toen bevonden wij ons in een, op de Engelsche manier aangelegd, tuintje, met heerlijke bloemen gesierd, aan welks eind een net gebouwd tempeltje stond, tot opschrift dragende: *Temple de la paix*. Wij traden binnen en toen werd ik verrast door het gezigt van eene uitgestrekte vlakte, met hooge boomen omzoomt, door eene zachtvlietende beek doorsneden en aan welker einde zich de statige bouwvallen vertoonden van een gebouw, hetwelk ik vernam eertijds een vrouwen klooster te zijn geweest. ‘Wel nu, hoe vindt gij dit alles?’ vraagde mij mijne leidsvrouw. ‘Schoon zoo als dit geheele verblijf,’ was mijn antwoord, ‘maar mijne lieve! voldoe, bid ik u, aan mijne nieuwsgierigheid en zeg mij hoe uw tuintje aan den vreemden naam van *petit Paraclet*, en dit tuinhuisje aan den hoogdravenden titel van *Temple de la paix*, komt?’ (ERNESTINE.) ‘Eene nonne, die veel ongelukken gehad had, sloot zich eindelijk op in een klooster *le Paraclet* genaamd, en leefde daar tot aan haren dood, van de wereld afgescheiden. Omdat ik nu gaarne hier alleen wandel en mijne bloemen kweek, heet mijn tuintje *le Petit Paraclet*. (Ik)

Maar mijne lieve! uwe omstandigheden hebben immers niets gemeen met die van die nonne!?' (ERNESTINE). 'Ik weet niets meer van haar dan ik u daar zeg.' (Ik). - 'Dat is mij lief, gij behoest ook niets meer van haar te weten, maar geloof mij, aan uwe bezitting betaamt den naam van hare verblijfplaats geenszins! En nu den titel van het tuinhuis? met eerbied echter voor den tempel gesproken,' voegde ik er half lagchende bij. (ERNESTINE.) 'Al wat gij hier ziet is allegorisch, al deze paden hebben bijzondere namen, al deze bloemperken een e beteekenis. Zie hier bij voorbeeld *le sentier de la jeunesse*, de grond is daar effen; en ter wederzijde groeitjen en bloeijen (in den tijd) eene menigte rozen; dan komt men op *le chemin de la vie*, dit pad is hobbelig en met distels gezoomd, hieruit komende treedt men noodzakelijk op die groote zerk, welke het graf beduidt, en daarover komt men dan eindelijk in *le Temple de la paix*, of in de rust des doods, van waar men het uitzigt heeft op dit veld daarom *Champ Elysée* genaamt.' Ik stond verbaasd en wist naauwelijks wat ik zeggen moest om best het lieve meisje de ongepastheid van al die half christelijke, half heidensche zinnebeelden te doen begrijpen. Na mij een poosje bezonnen te hebben vraagde ik, 'wie toch heeft u het denkbeeld van dezen aanleg gegeven?' Mijne gouvernante 'antwoordde zij. 'Zij had veel leed doorgestaan, was de dochter van een'

geëmigreerden Franschman van goede huize, en had door alle hare ongelukken eene somberheid van humeur gekregen die haar in al wat somber was vermaak deed scheppen' - 'Die somberheid' hervatte ik, 'straalt ook waarlijk door in al wat zij u hier heeft doen maken. Voor haar die zich ongelukkig gevoelde, kon de rust des grafs, dit begrijp ik, iets wenschelijks zijn, maar zij had dunkt mij u, die voor zoo veel ik weet nog geen leedt hebt te verduren gehad, hare treurigheid niet moeten inprenten, en deed zij zulks, zoo hadden ten minste hare beelden uit den heiligen Godsdienst dien wij belijden, behooren afgeleid en niet met die uit de heidensche fabelleer getrokken, vermengd moeten worden. Wat is een' tempel des vredes, en wat zijn Elisesche velden voor een' Christen? immers niets, immers eene voorstelling zonder zin, beter geschikt om de denkbeelden te verwarren dan te wijzigen? Maar wij hebben nu den tijd niet om over deze ernstige stoffe lang genoeg te praten, bij gelegenheid hoop ik u mijne meening eens breeder te ontwikkelen, laat ik alleen nog zeggen, dat ik u raad de zaken voortaan zoo veel gij kunt in derzelver waar daglicht te beschouwen, u geheel niet door Romaneske voortellingen te laten wegslepen, en u aan de vrolijkheid, zoo wel gepast op uwe jaren en in uwe omstandigheden wat meer over te geven.' - 'Ach,' zeide zij, 'ik ben altijd eene verschovelinge geweest,

van mijne oudere zuster is steeds veel meer werk gemaakt dan van mij, zij is jong getrouwd, ik heb steeds gehoord dat ik niet mooi genoeg was om te behagen, wat ik deed is zelden goed gevonden, terwijl de werkjes van mijne zuster altijd geprezen werden. Dit heeft mij den moed benomen, voeg daarbij dat ik lang met een treurend mensch heb omgegaan, en gij zult u misschien niet meer verwonderen dat ik niet vrolijk ben?' - 'Ware ik hier met u woonachtig (hervatte ik) ik zoude u voorstellen om al deze zinnebeeldige laantjes weg te doen uw' tuin in een effen bloemperk te veranderen, de zerk uit te graven en in hare plaats frissche graszoden te leggen, de alegorische opschriften uit te wisschen en wildet gij namen behouden, uw' tuin *mon plaisir* en het tuinhuis *Belle-vuë* te noemen, dan kwame ook de verkeerde benaming van *Champ Elysée* niet meer te pas en ik zou u voorstellen dit veld voortaan niet anders dan *la prairie* te heeten. De thans bestaande treurige beelden eens weg genomen zijnde, zoude ik uwe andere grieven pogen uit den weg te ruimen of te verzachten - trouwens dit laatste kan geschieden al woon ik hier niet met u. Gij verkeert thans met eene vrouw die zeer opgeruimd van humeur is, met twee vrolijke meisjes van uwe jaren - en met mij, die gaarne al wat ik kan zal bijbrengen om u eene betamelijke opgeruimdheid te doen verkrijgen.' Zij omhelsde mij stil-

zwijgende, ik had medelijden met het lieve meisje, en nam voor, de houding van de ouders met haar wel te bestuderen, mijne opmerkingen, benevens hetgeen ik gezien en van haar zelve gehoord had aan Mevr. R. mede te deelen, en mijne pogingen bij de hare, te voegen om het gewenschte einde te bereiken.

Het luiden, van wat ERNESTINE mij zeide de etensbel te zijn, deed ons huiswaarts spoeden, wij vonden het gezelschap op de terras verzameld en gingen al ras aan tafel. Ik werd naast den Heer van het huis geplaatst en had zóó gelegenheid om over het schoone van zijn landgoed uitwijdende, het gesprek op het tuintje en van daar op ERNESTINE te leiden. Naar ik bemerken kon, was deze meer in hare eigene verbeelding dan in waarheid eene verschovelinge, en de Gouvernante meer dan de ouderen, de schuld van de verkeerde opvattingen en daaruit gevolgde droefgeestigheid der dochter. Juist, wijl men bemerkt had dat de opvoedster de voedsterlinge meer kwaad dan goed deed, had men de eerste haar afscheid gegeven en de andere onder het opzigt van Mevr. R. geplaatst, in hoop dat het deze zoo door hare lessen als door het gezelschap, hetwelk zij aan haar huis had, gelukken zou, der teedere plant eene gunstigere rigting te geven. Terwijl wij aten was er eene regenbui opgekomen, wij werden dus verhinderd om nogmaals eene wandeling te gaan doen, en bragten den nog overigen tijd, voor ons vertrek, grootelijks door met muzijk maken en zingen. ERNESTINE liet zich

op het piano hooren, terwijl een van de heeren uit het gezelschap haar op de fluit accompagneerde. Zij voldeed mij slecht, gedurig buiten de maat en met weinig naauwkeurigheid spelende. Ik meende te bespeuren, dat dit hare moeder mishaagde, zij schudde het hoofd en fluisterde Mevr. R. iets in het oor. Er werd evenwel, toen het stuk uit was, door de meeste aanwezenden in de handen geklapt en *bravo* geroepen: ‘Dit is zoo de gewone manier!’ dacht ik, en hield mij stil. ‘Zal ik,’ vraagde toen de fluitspeler, ‘de eer niet hebben, van u ook eens te accompagneren, Mejufvrouw W.?’ - ‘Mij?’ antwoordde HENRIETTE: ‘ik vrees dat het niet gaan zal, ik heb hier niets van mijne muzijk, evenwel zoo ik iets vind - gaarne.’ Hierop begon zij met eene luchtige hand, de bundels te doorzoeken, haalde de boel vrij wat overhoop en riep eindelijk uit: ‘Ha! daar zie ik eenige oude kennissen, Sonaten van MOZARD, ik beken dat ik die in lang niet overgespeeld heb, maar wilt gij het wagen, zoo zal ik doen wat ik kan?’ - Daarop speelde zij zeer juist, met veel smaak en met eene vlugheid, die haren *partner* bijkans in verlegenheid bragt, de zware muzijk, welke zij had gekozen. Algemeene toejuiching, aan welke ik met opregtheid deel nam, werd haar toegezwaait, Mevr. DE B. inzonderheid prees haar zeer en zeide, dat zij hoopte dat hare dochter, haar dagelijks kunnende hooren, wat van hare manier overnemen zou. ERNESTINE hoorde

dit, wendde hare oogen, in welke tranen glinsterden, naar mij, en begon in stilte de verstrooide bladen muzijk weder in orde te schikken. Ik zou gaarne gezien hebben, dat HENRIETTE haar hier in de behulpzame hand had geboden, maar dit geschiedde niet. Aangemoedigd door den verkregenen bijval, liet deze zich niet lang bidden, maar begon, op het door eenigen van het gezelschap gedaan verzoek, met eene heldere stem eenige *Romances* te zingen. Hare keuze, wat deze betrof, geviel mij niet geheel, de woorden waren somtijds wat te luchtig om door een jong meisje uitgesproken te worden. Dit is een gebrek hetwelk veeltijds de anders zoo geestige Fransche aria's aankleeft, maar mij dunkt dat de meesters er op bedacht behoorden te zijn om zulke niet aan hunne discipelen ter bestudering te geven, of dat de ouders daar omtrent wel eenigzins oplettend mogten zijn, en eene gepaste keuze doen tusschen geestige, en losbandige zangstukjes. Nu dit in het voorbij gaan. Na dat Mejufvr. W. gedaan had, werd ERNESTINE verzocht ook eens te zingen, maar zij verschoonde zich; ik ging mij toen met de jonge dames aan eene tafel bij de oudere voegen, die bezig waren eene portefeuille met teekeningen te doorbladeren. ‘Dit zijn werken van mijne dochters!’ zeide de Gravin. ‘Van mijne oudste dochter, mama! behoordet gij te zeggen’ (zeide ERNESTINE) ‘ik geloof dat er van mij naauwelijks een paar bewaard zijn!’ ‘Het is zoo,’ antwoordde de moeder, ‘dat er

slechts weinige van u in deze portefeuille liggen, maar hoe komt dat? Gij zijt zoo veel jonger dan uwe zuster, dat toen gij beide van den zelfden meester les naamt, uw werk niet bij het hare halen kon, later hebt gij groote vorderingen gemaakt, en de vruchten van uwen arbeid hebben zonder te veel door de vergelijking te verliezen naast die van haren ijver geplaatst kunnen worden. Indien gij voortgaat met u te oefenen zal ik met den tijd eene portefeuille vol van uwe teekeningen alleen kunnen krijgen, maar ik hoor, dat de liefhebberij voor de kunst bij u wat aan het dalen is.' Al wederom werd een blik van droefgeestigheid door ERNESTINE op mij geworpen; mij dacht evenwel, dat zij in dit geval even als in het vroeger vermeldde zich te ligt geraakt en te gevoelig getoond had, en nam vóór haar dit bij gelegenheid onder het oog te brengen. Tegen den tijd van ons vertrek klaarde de lucht op, en wij reden met schoon weder naar ons verblijf terug. Sedert heb ik omtrent ERNESTINE gedaan wat ik vóór had te doen, en ik vlei mij, dat mijne redenering ingang bij haar gevonden heeft. Maar ik vergeet mij, ik schrijf als of gij de personen, die ik ingevoerd heb, kendet, en heb u misschien door mijn lang verhaal verveeld. Vergeef het mij, mijne lieve, ik vergeef het mij zelve *nu*, omdat ik begrijp, dat voor zoo rijk eene dame als gij thans zijt, een weinig hooger briefport er niet op aan komt. Vaarwel, groet al onze bekenden mijnen-

wege en wees verzekerd van mijne duurzame vriendschap

Uwe EMILIA P.

XXIX. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 28 September 1811.

Na het ontvangen van den vriendelijken brief in welken mij door uwen echtgenoot uwe voorspoedige bevalling werd aangekondigd, heb ik lieve KAROLINA! verkozen eenige dagen met antwoorden te wachten, om dat ik liefst aan u zelve schrijven wilde, en ik vreesde dat gij zoo zeer spoedig na de groote gebeurtenis, u niet met lezen zoudt mogen vermoeijen. Thans zal u zulks misschien veroorloofd worden als u deze in handen komen zal. Ontvang dan mijne hartelijke gelukwenschingen, mij dunkt gij ziet nu volkomen uwen wensch vervuld. Eene dochter! dit verlangdet gij toch - wel nu, dat zij u steeds eene rijke bron van vreugde zij! zij groeije welig op, en beantwoorde altijd aan de hooge gedachte, welke gij u gevormd hebt van het geluk van moeder eener persone van uwe eigene kunne te we-

zen. Inderdaad ik geloof met u, dat daar de opvoeding der jongens, dezen, al ligt spoedig van de moeder verwijderen, een meisje te hebben dat meer onmiddellijk onder derzelver oog groot gebragt worden kan, en ouder wordende een aangenaam gezelschap opleveren, iets bij uitstek wenschenswaardigs mag genoemd worden. Ik heb wel zoo eens gedacht: 'Als men in het algemeen iets verlangt, moet men zich zeer gelukkig vinden wanneer men dat verkrijgt, maar als men iets bepaalds, iets in het bijzonder wenscht, en dit, juist dit, ons te beurt valt.... O dan moet men geene woorden weten te vinden om zijn geluk te beschrijven, om aan den gever van alle goede gaven, zijne dankbaarheid te betuigen!' Bij u was een algemeen verlangen, kinderen te mogen krijgen. Die wensch is aanvankelijk vervuld geworden door de geboorte van uwen zoon; dan gij vormdet een tweede verlangen, uw bijzonderen, uw bepaalden wensch was nu laatst eene dochter, en ziet eene dochter wordt u geboren! O KAROLINA wat moet gij blijde zijn, wat moet gij u gelukkig gevoelen, wat behoort gij dankbaar te wezen. Van dit alles ben ik in u, mijne lieve, volkomen overtuigd, maar ik moest er eens iets van zeggen, al ware het slechts om u te doen begrijpen hoe zeer ik uw gevoel bevroede, en mij opregtelijk en innig over uw geluk verheug. Om uwent wille durf ik hier niet meer bijvoegen, dan dat ik hoop van tijd tot tijd

gunstige berigten u aangaande te ontvangen en u een spoedig volkomen herstel toewenschende, steeds blijf

Uwe altijd liefhebbende

EMILIA P.

XXX. Brief.
Emilia P. aan Julie van L.

Retraite bij *Brussel*, 1 November 1811.

Is het mogelijk, riep ik uit, lieve JULIE! toen ik uwen belangrijken brief van 25 October(*) gelezen had. Is het mogelijk, is het waar, dat *Amsterdam* eertijds een nietig visschers gehugt, later eene geweldige koopstad, dikwijls eene lastige dwingster in een gemeenebest waarvan zij slechts een klein gedeelte besloeg, maar hetwelk evenwel genoodzaakt was haren wil te eerbiedigen, thans is opgetreden, als de huisvestster van, en alle mogelijke eerbetoonende aan..... Ik durf niet aan het papier al mijne gedachten toevertrouwen, ik durf niet schrijven wat ik wel in een bijzonder gesprek zou willen zeggen; het komt hierop neer, dat ik met

(*) Dezen brief had EMILIA verscheurd. hij komt dus niet ten voorschijn.

verwondering zoo uit uwen brief, als uit de nieuwspapieren vernomen heb, met welken omslag NAPOLEON in mijne geboortestad is onthaald geworden. Gij hebt 's Keizers intrede gezien; gij zaagt eene menigte ellendige gevangene Spanjaarden zijnen luisterrijken stoet voorafgaan! O! indien die ongelukkigen iets van de geschiedenis hunnes Vaderlands weten, wat moeten zij niet gevoeld hebben, daar zij als overwonnenen gesleurd werden door een land hetwelk eens de kluisters hunner voorvaderen torschte, wanneer zij daarbij zich herinnerden, wat hun Koning toen was, en dit vergeleken bij wat hun Koning thans is, wanneer zij eindelijk bedachten, dat heden en *Spanje* en *Holland* bukken voor eenen overheerscher aan die beide landen vreemd!! - Gij hebt NAPOLEON gezien; het was der moeite waard, om daarom alleen uit *Haarlem* te komen. Groot, voor zoo veel *Génie*, krijgskunde, wijs overleg en moed, tot het ter uitvoer brengen van het eens beslotene, betreft, is zeker NAPOLEON, en het past zijnen tijdgenooten, hetzij die onder zijne regering lijden, of hun fortuin maken, te trachten met zijne uiterlijke gedaante bekend te worden. Wie zou niet, in den tijd hunner glorie, ALEXANDER, CÉSAR, KAREL DE GROOTE, KAREL DE VIJFDE enz. hebben willen zien, NAPOLEON overtreft misschien die alle. Ware ik in *Holland* geweest, ik zou voorzeker ook mijn best gedaan hebben, om gelijk ik in *Brussel*, doch zonder te slagen, deed, den Keizer te zien, maar niet gaarne zoude ik me-

de van het getal der genen geweest zijn, die hem hulde bewezen, hij behoort in *Holland* niet te huis, het grieft mij als ik denk dat hij als opperheer in mijn Vaderland, in mijne Vaderstad geweest is, en dat wij allen van zijne wenken afhangen. Dan genoeg, voorzigtigheid's halve, zwijg ik, alleen durf ik hier bij voegen dat ik wel te vreden ben van *Amsterdam* niet voor den Keizer versiert en verlicht te hebben gezien, dat ik dit buitentje door Mevr. R. *Retraite* genoemd met welgevallen ook als eene veilige rustplaats voor mij beschouw, en het ook gedurende den aannaderenden winter meen te blijven bewonen. Niettemin verplaats ik mij, in gedachte dikwijls met genoegen in den kring mijner bekenden in *Holland* en wat daar aan de bijzondere personen overkomt verneem ik steeds met belangstelling; zoo was mij de tijding lief dat KAROLINA opgeruimd en wel te vreden haren post als minne voor de tweede maal waarneemt. Gij hebt waarlijk aan haar eene lieve zuster, haar bezoek in den afgeloopenen zomer begrijp ik ligt dat u veel genoegen heeft verschaft. Ik wilde maar dat uw broeder iets te doen had, hij is te jong en te werkzaam van aard om zonder eene nuttige bezigheid den tijd te slijten, maar beter is het zeker, zoo als gij zegt, niets dan iets op eenen lossen voet te beginnen. - Welk een overheerlijk najaar hebben wij gehad, dikwijls ben ik nog laat des avonds in den tuin gegaan, om de schoone staartster te bewonderen; gij hebt die zeker ook gade geslagen en in al hare

pracht gezien, maar hoe lief het ook rondom *Haarlem* zij, geen plekje gronds heeft dit hemellicht misschien beschenen, boven hetwelk glinsterende het zulk een uitmuntend natuur tooneel vertoonde dan wat ik zag te *Boitsfort*. Dit is een dorp te naasten bij een uur rijdens van *Brussel* af gelegen. Uit de herberg (waar wij den 26 September ll. met heerlijk weder naartoe waren gereden) ziet men tegen het hoog geboomte van het bosch van *Soignies* aan; ter regter zijde heeft men bergen met graan gedeeltelijk bezaait, met welig gras gedeeltelijk bedekt, en hier en daar, met toen half groen, half bruine boschjes gesiert, vóór zich twee of drie vijvers, gevormd door het water, hetwelk van de bergen afdruipt, kalm en helder gelijk kristal. Schoon, bij dag, was misschien dit alles nog schooner toen de maan het verlichtte, de starren aan den blaauwen hemel fonkelden, en de komeet zich als de koning van al die lichten vertoonde en in het klare water spiegelde. Beschrijven kan ik u dit tafereel naar waarde niet; had ik mij immer naar behooren op de teekenkunst toegelegd, ik zou het u met kleuren malen, en gij zoudt verbaasd er over staan; dan, ik mis door eigene schuld het vermogen van u dit genoegen te kunnen verschaffen. Ik moet het bekennen, toen mijne ouders mij het teekenen, als eene bij uitstek aangename kunst lieten leeren, verdroot het mij zoo, in verscheidene lessen niets dan regte en schuine streepen te mogen maken, dat ik al ras een weerzin

in die bezigheid kreeg. Ik maakte weinig en slechts zeer langzame vorderingen, welhaast verveelde het mijn' meester evenzeer mij les te geven dan mij om zijn onderwijs te ontvangen, ik vraagde en kreeg verlof om uit te scheiden en mij liever op de muzijk toe te leggen - en daar zit ik nu, mij als mensch beklagende over den onwil dien ik als kind betoond heb. - Ik keer van mijnen uitstap terug om hier nog een woord bij te voegen betreffende de groote vruchtbaarheid van dit ten einde spoedend jaar ten minste in deze streken. Terwijl de vlierbessen in den tuin van Mevr. R. rijp aan den boom hingen, kon men er tevens verscheidene bloemen aan vinden, en in eenen naburigen hof, heb ik een' appelboom gezien die te gelijk volwassene vruchten en bloesems droeg; nog bijkans om den anderen dag krijgen wij een klein schoteltje aardbeijen op *het dessert* en in het algemeen zijn de vruchten van het saizoen en de groentens hier zoo goedkoop, als men zich naauwelijks herinnert die immer te hebben gezien. Evenwel nadert de winter, wij zullen het ons weldra moeten getroosten van al de schoonheden der natuur verstoken te zijn, deze gedachte wekt, bij mij althans, elk najaar een treurig gevoel; er is dunkt mij zoo veel overeenkomst tusschen een verwelkend blad en een oud wordend mensch, tusschen de grijsheid der natuur en die van den sterveling, tusschen den winter en den dood! Maar het blad dat ik ineen gekrompen, en verwelkt daar voor mijne voeten zie liggen, zal

haast tot stof vergaan en nimmermeer verfrischt en schoon ten voorschijn komen, en de mensch wanneer hij sterft vangt een nieuw leven aan, zijn ligchaam mag verstuiven, zijne ziel zal niet vergaan, voor haar rijst eene nieuwe lente, een nieuwen zomer op: O! als ik dat bedenk, dan zwicht mijne treurigheid, dan zeg ik: 'loei vrij orkanen, vorst en sneeuwjagt werp vrij al de bladeren ter neer, ik tart uw verwoestend vermogen! Gij maakt mij het lot van mijn ligchaam aanschouwelijk, maar mijn ligchaam is slechts mijn kleed, dat kleed zal vallen, *ik* zal leven!' O JULIE als ik mij in zulke gedachten vol overtuiging verdiep, welk een medelijden gevoel ik dan niet voor die ouden welke slechts vermoedden wat wij weten, en die om zich bij den somberen blik op de verstervende natuur, over de zekerheid van hun eigen sterflot te troosten, niets hadden dan een flaauw misschien! Wat dank ik dan vurig mijnen Heiland, die de onsterfelijkheid aan het licht gebragt, en door zijne opstanding bewezen heeft! - Maar ik vergeet mij! Ik ben daar geheel onvoorziens op eene hoogst ernstige stoffe gevallen, ik wil echter het geschrevene laten staan omdat ik weet aan wie ik schrijf, namelijk aan eene persone die ook meer met de ziel dan met het ligchaam op heeft, en die mij wel zal verstaan. Dat gij in welstand en genoegen dit najaar door, en dit jaar ten einde moogt brengen, is den hartelijken wensch van

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

XXXI. Brief.
Fredrik P. aan Emilia P.

Lauzanne 25 December 1811.

Lieve zuster!

Hoe kortere dagen, hoe langere avonden, hoe meer tijd voor mij om te schrijven, trouwens schrijven, zwarte krabbels op papier maken, doe ik ook 's zomers veel, maar brieven opstellen juist niet: Gij berispt mij dikwijls over mijne zoogenaamde traagheid, ik heb thans de pen opgevat om u te zeggen dat mijn stilzwijgen uit geene traagheid voortkomt, maar waarlijk uit gebrek aan tijd, want ik zit meest tot over de ooren in de studien verward - en uit gebrek aan lust, wanneer ik eens het zeldzaam geluk heb van te mogen doen wat ik wil. Lieve EMILIA ik houde altijd even veel van u, geloof dat vrij, ik herinner mij steeds uwen raad, betracht uwe lessen en lees uw' ouden brief(*)

(*) Zie *Kleine Pligten*, D. I, bl. 153.

(die half versleten in mijn zakboekje gestadig bij mij is) zeer dikwijls over, - maar als er eens een pretje te halen is, neem ik dat liever mee, dan dat ik alweder aan den lessenaar zou gaan zitten om tijding van mij naar *Holland*, of *Braband* te kunnen zenden. Gij zijt te goed om mij zulks kwalijk te nemen, en hadt gij het al eens kwalijk genomen, zoo wordt nu weder goed daar ik den geheelen kersavond aan u toewijde na dat wij uit de kerk te huis gekeerd zijn. Sedert mijn schrijven aan WILLEM heb ik nog regt veel vermaak gehad, namelijk ten tijde des wijnoogsts. Gij weet zeker dat dan alle huizen open zijn voor gasten, en overal danspartijtjes gegeven worden. Schoon nu de vreugd door de tijdsomstandigheden wel wat minder algemeen geweest is, dan zij voordezen plagt te zijn, hebben toch de jonge lieden zich wel kunnen vermaken. Het huis van Mevr. P. inzonderheid is het middenpunt der verheugingen geweest, wij hebben daar dikwijls gedanst en vrolijke avonden doorgebragt. Alles geviel mij daar wel, behalve dat MARIANNE DES SAULES mij gedurig tot *Partner* werd opgedrongen. Wat mama voor raars aan dat kind vindt begrijp ik niet, zrj is noch mooi noch aardig, en evenwel wordt al wat zij doet *gratieus*, al wat zij zegt, als het er maar even door kan, geestig gevonden; mijn's bedunkens danst zij ellendig slecht, houdt zich krom, en heeft in het geheel geene bevallige manieren, en wat zij praat is, dikwijls niet beter dan zotteklap. Een paar weken

geleden had ik eens gelegenheid om mijne meening nopens haar, openhartig, hoewel bescheiden aan Mevr. P. te zeggen. Ik at op een' zondag gelijk dikwijls geschied bij mama, er was niemand meer tegenwoordig dan een mijner schoolkameraden en Mevr. ROSSET; daar zeide moeder op eens: '*Je suis désolée mon cher* FRÉDÉRIC, *de ce que ma soeur* MARIANNE *n'a pas pu être des nôtres aujourd'hui, je crains que tu ne t'ennuies sans elle?*' - Ik hervatte: '*En vérité ma bonne maman, pour que je m'amuse, il n'est pas d'une nécessité indispensable que mademoiselle* MARIANNE *soit là, je suis très content de la société que voici*.' Toen begon zij in het Hollandsch: 'Maar FREDRIK! het zou mij leed doen, indien gij in mijne jongste zuster niet eene der liefste meisjes van geheel *Lauzanne* herkendet, zij is jong, ziet er wel uit, is de goedheid zelve!....' Ik glimlachte, en schudde het hoofd. 'Wat is dit mijnheer?' vraagde mama op een' vrij scherpen toon: 'heeft MARIANNE de eer niet van u te behagen?' - 'Om u de waarheid te zeggen, neen' (antwoordde ik) 'jong is zij, dat beken ik, maar ik vind haar niet mooi, niet lief, en misschien al te goed, daarmeê meen ik, er zit geene pit in!' - 'Wel, dat is fraai!' (hervatte Mevr. P. wederom scherp) 'ik wilde dan wel eens weten hoe men wezen moest om u aan te staan!' - '*Qu'est ce qu'il y a donc entre vous deux?*' vraagde toen Mevr. DELPHI-

NE, '*est ce que vous vous chamaillez?*' - '*Non ma soeur!*' zeide moeder, die scheen voor hare zuster niet te willen weten wat wij gesproken hadden, '*ce n'est qu'une petite différence d'opinions. Nous sommes très bons amis* (mij de hand toereikende) *n'est ce pas* FRÉDÉRIC?' - Ik, mijne hand gevende, '*En vérité madame je serais au désespoir si nous ne l'étions pas*.' - Hier eindigde ons gesprek, na den middag kwamen er eenige menschen en onder andere de heer DE FRONSAC met zijne dochter en nog een paar jonge meisjes meer. Mijn vriend en ik vermaakten ons regt goed met deze, maar mama begon, dat ziende, alweder met haar beklag over de afwezendheid van MARIANNE welke de jonge dames even weinig speet dan mij. Ik heb sedert nooit weder bij Mevr. P. gegeten, of *Tante* zoo als ik MARIANNE (als ik haar boos wil maken) wel eens noem, was daar, en mama tot vervelens toe zoo als men zegt *au qui vive* om haar zoo gunstig mogelijk te doen voorkomen, en haar bij mij te doen gelden. Wat het haar schelen kan of ik dat kind lief vind, begrijp ik niet, maar ik weet dat zij geheel anders zal moeten worden, eer ik zoo ver kom. - Een fraai buitengoed waar ik dikwijls ga, en dit najaar wel gelogeerd heb, is dat van den Baron ADOLF V., tusschen *Lauzanne* en *Vevay* gelegen, hij zelf is een allerbest man, zijne vrouw eene zeer beminnelijke dame, zij hebben twee lieve kleine meisjes met welke ik gaarne speel; de oude moeder V.

woont bij haren zoon in; hij schijnt u te kennen, ten minste hij heeft mij eens zeer naar u gevraagd, toen heb ik hem verteld hoe ongelukkig gij geweest zijt van uw' aanstaanden echtgenoot te verliezen, en waarlijk EMILIA de goede man heeft met mij geweend! - Schoon ik hier wel te vrede ben, zou ik toch gaarne u en WILLEM en CHRISTINE en mijn kleine nichtje eens zien, vraag bij gelegenheid aan mijne voogden hoe lang ik nog zoo ver van huis af blijven moet, ik zelf heb er WILLEM al over geschreven maar hij geeft mij nooit een regt uitsluitend antwoord, en toch wilde ik u alle zoo gaarne eens weder omhelzen, en mij, zoo veel het behalve onzen goeden vader nog wezen kan, in mijnen ouden kring terug bevinden. Ik weet wel dat gij ook van huis afgedwaald zijt, maar indien ik kwame, vlei ik mij dat gij wel met mij naar *Holland* reizen zoudt. Ik ben toch immers nog uw lieve FREDRIK niet waar? Dan ik wil niet vragen, ik twijfel niet, ik weet dat gij nog mijne minnende zuster zijt, evenzeer als ik ben

Uw hartelijk liefhebbende broeder

FREDRIK P.

XXXII. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

***Haarlem*, 30 Januarij 1812.**

Ja lieve EMILIA, ik heb u wel verstaan, en ik stem geredelijk met u in, belangende wat gij omtrent de schijnbare overeenkomst der als het ware stervende natuur, en het ten grave neigend menschelijk ligchaam zegt, ook ben ik het met u eens aangaande het opbeurend gedeelte van uwe aanmerking, het blijde vooruitzigt van des menschen eigenlijke *ik* aan de overzijde des grafs. Maar hoezeer wij ook overtuigd zijn van een hier namaals hetwelk den vromen rust en vreugd belooft, wij zijn in de wereld, wij kennen niets dan de wereld wij moeten op de wereld zoo vele jaren, dagen, uren, als GOD wil, vertoeven, of het verblijf alhier ons aansta of niet, en mij dunkt de sombere gedachten zoo veel mogelijk te verbannen en de vrolijkste partij uit alle omstandigheden te trekken is het beste dat men kan doen. Ik ten minste heb mij daar altijd wel bij bevonden; het is waar groote smarten heb ik tot nog toe niet te verduren gehad, maar toch vele kleine onaangenaamheden, die alle te zamen genomen een minder opgeruimd mensch wel eens neerslagtig zouden hebben

gemaakt. Onder die stel ik boven aan de lijst, mijne onbehagelijke figuur, iets van zoo kwellend een' aard, dat iemand die beter door de natuur bedeeld is, er zich geen denkbeeld van maken kan, wijl daaruit eene, vooringenomenheid tegen mij op het eerste gezigt geboren wordt bij hen die mij ontmoeten. Ik heb dit zoo dikwijls bespeurd en zonder het kwalijk te nemen, daar ik het wel begrijpen kon, er mij over bedroefd; maar nooit duurde die bedruktheid lang, daar ik weder uit het oog der menschen zijnde, geen verlet bij mijne onbehagelijkheid had. Reeds in mijne jeugd dikwijls niet mede genoodigd op partijtjes van welke mijne oudste zuster altijd wezen moest, heeft dit mij wel gehinderd maar wat deed ik dan? kniezen en treuren? Neen! Te huis zittende werkte ik met al mijne magt aan borduursels of eenig ander opschik hetwelk ADRIANA eene volgende keer zou kunnen gebruiken, ik vond behagen in de gedachte dat op die wijze de lelijkheid de schoonheid zou versieren en was niet zelden des avonds als mijne zuster te huis kwam, vrolijker dan zij zelve. Het vooruitzigt van altijd te zullen blijven *Jonkvrouwe* JULIE VAN L, al rollen ook zestig ja zeventig jaren met mij voort, heeft in lateren tijd mij wel eens bedrukt gemaakt, maar dan heb ik mij aan andere gespiegeld. Hier vond ik eene door de tegenheden welke zij in hare *amours* ondervond, bedroefde, daar eene treurende wijl zij tot een huwelijk tegen haren zin genoodzaakt was - en ik zegende

mijne onverschilligheid en mijne vrijheid. Of ik zag eene in haren echt niet gelukkige vrouw, eene door ongezeggelijke kinderen hoogst geplaagde moeder, eene weduwe met een talrijk gezin belast, genoodzaakt om dag en nacht te zorgen en te peinzen over de beste wijze om hare huishouding in orde te houden en hare kinderen behoorlijk groot te krijgen, en ik vond mij gelukkig, door van al zulke bekommeringen ontheven te zijn. Nog laatst toen KAROLINA bij ons logeerde, hare slaapkamer naast de mijne zijnde, hoorde ik haar dikwijls des nachts opstaan, dan het eene kind dat om drinken riep, helpen, dan het andere om het de borst te geven, opnemen, of lang achtereen wiegen, terwijl het gedurig weder ontwaakte en schreeuwde - en ik dacht: ‘O! wat ontsnap ik aan eene menigte plagen, ik heb geene zorg, geene degelijke bekommering, geene zware verantwoording, niet eenen lastpost!’ Voorts mag ik onder mijne kwellingen rekenen de zwakheid van mijne gezondheid, die mij menigmalen belet heeft, en nog dikwijls belet hier en daar mede te gaan, waar ik weet dat ik welkom wezen zou. Maar hierdoor al mede aan het veel te huis zitten gewend, heb ik den tijd dien ik als het ware won, aangenaam tot eigen oefening leeren besteden, en zoo voor mij zelve eenige kundigheden opgedaan welke mij beletten voor eenzaamheid noch ouderdom (gesteld dat deze mij ten deel vielen) te schrikken. En op die wijze leef ik al zoetjes aan voort, mij meer in het

goede verblijdende, dan aan het ongevallige, zwaar tillende. Nu iets aangaande ADRIANA. Toen ik verleden najaar te gelijk met haar te *Amsterdam* bij grootmoeder logeerde was zij in het eerst treurig, ik hoorde haar zuchten en zag tranen in hare oogen glinsteren, zoo dikwijls als zij het huis-orgel van grootmoeder gebruikte om daar op eenige harer geliefde *Romances* te spelen, met eene bevende stem zingende:

Je te perds fugitive espérance.

of dergelijke; alle zangstukjes, welke ongelukkige minnaressen kenschetsen.

Ik vraagde haar naar de reden van haren druk, maar kreeg geen uitsluitsel, tot dat zij mij eindelijk op zekeren avond van eene partij aan het hof van NAPOLEON terug komende, zeide: ‘Nu kan ik er niet langer aan twijfelen, nu heb ik zijne oplettendheden voor haar, zelve gezien, nu geloof ik wat men mij van alle kanten verzekert, dat zij hem het jawoord gegeven heeft!’ - ‘Van wie toch spreekt gij?’ vraagde ik haar; zij noemde mij daarop de personen (wier namen ik uit bescheidenheid voor mijne zuster verzwijg) en ik vernam alzoo dat de man dien ADRIANA in het geheim beminde, op het punt was van met eene andere dame in den echt te treden. Ik betuigde mijne deelneming in mijner zuster smart, en trachtte haar zoo veel troostgronden mogelijk bij

te brengen. Dan ik was niet weinig verwonderd haar te hooren zeggen. ‘Ik zal mij wreken, ik zal eene luisterrijkere partij doen dan hij, ik zal hem toonen, dat ik om hem geenszins verlegen was!!’ - ‘Een fraai plan!’ zeide ik glimlagchende, ‘maar hoe, bid ik u, zult gij dat ten uitvoer brengen?’ - ‘Ik heb reeds half (was haar antwoord) de *conquête* gemaakt van den generaal H, dien zal ik nu aanmoedigen, en weldra zult gij mij als zijne echtgenoote kunnen begroeten!’ - ‘Een' Franschman, een' Roomschen man, wilt gij huwen?!’ riep ik verbaasd uit. ‘Gij zult hem naar *Parijs* moeten volgen!’ - ‘Dat alles doet niets bij mij af’ hernam zij, ‘maar het denkbeeld van..... getrouwd te zien, en alleen te blijven zitten is mij ondragelijk!’ Hopende dat mijne zuster door eene goede nachtrust te genieten, bedaren zou, en tot andere gedachten komen, raadde ik haar naar bed te gaan, en staakte voor dien avond alle verdere gesprek. Maar den volgenden dag vond ik dat haar besluit even vast stond, en of ik al zeide: ‘mij dunkt gij gaat als eene regte *Coquette* handelen, gij bemint toch den man niet met wien gij u wenscht te verbinden, gij waagt onbeschrijfelijk veel daar gij met hem een vreemd land wilt gaan bewonen ver van alle uwe betrekkingen af’ - het hielp niet. Zij speelde haren rol voortreffelijk, won allengs de genegenheid van den Generaal en beloofde hem hare hand. Alles moest vrij schielijk gaan, daar 's Keizers verblijf

in dit land slechts kort van duur zou wezen en de heer H. hem volgen moest, maar voor zijn vertrek te trouwen was toch wel niet mogelijk; er werd dan tusschen de gelieven bepaald, dat na NAPOLEON'S terug keer in zijne hoofdstad (eer welke plaats greep, hij nog een' uitstap naar *Duitschland* voor had, te doen) de Generaal verlof zou vragen om hier zijn huwelijk te komen voltrekken. Gij begrijpt dat toen mijne ouders dit alles vernamen, zij er geheel niet mede te vrede waren. Zij hielden ADRIANA hare onvoorzigtigheid voor oogen, raadden haar op het ernstigst om haar gegeven woord nog in te trekken, bragten haar het gevaar hetwelk zij liep van zich in het ongeluk te storten met de meeste zorgvuldigheid en teederheid onder het oog, alles was vruchteloos. Toen deed mijn vader al wat hem mogelijk was om naar zijnen aanstaanden schoonzoon te vernemen, gelukkig waren de berigten gunstig, de verwachtte minnaar kwam op den bepaalden tijd hier, het huwelijk werd voltrokken en mijne zuster volgde haren echtgenoot naar *Parijs*. Dit vertrek heeft gisteren plaats gehad. Het is mij als of ik eene wijle gedroomd had, zoo weinig kan ik mij tot nog toe verbeelden dat het gebeurde waarheid is. Indien maar ADRIANA nimmer reden heeft om berouw over den gedanen stap te gevoelen, zal het wél zijn, maar steeds zijn mijne ouders daaromtrent vol vrees, en ik weet niets te zeggen om hunne bekommering uit den weg te ruimen, te meer daar ik zoo vele voorbeelden ken-

nende van het ongeluk hetwelk huwelijken tegen der ouderen zin gedaan, aangekleeft heeft, niet gerust aangaande dat van mijne zuster wezen kan. Mijn broeder FERDINAND is over geweest om bij de bruiloft (voor welke echter geen' omslag gemaakt was) tegenwoordig te zijn, maar KAROLINA heeft om hare kinderen, verkozen te huis te blijven. Ik moet u toch bij gelegenheid dat wij van den Generaal H. gesproken hebben, iets vertellen hetwelk hij ons verhaald heeft en mij zeer *interessant* is voorgekomen. Toen laatst bij zijne terugreis uit *Duitschland*, NAPOLEON te *Givet* gekomen was, vond hij de brug over de *Maas* aldaar in zoo slecht eenen staat, eensdeels door ouderdom, anderdeels door de schade welke het hooge water er aan veroorzaakt had, dat het niet mogelijk was die veilig over te trekken. Vruchteloos stelden de lieden van 's Keizers gevolg zich in de weer om de stad- en landbewoners tot herstellen van de brug aan te sporen, zij zagen er geene kans toe, of wilden niet, en NAPOLEON kon niet voort. Eindelijk werd de taak opgedragen aan Engelsche krijgsgevangenen, welke zich daar bevonden, zij gingen met ijver aan het werk, en kwamen in vier uren tijds zoo ver dat de brug de overtogt uitstaan kon. De Keizer van dit alles onderrigt bekomen hebbende, deed den Engelschen eenig geld uitreiken en schonk hen de vrijheid, en verlof om naar hun vaderland terug te keeren. De verheugde krijgslieden hebben zich toen langs 's Vorsten weg geschaard, en met alle magt

geroepen leve NAPOLEON, leve Koning GEORGE![*]. Dit is misschien de eerste en zal mogelijk wel de laatste maal zijn, dat de twee genoemde hooge personen te gelijk in gelukwenschen begrepen zijn geweest, of zullen worden! - Had ik het van mij kunnen verkrijgen om mijne moeder nu te verlaten, en ware het jaargetijde niet geweest wat het is, ik zoude grooten lust gehad hebben om mijne zuster tot *Brussel* te vergezellen; gij vertelt mij zoo veel fraais van de omstreken dier stad, dat schoon de kans van de staartster (die ik hier dikwijls bewonderd heb) ook daar te aanschouwen, verstreken is, ik gaarne hetgene op aarde is, vooral met u zou hebben bezigtigd, maar dit zijn van die kasteelen in de lucht welke ik somtijds maak en die mij tot vervrolijking verstrekken. Ik wil niet vragen wanneer gij wederkomt want ik begrijp dat gij nog dezen winter wel bij uwe vriendin zult blijven, maar de natuur heeft haar voorjaar, en al wordt het eens verwelkte blad nimmer weder groen, nieuwe bladen komen in volle frischheid ten voorschijn, dan is het tijd tot reizen, dan vlei ik mij dat wij u toch weder zullen zien, onder de genen die zich daarover zullen verblijden, zal niet de minst verheugde zijn

Uwe liefhebbende

JULIE VAN L.

(*) Het hier verhaalde is wezenlijk gebeurd.

XXXIII. Brief.
Emilia P. aan Julie van L.

Retraite bij *Brussel*, 12 Februarij 1812.

Ik dank u regt hartelijk, lieve JULIE! voor uwen vertrouwelijken brief van 30 Januarij. Het nieuws in denzelven gemeld, heeft mij verwonderd, ik kan nooit begrijpen, hoe men zoo spoedig een hoogstbelangrijk besluit, gelijk dat tot het huwelijk is, nemen kan; hoe men er over heen kan stappen, om ouders, bloedverwanten, vrienden, te verlaten, oude gewoonten en gebruiken vaarwel te zeggen en eenen geheel nieuwen kring van bemoeijingen en werkzaamheden intetreden, zonder regt verkleefd te zijn aan den persoon, voor wien men al die opofferingen doet. Geraaktheid over het gedrag van iemand, die haar niet beminde, en geenszins liefde voor den

man, wiens genegenheid zij gewonnen, of bij verrassing verkregen had, schijnt de drijfveêr van uwer zuster handelwijze geweest te zijn. Van harte wensch ik met u, dat zij nimmer reden hebbe, om zich over dezelve te beklagen. Het zoude zeker jammer zijn, indien er niet zoo wel goede Franschen als goede Hollanders gevonden wierden, maar het verschil in Godsdienst is en blijft, dunkt mij, altijd een punt van groote zwarigheid. Dat men elkander daaromtrend in liefde verdrage, is niet meer dan billijk en pligtmatig, maar het huwelijk tusschen Roomschgezinden en Protestanten moest, dunkt mij, nooit geoorloofd zijn, al ware het alleen, omdat zulks tot groote oneenigheden, met betrekking tot de kinderen, die er uit zouden kunnen spruiten, aanleiding geven kan. En hoe zal het wel in het geval, waarvan wij spreken, uwe oude grootmoeder aanstaan, een' kleinzoon te hebben, met welken zij niet spreken kan? Nu, zij zal hem denkelijk niet dikwijls ontmoeten. Ik geloof, JULIE! dat wij de zaak al vrij wel op dezelfde wijze inzien, dus zal ik er niet meer over zeggen. U en uwe familie met dit huwelijk te *feliciteren*, zou naar eene bespotting zwemen, en ik houde niet van kwalijk geplaatste *complimenten*. - Waar ik u mede geluk kan wenschen, is met uwe vrolijke geaardheid en met uwe heilzame gewoonte, van uit al wat er geschiedt de meest troostrijke partij te trekken; lang moogt gij, mijne

lieve bewaard blijven voor smarten, zoo als ik weet dat er zijn, welke ten minste voor eenen tijd onze opgeruimdheid kunnen verpletten, onze kracht tot eigene opbeuring verlammen, en ons tot een zondig klagen over onzen staat aansporen. - Bij uitstek heeft mij uwe anekdote, betreffende het gebeurde te *Givet* vermaakt, dat gedeelte van uwen brief, hetwelk ik laatst in een gezelschap te *Brussel* voorlas, heeft aanleiding tot een vrij levendig gesprek over den hoofd-persoon gegeven, gaarne schreef ik er u het een en ander van over, maar bijna zoo onvoorzigtig als ik het vond, dat men in het bijzijn der bedienden zich vrij openhartig over den gevreesden man (die allerwege, zoo als men verzekert, zijne spionnen heeft) uitliet, zou ik het in mij keuren, indien ik de verschillende uitdrukkingen, welke ik hoorde bezigen, toevertrouwde aan een' brief, die toch niet onmogelijk in verkeerde handen zou kunnen vallen, of onderweg geopend worden. Liever dan, wil ik u eene schets geven van een partijtje, op hetwelke niets dat op de staatkundige omstandigheden betrekking heeft, behandeld werd, en hetwelk ik met veel genoegen den 8sten dezer bijwoonde. Bij gelegenheid, dat Mevrouw de douairière W. hare vijftigste verjaardag vierde, hadden hare kinderen, met sommige andere jonge lieden eene van de tooneelstukjes van Mevr. DE GENLIS geleerd en verrasten de moeder met de uitvoering van hetzelve. Daarna werd er eene soort

van allegorie uitgevoerd, welke door Mevr. R. opgesteld was. In het eerste stukje overtrof ERNESTINE DE B. zeer ver de andere meisjes en vooral HENRIETTE W., welke geen geduld genoeg gehad had om hare rol regt goed te leeren en te veel op den *souffleur* steunde, maar in het laatste behaagde zij mij bij uitstek, vooral toen zij, ter eere van hare moeder, eenige coupletten zong, en haar met de meeste bevalligheid een' ruiker aanbood, terwijl zij met hare broeders, van welke drie ouder en twee jonger zijn dan zij zelve, de liefste groep vormde. Na deze vertooning werd er gedanst; hier was wederom HENRIETTE regt op hare dreef, evenwel danste ERNESTINE ook goed, maar de mindere vrolijkheid van haar humeur, straalde zelfs bij het genot dezer vermakelijkheid door. - Wijl ik uit een' brief van KAROLINE weet, dat zij u, wat ik aan haar laatstleden 20 Mei, aangaande de twee schoolieren van Mevr. R. schreef, heeft voorgelezen, behoef ik u thans niet met de karakters van die dames bekend te maken, en heb ik gemeend u zonder verdere inleiding over haar te kunnen spreken, gelijk ik deed. Reeds was het vrij laat in den avond, toen de muzijkanten vertrokken, de jonge lieden een weinig uitrustten en wij alle in eene groote welverlichtte eetzaal gingen souperen. Een man van jaren, maar die er zeer slim en opgeruimd uitzag, met welken ik reeds, terwijl er gedanst werd, gepraat had, bood mij de hand om mij in de eetzaal te lei-

den, en vraagde verlof, om zich naast mij te plaatsen. Daar ik aan mijne andere zijde den oudsten zoon des huizes had, wien HENRIETTE altijd *mon frère le dormeur* noemt, en die dezen bijnaam door zijn dromig daarzitten wettigde, had ik alle vrijheid om naar het gesprek van mijnen ouden buurman te luisteren. Ik vernam weldra 's mans geheele historie, hij was uit het Zuiden van *Frankrijk* geboortig, had lang te *Rouën* het priesterambt bekleed, maar was in den tijd van de Revolutie als *Prêtre non assermenté* genoodzaakt geweest, om zijn Vaderland te verlaten. Na eene wijle zwervens was hij in *Duitschland* in kennis geraakt met een' Edelman, die hem de opvoeding van zijnen eenigen zoon had toebetrouwd. Met dien jongeling had hij eene reis door *Italië, Zwitserland* en de *Nederlanden* gedaan, en was, na het teruggeleiden van zijn' *élève*, zich in *Brussel* gaan nederzetten, waar hij zich thans met het geven van lessen in de Mathésis, onder anderen ook aan twee zonen van Mevr. W., bezig hield. '*Je suis* (zeide hij) *l'ami de cette maison, d'anciennes liaisons d'amitié entre le duc* D'O. *dont j'ai élevé le fils et le défunt Baron* W., *m'ont servi de récommandation auprès de la douairière, femme du premier mérite, et j'ai l'honneur d'être en ce moment très bien vu chez elle*.' - '*Il est* (hervatte ik) *de vos confrères qui ont essuiés des malheurs semblables aux vôtres, et dont le sort subsé-*

quent, n'a point été si doux!' - '*O madame il s'en faut de beaucoup, j'ai les plus grandes grâces à rendre à la Providence de ses dispensations envers moi!*' antwoordde hij, en daarop kreeg ik een lang, maar geheel niet onbelangrijk verhaal van het wedervaren van vele geestelijken, die minder gelukkig geweest waren dan hij, welk verhaal van tijd tot tijd afgebroken werd door: '*Madame ne prendra t'elle pas un morceau de ce poulet, ou, de ces fricassées?*' enz. - Somtijds nam ik iets, maar bemerkende, dat de goede man zelf alles liet voorbijgaan, zeide ik eindelijk op mijne beurt: '*Mais Monsieur vous me présentez beaucoup, et vous oubliez vous même, vous ne mangez rien!*' -'*Ma chère dame* (antwoordde hij) '*je puis manger tous les jours, et je n'ai pas tous les jours l'occasion de causer aussi agréablement*.' - Regt *galant!* dacht ik, maar ik eigen mij zelve niet veel van de verdiensten van dat aangename gesprek toe, want het meest dat ik doe is luisteren. Dan, zeker vindt de goede man aangenaam, om zijne historie en die van zijne oude bekenden te verhalen, en heeft zulks in dit huisgezin al zoo dikwijls gedaan, dat niemand er meer naar hoort als hij al weder begint. Voor mij is dit alles nieuw, dus let ik er gaarne op, en het wordt mij tot eene verdienste aangerekend! O! in hoe velerlei vormen wringt zich de eigenliefde niet!! 's Mans verhaal gaf voorts aanleiding tot een eenig-

zins ernstig gesprek over de biecht; ik zeide, dat ik meende dat die van nut kon zijn, wanneer de boetvaardige in opregtheid zijne zonden openbaarde en betreurde, maar dat ik naauwelijks kon gelooven, dat altijd alles gezegd wierd wat den schuldigen op het hart lag? De Priester dacht, zekere enkelde gevallen uitgezonderd, van ja, en zeide onder andere, dat het hem meermalen gelukt was ingevolge de bekentenis van den boeteling, door dezen gestolene goederen aan den regten eigenaar te doen wedergeven. Dit zoo zijnde, waaraan ik geene reden heb om te twijfelen, is het jammer, dat onder de Protestanten geen soortgelijk middel bestaat, om het geweten van een' schuldigen wakker te maken en hem tot beterschap te dwingen; bestond dit middel, zoo zou misschien het getal der genen, die eene schandvlekkende openbare straf ondergaan, geringer wezen. - Nog veel, dan eens ernstig, dan eens, op eenen vrolijkeren toon, spraken de geestelijke en ik te zamen, eindelijk werd het gesprek weder algemeen en na eene korte wijle namen wij ons afscheid en vertrokken. - Het is mogelijk, lieve JULIE! dat ik in het aanstaande voorjaar eens overkom. Gebeurt zulks, zoo zal ik zeker u komen zien, maar ik denk niet dat ik in *Holland* blijven zal. Dezelfde redenen, die mij hier zoo lang weêrhielden, bestaan nog, ik heb te huis niets, hier veel te doen, maar ik verlang naar het wederzien van mijne bloed-

verwanten en goede vriendinnen, en zal mij misschien de Paasch-vacantie te nutte maken, om den bedoelden uitstap te beginnen. Wees intusschen vriendelijk gegroet van

Uwe zeer toegenegene

EMILIA P.

‘Nu ben ik waarlijk moede van het lezen,’ zeide EMILIA, toen zij aan het einde van den bovenstaanden brief gekomen was ‘misschien lieve KAROLINA zult gij ook moede van het toeluisteren zijn? Buiten dat, hier is dunkt mij een gevoegelijk rustpunt. De brief welke nu volgt is die in welken gij mij meldt dat de Heer D. op eene allezins edele wijze voor uwen echtgenoot gezorgd had en hem, mits hij te *Amsterdam* kwame wonen, gelegenheid verschafte, om aandeel in eenen winstgevenden handel te bekomen. Door deze wending van zaken (gij weet het) hadt gij mijn huis te *Utrecht* niet meer noodig, en wijl er daardoor eenige schikkingen voor mij te maken waren, werd mijn besluit om over te komen bepaald. Laat ik u dan morgen avond iets voorlezen van mijne briefwisseling met verschillende personen gedurende mijn verblijf in het vaderland.’ KAROLINA vond die schikking goed, en EMILIA bergde hare brieven weg.

Vierde Avond.
XXXIV. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

***Amsterdam*, 20 April 1812.**

Waarlijk, lieve vriendin! men zoude wenschen eenigen tijd van degenen, die ons waard zijn, afgescheiden te leven, om het genoegen des wederziens te smaken. Te *Utrecht* aankomende, vond ik mijn' broeder aan KAROLINA'S huis. Hij, zij en haar echtgenoot verwelkomden mij regt hartelijk, en ik was zoo verheugd hen te zien, dat ik voor een oogenblik vergat, door wien ik mij eens vleide, in dat huis te gemoet getreden te worden! Dan ach! weldra trof mij het gezigt van dit of dat stuk huisraad, volgens de bestelling van IJ. gemaakt, of in zijn bijzijn gekocht, en.... vergeef mij mijne zwakheid, ik kon mijne tranen niet bedwingen. Mijne vrienden begrepen mij, en lieten mij weenen, mijn broeder drukte mij de hand, KAROLINA omhelsde mij, en gaf haren man een'

wenk. Deze verliet daarop de kamer en kwam met zijne twee kindertjes terug, dit gaf mij eene aangename afleiding, ik liefkoosde de aanvallige wichtjes en trachtte mijne aandoening te overmeesteren. Ik slaagde daarin wel genoeg, om mijne vriendin niet te doen bemerken, hoe ik inwendig treurde, en de dag werd genoegelijk ten einde gebragt. KAATJE WILKES, van wie ik verzuimd heb melding te maken, maar die mij ook bij mijne aankomst hare vreugd van mij weder te zien, ondubbelzinnig getoond had, bewees mij, bij het naar bed gaan, haren, ouden dienst, en bleef niet in gebreke mij veel van het huishouden van KAROLINA te vertellen, welk verhaal daarop uit kwam, dat: ‘de jonge Mevrouw in die anderhalf jaar heel wat aangeleerd had, dat zij een best moedertje was, en dat haar man en zij, als DUIFJE en WILLEMIJNTJE zamen leefden.’ Hoe aangenaam het mij ook was, mijne goede vriendin te hooren prijzen, zeide ik eindelijk daar ik moede was en naar rust verlangde, aan KAATJE, die nog geen' lust scheen te hebben om mij te verlaten, dat ik den volgenden dag wel weder naar haar luisteren wilde, maar dat nu de slaap mij de ooren stopte. ‘'t Is ook waar,’ zeide zij daarop, ‘Jufvrouw komt van de reis, daar had ik niet aan gedacht: nu dan, nacht Jufvrouw, morgen heb ik u nog wat nieuws te vertellen.’ Des anderen daags vernam ik dat dit nieuws bestond in haar voornemen, om tegen Augustus te trouwen met een' Gelderschen landbou-

wer, die ‘wel zijn brood had.’ Deze tijding was mij lief, om KAATJE'S wil, die eene persone is, welke een goed lot verdient. Acht dagen bragt ik te *Utrecht* door, welke besteed werden, zoo om schikkingen met mijnen huisheer te maken, als om aan KAROLINA, die mijner meubelen over te doen, welke zij verlangt te behouden, wat mij bij u te pas kan komen intepakken, en de rest aan een' makelaar optegeven, om bij de eerste gelegenheid te verkoopen. Dit alles bezorgd zijnde, verliet ik *Utrecht* en trok naar *Amsterdam*, waar mijn broeder mij zijn huis had aangeboden. Hier hernieuwden zich de blijde ontmoetingen, CHRISTINA ontving mij vriendelijk, haar dochtertje begroette mij, met de woorden: ‘*dag tante!*’ die zij had leeren stamelen, de Heer en Mevr. D., met Mevrouw M., kwamen mij spoedig zien, in één woord, alle mijne bekenden beijverden zich om strijd, mij te betoonen, dat ik nog niet vergeten was. JULIE VAN L. zelfs kwam op een' dag heen en weder uit *Haarlem*, om mij te begroeten. Er zijn menschen, die altijd over hunne oude vrienden klagen, en zeggen, dat, als wij uit hun oog zijn, wij uit hun hart schijnen te wezen, wijl zij ons, als de gelegenheid zich voorts daartoe opdoet geene hartelijkheid betoonen - ik verheug mij te moeten bekennen, dat ik zulks nimmer ondervonden heb. Wat mij ook voor vreugd of voor smart is te beurt gevallen, altijd heb ik deelneming gevonden; nu weder ben ik lang afwezig geweest, en naauwelijks kom ik

terug, of ik vind mijne vrienden dezelfde te mijwaards, die zij altijd waren. Ik kan u niet zeggen, hoe gevoelig ik aan die bewijzen van verkleefdheid ben. Wat de gelaatstrekken aangaat, vind ik meer verandering, de tijdsomstandigheden hebben op velen eenen nadeeligen invloed gehad, in het algemeen ziet ieder een er, dunkt mij, treurig uit, ook geeft hiertoe thans in het bijzonder aanleiding 's Keizers onlangs genomen decreet bij hetwelk eene nieuwe ligting van manschappen in drie klassen (of bans) verdeeld, aangekondigd wordt. Gij zult het in de, nieuwspapieren gezien hebben, eerst worden jonge lieden van twintig tot vijfentwintig, dan mannen van zesentwintig tot veertig, en eindelijk die van een en veertig tot zestig jaren, bestemd, om zijne vanen te volgen, waarheen? waartoe? dit weet nog niemand met zekerheid; sommige zeggen NAPOLEON wil *Rusland* vermeesteren, andere verhalen, dat zijn voornemen is, *Engeland* derzelver bezittingen in de *Oost-Indiën* te gaan ontrukken, maar wie kan aan zulke reusachtige plans geloof slaan?! Hoe het zij, ik verheug mij, dat mijn oudste broeder getrouwd is (want, naar ik hoor, zullen de gehuwden verschoond blijven) en dat mijn lieve FREDRIK nog maar achttien jaren oud is: evenwel ben ik het met WILLEM eens, dat het goed voor den jongeling zijn kan, hem nog in *Zwitserland* te laten, wijl men van oogenblik tot oogenblik niet weet wat hier gevorderd kan worden. WILLEM

ziet er niet goed uit, ik twijfel of hij in zijnen huisselijken kring wel zoo gelukkig is, als ik hem wenschte te wezen; zijne vrouw is, dunkt mij, niet voor hem al wat zij zou kunnen zijn, veel minder geregeld vind ik het in haar huishouden dan bij KAROLINA, en de kinderachtigheid welke haar altijd eigen was, blijft haar te zeer bij om haar tot eene aangename gezellin voor mijn' broeder te maken. Deze heeft boven dit veel onaangenaamheden in den post dien hij op zich genomen heeft. *Hollanders* en *Franschen* kunnen kwalijk eensgezind te zamen werken, de grondbeginsels volgens welke zij begrijpen te moeten handelen loopen te veel uit een. - Mevrouw D. vind ik zeer verouderd, evenwel altijd opgeschikt, romans lezend, cil de jonge vrouw uithangende. In tegendeel is haar man fleuriger dan ooit, zijne deugd schijnt hem te verjongen, en het vooruitzigt van KAROLINA en VAN L. weldra in *Amsterdam* op eenen goeden voet gevestigd te zullen zien, maakt hem opgeruimder, dan hij (hoor ik) in lang geweest is. Ik begrijp ook ligt, dat de goede man wel naar eenig ander gezelschap dan naar dat van zijne echtgenoote en dier zuster verlangt. Evenwel is de laatstgenoemde thans ook zeer wel in haren schik. KAROLIENTJE en de kleinkindertjes dagelijks te zullen kunnen zien, verheugt haar met reden. Zij is doorgaans ziekelijk, en van haren tegenwoordigen dokter (misschien geheel buiten

's mans schuld) minder te vreden dan zij van IJ. plagt te zijn, ‘Heugt u nog?’ zeide zij mij laatst, daar wij met een vrij talrijk gezelschap bij den Heer D. aten: ‘heugt u nog, hoe veel oplettendheden die goede IJ. voor mij had, gedurende die zware ziekte, in dewelke gij mij zoo vriendelijk oppastet? Weet gij nog, hoe veel moeite hij zich gaf, toen ik aan de betere hand was, om mij een' gemakkelijken ziekenstoel te bezorgen? O! dat was een allerliefst man! En dan, toen uw vader zoo leed aan het podagra, wat deed hij niet al om hem te verzorgen! Ik geloof niet dat er een tweede dokter bestaat, zoo als hij was!’ - Hoe wel gemeend deze aanspraak ook ware, en hoe zeer ter eere van mijn' overledenen vriend, vond ik dezelve op dat oogenblik kwalijk gekozen, wijl zij aan mij gerigt, mijne droefheid, die nooit meer doet dan sluimeren, opwekte, terwijl ik welstaanshalve die moest onderdrukken. De altijd goedwillige en oplettende Heer D. bespaarde mij de moeite van te antwoorden, door de gedachten van zijne schoonzuster behendig op iets anders te leiden. Zoo had ik gelegenheid om een oogenblik stil te zitten, mijne tranen af te droogen en mij een weinig te herstellen; evenwel had het gezegde eenen nadeeligen invloed op mijne gemoedsgesteldheid, gedurende het overige van den dag, schoon ik daarvan zoo weinig blijken liet, als mij mogelijk was. Bij deze gelegenheid kwam mij wederom in de gedachte eene aanmerking, welke ik

reeds dikwijls gemaakt heb, te weten, dat er bijna altijd eene zekere onopregtheid in de gezellige verkeering, van menschen zelfs, die de onopregtheid haten, plaats heeft. En dit is een onvermijdelijk kwaad, hetwelk te wenschen is dat ons niet tot zonde zal worden aangerekend, schoon het misschien in zich zelve zonde is. Om u mijne meening duidelijker te maken, zij het mij vergund in eenige bijzonderheden te treden. Ik meen dan: verschillende personen komen in gezelschap te zamen, deze had geen' lust om uittegaan, maar komt, uit welstaanshalve; die heeft des morgens eenige huisselijke onaangenaamheden met dienstboden, of anderzins gehad; een derde treft op de plaats zelve iemand aan, die hem of haar niet aangenaam is; een vierde is innerlijk om die of gene reden bedrukt, of verlegen - zie nu eens rond, alle toonen een lagchend gelaat, alle doen hun best, om niet te doen bemerken, wat in het harte schuilt. Dit is onopregtheid. En ware men opregt, zeide de eerste: ‘ik kom alleen, wijl ik het niet durfde laten.’ Bekende de tweede waarom hij of zij niet gestemd is tot vrolijkheid. Openbaarde de volgende zijn of haar weinig behagen in een der gasten en legde de redenen daartoe bloot. Ontveinsde de laatste zijne of hare droefgeestigheid of bekommering niet, ware iedereen dus opregt, wat zou er van het genoegen der gezellige verkeering worden? Men kan niet alles zeggen, wijl men bijna niets zeggen kan, zonder dat er andere personen in

betrokken worden, en wijl, indien men evenwel alles zeide er oneindige, kibbelarijen, oneenigheden, ja vijandschappen zouden geboren worden; men doet dan best van te zwijgen, maar zwijgende is men niet langer opregt. O! als ik deze aanmerking op velerlei omstandigheden en verhoudingen van de menschen jegens elkander toepas, dan vind ik helaas dat er zoo veel loozen schijn (*illusie*) en zoo weinig waarheid bestaat, dat de woorden van PILATUS: *Wat is waarheid?* die ik eertijds voor overdrevene dwaasheid hield, mij thans als eene vraag uit de grondigste wereld- en menschenkennis spruitende voorkomen. - Tot nog toe heb ik hier als in een' roes geleefd door het veelvuldige bezoeken ontvangen en afleggen; deze is de eerste avond dien ik aan mij zelve heb gehad, ik hoop dat ik u, door het gebruik hetwelk ik er van gemaakt heb, niet zal hebben verveeld; na eenigen tijd hoop ik u weder te schrijven. Wees intusschen verzekerd van mijne altijd blijvende hoogachting en hartelijke vriendschap

Uwe EMILIA P.

XXXV. Brief.
Emilia P. aan Fredrik P.

Utrecht, 15 Junij 1812.

Lieve Broeder!

Daar WILLEM het thans wat volhandig heeft, en ik integendeel al den tijd tot schrijven heb, heb ik toen ik eergisteren *Amsterdam* verliet om weder eenige dagen bij KAROLINA door te brengen, op mij genomen uwen laatsten van 22 Mei, te beantwoorden. Ik heb uit denzelven met leedwezen gezien dat gij wederom op verlof om huiswaarts te keeren, aandringt. Gij doet daar niet wel aan FREDRIK, gij moest toch gelooven dat uwe voogden om duchtige redenen beter keuren dat gij nog afwezig blijft. Indien gij de nieuwspapieren leest, zult gij moeten begrijpen dat het leven in *Holland* in lang niet die genoegens oplevert, welke het voormaals deed, en dat het voor jonge lieden van uwe jaren geenszins wenschelijk is daar te komen, wanneer zij, ik moet tot mijn leedwezen zeggen,

het geluk hebben om uitlandig te zijn. Men durft thans niet alles schrijven wat men wel zou willen, anders meldde ik u met ronde woorden waarom wij liefst uw bijzijn, hoezeer wij er anders naar zouden verlangen, nog niet willen genieten, maar vertrouw gij op uwe voogden, en op mij, dat wij niets dan uw welzijn beoogen, en maak WILLEM niet te onvrede door uw herhaald verzoek. Gij zijt, zegt gij, op het instituut van den heer A. bijna volleerd, en hebt geen' lust om u afzonderlijk te *Lauzanne* neder te zetten. Wel nu vraag dan uwen onderwijzer verlof om bij hem nog eene wijle te blijven inwonen, en neem van tijd tot tijd eenige der door hem gegeven wordende lessen tot versterking van uw geheugen waar. Wat zoudt gij in *Holland* komen uitvoeren? Ik weet wel wat gij zeggen zult, ‘een weinig hier en daar gaan logeren, en mij vermaken.’ - Lieve broeder het is in *Holland* niet meer zoo als het er voordezen was, en om vermaak wordt thans weinig gedacht. Gij kent ook mijne denkwijze over het ledig loopen van jonge lieden, en WILLEM'S meening komt dienaangaande volkomen met de mijne overeen; heb dan geduld, blijf waar gij zijt en vertrouw dat wij zoo spoedig zulks niet meer ongeraden wezen zal, u huiswaarts zullen roepen. Ik meen het grootste gedeelte van dezen zomer in het Vaderland te vertoeven en eerst tegen het najaar naar *Brussel* terug te keeren. Met Augustus gaat Mevr. VAN L. weder te *Amsterdam* wonen, dan komt dit mijn gehuurde

huis alhier aan den eigenaar terug, en als ik weder eens in *Holland* kom, zal ik geen ander te huis komen hebben dan bij WILLEM, waar ik trouwens altijd welkom ben. Ik ben gisteren eens naar *Zeist* geweest en heb een paar keeren heen en weder voor ons oude buitentje gewandeld, ik wilde het nog eens weder goed bekijken, evenwel het te zien, heeft mij aangedaan, ik behoef u niet te zeggen hoe ik toen om u heb gedacht lieve FREDRIK; uw beeld zweefde daar, duidelijker dan elders voor mijnen geest. O had ik in 1808 bij onze scheiding vermoedelijk voor een jaar slechts, kunnen denken dat ik u voor zoo vele jaren zou hebben moeten missen, hoe veel bedroefder zou ik dan niet nog geweest zijn! uw vertrek met vader, na het droevig en drokke laatste ontbijt hetwelk wij te zamen genomen hadden, herinnerde ik mij zoo duidelijk, dat het was als of ik de koets nog hoorde wegrollen, ja het kwam mij vreemd voor, dat ik niet in het huis moest wederkeren. Zoo kan men zich in gedachte in den verledenen tijd terug zetten, en van de toekomst kan men zich geheel geen juist denkbeeld maken, schoon men het somtijds wenschen zou. Dan hoe duisterer die toekomst is, hoe omzigtiger wij dezelve behooren te gemoet te treden, en deze aanmerking brengt mij weder op het punt waarmede ik dezen brief begon. Dat gij mijne redenering moogt goedkeuren, en u met onderwerping voegen naar hetgeen oudere lieden het

beste voor u meenen te zijn, is het hartelijk en welgegrond verlangen van uwe in uw geluk het hoogste belang stellende

liefhebbende Zuster

EMILIA P.

XXXVI. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Haarlem, 10 Julij 1812.

Vreemd loopen toch de dingen in de wereld! Eene van mijne minste gedachten is toch wel geweest dat ik gelegenheid zoude hebben om u uit *Haarlem* een' brief te schrijven, en toch gij ziet uit de dagteekening dezes, dat ik daar ben. De aanleidende oorzaak van mijne verplaatsing is geweest: het verlangen dat JULIE VAN L. mij betuigde, dat ik toch eenige dagen uitsluitend schonk aan haar die (mag ik het zoo eens zeggen) nog niet genoeg aan mij gehad had, terwijl zij bij hare Grootmoeder in *Amsterdam* eene week of drie logeerde, toen ik bij mijne schoonzuster aldaar verbleef. Nu ging Mevr. VAN L., hare oude moeder eenige dagen

gezelschap houden en JULIE drong er zoo sterk op aan dat ik dien tijd bij haar zou komen door brengen, dat ik het niet wel nalaten kon. Ik ben dus op eens uit het woelige *Amsterdam* in deze stille stad overgebragt, en zou waarlijk niet wel weten waar mede mijnen tijd te slijten, hier waar ik niets te doen heb en niemand behalve de huisgenooten ken, indien niet de heer VAN L. er op uit ware om mij al wat zijne geboorteplaats belangrijks heeft (en dit is niet weinig) te laten zien. Zoo heeft hij mij ingeleid bij de heeren ENSCHEDÉ wier lettergieterij en boekdrukkerij de aanzienlijkste in ons Vaderland is. De kunst, het overleg en de naauwkeurigheid welke er toe behoort om alles ten uitvoer te brengen wat noodig is om slechts een vel papier vol, tot leesbare bladzijden te maken, heeft mij waarlijk verbaasd en mij alwederom verwonderd doen staan over de onverschilligheid van de meeste menschen voor hetgeen tot het vak der kunsten en uitvindingen behoort, daar zoo vele lezen, en zoo weinige weten hoe het met de formering der letteren en met het drukken gaat. De vriendelijkheid van de heeren ENSCHEDÉ heeft mij ook gelegenheid verschaft om de kunst in hare kindschheid te aanschouwen, door het aan mij vertoonen van eenige oude stukken door LAURENS KOSTER zelven geprent. Op eenen anderen dag heb ik de overoude afbeeldsels van de graven en gravinnen van *Holland* tot MAXIMILIAAN en MARIA inkluis, bezigtigd, om hunne jaren zijn die der oplettendheid waardig, maar ook

die jaren hebben aan de verwen zulk een' zwarten tint gegeven, dat men moeite heeft de voorwerpen wel te onderscheiden, en zij er geheel niet behagelijk uitzien. Later ben ik in het Museum van TEYLER gebragt geworden. Daar zoude ik in plaats van een paar uren, gaarne een paar dagen hebben willen doorbrengen, indien er voor een' onkundigen bezigtiger zoo als ik, beter gelegenheid ware om eenig onderrigt aangaande de verschillende voorwerpen welke men ziet, te bekomen, maar hier aan ontbreekt het geheel. Zoodoende wordt het oog verzadigd, het verstand niet voldaan; zelfs de boeken kan men uitwendig zien en door een vrij digt traliewerk met den vinger aanroeren, maar behalve den titel op den rug gedrukt, kan men er niets van te lezen bekomen, want de kassen in welke zij staan zijn digt gesloten, en de oppasser die met u rondgaat, heeft den sleutel niet. Zoodoende is, dunkt mij, zulk eene verzameling van veelsoortig fraais als daar te zamen is, van veel minder nut dan die zou kunnen wezen(*). Wat mij meer dan al wat ik in de zaal gezien had, behaagde, was het fraaije gezigt over de stad en hare

(*) Sedert dat het bovenstaande ondersteld wordt geschreven te zijn, is het gebrek verholpen. In den zomer van 1826 is men begonnen aan alle nieuwsgierigen gelegenheid te verschaffen, om onder behoorlijk geleide inzage in de boeken te hebben, op zekere daartoe bepaalde dagen en uren.

omstreken hetwelk men van een koepeltje boven het dak uitstekende heeft. Hier werd de tong van den heer VAN L. los. - ‘Zie (zeide hij) daar hebt gij nu mijne oude Vaderstad in haar geheel, onder uw oog. Thans helaas verkwijnt zij, en worden menige van hare huizen afgebroken. Eens wederstond zij lang aan *Spanjes* magt. Omtrent dezen tijd van het jaar, nu bijkans twee en eene halve eeuw geleden, lag daar (mij den bouwval van het huis te *Kleef* wijzende) ALVA'S wreede zoon: daar stond (mij ook die plaars aanduidende) de kruispoort, die door den vijand berend en door de onzen zoo moedig verdedigd werd. Ginds op het *Spaarne* lag BOSSU'S vloot de stad benaauwende: hier streed RIPERDA: daar de edele vendrig HASSELAAR: daar monsterde diens zuster KENOUW hare dappere vrouwenschaar, dan, *Haarlem* viel! De markt werd met dierbaar burgerbloed bevlekt; de mond van het *Spaarne* werd het graf van drie honderd paar aan paar gebondene slagtoffers der tirannij van TOLEDO!.. Maar genoeg (vervolgde de heer VAN L.) gij weet zeker dit alles mejufvrouw; vergeef mij, het overzien van dit plekje gronds door zoo veel heldenmoed en zoo veel leed befaamd, voorts de overeenkomst van het jaargetijde (want den 20 Julij 1573 ging *Haarlem* over) en dan zekere vergelijking tusschen onzen toestand in die tijden met de omstandigheden des vaderlands, in lateren, en in den tegenwoordigen tijd, welke vergelijking ik reeds bij mij zelf gemaakt had,

hebben mij doen uitwijden gelijk ik deed, nog eens vergeef het mij?' 'Waarlijk mijnheer,' antwoordde ik, 'ik ben u dank verschuldigd; wel is de historie van ons Vaderland in het algemeen mij niet onbekend, maar al de bijzonderheden dezelve betreffende, zijn mij in lang niet zoo gemeenzaam als zij u schijnen te zijn; wees dus zoo goed, zoo dikwijls als u de lust daartoe bekruipt, mij dienaangaande iets meer te leeren, ik zal u altijd met belangstelling en aandacht aanhooren.' - 'Kom,' zeide hij, 'wil ik u dan nog eens iets laten zien, dat onder de bijzonderheden behoort?' - Mijn antwoord gelijk gij wel kunt nagaan toestemmend zijnde, verlieten wij het museum, en gingen naar den *Doelen* waar mij eene levensgroote ten voeten uitgeschilderde afbeelding vertoond werd van KENOUW HASSELAAR in hare geheele wapenrusting. De goede heer VAN L. was in eene soort van geestvervoering terwijl hij dit beeld aanschouwde. Ik was er, misschien ten onregte, niet zoo zeer door verrukt; voor eerst houde ik in het geheel niet van vrouwen die wapenen aangorden en ten strijde trekken; dit is dunkt mij zoo geheel iets ongepast en komt zoo weinig over een met den eigenlijken aard en bestemming onzer kunne, dat mij eene heldin, in de beteekenis van welke wij nu spreken, bijna evenzeer tegenstaat als een man die een lafaard is; ten andere weet ik volstrekt niet welk nut KENOUW aan hare vaderstad ge-

daan heeft door zich in het harnas te steken; misschien deed zij mede met de andere vrouwen, toen die den strijderen op de vesten het een en ander verdedigingstuig aanbragten, maar dit had zij zonder hare krijgstoerusting, ook kunnen doen, en van eenig bijzonder bewijs van hare dapperheid, heeft nog de heer VAN L., noch iemand anders wien ik er naar gevraagd heb, mij eenig staal kunnen bijbrengen. Gij weet mijne lieve! dat het er verre af is dat ik eenige deugd zou minachten, maar is het in ons niet deugd genoeg, wanneer wij in onzen kring het mogelijke verrigten. Moed is toch wel door vrouwen te betoonen, al voeren zij het slagzwaard niet, heldinnen kunnen zij toch wezen, door stille lijdzaamheid. O! ik bedrieg mij zeer, of ik heb meisjes, vrouwen, en moeders gezien, die moed bezaten, die kampten tegen leed en smart, die als heldinnen pal stonden tegen verleiding, tegen laster, tegen de grieve der miskenning, die werkten, sloofden, zorgden, en zwegen. Zulke zijn dunkt mij meer dan wapenen aangordende vrouwen, elks achting en bewondering waard! Hare beeldtenissen behoorden gemaald en tot voorbeelden voor andere opgehangen te worden; maar het is hier mede gelijk als met vele andere dingen in de wereld: wat schittert wordt geroemd, wat zonder opzien te baren innerlijke waarde bezit, wordt vergeten, gelijk men de vlam van het kaarslicht met welgevallen aanschouwt, en de pit die haar voedt, naar

mate die al voedende verkwijnt, in den snuiter begraaft! Ik voor mij had oneindig liever de beeldtenis aanschouwd van BREGJE PROOSTEN de huisvrouw van den burgemeester VAN VLIET; maar die is nergens te vinden, en *Haarlems* burgerij denkt misschien nooit aan haar(*). - Niet al wat ik hier geschreven heb, heb ik den heer VAN L. gezegd, ik vond het onnoodig zijne vooringenomenheid met zijne manhaftige stadgenoote te kwetsen, en hoe zoude ik het ook hebben durven wagen tegen KENOUW HASSELAAR te veld te trekken! Ik verkoos dan liever mijnen vriendelijken geleider te bedanken, en met hem en zijne huisgenooten in rust en vrede het middagmaal te gaan gebruiken. Over tafel echter werd er wederom over oude en nieuwe tijden gesproken, en met veel belangstelling hoorde ik den heer VAN L. aan, toen hij als eenjgzins Profetiseerende zeide, 'Wie zou, toen het *Spaansch* geweld, na *Braband* bedwongen te hebben, onder andere steden *Naarden* en *Haarlem* deed bukken, *Alkmaar* en *Leyden* den ondergang dreigde, en in het algemeen voorspoedig woedde, wie zou, zeg ik, toen hebben kunnen geloven dat de *Nederlanden* eens zouden zegevieren, en van het dwangjuk der vreemdelingen bevrijd worden? Wat toen onmogelijk scheen, is toch geschied. Zoo kun-

(*) Zie over deze edele vrouw, HOOFT'S *Nederlandsche Historiën*, bl. 338. f8.

nen wij thans niet begrijpen hoe ons land immer weder het hoofd uit deszelfs vernedering zal kunnen opsteken, en niet langer een wingewest van *Frankrijk* zijn: en toch ik geloof dat het zal gebeuren, hoe en wanneer? dit weet ik niet, maar jonge lieden! gedenk mijne woorden indien gij mogelijk dien tijd beleven mogt. Het bestuderen van de geschiedenis der volkeren heeft mij doen zien dat niets zeer lang hetzelfde blijft. De voorspoed van een land wordt door tegenspoed vervangen, en rampen worden door voorspoed opgevolgt. Leed wordt vergeten en geluk miskend, men slaat aan het morren en aan het twisten, zoo komt er weder leed, dan haakt men naar rust, de vrede wordt tot stand gebragt, dan denkt men niet meer om den geledenen druk, en klaagt over het onvolmaakte heil. Zoo gaat het eeuw in, eeuw uit. Toen onze vaders gedurende den tachtigjarigen oorlog zoo bitter leden, wat zouden zij niet wel gegeven hebben voor de rust die daarna ons gemeenebest genoot; maar het geslacht hetwelk dien tijd van rust beleefde, klaagde, en de rust verdween. Het is nu weder een tijd van oorlog en bezoeking: wij wenschen naar vrede, de vrede zal komen, dan zal men het uitgestane leed vergeten, men zal nog meer verlangen dan den vrede dien men geniet, men zal steeds klagen - en God weet wat er uit die zondige ontevredenheid eens voortspruiten zal!' Hier zweeg hij, zijne woorden

hadden ons alle lot nadenken gebragt en gedurende eene geruime poos, sprak niemand. Wij stonden eindelijk van tafel op, en beslooten den dag met eene wandeling in het hout. Behalve al wat ik in *Haarlem* nieuws voor mij gezien heb, heeft de heer VAN L. te mijnen gevalle een uitstapje gedaan hetwelk mij zeer veel genoegen verschalt heeft. Wij zijn namelijk des morgens vroeg naar *Katwijk binnen* gereden, om het in de nabijheid van dit dorp onlangs opgerigte gebouw om de zoutdeelen uit het zeewater te trekken, welk gebouw men eene Gradeer-machine noemt, te bezigtigen. Vindingrijk is toch de mensch, vooral als het op het bejagen van eenig voordeel aankomt. De zeevaart gestremd zijnde, en het overbrengen van zout van *St. Ubes*, hetwelk eertijds zonder slag of sloot geschiedde, geene plaats kunnende hebben, heeft men hier beproeft wat tot nu toe met een zeer goed gevolg bekroond is, namelijk ons zeewater tot vervulling van het gebrek te bezigen. De uitdamping der waterachtige deelen van het zeewater, geschiedt op volgende wijze. Door middel van het nieuwe kanaal wordt het zoute water in schuiten aangebragt tot voor een langwerpig vierkant luchtig van hout opgetimmerd gebouw, welker wanden aan de twee lange zijden van doorntakken zamengesteld zijn, en hetwelk van binnen onder het dak geheel open is. Het water wordt uit de schuiten door een' molen opgepompt, stort zich langs te dien einde aangebragte goten regts en links op de wanden uit, en

sypelt zoetjes aan tusschen de doorntakjes heen, wallende eindelijk in een' ruimen bak, die den geheelen vloer van het gebouw beslaat. Doch gedurende het doorlekken, werken wind en zonnestralen zoodanig op het vocht, dat derzelver waterachtige deelen grootelijks verdwijnen en zoo is de, in den bak nedergekomene hoeveelheid vocht, veel zouter, dan het water was, toen het van boven begon af te druipen. Indien de opzigter van dit werk bespeurt dat het nedergedropene water nog niet zout genoeg is om de verdere bewerking tot cristallisatie te ondergaan, zoo wordt het nog eens opgepompt en op nieuws gesiltreerd. Mij dacht, dit nieuw bewijs van het nut der tegenspoeden, die somtijds te weeg brengen dat het vernuft tot het doen van nieuwe uitvindingen gescherpt wordt, was eene omschrijving waardig en kon u niet ongevallig zijn. Van *Katwijk* reden wij naar *Noordwijk* waar de rozen in vollen bloei stonden, Wij namen daar ons middagmaal, gebruikende den voorraad, welken wij mede gebragt hadden, in den tuin van eenen arbeidsman, welke ons daartoe verlof gegeven had, onder eenen grooten lommerrijken boom. Het trof zich zoo, dat de vrouw van dien man eene gewezene dienstmaagd van mijne tante te *Voorburg* was. Wij erkenden elkander op het eerste gezigt, en onze oude kennis gaf aanleiding tot eene bijzondere behulpzaamheid van haren kant, welke ons zeer te stade kwam. Bij deze gelegenheid trof mij het onderscheid tusschen onze landlieden en die in *Braband*

voor zoo veel de netheid van het huis en de zindelijkheid van het huisraad betreft, een onderscheid geheel ten voordeele van de lieden in mijn vaderland en aangenaam te bemerken niettegenstaande onze verbroedering met een gansch niet zindelijk volk. - Van *Noordwijk* reden wij eerst tegen den avond af, en kwamen vrij laat, na een' zeer genoegelijken dag doorgebragt te hebben, weder te *Haarlem* te huis. Daar vond de heer VAN L. een' brief van zijne dochter ADRIANA, hem meldende dat haar man order gekregen heeft om zoodra hij van eene zware ziekte, welke hij gehad heeft, hersteld zal zijn, het leger te volgen. Deze tijding verdoofde eenigermate de opgeruimde stemming zoo van den vader als van JULIE. ‘De ziekte van den Generaal (zeide mij Jufvr. VAN L.) had onsdoen hopen dat hij van den veldtocht in *Rusland* bevrijd zou blijven. Hoe treurig zal ADRIANA alleen te *Parijs* zitten als hij weg is, en hem te volgen daartoe zal wel geene mogelijkheid zijn!’ Ik begreep het onaangename van de zaak, maar wist niet veel te zeggen om vader en dochter te troosten. - Over een paar dagen meen ik naar *Amsterdam* terug te keeren en schrijf u nog wel eens van daar. Vaarwel mijne waarde ik beveel mij in uw vriendelijk aandenken.

EMILIA P.

XXXVII. Brief.
Kaatje Wilkes aan Emilia P.

Lent bij *Nijmegen*, 22 Augustus 1812.

Lieve, beste Jufvrouw!

Eer mijne lieve Jufvrouw weêr uit haar land naar dat vreemde land, de Hemel weet waarom, terug keert, moet ik toch een woordje schrijven aangaande, hoe ik het heb in mijne nieuwe sinterwasie, want Jufvrouw heeft toch altijd gezegd: 'KAATJE laat ik eens wat van u hooren.' Nu, lieve Jufvrouw! om de waarheid te zeggen, ik heb het wel, heel best, mijn man is een werkezel, die nooit drank gebruikt, en mij altijd het geld, dat hij verdient, trouw te huis brengt. Ons huis is een lief huis, wij hebben een kostelijk bed, en alle dagen goed eten en drinken, dan moet een mensch toch zeggen, dat hij het wél heeft! Wij hadden gedacht, met twee koetjes te beginnen, maar door de lieve goedheid van u, mijne beste Jufvrouw! hebben wij er vier kunnen koopen, keurlijke

beesten, en melk geven zij! kijk, dat het de pijne waard is. Wij moeten vroeg op, het is hier niet zoo laat eerst dag, als te *Utrecht*, toen om acht ure eerst het belletje ging, om te ontbijten, wij zitten dikwijls in den vroegen morgendaauw al in het veld, om te melken, maar dat komt er niet op aan, want wij zijn jong en gezond. Dan gaat mijn man markten, en ik doe mijne bezigheden in huis. Dan eten wij zamen vrolijk en vergenoegd wat aardappelen met, spek, of groote boonen, die ik zeker bij Mevrouw VAN L. zoo niet gelust zou hebben, want zij worden al braaf hard, maar die mij toch nu ook lekker smaken. 's Avonds knutsel ik zoo wat aan het goed van mij of van mijn' man (dat bitter verwaarloosd was) en hij rookt zijn pijpje of praat met een of ander buurman, want de buren komen ons alle bezoeken, en dan gaan wij als de pap op is, naar bed zoo tegen negen ure. 's Zondags lap ik niet aan het goed, maar dan lees ik hard op een pesalmpje, of praat met mijn' man over wat wij 's ochtends in de kerk hebben hooren preeken. Want Jufvrouw, ik heb een best, oppassend man, maar een onnoozele ziel. Hij begrijpt haast niemendal van wat Dominé zegt, zoo help ik hem dan te regt, want een mensch moet toch weten, wat hij doen moet, om naar God's wil te leven, niet waar Jufvrouw? Nu spijt mij maar, dat de man niet lezen noch schrijven kan; ik zeg hem dikwijls, hoe zult ge dat toch aan uwe kinde-

ren leeren, daar gij het zelf niet kunt? Dan zegt hij: Och vrouw, ik ben tot nog toe, best door de wereld gekomen, zonder al die geleerdheid, en dat zal verder ook wel gaan; en de kinderen als die komen, dan zult gij ze leeren. Dan zeg ik weêr, ik bedankje, ik zal geen' tijd daartoe hebben. Dan zegt hij: nu als die tijden komen, dan komen die plagen; en zoo weet hij het altijd met kortswijl van hem af te schuiven, nu wat zal ik doen? geduld hebben, niet waar Jufvrouw! SIJMEN is toch een best man. Jufvrouw ik gaf er wat om, dat gij mijne porcelein-kas eens zien kondet, daar staan die zes stukkende kopjes van Mevrouw VAN L. en die twaalf kostelijke borden van u zoo netjes in geranseerd, dat het een lust is! Nu Jufvrouw nogmaals dank voor uwe weldaden, en van harte gezondheid.

Uwe KAATJE WILKES,
Huisvr. SIJMEN KWANT.

XXXVIII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 13 October 1812.

Ik ben reisvaardig, ik heb alle mijne afscheidsbezoeken gedaan, mijn goed gepakt en gedeeltelijk verzonden, en hoop over drie dagen zelve te vertrekken, u lieve vriendin twee etmalen later weder te zien en mijne aangename bezigheden te hervatten. Vele menschen verwonderen zich daarover, dat ik de partij gekozen heb, van mij uit mijn Vaderland te verwijderen, daar ik toch, zeggen zij, in *Amsterdam* zoo vrij en naar mijn welgevallen, omringd van oude vrienden, zou kunnen leven. Ik kan mijne redenen, om anders te handelen niet aan alle zeggen en al kon ik dit, alle zouden mij niet verstaan. Gij begrijpt mij, als ik zeg dat ik bezigheid behoef en die hier niet naar mijn genoegen weet te vinden. Aan u ook kan ik onbeschroomd zeggen, dat zóó veel mij hier thans tegenstaat, dat hoe vrij ik ook zijn zoude, het leven alhier mij niet zou kunnen bevallen. Voor eerst zie ik mijn

land te gronde gaan, ik bespeur werkeloosheid, waar arbeid plaats had, verval, waar welvaart bestond, buiten hunne schuld verarmende menschen, in plaats van zoo als weleer, lieden die rijk wierden door hunne welaangelegde vlijt. Ten tweede vind ik in mijne schoonzuster zoo geheel de persone niet, die ik eens gehoopt had, dat zij worden zoude, dat ik dagelijks getuigen zijnde van hare verkeerdheden en van de ongeneugten, welke daardoor aan mijnen broeder veroorzaakt worden, mij zoodanig zou ergeren, dat mijn leven er door zou verbitterd worden, te meer, daar ik volstrekt geene kans zie om het gebrekkige te verbeteren, wijl mij de minste aanmerking op het eene of andere kwalijk genomen wordt, zelfs door WILLEM, die mij laatst eens niet zeer vriendelijk te kennen gaf, dat hij alleen het regt had om zijner vrouwe hare seilen onder het oog te brengen. Ik deed toch niets anders dan CHRISTINE te waarschuwen tegen hare al te groote gemeenzaamheid met hare dienstboden, iets waardoor zij haar gezag over dezelve geheel en al op het spel zet. De zaak was deze. Op zekeren dag, zouden wij uit eten gaan; eene nieuwe japon en muts waren voor mijne zuster te huis gekomen. Terwijl zij bezig was met zich te kleeden, kwam er juist eene boodschap, over welke ik haar moest spreken, dus ging ik naar hare kamer. Ik hoorde luidkeels lagchen en praten, als door twee gemeenzame vriendinnen, dus tikte ik aan de deur, eer ik die opende. CHRISTINE vraagde: ‘wie is daar?’

en zeide, toen ik mij bekend gemaakt had. ‘O! kom gij maar binnen.’ Ik deed zulks, en zag toen wat tot het lagchen aanleiding gegeven had, namelijk dé kamenier gekleed in de japon van mijne zuster, met de nieuwe muts op, door de kamer wandelende, als of zij Mevrouw geweest ware, terwijl Mevrouw zelve half gekleed, met een *shawl* losjes omgeslagen, er als een kind bij stond te lagchen. Toen zij merkte, dat mij dit schouwspel meer bevreemde dan behaagde, zeide zij: ‘Ik heb JEANNETTE mijn pak eens aangetrokken, om te zien hoe het staat!’ Ondertusschen riep de meid, hare rol voortspelende, op een en gebiedenden toon: ‘mijne handschoenen! - mijne *réticule!*’ en ik geloof dat CHRISTINE hare orders zoude gevolgd hebben, indien ik niet in de kamer ware geweest. Toen ik mijne boodschap gedaan had, vertrok ik, doch hoorde nog eene geruime wijle lagchen en praten, waaruit ik afnam, dat het spel nog voortgespeeld werd. Nadat wij des avonds te huis gekomen waren, wilde CHRISTINE zich van haren opschik ontdoen en liet de kamenier roepen. Zij was niet te huis. Dit maakte mijne zuster gramstorig, zoo dat, toen de meid na een kwartier uurs wachtens eindelijk kwam, zij haar het uitloopen verweet, ‘Kom, kom,’ zeide deze, vrij bits daarop, ‘gij komt zelve pas te huis, ik wil niet gevangen zitten!’ - ‘Gij kunt mij vooraf verlof vragen,’ hernam CHRISTINE, ‘wanneer gij uit wilt gaan!’ - ‘Dat kan ik niet altijd vooruit bedenken,’ zeide

JEANNETTE. ‘Ik versta niet, dat gij afwezig zult zijn, als ik u roep,’ hervatte mijne zuster, en de kamenier durfde te antwoorden, haren toon en houding nabootsende: ‘En ik versta niet geringeloord te worden!’ - Ware mijn broeder niet op dat pas binnen gekomen, zoo zou, geloof ik, het heen en weder kibbelen nog langer hebben geduurd, maar het was over genoeg geweest, om mij, nadat JEANNETTE het vertrek verlaten had, te doen zeggen, daar CHRISTINE mij vraagde, of ik immermeer zulk eene impertinente feeks gezien had. ‘Het is uwe eigene schuld dat zij zoo is, uwe gemeenzaamheid met haar bij sommige gelegenheden is oorzaak, dat zij u bij andere geen' behoorlijken eerbied bewijst, en u zelfs wanneer gij gelijk hebt in het ongelijk stelt. Dit zeggen nu’ deed CHRISTINE in tranen uitbarsten, terwijl zij snikkende uitriep ‘zoo is dit dan alweer mijne schuld!’..... en haalde mij het verwijt van mijn' broeder (waarvan ik sprak) op den hals. - Alles te zeggen is niet oorbaar, dus zwijg ik liefst, schoon ik zoodoende u maar ten halve kan doen begrijpen waarom ik voor mijn's broeders huisselijk geluk bekommerd ben. Onnaauwkeurigheid, zorgeloosheid, uitbundigen lust tot uithuizige vermaken, zijn bij CHRISTINE aan de orde van den dag, zelfs haar kind lijdt daardoor. KAROLINA sprak mij laatst eens over deze zaak aan, zij eertijds zoo luchtig en onbezorgd, laakte mijner zuster gedrag; ik hoorde haar met veel genoegen bezadigd

en verstandig redeneren, ik moest haar gelijk geven, maar betreurde tevens mijne onmagt om den staat van zaken te verbeteren. Weet gij mijne waarde, eenig middel uit te denken hetwelk te baat nemende, ik van nut zou kunnen zijn voor een huishouden in hetwelk ik zoo veel belang stel? O meldt het mij, en al ontving ik uwen brief een paar uren slechts nog van *Brussel* verwijderd zijnde, ik keerde terug en vestigde mij hier, want geene zelfopoffering zoude mij afschrikken, indien ik kon vermoeden dat pligt mij riep.

Mevrouw D. heeft een' dag of acht geleden een zwaar (zoo als het genoemd wordt) zenuw toeval gehad. Ik ben haar gaan bezoeken en door de omstandigheden in welke ik haar vond, overtuigd geworden dat zij wel degelijk eene beroerte gehad heeft, hare spraak was belemmerd, hare regter zijde geraakt, en haar humeur niet van het zachtzinnigste. Haar goede man zat bij haar, haar met de grootste minzaamheid behulpzaam zijnde en trachtende op te beuren, geen acht slaande op hare onvriendelijke uitvallen, en wederom een bewijs gevende van zijnen edelmoedigen aard. Toen ik opstond om te vertrekken reikte hij mij de hand toe en zeide mij zoo hartelijk vaarwel dat ik niet nalaten kon er van aangedaan te wezen. Een traan glinsterde in zijn oog: ‘lief kind!’ zeide hij ‘denk eens aan ons, in uwe verwijdering. Ik kan uw besluit niet misbillijken, maar het spijt mij dat gij weder vertrekt. Ik had uw' vader lief, en ik

houde van u als of gij mijne dochter waart. Vergeet ons niet, laat ons door KAROLINA eens iets van u hooren: God hoop ik zal u zijnen zegen schenken!' - Ik bedankte den vriendelijken man voor zijne genegenheid, beloofde hem tijding van mij te doen toekomen, en voegde er den wensch bij dat ik weldra mogt vernemen, dat de gezondheid van zijne echtgenoote zich hersteld had, en hij dus van dien kant van alle bekommering bevrijd was. Hij schudde bedenkelijk het hoofd en ik beken dat ik meer wensch dan geloof dat wat ik zeide plaats hebben zal. - Ik heb van JULIE VAN L. vernomen dat haar schoonbroeder de orders van den Keizer volgende, schoon nog zwak en slechts ten halve hersteld, zijne reis naar *Rusland* in de maand Augustus aangenomen heeft. Ik beklaag zijne echtgenoote. Hoe beangstigend moet het niet wezen thans iemand die ons lief is op weg te weten naar, of reeds aangekomen in, een land waar zulke schrikwekkende dingen voorvallen, en God weet welke nog te wachten staan. Een volk ten minste dat de oude hoofdstad zijn 's Vaderlands zelfs niet ontziet, en allerwege het vuur laat woeden om den vijand tegen te houden, zal dunkt mij niet ligt te overmeesteren zijn. Het brandende *Moskou* roept wraak over..... maar laat ik zwijgen, de voorzigtigheid weêrhoudt mijne pen. - Binnen weinige dagen hoop ik u mondeling te verzekeren van mijne hartelijke achting en genegenheid

Uwe EMILIA P.

XXXIX. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 4 Mei 1813.

Ik heb mij eenigen tijd moeten bedenken, lieve KAROLINA! eer ik beslissend kon antwoorden op uwe vereerende vraag, of ik als peet wilde staan over het kind, hetwelk gij binnen eenige maanden verwacht. Mij dunkt iemand die zoo iets aanvaardt, neemt eenen zwaarwigtigen post op zich. Zeker, zoo lang de ouders van het kind leven, heeft de peet niets te doen, maar wanneer die, of wanneer een van beide komt te overlijden, treed de peet als het ware in hunne, of in een van beider plaats. Gaarne voorzeker zou ik mij met de opvoeding van een kind in vroegere jaren belast hebben, maar nu drie en dertig jaren ouder zullende zijn dan het verwacht wordende kind, acht jaren ouder dan gij zelve zijnde, ware het niet beter, dat gij eene jongere persone koost? Uw leven, mijne lieve! is van zoo veel meer aanbelang hier op aarde, dan het mijne, dat het naar alle waarschijnlijkheid Gode wel behagen zal u daar langer te doen vertoeven dan mij. En gesteld (hetgeen de hemel verhoede)

dat gij vóór mij wierdt afgeroepen, hoe kort zou dan toch misschien mijne zorg uw kind te stade kunnen komen? Ik beken evenwel, dat ik hier eene zeer ongewisse rekening maak, en dat er omstandigheden kunnen geboren worden, in welke ik zelfs bij uw leven, uw kind van nut zou kunnen zijn, dus, indien gij het steeds verlangt, en niet bevreesd zijt voor mijne onkunde, betreffende hetgeen de bemoeijing met jonge kinderen raakt, zoo neem ik den aangebodenen eerpost aan, verzoekende dat het kind, ingeval het een meisje is, mijnen naam, indien het een jongen is, dien van mijnen vader (ALEXANDER) drage. Ontvang evenwel hiernevens mijnen hartelijken wensch, dat het kind mij nimmer noodig hebbe, en dat gij en uw echtgenoot te zamen deszelfs opvoeding niet alleen geheel ten einde moogt brengen, maar u lang in deszelfs welstand als volwassen mensch moogt verheugen! - O! hoe gelukkig moogt gij met alle ouders, welke in uw geval zijn, u thans rekenen, dat uwe kinderen nog zoo jong zijn. Welke smart moeten zij niet gevoelen, die thans hunne zoonen zullen moeten zien vertrekken als *gardes d' honneur*, zoo als het heet, maar als soldaten, zoo als het is, om de vanen van den vernederden overwinnaar te volgen! HANSJE D'E. schreef mij onlangs eenen hartverscheurenden brief over dat onderwerp, mij haren lieveling aanbevelende, die weldra, zoo het schijnt, met zoo vele onzer jonge lieden van de eerste huizen, zijne vaderstad zal moeten verlaten,

en mogelijk wel herwaarts komen. Ik heb haar beloofd, dat ik al het mogelijke voor den jongman zal doen, maar hoe weinig is mij mogelijk!

Ik heb hier onlangs eene vreemde ontmoeting gehad van welke ik u toch verslag moet geven. Het zal u misschien nog heugen, dat er in onze nabuurschap te *Zeist* een Hernhutter plagt te wonen, die zich in mijns vaders vriendschap ingedrongen had, en, terwijl deze laatste in *Zwitserland* was, zich verstoutte, mij ten huwelijk te vragen? die op mijne weigering, mij bij mijn' vader trachtte zwart te maken, en eindelijk bij diens terugkomst, stillekens van *Zeist* verdween? Welnu, terwijl ik eergisteren gereed stond, om met onze twee jonge dames naar *Brussel* te wandelen, om daar eene en andere dingen te koopen, kwam hier een marskramer, die mij linten, handschoenen enz. aanbood. Ik was op het punt, om de dames (die zich tot onze wandeling waren gaan gereed maken) te roepen, om ons van dezes mans waren, in plaats van in de stad, te gaan voorzien, toen zijne stem mij trof, ik hem naauwkeuriger beschouwde, en QUESEL herkende. Ik schrikte, hij werd dit gewaar en zag mij op zijne beurt oplettend aan: ‘Zijt gij het! Mejufvrouw P.?’ vraagde hij: ‘hoe had ik kunnen denken u hier te ontmoeten!’ - Ik gebood hem te vertrekken en wilde mij omkeeren. ‘O!’ riep hij, ‘hoor mij een oogenblik aan. Ik ben een ongelukkig man. Ik weet het wel - gij hebt reden om tegen mij verstoord te wezen,

maar vergeef mij wat ik misdeed - ik heb voor mijne zonden geboet. Ik ben van *Holland* naar *Neurenburg* gegaan, hopende door de broederschap ondersteund te worden, maar de tijden waren zoo veranderd, dat ik geene hulp bekomen kon. Toen heb ik mij door eene kleine negotie gegeneerd, dan is het mij eens meê, maar veeltijds tegengeloopen, zoo dat ik thans genoodzaakt ben voor een' winkel in *Brussel* met eene en andere goederen rond te gaan. Niets van wat gij hier ziet, behoort mij, maar van de som, die ik te huis breng, wordt mij een klein gedeelte toegelegd en daarvan leef ik sobertjes voort. O! het valt mij zoo zwaar, den geheelen dag met die pakken te zeulen, en als ik het toch niet deed zou ik geen eten hebben: och lieve Jufvrouw P.! heb toch medelijden met een oud en arm ongelukkig man!' Hij zag er inderdaad zoo armoedig en zwakkelijk uit, dat ik al mijne oude redenen om verstoord te wezen vergat, en wezenlijk met hem bewogen was. Dan liefst niet willende, dat hij met mijne huisgenooten in gesprek kwam, vraagde ik hem het adres van de lieden, wier koopmanschappen hij uitvent, gaf hem eenig geld, en verzocht hem terstond te vertrekken, hetwelk hij deed. Nu is mijn voornemen in *Brussel* naar hem te vernemen, en indien de getuigenissen gunstig zijn, mijn' best te doen om hem tot het oprigten van een' eigen' winkel behulpzaam te wezen, ten einde hij zijnen ouden dag in meerdere rust

dan tegenwoordig slijte. - Hoe maakt het toch uw oom D. in zijnen weduwenaars staat? De nare omstandigheden, in welke uwe tante zich sedert den eersten aanval van beroerte, die haar trof, bevonden heeft, zullen wel haar gemis niet als eene zeer betreurenswaardige zaak doen aanmerken, maar toch haar goede man had haar hartelijk lief, wist ziclj uitnemend naar haar somtijds wat lastig humeur te voegen en zal voorzeker aan haar zoo al niet eene verstandige en altijd zachtzinnige gezellinne, ten minste eene zeer goede en naauwkeurige huisbezorgster missen. Zeg den braven man eens van mijnentwege, hoe zeer ik deel in zijn verlies; indien ik zulks niet te vreemd vond, zou ik zelve aan hem schrijven, maar het is u wel toevertrouwd voor mij te zeggen, wat ik waarlijk meen. - Ik heb uit een' brief van JULIE vernomen, dat de echtgenoot van uwe zuster ADRIANA nog niet terug is en dat men vruchteloos naar tijding van hem verlangt en rondhoort. Hoe bedroevend! De ellenden van het Fransche leger moeten al bij uitstek groot zijn geweest, en deszelfs verliezen alle besef te boven gaande! evenwel schijnt de Keizer zijn plan niet op te geven en het begin der veldtogt van dit jaar hem voordeelig te zijn. Wat zal er toch van dat gedurig krijgen worden? Zeker dat er vele ongelukkige enkele personen (*individus*) zullen te vinden zijn, en waarschijnlijk niet veel voor het algemeene welzijn gewonnen! Schrijf mij eens, mijne lieve! zoo ras uwe meer belangrijke bezigheden het u veroor-

loven zullen; ik verlang zeer te weten hoe men het onder den druk der omstandigheden in mijne geboortestad maakt. Vaarwel en geloof dat ik steeds met hartelijke genegenheid ben

Uwe liefhebbende Vriendin
EMILIA P.

XL. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 15 Mei 1813.

‘Schrijf mij eens hoe men het onder den druk der omstandigheden in mijne geboortestad maakt,’ zegt gij in uwen laatsten brief, lieve EMILIA! Wel nu, ik wil er mij heden toe zetten, om u met eenige breedvoerigheid te antwoorden. Schoon gij weet, dat, wat de staatkundige voorvallen betreft, geenszins mijne bijzondere aandacht plagt tot zich te trekken, worden thans de minst oplettende vrouwen wel genoodzaakt er het een en ander van gewaar te worden en ter harte te nemen, wijl er de gezellige kringen bijna over niets anders gesproken wordt, en in het huisselijk verkeer de vrees voor de toekomst, zoo al niet werkelijk bestaande oorzaken van bekommering, de gedachten en het gesprek derwaarts leidt. Ik weet dan ook, zoo van hooren zeggen als door eigene bevinding, dat

de rampen het Fransche leger in *Rusland* en op deszelfs terugtogt van daar, overgekomen, eene soort van algemeene vrees verspreid hebben; dat reeds in de maand Maart vele vrouwen van Fransche ambtenaars dit land hebben verlaten, als wilden zij zich tegen eenig nakend onheil in veiligheid stellen; dat er in het laatst van April, te *Leyden*, te *Rotterdam* en te *Zaandam* vrij ernstige opschuddingen hebben plaats gehad, ter oorzake van het opschrijven der jonge lieden voor de opterigtene *nationale garde*, eene opschrijving, welke nevens die voor de *garde d'honneur*, aller ouderen harten met angst en schrik vervult. Onder de lieden, welke in de klasse vielen van die, wier zonen tot het laatstgenoemde *corps* zullen moeten behooren, is de droefheid algemeen geweest, men is elkander gaan bezoeken, als ware er in elk huis een doode geweest, men heeft te zamen geweend en geklaagd. Nu heerscht er weder eenige kalmte, wijl de zaken blijven in den staat, in welken zij, bijkans eene maand geleden, gebragt zijn, en tijdwinst altoos voor eene groote winst gehouden wordt, maar het gevaar is daarom niet geweken, en met deernis zie ik die mijner bekenden aan, welke toch vroeg of laat de order om te vertrekken bijna zeker te wachten hebben. - Gij vraagt mij ook naar mijn' oom D. Het verlies van zijne echtgenoote heeft hem waarlijk zeer getroffen, hij was nu sedert bijkans vijf en twintig jaren gewend aan haar ongemakkelijk humeur, en wist, gelijk u bekend is, aardig

met haar om te springen, zij had hem ook wezenlijk lief, en had zich al zeer gespitst op het toch eenigzins *en famille* vieren van hare zilveren bruiloft, die in Junij moest plaats hebben, toen zij van deze wereld afgeroepen werd. Daar er sedert het begin van dit jaar, op last van den Keizer, niet meer in de kerken mag begraven worden, is tante's lijk op het *Diemer* kerkhof bijgezet. Dat begraven in de opene lucht vind ik een naar ding. Zoo geheel alleen van al onze oude bekenden afgescheiden daar te liggen, heeft dunkt mij iets zeer terug stootends. Wel is waar de doden spreken niet meer te zamen, en hebben niets aan elkanders gezelschap, maar evenwel vind ik iets zeer treurigs in de gedachte van niet in hetzelfde graf met onze naastbestaanden te liggen. Nu, dit moeten de geenen die thans sterven zich laten welgevallen. Laat ik u tot de levenden en wel in het bijzonder tot oom D. terug leiden, want ik heb u weder een' fraaijen trek van hem te verhalen. Mijn man's broeder KAREL viel dit jaar in de *conscriptie*, hij is een zeer verdienstelijk jongman, vol talenten en op den weg om door zijne bekwaamheden wel voort te komen, maar zwak van gestel en geheel niet geschikt om vermoeijenissen door te staan. Nu heeft mijn schoonvader door de tiercering zoo veel verloren, en is door dien er geen intrest van de Effecten op *Rusland* betaald wordt, zoo zeer in zijn inkomen besnoeid, dat een' plaatsvervanger voor zijn' zoon te nemen

hem bijna niet mogelijk was. Even na tante's overlijden (in Februarij) waren FERDINAND en ik een' avond bij oom om hem gezelschap te houden, mijn man peinzende over het geval van zijnen broeder, was neerslagtig, oom merkte zulks en vraagde hem naar de rede daarvan. VAN L. verhaalde de zaak. De heer D. bleef eene wijle in gepeins zitten, sloeg zich toen voor het hoofd, en riep uit: ‘O God! in welke vernedering moet ik mijn ongelukkig vaderland zien!’ Hij wendde toen het gesprek op iets anders, maar den volgenden ochtend kwam hij tijdig bij ons, riep VAN L. uit de kamer en zeide (zoo als deze mij naderhand verhaald heeft) ‘Wij moeten uw' broeder helpen. Zie daar twee kassiers briefjes van zes honderd gulden ieder, laat daar een plaatsvervanger voor genomen worden, maar zeg niet aan uw' vader hoe gij aan het geld komt, hij zou met reden geen geschenk van een' bekenden willen aannemen, en ik wil zijne kieschheid niet kwetsen, noch eenig bedankje ontvangen. Ik had, bij het leven van mijne vrouw, deze som afgezonderd voor onze zilveren bruiloft en kleine geschenkjes aan dezen en genen. Na haren dood weet ik er geen beter gebruik van te maken, dan iemand te redden. Ga naar *Haarlem*, of schrijf en maak dat de zaak spoedig haar beslag krijge. Ik wilde dit alles gisteren avond niet zeggen omdat Mevr. M. en KAROLINA tegenwoordig waren, en niemand buiten gij en ik moet er van weten.’ Gij be-

grijpt hoe mijn man te moede was en hoe hartelijk hij den edelmoedigen weldoener bedankte. Hij verzocht evenwel verlof om mij te zeggen wat oom gedaan had, zijne onmagt betuigende om zoo iets voor mij te verhelen. Het werd hem toegestaan *mits ik zwege*. Ik heb dan ook gezwegen drie volle maanden lang! maar nu, daar alles naar wensch gegaan is, en KAREL in *effigie* dient, moet ik *u* toch deze toedragt van zaken al schrijvende vertellen. Vindt gij misschien dat ik evenwel beter gedaan had in het geheel mijne belofte stiptelijk te houden, praat er dan maar niet over, en het geheim zal bewaard zijn, als of ik er niet van had gerept. Edelmoedigheid is eene deugd die gij kent, op prijs weet te stellen en zelve betracht. Waarlijk in hetgeen gij mij op de allereenvoudigste wijze schrijft omtrent QUESEL gedaan te hebben en voornemens te wezen, erken ik weder uwe getrouwheid aan uwe oude grondbeginsels van werkdadig Christendom. Vijanden te vergeven en goed voor kwaad te vergelden is wat gij altijd aan anderen voorgehouden, en zelve gedaan hebt. Hier bragt de rede en uwe billijke gevoeligheid over geleden hoon mede, dat gij den verarmden schuldigen, zoo al niet met verwijtingen, ten minste met ledige handen wegzondt, maar neen gij dacht weder aan Hem die als hij gescholden werd niet weder schold, en gij handeldt tegen reden christelijk. Ik heb dat gedeelte van uwen brief waarin gij de genoemde zaak beschrijft met aandoening gelezen, en u in

gedachten om uwe dengd omhelsd! - Er is onlangs een' brief van ADRIANA gekomen in welken zij schrijft dat zij eindelijk tijding van haren echtgenoot heeft. Deze te *Wilna* in december laatstleden (toen NAPOLEON zoo edelmoedig zijne getrouwe volgers in den steek liet, en alleen op eigene veiligheid bedacht, naar *Parijs* terug holde) achtergelaten, heeft allerlei ellenden moeten doorstaan, maar is dan toch eindelijk behouden, schoon ziek en afgemat en slechts een van zijne twee beenen overgehouden hebbende, te *Maintz* aangekomen, van waar hij aan zijne vrouw heeft laten schrijven en zich zoo dra mogelijk naar huis zal laten overvoeren. ADRIANA'S brief is vol van, haar eigene, uitroepingen, aangaande hare gevoeligheid over het lot van den Generaal, en droefheid over het hare, daar zij nu het vooruitzigt heeft van gestadig met eenen gebrekkelijken man te zullen moeten voor den dag komen, iets dat in het geheel met haar humeur niet strookt. Zoo doende kan zij nog wel berouw krijgen over haar onberaden huwelijk, het zou mij spijten, maar alles wat daarop loopt behoort zij gelaten te dragen; niemand toch heeft haar gedrongen te doen wat zij deed. Dan ik heb al meer, eens, opgemerkt dat dikwijls de menschen klagen en zich ongelukkig noemen, terwijl zij eigenlijk zelven de eerste oorzaken van hunne kwellingen zijn, en indien zij wilden nadenken, zouden moeten bekenen dat zij door anders te handelen veel kwaad zouden hebben kunnen voorkomen. - Ik heb wat gij

mij verzocht, aan oom D. gezegd, hij dankt u en laat u vriendelijk groeten. Zoo doen alle uwe bekenden, die mij dikwijls naar u vragen, ik voeg mijne groete bij de hunne, en ben steeds

Uwe liefhebbende Vriendin

KAROLINA VAN L.

XLI. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 1 Julij 1813.

Mag ik u, lieve KAROLINA wel belasten met het uitvoeren van eene boodschap? wees dan zoo goed van uit mijnen naam aan HANSJE D'E. te zeggen, dat ik aan haar verlangen aangaande haren zoon, niet kan voldoen, wijl de Hollandsche *gardes d'honneur*, niet over *Brussel* komen. Ik zou haar dit zelve wel geschreven hebben, maar ik vond het de moeite niet waardig haar daarom alleen met een' brief lastig te vallen. Het spijt mij dat ik de gelegenheid misse om eene mijner oude vriendinnen van dienst te zijn, maar het is geheel buiten mijne schuld. O wat moeten thans vele ouders in mijn Vaderland niet treuren, wat moet het niet in vele huisgezinnen eene akelige leegte veroorzaken, de jongelingen aan wier bijzijn men gewoon was, en op wie men

meer of min de hoop gevestigd had, niet meer te zien, voor al wanneer er bij bedacht wordt, om welke oorzaak zij verwijderd zijn! - Uw oom D. heeft waarlijk weder eene fraaije daad gedaan, ten opzigte van uwen schoonbroeder; ik zal, wijl gij het verlangt daar niet van spreken, maar het kost mij moeite niet aan iedereen te vertellen hoe zeer en waarom ik den braven man mijne meeste hoogachting toedraag. O het is zeker om dat zoo veel goeds in stilte geschiedt, en niet bemerkt wordt, dat vele menschen meenen dat het kwaad op aarde de overhand heeft; wist men alle trekken, welke naar dengenen van welken wij nu spreken, gelijken, men zou geloof ik betere gedachten van de menschheid beginnen te voeden, maar uit eigenen aard verschuilt zich het goede, terwijl het kwaad al ligt bekend wordt, en zoo vermoedt men in het algemeen het eerste niet, terwijl het andere de overhand schijnt te hebben. In het geval van den heer D. bedekt zich de nederige deugd met een' sluijer, en wil niet genoemd worden, welk eene tegenstelling maakt dit, met wat wij onlangs van NAPOLEON gelezen hebben, die om zijne krijgsverrigtingen, die het menschdom op zoo veel bloed en tranen te staan komen, te vereeuwigen, beveelt dat tot zijne eigene eer een gedenkzuil op den berg *Cénis* zal opgerigt worden! Misschien, handelen vele menschen gelijk uw oom deed, weinige zijn, geloof ik, de voorbeelden van eene praalzucht, zoo als die welke de Keizer ten toon spreidt! en nn, wat

is het meeste bekend? voorzeker hetgene het minste goed is. *Apropos* van goed, hoe kunt gij wat ik voor QUESEL deed eenigzins roemen? hoe kunt gij zeggen dat de rede medebragt dat ik hem ongéholpen wegzondt, en dat ik met zulks niet te doen als het ware tegen rede christelijk handelde? In de zinsnede van uwen brief in welke gij dit te kennen geeft, straalt (neem mij niet kwalijk dat ik het zoo eens ronduit zeg) niet mijne bedaarde, vromelijk hare pligten betrachtende KAROLINA VAN L., maar mijne oude onbezonnene, luchtige KAROLINA M, door. Bedenk het eens zelve, lieve vriendin! en zie of christelijkheid en rede niet altijd eenen lijn trekken, niet onafscheidelijk zijn van elkanderen, niet tweeluidende benamingen voor eene zelve zaak? Beproef eens eenige handelwijze welke met de gezonde rede instemt aan de christelijke zedeleer te toetsen, gij zult zeker vinden dat zij daarmede overeenkomt. Bedenk eene regt Christelijke daad en ondervraag de rede, gij zult hare uitspraak juist eensluidend vinden met het voorschrift van uwen Heer. Neem dan eens iets onredelijks gij zult het ook onchristelijk vinden; stel iets onchristelijke gij zult ontwaren dat het ook onredelijk is. Zie hier eenige weinige voorbeelden om mijne meening duidelijk te maken. Dat de eene mensch den anderen de door hem aangedane beleedigingen vergeve is redelijk want wij zelven zijn ook niet zonder zonden en bidden dagelijks dat GOD ons onze schulden vergeve. Wat zegt hier JEZUS leer: ‘In-

dien gij de menschen hunne misdaden vergeeft, zoo zal uwe hemelsche Vader ook u vergeven, maar indien gij de menschen hunne misdaden niet vergeeft, zoo zal ook uwe Vader uwe misdaden niet vergeven' (*Matth.* VI. vs. 14 en 15 en op meer andere plaatsen). Eene Christelijke pligt is het den armen wel te doen; de Heiland schrijft ons die op vele plaatsen in de Euangelien voor, vraag nu hier over de rede, antwoordt zij niet dat het den genen die iets heeft, volstrekt betaamt den genen mede te deelen die niets heeft? Voorzeker, dus hier in al wederom is zij het volkomen met de eischen van het Christendom eens. Eene onredelijke daad, onder andere, is zeker het overmatig gebruiken van spijs en bedwelmenden drank, de leer van JEZUS wijst ons dit zelve als onchristelijk aan. Onchristelijk is, onder meer, het liefdeloos oordeel vellen over den naasten; met zulks te doen, handelt men ook onredelijk: want, zonder nu eens te spreken van de droeve gevolgen, welke voor dengenen, die er zich aan schuldig maakt, de laster na zich slepen kan, en dus uit eigen belang moet nagelaten worden, is bijkans nooit iemand genoeg bekend met al de drijfveren tot anderer daden, om er een geheel juist vonnis over te strijken. O het is zoo verkeerd te denken, dat ooit Christelijkheid en rede in tegenstelling zouden kunnen zijn, daar JEZUS'S reine zedeleer en ons redelijk vermogen beide gaven zijn van eenen alwijzen God, beide ingerigt om elkander toe te lichten en te onderschragen,

beide de steunpilaren van ons geloof. Zou men om een goed Christen te zijn, de rede moeten afzweren? of der rede gehoor gevende, geen waar belijder van de leer des Heilands kunnen wezen? Wat wierd er zoodoende van de uitspraak des Apostels, die van *Redelijke Godsdienst* gewaagt(*); wat wierd er van het naarkomen van de geboden van GOD, die wil, dat wij als redelijke menschen, en als Christennen tevens, handelen zullen? Toon mij iets dat door den Heiland gepredikt of voorgeschreven, niet met de gezonde rede overeenkomstig is, en ik geef aanstonds mijne geheele stelling op, maar gij kunt niet doen, waar ik u toe uitdaag, want de Christelijke zedeleer is gelouterde rede, en de rede is de werking van GOD'S geest in den mensch! - Maar verschoon mij; ik heb mij daar weder laten wegslepen door de rijkheid der stoffe, die ik te behandelen had; waren wij nog in de dagen van ouds ik zou te vrezen hebben, dat gij mij nog eens van het toegeven aan zekeren prediklust(†) beschuldigdet; wie zou gedacht hebben, dat de oude Hernhutter tot zoo eene ernstige redenering zou aanleiding gegeven hebben? - Tot slot een woord van hem. Hij bewoont thans eene kamer bij ordentelijke burgerlieden aan huis, en verkoopt daar zijne winkelwaren, tot aanschaffing van dewelke ik hem behulpzaam ben geweest. Ik heb nog geen berouw over mijne bemoeijingen hem aangaande, hij gedraagt zich wel, is dankbaar en weltevrede met mijne

(*) ROM. XII: 1.
(†) Deel I, bl. 29.

hulp, en ik ben het met het bewustzijn van iemand geholpen te hebben. - Om uwen tegenzin tegen het begraven in de opene lucht, zoo als gij het noemt, heb ik moeten lagchen. Indien er één bevel van NAPOLEON is, dat ik billijke zoo is het dat, waardoor hij de dooden belet den levenden te schaden. Een lijk toch is niets meer dan een afgelegd kleed; evenmin als men een afgelegd en aan bederf onderhevig kleed ten koste van de gezondheid der bewoners van eenig huis, in dat huis zou bewaren, betaamt het de luchtverpestende ligchamen in kerken te begraven, waar soms groote scharen van welvarende menschen vergaderd zijn. En wat het afgescheiden wezen van onze bloedverwanten aangaat! O indien wij die eens weder moeten vinden, zal dat wel gebeuren, al lagen de ligchamen mijlen van elkander af! Lang zou ik nog hierover kunnen uitwijden, maar het is genoeg voor ditmaal. - Ik eindig, u in gedachte omhelzende.

Uwe EMILIA P.

XLII. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

Haarlem, 18 Augustus 1813.

Heeft KAROLINE mij in het voorjaar *de loef afgestoken*, door u het groote nieuws van het weder ten voorschijn treden van mijnen Franschen schoonbroeder te melden, thans lieve EMILIA weet ik zeker, dat zij het mij niet afwinnen zal, u een ander en mogelijk grooter nieuws te doen kennen, dit bestaat in Mevrouw VAN L.'S voorspoedige bevalling van.... ja, om nu alles naar uwen zin te maken, moest ik voorzeker zeggen van eene dochter, dan, zonder onwaarheid te spreken, of te schrijven, (dit komt toch wel op hetzelfde uit) kan ik niet anders dan zeggen: van twee zonen. Twee! hoe zal dat nu gaan? gij hebt het peetschap over één kind wel aangenomen, maar zult gij uwe zorgen willen verdubbelen? mijn broeder verlangt hieromtrent uwe uitspraak. - Spoediger dan men vermoedde is alles gegaan; voor eergisteren laat in den avond kreeg mijne moeder berigt, dat KAROLINA zich niet wel

gevoelde; zij wilde des anderen daags bij tijds naar haar toe gaan, en ik vergezelde haar, om den dag bij mijne grootmoeder door te brengen, en des avonds, het zij met mijne moeder, het zij alleen terug te keeren. KAROLINA was wel wat krukkende, toen moeder bij haar kwam, maar dacht geenszins dien dag te bevallen, en ziet voor vijf ure in den achtermiddag kregen wij bij Grootje het berigt, dat de beide kinderen ter wereld gekomen waren. De kraamvrouw was zoo wél, dat mijne moeder haar gerustelijk kon verlaten, en zoo vertrokken wij beide, om met de schuit van zeven ure naar *Haarlem* terug te keeren. Dan, wij kwamen een weinig te laat, de schuit was reeds te ver weg, om die met onze slede te kunnen inhalen, en wij beraad-slaagden over wat nu best gedaan ware, toen twee prachtig gekleedde dames in eene *calèche* uit de stad kwamen aanrijden en bij de legplaats der schuiten stil hielden. ‘Een beetje te laat, is veel te laat, Mevrouw!’ zeide een man, die daar stond, de dames aansprekende, ‘de schuit is al voort.’ - ‘Al voort!’ riep de jongste dame, vrij schamper, uit, ‘dat komt er van, Mama! als men nooit gereed is, gij hebt de *calèche* weder zoo lang laten wachten! - en toch ik wil naar *Haarlem*, ik moet er van avond naar toe!’ - ‘Nu kind,’ antwoordde de oude Mevrouw, ‘gij zult er wel komen, laat ons maar door rijden, zoo veel te spoediger zullen we er zijn! Wat moet gij hebben, voerman! om ons naar *Haarlem* te bren-

gen, op de *Bokkenezer gracht?*' Dit hoorende, proestte ik in lagchen uit: 'hoort gij wel, moeder,' zeide ik, 'hoe ons oude *Bakenes* geradbraakt wordt?' Intusschen, daar de voerman zeven gulden vraagde en de Jufvrouw daar op antwoordde: 'In geene zeven jaar!' viel mij in, dat indien wij (daar de *calèche* een huurrijtuig bleek te zijn) met de dames partij maakten en te zamen de onkosten droegen, alle op eens zouden geholpen zijn. Mijne moeder vond goed, dat ik het voorstel deed, het werd aangenomen, en zoo gingen wij in het rijtuig met de twee onbekenden zitten en reden voort. 'De klokken moeten *sicuur* in de war wezen, anders begrijp ik niet, hoe wij te laat gekomen zijn, want ik was maar even in den tuin, toen onze KA - toen CATO mij riep!' Zoo begon Mevrouw - ik wist toen nog niet wie - haar gesprek. 'Wij hadden het niet op de schuit moeten laten aankomen,' vervolgde de dochter: 'als men eigen rijtuig heeft, begrijp ik nooit waarom men dat niet gebruikt!' - 'Niet gebruikt!' hernam de moeder, 'en wij kwamen daarmeê al heel van ons buiten te *Loenen*, dat was, dunkt mij, voor de paarden op een' dag genoeg! - Uit deze zamenspraak leide ik al aanstonds zonder moeite af, dat de dames *Equipage* en eene hofstede hadden, maar nog wist ik niet wie zij waren; dan aan het eerste tolhek openbaarde zich dit geheim. De voerman begon daar langzaam te rijden, als wilde hij ophouden, om te betalen. 'Rijd

maar door,' zeide de Jufvrouw, 'mijne *mama* is hier vrij' - en toen wij doorreden riep deze laatste den tolman toe: 'Weduwe PENNEMAN!' - Hoe nu, dacht ik, is dit de nagelatene echtgenoote van dien schelm, die Mevr. M. zoo bestolen heeft, en is zij thans zulk eene groote dame? dat is vreemd, ik moet toch trachten te vernemen, of zij is, wie ik meen, en hoe zij aan haar geld komt. Ik begon met te zeggen: 'Dat treffen wij, met iemand te rijden, die ons van tol te betalen vrij maakt, heeft Mevrouw landerijen hieromtrent?' (Zij.) 'Juist geraden, Mejufvrouw, al dat papieren geld is maar gekheid, zegt mijn zoon, en als men een mooi kapitaal heeft moet men zoo wat van alles hebben, dus heb ik, op zijn' raad, hier nabij eenige kampen land gekocht, en nu rijd ik vrij en vrank door, als ik naar *Haarlem* ga, maar dat gebeurt juist niet dikwijls, want ik heb mijne buitenplaats aan de stille *Vecht*.' (Ik.) 'Heeft mevrouw dat buiten al lang gehad?' (Zij.) 'Laat rijs zien - hoe lang is het ook KA? een jaar of drie, geloof ik. De plaats die ik met mijn' man bewoonde, was aan den *Amstel*, maar die heb ik na zijn' dood weggedaan, toen heb ik zomer en winter in de stad gewoond, maar dat verveelde mij op het laatst, en toen kocht ik een buiten te *Loenen*.' - 'En daar verveelt het ons' zeide daarop, de Jufvrouw 'Wij wilden hooger op, naar *Zeist* of dien kant uit, waar wat meer menschen zijn, maar moeder wil

niet.' - 'Ja,' hernam Mevrouw, 'waarom wil ik niet, omdat uw broeder dan niet alle weken zou kunnen overkomen, want (zich beurtelings tot mijne moeder en mij wendende) mijn zoon heeft het ontzaggelijk drok; hij is aan de leveranties voor het leger, en zoo kan hij dikwijls eerst zaturdag avonds een buiten luchtje komen scheppen, hoe zou dat nu gaan indien wij ver af waren?' Hier verschoot mij eene ster, 'ha dacht ik, is de jonge heer PENNEMAN aan de leveranties, dan zal daar misschien de moeder haren rijkdom wel aan te danken hebben!' Ik durfde evenwel gelijk gij begrijpt niet meer vragen. Al voortrijdende werd ons nog veel verhaald van fraaije meubels die men hij eene *occasie* uit *Brussel* gekregen had, van eene *shawl*, welke men voor honderd gulden bedongen had, schoon er tien gulden meer voor gevraagd werd, van japonnen die men maar aan de *kamenier* gegeven had schoon ze nog goed waren, alleen om dat het fatsoen niet meer in de mode was, kortom, al wat ik hoorde leverde mij ruime stof om verbaasd te staan over de ongepaste stoutmoedigheid van lieden zoo als die, met welke wij, tot ons leedwezen, in één rijtuig zaten, welke onbeschroomd over haren rijkdom praten, terwijl het haar tot veel meer eer zou strekken, indien zij het geërfd, gewonnen, of hoe ook verkregen geld, tot het voldoen van oude schuldeischers besteedden! Op half weg moesten wij inrijden, want de dames konden het niet uithouden zonder een *kommetje*

thee; over de betaling daarvan en van een sooitje aan den stalknecht die de paarden water gegeven had, werd gekibbeld op eene wijze die onze gezellinnen niet zoo fatsoenlijk deed blijken te zijn, als zij naar de kleeding te oordeelen schenen te wezen; mijne moeder verhaastte het einde van het krakeel door het dubbeltje aan den jonge voor hare rekening te nemen, en zoo reden wij verder. Eindelijk kwamen wij te *Haarlem*, even de poort binnen zijnde vraagde de Jafvrouw, of zij niet weten mogt met wie zij gereisd had? Ik nam met genoegen die gelegenheid waar; om haar eenigermate te doen bemerken dat wij iets van hare historie kenden, en antwoordde deftig: ‘Gij hebt gereisd met Mevrouw VAN L. wier zoon aan Mejufvrouw KAROLINA M. getrouwd is; en met de schoonzuster van deze laatste.’ Ik zag duidelijk dat deze namen eenigen indruk op moeder en dochter maakten, en geloof dat indien zij ons eerder gekend hadden, zij wat minder gesnoesd zouden hebben. De helft van het bedongen geld voor het rijtuig werd den voerman gegeven, de dames stapten aan een onaanzienlijk huis op de *Bakenesser* gracht af, en moeder en ik ons deel betalende, lieten ons te huis brengen. Aan mijn' vader verslag van KAROLINA'S bevalling en van ons wedervaren gedaan hebbende, vraagde ik hem of hij ook iets wist van het gebeurde aangaande de familie PENNEMAN, sedert den dood van den ouden heer. Hij antwoordde, door mijn' broeder vernomen te hebben, dat een

jaar drie of vier geleden, de weduw eene groote erfenis gedaan had, en dat de zoon thans veel geld verdiende, maar dat schoon de heer D. en mijn broeder zich alle moeite gegeven hadden, om nu ten minste eenige vergoeding voor het ontstolene door den ouden PENNEMAN, ten behoeve van Mevr. M. te verkrijgen, noch de moeder, noch de zoon genoeg gevoel van eer getoond had, om eenigzins aan hun verlangen te voldoen. Het is hard voor beleedigden, zulke menschen aan te treffen; wel is waar de vrouw van PENNEMAN noch zijne kinderen hebben gestolen, maar zij hebben toch genot gehad van het door den boekhouder ontvreemde, en schoon al de wet hen daar niet toe noodzaakte, behoorden zij gewetenshalve, nu zij rijk zijn, het eens onregtvaardig verkregene en gebruikte te rug te geven, eer zij hun geld tot aankoop van rijtuig, buitenplaats en kostbare kleeding besteedden. Dan zouden zij, het hoofd vrijelijk kunnen oprigten en alle menschen onder de oogen zien, nu moeten zij schrikken zoo dra zij iemand van hunne slagtoffers ontmoeten of eenige aanspeling op hun gedrag hooren maken. Wonderlijk springen toch sommige lieden met hunne conscientie om!!

Den dag voor ons togtje naar *Amsterdam*, hebben wij in de nabijheid van deze stad eene nieuwe vertooning gezien. Voor het *Pavilloen* namelijk was een zoogenaamde *Mat de cocagne* opgerigt, boven aan denzelven hingen eenige prijzen, welke den beklimmer moesten te beurt vallen. Sommige

boeren of schippers beproefden zich om hoog te werken, maar niemand gelukte het den top te bereiken en alle zakten na zich een weinig meer of minder verheven te hebben, naar beneden terug. Dan was er wel eenig bespottend gemurmel onder de menigte, maar er werd niet gelagchen, niemand vondt het bevreemdend dat zelfs een matroos die op een schip in zee zijnde behendig naar boven klautert, niet tegen een' met zeep besmeerden staak op kan. Ik wil wel gelooven dat den Franschen het mislukken van veler pogingen vermaakt, en dat de te leur gestelde klimmer en de aanschouwers te zamen aan het lagchen geraken, maar bij ons gaat dat zoo gemakkelijk niet, misschien hadden vele dit schouwspel ziende dezelfde gedachte die in mij opkwam, namelijk dat de mast naar een' ontbladerden vrijheidsboom geleek, de klimmers veel overeenkomst hadden met de *revolutionairen* die tot het toppunt der vrijheid (ten minste van wat zij zoo noemden) wilden geraken, en spoediger achter uit gedreven werden dan zij vooruit gegaan waren. Ik vond, en ik geloof de geheele vergadering vond met mij, dit spel vrij droomig; wij verlieten dan ook spoedig de schouwplaats, en vonden in eene wandeling in het hout aangenamer verlustiging. De nieuwspapieren verhalen ons dat wijl de stilstand van wapenen (die zoo weinig goeds schijnt uitgewerkt te hebben) den 15 Augustus zou eindigen, NAPOLEON'S geboortefeest in de gewesten van *Duitschland* waar

hij den meester speelt, den 10^{den} derzelver maand gevierd is geworden. O mij dunkt, nimmer moest eenig Franschman zich op den 10^{den} Augustus verheugen. De nagedachtenis van het sneuvelen der *Zwitsers* die het paleis van de *Thuileriën* in 1792 verdedigden, en van de angsten toen door den laatsten koning en diens gemalin uitgestaan, is van dien aard, dat de dag op welken die gebeurtenissen verjaren, altijd der treurigheid behoorde gewijd te zijn. De strijd begint dan nu weder, wat zal er toch het einde van zijn? mijn vader verwacht veel van MOREAU, die zich, O wonderen loop van zaken! ten dienst van *Rusland* laat gebruiken en daarom heel uit *Amerika* overgekomen is. Van welk eenevaderlandsliefde, of wraaklust, is zulk een gedrag niet een bewijs! Daar over nadenkende verwonder ik mij over het groot verschil der bejagingen van den eenen mensch en van den anderen; deze zoekt niets dan rust en is het best te vreden als hij altijd op hetzelfde plekje gronds in zijnen engen kring stil en huisselijk voort mag leven, terwijl een ander de rust versmaad, in woelingen en bemoeijingen van allerlei aard zijnen wellust vindt, zee en land omreist om een of ander wit te bejagen en zijn kortstondig leven als het ware doorholt, terwijl de eerstgenoemde het om zoo te zeggen doorsluimert! Wie voldoet het meest aan zijne bestemming? Dit is geloof ik eene voor ons menschen onoplosselijke vraag. - Maar waar dwaal ik met

mijne gedachten heen! wende ik dezelven op ons vaderland terug, zoo zie ik alom door de bemoeijingen der woelzieken, droefheid en vrees; keer ik ze op mijn ouderlijk huis, zoo vind ik niet juist vreugd maar kalmte, welke daar door de hoofden des gezins aangekweekt wordt. Sla ik mij zelve gade, zoo vind ik gelatenheid omtrent het onaangename dat ik niet verhelpen kan, en vrolijkheid over het vele goeds hetwelk ik steeds mag genieten. In die stemming verheug ik mij in uwe vriendschap schoon ik uw bijzijn moet missen, en noem mij steeds

Uwe liefhebbende Vriendin

JULIE VAN L.

P.S. Op het oogenblik ontvangen wij van mijn' broeder het berigt, dat het jongste van de tweelingetjes aan hevige stuipen bezweken is. Het andere is wél, ook de moeder.

XLIII. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 19 September 1813.**

Met genoegen vat ik de pen eens weder op, lieve EMILIA! en voorzeker zult gij met genoegen weder een' eigenhandigen brief van mij ontvangen. O dat gij ooggetuigen waart van mijn geluk! of nog liever: O dat gij een soortgelijk geluk smaaktet! Zeker aan den staat van echtgenoote en moeder zijn zware pligten, bekommeringen, moeijelijkheden verbonden, niet alles, in dien staat voorkomende, is vreugd en vrolijkheid, vooral wanneer het tijdstip nadert, in hetwelk men de geboorte van een kind verwacht, tegen de smarten, die men zal moeten doorstaan, opziet, en met schroom aan het gevaar, aan het ter wereld brengen van een kind verbonden, denkt. Maar als dat geduchte tijdstip voorbij is, als men de zuigeling ziet, dagelijks eigene krachten voelt toenemen, en in de oogen van den beminden echtgenoot, liefde en vadervreugde leest! dan is ons hart niet ruim genoeg, om al de blijdschap, die het doorstroomt, te bevatten, dan vreest men

te kort te schieten in dankbaarheid, jegens den Gever van al dat goede, dan beklaagt men dezulke, die nimmer zulk een heil op aarde smaken, dan valt alle andere genieting daar zoo zeer bij af, dat men nauwelijks begrijpt, hoe men eertijds in nietige dingen geluk vinden kon. Ik heb heden mijn' kerkgang gedaan, misschien ben ik daardoor bijzonder verteederd, maar ik moest u eens schrijven juist zoo als ik gevoel. Wel is waar, twee zonen waren mij gegeven, ik dacht reeds aan het aardige van die twee jongskens gelijkelijk te kleeden, met hen op de straat te verschijnen, hen te zamen te zien opgroeijen enz. enz. - daar ontvalt mij het eene, mijne vrees voor het behoud van het andere groeit daardoor aan, en het ontstaan van dit tweeledig pijnlijk gevoel, zet mijne vordering in herstellings krachten achter uit. Eenige dagen bleef ik koortsig en ter neer geslagen, daar evenwel mijn overgebleven kind wél was, en aankwam, werd ik allengs eenigzins getroost, en de gegrondheid van de redenering mijnes lieven echtgenoots: dat ik mij voor den levenden zuigeling moest sparen en niet ondankbaar het geluk hetwelk mij overbleef mogt verbitteren, door over den overledenen te treuren, erkennend en ter harte nemend, verdubbelde mijne liefde voor den kleinen ALEXANDER. en won ik dagelijks in beterschap aan. Thans zie ik niets meer dan mijn geluk. Op dit oogenblik loopt mijn oudste bloeijende jongen door de kamer met een paard hetwelk eenigen tijd op stal heeft

moeten staan om dat hij er mij te veel geraas mee maakte; mijn tweejarig meisje, al levendigheid en blozende van gezondheid, zit op 's vaders schoot, zich met het maken en omver werpen van houten kasteelen en toorens bezig houdende, mijn zuigeling ligt in zijn wiegje naast mij te slapen. Ik zit daar, dan eens thee inschenkende voor mijn' man, dan eens een lepeltje suiker aan een of ander van de oudste kinderen gevende, dan eens een paar regels bij dezen brief voegende, gereed de pen neder te werpen zoo ras mijn kleine jongen ontwaken en de armpjes naar mij, zijne gelukkige minne, uitstrekken zal. VAN L., kuscht onophoudelijk zijne kleine SOPHIE, scherst met den jongen voerman, drukt mij de hand, slaat de vochtige oogen beurtelings op zijne kinderen en op mij... O lieve Vriendin indien ik nog iets meer zou wenschen, zou het uwe tegenwoordigheid bij zulk een tafereel wezen, maar ik beken het, zelfs uw bijzijn is niet onontbeerlijk tot mijn geluk, zoo is dan vriendschap eene ondergeschikte gewaarwording wanneer men echtgenot en moedervreugde kent!

VAN L. heeft u reeds uit onzer beider naam bedankt voor uw ruim geschenk aan onzen kleinen, nogmaals mijne lieve herhaal ik dezen dank. Waarlijk zes honderd gulden maakt een' fraaijen grondslag voor den spaarpot, maar hooger prijs dan op dit geld, stel ik op uwe toegezegde hulp en zorg voor het kind, in geval het die mogt noodig hebben. Wel mag en moet ik misschien met u wenschen dat

het die nimmer onmiddellijk zal behoeven, maar toch is het mij eene groote gerustheid te weten, dat indien ik kwame te overlijden, gij u dit kind aantrekken zoudt, ja zelfs is mij de gedachte aangenaam dat gij mogelijk eens weder hier terug zijnde, vermaak zult vinden in het, in de bevordering van deszelfs kennis, nuttig en behulpzaam te zijn. Wie weet of dit wichtje niet een lokaas herwaarts voor u wordt, kon ik dit gelooven, ik zou reeds nu, hem verpligting hebben.

Thans moet ik eindigen, daar mijne moeder en oom D., binnentreden, om eens te hooren hoe het uitgaan mij bevallen is. Ik omhels u dan in gedachte en ben steeds van harte

Uwe liefhebbende Vriendin

KAROLINA VAN L.

Mij dunkt, zeide KAROLINA, wij moesten ons lezen voor dezen avond hier staken, want gaarne behoude ik den indruk van den laatstgelezenen brief, terwijl ik mij verheuge van nog even zoo gelukkig te wezen, als ik was, toen ik hem schreef. Zeer goed, antwoordde EMILIA, ook nu volgt een brief van mijn' broeder FREDRIK, welke zaken van eenen anderen aard dan de voorgaande behelst, en zóó is hier, mijns inziens, een meer geschikt rustpunt, dan in geval wij thans verder gingen, gemakkelijk te vinden zoude zijn.

VIJFDE AVOND.

Mevrouw VAN L. een' nachtkus aan hare kinderen gegeven hebbende, zette zich bij EMILIA neder, en deze begon met het lezen van den

XLIV. Brief.
Fredrik P. aan Emilia P.

Lauzanne, 28 October 1813.

Lieve Zuster!

Ik vind mij gedrongen, u te verhalen, in welk een onaangenaam geval ik mij bevind, hopende en verzoekende, dat gij mij gepaste middelen aan de hand zult geven, om er mij uit te redden. De wijnoogst had hier plaats, dan is het de mode, dat men in gezelschap zich naar eenen of anderen wijnberg begeeft, daar druiven leest, druiven eet en zich den geheelen dag tot 's avonds laat toe, op allerlei wijzen, al naarmate de gelegenheid der plaats

zulks toelaat, ook met muzijk maken en dansen verlustige. Ook is het de mode, dat een jong heer, die eene dame eene bijzondere beleefdheid wil doen, haar uitnoodigd om haar bij zulk een klein feest op te passen. Nu had ik (wijl ik toch dikwijls eet bij Mevr. P. en door haar altijd zeer vriendelijk ontvangen wordt) gemeend, dat het haar welgevallig wezen zou, indien ik MARIANNE tot mijne *partner* koos, bij gelegenheid, dat wij met eenige personen uit den omtrek partij gemaakt hadden, om op een' naburigen wijnberg, zoo als men het noemt, te *vendangeren*. Mevrouw P. en hare zuster hadden mijn aanbod met schijnbaar genoegen aangenomen; wij volbragten op den bepaalden dag ons voornemen en vermaakten ons wél: alleen had er onder den maaltijd een klein geschil plaats tusschen een' mijner goede kennissen en mijne dame, in hetwelk ik (gelijk ik meende te moeten doen) hare zijde koos en den aanvaller verzocht zijne vrij bitse bejegeningen te staken, wijl ik mijne dame niet ongestraft zou laten beleedigen. Met een glaasje wijn werd de algemeene vrede weder hersteld, en ik bragt des avonds mijne schoone naar huis en keerde zelf naar de school terug. Maar wat gebeurde? Verleden Zondag, volgens gewoonte bij moeder ten eten zijnde, nam deze, nadat wij van tafel opgestaan waren, mij met haar alleen in hare kamer en zeide: ‘Lieve FREDRIK! ik heb uw hartsgeheim ontdekt. De genegenheid, welke gij sijnds lang voor MARIANNE voedt, is mij niet geheim gebleven. Ik

heb gedacht, dat het eene jeugdige opvatting van u was, en heb daarom tot nu toe niets gezegd, maar uw aanbod, om haar naar den wijnberg te geleiden, en vooral den ijver, met welken gij haar tegen uwen vriend hebt verdedigd, hebben mij volkomen overtuigd van uwe hartelijke genegenheid voor mijne zuster....' Ik wilde spreken, maar zij legde hare hand op mijnen mond en verzocht mij haar ten einde toe te hooren. Zij ging voort: 'Wijl ik haar, gelijk u, met moederlijke teederheid bemin, en uw beider geluk mij na aan het hart ligt, heb ik haar gevraagd, hoe zij wel omtrent u gezind was, en vernomen, dat zij u alleen boven alles op aarde lief heeft. Zoo heb ik dan gemeend, u dit in vertrouwen te moeten zeggen....' Hier werd eene nieuwe poging tot spreken van mijnen kant verijdeld, door haar voortredeneren, op deze wijze: 'Ik weet wat gij zeggen wilt, FREDRIK! gij vreest, dat MARIANNE door mijne vraag mogt verrast zijn, gij durft uw geluk niet vertrouwen, gij schroomt, op mijn woord alleen af te gaan, gij vindt dat het onkiesch van uwe zijde gehandeld zoude zijn, indien gij van hare verrassing gebruik maaktet, om u terstond als haren verklaarden minnaar, ja als haren aanstaanden echtgenoot aan haat te vertoonen, ik begrijp dit zeer klaar, ook wensch ik niet, dat gij haar iets van ons gesprek voor als nog te kennen geeft, of u eenigzins anders jegens haar gedraagt dan gij gewoon zijt te doen, het is mij genoeg en mijn

eenig oogmerk geweest u gerust te stellen, te doen begrijpen dat gij niet hopeloos bemint, dus niet noodig hebt u over eene mogelijke afwijzing te bekommeren, en te zeggen dat ik u voortaan als den aan MARIANNE verloofden, en haar als mijne aanstaande dochter aanzie!' 'Maar in waarheid Mevrouw' zeide ik hier 'gij bedriegt u, ik gevoel geene liefde voor uwe zuster en..... O' viel zij mij in de rede: 'gij bedriegt u zelven, indien gij u onverschillig jegens haar waant het strekt u niet tot oneer dat gij de liefde niet kent, ook niet dat gij op een fatsoenlijk meisje verlieft zijt - maar uwe oogen, uwe oplettendheden, hebben genoeg gesproken, en ik weet met zekerheid, wat gij nog niet hebt vermoed!' - 'Mij dunkt toch' - antwoordde ik 'dat ik mij zelf het best moet kennen en dat indien ik MARIANNE beminde, ik er iets van gewaar worden moest.' - 'Dikwijls (hernam zij) lezen anderen beter in ons hart dan wij zelven, ik heb u thans op den weg geholpen om uwe neiging te letten, dezelve sluimerde, zij zal nu ontwaken, en dat gij ze niet behoeft te onderdrukken, maar er veiliglijk voedsel aan geven moogt, zal u weldra zeer gelukkig in uw binnenste maken, en u doen erkennen hoe veel verpligting (indien ik zoo eens spreken mag) gij aan mij hebt, daar ik u door mijne openbaring van uw geheim aan vele noodelooze kwellingen ontrukt heb!' 'Het zoude mij leed doen (zeide ik) in-

dien ik door mijn gedrag reden had gegeven om uwe zuster te doen denken dat ik haar eenige bijzondere genegenheid toedroeg, en gij zult mij dan eerst verpligten wanneer gij haar dit vermoeden uit het hoofd wilt praten....' 'Ik zoude haar den doodsteek geven (hernam zij spoedig) indien ik zoo iets beproefde, MARIANNE is bij uitstek gevoelig, zij zoude van droefheid verkwijnen, wanneer zij zich in hare hoop bedrogen vond en aan hare liefste wenschen vaarwel zeggen moest, gij zoudt toch niet op uw geweten willen hebben, dat gij schuld waart aan het lijden, ja misschien aan den vroegtijdigen dood van een uw liefhebbend meisje, gij zoudt mij, die mijnen moederlijken pligt jegens u altijd zoo trouwhartig vervuld heb, niet willen grieven door eene wijgering welke ik als de grootste beleediging van mijne geheele familie zou moeten aanzien!' - Ik stond daar als een arme zondaar voor moeder P, door hare laatste redenering bedremmeld en niet wetende wat ik best antwoorden zou, toen ik uit mijne verlegenheid door sommige personen die moeder kwamen bezoeken in zoo verre gered werd, dat ik niet meer over de bewuste zaak behoefde te spreken. Ik nam mijn afscheid eer MARIANNE ten voorschijn kwam, en ging in eenzaamheid eene wandeling doen, wat gebeurd was, en wat mij te doen stond, overpeinzende. 'Zeker dacht ik, Mevrouw P. is ouder en wijzer dan ik, en zij heeft gewisselijk niets dan

goed met mij en met hare zuster voor, maar evenwel, mij dunkt het kan niet zijn dat ik MARIANNE zou beminnen zonder er iets van gewaar te worden, het denkbeeld van met haar mijn leven te slijten, heeft niets aanlokkelijks in mijn oog: ik denk niet om trouwen, althans niet met een zoo onbevallig, zoo onbegaafd meisje als Mejufvrouw DES SAULES is, maar hoe kom ik er af, hoe zal ik moeds genoeg hebben om Mevrouw P. rond uit te wederstreven, en mij ondankbaar te gedragen jegens iemand die altijd zoo goed voor mij is geweest. En al verkreeg ik dit op mij zelven, hoe zoude ik de smart kunnen verduren van iemand ongelukkig gemaakt te hebben: indien waarlijk MARIANNE mij zoo lief heeft als hare zuster zegt, en zij stierf eens, mijne onverschilligheid gewaar wordende, dan zou ik dunkt mij geen gerust oogenblik meer in mijn geheel leven hebben! - Evenwel het zou dwaas zijn mij te laten ompraten, ik behoef mij uit beleefdheid niet voor alle mijne dagen ongelukkig te maken, en mij te verbinden aan iemand, voor wie ik niets gevoel, alleen maar om dat zij nu ongelukkiglijk een welgevallen voor mij heeft opgevat. Ik heb, met voordacht ten minste, niets gedaan of gezegd, hetwelk hare voorkeur kan wettigen, ik ben dus aan niets gehouden en zal het huis van Mevr. P. vermijden, liever dan voet te geven aan MARIANNE'S partijdigheid.’ Afwisselend dacht ik dan eens wat luchtiger dan

eens wat ernstiger over de zaak, tot mijn tijd daar was om huiswaarts te keeren. Den geheelen nacht door evenwel kwelde mij het voorgevallene, het belette mij zoo gerust als naar gewoonte te slapen, en ik gemerkte dat ik raad noodig had, maar aan wien raad te vragen? Noch den heer A., noch een mijner schoolkameraden wilde ik het geheim van jufvrouw DES SAULES openbaren, eindelijk viel mij in den heer ADOLF V. in den arm te nemen. Hij is dacht ik een man die door ieder een geacht en hoog gewaardeerd wordt, hij heeft mij altijd zeer veel vriendschap betoond, mij in kleine verlegenheden dikwijls te regt geholpen, ik heb mij altijd wel bij zijn oordeel omtrent eene of andere zaak gevonden, hij zal mij wel weder willen helpen en van hetgeen ik hem ga toebetrouwen geen misbruik maken. Zoo ras ik dus weder eenige vrije uren had (het was een paar dagen na mijn gesprek met Mevrouw P.) ging ik naar zijn landgoed toe, maar hoe zal ik u beschrijven op welke wijze ik daar teleur gesteld werd! Nog schrei ik als ik aan des goeden man's droefheid gedenk. Zie hier wat het geval was. De heer V. had met zijne echtgenoote eenige dagen te *Vevaij* bij den vader van laatstgemelde doorgebragt. Zij keerden des avonds van den 26sten van daar terug, toen een geweldig groot stuk rots zich van een der bergen losscheurde en het rijtuig waar in zich Mevrouw V. met hare kamenier bevond in deszelfs val verpletterde. De Heer V. die te paard gezeten, een eind wegs voor-

uit was, een' zwaren slag, als van den donder, of het losbranden van het kanon achter zich hoorende, keerde terstond terug. Al spoedig bemerkte hij wat er gebeurd was, stukken en brokken van het vermorselde rijtuig en van de lijken (alleen aan het overschot hunner kleedingstukken te erkennen) lagen op den grond, terwijl de steenklomp in het meer was nedergerold. Dus, zeker van het droevig overlijden zijner geliefde echtgenoote, had de heer V. wat van haar overgebleven was, laten opzamelen en naar zijn landgoed brengen, toen ik den 27 bij hem kwam. Alles treurde nu, daar waar ik gewend was weltevredenheid en vrolijkheid te zien; mijn vriend was overstelpt door smart, zijne moeder, en zijne kinderen weenden, de harten van allen die hem omringden waren vervuld met rouwe. Gij begrijpt dat ik zelf te zeer in de algemeene droefheid deelde, om over mijne persoonlijke aangelegenheden te kunnen denken, en dat de gelegenheid om daar van te spreken mij geheel ontbrak. Na mijn' dienst aapgeboden te hebben indien ik den Baron in een of ander behulpzaam wezen kon, wilde ik, door lang te vertoeven, mij niet lastig maken en keerde dus, ongetroost en ongeholpen huiswaarts terug. Gij alleen lieve EMILIA zijt het nu van wie ik raad en hulp te gemoet zie, laat mij die spoedig geworden en wees verzekerd van mijne onderwerping aan uw oordeel. Vaarwel, deze brief is reeds zoo overmatig lang dat ik hem eensklaps eindig met

de gewone betuiging van mijne broederlijke zeer hartgrondige vriendschap.

UW FREDRIK P.

Na het uitlezen van dezen brief, wischte EMILIA zich een' traan uit het oog. KAROLINA dit ziende, zeide: ‘Waarom laast gij ook dien brief? indien u het ongevallige van uwes broeders omstandigheden, of het ongeluk aan Mevrouw V. overgekomen, zoo aandoet, hadt gij deze tijdingen onaangeroerd kunnen laten. Evenwel, dit is ondankbaar van mij gesproken, want hadt gij niet gelezen wat FREDRIK wedervoer, ik alleen zou daarbij iets gemist hebben, gij gaaft mij dus een blijk van uw vertrouwen, met het mij mede te deelen, en ik bedank er u voor. Maar gij weet toch nu dat uw broeder van den overlast, dien Mevr. P. hem aandeed, bevrijd is, hoe kan u zijne verledene kwelling dan nog zoo treffen? en schreit gij om het droevig lot van Mevr. V.? zoo vraag ik hoe zijt gij daar zoo bijzonder gevoelig aan, schoon gij dat mensch nimmer gekend noch gezien hebt?’ - ‘Ach!’ antwoordde EMILIA, ‘er zijn aandoeningen, van welke men niet altijd rekenschap geven kan - ik was daar een oogenblik zwak - laat ons voortgaan: hier volgt een brief van u, en dan een van Mevr. P., schoon vroeger geschreven, maar dien ik later dan den uwen ontving.

XLV. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 24 November 1813.

Sedert tien dagen, lieve EMILIA! leven wij hier in angst, dan eens vol hoop, dan weder met billijke vrees vervuld. Ik ben te ongerust geweest, om u te schrijven, dan gij zult uit de nieuwspapieren weten wat er geschied is. Ik zal u dus slechts eene vlugtige schets van het voorgevallene behoeven te geven, om u over de vreugd, die ons heden is te beurt gevallen, naar eisch te kunnen doen oordeelen. Nadat men al lang eene zekere vrees onder de Franschen bespeurd had, begonnen zij, de één voor de ander na tegen de helft dezer maand af te trekken, ja zelfs de bezetting en de hooge ambtenaren verlieten deze stad. Het graauw sloeg aan het plonderen en brandstichten, maar werd vrij spoedig door de nationale garde en door de bij voorraad zamengeroepene nieuwe regering (grootendeels uit voormalige regenten zamengesteld) beteugeld. Evenwel,

daar men duchtte, dat de Franschen, die naar *Utrecht* geweken waren, terug zouden komen en door de ingezetenen niet zachtzinnig ontvangen worden, zoo dat er een vreesselijk bloedbad zou kunnen ontstaan, dobberde men in eene nare ongerustheid, te meer, wijl het onzeker was, of de omwenteling zich zou kunnen staande houden, en of er troepen van de verbondene Mogendheden tot hulp van de zich vrij worstelende Nederlanders herwaarts zouden komen. Dan, heden morgen zag men hier ettelijke *Kozakken*, die de verzekering gaven, dat zij door meer stonden gevolgd te worden. Onbeschrijfelijk was toen de vreugd, onbeschrijfelijk hoog klom toen de moed. Tegen den middag ging het paleis, waar nog eene geringe keizerlijke bezetting in lag, bij kapitulatie aan de nieuwe stedelijke regering over. Eene commissie uit dezelve, benevens de Commissarissen-Generaal van het algemeen bestuur, hetwelk in *'s Gravenhage* bij voorraad zitting hield, vertoonde zich toen op het balkon en liet de Hollandsche vlag uit steken. Terwijl ik stil te huis zat, mij met mijne kindertjes bezig houdende, en niets van hetgeen voorviel wist, kwam oom D. met den hoed wuivende, half buiten adem de kamer instuiven, roepende: ‘hoezee! Hoezee! wij zijn weder Hollanders!’ - Hij wierp zich op eenen stoel neder, terwijl ik hem verbaasd aanzag en mijn kleine jongen van schrik begon te schreijen. Ik vraagde; ‘Wat is er gebeurd; zou de prins hier zijn!’ Oom schudde het hoofd, gaf mij een teeken met

de hand, dat ik hem tot bedaren moest laten komen, en verhaalde mij voorts hetgeen ik u hier boven gemeld heb, en nog veel meer, dat ik niet alles genoegzaam heb kunnen onthouden om het u over te schrijven. ‘O!’ voegde hij er bij, ‘had mijn goede vriend P. dit mogen beleven, wat zou hij verheugd zijn geweest; gij moet terstond aan EMILIA schrijven, gij moet een feestmaal aanregten, gij moet eene danspartij geven, alles moet vreugde zijn!’ - Ik begon te lagchen: ‘het eerste lieve oom (zeide ik) zal ik gaarne doen, maar gij zult mij wel van de twee andere artikelen willen verschoonen, vergeet gij dat de Franschen nog steeds te *Utrecht* zijn en ons van daar bedreigen?’ - ‘O!’ was het antwoord, ‘ik, vergeet alles, door mijne blijdschap; in ernst wil ik niet, dat men nog feestviere, maar wel dat men zich innerlijk verblijde en GOD danke voor onze verlossing! Maar dezen middag alleen met mijne oude zuster te eten - dat kan ik niet, ik moet met haar bij u komen, want ik heb noodig met FERDINAND over de zaken te praten: ik zal u een paar lekkere flesschen wijn zenden en dan zullen wij eens gezamenlijk drinken op het welzijn van het herboren Vaderland. - Nu ga ik nog eens rondloopen - tot strak.’ - Hier verliet mij de goede man, die ik nimmer zoo drok en zoo vrolijk had gezien. Daar het reeds omtrent twee ure was, haastte ik mij om nog een paar schotels bij mijne schaft te gaan bestellen, en wachte toen blijmoedig

mijne gasten. VAN L. kwam te huis eer zij hier waren, ik vertelde hem wat er gebeurd was, hij haalde de schouders op en zeide: ‘Ik hoop van harte dat alles wel moge afloopen, zoo als oom schijnt te verwachten, mijn's inziens is de vreugd wat te voorbarig. Wat kunnen een paar honderd Kozakken doen, indien het MOLITOR eens ernst wordt om ze te komen vernestelen? Men weet nog niets van den *Prins!* Ik heb ook de vlag zien uitsteken en ik heb tranen gestort, maar die kwamen, ik beken het, evenzeer, voort uit vrees van haar weder te 'zien strijken, als uit vreugd over het aanschouwen van de leuze der vrijheid.’ Onder den maaltijd werd het gesprek over dit onderwerp tusschen de twee heeren behandeld, het gevolg er van was, dat de vreugd van oom D. een weinig getemperd, en de bekommering van mijn' man een weinig verdreven werd. De *toast* evenwel door oom ingesteld: ‘Heil aan de pogingen der braven die Neêrlands vrijheid trachten te herstellen!’ werd door beide, en ook door moeder en mij met hartelijkheid gedronken, ja zelfs wilde oom dat de kleine FERDINAND ‘voor het eerst als een Hollander’ mede doen zoude. Het lieve kind deed ons alle lagchen door zijne vraag. ‘Ben ik jarig mama?’ - Niet eer de kinderen naar bed en de gasten vertrokken waren, heb ik aan oom's bevel van aan u te schrijven kunnen voldoen, het is dus te laat geworden om mijn' brief heden te verzen-

den, ik laat hem open om er misschien morgen nog iets bij te voegen.

25 November 1813.

Helaas! niet dan van akeligheid en jammer kan ik u verder onderhouden, lieve EMILIA. Een klein leger vrijwilligers uit *'s Gravenhage* getrokken om de Franschen te helpen verjagen, schijnt niet met de behoorlijke omzigtigheid te werk gegaan te zijn, het heeft ten minste in de nabijheid van *Woerden* voor den vijand moeten onderdoen en deze als woedende op de stad aangevallen zijnde, heeft daar gerooft, gemoord, de bloedige tooneelen welke eens te *Bodegrave* en *Zwammerdam* plaats hadden, herhaald. Er loopen geruchten dat wij van den kant van *Utrecht* bedreigd worden, de vrees is op ieders gelaat te lezen. GOD weet wat ons beschoren is. O, lieve vriendin! indien aan deze stad een lot gelijk aan dat van *Woerden* mogt overkomen; indien mijn man en ik mogten vallen onder het zwaard des vijands en misschien onze kinderen behouden blijven, beloof mij, dat gij dan niet alleen voor den kleinen ALEXANDER mijn lieven zuigeling, maar voor alle zorgen zult. Ik kan niet meer schrijven, mijne hand beeft, mijne oogen schemeren. - Vaarwel.

Uwe KAROLINA.

XLVI. Brief.
Mevrouw de wed. P. aan Emilia P.

***Lauzanne*, 15 November 1813.**

Wel-Ed. Geb. Jonkvrouwe, beminde dochter!

Tot mijn leedwezen bemerkt hebbende dat uw broeder, mijn lieve zoon FREDRIK, sedert eenigen tijd mijn huis vermijdt en niet meer., zoo als vroeger, van mijne tafel, aan welke hij altijd zoo welkom was, gebruik maakt, heb ik gemeend u hier van kennis te moeten geven, wijl ik vrees dat er bij hem iets schuilt, hetwelk tot die vreemde handelwijze reden geeft, en wijl misschien uwe pogingen met de mijne vereenigd, iets tot de teregt-brenging, desv dwalenden jongelings mogten kunnen bijdragen. Het is nimmer een goed teeken wanneer jonge lieden de fatsoenlijke gezelschappen, in welke zij toegelaten zouden worden, ontvlieden, en hunne gangen en bemoeijingen met zekeren sluijer bedekken. Nu, meenende bemerkt te hebben dat FREDRIK

al eenen geruimen tijd afgetrokken van gedachten en niet zoo opgeruimd was als ik hem gewend was te zien, noopte mij de moederlijke teederheid welke ik altijd voor de kinderen van mijnen overledenen dierbaren echtgenoot gevoed heb, eene poging te wagen om zijn geheim te ontdekken. Te dien einde sprak ik hem onder vier oogen aan en gaf voor te meenen dat hij op mijne jongste zuster MARIANNE verliefd was, ik zeide hem (gelijk de waarheid is) dat zij hem zeer genegen is, en dat er van mijnen kant geene reden bestond om welke ik mij tegen een huwelijk tusschen hen beide aankanten zoude; hij was bedremmeld, verlegen, en antwoordde mij niets stelligs, alleen gaf hij voor, geene liefde voor mijne zuster te gevoelen. Ik drong aan op wat ik van het tegendeel had gemeend te bemerken, maar hij bleef bij zijne ontkenning. Toen schilderde ik hem de droesheid af van MARIANNE indien zij zich in hare hoop om hem te behagen te leur gesteld zoude zien, en beriep mij op zijn geweten indien hij zich eens zou te verwijten hebben de oorzaak van het ongeluk, misschien wel van den dood mijner zuster geweest te zijn. Dit deed ik op hoop dat hij mij zeggen zoude op wie, indien dan al niet op Jufvr. DES SAULES, hij zijn oog had laten vallen, meenende hem indien hij haar genoemd had, eenige waarschuwingen die hem heilzaam konden wezen, te geven, dan hij zweeg, en stond zeer verlegen voor mij. Bij ongeluk kwamen er toen juist eenige menschen mij bezoeken, waar-

door ons gesprek afgebroken werd. Sedert heb ik, vooral om dat FREDRIK gelijk ik zeide niet meer aan mijn huis verschijnt, geene gelegenheid gehad om dit gesprek te hervatten, maar ik ben daarom niet werkeloos blijven zitten. Ik heb regts en links nasporingen gedaan en ben zoo ver gekomen van te ontdekken dat de gangen van den jongen heer zeer dikwijls naar het landgoed van zekeren Baron V. gerigt zijn; daar gaat hij kwanswijs om dezen heer (die onlangs zijne echtgenoote op eene droevige wijze verloren heeft) wat gezelschap te houden, maar eigenlijk om zeker boeren meisje hetwelk zeer schoon moet zijn en op eene in die buurt gelegene landhoeve woont, te bezoeken. Indien het nu waar is dat hij met dat meisje eene *intrigue* aangeknoopt heeft, stel ik u voor met mij zamen te werken ten einde hij van haar afgetrokken worde en aangespoord, om liever zijne genegenheid op MARIANNE te vestigen. Mijne zuster is jong, niet onbevallig, en heeft den jongeling lief, zij zoude dunkt mij voor hem eene zeer *sortable partij* zijn, en de teedere band welke reeds uwe en mijne *familie* vereenigt, zoude door dit huwelijk nader toegehaald worden. Ik onderstel dat FREDRIK u over het tusschen hem en mij voorgevallene zal geschreven hebben, misschien heeft hij u de zaak voorgesteld op eene wijze welke u zou kunnen doen denken dat ik ongelijk had, en van het laatst door mij gemeldde zal hij wel niets hebben gezegd, daarom verhaal ik u alles voor de vuist weg. hoopende dat

gij met mij erkennende, hoe veel beter meer bejaarde lieden voor jongere, ook in liefdes gevallen, dan deze laatsten voor hunzelven kunnen oordeelen, mijne pogingen ten nutte des lieven FREDRIKS zult billijken, hem doen begrijpen, dat ik, het zoo goed met hem meenende, tot zijn vertrouwen geregtigd ben, en hoe zeer hij het mij eens zal dank weten, wanneer hij door mijn toedoen zich van eene grillige teederheid verlost en verbonden ziet aan eene hem minnende gade. Schrijf hem bid ik u in dezen geest, breng hem zoo doende tot mij en op den goeden weg terug, gij zult dan zeker u op nieuws bij hem verdienstelijk maken, en uit hoofde der teedere betrekking welke ik op den jongeling heb, mij verpligten. Ontvang de verzekering van mijne moederlijke genegenheid en van de hoogachting met welke ik mij noem

Uwe liefhebbende

Wed. P.

‘Nog gevoel ik (zeide EMILIA hier) hoe deze brief mij verlegen maakte, dan eens bleef ik bij de overtuiging dat FREDRIK de waarheid gezegd had, dan eens dreef bij mij de vrees boven dat hij waarlijk iets verkeerds in den zin kon hebben. In het eerste geval dacht ik, verdient Mevr. P. dat ik haar op eene scherpe wijze antwoorde, en toch zou het mij spijten zulks gedaan te hebben, indien zij onschuldig bevonden wierd. In het andere geval ben ik verpligt mijn' broeder zijne ver-

keerdheid onder het oog te brengen, en het zou misschien goed zijn, hem om raad naar moeder te verwijzen. Maar moeder's karakter heb ik altijd van zekere overhelling tot *intrigeren* niet vrij gedacht en in FREDRIK heb ik nooit de minste achterhoudendheid, noch onopregtheid bespeurd - evenwel een jongeling zoo als hij, kan zich ligt door eene voorbijgaande neiging laten weg slepen en van zijne grondbeginselen afleiden: indien dit het geval ware, en ik gave eens, door mijne handelwijze in deze zaak, tot zijne verdere verbijstering, rede welke smart, welk berouw zou ik dan naderhand niet gevoelen, van niet meer geloof aan Mevr. P. geslagen te hebben!? Na alles lang gewikt en gewogen te hebben, besloot ik eindelijk beide brieven dien van FREDRIK namelijk en dien van Mevr. P. benevens het antwoord dat ik, eer ik den laatsten ontving aan FREDRIK gezonden had, aan mijn' broeder WILLEM te zenden, en hem te verzoeken mij met zijnen raad voor te lichten. Hij vond goed onmiddellijk zich tot den heer V. te wenden en schreef hem een' brief van welken hij mij een afschrift zond. Hier is die brief. Ik zal hem u maar eerst voorlezen, om bij de bewuste zaak te blijven, schoon die van den Heer D. in de volgorde der dagteekening thans aan de beurt zou liggen.'

XLVII. Brief.
De heer Willem P. aan den heer Adolf V.

***Amsterdam*, 12 December 1813.**

Hoog Wel Geb. Heer!

Verschoon de vrijheid, die ik neem van dezen aan u te rigten, ik vlei mij, dat het gewigt der beweegreden daartoe, genoeg bij u zal wegen, om mij van eene onvoegzame handelwijze vrij te pleiten. Mijn broeder FREDRIK heeft in een' zijner brieven te kennen gegeven, dat hij als het ware door onze stiefmoeder genoodzaakt werd om een huwelijk aan te gaan met de jongste zuster van deze, en Mevr. P. heeft geschreven, dat zij, wel is waar, zulk een huwelijk aan den jongeling voorgesteld had, maar dit slechts gedaan heeft met de zuiverste inzigten, voornamelijk om hem af te trekken van zeker meisje van geringen stand, op hetwelke FREDRIK verliefd zou zijn. Laatstgenoemde heeft (volgens zijn zeggen) u raad willen vragen, maar is daarin door, u bedroevende omstandigheden,

verhinderd geworden en is in tegendeel (volgens Mevr. P.) dikwijls naar eene landhoeve, in de nabijheid van uw landgoed, gereisd, enkel om zijne schoone te gaan bezoeken. Nu is de vraag, welke ik zoo vrij ben u voor te stellen, en op welke ik uw antwoord ernstig verzoek: Wie heeft hier gelijk? Bedriegt ons FREDRIK? of *intrigeert* Mevr. P? De hoogachting, welke mijn broeder mij voor u heeft ingeboezemd, maakt mij stout in mijne onderstelling, dat gij in aanmerking van het waar belang des jongelings, aan wien gij altijd zoo veel vriendschap (iets waarvoor ik u welmeenend dank betuig) betoond hebt, de moeite wel zult gelieven te nemen, van de zaak te onderzoeken en mij te doen weten op welken toon ik, het zij aan hem, hetzij aan Mevr. P. behoor te schrijven. Nog bid ik u een wakend oog op den misleid wordenden of dwalenden te slaan, en hem behulpzaam te zijn, of te regt te helpen brengen; ik stel gaarne daartoe mijne magt als voogd in uwe handen, en verzeker u bij voorraad van de dankbaarheid met welke u voor zulk eenen gewigtigen dienst zijn leven lang zal pogen te beloonen die de eer heeft zich met de meeste hoogachting te noemen

Hoog Wel Geb. Heer.

Uw onderdanige Dienaar

WILLEM P.

XLVIII. Brief.
De heer D. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 5 December 1813.**

Wel-Ed. Geb. Jonkvrouwe!

Ware ik een jonge springer, ik zou zwarigheid maken om aan een lief meisje, zoo als gij in mijn oog zijt, zonder daartoe verlof gevraagd en verkregen te hebben, te schrijven, dan nu meen ik dat mijne jaren mijn vrijbrief zullen zijn, en ik grijp vol moed de pen aan. Maar wat toch beweegt u tot schrijven? zult gij gewisselijk vragen. Ik antwoord: de gebeurtenissen van dezen tijd. Reeds heb ik eens aan KAROLINA last gegeven om u te berigten wat wij hier hebben beleefd; zij heeft zoo ik hoor aan mijn verzoek voldaan, maar *hoe* weet ik niet, en of zij de zaak wel regt aangepakt heeft daar twijfel ik aan, want gij kent haar, zij is lief en goed, maar als zij met haren man en met de kindertjes frisch en gezond is, en rustig in haar huis kan nederzitten, dan zou het haar geloof ik niet kunnen schelen al regeerde de groote Mogol hier in *Nederland* en al zag zij nooit de Hollandsche vlag

meer waatjen! buiten dat is zij (het zij tot hare eer gezegd) zulk een zorgvuldig moedertje dat zij zich bijna tot geene briefwisseling tijd geeft en altijd maar zit te pieken of te breijen of te sollen met het jonge goed. Nu ik ben ook niet veel gewoon te schrijven, dit zult gij ligt bemerken, want ik drijf zelf al ver van den koers dien ik volgen wilde af, en heb nog bijkans niets gezegd van wat ik voor had u te melden, ‘Ter zake dan oude zeeman,’ dus spreek ik mij zelven aan, en begin. Daar ik weet dat uwe gevoelens met die van uwen vader overeenstemmende waren wat aangaat onze onderwerping aan de Franschen, zoo begrijp ik dat het u grootelijks moet verblijden dat wij van dat volk verlost zijn, en ik wilde u eenig verslag van die verlossing geven. Kindlief! wij hebben een benaauwden tijd doorgegaan, maar nu is ORANJE in ons midden terug, en alles rigt zich ten goede. Ik die altijd het zien van vreemde troepen in mijn Vaderland als iets onaangenaams beschouwd heb, ik die zelfs nooit heb kunnen verduren dat er in 1787 Pruissen binnen onze muren gelegerd zijn geweest, ik heb met genoegen het *Bivouac* van de Kozakken binnen de Muiderpoort gezien. Halve barbaren, volgens hunne gewoonte rondom een klein vuur op den grond nederliggende, terwijl hunne kleine onoogelijke paarden naast hen aan een' staak vastgebonden, eer als hunne kameraden dan als hunne lastdieren schenen beschouwd te worden, heb ik met vreugd in het beschaafde *Amsterdam* ge-

zien; bewoners van de grenzen tusschen *Azie* en *Europa*, heb ik aan de boorden van den *Amstel* in gedachte (want met hun te spreken is onmogelijk) verwelkomt! Er moesten waarlijk wonderen gebeuren om zoo iets mogelijk te maken, maar ook GOD heeft wonderen gedaan! Nu, schoon de Kozakken hier waren, was alles nog ver van klaar; schoon wij onze oude vlag herkregen, en oude regenten aan het hoofd der burgerij zagen, ons ontbrak een hoofd van den staat. Daar daagde de 30ste November, en Prins WILLEM zette voet aan land! Als *Souvereine Vorst* erkend, kwam hij den tweeden dag na zijne landing in deze stad. Gehoord hebbende dat hij komen zoude, ging ik nog 's avonds laat (van den eersten December) bij KAROLINA om te vragen of zij den volgenden morgen met mij zijne intrede wilde gaan zien, maar zij die het zoo drok had in 1808 toen LODEWIJK komen zou om zich eene goede plaats te bezorgen, zeide nu dat zij niet van huis kon. Ik beken dat ik boos werd, maar toen haar man mij aan het verstand gebragt had dat zij pligtshalve bij de kinderen blijven moest, begreep ik dat zij gelijk had en besloot alleen hier of daar te gaan. Maar ziet daar kom ik te huis, daar zegt mijne zuster: ‘De Prins moet ik toch zien inkomen, broeder! Gij weet dat ik toen LODEWIJK kwam, door ongesteldheid verhinderd werd om dat fraaije schouwspel te zien, en dat toen NAPOLEON deze stad bezocht, ik bij mijne dochter te *Utrecht* logeerde, gij moest mij dan nu me-

denemen, wie weet of er ooit weder zulk eet hoog persoon zal ingehaald worden!' - 'Daar beware ons waarachtig de hemel voor!' riep ik uit. 'Meent gij zuster dat het om het even is welk Vorst hier binnen treedt? Maakt gij geen onderscheid tusschen LODEWIJK, NAPOLEON en *vader* WILLEM?' - 'Och' antwoordde zij 'ik wist niet dat de man zoo oud was!' - 'O lieve hemel, mompelde ik binnen 's monds, wat zijn er toch zotte menschen in de wereld!' Ik schelde, gelaste den knecht eene plaats hier of daar voor Mevr. M. op te schommelen en ging naar mijne-kamer, het zoutelooze gesprek van mijne gezellinne niet langer kunnende verduren. Eer ik te bed was kwam mijn knecht mij zeggen dat hij bij zijne moei die op het koningsplein woont eene goede plaats voor Mevr. M. gevonden had, ik liet haar zulks door hare kamenier zeggen, en sliep vol blijde vooruitzigten tegen den volgenden dag in. Te acht ure op dien dag kwam ik beneden, daar zat zuster al gekapt, gekleed, zoo fraai uitgedost dat ik niet kon nalaten te vragen waartoe die opschik moest dienen? 'Wel!' was haar antwoord: 'de Prins zou het zeker niet aardig vinden, indien eene vrouw van aanzien gelijk ik, hem *négligé* onder de oogen kwam!' - Ik lachte luidkeels. 'Wel mijn goede mensch!' - zeide ik 'denkt gij dat zijne hoogheid op u in het bijzonder zal letten, en al sloeg hij al bij toeval het oog op u, meent gij dat hij niet aan wat anders zal te

denken hebben dan aan de kleeding der dames? - Nu,' hervatte zij, 'alle reden van aanstoot te vermijden, kan toch niet kwaad zijn?'- 'Neen!' vervolgde ik: 'daar hebt gij gelijk in. - Indien de Prins eens weigerde de teugels van den staat in handen te nemen, om dat hij u niet fraai genoeg gekleed gezien had, zou zoo iets u tot een altijddurend verwijt en leedwezen verstrekken!' - Zij zag mij aan, als wist zij niet regt of zij dit laatste als scherts of ernst moest opvatten, maar ik liet haar den tijd niet om het te vragen, verzocht haar zich gereed te maken, en geleide haar naar het bestemde huis. Toen, vrij om te gaan waar ik wilde, liep ik eerst naar den haarlemmerdijk die vol menschen was, en had daar het geluk van mijn' wettigen Vorst te zien binnen komen. Wat ik gevoelde kan ik u onmogelijk beschrijven, maar ik werd bleek en koud en voelde mijne wangen door tranen bevochtigd. Wijl de trein langs de Heerengracht tot aan het Koningsplein en zoo de Kalverstraat links om naar den Dam gaan moest, liep ik den Nieuwendijk op, om zoo 's Prinsen aankomst aan het Paleis te kunnen zien. Dan ik zeg: 'ik liep,' en ik moest eigenlijk zeggen: ik kuijerde, ik kroop, want de menigte volks was zoo ontzettend groot, dat ik alle moeite had, om bij tijds op de plaats mijner bestemming te komen. Ik kwam er echter. Duizende stemmen paarden zich met de mijne om onzen geëerbiedigden *Landgenoot* te begroeten toen hij

uit het rijtuig stapte en een weinig daarna zich op het balkon van het paleis vertoonde. Dit waren onvergetelijke oogenblikken! Alles was vreugd, alles was jubel, de volkomenste eensgezindheid heerschte, de hartelijkste vreugde blonk ieder's oogen uit! Na dat Zijne Hoogheid eene wijle aan het verlangen des volks om hem te aanschouwen voldaan had, ging hij naar binnen, en ik spoedde mij om mijne zuster te halen en met haar huiswaarts te keeren. ‘Wel nu,’ vraagde ik haar, ‘is dat geen heerlijk schouwspel geweest?’ - Maar EMILIA verbeeld u eens hoe mij haar antwoord verbaasde: ‘Om de waarheid te zeggen, zeer sraai vond ik het niet, naar de berigten te oordeelen moet de statie bij LODEWYK'S en bij NAPOLEON'S intrede veel luisterrijker geweest zijn. Eilieve, broeder! houdt de Prins geen rijtuig dat hij zoo in een geleend wagentje zat?’ - ‘Ik bid u zuster,’ zeide ik, ‘maak mij het hoofd niet warm met uwe vreemde aanmerkingen, en gedoog dat ik u onder den maaltijd eens uitlegge waarom ik wat wij heden zagen een heerlijk schouwspel noemde, bij hetwelk de pracht noch van den Koning, noch van den Keizer te vergelijken is!’ - Zij zweeg bij geluk en hoorde mij bedaardelijk aan, toen ik vervolgens haar de beloofde inlichting gaf. Gij, lieve kind: hebt zulk eene inlichting niet noodig, gij zult mij begrijpen, als ik zeg, dat ik den 2den December buiten mij zelven geweest ben van vreugd, dat ik steeds een

diep gevoel heb van het geluk hetwelk mijn Vaderland te beurt is gevallen, en dat niets mij meer leed doet dan dat uw vader en meer personen die Nederland in de verdrukking hartelijk beklaagden, deze gezegende tijden niet hebben mogen beleven! De poëzij is zeker niet erg mijne zaak en ik versta er mij weinig op, maar HELMER'S *Hollandsche natie* heb ik toch met genoegen gelezen en goed begrepen, nu spijt het mij meer dan ik zeggen kan dat ook HELMERS dood is, anders wat zou die man thans niet zingen, wat zou hij ons niet weder op een schoon vers vergasten! Ik zou het kopen al kostte het ook nog zoo veel geld!.... maar waar dwaal ik weer heen! Ik wilde u nog zeggen, dat ik wel weet dat alles nog niet kant en klaar is, dat er in eenige steden nog Franschen zitten en dat NAPOLEON nog niet geheel is te onder gebragt, maar de Prins is hier, de natie is het met hem eens, wie zou ons thans doen bukken, zijn niet onze ongelukken uit twisten en kibbelarijen in ons zelven ontstaan, voortgesproten? zou niet, indien wij, elk in zijn vak, onzen pligt betracht hadden, de vreemdeling hier nimmer voet gekregen hebben? Zal dan niet, nu ieder schijnt zijn' pligt te willen doen, de vreemdeling verdreven worden! Ik hoop het, ik geloof het in de daad, en bid GOD dat Hij ons daartoe verder helpe. Vaarwel lieve EMILIA, verschoon mijn' langen brief, en wees hartelijk gegroet van den herborenen Hollander

D.

XLIX. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 29 December 1813.**

Schoon de beroeringen, welke thans plaats hebben, het regelmatig aankomen van brieven zelfs uit naburige plaatsen eenigzins belemmeren, wil ik toch beproeven, lieve EMILIA! of mijn geschrijs u in handen komen kan. Ontvangt gij het niet, er is niet veel aan verbeurd, maar er zou voor mij veel verbeurd zijn, indien ik door mijn stilzwijgen u deed vermoeden, dat mijne vriendschap te uwaarts door onze scheiding verflaauwde. Ik ben sedert omtrent veertien dagen bij mijne grootmoeder gelogeerd en kan u dus eenige berigten aangaande uwe geboortestad met meer gemak geven, dan het mij, ware ik steeds in de mijne, mogelijk wezen zou. Het is hier thans stil en voor het uiterlijke zoo rustig, dat men niet denken zou, dat er nog zoo veel te doen is, eer het geheele Vaderland in zulk een' staat kan gezegd worden te verkeren. Als ik de geschiedenis van onzen oorlog tegen *Spanje*, en van de inwendige beroerten in dit land las, heb ik dikwijls gedacht: hoe waren de menschen, die er toch niet regtstreeks mede te doen hadden, te moede, hoe sleet men toen wel de uren van den

dag, die toch niet spoediger verliepen, dan in de blijdste jaren? Thans, daar ik zelve zulke onrustige tijden beleef, zie ik tot mijne verbazing dat alles al zoo voortgaat als naar gewoonte, en begrijp dus, dat het in de voorgemelde dagen genoegzaam hetzelfde moet zijn geweest. Waarlijk men gewent zich aan alles, zelfs zoo zeer, dat men in eene kalme gemoedsgesteldheid kan wezen, te midden van meer of min dreigende gevaren. Schoon het zoo nabij deze stad gelegene *Naarden*, schoon *Deventer, Gorcum* en nog zoo vele andere steden steeds in de magt der Franschen zijn, schoon de mogelijkheid bestaat, dat de vijand, uit zijne schuilhoeken voortkomende, nog zeer veel onheils te weeg brenge, leeft men (ik meen altijd leven de menschen, die met de zaken niet regtstreeks te doen hebben) als in ABRAHAM'S schoot. Men gaat langs de straat, men wandelt, men bezoekt zijne vrienden, ja zelfs men neemt aan de openbare verlustigingen, in zoo ver die plaats hebben, deel, men denkt niet gedurig aan hetgeen weinig uren van hier, mogelijk wel voorvalt en ons kwaad kan brouwen, het uiterlijk aanschijn der dingen, ik herhaal het, is alsof geene reden van bekommering meer bestond. Ik zelve doe met de rest mede, ik zelve ben onlangs in den schouwburg geweest; het is waar, minder de lust om een pretje te hebben, dan het verlangen om een regt nationaal stuk te zien spelen, deed mij derwaarts gaan, maar toch kan ik niet nalaten er iets vreemds in te vinden, dat men in oogenblikken als

de tegenswoordige zijn, zich op welke wijze dan ook, ga vermaken. Evenwel, daar ik er geweest ben, moet ik er u iets van zeggen. Onze VAN MERKEN'S *Jakob Simonszoon de Rijk* werd vertoond: duizende aanschouwers waren tegenwoordig, luidruchtig handgeklap, menigvuldige toejuichingen bij de, eene edele vrijheid van denkwijze en Vaderlandlievende gevoelens aan den dag leggende, uitdrukkingen, zoo als er menige in het stuk voorkomen, waren zoo vele bewijzen van de goede gezindheid des publieks en van de bekwaamheid der dichteres. Ik hoorde de eersten met verrukking, en bragt eene stilzwijgende hulde aan de laatsgenoemde toe. In waarheid nadat wij zoo lang onder een' despoot, vooral niet minder gestreng dan PHILIPS II, gezucht hebben, is het verkwikkelijk de taal der vrijheid openlijk te hooren spreken, en het is eene onnoemelijke eer voor de vrouw, die het stuk gemaakt heeft, dat hare schoone gedachten en heerlijke verzen de geestdrift harer landgenooten, zoo vele jaren na haren dood nog ontvonken. O ware zij tegenwoordig geweest, welk rein genot van haren arbeid zou zij niet gesmaakt hebben! maar mogelijk heeft zich hare edele ziel in de verhevene gewesten, welke zij bewoont, verheugd! Want toch mijn's inziens is het niet onwaarschijnlijk, dat wij na onzen dood kennis blijven dragen van de gevolgen onzer handelingen of werkzaamheden op aarde, en behouden wij die kennis, zoo moet voor dengeen, die iets goeds gesticht heeft, het bewustzijn daarvan

zaligheid - voor dengeen die het kwaad voortgeplant heeft het gevoel daarvan helsche kwelling zijn! Hoe nietig vond ik mij zelve en de meerderheid van onze kunne met mij, in vergelijking van de bekwame VAN MERKEN! Opgetogen, ik zou haast zeggen gesticht, indien ik zoo ernstig een woord, bij eene gelegenheid als deze durfde gebruiken, kwam ik uit den schouwburg terug. Mijn broeder en KAROLINA, die mij derwaarts vergezeld hadden, bleven bij grootmoeder eene boterham eten, en ons gesprek wendde zich natuurlijk op het genoegen dat wij gesmaakt hadden. Ik moet u van dat gesprek toch iets overschrijven. Onze opgeruimdheid gewaar wordende, zeide grootmoeder: ‘Gij weet hoe ik, wie van u bij mij logeert, zijn' eigen' weg laat gaan. Ik heb zelve zoo vele kinderen op te voeden gehad, dat ik nu meen afgedaan te hebben en niet verpligt te zijn van mij te bemoeijen met het gedrag van de kinderen mijner eenig overgeblevene dochter; dacht ik anders over die zaak, ik zou mij tegen dat gaan naar den schouwburg aankanten, want het is een ijdel tijdverdrijf!’ - Ik antwoordde: ‘Hoe nu, lieve grootmoeder! meent gij dat er kwaad in steekt, om in den schouwburg te gaan?’

‘O!’ riep KAROLINA uit, ‘dan heb ik mij in mijn leven, al sterk bezondigd!’

(Grootm.) ‘Dat hebt gij, mijn's inziens, ook gedaan, kind! Hoe vele uren zijn zoodoende niet door u in ijdelheid doorgebragt!’

(KAROLINA.) ‘Maar toen ik dikwijls in den schouwburg ging had ik niet veel uit te voeren. Ik geloof dat ik nu niet wél zou doen, indien ik mij daar zoo dikwijls als voorheen vertoonde, wijl ik dan misschien iets ten opzigte mijner kinderen verzuimen zoude, maar over mijne vroegere gangen derwaarts, voel ik niet het minste berouw!’

(Grootm.) ‘De schouwburg is eene school van zedeloosheid!’

(FERDINAND.) ‘Hier maakt gij *mij* een slecht compliment, grootmoeder! want zoo uwe stelling gegrond is, heb ik mijne vrouw op kwade wegen gevoerd!’

Wij lachten. Ik nam het woord. ‘Er is dan waarlijk heden (zeide ik) eene fraaije uitzondering gemaakt, want ik verklaar u, dat ik niets zedeloos gezien noch gehoord heb. In tegendeel het stuk was vol edele, deugdzame gevoelens, die een' goeden indruk op het hart der aanschouwers moesten maken, en zoo veel ik bemerkte wezenlijk maakten. Wij zijn na het einde van het treurspel vertrokken, na hetzelve moest de, uit het Fransch vertaalde, *Opera Les Visitandines* gegeven worden; dit stukje nu beoordeel ik niet, want ik heb het niet zien vertoonen.’

(KAROLINA.) ‘Maar, grootmoeder! zijt gij in uw leven niet in den Schouwburg geweest?’

(Grootm.) ‘Ja kind! tot mijn leedwezen, moet ik bekennen, dat ik er eens door mijne stiefmoeder in gebragt ben, en eens door uw' grootva-

der, toen ik de bruid was. Maar in mijn' tijd was ten minste des Zondags altijd de schouwburg gesloten, men ging dan ter kerk en niemand dacht om te gaan zien spelen of dansen!'

(Ik.) 'Hierin ben ik het met u eens, grootmoeder! dat het ongepast is, des Zondags in den schouwburg te gaan, om dat men dan behoort zich met ernstigere dingen bezig te houden, maar sinds de Franschen hier van daan zijn, wordt er niet meer op Zondag gespeeld, dus is deze grieve thans opgeheven.'

(Grootm.) 'Nu, dat is mij lief. Eene school van zedeloosheid, zoo als de schouwburg toch maar is, kan niet zeldzaam genoeg voor ieder een toegankelijk gemaakt worden!'

(FERDINAND.) 'Eene school van zedeloosheid kan waarlijk dunkt mij, de schouwburg niet met regt genoemd worden. Gij zoudt geloof ik, lieve grootje! veel moeite hebben om uwe stelling vol te houden tegen vele die aan goede tooneelvertooningen eenen heilzamen invloed op de verbetering der zeden toeschrijven, en als middel tot uitspanning beschouwd, kan ik ook in het gaan in den schouwburg geen kwaad vinden. Zouden de dames beter doen van op praatsaletjes, waar de naasten dikwijls vrij ongenadig gehekeld worden bij elkander te zitten, of de heeren met in hunne koffijhuizen of collegiën den tijd met kaartspelen te verbeuselen, dan beide te luisteren naar de schoone verzen van onze beste dichters, en hetgeen die zich verbeeldden, te zien voorstellen,

of zich te vermaken met eene of andere vrolijke vertooning? Ik voor mij hou het bijwonen van eene welgepaste tooneelvoorstelling voor eene der onschuldigste en der redelijkste uitspanningen, want nergens ziet men zoo veel proeven van menschelijk vernuft en menschelijke bekwaamheid tot één treffend geheel vereenigt.'

(Grootm.) 'Och kind! het was in mijn' tijd toch heel anders! Maar het schijnt of ENGEL ons soupé vergeet. Kom FERDINAND schel eens!....'

Mijn broeder schelde, het eten kwam, en ons gesprek over den schouwburg had een einde. Ik beken dat ik door grootmoeder's redenen niet overgehaald was om mij over het besteden van den verloopenen avond te beklagen, en dat ik met *Jakob Simonszoon de Rijk* voor oogen, zeer gerust naar bed ging en insliep.

Vervolgt den 2 Januarij 1814.

Door eene en andere kleine omstandigheden verhinderd geweest zijnde om mijnen brief verder af te schrijven, waag ik het, lieve EMILIA, hem in uw oog te lang te doen voorkomen door er nog het volgende bij te voegen. Eene groote vreugde heeft hier in de laatste dagen van het nu geëindigde, zoo merkwaardige jaar, plaats gehad. Sommige *gardes d'honneur* zijn in de ouderlijke woning terug gekeerd. De jonge D'E. is een van hen. KAROLINA kwam mij den dag na zijne wederkomst afhalen om de moeder geluk te wenschen. Ik vond

dit wat te spoedig en stelde haar voor, een paar dagen te wachten tot dat de eerste vreugde wat bedaard zoude zijn, maar ik kreeg tot antwoord: ‘Neen, ik heb mij eens jegens HANSJE D'E aan verzuim schuldig gemaakt(*), en wil nu vergoeden wat ik toen misdeed. Gij hebt toch een' brief aan EMILIA op stapel, schrijf haar eens wat ik u daar gezegd heb, JULIE, zij zal het wel verstaan.’ Uit bescheidenheid vraagde ik niet naar uitleg van deze duistere rede, maar voldoe aan het verlangen van mijne schoonzuster en onderwerp u haar raadzelachtig antwoord. Wij gingen naar de blijde moeder toe. O! hoe aangenaam was het haar te zien, zij zag haren zoon aan als had zij hem uit den dood weder gekregen, zij verhaalde tot in de minste bijzonderheden de omstandigheden van zijne onverwachte komst, wij hoorden haar met belangstelling aan, en het verdroot ons niet, wanneer zij in ons bijzijn nog eens hetzelfde verhaalde aan goede vrienden die na ons inkwamen, zoo wel begrepen wij hare vreugd. Dan, hoe anders gestemd vonden wij niet Mevr. S. welke wij naar huis terug gaande op de straat tegen kwamen. Gij weet misschien dat zij in den verledenen zomer haren man verloren heeft. Zijn dood heeft veel toegebragt om haar het afzijn van haren zoon (die vroeger vertrokken was) nog grievender te doen gevoelen, nu keeren vele *gardes d'honneur* terug

(*) Zie *Kleine Pligten* II D. bl. 46 en 61.

en de jonge S. is niet van hun getal, in tegendeel zijn er tijdingen gekomen dat NAPOLEON sommige Hollanders ziende ontsnappen, strenge maatregelen tegen de overige genomen heeft, om hun hetzelfde doen, te beletten. Zoo is bij alle ouderen wier kinderen in dit lot deelen eene nieuwe zeer gegronde ongerustheid ontstaan en deze was blijkbaar in de gelaatstrekken en in de uitdrukkingen van Mevr. S. Hare ongerustheid vond ik zeer billijk en ik deelde hartelijk in dezelve, maar wat zij zeide geviel mij niet, want het kwam daarop neder, dat zij veel liever gehad zou hebben dat de verbondene Mogendheden hunne rust gehouden hadden, en ons gelaten in den staat in welken wij waren, dan dat zij door hun '*onzinnig woeden!*' tegen den keizer, dien genoodzaakt hadden eerst om de jonge lieden in dienst te nemen, en nu, om die gevangen in *Frankrijk* te houden! Ik wilde uit medelijden met den druk dezer verlegene moeder op dit zeggen niet antwoorden zoo als het mijn's inziens wel gepast zou hebben, maar haar verlaten hebbende zeide ik toch tegen KAROLINA, dat ik het wat al te *Egoistisch* vond, het belang van de geheele natie aan dat van een eenig persoon uit dezelve te willen opgeofferd zien. Dan zoo zijn sommige menschen het is als of zij zich de spil wanen op welke alles zou behooren te draaijen; anderer belang is hun niets, en zij schijnen te vergeten dat ieder zijn eigen belang heeft waarbij het hunne alleen wederkeerig eene zaak van klein gewigt is. O hoe goed

is het, dat de Voorzienigheid, der dingen haren loop laat hebben, zonder die, om wat dit of gene mensch wel wenschen zou, te verbuigen of te stuiten; hoe goed is het dat niet een ieder op de om omstandigheden eenen onmiddellijken invloed uitoefenen kan; ware dit mogelijk, hoe veel ellendiger zou er alles in de wereld dan nog uitzien!

Ik hoor (wat men sedert eenen geruimen tijd in deze stad niet meer gewoon was te hooren) de wacht ratelen en roepen *tien heit de klok*. Sinds weinige weken zijn de nachtwachts weder op den ouden voet aangesteld; grootmoeder is daar zoo over verheugd dat zij, volgens het zeggen van hare getrouwe ENGEL den eersten avond toen zij hunne *functiën* weder begonnen, de bovendeur deed openen en ging luisteren naar het van ouds bekende geroep. Nu nog als ik bij haar zit en wat lees of praat, en zij meent *bewaar je vuur en kaarsje wel* te hooren, zegt zij: ‘sus kind! hou u stil tot de wacht voorbij is.’ Trouwens, niet grootmoeder alleen heeft zekere gehechtheid, aan den ratelwacht betoond, de geheele gemeente schijnt deel aan zijne wederverschijning genomen te hebben, ten minste ik heb vernomen dat hij de eerste avonden van een' troep hoezee! roepende lieden is verzeld geweest. Mij dunkt hierin straalt iets door van de algemeene vreugd over het herboren wezen van ons lieve Vaderland, en als zoodanig is zelfs de geringste kleinigheid verblijdenswaardig. Dan zonder dien ratelwacht zou ik misschien nog meer schrijven,

maar hem gehoord hebbende, durf ik grootje niet langer alleen te laten, daar het haren tijd tot souperen is. Ik eindig dan spoedig, mij in uwe vriendschap aanbevelende.

Uwe JULIE VAN L.

L. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 11 Januarij 1814.

Hartelijk, of welk krachtiger woord zal ik gebruiken? Uit den grond mijner ziele, lieve KAROLINA! wensch ik u, mij zelve, alle mijne vrienden en bekenden, geheel mijn Vaderland geluk met den wonderen keer van zaken, met de genadige werking GOD'S die zoo krachtig gebleken is, in onze verlossing van het dwangjuk waaronder wij zoo lang gebukt gingen. Nederland is dan weder vrij! is dan weder een staat op zich zelven! Wordt dan weder door een' Hollander geregeerd! O! ik kan niet uitdrukken welke vreugde wij doorstroomt wanneer ik aan dat alles gedenke; alleen smart het mij dat ik geen ooggetuige ben geweest van die heuge-

lijke gebeurtenissen, gaarne had ik in al de angsten gedeeld, om het genot van de algemeene blijdschap te kunnen hebben. Ik dank u, ik dank den vriendelijken heer D., ik dank uwe schoonzuster JULIE voor de brieven welke gij alle mij geschreven hebt, zij hebben mij meenig een aangenaam oogenblik doen doorbrengen. Trouwens de aangename oogenblikken waren hier schaars, het doortrekken van allerlei krijgsvolk, van vlugtende Franschen, het inkwartieren dan van dezen, dan van genen, de twijfel-moedigheid waarin men gestadig verkeerde, de verschillende inzigten van verschillende personen enz. enz. bragten hier eene ongerustheid te weeg, welke nog niet geheel geweken is. Evenwel zijn wij hier van Franschen bijna geheel bevrijd, en slechts eenige *Gendarmes* en enkele *douaniers* wordt men nog gewaar. Ware het jaargetijde niet zoo ongunstig, en kon men met meer veiligheid reizen, ik zou lust hebben om met Mevr. R. naar *Holland* te komen, maar daar aan valt niet te denken, en mij alleen op weg te begeven en mijne oude vriendin thans te verlaten, zijn dingen welke ik niet vermag. - Volgens schrijven van JULIE zijn eenige *gardes d'honneur* weder te huis, en onder dezen de jonge D'E.; gij zijt terstond de moeder gaan bezoeken, en hebt mij dit uitdrukkelijk laten melden; ik heb geglimlacht bij het lezen van het artikel des briefs hetwelk van deze zaak melding maakt, en zeer wél begrepen waarom gij wildet dat ik van uwe naauwkeurigheid kennis droege. Maar KAROLINA ik be-

hoef thans geene bewijzen meer om zeer wel te weten, dat gij veel bezadigder denkt en zijt dan een jaar of zes geleden, en ik ben overtuigd van uwe opregte zucht van zoo veel te verbeteren als gij toen door loszinnigheid mogt verkorven hebben. Gelukkig gij en alle die in jaren vorderende in zedelijke beterschap toenemen! Ik heb groot medelijden met Mevr. S. die nog haren zoon moet missen, die jongman beviel mij regt toen ik hem in *Amsterdam*, wanneer hij nog onder het opzigt van den Heer BORLET was, meer dan eens gezien heb. Onze jonge dames kennen hem, zijnde hij eenige weken in *Brussel* geweest toen zijn *Gouverneur* hem in 1809 verliet. Het schijnt dat hij toen vooral aan HENRIETTE W. zeer wel bevallen is, en voor haar eenige bijzondere oplettendheden gehad heeft, ten minste ERNESTINE heeft haar dikwijls met hem geplaagd, en een klein blosje is dan op hare kaken merkbaar geweest, terwijl laatstgenoemde het maar half aardig scheen te vinden dat niet zij het voorwerp van des jongelings bijzondere oplettendheid geweest was. Het doet mij altijd leed wanneer ik in ERNESTINE die wangunstigheid gewaar wordt, welke altijd op den grond van haar hart ligt en zich van tijd tot tijd openbaart. Mevr. R. zelve, weet niet hoe zij die verkeerdheid ontwortelen zal. Deze zeide mij laatst eens: ‘Het is vreemd, dat er sommige ondeugden zijn, tegen welke door eene opvoedster geene andere middelen kunnen gebruikt worden dan waarschu-

wingen, welke geen het minste nut doen, zoo niet de persone welke met die ondeugd behebt is, zelve alle pogingen aanwendt om die te overwinnen, terwijl sommige andere ondeugden, door een' wenk, voor het oogenblik ten minsten kunnen gestuit worden en minder zelfbebeersching tot overwinning behoeven. Tegen de wangunst kan ik wel prediken, derzelver verfoeijelijkheid kan ik wel afschilderen, ik kan wel zeggen: wees niet wangunstig, gij moogt het niet wezen, enz.; maar dan heb ik afgedaan. De schuldige moet dan haar zelve onderzoeken, haarzelve bestrijden, hare neiging veranderen, hetwelk eene hoogstmoeijelijke taak is, of zij blijft dezelve schoon zij voor het uiterlijke geen blijk meer van haar gebrek gevende, mij kan doen denken dat zij genezen is. Onder de andere soort van ondeugden waarvan ik sprak wil ik nu eens noemen, die van iets vertellende niet juist de waarheid te spreken. Na tegen zulk eene fout, die ligt eene hoogstschadelijke hebbelijkheid worden kan, gewaarschuwd te hebben, kan de opvoedster wanneer zij eens gewaar wordt, dat hare *élève* zich aan dezelve gaat schuldig maken, dikwijls slechts door haar beteekenend aantezien de logengeest verdrijven, en oorzaak zijn dat de zuivere waarheid alleen ten voorschijn komt. Hierdoor voorzeker is dan nog de met de fout behebde niet verbeterd, maar zij heeft ten minste voor het oogenblik niet onmiddellijk gefaald, en

kan zoo dikwijls zij zich voortaan zegt: ik wil niet liegen, zulks ook nalaten. Gestadig strijdende tegen haren ouden kwaden lust, zal zij dien met niet zeer veel moeite geheel overwinnen, en wie haar hoort spreken zal ras bemerken of zij al dan niet de waarheid zegt. De ondeugd van welke ik laatst gewaagde kan niet anders dan zich naar buiten vertoonen, de eerstgenoemde daar en tegen schuilt en werkt in het hart; de eerste is bedrijvend, de laatste lijdelijk, misschien is in dit onderscheid ook het verschil van de mogelijkheid van aanwijzing en van overwinning te zoeken.' - Deze redenering van mijne goede oude vriendin, gaf mij aanleiding om het zwaarwigtige van den post van opvoedster, meer misschien dan ik nog immer gedaan had, intezien; want het is maar al te waar, de ondeugden zijn menigvuldig, het menschelijke hart is een doolhof vol omwegen, vol kronkelpaden, en hetzelve volkomen te doorzien, is geloof ik alleen aan het Opperwezen mogelijk. Zoo peinzende lieve KAROLINA dacht ik aan u die moeder zijt. O vertrouw toch (neem dezen welgemeenden raad van mij ten beste) vertrouw toch zoo min mogelijk de zedelijke onderrigting van uwe kinderen aan vreemden toe: bestudeer zelve hunne inborst, leer hunne gebreken zoo veel het wezen kan kennen, en rooi die met alle zorgvuldigheid uit, maar wees onpartijdig, geef nooit aan het eene kind eenige voorkeur boven het andere, tracht u door alle gelijkelijk te doen beminnen en

ontzien. Ik geloof in der daad, dat de ongelukkige verkeerdheid, die wij in de, anders deugdlievende en vele goede hoedanigheden bezittende ERNESTINE betreuren, voortkomt uit de mindere oplettendheid welke aan haar, dan aan hare oudere zuster door de moeder betoond is. Vroeg is zij aan eene Gouvernante, die de persone niet was om haar wel te leiden, overgegeven, de moeder heeft haar dus eigenlijk nooit regt gekend, en zoo heeft er omtrent haar eene verkeerde behandeling plaats gehad, welke tot hare groote schade is uitgeloopen. - Mevr. R. heeft een klein briefje van LOUISE BORLET ontvangen, in hetwelk zij van hare onlangs uitgestane verlegenheden verslag geeft. *Béfort* is belegerd en beschoten geworden door de Beijersche troepen, welke van dien kant in *Frankrijk* poogden in te dringen, en de inwoners hebben veel geleden. LOUISE was echter met haren man en kinderen wel toen zij schreef, maar de brief is zoo laat aan zijne bestemming gekomen, dat er tusschen zijne dagteekening en thans, wederom veel gebeurd kan wezen, en wij met ongeduld naar nieuwe tijding verlangen. - Dat al de steden van mijn Vaderland weldra even als mijne geboortestad van alle overbodige gasten bevrijd mogen zijn, en dat gij met de uwen lang het blijde genot van *Nederland's* verlossing moogt smakken, is de hartelijke wensch met welken ik dezen sluit, mij steeds in uw vriendelijk aandenken en dierbare vriendschap aanbevelende

Uwe EMILIA P.

LI. Brief.
De heer Adolf V. aan den heer Willem P.

***Lauzanne*, 15 Januarij 1814.**

Wel-Edel Geb. Heer!

Mij zeer vereerd gevoelende met het vertrouwen door U Wel-Ed. Geb. in mij gesteld, blijkens uwen brief van 12 December, welken ik, schoon later dan in rustiger tijden het geval zou zijn geweest, heb ontvangen, vind ik mij gedrongen om openhartig en met den vereischten ernst op denzelven te antwoorden. Persoonlijk bekend met den Heer A. op wiens Instituut uw broeder geplaatst is, heb ik mij steeds een genoegen gemaakt van het van tijd tot tijd bij mij noodigen van sommige zijner kweekelingen, overtuigd van het groot belang, hetwelk jonge lieden hebben bij het omgaan met lieden van fatsoen en goede zeden. De jonge P. als mijn' landgenoot (want nimmer vergeet ik *Nederland!*) als lid van eene.... mij welbekende familie, boezemde

mij eene bijzondere belangstelling in, en was mij altijd bij uitstek welkom. Mijne vriendschap jegens hem, werd door het vertrouwen, hetwelk hij in mij stelde, beloond, en op die wijze heb ik hem beter leeren kennen dan zijne medescholieren, en ben ik (vlei ik mij) somtijds in de gelegenheid geweest hem eenigen goeden raad te geven. Maar met opzigt tot de weduwe van zijnen vader, heb ik altijd met veel omzigtigheid gehandeld, begrijpende tevens hoe welvoegelijk het was, dat FREDRIK met haar in goede verstandhouding leefde, en hoe ligt hij door te veel naar hare inblazingen te luisteren, zich aan verkeerdheden kon schuldig maken. Want, Wel-Ed. Heer! Mevrouw P. is de persone niet tot wie met veiligheid een onervaren jongeling kan verwezen worden; die vrouw is te weinig opregt, te weinig belangeloos, te weinig deugdzaam. Toen uw broeder tot mij kwam om raad in de moeijelijkste zaak, welke hem nog voorgekomen was, vond hij mij ongelukkig in zoodanigen staat van billijke en diepe droefenis, dat hij uit bescheidenheid van zijne eigene aangelegenheden zweeg. Meermalen herhaalde hij zijn bezoek, maar altijd zweeg hij. Eindelijk toch bemerkte ik dat hij iets op het hart scheen te hebben, ik ondervraagde hem en hij zeide mij wat er tusschen Mevr. P. en hem was voorgevallen. Aanstonds ontdekte ik de sluwe *intrigante* en zag haar oogmerk door. Op dezen grond onderhield ik den jongeling, zonder nogtans het karakter van zijne stiefmoeder in een ongunstig licht te schilderen,

maar FREDRIK ten sterkste radende zich niet te laten vangen, door hetgeen zeide ik, misschien eene verkeerde onderstelling van Mevr. P. uit hare genegenheid voor hare zuster voortspruitende wezen kon, en zich voor al door geene belofte, hoe ook genaamd, te verbinden. Zich koel te betoonen jegens MARIANNE, indien hij haar, zoo als hij mij verklaarde, niet lief had, vond ik goed, maar niet genoeg; ik raadde hem, voor eene wijle ten minste, het huis van Mevr. P. zoo zelden mogelijk te bezoeken. Zoo bleven de zaken staan, tot nadat ik uwen brief had ontvangen. Dan, deze gewagende van zekere kennis, welke FREDRIK misschien in mijne buurt zou gemaakt hebben, meende ik mijne onderzoekingen verder te moeten uitbreiden. Deze bragten mij op den weg om indedaad te ontdekken, dat de jonge P. niettegenstaande het barre jaargetijde zich dikwijls in de nabijheid van mijn landgoed zien liet en daar de landhoeve van een' mijner pachteren bezocht. Ik vreesde waarlijk dat hier iets onbehoorlijks onder schuilde, te meer, wijl ik de eenige dochter van den landman voor eene onzer schoonste meisjes kende. Dan welke was niet mijne verbazing en mijne blijdschap, toen ik (mijne maatregelen zoodanig genomen hebbende, dat ik onverwacht in het verdachte huis binnentredende, FREDRIK daar vinden moest) zag, dat des jongelings bezoeken enkel gediend hadden om een' zijner vrienden (een schilder van beroep) de noodige teregtwijzingen te geven tot het maken van het *portret* mijner overledene echtgenoote.

Het boerenmeisje, wier gelaatstrekken en houding men altijd gevonden had veel overeenkomst met die van Mevr. V. te hebben, had gediend om te voleindigen, wat men volgens eene *silhouëtte* en volgens hetgeen beide jongelingen zich van de uitwendige gedaante mijner PAULINE herinnerden, begonnen had. FREDRIK was geheel niet gesticht over mijne verschijning: ‘hoe ongelukkig,’ zeide hij, ‘dat gij nu juist komt, morgen hadden wij u dit portret willen brengen en het u aanbieden als een klein bewijs van onze vriendschap en dankbaarheid!’ - ‘O!’ riep ik diep getroffen uit, ‘ik neem het als zoodanig zeer gaarne heden aan en ben erkentelijk voor uwe oplettendheid.’ Na dit verhaal, waarbij ik gaarne mijne betuiging voeg, dat ik niets, hetwelk eenige genegenheid tusschen uw' broeder en het bewuste meisje verraadde, gewaar geworden ben, kan, dunkt mij, U Wel-Ed. Geb. gerust zijn, en vastelijk gelooven, dat FREDRIK u geenszins zoekt te misleiden; misschien is Mevr. P. door den schijn bedrogen geweest, maar voor zoo veel ik van haar weet, komt het mij niet onwaarschijnlijk voor, dat zij eigenbatige inzigten heeft. Ik beloof u mijn best te doen om uw' broeder tegen alle bedriegerijen van dien kant te beschermen, en wanneer ik het noodig mogt keuren, u van het een of ander, hetwelk voorvallen kon, te verwittigen, zal ik de vrijheid nemen u nogmaals te schrijven. Hopende aan uw vertrouwen beantwoord en eenige geruststelling verschaft te hebben aan *alle*, die be-

lang in FREDRIK stellen, heb ik de eer mij met de verschuldigde achting te noemen

Wel-Ed. Geb. Heer!

U Wel-Ed. Geb. DW. Dienaar

ADOLF BARON V.

LII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. P.

Retraite bij *Brussel*, 9 Februarij 1814.

Wel-Edel Geb. Vrouwe!

Dat mijn jongste broeder in *Zwitserland* eene grootere belangstelling in het hem betreffende gevonden heeft dan ik mij immer had kunnen beloven, toen mijn vader besloot hem derwaarts te zenden, is mij altijd bij uitstek aangenaam geweest en ik gevoel de grootste dankbaarheid voor allen die hem zoodoende aan zich hebben verpligt. Uw eigen hart zal u zeggen, Mevrouw, welke aanspraak ook gij op die dankbaarheid hebt. Dat ik niets vuriger

verlang dan mede te werken tot al wat mijn' broeder tot wezenlijk nut kan strekken, hieraan zult gij voorzeker niet twijfelen, maar een plan wordt door u geopperd, in hetwelk ik geenszins treden kan, ik bedoel, om hem een huwelijk met uwe zuster MARIANNE aanteraden. Behoudens alle achting voor Mejufvr. DES SAULES, is het toch mogelijk, dat FREDRIK de waarheid spreekt, wanneer hij zegt dat hij haar niet bemint, ook schoon hij zijne keuze op niemand anders gevestigd heeft. Wat reden zou er dus bestaan om hem in dit geval tegen zijnen zin te dwingen? Nog geen twintig jaren oud zijnde, is hij volle jong om zich voor geheel zijn leven te verbinden, te meer, daar hij geen verlangen, hoe ook genaamd, daartoe betoont, en hij is evenwel oud genoeg om rond te zien en eene huisvrouw naar zijnen smaak allengskens te verkiezen. Mijn gevoelen is dus, hem geheel vrij te laten begaan, en gij zult mij bijzonder verpligten, met hem over de bewuste zaak niet meer te spreken. Ik ben verzekerd, dat, indien UEd. hem wilt belooven hierin volgens mijn verzoek te Zullen handelen, hij wederom als te voren zich aan uw huis zal laten vinden. Wat betreft FREDRIKS bezoeken bij den Baron V., ik meen, en zijn broeder WILLEM meent dit met mij, gegronde redenen te hebben om van dezelven niets kwaads te duchten; het is geene ongepaste genegenheid voor eenige vrouwelijke persone, maar zuivere en welgepaste achting en vriendschap voor den Heer V., die FREDRIK

naar diens landgoed lokt, dus van dien kant zijn wit gerust, en kunt gij Mevrouw gerust wezen, en wij behoeven geene pogingen aan te wenden om hem af te trekken van eenig kwaad dat niet bestaat. Hopende dat het niet beantwoorden van den jongeling aan uwe inzigten te zijnen beste, uwe goedwilligheid jegens hem niet zal verminderen, maar dat hij steeds eene waarlijk moederlijke raadgeefster in u zal vinden, neem ik de vrijheid hem en ons allen in uwe voortdurende vriendschap aan te bevelen, en heb de eer mij te noemen

Mevrouwe!

UWEDW. Dienaresse en dochter

EMILIA P.

LIII. Brief.
Fredrik P. aan Emilia P.

Lauzanne, 12 Februarij 1814.

Lieve Zuster!

Na mij eene wijle onder verschillende voorwendsels van het huis onzer moeder verwijderd gehouden te hebben, heb ik eindelijk op den eersten dag

van dit jaar gemeend, zonder grove onbeleefdheid, niet te kunnen nalaten haar een bezoek te geven. Ik vreesde wel, dat ik niet zeer vriendelijk ontvangen zou worden, maar ik wapende mij met moed en ging derwaarts. Zoo ras Mevrouw P. mij zag binnentreden, daar zij met hare eigen en halve zuster bij den haard zat, stond zij op, kwam naar mij toe, reikte mij de hand, en zeide: 'ik moest waarlijk boos op u zijn, maar wijl gij van zelven terug keert, wil ik u niet berispen, maar heet u van harte welkom!' Zij bleef minzaam, MARIANNE was jegens mij als altijd, en ik bragt een uurtje bij de dames door, met meer genoegen dan ik mij had durven voorstellen. Toen ik vertrok, was al wat moeder zeide: 'Nu FREDRIK, blijf niet weder zoo lang weg!' Daar ik meende dat het dwaze huwelijksplan vervlogen was, hernam ik weder mijne oude wijze van doen, bezocht het huis van Mevr. P. van tijd tot tijd, en at er somwijlen. Ik merkte wel dat men op mijne manier van mij jegens MARIANNE te gedragen, lette, en mij dan eens naast haar aan tafel plaatste, dan eens alleen met haar in de kamer liet, maar ik zeide nimmer iets hetwelk men als bijzonder vriendelijk kon aanmerken, en zoodoende had Jufvrouw DES SAULES geene gelegenheid om iets vriendelijks te antwoorden. Dan nu een dag of tien geleden, daar Mevr. P. nevens mij eenige van hare bekenden bij haar had, werd het voorstel gedaan en aangenomen, om *Bouts-rimés* te maken. Schoon ik als geheel

onbekwaam tot zulk soort van dingen er geen' zin in had, moest ik, uit welstaanshalve, wel mede doen. Mij werd dan verzocht een paar letters tot herkenning te zetten onder aan een stukje papier, op hetwelk eenige rijmende woorden geschreven werden. Dit papiertje mogt ik naar huis medenemen, maar moest het twee dagen later ingevuld terug brengen en dan zoodanig gevouwen dat de herkenningsletters boven op kwamen te staan, voorts toegezegeld. Wijl aan elken persoon van het gezelschap hetzelfde gevergd werd, deed ik zonder argwaan mede. Maar wat ik gevreesd had, gebeurde, ik peinsde gedurig op een' bekwamen zin, maar kon volstrekt niet klaar komen. Eindelijk bood een mijner bekenden (dezelfde tegen wien ik bij het *vendangeren*, zoo als ik u geschreven heb, de partij van MARIANNE had genomen, maar met wien ik sedert geen onvriendelijk woord gewisseld had) mijne verlegenheid ziende, mij aan, mij te helpen; gretig omhelsde ik zijn voorstel: hij nam mijn papiertje mede naar zijn huis, maar hoezeer ik het ook terug vraagde, gaf hij het mij, onder allerlei voorwendsels, niet, voor des avonds bij Mevr. P. en toen toegezegeld. Wel vraagde ik wat er in stond, maar hij zeide, dat hij het niet van buiten wist, maar dat ik tevreden zou zijn. Hierop gerust, bedankte ik hem voor zijne moeite en wachtte zonder vrees, maar niet zonder nieuwsgierigheid, af, wat er ten voorschijn zou komen, wanneer mijn briefje uit de bos, in welke alle geworpen waren, zou worden getrokken. Dan,

oordeel, kan het zijn van mijne verbaasdheid, toen ik, nadat sommige andere invullingen van dezelfde rijmwoorden, met meer of minder welgevallen, gelezen waren, mij hoorde spreken, als volgt:

Je vis encore troublé de crainte,
Je n'ose croire à mon bonheur,
Quoique ma belle m'est dépeinte
Comme voulant donner son coeur.
Parlez, parlez enfin vous même
*Vous que je jure d'*adorer.
Ah MARIANNE *dites, j'*aime,
Ou vous me verrez expirer.
*Intercédez pour moi, près d'*elle
*Vous tous amis qui m'*écoutez.
Je sens ma force qui chancelle
Je prie. Ah mes amis priez!!

Terwijl Mevrouw P. hier op zeide: '*En effet voilà une déclaration en forme!*' vielen al de heeren lagchende voor MARIANNE op de kniën en riepen: '*cedéz! cedéz!*' Ik moest hun luidruchtig geroep laten bedaren, eer ik tusschen beide kon komen, maar toen riep ik, razende van boosheid, uit: '*Ce n'est pas moi qui ai fait le vers, la plaisanterie est trop forte!*' en mij tot den maker wendende, '*Monsieur! qui vous a autorisé à parler ainsi en mon nom? Nous nous parlerons: je n'avoue rien de ce qui a étè lu!*' Hierop nam ik mijn' hoed en liep het huis uit. Op mijne kamer terug gekomen, schreef ik een' brief

aan Mevrouw P., herhalende dat ik geenszins het versje voof eene liefdesverklaring wilde gehouden hebben, en verdoekende dat zij aan hare zuster wilde doen verstaan, dat ik haar niet beminde. Dezen brief sloot ik in eenen anderen aan den Heer V., om hem het gebeurde min of meer te doen kennen, en te vragen of hij goedkeurde, wat ik aan moeder schreef. Nog dienzelfden avond gelastte ik zeker man, die wel meer boodschappen voor mij doet, mijn schrijven den volgenden morgen vroeg aan den Baron te brengen. In plaats van een' brief kreeg ik dien ochtend een bezoek van mijn' vriend zelven. Volgens zijn verzoek verhaalde ik hem naauwkeurig hoe de geheele toedragt van zaken was: mijn brief aan moeder werd naar zijne inzigten gewijzigd en eene beleefde, maar altijd weigerachtige, aan Jufvr. DES SAULES daarbij gedaan, en beide verzonden. Voorts schreef ik met goedkeuring van den baron aan den jongman, die mij zoo in het naauw had gebragt, hem om uitleg van zijne handelwijze vragende - en sleet voorts een', gelijk gij wel kunt nagaan, onrustigen dag. Van Mevr. P. kreeg ik alleen deze weinige woorden tot antwoord: ‘De Heer F. P. zal Mevr. de Wed. P. verpligten, indien hij zich morgen, wanneer het hem best gelegen zal komen, een oogenblik aan haar huis gelieft te vervoegen.’ Mijn rijmelaar kwam bij mij en verzekerde mij, met een' glimlach die mij tegenstond, dat hij van Mevrouw P. zelve gehoord hebbende, dat ik op MARIANNE verliefd was, maar

met geene voorstellen voor den dag durfde komen, gemeend had, op de bewuste manier, mij al schertsende uit mijne verlegenheid te redden, of indien hij kwalijk onderrigt was, zich door mij in verlegenheid te brengen, te wreken over de wijze, waarop ik hem op het partijtje aan den wijnberg het zwijgen opgelegd had. ‘Had ik u dezen keer dienst gedaan, voegde hij er bij, zou ik eene andere gelegenheid om mij te wreken gezocht hebben; heb ik u thans beleedigd, zoo zijn wij kamp. Ik raad u niet, mij over de rijmwoorden eenige verdere onaangenaamheid aan te doen, want anders zal ik u bij geheel *Lauzanne* afschilderen, als hebbende een onschuldig meisje om den tuin geleid, en vermoedens aangaande uwe genegenheid ingeboezemd, welke gij niet wilt gestand doen, zoo dat iedereen u voortaan met den nek zal aanzien en u schuwen, als die u niet bekommert, al wordt door uwe schuld eene juffer, op wie te voren niets is te zeggen geweest, een voorwerp van spotternij!’ Ik was als verpletterd door dezen keer welke de zaak kon nemen, te meer daar ik den invloed van des jongmans familie en de zijne, meer door geboorte dan door verdiensten verkregen, op de inwoners van *Lauzanne*, kende. Ik zeide dan alleen, dat ik mij voortaan wel wachten zou in eenige vriendschaps betrekking met hem, mij intelaten, en liet hem vertrekken. Het gesprek den volgenden dag tusschen Mevr. P. en mij gehouden, was van dezen zin. (Moeder.) ‘Zeer

zonderling FREDRIK is uw gedrag; eerst toont gij genegenheid voor mijne zuster, als ik u daarover aanspreek ontkent gij die. Voorts doet gij haar, ten aanhooren van verscheidene vreemde personen, eene liefdesverklaring, en ontkent die, zoo ras een geheel gezelschap aan uw geuit verlangen voldoet, en MARIANNE tot het beantwoorden aan uwe liefde poogt overtehalen. Hierop schrijft gij mij, dat gij Mejufvr. DES SAULES niet bemint, en haar niet meent ten huwelijk te nemen. Weet gij wel dat men zoo niet handelen mag? Dat het een' jongman niet vrijstaat, op die wijze met een fatsoenlijk meisje den spot te drijven, en dat gij mijne zuster niet alleen, maar mij ten hoogste beleedigd hebt, ja uwen eigenen goeden naam benadeeld in het oog der wereld, door zulk eene hooggaande wispelturigheid?' (Ik.) 'Ik vind niets laakbaar noch wispelturig in mijn gedrag: Ik heb u Mevrouw! van het begin af aan gezegd, dat ik geene liefde voor MARIANNE voelde, en wat gij eene liefdesverklaring noemt, is, gelijk gij reeds weet, niet door mij opgesteld geworden, maar, zoo als het schijnt, uit de grap, of uit kwaadaardigheid, op mijnen naam gesteld. Dat gij het voor goede munt hebt opgenomen, is mijne schuld niet.' (Moeder.) 'Hebt gij u door een' vriend laten verschalken, zoo is dit ten minste wel uwe schuld en dwaas en onvoorzigtig van u, maar mij voegt het, voor de eer van mijne naastbestaande te wa-

ken. Niet alleen het gezelschap, dat bij mij vergaderd was, maar de geheele stad weet wat er gebeurd is; gij maakt MARIANNE tot een spreekwoord van gansch *Lauzanne*, beantwoordt mijne goedheid en genegenheid te uwaarts met de grofste ondankbaarheid, en haalt u zelven de veraehting van alle weldenkende lieden op den hals, indien gij uw woord niet gestand doet.' (Ik.) 'Ik heb niets beloofd, en zal mij alles getroosten, liever dan mij voor mijn geheele leven te verbinden aan eene persone, die ik niet bemin! Maar roep nogmaals uw gezelschap bij een, vraag aan ieder lid van hetzelve, of ik door het voorgevallene eenigzins verbonden ben, en zoo er één opregt en onpartijdig mensch onder is, ben ik van mijne zegepraal en volkomene verontschuldiging verzekerd.' - 'O! (riep toen Mevr. P. uit) O! dierbare overledene echtgenoot! is dit uw zoon? Waart gij nog in leven, die zulk een' vijand waart van het spelen met iemands rust! hoe zou u het gedrag van uw kind bevallen, wat zoudt gij u thans niet bedroeven over uwen FREDRIK!' Zij barstte in tranen uit; de herinnering aan mijn vader trof mij, en maakte mij geheel ontroerd, O God! (dacht ik) zou ik inderdaad mij thans onwaardig mijnen vader gedragen, zou hij mij laken, indien hij kennis had van deze geheele zaak? 'Mevrouw (zeide ik) gij hebt mij door uwe laatste woorden getroffen, sta mij toe, in eenzaamheid nog eens het gansche geval te overdenken, en u dan mijn

laatste besluit te kennen te geven?' Eer moeder antwoordde, trad MARIANNE binnen, zij zag ons beurtelings verwonderd aan. 'Het is goed, dat gij daar zijt, lieve zuster!' zeide Mevr. P. 'Pleit gij uwe eigene zaak, en zeg, of het niet waar is, dat gij FREDRIK lief hebt, en of gij niet uit zijne *bouts rimés* begrepen hebt, dat hij u zijne hand aanbood?' 'O ja!' zeide Mejufvr. DES SAULES, mij, met hare nietsbeduidende oogen, op hare wijze vriendelijk aanziende, 'O ja! had Mijnheer P. dat zoo niet gemeend?' - 'Neen, Mejufvrouw!' hernam ik, 'ik zou u bedriegen, indien ik zeide, dat het versje mijne ware gevoelens uitdrukte, maar hebt gij mijn' brief aan u, nog niet gelezen?' Deze vraag, welke moeder niet scheen verwacht te hebben, onthutste haar zigtbaar, zij antwoordde: 'Volgens dien aan mij oordeelende, dat de inhoud van uw schrijven aan MARIANNE haar gevoelig hart te zeer zou schokken, heb ik den brief nog niet aan mijne zuster gegeven, ik wilde u eerst spreken.' - 'Dit gesprek heeft thans plaats gehad,' hervatte ik, 'dus Mevrouw, dat Mejufvrouw DES SAULES leze, mij dunkt, zij zelve zal daarna begrijpen, dat wij niet voor elkander bestemd zijn.' - Zonder verdere wederspraak af te wachten, groette ik toen de dames, sloot mij op mijne kamer op, en dacht, volgens mijne belofte aan Mevr. P., de geheele zaak nog eens ernstig na. Wat mij nog niet getroffen had, trof mij toen, namelijk het zonder-

ling gedrag van moeder. Voor het eerst viel mij in, of zij ook uit eigenbatige inzigten, mij voor hare zuster had getracht te winnen. Dit denkbeeld verzoende mij geheel met mij zelven, en deed mij zeker gelooven, dat mijn vader mijn gedrag niet afgekeurd zou hebben. Ik deed mijne vermoedens in een paar regelen schrifts aan den Heer V. kennen, en zijn antwoord was zoodanig, dat ik voorts gerustelijk aan moeder schreef, mijn genomen besluit, om nimmer MARIANNE tot mijne vrouw te nemen, bevestigende. Sedert schijnt Mevr. P. mij bij hare bekenden in een ongunstig daglicht asteschilderen, ten minste vele mijner kennissen hebben mij reeds half berispende gevraagd, wat er toch tusschen mij en Jufvr. DES SAULES plaats had? Het antwoorden is mij, gelijk gij ligt kunt nagaan, bezwaarlijk gevallen, want ik wilde niet gaarne alles zeggen, en het is mij voorgekomen, als of ik niet door ieder een voor onschuldig gehouden werd. Dit alles maakt mij mijn verblijf alhier ondragelijk, en daar mijne eigenlijke studiën toch geëindigd zijn, zou ik het als een groot geluk aanzien, indien mijne voogden konden goedvinden, dat ik den Heer V. vergezelde op eene reis, welke hij voorheeft, zoodra de tijdsomstandigheden het zullen toelaten, tot zijne eigene opbeuring, door *Italië* te doen. Hij heeft mij daartoe uitgenoodigd en gelast hunne toestemming te vragen. Zulk eene reis zou mij aan onaangename herinneringen onttrekken en na het eindigen derzelve zou ik mij welgemoed terug naar het

Vaderland begeven, om daar mede van haar herboren aanzijn het genot te smaken en misschien mijne opgedane kundigheden op eene of andere wijze tot haar nut aan te wenden. Antwoord mij, lieve EMILIA! zoo ras het u mogelijk wezen zal, en geloof mij steeds te zijn

Uw liefhebbende broeder

FREDRIK P.

LIV. Brief.
Emilia P. aan Fredrik P.

Retraite bij *Brussel*, 10 Maart 1814.

Zoo ras ik uwen brief van 12 Febr. ontvangen had, lieve FREDRIK! heb ik, na denzelven gelezen en overdacht te hebben hem naar onzen broeder gezonden, tevens mijne denkbeelden betreffende het voorgevallene tusschen u en de familie DES SAULES en het voorstel van den Heer V. te kennen gevende. Volgens het antwoord van WILLEM oordeelt hij eenstemmig met mij over beide zaken. Hier ingesloten ontvangt gij een' brief van hem, het eindigen uwer studien, uw afscheid van den Heer A. en de

geldzaken betreffende, ik wilde er nog iets bijvoegen, aangaande de nieuwe loopbaan, welke gij gaat intreden. Schrijf wat gij gaat lezen aan mijne altijddurende groote belangstellïng niet alleen in uw uiterlijk wedervaren, maar in uw zedelijk welzijn toe, en hou dus mijne raadgevingen ten beste en in uw geheugen geprent. Lieve broeder! gij zijt thans een op zich zelven staand mensch, en eigenlijk aan niemand meer rekenschap van uwe daden verschuldigd, maar steun niet te veel op dit voorregt en waan u zelven niet boven anderer beoordeeling verheven. Gij hebt onlangs, alleen door eene onvoorzigtigheid u zelven in groote verlegenheid gebragt, let dan nu te meer op, opdat gij niet door drogredenen, in uw eigen brein opkomende, of door anderen voorgesteld, tot iets verkeerds weggesleept wordt. Gij hebt zeker sedert uw afzijn uit het vaderlijk huis wel eenige ondervinding verkregen, maar zij kan, dunkt mij, niet groot genoeg zijn om u niet nog verschillende mogelijke ontmoetingen gevaarlijk te maken, wapen u dan met moed tegen de verleidingen, en meen nimmer oud of wijs genoeg te wezen, om die wapenen af te leggen. Het is u gebleken, wat eene *intrigante* vrouw in staat is te bedenken en uit te voeren (want ik mag, dunkt mij, zonder schroom den naam van *intrigante* aan onze stiefmoeder geven). Zij heeft u willen verlokken tot eene verbindtenis met een meisje, hetwelk gij niet bemindet, en zou bijna, door u van eene gevoelige zijde (de eerbied voor de nagedach-

tenis uwes vaders) aan te tasten, gezegevierd hebben: bedenk dan eens wat het zijn zou, indien gij door eene andere *intrigante* (want, helaas! er zijn er vele) aangezocht wierdt ten voordeele van iemand die gij bemindet, of wel, indien een door u geliefd voorwerp zelve eene *intrigante* ware! Tegen alle verleidingen, aan welke de mannen door hun meer openbaar leven in de wereld, en hunnen verpligtten omgang met allerlei soort van menschen blootgesteld zijn, kan ik u slechts in het algemeen waarschuwen, omdat ik zelve den aard dier verleidingen niet ken; maar dit weet ik, dat de vrouwelijke invloed op der mannen hart zeer groot is, dat er vele slechte vrouwen zijn, en dat de, onzer kunne over het algemeen ingeschapene slimheid, door laatstgenoemden dikwijls met eene sluwheid gepaard gaat, welke haren omgang voor den onnadenkenden van de andere sekse, hoogst gevaarlijk maakt. Dat gij, onder het geleide van den Heer V., op reis gaat, boezemt mij voor u moed in. Hij is een man van rijpe jaren, die veel gezien heeft, die weet, dat de wereld niet zoo schoon is, als zij zich vaak vertoont.... Uw broeder schrijft aan hem en beveelt u aan zijne hoede en vriendschap op het hartelijkste aan, zeg hem van mijnentwege (want wij zijn aan elkander persoonlijk bekend) dat ik mijne dringendste beden bij die van WILLEM voeg, en dat ik al het goede aan u gedaan zal aanmerken als een bewijs van vriendschap jegens mij! - Liever dan de gedachte, dat uwe tehuiskomst vertraagd wordt, zou-

de mij die geweest zijn van u onlangs weder te zien, beste broeder! en u misschien wel over te halen, om met mij te zamen hetzij te *Amsterdam* of elders in *Holland* te gaan wonen, want Mevr. R. wordt oud en spreekt dikwijls van, als de zaken in *Zwitserland* zich schikken, daar hare laatste jaren te gaan doorbrengen: en derwaarts, zoo ver van mijne betrekkingen af, zou ik haar nimmer volgen; dan, nu moet ik weder geduld nemen en wachten tot na het eindigen van uwe reis, om dan mijne maatregelen, ingevolge de omstandigheden, welke dan plaats zullen hebben, te nemen. En nu, lieve FREDRIK! nog eens, waak over uw gedrag, doe mij dikwijls tijding van u toekomen, terwijl gij zoo zeer verre van mij ronddwalen zult. Ik zal u met mijne gedachten vergezellen, laat de uwe zich ook somtijds bepalen, op uwe, u altijd hartelijk liefhebbende, zuster

EMILIA P.

LV. Brief.
Emilia P. aan Julie van L.

Retraite bij *Brussel*, 22 Maart 1814.

Vergeef mij JULIE! dat ik nog niet op uwen lieven brief van het laatst des vorigen, en het begin des loopenden, jaars heb geantwoord. Veelvuldige drokten door de tijdsomstandigheden te weeg gebragt, en vele bijzondere bezigheden, hebben dit uitstel veroorzaakt. Ik heb uwen brief, eer ik dezen begon, nog eens overgelezen, om er nu met te meer naauwkeurigheid op te kunnen antwoorden. Vergun mij dan eenige breedvoerigheid. Zeker is het wel vreemd dat men, terwijl alles rondom ons in onrust verkeert, zoo lang men zich niet met de openbare zaken bemoeit, dagelijks vrij rustig den gewonen levenstrein kan volgen, zonder juist onophoudelijk aan al de oorzaken tot verontrusting te denken. Ik geloof dat dit komt, doordien de mensch, wat de Franschen noemen *un animal d'habitude*, is, en dat gewoonte op ons een' aller krachtigsten indruk heeft. Dit is al wederom een zegen, die ons van

boven komt, want hoe zou anders een ziekelijk mensch onder gezonden, of een, genoodzaakt in een onbehagelijk oord zijn leven te slijten, daar er zoo vele heerlijke streken zijn, eenigzins wel te vreden kunnen wezen. Thans verlangt de Laplander niets meer dan zijnen lang besneeuwden grond. Zijne maanden langen nacht verdriet hem niet, want hij heeft het genot van zijnen weken langen dag. *Italie's* onbenevelde lucht zou den aan vliegende wolken gewenden bewoner van het noorden eentoonig en vervelend wezen; terwijl hij, die aan de zoele zuide winden gewend is, de nijpende stormen van onze streken naauwelijks zou kunnen verduren. De bergbewoner getroost zich ligt zijn moeijelijk klimmen en afdalen, en vindt in eene effene landouwe niet het minste behagen, terwijl de aan platte landen gewendde, het onbelemmerd vooruit en rondom zich heen zien, eene aangename gewaarwording vindt, en geene bergen in zijne heerlijke klaverweiden verlangt! Zoo is het in andere opzigten even eens gelegen. Wie een woelig leven leidt, verlangt geene bezigheid die hem tot stilzitten zou dwingen. Wie aan een stilzittend leven gewend is, zou ongaarne tot reizen en trekken gedwongen zijn. Wie met den geest werkt, verheugt zich, dat hij geen zuren ligchaamsarbeid behoeft te doen, en wie aan ligchaamsarbeid gewend is, zou zich ongelukkig achten, indien hij met den geest alleen den kost moest verdienen. Zeer lang nog zou ik deze vergelijkingen kunnen voortzetten; ook wet ik wel dat er hier uitzonderingen te maken zijn, en dat er

menschen gevonden worden, die altijd tegen de plaats, waar zij zijn, en de om omstandigheden, in welke zij zich bevinden, murmureren; maar deze hebben zich van het ontevreden wezen eene gewoonte gemaakt, blijven aan hunne averegtsche gewoonte verkleefd, en bevestigen dus eer mijne stelling dan zij die omverwerpen zouden. In het algemeen, dunkt mij, is dan de slotsom: de Voorzienigheid heeft ook, in dit opzigt, voor de menschelijke behoefte in liefde gezorgd. - Gij spreekt verder van het bijwonen eener tooneelvertooning, die u als het ware gesticht heeft, en u aan de mogelijke gewaarwordingen van de verheerlijkte ziele eener persone, die hare vermogens op aarde altijd ten goede besteed heeft, heeft doen denken. Ik begrijp uwe gedachten in deze zeer wel, lieve JULIE! en ben de geheele zaak volkomen met u eens. O zeer zeker, ook mijn's inziens, blijven wij in de eeuwigheid kennis dragen van de gevolgen onzer handelingen op de wereld, en zoo zeer wij belooning zullen genieten, voor goed zaad dat wij gestrooid mogten hebben, zoo zeer zullen zij, die oorzaak tot het vorderen van het kwaad door voorbeeld of schriften gaven, daarvoor eene tiendubbelde straf ontvangen. En hoe zullen degenen zich dan verheugen, die iets goeds na jaren of eeuwen voortbragten, over de uren hunnes aardschen levens daar aan gewijd - hoe bitter zullen zij, die het kwaad deden uitbotten, zich de oogenblikken verwijten, in welke zij oorzaak tot die uitbotting gaven. Hoe nietig vond ik mij! roept gij daarna uit. In dien uitroep

ligt, dunkt mij, opgesloten de verpligting tot werken, tot het aanwenden van het eene talent, of van de vijf, of van de tien, welke men ontvangen heeft, voor ieder een. Dikwijls moet ik lagchen, als ik hoor zeggen, tot dit of dat (ernstigs) heb ik geen' tijd - omdat ik weet dat men tot uitgaan, kaartspelen, of iets dergelijks, *wel* tijd heeft. Eens zullen, geloof ik, die tijdverbeuzelaars zich hun doen deerlijk beklagen! - Om het gesprek met uwe grootmoeder heb ik gelagchen: die goede vrouw schijnt, gelijk vele oude lieden, te gelooven, dat alles eertijds veel beter was, dan het thans is: en die als men hen zoo veel bijbrengt, dat zij zich niet meer weten te redden, de Gordiaansche knoop doorhakken en een plotseling einde aan de redekaveling maken; eene wijze van argumenteren, aan welke zich dan, billijker wijze, de jonge lieden, schoon zonder overtuigd van hun ongelijk te wezen, onderwerpen.

Gaarne zoude ik dezen nog langer maken, maar al wederom word ik verhinderd, doordien er op nieuw schikkingen moeten gemaakt worden tot inkwartiering van een deel soldaten van de Geälliëerden, die naar *Frankrijk* op marsch zijn. Het doortrekken van troepen houdt steeds aan, en ik geloof, volgens hetgeen ik in de nieuwspapieren lees, dat men het thans in *Holland* veel rustiger heeft, dan wij het hier hebben. Ik breek spoedig af, u van mijne vriendschap verzekerende.

EMILIA P.

LVI. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 10 April 1814.

Het zij goedschiks, het zij tegen wil en dank, gij moet dezen keer een' brief van mij lezen, lieve EMILIA! zoo vol van beschrijvingen van feesten, aan welke ik met verheuging deel genomen heb, alsof ik nog in den tijd verkeerde, toen vermakelijkheden bij te wonen, mijne hoofdbezigheid was. De brief zal smaken naar Jufvr. KAROLINA M. in 1808, en toch hij zal de bemoeijingen behelzen van moeder KAROLINA VAN L. in 1814. Hij zal gerigt zijn aan de gestrenge zedenmeesteresse EMILIA P. en deze zal, geloof ik, niets tegen al mijne uithuizigheden in te brengen hebben. Luister wel! Den 25sten Maart 's avonds te huis komende, zeide FERDINAND mij, dat ik volstrekt mijne dingen zoodanig moest schikken, dat ik den volgenden ochtend met hem de Heerengracht langs kon wandelen, welke gracht van den Haarlemmerdijk tot aan het Regulierssplem, met festonnen en vlaggen versierd zou wezen, ter eere van Zijne Hoogheid, die, om hier

als Souvereine Vorst ingehuldigd te worden, met zijne gemalin en verdere hooge bloedverwanten, zijne tweede intrede doen zou. Ik voldeed aan het verlangen van mijn' man, en genoot op den 26sten het waarlijk zeer fraaije schouwspel van onze schoone stad als het ware in feestgewaad te zien; ik zag ook in het voorbijrijden hare Koninklijke Hoogheid, maar de Vorst reeds vroeger gekomen zijnde was niet met haar. Twee dagen later genoot ik de eer van met mijne andere vrouwelijke stadgenooten, ten getale, zoo ik hoor, van boven de twee honderd, in de tegenwoordigheid van 's Prinsen gemalinne, toegelaten te worden, in eene der gaanderijen van het paleis. 's Vorsten oudsten zoon, hij die zich onder WELLINGTON in *Spanje* zoo veel roem verworven heeft, had de voor ons zeer vereerende nieuwsgierigheid van ons even in oogenschouw te komen nemen; ik zag hem, doch slechts ter loops wijl ik eerst na zijn vertrek vernam dat de officier, welke met zijn' hoed zijne ridderorders bedekt had, om niet herkend te worden, de Prins was. Den 30 Maart moest ik al weder bij tijds mijne kinderen en huisselijke bezigheid verlaten, want de inhuldiging zou dien dag plaats hebben en wijl oom D. als van het getal der Notabelen zijnde, gelegenheid had gehad om voor mijne moeder en mij goede plaatsen in de nieuwe kerk te bekomen, waren wij daar te zamen getuigen van de treffende plegtigheid, waarvan gij de beschrijving wel in de Couranten zult gelezen hebben. Den 1 April gaf de stad in het

Besjeshuis op den Amstel een bal ter eere van Hunne Hoogheden. Oom D. wilde volstrekt dat ik daar gaan zoude, en ik gehoorzaamde zonder tegenzin, te meer daar de goede man mij verlof gegeven had om voor mij een geheel nieuw *toilet* te zijnen koste te laten maken. Daar ik hier van *toilet* spreek, kan ik niet nalaten u te doen opmerken, dat de zorg daarvoor ook al mijne drokten in de afgeloopene dagen zeer vermeerderd heeft. Ieder wilde natuurlijk op het gevoegelijkst, zoo bij de *presentatie*, als op het bal, onder het oog der hooge personadiën verschijnen, maar wat was het gevoegelijkste? Deze belemmerende en toch hoogst gewigtige vraag, bragt alle vrouwelijke harssens aan het peinzen, en derzelver voeten in beweging, om te loopen, werwaarts men meende het duchtigst onderwijs te zullen vinden. Deze wendde zich tot eene hofdame, gene tot eene modekraamster, die steunde op de ondervinding van hare grootmoeder, welke dikwijls aan het hof van Prins WILLEM V verschenen was; eene andere meende, dat hare plunje van LODEWIJK'S of NAPOLEON'S tijd nog wel eens meê kon. Moest er eene sleep aan de japon zijn, of mogt men zich met eene ronde japon vertoonen? dit werd al mede onderzocht. Voorts van welke stof het kleed moest wezen? Van fluweel meenden sommige. Volstrekt geen fluweel dachten andere, wijl het faizoen voor zulk eene winterstoffaadje te ver gevorderd was. Dan toch zijde voor de meer bejaarde en krip of iets dergelijks voor de

jonge dames? Nu ja, maar hoe en waarmede *gegarneerd?* Hierop al weder aan het draven, aan het vragen, aan het uitkiezen van de bepaalde stof. Eindelijk rees nog de zwarigheid op, of men paarlen en juweelen zou aandoen, dan niet. Dit was waarlijk (zonder gekheid) eenigzins belemmerend om de navolgende reden. In het begin van dit jaar is een voorstel, ik weet niet juist door wie gedaan, aangenomen, daartoe strekkende, dat de vrouwen een offer aan 's lands schatkist zouden doen, van hare kostbare sieraden. Van iets dergelijks is ons in *Pruissen* het voorbeeld gegeven, maar in hoever *Holland* en *Pruissen* gelijk staan, als het er op aan komt te geven, en of niet *hier* zonder de halssieraden, oorringen enz. aan te tasten, eene grootere som dan in gemeld land door de vrouwen zou kunnen zaam gebragt worden, zoo dat ons geschenk een' valschen schijn zou hebben van eene uitputting die in *Berlijn* wezenlijk kan hebben bestaan, zijn vragen, welke door verstandige lieden gedaan zijn, doch die ik mij niet vermeet te beslissen. Hoe het zij, meest alle eenigzins gegoedde vrouwen, hebben, naar mate van haren ijver voor de goede zaak, of van hare gehechtheid aan de kleinooden bijgedragen, enkele hebben hare geheele juweelkist uitgeschud, andere hebben hare gift in geld gedaan. Nu vraagt men: daar het offer geschied is om de onderstelling te doen geboren worden, dat de vrouwen zich ter liefde van het Vaderland van hare kostbaarheden ontdaan hebben, of

het niet eene bespotting van die onderstelling wezen zou, indien men onder het oog van den Vorst met paarlen en juweelen verscheen? Sommige hebben gemeend *ja* en hebben zich dus met weinig kostbaar opschik getooid; andere hebben de zaak niet zoo ernstig opgevat en hare zeer prachtige sieraden ten toon gespreid. Ik, die, dank zij PENNEMAN *zaliger*, van de moeite ontheven ben, om over paarlen en juweelen te denken, heb zekeren gouden ketting geofferd, en op het bal mijn bloedkoralen *garnituur* (dat mij zoo dierbare eerste geschenk(*) van mijn' FERDINAND, maar weinig in het oog loopende versiersel) aan gehad. Toen ik kant en klaar beneden kwam, bedankte mijn lieve man mij met een' kus, voor de eer, die ik zijn oud St. Nicolaas geschenk aandeed. Oom D. die ons in zijne koets kwam afhalen, vond dat zijn KAROLIENTJE er regt lief uitzag, en KAROLIENTJE zelve (zij bekent het) was met haren fonkel nieuwen dos niet weinig te vreden. Dan op de partij zelve, hoe ging het daar? zult gij wel vragen. Daar ondervond KAROLINA, dat zij grooter vermaak en zuiverer geneugten dan voorheen heeft leeren kennen; hare gedachten waren dikwijls te huis bij hare kinderen, één dans, welken zij mede deed, vermoeide haar zoo, dat zij voor een enkel (let wel *een enkel*) aanbod tot meer, hetwelk haar gedaan werd, bedankte, en zij had er niets tegen, toen hare moe-

(*) Zie *Kleine Pligten*, D. II, bl. 202.

der haar reeds te een ure vraagde, of zij naar huis wilde gaan. Haar eerste woord daar komende was niet: ‘O wat heb ik mij dezen avond vermaakt!’ maar: ‘slapen de kindertjes gerust? zijn zij zoet geweest?’ enz. Hare eerste daad was niet, al de opschik afwerpen en het nachtgewaad aandoen, maar geheel in orde gekleed de slapende lievelingen bezoeken, kussen, de oudste stillekens toedekken, het jongste opnemen, de borst geven, weder in zijn wiegje leggen, enz. - Evenwel moet gij niet denken dat ik mij op de partij verveeld heb, in tegendeel; alle mijne kennissen waren daar, een ieder was verheugd een' wettigen Vorst in ons midden te zien, en getuige van de minzaamheid der hooge personadiën te wezen, eene minzaamheid zoo sterk afstekende bij de norschheid van NAPOLÉON, van welke sommige onzer proef gehad hebben. Alles zamengenomen, veroorzaakte mij vreugde, maar niet dat groote vermaak, hetwelk ik eertijds in partijen vond. Den dag na het bal is de Vorstelijke familie weder naar *'s Hage* vertrokken, en ben ik tot mijne gewone bemoeijingen teruggekeerd. Ik zou u nog veel kunnen zeggen van het verlichten der stad, van het verschijnen van den Vorst in den schouwburg, enz.! maar de nieuwspapieren zullen u van dat alles reeds hebben onderrigt. De tijding, dat de verbondene Mogendheden meesters van *Frankrijks* hoofdstad zijn, baart hier sedert eenige dagen groote vreugde, maar het ons zoo nabij zijnde *Naarden* blijft steeds door de Franschen bezet en door de onzen omsingeld, en

vele onzer goede bekenden loopen dagelijks gevaar, van, schoon het einde des oorlogs daar schijnt te zijn, door het lood van den vijand getroffen te worden; dit werpt eene ongevallige schaduw op het anders zoo vrolijk tafereel en maakt vele ouders en nabestaanden verlegen. Telkens hoort men hier zeggen: '*Naarden* is op het uiterste gebragt, de stadstoren is omvergeschoten, de vesting zal weldra moeten overgaan;' maar wie er naar gaat zien, ziet de toren nog overeind, en vele twijfelen aan den nood der belegerden. Wij verlangen zeer naar tijding van mijne schoonzuster ADRIANA, die in lang niets van zich heeft laten hooren, mij dunkt zij moet het te *Parijs* in deze omstandigheden niet aangenaam gehad hebben, en hoe het nu met de aanhangers van den Keizer zal afloopen staat te bezien. - Komt gij lieve EMILIA! indien de weg misschien dezen zomer gebaand mogt zijn en men voor doortrekkende troepen niet meer te vreezen had, niet eens over? mij dunkt gij moet verlangen om uw geliefd *Holland* eens weder als *Holland* te zien, en om uwe vrienden, die u steeds zoo hartelijk lief hebben (indien ik ten minste uwe gevoelens naar de mijne mag berekenen) eens weder te omhelzen. Vaar intusschen wel mijne waarde en geloof altijd aan de opregte vriendschap van

Uwe KAROLINA VAN L.

LVII. Brief.
De heer D. aan Emilia P.

Amsterdam, 6 Junij 1814.

De vriendelijke wijze op welke gij den brief dien ik u even na onze gezegende omwenteling schreef, beantwoord hebt, zeer geachte en lieve vriendin, doet mij de vrijheid nemen van u nogmaals te schrijven daar ik zoo vol ben van al het wonderbare dat onder mijne oogen als het ware geschiedt, dat het mij eene behoefte is er over te praten met iemand die in mijne gevoelens deelt. Ik behoef u zeker niet stuksgewijze te verhalen wat er zoo hier als elders gebeurd is, want dit zult gij uit de nieuwspapieren weten, maar ik moet u toch geluk wenschen met den vrede, die volgens hetgeen wij vernemen, nu laatstelijk te *Parijs* is gesloten. Niet waar EMILIA! wie had zulks een jaar geleden kunnen denken? Indien men mij toen gezegd had: Gij zult getuigen zijn van NAPOLEON'S val; die man zal als banneling uit *Frankrijk* vertrekken; de Keizers van *Oostenrijk* en van *Rusland*, de Koning

van *Pruissen* en de Engelschen zullen in *Parijs* den baas zijn! Gij zult in *Amsterdam* de oude Prinses van *Oranje* wederzien en haren zoon als uwen Vorst begroeten, gij zult de Kweekschool zien herstellen, den handel zien herleven enz. enz.!! Ik zou geantwoord hebben: Snorrepijpen! daar zal niets van vallen! de oude zeeman zal lang onder de aarde liggen eer (indien immer) zulke wonderen gebeuren! Dan het is geschied, ik droom toch niet, alles is waar! Moeten wij dan niet ten hoogsten dankbaar zijn aan Hem die dat alles zoo genadiglijk bestuurd heeft? en maakt zich niet aan de grofste ondankbaarheid schuldig wie nog murmureert, wie nog klaagt, wie nog GOD'S gunst niet groot genoeg vindt? mij dunkt het waarlijk zoo, en toch lieve kind! zijn er zulke menschen, toch zijn er ontevredenen die om dat hier en daar nog een hikje en een hakje plaats heeft, al het goede voorbij zien. De zulke verbeeld ik mij, als menschen die op weg zijnde door eene zware regenbui aangevallen, koud en nat moeten voortgaan, zonder het minste vooruitzigt aan de lucht te bespeuren dat het weder beteren zal; die dan evenwel op het onverwachtst den Hemel zien opklaren, de wolken verdwijnen en zich voelen verwarmen en verdroogen door eene koesterende zon, maar welke menschen dan hun groot geluk voorbijziende, nog klagen over sommige droppels die van de boomen afdruipende op hen nedervallen. Hoe! wil men dan het volmaakte op eene wereld waar de onvol-

maaktheid heerschen moet? Wil men dat de Vorst een God, en alle personen welke hij gebruikt Engelen zouden zijn? - Toen ik laatst eens in mijn avond *collegie* eenige van die brommers ontmoette en aanhoorde, werd ik zoo boos dat ik niet kon nalaten hen fris de waarheid te zeggen, en te waarschuwen op dat zij niet door hunne schandelijke misnoegdheid, op nieuw eene dergelijke straf aan het Vaderland berokkenden, als die van welke wij nu ontheven zijn, maar welke ons, mijn's inziens zeker getroffen heeft, omdat wij in vroegere gezegende tijden ook hebben gemurmureerd. - *Naarden* is over, de *nationale garde* is ontbonden, de *gardes d'honneur* zijn genoegzaam alle terug, de zee is open, de *douaniers* zijn weg, men hoort Hollandsch en niet dan Hollandsch op de straten spreken, de schepen dragen weder Hollandsche namen, en heeten niet meer, zoo als ik het zag, in slecht Fransch: *Le bien portant d' Amsterdam* voor *Amsterdam's welvaren* of *La jeune Corneille* voor *de jonge Cornelis*, men ziet weer bouwen, weer huizen opschilderen enz. enz., in een woord alles keert tot orde en welvaart terug! En men zou knorren, men zou niet blijde zijn! Foei! Ik weet wel dat ik buiten mij zelve ben van vreugde, dat ik niet uitdrukken kan, wat ik voor dankbaarheid gevoel! Indien ik iets zou noemen dat mij niet regt naar den zin is, het zou wezen mijne tegenwoordige levenswijze. Wat ik aan mijne schoonzuster M. gedaan heb, toen zij in ongele-

genheid gekomen was, heb ik moeten doen en het berouwt mij ook juist niet het gedaan te hebben, doch sinds mijne vrouw (die ik schoon zij ook wel hare grillen had, toch hartelijk beminde) overleden is, zit ik altijd met zuster alleen, en och lieve EMILIA! zij is zulk een nietsbeduidend, zulk een dikwijls lastig mensch, er valt zoo niet met al degelijks mee te praten; als ik te huis kom, vind ik of niets, of haar, en zij is bijkans erger dan niets. Dikwijls ga ik bij KAROLINA, maar die kan ik toch ook niet altijd met mijne bezoeken lastig vallen, ik weet genoeg dat jonge lieden, oudere dikwijls voor potkijkers aanzien, en mijn peetekind maakt het in alle opzigten te wél dan dat ik haar zou willen reden geven om te vermoeden dat ik mij in hare bemoeijingen wenschte intedringen. Waart *gij* hier Jufv. P.! dan verdeelde ik mijnen tijd tot bezoeken, tusschen u en haar, gij zoudt mij toch wel toestaan van tijd tot tijd een uurtje met u te komen praten; als ik nog denk aan de reeds ver verloopene dagen toen ik in uw dagelijks bijzijn zoo veel genoegen had, toen wij te zamen naar *Zandvoort*(*) gingen, en den Hout doorkuijerden, en in de *Beverwijk*(†), zoo beknord werden wijl ons eene regenbui overvallen had, heugt het u nog? als ik aan dat alles denk, zeg ik, dan voel ik dubbeld het gemis van uw bijzijn, dan vraag ik:

(*) Zie I Deel, LXXII. Brief.
(†) Zie I Deel, LXXVII. Brief.

waarom zwerft toch dat lieve mensch zoo ver van ons allen af, waarom liepen de omstandiglieden zoodanig te zamen dat zij meer genoegen vond in eene vreemde plaats dan in ons midden?.... Maar vergeef mij EMILIA! ik moest dit niet geschreven hebben, want het zal bij u droeve herinneringen verlevendigen, ware uw vader niet gestorven en uw aanstaanden bruidegom IJ., gij zoudt hier zijn, gij hebt misschien eene wijze partij gekozen met bij eene hartvriendin te gaan wonen, dan - gij hebt toch ook vrienden hier, vrienden die u alle mogelijke bewijzen van hunne verknochtheid geven zouden indien gij terug kwaamt, ei lieve zal dat nooit gebeuren? Ik voor mij stel zoo veel belang in uwe wederkomst dat ik al eens gedacht heb om naar *Brussel* te reizen, en u al mijne redenen bloot te leggen, maar dan denk ik weder: Wat zoudt gij oude zeeman vermogen?! - blijf te huis, en wacht van den tijd, wat deze misschien eindelijk te weeg brengen zal. Dat de tijd mijne wenschen vervulle is wat ik misschien een weinig baatzuchtig hoop. Vaarwel lieve kind, ontvang de minzame groete van KAROLINA aan wie ik gezegd heb dat ik u meende te schrijven, en wees hartelijk gegroet van uwen

Dienaar en Vriend

D.

LVIII. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij *Brussel*, 10 Junij 1814.

Wacht er u op, KAROLINA! om mij over vier dagen voor u te zien staan. LOUISE BORLET, ten gevolge van de angsten bij het beleg van *Bêfort* door haar uitgestaan, en van de vele vermoeijenissen en kwellingen van allerlei aard, aan welke zij ter prooi is geweest; heeft eene zware ziekte gehad? die voor haar leven heeft doen vrezen. Zij is die evenwel te boven gekomen, maar, thans te, *Strasburg* woonachtig, zoo zwak gebleven, dat haar man de gevolgen van hare uitputting voor zeer gevaarlijk houdt. Zij zelve (dit alles meldt hij) laat den moed zakken en roept gestadig om hare tante R. Deze heeft, ten gevolge van dat verlangen, besloten de reis te ondernemen en haar te gaan bezoeken. Ik heb mij aangeboden, om deze vriendin, die ik in hare gevorderde jaren niet over mij kan verkrijgen, alleen te laten vertrekken, te vergezellen, en de wijze waarop zij mijn aanbod heeft aangenomen, heeft mij overtuigd van het genoegen, hetwelk haar mijn voorstel deed. Dan, niet zoo ver af willende gaan zonder nog eerst mijne vrienden in *Holland* te zijn komen zien, en ook eenige dingen daar te doen

hebbende, wil ik mij den tijd te nut maken, dien Mevr. R. besteedt om schikkingen met de ouders van hare twee *élèves* te treffen, en hare huisselijke zaken te bezorgen, om te *Amsterdam* te komen. Daar ik meen, dat mijn broeder niet in de stad is, zoo schrijf ik aan u. Wees zoo goed voor mij te bezorgen, dat ik bij den een' of anderen goede kennis onder dak kan komen, en wees verzekerd van het groot genoegen dat ik mij voorstel van u ras weder te zullen omhelzen. Ik ben in haast

Uwe Vriendin

EMILIA P.

EMILIA volvoerde haar plan; zij reisde den 12den Junij 1814 van *Brussel* af, en kwam den 14den te *Amsterdam* aan. KAROLINA verheugd haar weder te zien, had bij niemand anders dan te haren eigenen huize eene kamer voor hare vriendin in gereedheid gebragt. Mejufvr. P. was ten hoogste wel te vreden, van in het lieve huisgezin van Mevr. VAN L. de weinige dagen van haar verblijf in *Holland* te kunnen doorbrengen, en het was gedurende de stille avonden, welke de beide vriendinnen te zamen sleten, dat de brieven, welke in dit boekdeel den lezer opengelegd zijn, gelezen werden, met uitlating evenwel van sommige zinsneden, in welke wat vrij over Mevr. M. gesproken wordt. Deze sloeg EMILIA al lezende over, maar ik heb gemeend, ze den lezeren van dit werk niet te moe-

ten onthouden, wijl jegens hen niet dezelfde redenen van geheimhouding in deze bestaan, welke EMILIA met opzigt tot KAROLINA had. - Nadat de lezing van de gemelde brieven geëindigd was, bond EMILIA die in een pak te zamen met degenen welke zij, om te bedroevende herinneringen niet weder op te wekken, had overgeslagen, en verzocht aan KAROLINA dit pak voor haar te bewaren tot dat zij van hare reis weder gekomen, het terug vragen zou, vertrouwende zij het beter gedurende hare afwezigheid aan hare vriendin, dan in het ledige huis van Mevr. R. en willende zij op reis er zich liefst niet mede belasten. - Veertien dagen vertoefde EMILIA in hare geboortestad, toen keerde zij naar *Brussel* terug, en nam van daar de voorgenomene reis aan. - Wie haar verder wedervaren verlangt te kennen, sla het vierde deel van dit werk open. In hetzelve wordt weder (gelijk in de vroegere afdeeling van deze zedelijke voorstellihg) eene geregelde briefwisseling tusschen verschillende personen opgevat, en voortgezet tot in het midden des jaars 1815.

EINDE VAN HET DERDE DEEL.

De kleine pligten.

LIX. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Retraite bij Brussel, 2 Julij 1814.

Ontvang mijn laatste schrijven van hier, lieve KAROLINA! Eergisteren ben ik in goeden welstand bij Mevr. R. terug gekomen, en overmorgen meen ik met haar de reize aan te nemen. Dan wij zullen niet slechts met ons beide den togt naar *Straatsburg* doen. De Gravin DE B. zal ons met hare dochter ERNESTINE, eene kamenier en een' reisknecht vergezellen. Deze schikking doet mij zeer veel genoegen; eensdeels omdat het bijzijn van onze twee gezellinnen mij niet anders dan aangenaam wezen kan, anderdeels omdat ik door de vriendelijke aanbieding van Mevr. DE B., om in hetzelfde *Hôtel* met haar te verblijven, bevrijd ben van de vrees, om bij LOUISE BORLET over de hand te komen.

HENRIËTTE W. keert voor zoo lang, ten minste, als Mevr. R. uit zal blijven, bij hare moeder terug; ANASTASIE is als opzigtster of *Bonnc* bij twee jonge kinderen van eene weduwe in *Brussel* geplaatst; zoo is alles behoorlijk geregeld, en kunnen mijne vriendin en ik, ons onbeschroomd voor eene wijle verwijderen. Gemakkelijker dan ik gedacht had, heeft zich alles geschikt, alweder een bewijs, dat men zich niet te zeer over de wereldsche zaken moet bekommeren. Maar wie zou zich ook nog over kleinigheden verlegen maken, daar wij zoo kortelings gezien hebben hoe groote aangelegenheden zich schikken, en zaken van het meeste gewigt op eene allezins onverwachtte wijze, ten goede kunnen keeren. Waarlijk wie immer het bestaan van eene allesbesturende Voorzienigheid in twijfel kon trekken, moet thans wel van zijne dwaling genezen zijn, want toch wat wij sinds weinige maanden in het staatkundige hebben zien gebeuren is zoo verwonderenswaardig en gaat zoo ver alle menschelijke berekeningen te boven, dat het elken nadenkenden moet verstomd doen staan, en God's werkende hand doen erkennen en eerbiedigen. Ik ben nog vol van al wat ik in *Holland* heb gezien; blijde aangezigten, bezige werklieden, den herlevenden handel! O dat ik nog eenige dagen had kunnen blijven! dat ik de feestviering had kunnen bijwonen, welke plaats moet hebben, ter eere van den vorst, die zich zoo vele opofferingen heest laten welgevallen, die de oude hoofdstad zijn's rijks niet gespaard heeft, om

maar den dwingeland te beteugelen; die zegevierend, *Parijs*, waar sedert zoo vele eeuwen geenen uitheemschen vijand den voet had gezet, is binnen getrokken; ja dat ik den persoon van dien *waarlijk* grooten ALEXANDER zelven had mogen aanschouwen! Nog dank ik u en uwen vriendelijken echtgenoot voor alles goeds, hetwelk ik van uwent wege heb genoten. Ik roep meermalen alles, uwe viendschaps betooning, de beleefdheid van den Heer VAN L., de minzaamheid van uwe lieve kinderen, enz., in mijn geheugen terug, en verblijde mij, dat ik, mij van u verwijderende, zulke aangename herinneringen, mede voeren zal. Wat was uw oom D. vrolijk! mij dunkt die goede man is jong geworden, sedert dat hij zijn Vaderland herboren ziet! trouwens zulks is wel te begrijpen, ik kreeg haast berouw van mijne belofte aan Mevr. R. gedaan, om haar te vergezellen, en zou al ligt hebben kunnen besluiten, om niet weder te vertrekken, indien mijn woord mij niet gebonden had. Gij zult wel zeggen: nu Mevr. R. toch gezelschap had, zoudt gij u van het medegaan hebben kunnen verschoonen; dit is ook bij mij opgekomen, en ware de tijding van het voornemen der Gravin mij, terwijl ik nog in *Holland* was, geworden, ik zou geloof ik eene poging tot te huis blijven gedaan hebben. Maar eens weder op *Retraite* terug, en al mijne schikkingen tot medegaan gemaakt zijnde, gou het wat wispelturig geschenen hebben, indien ik ernstige pogingen, om van mijne belofte ontslagen

te worden, gedaan had. Evenwel heb ik van dit laatste eens, zoo als men zegt, een balletje opgegooid, maar ik werd toen zoo duidelijk gewaar, dat het mijner oude vriendinne eene groote teleurstelling zou geweest zijn, indien ik haar niet vergezelde, dat ik terstond besloot er verder over te zwijgen. - Denk echter niet dat het geluk mijn's Vaderlands alleen, mij drong, om eenig leedwezen te gevoelen, wegens mijn aanstaand vertrek, uwe persoon, het aanschouwen van uw huisselijk geluk, en van (mag ik het zeggen) de goede orde, welke er bij u heerscht, werkte krachtiglijk mede, om mij te doen denken: zeer gaarne bleve ik hier! schoon ik toch wel weet dat ik te huis zijnde, al ligt verlegen wezen zou met het besteden van mijnen tijd! O KAROLINA klaag toch nooit over beslommeringen en drokten door uwe huishouding of door uwe kinderen veroorzaakt, het is waarlijk veel gelukkiger eenige wezenlijke bezigheid te hebben, al is daar ook zorg en moeite mede verbonden, dan bezigheid te moeten zoeken! Zoo lang ik met Mevr. R. te zamen gewerkt heb aan de opvoeding van de haar toevertrouwde jonge personen, heb ik nog iets, zoo al niet noodzakelijks, ten minste nuttigs uitgevoerd, maar ik voorzie dat, na bij LOUISE een en tijd lang geweest en zoo aan meer rust gewend te zijn geworden, mijne oude vriendin niet ligt weder hare vorige bemoeijingen op zich zal nemen; wat dan voor mij? Indien ik Mevr. R. kon doen besluiten, om met mij in *Holland* te komen wonen, zou ik het een' zeer

aangenamen pligt rekenen haar hare laatste levensjaren op eene gemakkelijke wijze te doen slijten, en met kinderlijke zorgvuldigheid haar op te passen en te verzorgen, die in mijne jeugd zoo veel voor mij gedaan en gezorgd heeft, maar ik weet, dat zij niet gaarne in mijn Vaderland zich voor goed zou nederzetten, en toch ik verlang niet voor altijd ergens anders te verblijven. Gesteld, wij verlaten elkander en ik keer huiswaarts terug; wat is daar voor mij te doen? immers zoo goed als niets. Ik hoop dan op U, en vlei mij met de gedachte, dat gij mij dikwijls ten minste mijn petekind zenden zult, want liever wil ik hem het A B leeren, dan den geheelen dag niets, waarover ik mij des avonds verheugen kan, uit te voeren.

Het is niet onbelangrijk na te gaan hoe onderscheiden de pligten zijn, welke het Opperwezen aan verschillende menschen oplegt te vervullen, en hoe God's wijsheid hen als bij de hand geleidt in omstandigheden, welke tot het uitoefenen van die pligten gelegenheid geven. Zoo wordt bij voorbeeld thans van u werkzaamheid, ijver en overleg, gevorderd, en gij zijt onder GOD'S bestel op een standpunt gekomen van waar gij aan die vereischten beantwoorden kunt. Van mij schijnt geduldige onderwerping, en lijdzaamheid in ontberingen gevorderd te worden, en gij weet of ik niet van veel wenschelijks ben beroofd! Maar is het almede niet vreemd, dat bijkans elk mensch met het hem opgelegde niet te vreden is, en meent dat hij de taak van een' anderen veel gemakkelijker en ge-

noegelijker dan zijne eigene, volbrengen zou? Wie veel beslommeringen heeft, wenscht naar rust, en meent dat hij aan rust zich bij uitnemendheid wel zou gewennen, niet alleen, maar met de grootste dankbaarheid de rust genieten zou; en wie een rustig leven leidt, vindt in de eenzelvigheid zijner dagen verveling, waant dat hij regt tot arbeidzaamheid geschikt zou wezen, en met een' onvermoeiden ijver arbeiden zou! De hoog in rang verhevene en daardoor het voorwerp dat allerwege opzien baart, voelt vaak zich zeer belast met zijne verpligtingen, en warsch van den omslag dien hem omringt, tracht hij naar de zeldzaam voorkomende gelegenheden, om eens ongemerkt te kunnen verschijnen, en benijdt hij dengeen, die niet opgemerkt wordt, terwijl deze voor wien mogelijk het geduldig dragen van het leed der miskenning een' pligt geworden is, verrukt wordt op de gedachte van werwaarts hij komen zou, gevolgd, aangestaard, als iets bijzonders aangewezen te worden. Rijken, voor wie het milddadig geven een' pligt was, hebben wel eens gewenscht, minder te bezitten, om door gedurige aanvragen minder te worden gekweld, en bevrijd te zijn van de verlegenheid, welke het bewaren van wereldsch goed tegen de hand des ontrouwen, gemakkelijk medebrengt. Minvermogenden, o hoe hebben zij zich niet dikwerf beklaagd over den pligt der dankbaarheid, die hen opgelegd was, en gewenscht in overvloed te leven, al ware het slechts om te doen zien hoe zij edelmoedig geven, en geenen dank

verlangen zouden! Het is goed dat God voor ons kiest, nu hebben wij slechts partij te trekken van onze plaatsing, en de moeijelijkheid van dit naar eisch te doen, bewijst genoeg hoe ellendig wij ons gedragen zouden, indien wij zonder hoogere leiding, ons eigen lot en onze verpligtingen konden bepalen. - Maar ik schrijf al voort, alsof ik niet in dit oogenblik, zelve tot eene andere werkzaamheid geroepen ware, ik *moet* namelijk nog wat opredden, nog wat inpakken, de laatste hand leggen aan hetgeen tot mijne reize noodzakelijk is. Vaar dan wel, mijne lieve KAROLINA, vergezel mij met uwe gedachten, en wees verzekerd, dat de mijne zich dikwijls uwaarts keeren zullen, en dat ik allerwege ben en blijf

Uwe liefhebbende Vriendin
EMILIA P.

LX. Brief.
Fredrik P. aan Emilia P.

Milaan, 4 Julij 1814.

Lieve Zuster!

Indien, waar ik niet aan twijfel, gij de brieven gelezen hebt, welke ik aan WILLEM heb geschreven

dan weet gij dat ik sedert mijn vertrek uit het Instituut van den Heer A. mijn' intrek bij den Heer V. heb genomen, en onder dien's geleide in het begin van Mei op reis ben gegaan. Dan weet gij, dat ik mijnen waardigen onderwijzer, aan wien ik door mijn' vader zelven ben toevertrouwd geworden, en onder wiens bescherming ik zoo vele jaren heb geleefd, met groote aandoening heb vaarwel gezegd; dat ik geenszins heb kunnen beantwoorden aan de (misschien wel gemaakte) droefheid van moeder, toen ik bij haar afscheid kwam nemen, dat ik niet heb kunnen bemerken dat MARIANNE veel spijt had van mij te zien weg gaan, waarom ik minder geloof sla, dan ooit, aan al wat moeder van hare genegenheid te mijwaarts gepraat heeft; dan weet gij dat ik mij thans regt gelukkig vind, ver van *Lauzanne*, verlost van de kwellingen, welke mij daar in het laatst zijn te beurt gevallen, en steeds nabij een' vriend, die mijne meeste achting en liefde verdient. Toen ik hem uwen lieven brief van 10 Maart voorgelezen had, zag ik tranen in zijne oogen glinsteren. Ik vraagde hem: ‘Hoe toch kent gij mijne zuster? ik heb u nimmer bij ons gezien, en nooit van u hooren spreken, leg mij mag ik u bidden dit raadsel uit!’ Hij scheen in zijne gedachten verzonken mij niet te hooren, eindelijk als uit den slaap ontwakende, zeide hij: ‘Wat vraagt gij?’ ‘Hoe het komt (antwoordde ik hem) dat gij EMILIA personelijk kent?’ ‘Hoe dat komt? hervatte hij met een' zucht, ‘och lieve FREDRIK!

gij weet immers dat ik een Nederlander ben? Ik heb vóór dat ik het vaderland verliet, met uwe zuster bij hare tante te *Arnhem* gelogeerd, haar toen dagelijks gezien, dagelijks met haar gesproken, dagelijks hare deugden beter leeren kennen.... maar dat is altemaal lang geleden, ik was toen nog jong, nu ben ik al over de veertig jaren oud!' Ik wilde meer vragen, maar hij vatte en drukte mij vurig de hand, en zeide: 'Ziet gij dien gindschen toren, welk dorp zou dat wel zijn?' Hieruit begreep ik dat hij het gesprek wilde afwenden, om welke reden kon ik volstrekt niet begrijpen, maar ik zweeg. Op een' anderen dag vraagde hij mij of ik den Heer IJ. gekend had en welke soort van mensch die was? Ik antwoordde: 'Hij zag er wel uit, was een lief man en een zorgvuldig dokter, het is wel droevig voor EMILIA geweest dat zij hem heeft verloren!' 'Inderdaad!' zeide hij, 'als men iemand bemint is het hartverscheurend die te verliezen!' Toen was het mijne beurt om het gesprek af te wenden, want ik begreep dat V. zich den dood zijner echtgenoote herinnerde. Ik deed dan wat mij mogelijk was om zijne sombere gedachten te verstrooijen, maar hij bleef lang treurig en afgetrokken. - Het reizen bevalt mij bij uitstek goed, ik heb reeds veel fraais en vreemds gezien en zie alle dagen meer. Misschien kom ik nog wel te *Rome*, begrijp EMILIA uw FREDRIK te *Rome!* wie had dat ooit kunnen denken toen wij

zoo stilletjes te zamen te *Zeist* zaten, of wanneer vader mij nopens de keizers ondervraagde en ik den naam van HELIOGABALUS nooit kon onthouden! Wat heb ik toen het boek van MILLOT niet wel verwenscht! en thans is het mijn getrouw gezelschap, lezende ik daarin zoo dikwijls ik er tijd toe heb, om als wij *Italien's* hoofdstad mogten bereiken, niet onkundig bij de overblijsselen van de vermaarde gebouwen te staan gapen, en om mijn geheugen ten aanzien van de groote gebeurtenissen, welke in het schiereiland plaats gehad hebben, te versterken. Had ik deze reis niet gedaan, hoe gaarne zou ik niet volgens uw plan met u hier of daar in *Holland* zijn gaan wonen, maar dit kan nog plaats grijpen, waarom zouden wij na mijne terugkomst niet een huishoudentje te zamen kunnen opzetten; ik zou dat heel aardig vinden en ik twijfel niet of wij zouden het zeer goed met elkander schikken. Veel te werken om den kost te verdienen zal ik wel niet noodig hebben, volgens hetgeen ik door WILLEM van ons fortuintje heb vernomen, ik zal dan een mooi wagentje met een paar frissche paarden koopen, en daarmee met u en met wie gij mee wilt nemen, dagelijks tourtjes rijden, dan te huis komende u wat voorlezen, misschien wel uit het journaal dat ik thans maak, of met u kuijerende u het een of ander van mijn wedervaren op de school, of op reis vertellen, of u aanhooren als gij mij wat van *Brussel* te verhalen zult hebben - kortom, wij zullen onzen tijd aan-

genaam doorbrengen, tot dat ik mogelijk ook eens het voorbeeld van WILLEM volge, maar daartoe moet zich een ander voorwerp aan mij opdoen dan MARIANNE DES SAULES, anders blijf ik altijd die ik ben. Dan hoe dit ook zij, met eene vrouw of zonder, *u* wil ik niet verlaten, gij moet maar zorgen als het op het koopen of huren van een huis zal aankomen, dat het groot genoeg zij om meer dan ons beide te bergen. En nu vaarwel, groet al wie naar mij mogten vragen (en dit zult gij ligt kunnen doen, want ik ken niemand te *Brussel*) en wees verzekerd van mijne hartelijke vriendschap.

Uw liefhebbende broeder

FREDRIK P.

LXI. Brief.
Henriette W. aan Ernestine de B.

Brussel, 13 Julij 1814.

Hebt gij geen' tijd of hebt gij geen' lust, om onze briefwisseling te beginnen? Toen wij afscheid van elkander namen en gij meer aandoening over onze scheiding aan den dag legdet, dan ik, dacht ik: zeker binnen een' dag of vier hoor ik iets van

ERNESTINE, en ziet er is reeds meer dan eene week verloopen, en nog is mij geenen enkelen goeden dag, van u ter hand gekomen. Is het met u zoo geheel ‘uit het oog uit het hart?’ of is er papier, noch inkt, noch pen, in de logementen, welke gij bezoekt, te bekomen? Hoe het zij, liever dan u te doen denken dat ik u vergeet, wil ik tegen onze gemaakte afspraak aan, het eerst schrijven, maar wat zal u van hier waar gij alles kent, belangrijk voorkomen, terwijl gij zoo veel nieuws rondom u ziet? Bij uitstek vreemd was het mij de eerste dagen na mijne tehuiskomst, mijne oude, of liever eene geheel nieuwe manier van leven te moeten hervatten of beginnen, noch u, noch de gestrenge Mevr. R. noch de goede, maar wel eens lastige EMILIA te zien, en niet meer met het Parijsche nufje te kunnen haspelen. Drie jarige gewoonten zoo in eens af te leggen is vreemd, maar daar ik mij van mijne vrijheid veel beloofde, troostte ik mij over het een en ander gemis, spoediger dan ik had kunnen verwachten. Evenwel als ik van vrijheid spreek moet gij niet denken, dat ik thans geheel aan mij zelve ben over gelaten; mijne moeder is er op gesteld, dat ik sommige meesters aanhoude en niet al mijne boeken op eens vaarwel zeg. Ik onderwerp mij, aan hare inzigten wijl ik begrijp dat dit gevoegelijk is, maar ik heb haar toch eens gezegd hoe ik het meende, namelijk dat er ééns een' tijd moest zijn wanneer men afgedaan had, met leeren: ‘Ik heb een goed geheugen (zeide ik) ik

weet nog zeer goed wat ik bij Mevr. R. gelezen heb, ik heb kennis gemaakt met zeer vele hoogernstige heeren, welker namen zelfs mij geheel onbekend waren; ik heb vromelijk predikatiën, vlijtiglijk geschiedenissen van verschillende volkeren gelezen; ik heb mij dom gestudeerd op het een en ander van de Engelsche en Fransche, en zelfs Hollandsche poëzij, op de Géographie, op de lotgevallen van verschillende reizigers; ik ben als het ware in *Nova-Zembla*, en in *Indië*, in *Noord-Amerika* en aan de *Kaap de Goede Hoop*, in *China* en in *Egypte*, in *Schotland* en op *de Vrienden eilanden* geweest, ik heb met COOK de wereld rondgezeild! Ik weet genoeg van de muzijk om toejuichingen met zingen en spelen te verdienen, ik dans goed genoeg, om op een *bal* niet een' dans stil te zitten - wat heb ik nu nog met leeren, anders dan voor mijn vermaak, en wat heb ik met lessen nemen te doen?' Gelijk alle oude lieden geloof ik doen zouden, sprak mijne moeder van het onderhouden van het geleerde, van de mogelijkheid van iets te vergeten, enz., enz. maar ik dacht: 'Het zou er niet veel op aan komen, in dien ik al eens iets vergat, mijn' tijd van leeren is geweest, ik moet nu eens een weinig genot van mijne jeugd en van de vrolijkheid hebben. Zie' hier dan, hoe ik mijn plan gemaakt, en reeds bij aanvang ter uitvoer gebragt heb. Ik begin des morgens met eene wandeling of tour te paard met een' mijner broeders, dan ga ik een' uurtje wat

ernstigs met mijne moeder, of iets onze oude studien betreffende, alleen lezen; later wacht ik dezen of genen, dier, door mijne moeder zoo zeer verlangde meesters af, voorts krijg ik visites of ga boodschappen met mama doen, dan eten wij uit of te huis en 's avonds ga ik veeltijds in de comédie, of komen er menschen bij ons, of gaan wij uit. De oude priester C. is onze trouwe gast tot een dag of acht geleden geweest, maar toen is hij naar *Parijs* vertrokken, met oogmerk, om weder in zijne waardigheid hersteld te worden en vol vreugd in het vooruitzigt van eens weder aan een' BOURBON zijn hof te kunnen maken. Het spijt mij, dat hij weg is, ik hield van zijn gezelschap. Wij hebben nog dikwijls te zamen over Mevr. R. en EMILIA gesproken; mogt C. trouwen, ik geloof dat hij zijne hand aan laatstgenoemde aanbood, want voor haar was hij bijzonder ingenomen, ik had vermaak hem te plagen door te zeggen dat zij eene lastige drilmeesteresse was, dat ik nimmer iets uitstekend aangenaams noch in haar voorkomen, noch in hare conversatie gevonden had, en dat ik niet geloofde dat zij zoo veel verstand had als men haar toe mat. Indien Mejufvr. P. mij gehoord had, wanneer ik zoo praatte, zou zij wel niet geweten hebben hoe zij het met mij had, want zij moet van mijne achting overtuigd wezen, maar het vermaakte mij, den ouden, anders zoo vrolijken man, boos te maken, zonder dat hij zulks uit vrees van de gunst mijner moeder te verliezen, te veel durfde toonen.

De jonge S. is op zijne terugreis naar *Holland* hier door gekomen, ik vond hem een' ochtend daar ik te paard reed, voorbij *Retraite* heen en weder wandelende, en glurende of hij niet eene der bewoneressen zou zien. Toen hij mij gewaar werd, herkende hij mij terstond en groette; ik hield op en heette hem welkom in de nabijheid van zijn Vaderland; hij zeide, dat hij dien zelfden dag de reis derwaarts verder meende voort te zetten, maar vraagde wat er toch met Mevr. R. gebeurd was, daar hij haar huis zoo toegesloten en mij daar buiten vond? Ik vraagde op mijne beurt, hoe hij iets van Mevrouw R. en van mijne betrekking met haar wist. ‘O, schoon ik u in vijf jaren niet gezien heb,’ was zijn antwoord, ‘heb ik toch wel het een en ander van u vernomen. Mevr. R. is de tante van mijn' gewezen *Gouverneur* en door hem heb ik wel geweten wat u wedervoer; ik vergeet mijne goede vrienden niet zoo ligt!’ Ik gaf hem uitleg van wat hem raadselachtig scheen, wenschte hem eene voorspoedige reize, gaf mijn paard den teugel los, en snelde voort. ‘Wat is dat voor een kennisje?’ vraagde mijn broeder ALFRED. ‘Een Hollandsche *Garde d'Honneur*, die ik dikwijls in 1809 toen hij eenigen tijd in *Brussel* doorbragt, ook bij mama aan huis gezien heb, terwijl gij in *Parijs* waart,’ zeide ik. ‘In dat geval,’ hernam mijn broeder, ‘hadt gij hem wel mogen vragen, om bij ons te komen déjeuneren.’ ‘Daar heb ik niet aan gedacht,’ zei-

de ik, maar eigenlijk had ik er wél aan gedacht, maar het niet gedaan, om dat gij, schoone ERNESTINE, mij zoo dikwijls met hem geplaagd hebt, en ik niet verlangde, dat mijne broeders in hun hoofd zouden krijgen, om zulks ook te doen. S. zag er, dunkt mij, niet meer zoo goed uit, als voorheen, hij was veel magerder geworden en minder blozend van kleur, er zou, dunkt mij, geene reden tot plagen geweest zijn, indien gij hem nu hadt gezien; dit, om u te troosten, want er liep toch bij u een weinig jaloezij onder toen hij voor mij dat schoone roosje plukte en er bij zeide: ‘O mogt dat bloempje zoo lang leven als mijn aandenken aan u duren zal!’ - Nu het roosje is sinds lang verwelkt, maar het schijnt dat S. mij nog niet vergeten had; dit is vleijend niet waar? Evenwel bekommer u niet; nu gaat hij voor goed naar huis, en zijne oude bekenden zullen de nieuwere wel geheel uit zijn geheugen wisschen; trouwens het is mij zeer onverschillig of hij om mij denke of niet, maar denk gij eens om mij, en meld spoedig iets van uw wedervaren aan

Uwe liefhebbende

HENRIETTE W.

LXII. Brief.
Willem P. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 14 Julij 1814.**

Lieve Zuster!

Gij zult ongetwijfeld in mijne verwondering deelen, als ik u zeg dat ik gisteren een' brief ontving van Mevr. P. Zie hier deszelfs zakelijken inhoud. Door, de hemel weet welke, oorzaken heeft moeder niet genoeg aan hare douarie! Zij geeft te kennen dat het verblijf van FREDRIK in *Zwitserland* haar op groote onkosten gejaagd heeft, daar zij niet heeft kunnen nalaten hem dikwijls op Hollandsche wijze te onthalen en om hem genoegen te verschaffen partijtjes te geven, die meer in evenredigheid waren met hare genegenheid jegens hem, dan met den inhoud van hare kas. Om haar inkomen te vermeerderen had zij (volgens haar zeggen) een' doorgaans veel winstgevenden wijnberg gekocht, op voorwaarde van dien bij termijnen te betalen, maar in de laatste jaren heeft door slecht gewas, of door schaden, welke de doortrekkende troepen veroor-

zaakt hebben, deze bezitting meer verlies dan winst gegeven, nu dringt de voorgaande eigenaar op de finale aflossing der op kusting staande penningen aan (welken eisch hij billijker wijze doen kan) en moeder heeft geen geld! Bovendien is de kapitein DES SAULES, na het eindigen van den oorlog tusschen *Frankrijk* en *Spanje*, op halve foldij gezet en in eenen armoedigen staat bij zijne zuster te huis gekomen. *J'ai donc* (schrijft zij) *j' ai donc, outre la dette qui j'ai contractée, aprésent sur les bras, mon frère auquel je ne puis refuser mes secours, et ma soeur* MARIANNE *qne j'avais cru établir avantageusement, mais qui reste à ma charge par suite de l'inconséquence, pour ne pas dire davantage, de mon fils* FRÉDÉRIC. Nu hoopt zij dat uit eerbied voor de nagedachtenis van hunnen vader, diens andere kinderen de verlegenheid, waarin zij zich bevindt, ter harte zullen nemen en haar den hoognoodigen onderstand doen geworden. Wat dunkt u EMILIA, dat wij in deze doen moeten? Ik voor mij beken dat ik weinig lust heb om veel te geven aan eene persone, die mij altijd, en met reden, zeer mishaagd heeft, die nog onlangs, onzen jongsten broeder eene lage gelegd heeft, aan welke hij met moeite ontsnapt is, die aan ƒ3000: - 's jaars in haar pover vaderland ruim genoeg kon hebben, en die ik boven dat alles, niet vertrouw. Gij zult, dat voorzie ik wel, den zachtsten weg willen inslaan en geven, maar neem in aanmerking of wij op die wijze geen gevaar loo-

pen van nimmer met moeder gedaan te hebben en gedurig door nieuwe aanvragen gekweld te worden. Het spijt mij dat de Heer V. nu juist niet te huis is, anders zou ik mij weder tot hem wenden en om inlichtingen aangaande de waarheid van hetgeen moeder schrijft, vragen, maar misschien kan de Heer A. ons helpen, indien gij mijn plan goed keurt zoo zal ik aan hem schrijven eer ik Mevr. P. antwoord, maar wijl er zoodoende nog al eenigen tijd zal verloopen eer zij verneemt waartoe wij besluiten zoo verzoek ik u mij zoo ras mogelijk uwe meening te kennen te geven. Wat kunnen er toch ïn de wereld allerlei onaangenaamheden uit allerlei zaken voortspruiten! Toen ik zoo veel genoegen nam in de reize welke mijn Vader ging doen, vermoedde ik waarlijk geenszins dat uit die reize zoo veel last voor ons zou geboren worden, maar ook wie kon voorzien dat ons eene tweede moeder uit *Zwitserland* zou meêgebragt worden! Waarlijk Vader heeft eene dwaasheid gedaan met dat huwelijk, en de genoegens welke hij er van gefmaakt heeft, kunnen dunkt mij niet opwegen tegen de kwellingen welke ons daardoor berokkend zijn. Wat kan ons kapitein DES SAULES wat kan ons MARIANNE schelen? om menschen die wij nimmer gezien hebben, zullen wij nu moeten asschuiven, boven en behalve dat THERESE reeds van ons geld leeft! Ik zou lust hebben om ronduit aan moeder te zeggen hoe ik over haar en hare geheele familie denk, en mijn' brief zoodanig in te rigten dat zij zich wel wagten

zou mij op nieuw met hare klagten aan de ooren te komen malen; denkt gij er misschien ook zoo over, vertrouw mij dan den last der uitvoering gerustelijk toe.

Mijne vrouw is te *Rotterdam*; dat zij de lucht van *deze* stad zoo slecht verdragen kan, is mij almede ongevallig, want ik zit bijkans den geheelen zomer alleen, en kan toch CHRISTINE niet beletten te doen wat zij voor hare gezondheid als zoo noodzakelijk beschouwt. - Ik geloof dat FREDRIK nog al *brillant* reist ten minste hij trekt dikwijlscher op mij dan ik berekend had dat noodig zou zijn geweest; ik wil het beste hopen van zijne verteeringen, maar indien het vragen om geld al te grof loopt, zal ik hem eens eene kleine waarschuwing zenden. Indien gij van zijn wedervaren eenigzins naauwkeurig onderrigt mogt wezen, zoo meldt het mij; naar mijn' zin dwaalt hij wat al te ver van huis. Aangenaam zal mij de tijd wezen wanneer ik eens weder al mijne nabestaanden rondom mij zal zien, en niet, gelijk thans, noodig zal hebben, dan aan den een' dan aan de andere uit de verte toe te roepen: vaarwel!

WILLEM P.

LXIII. Brief.
Emilia P. aan Fredrik P.

Straatsburg, 22 Julij 1814.

Waar zal deze brief u geworden? lieve broeder! ik addresseer hem volgens uw verlangen naar *Mantua*, maar het daarbij te voegene *Poste restante* wil, dunkt mij, zoo veel zeggen als: het is niet zeker of ik in genoemde stad wezen zal, wanneer een brief voor mij daar komt. Ik beken, dat het mij eene onaangename gewaarwording veroorzaakt zoo dikwijls ik er aan denk, dat gij zoo ver van mij afdwaalt en ik niet juist weet waar gij in de wereld zijt. Trouwens ik ben nader bij u dan ik staande mijn verblijf even buiten *Brussel* was, dan wat beduiden eenige mijlen afstands minder, wanneer er nog zoo vele tusschen ons beide overblijven! Wat zullen wij elkander veel te vertellen hebben, als wij eens weder te zamen wezen zullen, ik hoop maar dat u de gewoonte van dagelijks iets nieuws te zien, niet te veel zal afwennen van eene stille levenswijze op eene bepaalde plaats, en dat de schoonheid van de vreemde landen, welke gij bezoekt, u, uw in dat opzigt minder bevoorregt Va-

derland niet met minachting zullen doen beschouwen wanneer de tijd daar zal zijn om u hier of daar in dat Vaderland neer te zetten, en u met eene of andere dagelijksche bezigheid onledig te houden. Want, beste broeder, dat gij u thans vermaakt vind ik wel goed, maar gij moet toch begrijpen, dat gij uw geheele leven niet doorbrengen moogt zoo als gij thans doet. Al zult gij geld genoeg hebben, om niet noodig te hebben van, zoo als men het noemt: voor den kost, te arbeiden, zoo moet gij toch iets bij de hand nemen, om aan uwe bestemming als mensch te beantwoorden en uwen tijd niet nutteloos. te verspillen. Geld winnen is niet altijd de hoofdzaak, maar wel nuttig te wezen; een man, die niet anders doet dan met schoone paarden en sierlijke rijtuigen zich een groot gedeelte van den dag vermaken, terwijl het overige van dien dag, met wandelen, bezoeken afleggen, kaartspelen en wat dies meer zij, gesleten wordt, wanneer hij in het geval is van geene broodwinning te behoeven, is een ellendig voorwerp, en het zou mij meer leed doen dan ik bij mogelijkheid kan uitdrukken, indien ik mijn' FREDRIK onder de nietsbeduidende saletjonkertjes moest rangschikken. Doe op uwe reize eenige kundigheden op, en wendt die, zoo mogelijk in het vervolg tot nut van uw Vaderland of van uwe medeburgeren aan, of maak gebruik van hetgeen gij geleerd hebt, en woeker er mede tot uw eigen en anderer zedelijk voordeel. Reeds in hetgeen gij mij schrijft over het thans bestuderen van wat u op uwe

reize te pas kan komen, vind ik eene gepaste aanleiding, om u onder het oog te brengen, van welk een uitgebreid nut, het opdoen van kundigheden, voor een' man althans, altijd is, en bezit men kundigheden zoo wordt het pligt, die ook tot anderer nut aan te wenden, anders trekt men geene genoegzame partij van het verkregene, en blijft zelfs met de meeste eigen kennis, een voor de maatschappij onbeduidend wezen. Bedenk nu vooraf eens, waarin gij liefhebberij zoudt hebben, misschien kan WILLEM dan bij voorraad iets voor u zoeken of bereiden, want waarlijk, indien gij te huis terug gekomen zijnde, u nergens meê bezig hieldt, zou de tijd u zoo lang vallen, dat gij al ligt wederom aan het reizen zoudt willen gaan, en zoodoende al wat uw brave Vader aan uwe opvoeding te koste gelegd heeft, tot eene ijdele uitgaaf maken, en u onwaardig toonen, den zoon van dien werkzamen man te wezen. Vergeef uwe EMILIA, dat zij u deze ernstige waarheden onder het oog heeft gebragt maar nog jegens u dezelve zijnde in genegenheid, zoo al niet in gezag, mogt zij niet nalaten in deze te zeggen wat haar tot uw eigen best, noodig scheen. - Nog moet ik u aanraden thans niet te veel op uw aangeërft vermogen te steunen en uwe uitgaven wel te regelen, ja met eene gepaste zuinigheid te werk te gaan. Jonge lieden meenen dikwijls, dat er geen eind is aan zekere bepaalde fom, die zij te verteren hebben, en koopen, en geven uit alsof zij CRESUS'S schatten beza-

ten, eindelijk vinden zij zich toch verlegen, dan of maken zij schulden, die naderhand moeijelijk te betalen zijn, of grijpen hoogst gevaarlijke middelen tot herstel van hunne geldmiddelen aan, en worden zoo niet zelden strafwaardig, van onvoorzigtig, dat zij in het begin slechts waren. - Ik ben, gelijk gij vermoedelijk door WILLEM weet, om Mevr. R. dienst te doen, met haar herwaarts gereisd, en thans met Mevr. de Gravin VAN B. en hare dochter, die ons vergezeld hebben, in een zeer goed hôtel gelogeerd en bezigtig dagelijks wat er in en om deze stad merkwaardigs te zien is. Ik heb zelfs den hoogen toren van de hoofdkerk beklommen, niet evenwel zonder somtijds te grillen als ik door de wijde openingen, welke bezijden den trap zijn, benedewaarts keek; voor lieden, die aan duizelingen onderhevig zijn, zou het niet raadzaam wezen dit kunststuk der bouwkunde, van zoo nabij te gaan zien. Mevr. R. heeft hare nicht zeer zwak en vervallen gevonden, dan hare komst was deze zoo aangenaam, dat zij sedert een weinig schijnt op te luiken. Hoe lang wij hier zullen vertoeven is onzeker, zend mij uwe brieven herwaarts, tot dat ik u iets naders bepale, en schrijf mij zoo dikwijls gij het eenigzins zult kunnen doen, u steeds overtuigd houdende van de belangstelling in al wat u betreft van

Uwe liefhebbende Zuster

EMILIA P.

LXIV. Brief.
Emilia P. aan den heer Willem P.

***Straatsburg*, 24 Julij 1814.**

Inderdaad, waarde broeder! gij hebt mij regt gedaan met te onderstellen dat ik van meening zou wezen, de zachtste partij aangaande Mevr. P. te kiezen, haar eerst uit den nood te redden en dan te onderzoeken of zij reden gehad heeft om onzen bijstand in te roepen. Doen wij zoo niet, en bemerken wij later dat zij waarlijk in ongelegenheid geweest is, zoo zal het ons smarten, en niet tot eere strekken, haar niet geholpen te hebben, en worden wij integendeel na onzen pligt gedaan te hebben, gewaar, dat wij door haar bedrogen wierden, zoo zal de geheele schuld op haar rusten en wij zullen van alle blaam bevrijd wezen. Indien het op kiezen aankomt is het toch beter het slagtoffer van eens anders list te wezen, dan onmedogend te zijn. Zeker schrijft moeder u wel hoeveel zij meent noodig te hebben, laat ons met ons driën trachten haar te voldoen, of dunkt u dat wij er FREDRIK niet in moeten laten deelen, zoo wil ik gaarne het met u alleen afdoen; ik denk toch niet

dat de som zoo groot zal wezen of met voor dit maal het inkomen van Mevr. P. eens te verdubbelen zal het te kort vergoed kunnen worden. - Van FREDRIK heb ik sedert ik hier ben een' brief ontvangen, welke van *Milaan* over *Brussel* hier eindelijk gekomen is, ik heb hem naar *Mantua, Poste restante* geschreven. Indien gij waarlijk vindt, dat hij te veel verteert, draal dan niet hem zijne onvoorzigtigheid onder het oog te brengen, ik heb hem oppervlakkig te dien aanzien een woord gezegd, maar waarschuw gij hem tegen spel en andere buitensporigheden van welke het u beter voegt dan mij, hem het gevaar af te schilderen. Ware hij alleen, ik zou mij, na hetgeen gij meldt, grootelijks over hem ontrusten, maar ik vlei mij met de hoop, dat de Heer V. zijne gangen getrouwelijk gade slaan, en hem op het regte spoor staande houden zal. - Dat uwe vrouw zoo lang van u afblijft doet mij leed voor u en ook voor haar, het is niet goed als echte lieden gewennen elkander niet tot eigen genoegen noodig te hebben; ik hoop weldra te vernemen, dat gij door de te huis-keer van uwe CHRISTINE weder die huisselijke genoegens smaakt, welke toeh de zuiverste genietingen opleveren, welke men op aarde smaken kan. Daar ik u niet gaarne lang wil laten wachten naar mijn antwoord op het voornaam artikel van uwen brief, zal ik dezen niet langer rekken, maar eindigen met de verzekering van mijne hartelijke vriendschap.

Uwe EMILIA P.

LXV. Brief.
Ernestine van B. aan Henriette W.

Straatsburg, 2 Augustus 1814.

Neen HENRIETTE! het is met mij jegens u niet uit het oog uit het hart. Dat hart voedt waarlijk eene meer innige vriendschap voor u dan gij zelve weet, maar ik kan nimmer geloven dat anderen waarlijk belang in mij stellen en genoeg van mij houden, om zich aan mijne genegenheid veel te laten gelegen liggen. Ik ben altijd onregtvaardig behandeld geworden. In mijner ouderen huis, was mijne zuster de lievelinge. In het gezelschap mijner zoogenaamde vriendinnetjes lachte men mij dikwijls uit, omdat ik wat somber van humeur was en omdat ik mijn ongelijk van dien kant willende vergoeden, mij eene soort van gedienstigheid had aangewend, welke overdreven voorkwam, zelfs aan haar, die er evenwel zeer gaarne haar voordeel meê deden. Mij beleedigd gevoelende werd ik dan nog droefgeestiger dan ik te voren reeds was, toonde ik mij gebelgd zoo werd ik op nieuw bespot, en eindelijk sproot uit dit alles eene schroomvalligheid,

die ik niet weder heb kunnen overwinnen. Zeer geneigd tot liefhebben, hoopte ik, toen ik met u bij Mevr. R. geplaatst werd, dat ik het hart ten minste van eene der personen, met welke ik mijne dagen zou gaan doorbrengen zou winnen, maar ik vond Mevr. R. mij altijd van wangunstigheid beschuldigende, en aan u boven mij den voorkeur gevende, zelfs somtijds het Parijsche meisje (zoo ver beneden mij) boven mij prijzende. EMILIA, mij dikwijls niet verstaande als ik mijnen nood aan haar klaagde, mij bij aanhoudendheid lakende als ik treurde, en in het ongelijk stellende, als ik vond dat men mij onregt deed. In u HENRIETTE berustte mijne laatste hoop, ik dacht u in den beginne gevoelig, geneigd, om aan mijne vriendschap te beantwoorden, maar toen ik van dezelve begon te spreken bemerkte ik een' glimlach op uw gelaat en gij spraaky op zulk een' spotachtigen toon van teederhartigheid, dat er als een pijl mij door de borst ging, en ik (gij weet het) in tranen uitbarstte, toen spottet gij met mijn' druk, zocht mij, ik beken het, wel te troosten, zeidet wel, dat gij mijne genegenheid op prijs steldet, maar ik had reeds te veel bemerkt, dat gij niet voor mij wezen zoudt wat ik verlangde, om met een opgeruimd gemoed u in mijne armen te drukken. Nog wel eens zijdelings, echter, beproefde ik wat ik op u vermogt, maar ik meende altijd bij u eene koelheid te bespeuren, die mij al meer en meer in mijne schroomvalligheid versterkte, zoodat ik, schoon ik met aandoe-

ning van u afscheid nam en op uw verzoek (hetwelk mij voor het oogenblik streelde) van aan u te schrijven, greetig antwoordde, dat ik zulks spoedig zoude doen, de pen niet heb durven opvatten uit vrees dat ik u, door mijne belofte naar te komen, eer lastig dan aangenaam wezen zou, mij overtuigd houdende, dat uw verzoek om tijding meer was voortgesproten uit toegeefelijkheid voor mijne gevoeligheid, dan wel uit belangstelling in mijne persoon. Eindelijk evenwel, bedenkende dat mijn stilzwijgen aan verkeerde redenen zou kunnen toegeschreven worden, schreef ik, maar alleen over mijn wedervaren op reis, die brief heeft zeker den uwen gekruist, nu eerst heb ik mij verstout, u over andere aangelegenheden te onderhouden, omdat gij mij zoo vriendelijk geschreven hebt, mogt deze u niet mishagen, mogt gij van mijne vriendschap overtuigd wezen, en mij de uwe duurzaam schenken!! - Mij dunkt, mijne lieve, dat gij regt genot van het leven hebt. Wat zijt gij gelugkig! gij hebt broeders, broeders, die met u op en neder gaan en u overal kunnen brengen waar gij wezen wilt, ook van zulk een geluk ben ik verstoken! Uwe ontmoeting met den jongen S. en wat hij u zeide, mag ik waarlijk wel mede onder uwe gelukjes tellen, het is toch niet onverschillig of men zoo als hij blijkt gedaan te hebben, ons in vijf jaren zoo weinig vergeet! Daar mijne moeder hier meest om familiezaken is, en dikwijls uit moet gaan, om de-

zen en genen te spreken, zit ik dan meest met Mejufvr. P. te huis, wijl wij gevoegelijk te zamen nergens heen kunnen gaan. Ik heb dus geen genot van meerdere vrijheid dan toen ik *Retraite* bewoonde. Evenwel ben ik blijde, dat EMILIA met ons is, want schoon zij (gelijk ik u reeds gezegd heb) niet alles voor mij is wat ik in iemand zou wenschen te vinden, zoo acht ik haar evenwel zeer hoog, zij heeft veel goedheid voor mij, en helpt mij den tijd niet ongevallig doorbrengen. Het schijnt Mevr. R. bij hare nicht BORLET wél te bevallen, het zou mij niet zeer verwonderen, indien zij niet weder naar haar verblijf in onze streeken terug keerde. Zij heeft mij verzocht als ik aan u schreef, u harentwege *minzaam* te groeten, ik zou wel wenschen, dat gij eens nabij haar waart en ik niet, om te zien of zij mij dan ook hare minzame groete zenden zou? Nu dat is, zoo als men zegt: ‘tot daar aan toe.’ Neem gij, ook en vooral van mij, de hartelijke groete aan en maak staat op de vriendschap van

Uwe liefhebbende Vriendin

ERNESTINE VAN B.

LXVI. Brief.
Julie van L. aan Karolina van L.

Haarlem, 8 Augustus 1814.

‘Zendt mij mijn kind terug!’ roept gij. ‘Ik kan het zonder hetzelve niet langer uithouden!’ schrijft gij. Welnu, lieve KAROLINA, daar krijgt gij uw kind te gelijk met dezen brief. Ik heb gemeend het jongske veilig aan het geleide van den Heer en Mevr. U, die heden op een' dag heen en weder naar *Amsterdam* moesten, te mogen toevertrouwen, en dit was het gereedste middel, om u ten spoedigste te voldoen. Maar weet gij wel, dat gij door uwe begeerlijkheid ons van ons beste vermaak berooft hebt? weet gij wel, dat wij het gansch niet aardig vinden, dat gij, die andere kinderen hebt, nu juist *dit* niet langer kondet missen, terwijl wij het als ons eenig kleinood, zoo gaarne nog lang, ja ik zou wel zeggen voor altijd bij ons gehouden hadden? Mijne ouders zagen waarlijk met leedwezen den lieven jongen gereed om te vertrekken, SUZETTE weende als ware zij zelve nog een kind, en ik.... ja ik dacht: wat moet het een geluk zijn

moeder te wezen, wijl men daardoor het regt heeft zoo lief een speelpopje altijd bij zich te hebben, of terug te eischen, wanneer men het voor een poosje aan anderen geleend heeft! Wat praat men dikwijls van last van kinderen! het is toch een bewijs, dat die last niet lastig is, want alle moeders kunnen niet lijden dat een harer lastverwekkers lang van haar afblijve. Gij zelve hebt wel eens geklaagd, en nu is naauwelijks FERDINAND acht dagen uit uw oog geweest, of gij roept hem luidkeels terug. Mij dunkt al had ik twaalf kinderen rondom mij, het zou mij nimmer verdrieten, het eene te verzorgen, het andere te helpen, dit te onderwijzen, met dat te spelen, mijn' geheelen tijd aan hen toe te wijden. Ik geloof dat ik eens eene school zal oprigteno, om maar eenige lieve kleinen rondom mij te zien! Grappig is uw kind, vol geest en goed verstand; wij hebben dikwijls verbaasd gestaan over zijne lieve invallen en prompte antwoorden. Eens onder andere dat er van de huiskat gesproken werd, vraagde zijn Grootvader: ‘Hoe vele ooren heeft de poes?’ - ‘Twee’ - was het antwoord. ‘Hoe vele neuzen?’ Een.’ - ‘Hoe vele poten?’ - ‘Twee... neen vier.’ ‘Hoe vele haartjes op het lijf?’ - Na eenige aarzeling en de schouders met eene soort van vrees als verwachtte hij beknort te zullen worden, ophalende: ‘Dat weet ik niet!’ - Wij lachten. Toen hij dat bemerkte, vraagde hij op zijne beurt: ‘Grootvader hoe vele bladeren zitten er aan een' boom?’ - Mijn vader had ras genoeg zijne

gedachten bij een, om te antwoorden: ‘Tweemaal zoo veel als de helft,’ - waarmede het kind, schoon het zeker niet begrijpende, maar bevreesd, om meer te vragen, genoegen nam; maar wij waren alle verrukt over de snedigheid van het kleine mannetje. Nu gaat ons weder niets overblijven dan van hem te spreken, te zeggen: wat deed hij dit of dat lief, wat antwoordde hij hier of daar geestig op, enz. enz. maar langer een dadelijk genot van zijn bijzijn te hebben, hebt gij Mevrouw ons belet. - Neen waarlijk, het is in lang niet mooi van u gehandeld! Nu, ik zal maar van dat artikel afstappen, om niet hoe langer hoe bozer op u te worden. - Hebt gij ook tijding van EMILIA? mij heugt de tijd niet dat ik een' brief van haar heb ontvangen en als men zoo lang van iemand af is zonder er iets van te vernemen, durft men ook al niet zoo *de but en blanc* schrijven als men niet juist wat degelijks te zeggen heeft. De oude Gouvernante wordt, dunkt mij, wat lastig nu zij Mejufvr. P. overal heen sleept; vooral nu die Brusselsche dame met hare dochter de reis nevens haar deed, had zij EMILIA wel van hare belofte, om mede te gaan, kunnen ontslaan, ik geloof dat deze, sedert zij *Holland* in beteren staat dan voorheen weder gezien heeft, wel had willen blijven, maar zij is altijd het slagtoffer van wat zij pligt meent te zijn, en er is zoo veel, dat zij pligt noemt, waaraan een ander niet denken zou! - Wij hebben een paar dagen geleden een' langen brief van ADRIANA

gehad. Haar man schijnt een van die te zijn, welke sedert eene poos tijd, vinden, dat de BOURBONS *Frankrijk's* wettige opperheeren zijn, schoon zij weinige maanden geleden NAPOLÉON voor billijker wijze op den troon gezeten erkenden, ten minste zuster schrijft, dat haar man aan LODEWIJK voorgesteld is, zijn hof gemaakt heeft, en met veel minzaamheid ontvangen is (altijd zijn de koningen toch ontzaggelijk minzaam!) zij zelve is ook ten hove verschenen en heeft de eer gehad van met de Hertogin van *Angoulême* te spreken. Maar wat denkt gij dat haar wel het meeste getroffen heeft? de ouderwetsche kleeding van die Prinses! juist alsof dat mensch niet met regt weinig behagen schepte in het letten op, of volgen van de grillen der mode, en of het te bevreemden ware dat *zij* die zich zoo veel ellende van vroegere dagen te herinneren heeft, geen' lust gevoelt, om zich te schikken naar al de nieuwigheden van dezen tijd! - Eergisteren hebben wij een partijtje gehad, bij hetwelk ik u gaarne had tegenwoordig gezien, wijl ik verzekerd ben, dat het ons beide stof tot lagchen zou opgeleverd hebben en nu was ik maar alleen, om mij met mijne aanmerkingen in stilte bezig te houden; voor de grap zal ik er u toch wat van verhalen. Daar er bij den bloemist Z. op den Cingel eene aloë bloeit, waren wij verzocht, die eens te komen zien, en een kopje koffij te komen drinken bij de jufvrouw, die, zoo als gij weet, eene gewezene kamenier van mijne moeder is. SUZETTE en ik gingen er met

den kleinen FERDINAND tegen twaalf ure naar toe, en vonden alles tot eene deftige opwachting in orde, de fraaiste kamer met gladde matten belegd, open, het beste porselein op een zwierig verlakt blaadje, benevens de blinkende blikken koffijkan op de tafel gereed staande; de oude Jufvr. met hare zondagsche *changeante* taffen japon aan en met de beste kornet op hare wit gepoederde en opgestrekene haren. De jonge Jufvr. in het wit katoen met een blond paruikje, *à l'Enfant*, onder hetwelk in den nek hier en daar pikzwarte haren uitkwamen, welke toonden, dat de natuur beter voor haar gezorgd had dan zij zelve, wijl het zwarte haar veel meer met hare donkere wenkbraauwen, en niet blanke vel strookte, dan de geelachtige kunstlokken. Toen wij even binnen waren, verscheen een lange magere jonge heer met veel diepe buigingen naar ons toekomende, de woorden: ‘Dienaar dames, hoe varen de dames, hoe vaart de familie, dienaar jonge heer, hoe vaart de jonge heer, hoe vaart Papa en Mama?...’ zoo kort na elkander uitsprekende, dat noch wij, noch FERDINAND tijd hadden om op al zijne vragen geregeld te antwoorden. Toen kwam er: ‘Moeder! Vader laat vragen of de dames eerst willen koffij drinken, of eerst in den tuin komen?’ - ‘Hé! (zei moeder) Vader lijkt ook wel te suizebollen, de dames zullen zeker eerst wat willen uitrusten, zij hebben al zoo ver geloopen en zijn vermoeid.’ - ‘Geenszins,’ hervatte ik, ‘indien het het best uitkomt, dat wij eerst rondwan-

delen is het mij wél.' - 'Zoo als de jufvrouw blieft,' hernam de moeder, 'maar het water kookt nu als eene zee, en de koekjes komen heet uit de pan (de stem verheffende) niet waar ZWAANTJE?' - Eene hevige stank van in het vuur gevallen vet, verraadde, dat er iets in de keuken gereed gemaakt werd, dan op de vraag aan de meid gedaan, antwoordde deze: 'Och Jufvr. gij moest eens even bij mij komen!' IJlings liep moeder weg en wij hoorden al spoedig, dat alles met ZWAANTJE niet in orde was, want de woorden: lompert! onhandige meid! wijsneus! enz. enz. waaiden met de al voortdurende stank naar ons over. Een hevig krakeel greep nu tusschen de Jufvr. en de dienstmaagd plaats, eindelijk riep eerstgenoemde door de half openstaande deur hare dochter toe: 'DAATJE! ga gij eens met de dames in den tuin, de heele pot met beslag is omgevallen!' Terwijl de jonge jufvr. haren hoed voor den spiegel opzette, en hare handschoentjes aandeed, zich gereed makende, om met ons te gaan, zeide ik: 'Och! uwe moeder moest zich geene moeite geven, om gebak voor ons te maken, wij zullen het met een boterhammetje wel kunnen stellen.' 'Neen,' antwoordde ALIDA, 'laat moeder maar begaan, zij zou den geheelen dag van haren streek zijn, indien zij u geen gebak kon voorzetten; maar ik heb wel gedacht, dat er iets gebeuren zou, de kat heeft van nacht zoo angstig gemaauwt.' - 'Hoe nu?' vraagde ik, 'stond het maauwen van

de kat in betrekking met het omvallen van den beslag pot?' - 'Zeker met een of ander ongeluk,' antwoordde ALIDA, en ziende, dat ik meesmuilde en ongeloovig de schouders ophaalde, vervolgde zij: 'Ja Mejufvrouw ik kan het niet helpen, maar wat men ook zeggen moge, ik hecht zeer veel aan voorteekenen. Ik heb zoo vele bewijzen van derzelver duchtigheid!! Bij voorbeeld, laatst was er een blinkend stipje aan de pit van de kaars, dit beduide een' brief, en ook den volgenden dag kreeg Vader een' brief. Gisteren avond was er eene lange cedel aan de kaars, en dezen morgen werd ons de dood van KLAAS den werkman aangezegd. Als ik iemand ga bezoeken, en ik kom een varken tegen, keer ik aanstonds terug, want ik weet zeker, dat ik niet wel ontvangen zou worden....' Terwijl ik haar met verbazing aankeek, zag ik haar de oogen naar de lucht opslaan en een oijevaar, die overvloog, aanstaren. 'Hij komt naar ons toe,' zeide zij, 'dat is geluk!' - 'Maar lieve Jufvrouw!' kon ik toen niet nalaten te zeggen, 'meent gij waarlijk, dat God, die toch alleen de toekomst weten kan, dezelve door beesten, kaarsen of vogels aan de menschen op eene allezins duistere wijze zou openbaren? Gij kunt niet in ernst gemeend hebben wat gij daar zeidet!' - Wij waren toen tot bij de aloe genaderd; tot welke van rondom, ook de bloemen door middel van een' trap te bezigtigen, ons de Vader en de zoon behulpzaam

waren. Voorts werden ons nog eenige zeldzame planten en gewassen getoond, en daarna keerden wij huiswaarts terug. De vrede was daar weder hersteld, en de oude Jufvrouw voegde zich weder bij ons, evenwel niet zonder zigtbare merkteekenen van hare bemoeijingen, gedurende onze wandeling, op haar gelaat, want hetzelve was nu hoog rood, geschakeerd met witte streepen, door het afdruipen van poeder en pomade veroorzaakt. Wij gingen zitten, de koffij werd gezet, er werden boterhammetjes gesmeerd, en na verloop van eenigen tijd kwamen dan ook de versch gebakkene koekjes ten voorschijn, maar deze waren zoo tetsig, dat ik wel bemerkte, dat er geene gelegenheid tot rijzen van het beslag, geweest was. Toen Jufvr. ALIDA haar eerste kopje leeg had, vraagde zij: 'Moeder! is de achterdeur wel goed gesloten? "want ik voorzie onraad, uit het koffij-dik." - "Wij zullen er van avond naar kijken," antwoordde de Moeder, "maar," voegde zij er bij, gij moet zoo niet op alle dingen turen, indien de helft gebeurde van hetgeen gij voorzegt, dan waren wij veel ongelukkiger, of veel gelukkiger dan wij zijn. Is het niet waar Mejufvrouw,' zich tot mij wendende, 'dat al die voorteekenen, en droomen maar gekheid zijn?' - 'Niet alleen gekheid,' antwoordde ik, 'maar ik geloof, dat het ongeoorloofd is er zich mede te kwellen, ik heb daar straks reeds mijne meening over, aan uwe dochter gezegd.' - 'O! dat is goed,' her-

nam zij, ‘want of ik al preek dat helpt niet, en toch wilde ik onze DA zoo gaarne van hare bangigheid genezen zien, want bang! Jufvrouw zij is zoo bang, dan voor het eene dan voor het andere voorspook, of zoo verblijd over wat zij meent gunstige voorteekenen te zijn, dat het eind er van weg is! Daar heeft zij, bij voorbeeld, verleden jaar gedroomd van eene doodkist, dat was te zeggen, dat Vader of ik binnen: een vierendeel jaar's zouden sterven, wel! is het mensch niet zoo angstig geweest, dat zij er mager van werd, tot dat de bepaalde tijd voorbij was! en ziet, wij zijn alle nog fris en gezond. Nu heeft zij weder gedroomd van brand, en wijl zij de vlam gezien heeft zoo zal zij trouwen - maar och lacij! tot nog toe is de minnaar te zoeken!’ - ‘Mij dunkt Jufvrouw DAATJE,’ zeide ik, ‘dat gij zoodoende een zeer onrustig leven moet leiden, al ware het maar gemakshalve zou ik in uwe plaats mij van deze grilligheid zoeken los te maken. Het is veel te gelukkig, dat de mensch geene zeer uitgebreide voorwetenschap bezit, dan dat men zou trachten kennis van de toekomst door hoogst ongewisse teekenen te bekomen.’ - Het was nu tijd, om te vertrekken, wij bedankten voor het ons aangedaan vriendelijk onthaal, en keerden naar de stad terug. - ‘Wat meende dat meisje toch?’ vraagde mij SUZETTE, onder weg; ‘heeft de kat de beslag pot omgegooid, of is door onvoorzigtigheid met de kaars brand in

het huis ontstaan, of heeft de Vader een' brief gekregen, dat hij sterven zou? Ik heb maar half begrepen wat zij en hare Moeder zeiden.' Ik legde zoo goed ik kon aan onze zuster uit, wat de zaak geweest was, dan ik dacht bij mij zelve, ook in dit geval is het maar waar, *zalig zijn de armen van geeste*, want hoe minder verstand men hebbe, hoe minder men gewaar wordt van de vele ellendige dwaasheden, waarmede sommige menschen behebt zijn, en hoe minder stoffe tot ergernis er zich dus ook opdoet. - Dezen brief had ik begonnen eer ons lieve logeergastje vertrok, meenende hem dien mede te geven; maar de lust, om mij de laatste oogenblikken van zijn verblijf nog met hem bezig te houden, bekroop mij zoodanig, dat ik mijn werk staakte. Gij hebt dan nu uw kind terug en den brief nog niet ontvangen, maar wacht slechts weinige uren en hij brengt u de groete van ons allen en wel bijzonderlijk van

Uwe liefhebbende

JULIE VAN L.

LXVII. Brief.
Henriette W. aan Ernestine van B.

Brussel, 21 Augustus 1814.

Uw naam zweemt naar ernstigheid, te regt heeft men u dan, mijn's inziens, dien naam gegeven! Wat is dat nu voor een' somberen brief, dien ik laatst van u heb ontvangen? Ei waarom zou men geene genegenheid voor u kunnen hebben? Wie heeft het zoo erg met u gemaakt, dat zoodanig een vermoeden in u heeft kunnen oprijzen? Heeft men al eens gelagchen, wel nu dat zal meer om uwe altoosdurende treurigheid, dan om eenige eigenlijk gezegde onbehagelijkheid in u geweest zijn; hadt gij meê gedaan en ook wat vrolijk gekeken, misschien ware uwen waan reeds daardoor verdwenen. Hadt gij anderen tot voorwerpen van uwen scherts, eer dan van uwe, somtijds te ver gedrevene, beleefdheid gekozen, men zou u mogelijk meer heuschheid hebben betoond, wijl men u meer zou hebben gevreesd. Men moet zich laten gelden, kindlief, dat is mijn grondregel, en wie al te goed is, wordt dikwijls voor dwaas gehouden. Dan nog welk eene soort van genegenheid is het, die gij

verlangt? Wilt gij dat uwe vriendinnen naast u zullen zitten zuchten, en gestadig uitroepen: ‘O! wat heb ik u lief!’ Wilt gij dat zij van u verwijderd geene vreugde meer zullen kennen, dat zij geen oogenblik zullen kunnen doorbrengen zonder aan u te denken, dat zij u overal en telkens zullen roemen als de liefste en de volmaaktste van uwe kunne? Wilt gij dat er geen jong man in een gezelschap, waar gij u zoudt bevinden, zal komen, zonder terstond door uwe bevalligheden getroffen u boven alle andere meisjes zijne hulde te bieden? Ik geloof waarlijk, dat indien gij openhartig wildet antwoorden, gij zoudt zeggen: ‘Ja! Ach ja! zoo wenschte ik geliefd te worden.!!’ En denkt gij zóó? O dan moet ik u beklagen, want ik geloof niet dat aan iemand ter wereld zulk eene groote genegenheid van alle anderen, immer te beurt valt. Ik denk heel wat luchtiger over dit onderwerp. Vooreerst ik geloof dat het zeer mogelijk is, dat men van mij houde, maar eene uitsluitende tortelduiven-vriendschap, verwacht ik zoo min, als ik die voor iemand gevoele; ook behoef ik die niet, om regt te vreden te zijn. Is men minzaam jegens mij, goed, zulks verheugt mij, maar is de eene of andere dit niet, zoo denk ik: ga uwen gang, ik heb u niet noodig! Van mijnen kant houde ik veel van mijne vriendinnetjes en wil die gaarne verpligten, maar ik let niet zoo op al hare woorden, om uit dezelve iets gunstigs voor mij te puren, noch op wat zij zouden verlangen, om zulks terstond te

doen, dat mijne rust in het minste daardoor gestoord zoude worden. En wat de oplettendheden der jonge heeren betreft, niets is billijker dan dat deze ons zulke bewijzen, maar zij mogen kiezen, ik vind mij geenszins geregtigd om te begeren, dat *ik* altijd meer dan eene andere behagen zou, en neem het in het minste niet kwalijk als ik eens bemerk dat eene andere de voorkeur boven mij verkrijgt, want ik denk: mijne beurt zal ook wel eens komen, en als die komt, dan vermaak ik mij eene wijle met mijne *Conquete;* maar nog nimmer heeft de gedachte: zou die vriendin mij wel regt beminnen? of: zou deze *Beau* mij wel duurzaam aanbidden? mij een oogenblik gekweld. Lieve ERNESTINE, doe gij als ik. Erken uwe eigene waarde genoeg om te gelooven dat anderen die op prijs kunnen schatten, en doen zij dit niet, zoo lach er om en hoop op beter, maar treur of wanhoop niet, en vooral stel uwe *pretensiën* niet te hoog, maar wees met het alledaagsche te vreden, anders dunkt mij zult gij uw geheele leven door blijven treuren en door uwe droefgeestigheid de menschen afschrikken. Indien ik u mijne meening mag zeggen aangaande onze drie huisgenooten van *Retraite*, zoo moet ik van u verschillen, ik vond Mevr. R. waarlijk zeer onpartijdig tusschen u en mij; het Parijsche kind wel niet zeer heusch jegens u, maar alleen daarom, dat gij haar altijd uit de hoogte behandeldet, en wat EMILIA betreft, deze hield, mijn's inziens, meer van u dan van mij, en dit

zeg ik om u te troosten of op te beuren, geenszins om dat ik u hare genegenheid misgun, want zij althans was volstrekt vrij om te kiezen, en ik begrijp zeer klaar dat uwe stemming meer dan mijne vrolijkheid, met hare doorgaande deftigheid overeen kwam. - En wat zal ik nu hier nog belangrijks bijvoegen? Gij die zoo veel nieuws ziet, hebt mij zeer aangenaam over uw wedervaren op reis (in uwen eersten brief, die werkelijk den mijnen gekruist heeft) kunnen bezig houden, maar ik zie niets wat gij niet ook duizendmaal gezien hebt, er blijft mij dus niets over dan u het een en ander van ons dagelijks doen, te verhalen. Moge ik u hier mede een weinig kunnen vermaken! Wij waren laatst op een groot *diné* bij de Hertogin DE J. genoodigd. Wij gingen er ten bestemden tijde naar toe. Daar vonden wij Mevrouw op eene groote sofa half zittende, half liggende met iets onder een' *shawl*, hetwelk zij zorgvuldig met beide armen vasthield. Zij groette ons, zonder op te staan, slechts eene buiging met het hoofd makende, en verzocht mijne moeder naast haar plaats te nemen. Zij zag treurig en sprak flaauw. Mama vraagde of haar iets scheelde of iets onaangenaams wedervaren was? En raad eens wat zij, antwoordde - ‘Mijn aapje is ziek!!’ - Met, ligtte zij een slipje van den *shawl* op, en er vertoonde zich werkelijk een halfdoode aap! Ik kon mij naauwelijks weerhouden van in lagchen uit te barsten, te meer daar ik duidelijk zag dat mijne moeder alle moeite had om

met eenige bedaardheid te zeggen: ‘Och! het arme beestje!’ Aan wie er ook binnen kwam, werd genoegzaam hetzelfde gezegd, en alle menschen, op één na, antwoordden al meesmuilende. Maar dit ééne mensch scheen een hartelijk deel in de apenziekte te nemen. Hij was een vrij bejaard man, vrij ouderwetsch gekleed, vrij wit gepoederd, met een staartje in den nek, een' degen op zijde. Zijne deelneming deed hem dan ook zeer aan de Hertogin bevallen en deze tot hem zeggen: ‘*Marquis! vous avez visité les païs lointains, ne sauriez vous me dire ce qu'on applique dans leur patrie de remèdes aux singes, lorsqu'ils sont malades?*’ - ‘*Ma chère duchesse*’, hervatte deze, ‘*je suis au desespoir de ne pouvoir vous donner de conseils à ce sujet, en Amérique les singes som si communs que l'on ne s'en occupe guères, et qu'on les laisse dans leurs forèts!!*’ - ‘*Hélas il faudra donc que le mien expire, faute de secours!!*’ riep de teedere apenmoeder uit. De kamerdienaar kwam haar toen in hare verdere klagten stooren, door zijn' uitroep: ‘*Madame est servie!*’ Hierop werd de patient op de sofa gelegd, met den *shawl* toegedekt, en tegen ons gezegd: ‘*Veuillez vous donner la peine de me suivre dans la salle à manger!*’ De gedienstige witbol, bood der Hertoginne de hand, zij gingen te zamen voorwaarts, terwijl ik hem nog hoorde zeggen: ‘*Ah madame comme vous avez le coeur bon et*

compatissant!' en haar antwoorden: '*Marquis! ne devons nous pas aimer nos semblables!?*' Hier deed het mij leed haar gelaat niet te kunnen zien, om er uit te lezen of dit eene spotternij tegen haren geleider gerigt, of wel een bewijs van groote domheid in haar zelve was. Trouwens het eerste scheen mij het waarschijnlijkste, hoewel ik in dat geval vond dat de scherts op Mevr. DE J. zelve terugkeerde. Ik werd aan tafel zoodanig geplaatst, dat ik beide *carricaturen* zien kon, hetgeen mij vermaakte. Hij at met graagte en prees al de spijzen; zij liet zich zijne loftuitingen aanleunen als of zij zelve gekookt had, maar liet toch niet na van tijd tot tijd den lofredenaar eenige zijdelingsche zetten te geven, welke hij niet scheen te voelen, zoo dat ik nieuwsgierig werd te weten in welke verhouding die twee personen toch tot elkander stonden. Ik had eindelijk gelegenheid te vernemen, dat de Marquis een' *Emigré* was, die meer uit vrees, dan uit ware zucht om zijn' Koning uit de klaauwen der Jakobijnen te verlossen, zijn vaderland in 1792 verlaten had. Sedert had hij, dan in het eene, dan in het andere werelddeel gezworven, was eindelijk met MOREAU in *Rusland* gekomen en nu in aantogt naar *Parijs*, waar hij van LODEWIJK XVIII eenige belooning voor zijne *trouwe diensten* hoopte te ontvangen. Dan, thans ontbrak hem geld om zijne reize voort te zetten en onder andere personen was Mevr. DE J. eene aan wie hij onderstand was komen vragen. Zoo ont-

wikkelde zich voor mij het raadsel van zijne onderdanigheid en van hare aanspraak op dezelve. Toen het *dessert* op tafel was, werden er twee lieve kindertjes, het eene van een jaar of vijf, het andere van omtrent drie jaren, binnen geleid. '*Ah dejà ces marmots!* (zeide de Hertogin) *ce sont les enfants de ma fille qui est allé auxbains de Bagnères avec son mari, et qui me les a confiés - mais je suis bien aise qu'elle revient, car ils m'ennuient à mourir*.' - Dit vond ik niet zeer vriendelijk van eene grootmoeder gezegd, maar ik had welhaast reden om te begrijpen dat de ongezeggelijkheid der kinderen oorzaak was van de verveling, welke hun bijzijn te weeg bragt. Het kleinste dwong om allerlei lekkers, en schreide luidkeels als hem iets geweigerd werd; het oudste klauterde op de stoelen der aanzittende personen, stal vruchten van hunne borden en smulde die op, zonder zich te bekommeren of er sap van persiken, of schillen van druiven, enz. op hunne kleederen vielen, en grijpende met zijne natte handen de zijden mouwen van de dames, of de witte vesten van de heeren aan, om zich op zijnen wankelen post staande te houden. In het eerst had ik lust om hem tot mij te lokken, wijl hij er zoo aanvallig uitzag, maar toen ik zijne manieren gewaar werd, hield ik mij stil als eene muis, want ik had mijn nieuw *Rosé* taffen japonnetje aan, en gij begrijpt dat ik daar niet gaarne vlakken op zou gekregen hebben. Eindelijk toch kreeg hij mij in het oog,

terwijl hij aan elk der gasten zijne aanmerkingen over derzelver gelaat of tooi, ongevraagd mededeelde, maar ik kwam er bij geluk af met eene berisping over de kleur van mijn haar, die hem te zwart voorkwam. Dit kon mij nu in het minst niet scheelen, maar er waren personen in het gezelschap, welke hij een blos aanjoeg. Ik kon niet nalaten te denken dat het toch beter in grootmoeder geweest zou zijn die kinderen wat in orde te brengen, dan haren aap te troetelen. Maar, naar ik hoorde zeggen, laat zij de eersten meest altijd op hunne kamer, terwijl de laatste gestadig bij haar is. Toen wij van tafel opgestaan waren, werd er gebeld en de jongskens vertrokken. De jonge lieden onder ons vermaakten zich toen eene wijle met musiek maken, maar het duurde niet lang of wij werden geroepen om te vertrekken, want de aap had het afgelegd, en de Hertogin was door dat verlies, niet langer gestemd om zich met haar gezelschap bezig te houden. Ik ging met mijne moeder eenige *visites* doen. Hier en daar, waar wij opgewacht werden, vonden wij sommige van de personen met welke wij gegeten hadden, het was grappig om te hooren hoe de een en de ander, van onze hospita, van de kinderen, van de zamenstelling van het geheele *diné* sprak, het meeste dat gezegd werd was niet ten voordeele van Mevr. DE J. en ik geloof niet dat indien zij om het hoekje van de deur had staan luisteren, zij ligt al hare gasten van dien middag weder zou genoodigd hebben, het beste

wat men zeide was: '*Au reste on y dine fort bien, et en considération de quelques bons plats, on peut lui passer ses folies!*' - Laat, bid ik u, net verhaal van deze partij eens aan EMILIA lezen en schrijf mij wat zij er van gezegd heeft, mij dunkt ik zie haar het hoofd schudden en eene geheele reeks van aanmerkingen op de wijze van doen van sommige personen er uit trekken. En nu vaarwel, wees van mijn aandenken en van mijne goede (doch niet sentimenteel hoogdravende) vriendschap verzekerd.

HENRIETTE W.

LXVIII. Brief.
Karolina van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 28 Augustus 1814.

Indien gij het schikken kunt, JULIE! zoo kom hoe eer hoe liever bij mij, mijn man is degelijk ernstig ziek: de koorts die hij eergisteren gekregen heeft is nog niet afgeweest, en ik vind den lijder zoo mat en zoo onrustig, dat ik mij in der daad verlegen maak over zijnen toestand. Ik heb tot oppassen van hem, en tot het bezorgen van mijn huishou-

den en mijne kinderen hulp noodig, en verlang zeer naar uwen bijstand. Ik ben in haast.

Uwe KAROLINA.

LXIX. Brief.
Mevrouw de wed. P. aan Delphine Rosset.

Lauzanne, 3 September 1814.

Waarom zijt gij juist nu uit logeren, lieve zuster! en kunt dus niet eer gij dezen brief ontvangt, te weten komen, hoe heerlijk alle mijne plans gelukt zijn! Nu, ik ben zoo verheugd over het wel slagen van mijne pogingen, dat het mij niet moeijelijk zal vallen u van de geheele zaak verslag te doen. Gij weet hoe ik buiten mij zelve van geraaktheid over het mislukken der proeve die ik nam, om FREDRIK P. tot het aangaan van een huwelijk met MARIANNE over te halen, zelfs na dat ik door middel van zijnen gewaanden behulpzamen vriend, hem zoo heerlijk in het naauw had weten te brengen, terstond na zijn vertrek, verlangde, mij aan hem en zijne geheele familie te wreken, en vruchteloos naar middelen daartoe uitzag, toen de brief van onzen

broeder CHARLES mij op het spoor bragt. Wel nu, terstond na uwe afreize ging ik mij in mijne kamer opsluiten, en overdacht hoe ik de zaak het best aanvangen zou. Het gevolg van mijne bepeinzingen was, dat ik aan FREDRIK schreef op de mijn 's achtens meest dienstige wijze, om zijn hart te vermurwen: dat ik, na een groot gedeelte van mijn inkomen sedert lang in stilte besteed te hebben, ten behoeve van mijn' broeder, die in *Spanje* dienende, veel ellende had uit te staan, nu tijding van hem had bekomen, dat hij door den Koning van *Frankrijk* op halve soldij gezet zijnde, welhaast bij mij te huis stond te komen, door zijn veelvuldig lijden verzwakt en in de onmogelijkheid om van zijn gering inkomen voortaan te leven. Dat ik reeds zoo veel boven mijne magt uitgeschoten hebbende, niet instaat was mijn' broeder te onderhouden, en dus de vrijheid meende te mogen nemen, om bij hem (FREDRIK), die thans meerderjarig zijnde, de vrije beschikking over zijn vaderlijk erfgoed had, en er geen edeler gebruik van kon maken dan door zijn's vaders weduwe te ondersteunen, mijne toevlugt te zoeken. Dat ik bekende misschien te ver gegaan te zijn, toen ik hem de hand mijner zuster aanbood, maar dat hij toch mijn' ijver in die zaak niet anders dan aan mijne genegenheid voor beide kon toeschrijven, en aan mijnen wensch, dat hij bij ons zijn verdere leven sleet. Dat ik geheel niet twijfelde of hij zou door mij te helpen, een nieuw bewijs geven van de edel-

moedigheid van inborst, welke ik hem altijd gekend had; en in stilte weldoende (dewijl ik niet juist verlangde, dat EMILIA en WILLEM van mijne verlegenheid anders dan door mij zelve onderrigt wierden), zich eene altijddurende aanspraak maken op de erkentelijkheid van eene moeder, die werwaarts hij ook ginge, hem met hare gedachten zou vergezellen, en den Hemel bidden hem in bijzondere hoede te nemen. Ik bepaalde de som, die ik vooreerst noodig zou hebben op drie duizend franken, en eindigde met hem reeds bij voorraad te bedanken, voor het geluk, dat hij zeker gereed zou zijn te weeg te brengen in eene familie door mij, zoo zeer aan de zijne verknocht. - Ik kreeg spoediger, dan ik het had durven verwachten, het verlangde geld met een briefje van FREDRIK, uit hetwelk het duidelijk bleek, dat hij volkomen mijne *dupe* was, en dat hij het niet onaardig vond eens vrijelijk en zonder er iemand in te bemoeijen over zijn eigen geld te hebben kunnen beschikken. Toen schreef ik naar *Holland* aan WILLEM P., maar hier sprak ik slechts ter loops van mijn' broeder, en grondde mijne aanvrage van zeven duizend franken voornamelijk op de noodzakelijkheid van zekeren koop, dien ik zeide gedaan te hebben, te honoreren, er bijvoegende, dat ik voor FREDRIK veel onkosten gemaakt, en door dezes weigering van MARIANNE'S hand, deze halve zuster tot mijne lasten bleef houden. Gelijk ik voorzien had, slaagde ik van dezen kant niet zoo gemakkelijk als van den an-

deren. Na lang wachtens (zoo het schijnt, omdat EMILIA, die thans in *Straatsburg* is, eerst is geraadpleegd geworden), ontving ik slechts 6000 franken met een' vrij droogen brief, uit welken ik vernam, dat men niet begrijpen kon, hoe ik zoo onvoorzigtig geweest was, van in mijne uitgaven mijn *reeds zoo aanzienlijk* inkomen te overschreiden, dat men ter liefde van de nagedachtenis van vader, diens Wed. wel wilde helpen, maar dat men begreep, dat eene verdubbeling van inkomen voor dit jaar, al was wat ik billijkerwijze verlangen kon, enz. - Inmiddels kwam DES SAULES, hij ziet er fris en gezond uit, en heeft een zeer lief sommetje mede gebragt, zoo dat indien hij nu zijne romaneske liefde voor de schoone EUPMÉMIE wil laten varen, en met ons te zamen gaan wonen, wij met ons nieuwe fortuintje bij het oude zoo bloeijende, gevoegd, een heerlijk leventje zullen kunnen lijden, van rondom benijdt, maar door een ieder gevleid en gezocht, en geheel onbekommerd voor de toekomst, al ware het ook, dat MARIANNE nimmer gelegenheid vond, om zich te *établisseren*. Maar ik vrees, dat onze broeder nog altijd aan zijn nonnetje denkende, haar zal opsporen en als zijne echtgenoote erkennen. '*Elle a* (zeide hij mij laatst eens), '*elle a pourtant été la mere de ma* SÉRAPHINE, *et je lui dois de lui donner quelque réparation de ses si longs malheurs!*' Nu, al vindt hij haar weder, wij behoeven ons niet met haar te bemoeijen, en zijn nu althans, zon-

der iets van CHARLES noodig te hebben, rijk genoeg, en al worden de Heeren P. en mijne *teederbeminde* dochter al eens gewaar, dat zij door mij om den tuin geleid zijn, het kan mij niet meer scheelen, wij hebben (gelijk men in *Holland* zeggen zou), onze koeitjes op het droge. Verheug u in het tegenwoordige, en in onze blijde vooruitzigten en geloof mij te zijn

Uwe liefhebbende zuster

THÉRESE Wed. P.

LXX. Brief.
Willem P. aan Emilia P.

Amsterdam, 5 September 1814.

Lieve Zuster!

Zoodra als ik uwen brief van 24 Julij ontvangen had, heb ik er mijn werk van gemaakt, om aan Mevr. P. voor uwe en mijne rekening 6000 fr. te zenden, met een' brief in welken ik te kennen geef, dat wij haar niet in verlegenheid willen laten, maar toch niet wel begrijpen hoe zij zoo aan lager wal wezen kan, enz. Ik heb gemeend FREDRIK maar buiten deze zaak te moeten laten, eensdeels om dat hij al genoeg last van moeder gehad heeft, anderdeels om dat het heertje zelf zijn

geld schijnt noodig te hebben. Over dat artikel heb ik hem geschreven, en er eenige waarschuwingen, naar aanleiding van uwe meening bijgevoegd, waarop ik dan eenige dagen geleden tot antwoord gekregen heb, dat ik gerust kan zijn, want dat hij niet tot eigen gebruik al het gevraagde heeft, noodig gehad, dan wat hij er mede gedaan heeft, vindt hij in zijne wijsheid niet goed mij te melden. Dit spijt mij, want ik weet hoe jonge lieden zich ligt laten verblinden door wat hen van anderen als zeer schoone daden wordt voorgesteld, terwijl wat zij doen, groote onvoorzigtigheden zijn, die dikwijls slechte gevolgen naar zich sleepen. Ik vrees, dat aan iemand geld geleend is geworden, en wat weet FREDRIK van contracteren op eene wijze, die de teruggave verzekert? Heeft hij op eenen lossen voet onderhandeld zoo kan zijn uitschot wel voor altijd weg zijn, dit zou er nu voor eens niet op aan komen, maar indien hij zijne edelmoedigheid op soortgelijke wijze voortzet, kan hem zulks in het eind tot groote schade gedijen. Ik wil er het beste van hopen, maar zijne achterhoudendheid bevalt mij geenszins. Aan den Heer A. heb ik ook geschreven, om inlichtingen, aangaande het uiterlijk aanzien ten minste van moeder's boedel, maar deze thans naar *Monbéliard* zijne geboorteplaats vertrokken zijnde, om daar stil te gaan leven, en zijn Instituut aan een' ander overgedaan hebbende, zoo heeft eerst mijn brief hem derwaarts moeten volgen, en heb ik pas gisteren een antwoord gekregen, dat

niets afdoet, wijl de Heer A. niet meer van moeder weet dan wij te voren ook wisten, namelijk, dat zij op haar gemak scheen te zijn. Wij zijn dus genoodzaakt ons bij den wensch te bepalen, dat wij niet gedwaald mogen hebben, door te veel vertrouwen op een *intrigant* schepsel te stellen, maar hoe het zij, ik ben met u eens, dat het beter is misleid te worden, dan zich aan onmedogendheid schuldig te maken.

CHRISTINE is na de Rotterdammer kermis weder hier gekomen, wij hebben (want ik ben daar toen ook eenige dagen geweest), heel wat *moois* gezien en braaf van alle vermakelijkheden gebruik gemaakt. DIEDERIK VAN B., mijn oude vriend van de Akademie, heeft onlangs eenige dagen bij ons gelogeerd; hij lachte, om wat hij mijne *complaisances* voor mijne vrouw noemde, en vond, dat ik wat te veel haren zin deed, daarom was het, onder ons gezegd, mij lief, dat hij weg ging, want ik hou niet van dat gedurig berispen van daden, die uit goeder deugd geschieden, door iemand dien men bij zich aan huis alle beleefdheid aandoet. Maar DIEDERIK is altijd een' vijand van het huwelijk geweest, en had, geloof ik, wel gewild, dat ik hem alle avonden in het *college* vergezeld en mijne lieve vrouw alleen te huis gelaten had. - Ons kindje wordt allerliefst, maar ik zou wel wenschen, dat er nog een bij kwam, want mamatje troetelt het, dunkt mij wat al te veel en zal het, vrees ik, wat eigenzinnig maken. - Ik kom zoo op het oogen-

blik van het huis van VAN L., waar ik eens zelf was gaan vragen hoe het met hen was, want hij is sedert omtrent veertien dagen zeer ernstig ziek. Ik sprak zijne zuster JULIE, die mij vraagde of gij al iets van deze zaak wist, en mij anders verzocht u, uit naam van uwe vriendin, er van te verwittigen. De lijder was nu eenigzins bedaarder dan in den voormiddag, evenwel vond de doctor zijnen toestand zeer zorgelijk, en vreesde dat indien er tegen den nacht eene verheffing van koorts kwam, hij zulks niet zou kunnen doorstaan, zijn dood zou een' geduchten slag voor dat huishouden zijn! - Onder de nieuwsjes van den dag vertelt men, dat de zoon van de Wed. S., die uiterlijk ongewond van zijnen veldtogt, als *garde d'honneur*, is terug gekomen, eene inwendige harten wond gekregen heeft, en eerstdaags naar *Brussel* vertrekt, om zijne schoone weder op te zoeken; men noemt de freule W. als het voorwerp zijner aanbidding, is er niet een meisje van dien naam, staande uw verblijf, op *Retraite* bij Mevr. R. geweest? Mij dunkt, dat ik u dien naam wel heb hooren noemen. - JEANNE VAN F. is verleden zondag met PIETER U. getrouwd, dat is een jong paartje, maar de helft van de opgespaarde duitjes, die zijne tante GEERTRUID VAN A. hem vermaakt heeft (mits hij de witte kat zoo lang die leefde zou onderhouden), was een lokaas, hetwelk zoo al niet zijne bruid, ten minste vader en moeder VAN F. zijne mismaaktheid heeft over het hoofd doen

zïen. Dit nieuwe huishouden wordt op eenen ruimen voet aangelegd. Van het ouderlijk huis van U. hetwelk hem toebehoort, zal de stoep weggegooid worden, en het inwendige eene groote vertimmering ondergaan. Er wordt eene fraaije *equiépage* aangelegd, en naar eene buitenplaats omgezien. De guldens van GEERTRUID zullen niet weten wat hen gebeurd, als zij zoo de wereld ingestuurd worden. - Hier ingesloten een briefje van mijne vrouw, in hetwelk zij mij verhaalt al wat zij nieuws wist, geschreven te hebben, ik behoef dus mijne lijst van soortgelrjke tijdingen niet te verlengen. Ontvang mijne hartelijke groete en wees steeds van mijne opregte broederlijke vriendschap verzekerd.

WILLEM P.

LXXI. Brief.
Emilia P. aan Karolina van L.

Ulm, 6 September 1814.

Wat zult gij vreemd opgekeken hebben, lieve KOROLINA, toen gij, zoo als ik onderstel dat het geval geweest is, van, mijn' broeder WILLEM

hoordet, dat ik al wederom verder van u en van mijn vaderland af ging dwalen, en mij niets minder dan naar *Weenen* op weg begaf! O! hoe verschilt mijne levenswijze thans van die van vroegere jaren, toen ik het eene reize vond als ik van *Zeist*, naar *Amsterdam* of van daar naar *Haarlem* ging! Maar gelijk men zegt, de gelegenheid maakt den dief, en die, welke zich opdeed om in goed gezelschap zeer veel nieuws te zien, was te verleidelijk om haar niet aan te grijpen. Zie hier wat aanleiding tot mijn optogt van *Straatsburg* gegeven heeft. Een broeder van Mevr. VAN B. die kamerheer bij den Koning van *Pruissen* is, had gemeend zijne zuster te *Straatsburg* over familiezaken, die afgedaan moeten worden, te komen spreken, maar is verpligt geweest zijn' Vorst op het *congres* te *Weenen*, dat den 16 dezer geopend zal worden, te volgen. Hij heeft dan geschreven, om te verzoeken dat zijne zuster bij *hem* kwame, deze heeft daar in bewilligd en mij genoodigd haar te vergezellen. Daar Mevr. R. altijd bij LOUISE is, en mij niet noodig heeft, heb ik niet geaarzeld om een toestemmend antwoord te geven. Wij zijn den 30 Augustus vertrokken, eergisteren hier aangekomen, en denken over een dag of twee verder te gaan. Uit vriendelijkheid voor mij heeft deze vertraging plaats; ons rijtuig is toen wij herwaarts kwamen, door het breken van de vooras omgevallen en ik ben met zulk een geweld met de borst tegen een' puntigen steen geslagen, dat ik flaauw

van de pijn, eerst in een naburig boeren stulpje gedragen ben, en voorts niet zonder hinder maar deze stad vervoerd, heb kunnen worden. Bont en blaauw ziet nu de gekneusde plaats, die ik met brandewijn en water wasch, de rust doet mij goed en ik vlei mij, dat door mijn ongeval geene verdere vertraging van ons voorwaarts trekken zal noodzakelijk zijn. Schoon ik mijne reisgenooten niet overal vergezel waar zij in en rondom deze stad naar toe gaan, heb ik toch niet kunnen nalaten het overheerlijke stadhuis mede te gaan bezigtigen; mijne moeite is daar, zoo als ook bij het bezoeken der fraaije hoofdkerk (munster genaamd) rijkelijk beloond geworden; maar van het beklimmen des torens van die kerk, waartoe men 400 trappen op moet, heb ik afgezien. Eene nadere beschrijving van dit alles, als ook van de fraaije steenen brug over den *Donau* hoop ik u wel eens in het Journaal, hetwelk ik maak, te laten lezen. Wij meenen onzen weg over *Augsburg, Munchen, Branau, Linz* enz. voort te zetten en den 20 de hoofdstad van *Oostenrijk* binnen te trekken. Van daar hoop ik u te schrijven, wie weet in welke hooge gezelschappen ik daar zal komen en welke groote heeren ik daar de eer zal hebben..... aan te zien. ERNESTINE is niet weinig verlegen met de houding, welke zij zal aannemen als zij door hare moeder ten hove zal *gepresenteerd* worden: ‘Indien de Koning van *Pruissen* mij aanspreekt,’ zegt zij, ‘dan zal ik daar staan als of ik geen woord zeg-

gen kan.’ Schoon ik voor mij zelve wel eenigzins in hare vreeze deel, spreek ik haar moed in, zij is toch al zoo overtuigd, dat zij nimmer behaagt, dat men door hare beschroomdheid aan te zetten, haar geheel en al overstaag zou werpen, en het zal toch natuurlijker wijze der moeder oneindig meer genoegen geven als zij zich betamelijk gedraagt.

Ik vrees dat uwe zuster JULIE wel over mij zal klagen, want ik heb haar in lang niet geschreven wees gij mijne voorspraak KAROLINA, en doe de wezenlijke redenen van mijn vertragen, namelijk gebrek aan tijd, bij haar gelden, maar o, dat niemand mijner vrienden in *Holland* denke, dat ik onachtzaam worde of hen vergete, neen, mijn hart is altoos aan hen alle verkleefd, en mijne gebeden rijzen steeds voor hen ten hemel op. Mogen alle dit gelooven, gij mijne lieve zult er zeker niet aan twijfelen, even min als aan mijn vurig verlangen, dat ik goede tijdingen van u bekomen en dat ik steeds in uwe vriendschap deelen moge, zoo zeer als gij in de mijne, die u voor altijd gewijd is, deelt. Vaarwel

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXXII. Brief.
Ernestine van B. aan Henriette W.

***Weenen*, 23 September 1814.**

Ik dank u lieve HENRIETTE voor den vriendelijken brief met welken gij mij begunstigd hebt. Het vrolijke gedeelte van denzelven heeft mij regt vermaakt, ik heb er mijne moeder, die ook de grillen van Mev. DE J. zeer wel kent, en EMILIA zeer mee doen lagchen. De laatste maakte bij die gelegenheid eene aanmerking, die mij trof. ‘Ik merk,’ zeide zij, ‘dat het te *Brussel* ook al gaat als elders, namelijk, dat er lieden zijn, die waarlijk uit aanmerking van eenige lekkere schotels, allerlei dwaasheden van den gastheer voor lief nemen, en andere, die naauwelijks een goed *diné* op hebben, of zij spotten met den traktant. Wist, of liever geloofde men dit in het algemeen, dan zou de lust van maaltijden geven, al ligt vergaan. Maar de eigenliefde strekt zich vaak in deze ook al zoo ver uit, dat, wie anderen berispt of bespot, zich al zeer dikwijls verbeeld, dat hij, of zij, van berisping en bespot-

ting vrij is, en dit is eene waan, die mogelijk tot instand houding van den gezelligen omgang niet te bejammeren is!' Mijne moeder wijdde naar aanleiding van uw verhaal uit, over den last van met bedorvene kinderen te doen te hebben, en verhaalde dien aangaande sommige trekken, die ons treffend voorkwamen, dan die ik echter wel grappig vond; zij bekende, dat zij op den weg geweest was van mijne oudere zuster ook tot een bedorven kind te maken, en hare dwaling niet bemerkt had, eer eene harer vriendinnen haar die eens openhartig onder het oog had gebragt: 'Sedert,' zeide zij, 'is mijne manier van opvoeden te eenenmale veranderd, en ik heb er mij wel bij bevonden!' 'Ja waarlijk!' dacht ik bij dit zeggen: 'ik ben geen bedorven kind geweest, en omtrent mij, is de verandering in de wijze van opvoeden zoo merkbaar geweest, dat ik daaraan wel grootelijks mijne moedeloosheid zal te danken hebben!' - En dit brengt mij, lieve HENRIETTE, op het andere gedeelte van uwen brief, hetwelk ik *niet* heb voorgelezen. Wat zal ik u daarvan zeggen? Ik vind u zeer gelukkig van zoo weinig zwaartillend te wezen, met opzigt tot de gevoelens, welke anderen u aangaande koesteren, en zoo wél overtuigd van veler genegenheid, maar het is mij niet mogelijk eenstemmig in deze met u te den ken; misschien zal de tijd zulks beteren, ik wil het hopen! - Maar laat ik u eens eene ontmoeting verhalen, welke ik onlangs had, en oordeel dan

zelve, of ik wel zoo verkeerd over mijne eigene onbehagelijkheid denk. Toen wij nog te *Straatsburg* waren, ontving mijne moeder een bezoek van den Graaf DE T. (een oude bekende, van mijn' vader), met deszelfs zoon; verheugt over de vernieuwing van deze kennis, noodigde mijne moeder beide Heeren met eenige andere personen, ettelijke dagen later bij ons ten eten. Ik werd toen aan tafel naast den jongen DE T. geplaatst, en vernomen hebbende, dat hij veel gereisd had, meende ik hem niet beter te kunnen onderhouden dan met hem, nopens hetgeen hij al gezien had, te ondervragen, dit scheen hem ook wel te bevallen, hij antwoordde uitvoerig, wij spraken veel, en ik meende, dat ik, door hem te doen zien, dat ik zelve eenige kundigheden bezat, hem niet onbehagelijk geweest was. Denzelfden jongman zag ik eenige dagen later in den schouwburg, hij groette mij, sprak mijne moeder even aan, maar nam geene verdere *notitie* van mij. En gisteren, daar wij op een *bal* bij den Ambassadeur van *Napels* waren, want T. is ook met zijn' vader herwaarts gekomen, heeft hij gedaan, als of hij mij niet zag en mij geen' enkelen dans gevraagd!! Hoe kan het nu anders, of dit voorval moet mij in mijne droevige overtuiging bevestigen? Ik daag u uit, om er eene meer opbeurende uitlegging van te geven. - *Weenen* is eene fraaije stad, thans bijzonder druk en woelig, vol groote Heeren, welke zoo in hunne *équipagiën*, als in hunne kleeding en met opzigt tot den stoet hunner

omringende bedienden, eene pracht ten toon spreiden, van welke ik mij geen denkbeeld gevormd had, en die waarlijk niet zou doen denken, dat de ellenden des krijgs ook hier zich nog zoo onlangs deden gevoelen. Daar wij, door mijn' oom de kamerheer, in de gelegenheid zijn, van op alle partijen binnen geleid te worden en veel merkwaardigs te zien, meenen wij ook ruim gebruik van zijne dienstvaardigheid te maken. Mejufv. P. is van zins meer mede te doen, dan ik van haar verwacht had, toen ik haar mijne verwondering daar over te kennen gaf, antwoordde zij: ‘Mijne lieve, er is een tijd voor alle dingen; feesten voor Koning LODEWYK heb ik, in *Holland* zijnde, mijn's vaders inzigten in het staatkundige volkomen billijkende, en toen ook te huis wat beters te doen hebbende, niet bijgewoond; zeker zoude ik aan het hof van onzen wettigen Vorst verschenen zijn, maar toen, gij weet het, was ik niet in *Holland*. Nu ben ik reizende, ik verzuim niets met uit te gaan, en moet wel zien wat er te zien is, op eene plaats waar ik denkelijk nimmer weder komen zal. Het is geen' afkeer van geoorloofde vermakelijkheden met mate te genieten, die mij in vroegere jaren heeft terug gehouden, dus thans, daar ieder een met reden verheugd is over de groote gebeurtenissen, welke onlangs plaats gehad hebben, zou het dwaas en stug in mij zijn, mij niet mede te verheugen, vooral hier, waar zulke belangrijke zaken, zoo vele weltevredene menschen te za-

men hebben gebragt, en mij te onttrekken aan de zeldzame gelegenheid, welke zich voor mij opdoet, om zoo vele nieuwe tooneelen te zien.' Zij heeft dan ook vóór, mijne moeder en mij aanstaanden woensdag op eene groote partij ten hove te vergezellen, en te dien einde met veel zorgvuldigheid een fraai toilet besteld; evenwel lijdt zij gedurig aan de kneuzing, welke zij, toen wij met het rijtuig omvielen, aan de borst gekregen heeft, maar zij is hartvochtig en schertst als wij willen dat zij er iemand over spreken zal. Ik ben doodelijk bang voor die aanstaande hofpartij, want ik zal gepresenteerd moeten worden, en verbeeld u eens hoe ik te moede zal zijn, als ik met de Keizerin zal moeten spreken! Mijne moeder lacht mij hier over uit, maar zij is weleer aan het Fransche hof geweest, en dus eenigzins gemeenzaam met zulken omslag geworden, EMILIA begrijpt mijne beschroomdheid en is zelve niet zonder vrees. Na den afloop van het feest schrijf ik u wel eens nader, intusschen hoop ik ook eens weder tijding van u te ontvangen, en blijf steeds

Uwe liefhebbende Vriendin

ERNESTINE VAN B.

LXXIII .Brief.
Kapitein Des Saules aan de Wed. P.

***Amsterdam*, 24 September 1814.**

Raad nu eens THÉRESE, waar ik eindelijk geslaagd ben mijne EUPHÉMIE weder te vinden? Maar hoe kan ik zeggen, raad, daar ik u de oplossing van mijne vraag in den mond geef, door mijn' brief van *Amsterdam* te schrijven. Nu ja, het is dan ook hier, dat ik na *Frankrijk* vruchteloos doorkruist te hebben en eerst te *Parijs* eenigzins op het spoor gekomen te zijn, mijne lang verlorene echtgenoote weder heb ontmoet. Nog bij hare tante, die in hare bange oogenblikken haar zoo zorgvuldig bijstond, deze helpende in het maken van modes, was zij niet minder verbaasd dan verheugd, toen ik mij liet aanmelden. Ik zeide, dat ik nu eindelijk, instaat zijnde, haar fatsoenlijk te onderhouden, haar kwam voorslaan, om met mij haar verder leven te sleiten, en spoedig waren wij de zaak eens. Ik wil nu zoo ras mogelijk alles hier zoodanig schikken, dat ik met mijne vrouw de terug reize aannemen kan, te meer daar ik beken,

dat indien ik lang draalde, het niet onmogelijk zijn zou, dat ik achteruit ginge, want.... mijne eertijds zoo aangebedene schoone is niet schoon meer, de twaalf jaren, die er tusschen onze laatste ontmoeting en ons wederzien zijn verloopen, hebben zeer nadeelig op haar gelaat gewerkt, en aan het beeld, dat ik voor oogen had, is EUPHÉMIE thans zeer ongelijk. Maar ik wil dit vergeten, ik wil alleen gedenken aan wat de ongelukkige voor mij leed, wat zij leed door het overlijden van ons lieve kind, wat zij door vervolgingen en armoede uitgestaan heeft, ik wil als een eerlijk man handelen, en mijne begane dwaasheid zoo veel mogelijk weder goed maken. Binnen kort ziet gij mij dus met mijne echtgenoote weder terug en ik hoop, dat gij haar zusterlijk zult ontvangen. Niet dat ik begeer bij u te komen inwonen, of met u uwe schatten te deelen, maar ik eisch de burgerlijke beleefdheid van u, van DELPHINE en van MARIANNE. Uwe bedreigingen sla ik ten eenenmale in den wind, wilt gij mij onterven, dit is uwe zaak, de mijne is het, niet te dulden, dat mijne vrouw eene slechte bejegening onderga, de mijne is het vooral, aan een door mijn toedoen ongelukkig geworden mensen, de rust weder te geven en haar hare overige dagen in genoegen te doen slijten. Ik zal altijd dankbaar zijn voor het weinige, dat gij en Mevr. ROSSET aan SÉRAFINE gedaan hebt, maar deze dankbaarheid zelve moet onder doen voor mijn' pligt jegens de moeder van

dat lieve kind. Wilt gij lieden ons dus vriendelijk ontvangen en mijne vrouw als uwe zuster begroeten, zoo zullen wij ons te *Lauzanne* nederzetten, wilt gij dit niet, zoo gaan wij elders wonen. Antwoord mij spoedig, en weest intusschen gegroet van uw' broeder

DES SAULES.

LXXIV .Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

Straatsburg, 24 September 1814.

Nuttig te wezen, lieve EMILIA, dit is toch onze zaak op de wereld; nuttig te wezen van zoo vroeg af, als wij instaat zijn, aan iemand buiten ons, eenigen dienst, hoe klein ook, te doen, nuttig te blijven tot hoe lang ook het ons vergund wordt met andere zamen te leven, dit is toch waarlijk een ieder's grooten pligt. Die pligt wordt, dunkt mij, eenigermate bewezen, door dien het ons gegeven is van onze wieg af aan buiten ons weten, onzen ouderen tot opwekking hunner dankbaarheid jegens het Opperwezen, tot versterking hunner wederzijdsche liefde, en tot het hun gelegenheid verschaf-

fen van blijmoedig vele zware pligten te vervullen, behulpzaam te zijn; en door tot op ons sterfbed toe (mits wij onze krankheid geduldig dragen, den dood onverschrokken te gemoet gaan, en vervuld van geloof en hoop den laatsten adem uitblazen) aan de omstanders te hunner troost, bemoediging, ja opwekking ten goede, zelfs, kunnen nuttig zijn. Zou dan de tijd, die tusschen wieg en sterfbed ligt, nutteloos mogen gesleten worden? Onmogelijk! Ik heb mij nimmer kunnen vereenigen met degenen, die niet erkenden, dat ieder mensch in zijnen kring, hoe eng die dan ook ware, op zijne regte plaats stond, op de plaats waar hij het nuttigst wezen kon en wezen moest; met degenen, die meenden, dat zich alleen over eigen genoegen te bekommeren, mits men zich zelven noch anderen onmiddellijk benadeelde, genoeg was. Daarom mijn kind! heb ik u, en al wie ik later onder mijn bestuur gehad heb, steeds tot werken en tot bezig zijn ook voor anderen aangespoord, en, gij weet het, mij zelve heb ik in dit opzigt staag beijverd. Nu zeggen sommige, dat ik genoeg gedaan heb, en op mijne jaren wel rust zou mogen nemen; ik ontken zulks, en geloof, dat daar ik eene buitengemeene gezondheid geniet en bijzondere krachten mag behouden, het mij eene verpligting is voort te werken, en nog nuttig te zijn, zelfs met opoffering van eigen gemak en smaak. Dwaal ik in deze onderstelling niet, zoo moet ik blijven waar ik mij thans bevind, want hier kan ik wezenlijk van

dienst wezen, van grooter dienst, mijn's inziens, dan met langer over het gedrag te waken van een paar meisjes, wier moeders beide nog leven, en die (ik heb reden, om zulks te denken), mij eer, uit welstaanshalve dan wijl zij zelve het verlangen hare kinderen terug zouden geven, indien ik op *Retraite* weder keerde; LOUISE heeft mij noodig, haar gestel is door de uitgestane angsten geknakt, de orde, die ik in haar huishouden hersteld heb, heeft tot hare beterschap mede gewerkt, maar zij is nog te zwak, om zelve die orde naar behooren in stand te houden, zij voelt dit, zij smeekt mij haar niet te verlaten, en haar echtgenoot dringt op mijne inwilliging van hare bede ten sterkste aan. Ik gevoel mijne dierbare! dat indien ik aan beider wenschen zeide te willen voldoen, ik als het ware mijn afscheid van u zoude onderteekenen, daarom beloof ik niets. Maar zeg mij: wat moet ik doen? Volgde ik wat mijn genoegen en mijne smaak mij raden, ik keerde naar *Retraite* terug en sleet daar mijne overige dagen met u, met u alleen - maar kan ik denken, mag ik verlangen, dat gij alle uwe betrekkingen voor mij zoudt daarlaten en uwen Vadergrond niet weder dan ter loops betreden? Redelijkerwijze - neen. Gij hebt reeds veel gedaan, gij hebt mij reeds op mijne reize vergezeld, schoon gij wel bij uwen broeder en bij uwe KAROLINE hadt willen blijven, gij hebt mij niet verlaten, eer gij overtuigend gemerkt had, dat gij mij van geen nut meer kondet zijn, gij zijt van voornemen, om

bij mij terug te keeren en mij op de tehuis reize te vergezellen, te verzorgen met de eigene teederhartigheid, welke gij mij herwaarts komende betoondet, maar zal eindelijk uw hart niet hangen naar uwe betrekkingen, zal niet eindelijk het gevoel bij u opkomen, dat gij bij hen meer te huis behoort dan bij mij! Bepeins dit alles mijne lieve! en doe mij uw besluit zoo openhartig kennen, als ik mijne gedachten, van wat misschien voor ons beide het beste wezen zou, heb opengelegd. Wat hooger roerde ik even aan, het herstellen van de orde in LOUISE'S huishouding, ik wil u tot beter verstand der zaak nog een woord daaromtrend zeggen, doch dit blijve onder ons. Nimmer, dit weet gij, had mijne nicht iets met huishoudelijk bestuur te doen gehad, toen zij naar *Holland* ging; daar had zij almede alleen voor hare eigene persoon (wat orde aangaande, de kleeding stukken enz. aangaat), te zorgen; en in *Parijs* niets meer. Na haar huwelijk kwam haar dus, de post van huisbezorgster zeer vreemd te voren, en het gevolg van hare onkunde is dan ook blijkbaar, onnaauwkeurigheid in vele dingen geweest. Zoo ras ik hier gekomen zijnde uit aanmerking van hare groote zwakte, haar aanbood alle zorg voor eerst op mij te nemen, en als huishoudster te handelen, en daar mijn voorstel aangenomen werd, de sleutels van alle kassen in handen kreeg, zou ik ook zonder LOUISE'S waarschuwend verzoek: ‘Gij moet niet te naauw kijken, want hier en daar is de boedel wel wat

overhoop, gemerkt hebben, dat netheid en juistheid in schikking, niet de hoofddeugd van Mevr. BORLET was. Slordig, is zulk een hard woord, anders bezigde ik dat woord gaarne, om aan te duiden hoe de linnen- en provisiekassen er uit zagen, hoe het huishou-goed onderhouden, en het keuken-gereedschap althans, verzorgd was. Eene morsige meid bragt het hare tot de ongeregeldheid bij, voor niets was een bepaalde tijd bestemd, en zoo zuchtte de Heer BORLET (die mede in huisselijke bemoeijingen te eenenmale onbedreven is), onder al het verkeerde, dat hij wel gewaar werd, maar geenszins wist te verbeteren. Zijn studeer-vertrek droeg mede blijkbare merkteekenen, van meer door den dominé dan door de werkster bezocht te worden, in een woord alles had grootelijks noodig eene geheele verandering te ondergaan. Ik kon niet nalaten, eer ik met het bewerkstelligen van die verandering eenen aanvang maakte, LOUISE over haar verzuim in vele, iets te zeggen, maar zij trok zich de zaak zoo sterk aan, en wierp zoo veel op hare onkunde, dat ik om eerstgemelde reden mijne verdere berispingen tot dat hare krachten wat aangekomen zouden zijn, begreep te moeten uitstellen, en op het hooren van wat zij tot hare verschooning zeide, mij zelve begon te beschuldigen, dat ik haar niet genoeg onderwezen had, in een vak, hetwelk voor vrouwen van het alleruiterste gewigt is. Ik heb (LOUISE voor onderwijs te geven bestemmende) al het mogelijke laten doen en vooral door mijne

brieven zelve gedaan, om haar verschillende kundigheden te doen verkrijgen, welke zij aan andere moest mededeelen, tot vorming van dier hart en tot beschaving van dier verstand, maar toen zij eene nieuwe loopbaan ging intreden, toen zij het bestuur van eene huishouding ging op zich nemen, had ik moeten bedenken, dat het haar voortaan veel minder nuttig zou wezen de geschiedenis van oude en hedendaagsche volkeren (zoo als men zegt) op haren duim te kennen, de aardrijkskunde volkomen magtig te zijn, verschillende talen te kunnen spreken en naar den regel schrijven, over andere vakken van wetenschap behoorlijk te kunnen redekavelen, dan te weten hoe men eene of meer dienstboden tot derzelver pligt moet aanspooren, hoe men in kleinigheden behoort te treden, om orde en netheid in te voeren en staande te houden, hoe ieder stuk van het huisraad moet nagezien en spoedig als er iets aan ontbreekt verbeterd of versteld worden, op welk eene wijze dit, voor zoo veel linnen en kleedingstukken betreft best gedaan wordt enz. Waarlijk ik heb mij hier, te kort schieting te verwijten, en door hetgeen ik nu gezien heb, meer dan ooit overtuigd van de veel grootere waarde van huishoudelijke dan van eenige andere (behalve toch zedelijke) kennis in eene vrouw, voel ik mij te meer verpligt om mijn verzuim zoo veel mogelijk te vergoeden, door LOUISE, met opzigt tot die huishoudelijke kennis, te blijven onderrigten. Lieve EMILIA, doe gij uitspraak. Dezen brief te schrijven heeft mij

meer gekost dan ik u zeggen kan, want ik ben bevreesd geweest, dat gij in mijn plan iets beledigends of naar onverschilligheid jegens u zwemends vinden zoudt, maar ik heb toch pligtshalve door den zuren appel heen moeten bijten, wilde ik u in slaat stellen om te oordeelen, en ingevolge dat oordeel te handelen. Hierbij herinner ik mij hoe wij wel eens te zamen gelagchen hebben om romans of tooneelspelen, welke alleen tot de behoorlijke lengte gebragt werden door het zwijgen der personadiën, terwijl indien zij gesproken hadden, de geheele zaak die nu veel belemmering veroorzaakte in eens zou afgedaan geweest zijn. Zulk eene dwaasheid heb ik willen vermijden door voor de vuist te zeggen hoe de zaken staan, gij zijt te verstandig om mdit ten kwade te duiden, en, hiermede vlei ik mij, te wel overtuigd van mijne hartelijke hoogachting en vriendschap, om de verzekering van de bestendigheid dier gevoelens niet met overtuiging van hare waarachtigheid aan te nemen van wege

Uwe liefhebbende

Wed. R.

LXXV. Brief.
Emilia P. aan Julie van L.

Weenen, 28 September 1814.

Welk eene tijding JULIE, ontvang ik door uwen brief van 12 dezer! O lieve vriendin behoef ik u te zeggen hoe ik in uwe smarte deel, hoe ik mijne KAROLINA beklaag? Uit een' brief van mijn' broeder wist ik iets van de ziekte van den heer VAN L. maar ik vleide mij dat WILLEM mij de zaak wat erg had voorgesteld en dat KAROLINA'S echtgenoot in de kracht van zijne jaren zijnde, de krankheid zou te boven komen. Helaas! het is er anders mede gegaan, O ware ik thans te *Amsterdam*, hoe zoude ik mij toewijden aan het..... niet troosten, niet opbeuren, want zulks zal tot nog toe wel niet mogelijk wezen, maar aan het treuren met mijne vriendin, aan het helpen waar mijne hulp eenigzins dienstig kon zijn. Maar gij zijt daar JULIE gij zult KAROLINA bijstaan, haar door uwe verstandige redeneringen in hare Godsdienstige gevoelens versterken, gij zult de droeve weduwe wijzen op Hem die kastijdt wie Hij lief

heeft, en die alleen troosten kan. Het grieft mij meer dan ik kan zeggen, dat ik te huis komende, (want mijn besluit is door het overlijden van uwen broeder, en de daaruit voortvloeijende gedachte, dat ik op den duur eenigermate nuttig voor KAROLINA zal kunnen worden, vaster dan te voren, om naar *Holland* terug te keeren) het grieft mij, zeg ik, dat ik niet meer getuige zal zijn van de teederheid, welke haar aan haren echtgenoot, en dien aan haar verbond! O JULIE zeg gij haar van mijnent wege alles wat gij begrijpt, dat ik, bij haar zijnde zeggen zou, en vergoed door uwe toespraak het gebrekkige van mijn schrijven in het nevensgaande briefje, hetwelk ik u verzoek ten gelegenen tijd aan mijne lieve vriendin te geven. Ik gevoel levendig hoe weinig in evenredigheid met de bedroevende zaak dit briefje is, maar het is mij niet mogelijk geweest aan haar die het meeste lijdt met dien nadruk te schrijven, welke de zaak vereischt, door de waarachtige droefheid die mijne ziel vervulde, en het diep besef hetwelk ik van haar ongeluk en van dat harer kinderen kreeg, zoo ras ik de pen opvatte. Wees ook gij JULIE verzekerd van mijne smart voor u, voor uwe ouders, zeg hen een woord uit mijnen naam. Laat mij spoedig eens weder iets van u en van mijne lieve KAROLINA vernemen, en ontvang alle mijne hartelijke groete.

EMILIA P.

LXXVI. Brief.
Mevrouw de Wed. P. aan den Heer des Saules.

Lauzanne, 6 October 1814.

Nimmer zal Mevrouw P. de weduwe van een' man van groot aanzien in zijn vaderland, als hare zuster erkennen eene ellendige modemaakster die hare achting onwaardig is! Gij slaat (zegt gij) mijne bedreigingen: in den wind, en bekommert er u niet over of ik u onterve? ik meende waarlijk dat gij meer prijs op mijne vriendschap en op een deel mijner rijke nalatenschap stellen zoudt! Wat zult gij beginnen, indien ik mij van u aftrek? Ik weet wel dat gij voor het oogenblik geld genoeg hebt, maar ik weet ook dat als men van den hoogen boom afteert, men spoedig weder op het drooge zit, en wat weet gij van beleggen, van sparen, van winnen op eenige andere wijze dan door den krijg? Die is ten einde, en wat denkt gij nu te doen om u langer dan uw fortuintje strekken zal het noodige onderhoud te verschaffen. Dit begrijpt gij toch, dat met eene vrouw die niets meebrengt zulks u veel moeijelijker zal vallen, dan

indien gij alleen gebleven waart, of eene bemiddelde echtgenoote medegebragt, met welke gij ook bij mij, voor den dag zoudt durven komen, eenig genot van mijne rijkdom rerwijl ik leve, en het vooruitzigt van eene ruime erfenis na mijnen dood hebben? Kom aan CHARLES wees wijs, prevel niet over eene verpligting die dwaasheid wordt zoo ras zij tegen uw welgegrond belang strijdt. Geef zoo gij wilt een jaarlijks pensioentje aan EUPHEMIE en laat haar aan het modes maken in *Holland* blijven, terwijl gij terug gekeerd, als een ongetrouwd man, al het genot der vrijheid en der rust zult kunnen smaken. Ik weiger volstrekt en onze beide zusters weigeren dit ook, om EUPHEMIE als onze zuster te erkennen of als Mevr. DES SAULES te begroeten, zij zal voor ons altijd blijven wat zij is, namelijk eene non die uit haar klooster ontvlugt, zich dwaasselijk heeft overgegeven aan de bescherming van u die haar niet beschermen kondet, en door hare eigene schuld in het verderf geloopen, slechts billijk veel heeft moeten uitstaan en lijden. Gij zijt dankbaar, zegt gij, voor het *weinige* dat wij aan uw kind gedaan hebben. Was dat weinig dat wij het ons lieten welgevallen dat mijn Vader dat kind bij zich nam toen de moeder moest emigreren? was dat weinig dat wij na vaders dood SERAPHINE'S schoolgeld te *Parijs* voor gemeene rekening met u wel wilden betalen? Was dat weinig dat ik het zoo ver bragt dat zij bij den heer P. in huis zou hebben komen wonen, en mijn uiterste

best deed om haar WILLEM P. tot echtgenoot te geven? Dat zij gestorven is eer dat alles kon plaats hebben, is onze schuld niet, maar nu zij dood is, behoeft gij u althans de moeder niet aan te trekken; deze zegt gij zelf heeft hare schoonheid verloren, en indien gij draaldet zoudt gij ligt van uw besluit om haar met u te nemen kunnen afstappen, wel nu, zoo draal en laat haar waar zij is Leg geld, aanzien en vrijheid in de schaal tegen armoede, verachting en lastige banden, en gij zult hoop ik het gewigt van de eerste artikelen duidelijk gewaar worden. Zoo zal wijsheid en voorzigtigheid uwe gangen regelen, gij zult alleen herwaarts keeren en dan met blijdschap verwelkomt worden, inzonderheid door

Uwe zuster

Wed. P.

LXXVII. Brief.
Henriette W. aan Ernestine van B.

Brussel, 8 October 1814.

Wat zoude ik gaarne in uwe plaats zijn ERNESTINE en zien al wat gij ziet! Wat zou ik mij vereerd vinden in de mogelijkheid te wezen dat

Vorsten en Princessen met mij spraken! En gij zijt bang! - O ik geloof, dat ik niet half zoo zou bibberen indien de Keizerin van *Oostenrijk* of de Koning van *Pruissen* daar voor mij stond, als ik gebibberd heb, toen ik *en téte à téte* een kwartier doorbragt met den jongen S. die uit *Holland* herwaarts gekomen was, na zijne moeder aldaar bezocht te hebben, om - ja raad eens - om mij eene *déclaratie* te doen. - Sedert een' dag of eenig wist ik dat S. weder te *Brussel* was, want mijn broeder *Alfred* had hem in de *comedie* gezien en hem meer dan eens gesproken. Hunne kennismaking dus geschied zijnde had mijn broeder hem gevraagd om eens bij hem te komen S. kwam op den dag van welken ik straks gewaagde; door eene misvatting van den knecht werd hij (terwijl men hem boven aandiende) in de kamer binnengelaten waar ik juist mijne musiek les geeindigd hebbende, alleen was. Ik keek vreemd op, toen ik een' heer zag binnen komen, maar nog grooter was mijne verbazing toen ik, hem erkend hebbende, vernam hetgeen mij in de fraaiste bewoordingen gezegd werd, dat ik het was, die hem naar *Brussel* gelokt had, dat ik het was, die hij naar *Holland* als zijne echtgenoote wenschte mede te nemen. - Nu moet ik de vlag voor u strijken, want gij hebt geen ongelijk gehad toen gij mij met den jongen Hollander reeds, vijf jaren geleden plaagdet. Maar wie had toen kunnen denken, dat ik, een zestien-

jarig meisje, zoo veel indruk op eenen negentien jarigen jongeling zou gemaakt hebben, dat deze om mij al de schoonen van zijn Vaderland met onverschilligheid zou aangezien en op mij alleen zijne standvastige genegenheid gevestigd hebben! Wat er nu met mij gebeuren zal weet ik niet, ik laat mijner moeder de beslissing over. Schoon ik niet kan nalaten te meenen, dat eene standvastigheid als die van S. wel eenige belooning verdient. Vertel deze zaak eens aan uwe gezellin, en vraag haar wat zij mij raadt te doen. Mevrouw S. VAN J. te worden zal zeker niet onaardig klinken, maar mijne moeder, mijne broeders, mijne bekenden te verlaten, om in eene geheel nieuwe familie waar ik behalve hem die dan mijn echtgenoot wezen zou, geen mensch van ken, binnengeleid te worden, en op eene vreemde plaats te moeten blijven wonen, ik gril als ik daaraan denk. - En hier moet ik iets ophalen uit uwen brief. Het verwondert u dat een heer met wien gij eene verstandige woordenwisseling hield, zich toen hij u weder ontmoette niet om u bekommerd heeft. Leer uit mijn voorbeeld, dat wijsheid ons niet beminnelijk maakt, maar dat wij door vrolijkheid en scherts veel verder komen dan door allerlei wijze praat. Hou u zot, men zal u lief vinden; toon u verstandig en kundig men zal u ontwijken. Vraagt gij nu of ik dat goed en billijk vind? ik antwoord neen, maar het is zoo dit heb ik al dikwijls opgemerkt. Gij ondervraagdet

den heer DE T. wijsselijk naar zijne ontmoetingen op zijne reizen, en wildet hem wel doen zien, dat gij eenige kundigheden bezat - hadt gij hem gevraagd of men te *New York* ook menschenvleesch gewoon was te eten, of men in *Mexico* niet veel houdt van schaatsenrijden, hij zou u geloof ik honderdmaal liever gevonden, en u op het *bal* wel om een' dans hebben gevraagd. Ik weet volstrekt niet waarom men ons in onze jeugd zoo veel laat leeren, want als wij ouder zijn is het ons veel voordeeliger ten minsten den schijn te hebben van niets te weten, dan als wel onderrigt voor den dag te komen. Als ik trouw en een meisje krijg, zal het moeten leeren lezen, schrijven en zoo veel cijferen als noodig is om niet door de winkeliers gefopt te worden, maar voor de rest zal het geene kundigheden behoeven op te doen. - EMILIA in een hofpak! ik gaf wel tien franken om dat te zien, maar het zal haar wel goed staan, hare houding en haren tred zijn fraai en gemakkelijk genoeg, alleen weet ik niet hoe zij zich wel genoeg zal kappen, om haren langen neus en hare zwarte oogen een weinig te maskeren. -Ik heb laatst uw' vader gezien, en hem gevraagd wanneer hij u terug verwachtte, hij scheen dit nog niet te weten en zeide, dat ik gerust nog een' brief aan u naar *Weenen* kon afzenden zonder te vreezen, dat hij u niet meer daar treffen zou, daarom heb ik dan ook dezen geschreven. Antwoord mij spoedig voor eerst ten minste ben ik altijd te *Brussel* te vinden.

Adieu, groet uwe reisgenooten, en geloof mij steeds te zijn

Uwe Vriendin

HENRIETTE W.

LXXVIII. Brief.
Emilia P. aan mevr. de Wed. R.

Weenen, 12 October 1814.

‘Nuttig wezen, is onze zaak,’ deze uwe woorden dierbare Vriendin herhaal ik, om u mijne eenstemmigheid van gedachten omtrent deze waarheid te beter te dóen gevoelen. Ik billijk uw besluit, ik zal meer zeggen, ik word mijne verpligting, om van mijne zijde mijn voornemen, om niet altijd buiten mijn Vaderland te blijven, te kennen te geven, duidelijk gewaar. Mijn broeder WILLEM verlangt, volgens zijn schrijven, naar mijne terugkomst; mijn broeder FREDRIK schijnt niet ongenegen, om na het afloopen van zijne reis, met mij in *Holland* zich neder te zetten; mijne vriendin KAROLINA heeft het ongeluk gehad van haren echtgenoot door den dood van hare zijde gerukt te zien, misschien kan ik dus aan een' of anderen dier personen van eenige nuttigheid worden, en mag dus die mogelijk-

heid niet verzuimen. Maar lieve moeder (want zoo mag ik u toch wel noemen) gij die mij zoo wel kent, zoo wel begrijpt, zoo liefdevol hebt aangenomen toen ik in druk tot u kwam, die mij hebt opgebeurd, met raad en troost gedient en geholpen - vergeet mij niet! Blijf mijne vriendin, mijne, leidsvrouw, en kan ik nog immer iets voor u doen, of u in een of ander bijstaan of van dienst wezen, zoo verberg mij uw verlangen niet, in één woórd, laat ik u nimmer vreemd worden, schoon ik met reden vreeze, dat ik u nu voor de laatste maal in dit leven zal hebben gezien! Want na ons wederzijdsch besluit, is het dunkt mij raadzaam, dat ik niet over *Straatsburg* terng keere. Wij zijn nu eens gescheiden, waarom zouden wij om nog eens te scheiden elkander wederzien? Laat ons geene noodelooze aandoeningen opwekken, en liever het daarvoor houden, dat onze jongste afscheidsgroet een vaarwel voor altijd is geweest! Ik weet nog te wel wat ik inwendig geleden heb toen gij in 1808 van *Zeist* waart vertrokken, om mij op nieuw aan zulk eene droefheid te wagen. En uw beeld is toch onuitwischbaar in mijn geheugen gegraveerd; laat ik dat beeld behouden, zoo als ik het origineel de laatste maal zag, namelijk mij vriendelijk toelagchende en eene aangename reis wenschendè, name ik nog eens afscheid van u, gij zoudt mij voortaan als treurende, met tranen op de wangen voor den geest zweven, ten minste mijne eigenliefde doet mij zulks denken. Dus, bij

schrijven bepale zich van nu of aan onze omgang, maar laten wij elkander dikwijls schrijven, gelijk voorheen. - Toe dat ik uwen brief, die mij schokte, en dien van JULIE VAN L. in welken zij mij het overlijden van haren broeder meldt, hetwelk mij zeer bedroefde, ontving, heb ik mij hier bij uitstek wel vermaakt, veel vreemds, veel nieuws, veel schoons, maar ook vele bewijzen van menschelijke dwaasheid en ijdelheid gezien. Ik heb schouwburgen, wandelplaatsen, en de overheerlijke keizerlijke bibliotheek bezocht en veel merkwaardigs ook buiten deze stad in oogenschouw genomen. Ik had zelfs beslooten Mevr. DE B. op een *bal* aan het hof te vergezellen, maar deze partij om eene ligte ongesteldheid van de Keizerin uitgesteld zijnde, weet ik niet of ik nu, daar mijne gemoedsstemming veel minder opgeruimd is dan veertien dagen geleden, wel mede gaan zal, wanneer de partij voortgang zal hebben. Mijne gezellinnen evenwel dringen er sterk op aan, dat ik mijne belofte gestand doe, ERNESTINE vooral, die zegt dat zij toch hoopt, dat zij iemand zal hebben aan wie zich te houden, wanneer hare moeder met de groote heeren en dames in gesprek zijnde, zich nier met haar zal kunnen bemoeijen. Mijn besluit zal van de omstandigheden afhangen. - O leer LOUISE BORLET haar geluk wel waarderen, leer haar van uwe wijze lessen gebruik maken tot haar eigen geluk; ik wensch van harte dat hare gezondheid zich spoedig herstelle en dat zij dan door hare huisselijke pligten wel waar

te nemen en de door u herborene goede orde te handhaven, toonen moge dat zij uwe zorg verdiende. Groet haar en haren waardigen echtgenoot mijnentwege en twijfel nimmer aan de hartelijke genegenheid en opregte hoogachting van

Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXXIX. Brief.
De heer D. aan Emilia P.

Amsterdam, 13 October 1814.

Wel-Edel Geb. Jonkvrouwe, Lieve Vriendin!

Ik zie uwe verwondering bij het ontvangen van dezen brief. Dan ik vlei mij, dat uwe uitroep bij het herkennen van het handschrift eerder wezen zal: ‘Ha dat is goed, mijn oude vriend denkt nog aan mij!’ dan: ‘Wat is het lastig, dat KAROLINA'S oom mij herwaarts ook al schrijft!’ Trouwens ik ben lang besluiteloos geweest of ik de pen al dan niet zou opvatten, en dat niet zoo zeer omdat ik vreesde, dat gij mij het schrijven op zich zelve kwalijk zoudt nemen, als omdat ik beefde op de ge-

dachte, dat gij over den inhoud van den brief gebelgd zoudt kunnen zijn. ‘Wat ga ik dan lezen?’ zult gij hier wel vragen. Ik wil u dat zoetjes aan te kennen geven. Als de vriendin van mijne nicht leerde ik u, staande het leven van mijne huisvrouw, hoogachten; als de dochter van mijn' braven vriend P. of liever als de stiefdochter van zijne THÉRESE, leerde ik u bewonderen; als de door den dood van uwen geliefden IJ. ongelukkig gewordene, leerde ik u hartelijk beklagen. Na het overlijden van mijne echtgenoote, smolten al mijne oude gevoelens voor u, daar ik steeds uw gedrag bij uitstek goedkeurde en vele uwer daden ten hoogste prijzenswaardig vond, in eene warme genegenheid te zamen. Ik leefde echter, hoe weinig aangenaams het gezelschap van mijne schoonzuster M. ook voor mij had, stillekens met haar voort, en verwijderde steeds de gedachte, die wel eens in mij opkwam: ‘Wat zoudt gij met eene vrouw als EMILIA gelukkig kunnen zijn,’ want ik begreep vooreerst, dat EMILIA nog wel eens iets beters, dan een man die zestien jaren ouder dan zij zelve is, zou opdoen, ten tweede, dat ik mijne arme schoonzuster niet wel kon laten vertrekken; en ten derde, dat u voor te stellen om mij uwe hand te schenken, terwijl Mevr. M. bij ons zou blijven inwonen, zoo goed was al wilde ik *perfors* een blaauwtje loopen. Ik zweeg dan, maar iederen keer dat ik u in het Vaderland eens weder ontmoette, wiesch mijne genegenheid voor u aan. De laatste maal, was ik op het punt u daarvan iets

te zeggen, maar gij vondt u pligtshalve verbonden om met Mevr. R. op reis te gaan, en ik begreep dat het mijn pligt was, u in dat vroome oogmerk niet te belemmeren. Thans is de stand van zaken veranderd. Volgens hetgeen ik van JULIE VAN L. vernomen heb, is uw voornemen om weldra in *Holland* voor goed terug te komen, en volgens het geuit verlangen van KAROLINA en van hare moeder, zal na verloop van eenige weken de laatstgenoemde mij verlaten en bij de eerste gaan inwonen. Schoon dit plan geheel buiten mijne medewerking gemaakt is, heb ik niet kunnen nalaten het zeer goed te keuren, toen er mijne denkwijze over werd gevraagd; maar wanneer het ten uitvoer gebragt zal wezen, zal ik geheel alleen blijven zitten, mijn huishouden zonder hoofd, mijne dienstboden zonder behoorlijk opzigt zijn. EMILIA! lieve, beminde, hooggeachtte EMILIA, zoudt gij nu ook kunnen besluiten alles, ja veel meer dan alles wat ik missen zal, voor mij te worden? Zoudt gij ook kunnen stemmen in mijne vurige bede, van met mij door den echt vereenigd, mijne laatste dagen veel gelukkiger te maken dan mijne jeugd immer was? Indien gij mogt overhellen tot het geven van een gunstig antwoord op mijne vraag, maar u misschien weerhouden gevoeldet door de gedachte dat uw broeder FREDRIK weder geheel op zich zelven zoude staan, zoo moet ik vooraf zeggen, dat ik er overgaarne in zou bewilligen, dat uw broeder zijn' intrek in mijn huis

name; twee kamers zouden daar te zijner beschikking zijn, en hij zou van mij geene de minste onaangename bejegening te duchten hebben, maar zoo vrij zijn, als gij zoudt kunnen goedvinden, dat hij ware. Geld hebt gij niet noodig, maar ook ik behoef dit niet te zoeken. Onze jaren verschillen veel, dit ontken ik niet, maar (ik geloof toch dit zonder u te beleedigen te kunnen zeggen), mijn's inziens, zal het verschil thans minder, sluitende wezen, dan het geweest zou zijn toen wij beide tien jaren jonger waren. Ik geniet nog eene vaste gezondheid en ben zoo welgemoed en opgeruimd als ik immer was. O indien gij de gezellinne mijnes verderen levens wildet worden, welk een heilrijk vooruitzigt zou zich voor mij openen! Te huis, zoude ik zoo onuitsprekelijk gelukkig zijn. Buiten 's huis zou ik mij zoo verheugen in de gedachte EMILIA is de mijne! straks ga ik haar wederzien! Wij zouden gezamelijk KAROLINA helpen, in haren droevigen weduwen staat, wij zouden haar ondersteunen, troosten, en de opvoeding van hare kinderen gemakkelijk maken! - Vergeef mij hooggeachtte vriendin, dat ik zoo lang uwe aandacht tot mij zoek te trekken, maar ik moet mij bedwingen om nog niet veel langer te schrijven. Leen een gunstig oor aan mijne bede, ten minste antwoord mij niet zonder de zaak in ernstige overweging te hebben genomen. Zeker zal ik niet zonder ongerustheid uw besluit afwachten, niet zonder ontsteltenis d*e*n brief openen in welken dit besluit

waarschijnlijk vervat zal wezen, maar misschien heb ik tot straf van mijne vermetelheid verdiend, dat mijn geduld een weinig op de proef gesteld en ik aan het uitstaan van (waarlijk geene geringe) verlegenheid onderworpen worde. O wildet gij door eene gunstige uitspraak mijnen angst in geluk doen veranderen, hoe dankbaar zou zich daarvoor betoonen

Uw Onderd. Dienaar en opregten

Vriend D.

LXXX. Brief.
Karolina van L. aan Emilia P.

Amsterdam, 14 October 1814.

Op aandrang van JULIE, wil ik beproeven of het mij mogelijk wezen zal, u eenige regels te schrijven, lieve vriendin! Mijne zuster zegt, dat ik uwen hartelijken brief niet onbeantwoord mag laten, ik gevoel dit wel, maar echter kan ik er niet dan met de grootste moeite toe besluiten. Ach EMILIA ik ben zoo ongelukkig, zoo diep bedroeft! Ver van dat mijne smart bedare, is het als of met iederen dag mijn verlies mij zwarer drukt! Mijn

man was alles voor mij op aarde, hij beminde mij zoo hartelijk, ik had hem zop innig lief! hij was mij znlk een' trouwen geleider, onzen kinderen zulk een' zorgvuldigen vader! Waarom ik, en zij, hem zoo spoedig moesten derven is GOD bekend, maar zijn verlies beneemt mij al het genot des levens, ik zie in de toekomst niets dan druk en lijden te gemoet! Ik billijk, lieve! al wat gij in uwen brief van mijne verpligting zegt om mij gelaten aan GOD'S wil te onderwerpen, en, ook om mijner kinderen wil, mijne krachten in te spannen ten einde niet onbekwaam te worden om voor hen vader en moeder te gelijk te wezen - maar ook beäam ik uw zeggen, dat tot nog toe hetgeen van mij geeischt wordt mij schijnen moet mijne krachten te overtreffen! O gij komt zoo wel in hetgeen ik gevoel daar gij mijne tegenwoordige, ter neergeslagenheid beschrijft, en niet afkeurt! Maar ik heb erntig voor mijn uiterste best te doen, en mij niet door mijne droefheid zoodanig te laten overheeren, dat ik onbekwaam worde tot wat mij te lijden en te doen is opgelegd. Dat gij terug wilt komen is mij lief, uw bijzijn zal mij zeker genoegen verschaffen, maar nog gij, nog iemand kan mij vergoeden wat ik verloren heb! Bidt voor mij om ondersteuning van boven!

Uwe KAROLINA WED. VAN L.

LXXXI. Brief.
De heer Willem P. aan Emilia P.

***Amsterdam*, 14 October 1814.**

Van eene vreemde ontmoeting, welke ik onlangs gehad heb, haast ik mij u verslag te doen lieve zuster, ten einde gij hoe eer hoe beter overtuigd moogt worden van wat ik lang vermoedde, namelijk, dat onze stiefmoeder eene doortrapte bedriegster is. Ik was verleden zaturdag met mijne vrouw in de Fransche *Comedie*, tusschen de stukken ging ik eens beneden in het *Parterre* rondkijken, en bevond mij spoedig omringd van eenige kennissen welke mij bij mijn' naam noemende, de aandacht van een' heer, die digt bij ons stond gaande maakten. Toen mijne vrienden zich een weinig verwijderd hadden, kwam die heer naar mij toe en vraagde zeer beleefd, in het Fransch, of hij niet de eer had den Heer P. te zien. Daar ik hier op bevestigend antwoordde, ging hij voort: '*En ce cas c'est monsieur votre pere qui a été le mari de ma soeur; je m'appelle* DES SAULES, *cette infortunée* SÉRAPHINE *que monsieur* P. *projettait de recueillir chez lui, mais qui est morte à* Paris, *avant de se met-*

tre en voyage, était ma fille, et j'ai l'honneur (mij eene vrouw aanwijzende, die op de bank voor ons zat) *de vous présenter sa mere mon épouse*.' Ik maakte eene buiging tegen de dame, en zeide, dat ik verheugd was *hem* naar het uiterlijk aanzien in goeden welstand te ontmoeten, daar ik uit het schrijven van Mevr. P. verstaan had, dat zijne gezondheid door zijne vermoeijenissen in den Spaanschen krijg zeer veel geleden had. Hierop glimlachte hij en zeide: '*Ma foi monsieur! il faut qu'elle ait révé en vous écrivant celà, car j'ai eu le très grand bonheur de conserver toujours la meilleure santé du monde et je n'ai été qu'une fois légerement blessé*. Begrijpende dat het daar de plaats niet was, om al te vragen wat ik wel wenschte te weten, zeide ik, dat het mij aangenaam wezen zou, den heer DES SAULES eens in het bijzonder over eene en andere dingen te spreken, en vraagde waar en wanneer hem zulks gelegen komen zou. Op den volgenden dag te één ure werd dat gesprek bepaald te mijnen huize te zullen plaats hebben, ik gaf mijn adres op, en keerde toen naar mijne plaats, *au* 1e. *rang*, bij CHRISTINE terug. Na dat ik Zondag een uur vruchteloos gewacht had, kwam de Franschman, of liever de Zwitser, vele complimenten makende over zijn *retard* en dit voornamelijk toeschrijvende aan zijne vele bezigheden, daar hij op het punt stond, van naar zijn land terug te keeren, iets dat ik niet ongaarne vernam, wjjl ik anders wel genoodzaakt zou geweest zijn, om hem

en zijne vrouw eens bij ons ten eten te vragen, en eenige andere beleefdheden te doen. Zoo ras ik het woord kon krijgen, begon ik hem te zeggen, dat ik met leedwezen en bevreemding gewaar was geworden, dat de geldzaken van Mevr. P. in zulk een' slechten staat waren; dat ik altijd gemeend had, dat men in *Zwitserland* met, hetgeen wij hier een genoegzaam inkomen voor een eenloopend mensch zouden noemen, rijk was, en veel doen kon, daarom gedacht had, dat zijne zuster met het door mijn' vader aan haar toegewezene jaarlijksche inkomen, bij uitstek wel zou hebben kunnen rondkomen, en dat ik niet kon begrijpen hoe zij nog onderstand van ons noodig had. Hier viel hij mij in de reden, en zeide, dat zij zulks ook in geenen deele behoefde, dat zij te *Lauzanne* de rijke weduwe genoemd werd, en eene der best *gemonteerde* huizen had. Toen vond ik geraden hem met de stukken te overtuigen en liet hem den brief van THÉRESE en mijn antwoord lezen. De man gaf mij die zigtbaar geraakt terug, en zeide: '*Monsieur, je suis au desespoir de reconnaitre que vous avez été vilianement trompé, et trompé par une personne à laquelle je tiens par les liens du sang, et qui a tant d'obligations à votre famille, veuillez ajouter à toutes vos bontés, celle de ne pas divulguer le fatal secret qui se dèveloppe en ce moment, mais soiez bien persuadé que je n'ai pas la moindre part à la fraude, et croiez m'en sur ma parole d'honneur quand même je*

n'eusse pas de quoi vivre (*et j'ai assez, grace à Dieu, pour me soutenir honnétement avec ma femme*) *je n'accepterais pas une obole, d'un argent qui à été si bassement obtenu! Je suis revenu dénué?! elle m'a sur les bras?! la traitresse! - mais je lui apprendrai à vivre, je lui écrirai une lettre dont elle se souviendra!!*' - DES SAULES deed mij een geheel relaas van zijne eigene omstandigheden, van wat er met SÉRAPHINE voorgevallen was, van Mevr. P. haar voornemen, om dat kind aan mij uit te huwelijken, kortom hij verhaalde mij genoeg, om mij veel wat tot nog toe duister was, in een helder daglicht te stellen, maar door u dit thans alles te ontvouwen, zou mijn' brief te lang worden, ik hoop het u na uwe terugkomst in al de bijzonderheden te verhalen. Mijn gesprek met den Kapitein liep zeer naar mijn genoegen af, hij scheen mij wel wat winderig, maar toch een man van eer en van goede beginselen te wezen. Daar hij twee dagen later meende te vertrekken, namen wij voor goed afscheid, maar spraken af, dat indien er weder iets van helang, nopens Mevr. P. mogt voorvallen, wij elkander schrijven zouden. En zoo EMILIA, hebben wij dan ons geld in het water gegooid, en ons als kinderen laten om den tuin leiden! Dan wat helpt nu beklag, deed ik mijn' zin, ik schreef zoo dadelijk aan THÉRESE, maar ik doe het niet om dat ik voel, dat ik mijn' toorn niet zou kunnen bedwingen, en het is toch beter bedaard te blijven, vooral daar de zaak iemand betreft, die wij

welstaanshalve *moeder* moeten noemen. Ik zou echter wel iets willen bedenken, dat ons voor het (ik mag wel zeggen) ontstolene, schadeloos stelde; misschien kon dit gevoegelijk geschieden, door zoo lang het, der *rijke weduwe* jaarlijks door vader's testament toegelegde, in te houden, tot wij ons uitschot terug hadden. In dit plan is niets oneerlijks, niets onbillijks, laat er uwe gedachten eens over gaan, en schrijf, of kom spoedig zeggen hoe gij daaromtrent denkt, aan

Uw' liefhebbenden broeder

WILLEM P.

PS. Hier ingesloten een woordje van uwe vriendin VAN L. Die goede vrouw is bitter bedroefd over het verlies van haren echtgenoot; niet zonder reden, want hij was een braaf man en zeer zorgvuldig vader, ook moet zijn dood eenen nadeeligen invloed op de geldmiddelen hebben, het is te hopen, dat de Heer D. de weduwe bijstaan zal. Ik ga deze dan eens alleen, dan met mijne vrouw dikwijls bezoeken, en heb groot medelijden met haar. Hare moeder zal bij haar komen inwonen, JULIE is weder naar *Haarlem* vertrokken. - Adieu.

LXXXII. Brief.
De heer Des Saules aan mevr. de Wed. P.

***Brussel*, 19 October 1814.**

Hoe verder ik voortreize, hoe nader ik aan mijn Vaderland kom, hoe meer ik schrik tegen den dag, die mij weder in de nabuurschap zal brengen, van betrekkingen, welke ik voorheen met zoo veel geestdrift verlangde weder te zien. Niet alleen ben ik gebelgd over uwen brief van 6 dezer, maar ik heb dingen van u vernomen, die mij ten uiterste grieven. Wat het eerste aangaat, gij weet zelve te wel, dat mijne huisvrouw nimmer eene non is geweest, om daar op te smalen. Ja zij was in een klooster toen die gestichten vernield werden, maar zij was daar alsof zij op eene school geweest ware, alleen om hare opvoeding te volmaken. Toen zij genoodzaakt werd de vlugt te nemen, nam zij haren intrek bij hare tante, bij wie ik somtijds aan huis kwam. Hare schoonheid, hare jeugd, haar ongeluk, alles werkte onwederstandelijk op mij, ik beminde haar vuriglijk, zij beantwoordde aan mijne liefde. Wij handelden dwaasselijk, onvoorzigtig, wat gij maar wilt, daar wij zonder geld, noch behoorlijke middelen van be-

staan, loszinnig een huwelijk aangingen, waarvan ik eerst na de voltrekking, aan mijn' vader kennis gaf, dit alles beken ik gaarne, maar het was toch beter dan dat ik van het vertrouwen mijner geliefde, misbruik gemaakt had. Weinig weken na onzen echt, moest ik vertrekken, ik kon onmogelijk EUPHÉMIE met mij nemen; zij bleef dan bij hare tante en het was gedurende mijne afwezigheid, dat onze SÉRAPHINE in 1792 geboren werd. Mijn wedervaren, mijne gevangenschap, mijne ontkoming, mijn zwervend leven in de akelige tijden der Revolutie dit alles is u bekend, alleen moet ik u herinneren dat het woeden van ROBESPIERRE, het jaar daarna, EUPHÉMIE en hare tante deed besluiten *Frankrijk* te verlaten, en in gerustere oorden zich neder te zetten. Dan, geene kans ziende, om voor het kind naar behooren te zorgen, werd er besloten, dat dit bij mijn' goeden medelijdenden vader wiens tweede echtgenoote toen nog geen kind had, zou opgevoed worden. Zij die naderhand (in 1796) MARIANNE'S moeder geworden is, heeft aan mijn kind vergoed, wat dit kind van eenen anderen kant heeft moeten missen, en aan *haar*, niet aan u, die althans wel een jaar of drie te *Nymegen* geweest zijt, ben ik de grootste dankbaarheid schuldig, voor al de zorgen, die tot haren dood toe, aan mijne SÉRAPHINE zijn te koste gelegd. Wel hebt gij met Mevr. ROSSET en mij, het kostgeld te *Parijs* betaald, wijl gij na vader's dood het kind niet bij u wildet houden, maar was daaraan niet de harde voorwaarde ver-

bonden, dat de (men wist toen al niet regt waar) dolende moeder zich nimmer met het kind zou mogen bemoeijen, of dat anders uwe bijdrage zou ophouden? Wat ook in dien tusschentijd EUPHÉMIE u door hare brieven verzocht heeft, nimmer heeft zij de vrijheid kunnen bekomen, om hare dochter te zien, niet alleen, maar gij hebt sedert het jaar 1804 op geene harer letteren meer geantwoord, zoodat zij van woonplaats veranderd zijnde, gij eindelijk niet meer geweten hebt, waar zij gebleven was, en de dood van haar kind haar toevalliger wijze een paar jaren nadat die voorgevallen was, is ter ooren gekomen. Hoe ik door de tijdsomstandigheden geslingerd in de onmogelijkheid geweest ben, om geregeld tijding van mij te geven, of van mijne betrekkingen in *Zwitserland* of elders, te ontvangen, en voor iemand hunner iets te doen, is u ook te over bekend. Twee maal heb ik mijn ouderlijk huis bezocht en mijn kind omhelsd, maar lang zeer lang ben ik geweest zonder iets van de moeder te vernemen. Dat ik haar eindelijk als modemaakster weder gevonden heb, strekt haar veelmeer tot eer dan tot schande en kan nimmer billijker wijze de trotschheid van *Mevrouw* P. opwekken, want het is beter op eenen lagen trap in de maatschappij staande, zich door eigen handen-werk te onderhouden, dan hoger in rang zijnde, zich door list en bedrog op te werken, en dit hebt *gij* gedaan. THÉRESE! gij, de lievelinge van onzen braven vader, gij met zoo vele gaven des geestes be-

schonken, hoe is het mogelijk, dat gij al de grondbeginsels die u ingeprent werden, hebt verlochend en tegen regt en rede uw geweten verdoofd en uw verstand tot kwaad doen misbruikt hebt! Ik weet dat gij den Heer P. en zijne zuster om geld gevraagd hebt, eene behoefte voorwendende, die gij niet gevoeldet. Ik weet dat gij mij als arm en lijdende hebt voorgesteld! Foei! foei! Kom, geef dat zoo oneerlijk verkregene geld terug. Keer in u zelve weder en heb berouw over uw gedrag! Laat deze brief u de onbehoorlijkheid van uwe handelwijze doen gewaar worden, en bewerken dat gij tot inkeer koomt, dan voorzeker zult gij mij en mijne huisvrouw wel ontvangen. Ik hoop te *Bazel* een' brief van u te vinden in welken gij mij zóó iets meldt. Vind ik dien brief niet, zoo zal ik mij van u verwijderd houden, maar bedroef niet door hem daartoe te noodzaken.

Uw' broeder

CHARLES DES SAULES.

LXXXIII. Brief.
Ernestine de B. aan Henriette W.

Weenen, 24 October 1814.

Ik wensch u van harte geluk, met uwe blijde vooruitzigten, aanstaande Mevrouw S. VAN J!!

Toen ik volgens uw verlangen aan mijne reisgenoote uwe *conquete* verhaalde, en vraagde wat er haar van dagt, antwoordde zij: ‘Raad geven kan ik in dit geval geenszins. Ik heb altijd van den jongen S. zeer veel goeds gehoord, zelfs laatst nog uit den mond van zijn' gewezenen gouverneur de heer BORLET, en toen ik hem te *Amsterdam* gezien heb is hij mij wel bevallen, maar dat is niet genoeg, om HENRIETTE het beslissen in zijn voordeel aan te raden, zij moet haar eigen hart ondervragen, niet om aanzien nog titels denken, maar overleggen of zij den man om hem zelven kan liefhebben, zoo neen, dan behoort zij hem spoedig zijn afscheid te geven, zoo ja, dan wordt het tijd, dat zij met hare moeder openhartig en ernstig over de zaak spreke, wel overlegge of zij de pligten aan den Echtenstaat verbonden zou willen op zich nemen, en of de geldmiddelen, de familiebetrekkingen, en meer andere aangelegenheden zoodanig zijn, dat zij billijkerwijze moge vertrouwen bij hare standverwisseling te zullen winnen. Een huwelijk te doen (voegde zij er bij) een huwelijk te doen, alleen om eenen gevestigden naam te bekomen, en zoo als men het noemt: geborgen te zijn, is even dwaas dan enkel uit liefde te trouwen.’ - Dit laatste HENRIETTE zou ik niet overgebriefd hebben, indien niet Mejufvr. P. stellig verlangd had, dat ik het schrijven zou, het gaf tusschen ons tweëen tot eene ernstige redentwist aanleiding. Ik beweerde, dat liefde alles was wat

er tot een gelukkig huwelijk kon vereischt worden; EMILIA was van eene geheel andere gedachte, zij wilde, dat de Rede mede in aanmerking wierde genomen, dit vond ik zulk een koud vereischte, dat ik niet nalaten kon te zeggen: ‘Maar EMILIA gij hebt toch ook eens op het punt gestaan van te trouwen, hebt gij toen, den Heer IJ uw woord gevende veel om de rede gedacht?’ - Haar antwoord verwonderde mij: ‘Veel (zoo luidde dit antwoord) veel ERNESTINE, ik kan u in alle opregtheid betuigen, dat indien er zoo veel onredelijks in mijne handelwijs op dien tijd geweest ware dan er inderdaad gegrondde redenen toe bestonden, ik aan mijne genegenheid voor den Heer IJ. geen gehoor zou gegeven hebben!’ - Ik zag haar verbaasd aan, en bekende dat het mij toescheen als zoude ik nooit tot zulk eene koele beredenering in staat wezen. Zij sprak toen nog voort over dien afgezaagden tekst (welken alle audachtige lieden zoo liefhebben) dat men van liefde alleen niet leven kan, dat er achting behoort te bestaan en geld behoort te wezen - maar zij was niet in staat mij van denkwijze te doen veranderen. En nu iets uit mij zelve gesproken. HENRIETTE ik vind u onuitsprekelijk gelukkig, in uwe plaats name ik de gebodene hand zeker aan. Wat kan u *Brussel*, wat kan u uwe geheele familie scheelen daar gij iemand hebt, die *u* uitsluitend boven alle menschen bemint. O zich te kunnen zeggen: *ik behaag!* er is iemand, die in *mijn* bezit zijn hoogste geluk stelt!.... dit is dunkt

mij iets zoo zoet, zoo streelend, dat ik niet begrijp hoe, wie zulks te beurt valt, zich niet allerbenijdenswaardigst vindt; schoon gij volgens uw schrijven bij de *déclaratie* een weinig gebibberd hebt, dunkt mij toch, dat gij wat luchtig over de zaak zelve spreekt... maar, dat zal wel daar aan liggen, dat gij veel meer dan ik, aan loftuitingen gewend zijt, en ik geloof mij zelve niet bevoegd, om in deze een juist oordeel te vellen. - Niet uw voorbeeld, maar uwen raad wil ik eens trachten te volgen, aangaande het aannemen van zekeren schijn van domheid. Ik zeg niet uw voorbeeld, om dat ik mij niet herinner u immer eene dwaasheid te hebben hooren zeggen, als die, welke gij aanprijst. Maar vergun mij eene vraag: zou de man, dien wij door zotteklap konden behagen wel onze achting en genegenheid waardig wezen? zouden wij ons zelven niet verlagen door pogingen te doen, om wel gevallig te worden, door het verloochenen van 's Hemels beste gave het verstand en de beoefening van hetzelve?

En nu iets ten slotte, op het slot van uwen brief. Gij roept als in verbazing uit: EMILIA in een hofpak!! en het is schijnbaar eerst na u een weinig bedacht te hebben, dat gij erkent, dat zulks haar toch wel goed zou kunnen staan. Nu ik verzeker u, dat het dit werkelijk doet. Niet dat zij reeds ten hove geweest is, maar zij heeft hare japon en verder tooisel eens aangepast op eenen avond, dat wij alle drie te huis waren, en zij scheen mij waar-

lijk wel tien jaren jonger dan in hare gewone kleeding. Gij weet hoe blank van vel zij is, nu kwam haar, anders zoo met dikke kragen bedekten hals, eens voor den dag en bij denzelven maakte haren lichtblaauw-fluwelen japon, met fraaije *blondes* gegarneerd, eene allerliefste uitwerking, bij welke de zwarte oogen geheel niet kwaad stonden en de lange neus niet opgemerkt werd. Wij bewonderden haar, maar de kamenier, die haar aangekleed had, was als buiten haar zelve, kuijerde met de kaars in de hand om haar heen, om haar van alle kanten ter dege te beschouwen, en deed niets dan roepen: 'Kom aan zoo hoort het! zoo moesten de dames altijd gekleed gaan! Kijk Jufvrouw, nu toont gij eerst regt wie gij zijt!!' 'Ja,' antwoordde EMILIA, haar vriendelijk doch eenigzins spotachtig toelagchende. 'Ja! een veel beter mensch dan alle dagen, niet waar CHARLOTTE?' - 'Beter wel,' antwoordde de meid, 'maar als gij gekapt zult zijn en de *Toque* met pluimen op zult hebben, dan zal het eerst regt goed zijn!' - 'Zoo zal ik dan volmaakt wezen!' hervatte EMILIA, en lachte met ons over de averegtsche meening, welke CHARLOTTE aan hare woorden gehecht had. - Als het *bal* plaats gehad zal hebben schrijf ik wel eens iets daaromtrent, ontvang intusschen de minzame groete van

Uwe liefhebbende Vriendin

ERNESTINE DE B.

LXXXIV. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

***Weenen*, 28 October 1814.**

Wie zou immer gedroomd hebben, lieve beste vriendin, dat ik te *Weenen* eene liefdes verklaring uit *Holland* krijgen zou?! En toch, dit is niet een droom maar eene daadzaak, over welke ik u in dezen brief gaarne wenschte te onderhouden. Onder sommige brieven, welke ik onlangs ontving, was er een, dien ik terstond aan het opschrift erkende van den Heer D. te wezen. Daar ik iets aangaande, KAROLINA vermoedde brak ik hem ijlings los, maar welke was niet mijne verbazing toen ik den inhoud vernam! Ten einde u in staat te stellen, om volkomen over het voorstel en over de beweegredenen daartoe, te oordeelen, heb ik hem afgeschreven en voeg die kopij hiernevens. Lees, overdenk, en antwoord mij daarna of het u vreemd voorkomt, dat ik tot aannemen neig? Zie hier hoe ik over de zaak denk. De heer D. is een man aan wien ik sedert lang de grootste achting toedraag, welke hij door meer dan eene brave daad getoond heeft, te

verdienen. Mijn vader prees hem altijd, en zijne echtgenoote (hoewel zij hem dikwijls onvriendelijk bejegende) hield in haar hart zeer veel van hem. Mijn terugkeeren in mijn Vaderland, hoe wenschelijk in vele opzigten, heeft mij toch wel eens bevreesd gemaakt, door de gedachte dat ik daar niets te doen zal hebben, en als eene onbelangrijke persone zal moeten voortleven. Neem ik nu den heer D. aan, zoo krijg ik terstond eene belangrijke taak te vervullen. Ik heb het dan in mijne magt het geluk van iemand te bevorderen, en aan mijn bestaan eenige waarde te doen hechten, door een mensch, dat mij bemint! Bemint zeg ik, en hiermede meen ik, die mij hartelijke achting en vriendschap toedraagt, want op de levendige gevoelens, welke men in de jaren der jeugd gewaar wordt, ben ik niet dwaas genoeg, om langer aanspraak te maken. Ook ben ik overtuigd, dat de Heer D. met de genoemde zachte gewaarwordingen van mijnen kant, zich zal te vreden houden, en wel begrijpen, dat een man op zijnen leeftijd door eene vrouw van mijne jaren niet meer hartstochtelijk bemind kan worden. Wanneer ik hem schrijf zal ik hem dit te kennen geven, maar ik ben vooraf wel van de redelijkheid zijner manier van denken overtuigd. Nu zult gij misschien vragen: ‘Maar EMILIA! vergeet gij dan alle oude gebeurtenissen.... denkt gij niet meer aan zekeren reisgenoot van een' uwer naastbestaanden, aan zeker voorval

in de gebergten van *Zwitserland* enz.?' - Ik antwoorder: 'Ja mijne Lieve! ik herinner mij alles, ik heb wél aan alles gedacht. Maar is het voorheen gebeurde niet sedert jaren van eenen anderen kant zoo al niet vergeten, ten minste voorbij gezien? is er niet sedert het bedoelde ongeluk zeer veel tijd verloopen, van welke tot weder aanknooping van oude betrekkingen, indien zulks verlangd ware geworden, men gebruik zou hebben kunnen maken? Zou ik redelijk handelen indien ik bleve wachten op iets, waarvan mogelijk ja waarschijnlijk nimmer meer de vraag wezen zal? Zou ik wijsselijk te werk gaan, wanneer ik een te verkrijgen goed, om eene schim verwierp?' Trouwens, licht gij mij voor met uwen raad, en zeg het mij onbewimpeld, indien gij meent, dat mijne overleggingen geen' steek houden. Ik wil u naauwelijks vragen of er ook iets in mijn's vaders brief (welke onder u berust) staat, waardoor ik anders zou moeten besluiten dan ik gezind ben te doen, want het komt mij ten uiterste onwaarschijnlijk zoo niet onmogelijk voor, dat in dien brief iets betrekkelijk het aanzoek van den heer D. zou kunnen te vinden wezen. In alle geval, ik maak staat op uwe hulp en trouw, en hoop spoedig antwoord van u te ontvangen, daar ik het schrijven aan den Heer D. zal uitstellen, totdat ik uwe meening ken, want toch ik behoef u niet te herhalen, en met vele betuigingen te staven, hoe groot voor

u de achting en hoe uitgestrekt het vertrouwen in uw doorzigt is

van Uwe liefhebbende

EMILIA P.

LXXXV. Brief.
Emilia P. aan Karolina Wed. van L.

Weenen, 29 October, 1814.

Ik dank u, lieve beste KAROLINA, daar gij het op u hebt kunnen verkrijgen, om aan mij te schrijven in oogenblikken als die, in welke gij u steeds bevindt, oogenblikken van regtmatige droefheid, welke het vestigen van de gedachten op eenig ander voorwerp dan dat, waarover men treurt, zoo bijzonder moeijelijk maken. Evenwel ik billijk den raad welke JULIE u gaf, om te schrijven, niet om mij, maar om u zelve, want niets is beter in smart, dan zijne smart als het ware in eenes anderen boezem over te storten, en gij weet toch, hoe mijn hart altijd open is, om uwe gewaarwordingen op te vangen en er in te deelen? Er zijn sommige menschen, die veel met vriendschap op hebben, en

altijd over de zoetheid van dat gevoel spreken, maar die evenwel onder vriendschap niet anders verstaan dan eene zekere gelijkheid van smaak in deze of gene bezigheid, of soort van uitspanning; waarlijk deze verlagen de beteekenis des woords, en hechten veel te weinig waarde aan het edelste gevoel, hetwelk tusschen menschen bestaan kan. Indien men niets dan mededeeling in genoegens van eene vriendin te wachten had, dan ware het inderdaad niet der moeite waardig eenen bijzonderen naam te geven aan iets, dat men zoo dagelijks en zoo gemakkelijk vinden kan, maar wanneer men begrijpt, dat eene vriendin iemand is, die hartelijk in ons geluk belang stelt, in onze smart even veel deel dan in onze blijdschap neemt; iemand, aan wie men gerustelijk over al wat ons op het hart ligt spreken kan, zonder dat men voor lastige bemoeizucht, of onbezonnene overprating aan eene derde persone, behoeft beducht te wezen, dan wordt het een zeldzaam geluk zoo iemand te vinden, dan stelt men natuurlijk zeer grooten prijs op haar bezit, dan is het gevoel, hetwelk zij ons inboezemt, een middel ter verbetering van ons hart, een bewijs van onze eigene goede gezindheden, en eene aandoening der ziele, welke met Godsdienst en rede te eenemale overeenkomstig is en rijke vruchten voor de eeuwigheid belooft. Lieve! ik heb in dagen van druk u gevonden zulk eene vriendin te wezen; schoon gij toen voor u zelve oorzaak tot blijdschap hadt, treurdet gij gewilliglijk met mij en beurdet mij op

zoo veel het in uw vermogen was. Van mijnen kant heb ik, wanneer wij bedroeft waart, ook getracht eenigen troost te geven, wij hebben dus wederzijdsch getoond, dat wij vriendinnen waren. Maar ik begrijp, dat er omstandigheden kunnen wezen, in welke zelfs de hartelijkste deelneming, ons laf schijnt, en de beste pogingen om te troosten, geen' indruk maken; dan betaamt het eener vriendinne zich niet te veel op te dringen, zich niet gebelgd te toonen over wat misduiding van hare goede oogmerken, of onverschilligheid omtrent dezelve schijnt aan te duiden, maar met beleid te werk te gaan en geenszins te klagen. Allengs bedaart het grievende gevoel der smarte; de bedrukte bespeurt weder eenige behoefte naar deelneming en ziet uit naar hare vriendin. Zoo ras deze dit gewaar wordt, staat zij daar gereed om de gevraagde hulp te bieden, met opene armen, en met een bereidwillig hart. Dan voelen beide op nieuw hoezeer zij elkander noodig hebben, en de tranen, die uit beider oogen vloeijen, zijn als het ware, het cement van een verbond, hetwelk de dood alleen kan breken of kan opschorten, om in een beter leven weder en schooner nog te worden aangeknoopt! - Lieve KAROLINA gij zijt thans in het geval van door uwe billijke droefheid neder gebogen, geene heul in de woorden der u het meest liefhebbbende personen zelven te kunnen vinden, maar de tijd zal komen, wanneer gij anders gestemd zult zijn. Ware ik thans bij u, het zoude u geloof ik

weinig baten, maar over eenige maanden vlei ik mij u weder te zien, dan zal ik u misschien van nut kunnen wezen, en hartelijk gaarne daartoe mijne beste pogingen aanwenden. Intusschen ben ik in mijne gedachten gestadig met u bezig en begin noch eindig nimmer eenen dag zonder uwe belangen aan te bevelen in de handen van Hem, die als een vader (gelijk het ons eenmaal blijken zal) al ons wedervaren beschikt. Ontvang de verzekering van mijne opregte genegenheid.

EMILIA P.

LXXXVI. Brief.
Emilia P. aan den heer Willem P.

Weenen, 29 October 1814.

Droevig is het altijd, lieve broeder! wanneer wij in de goede of maar tamelijk goede gedachten, welke wij van iemand hadden, ons bedrogen zien. Het smart mij dan ook zeer, dat ik uit uwen brief van 14 dezer moet erkennen, dat moeder nog slechter is dan ik haar meende te wezen. Het doet mij ook leed, dat wij beide door hare list bedrogen, de op-

offering gedaan hebben van eene som gelds, welke tot beter einden had kunnen aangewend worden, maar in dergelijke zaken is naberouw eene dwaasheid, en de troost, welke gelegen is in de gedachte: ‘ik heb volgens mijn beste weten, meenende wél te doen, gehandeld’ is zoo groot, dat ik om ons verlies veel minder treur, dan om de laagheid van iemand, die van onzen goeden wil zulk een misbruik kon maken als Mevr. P. heeft gedaan. De heer DES SAULES integendeel schijnt onze achting waardig te wezen, ik twijfel niet of hij zal aan zijne zuster wel iets over het voorgevallene schrijven of als hij terug komt, zeggen, dus zou ik meenen, dat gij best deed eens af te wachten wat uit zoodanig iets voortkomen mogt. Ik vind het wijs en goed van u lieve WILLEM! dat gij, terwijl de eerste opwellingen van billijke ontevredenheid in u plaats hadden, niet geschreven hebt; gij gehoorzaamdet in dier voege aan het Christelijke voorschrift: ‘Wordt toornig, maar zondig niet!’ een voorschrift zoo berekend naar het menschelijk vermogen, dat, *dat* alleen den Goddelijken geest, die den steller aanblies, te gelijk met de redelijkheid van de Christelijke zedeleer, doet erkennen. Trouwens dat wij driften hebben, en hebben moeten, is onbetwistbaar, dat wij derzelver aanprikkeling gevoelen is onwillekeurig; stond er dus ‘wordt niet toornig,’ dit zou een onuitvoerlijk bevel zijn, maar in de aangehaalde plaats wordt het toornig worden, als iets, hetwelk ons noodzakelijk somtijds overko-

men moet, toegestaan, slechts komt er bij: ‘Zondig niet,’ laat de hartstogt u niet vervoeren, u niet tot ongeoorloofden nijd, of wederwraak verleiden. En dit gebod mijn broeder! hebt gij door het beteugelen van uwe drift in allen deele vervuld. Wat nu het voorstel aangaat, om moeder's jaargeld in te houden, oneerlijk zou dit wel niet zijn, maar echter is er iets in, dat mij niet smaakt. Wat wij gegeven hebben, is gegeven, in het trachten naar vergoeding zou dunkt mij iets onedelmoedigs zijn. Laten wij ons liever op eene edele wijze wreken, en zend gij juist op den vervaltijd wat moeder van hare douarie toekomt, zoo zullen wij alle mogelijke reden tot beschuldiging van hare zijde wegnemen, en misschien aanleiding geven tot opwellingen van naberouw in haar zoo schuldig hart. Indien ik hier nog eens eene schriftuur plaats mogt gebruiken, zou het die zijn: ‘Zoodoende zult gij koolen vuurs op haar hoofd hopen[(*)]. Dit, koolen vuurs op iemands hoofd hopen, heb ik wel eens niet verstaan en eene zeer vreemde uitdrukking gevonden, maar bij gelegenheid dat ik daar over sprak, herinner ik mij altijd, dat de Heer IJ. mij gezegd heeft: dat bij de Arabieren sedert lang, en thans, bij ons ter genezing van zekere kwalen gebeurt, dat men vuur op de lijdende deelen des ligchaams legt, en sinds ik dit weet, schijnt mij de genoemde uitdrukking allezins gepast, om aan te duiden, dat men door

(*) *Romeinen* XII: 41.

aanhoudende weldaden, welke bij dengenen, die weet ze niet verdiend te hebben, een pijnlijk brandend gevoel moeten verwekken, hem tot zedelijke genezing kan brengen. Laat ons dan dit middel jegens moeder beproeven, en er God's zegen over afbidden. - Dat gij mijne arme bedrukte KAROLINA dikwijls gaat bezoeken, verneem ik met genoegen, gij doet er een goed werk aan, en de vrolijkheid van CHRISTINE, die u somtijds vergezelt, zal misschien der treurende weduwe eenige heilzame verstrooijing van gedachten bezorgen. - Wanneer Mevrouw DE B. wel van hier zal kunnen vertrekken, weet ik nog niet, maar wijl ik ingevolge mijner schikkingen met Mevr. R. niet noodig heb *Straatsburg* weder aan te doen, is mijn voornemen de Gravin onmiddellijk naar *Brussel* te vergezellen, daar niet langer dan het zal moeten wezen, te vertoeven, en voorts mijne reize naar het Vaderland aan te nemen; dus mogelijk nog dit jaar en anders in de eerste dagen van het volgende u en alle mijne vrienden en bekenden weder te zien, iets waarnaar hartelijk verlangd wordt door Uwe liefhebbende Zuster

EMILIA P.

LXXXVII. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

***Straatsburg*, 7 November 1814.**

Met het uiterste genoegen, beste EMILIA las ik uwen brief van 28 October; zonder aarzeling zeg ik: ‘volg uw voornemen.’ Dat een man als de Heer D. u regt doet en u hartelijk lief heeft, verwondert mij veel minder, dan zijne bekentenis daarvan, mij verheugt. Gij kunt, dunkt mij, in de nieuwe loopbaan, welke u voorgesteld wordt te volgen, niet anders dan geluk vinden. Gij weet hoe ik eertijds, geluk uit uwe vereeniging met een' ander spellende, vuriglijk hoopte, dat uwe wenschen dien aangaande vervuld mogten worden, en hoe ik hartelijk in uwe teleurstelling deelde; hoe ik naderhand uw besluit, om uwe hand aan een' minder hartstogtiglijk beminden, maar toch ook innig geliefden te schenken, billijkte, hoe ik diep bedroefd was, toen de dood tusschen beide aangaande die vereeniging

kwam. Nu biedt zich een persoon aan, die u hoog acht, dien gij ook sedert lang waardeert; in waarheid ik zou niets beters voor u kunnen uitdenken. Gij weet, ik raad altijd het trouwen aan, indien het met een gegrond vooruitzigt op geluk kan gedaan worden, omdat ik daarin en daarin alleen, der vrouwen ware bestemming zie; gij handelt dan ook mijn's inzien's zeer wijsselijk met uw besluit te volgen van, gelijk gij het naar waarheid noemt, ‘geen te verkrijgen goed, voor eene schim te verwerpen,’ en ik kan u in opregtheid verzekeren, dat er in den brief uwes vaders, geene letter staat, die u het aannemen van de hand des Heeren D. zou beletten. Ik raad u zelfs na den ontvangst van mijnen brief (die toch eenigen invloed op uw besluit, volgens uwe mij zeer streelende verzekering moest hebben) niet lang te wachten met uw verblijdend antwoord naar *Holland* te zenden, en, hier zou ik haast een onbescheiden verzoek doen, kan het zijn, laat mij dan eens weten hoe gij dat antwoord ingerigt hebt. Ik ben er nieuwsgierig naar, omdat ik u zoo wel ken, en weet dat niets hetwelk niet uit uw gevoel opwelt en ernstig gemeend is, door u onderteekend zal worden. Neen, eene liefde als uwe eerste liefde was, kunt gij zeker niet voor den Heer D. gevoelen, maar even zeker ook, kan hij dit niet van u verlangen, noch verwachten, en niettegenstaande het gemis van zulk een wederzijdsch jeugdig en levendig gevoel, kunt gij beide mijn's inziens met

elkander nog regt gelukkig wezen; achting toch is de hoofdzaak, de ware, eenige hechte grondslag, waarop eene huwelijksverbindtenis, in welke jaren men die ook aanvangt, rusten moet; hartstogt verdwijnt, drift verflaauwt, maar achting groeit aan, en dit is eene noodzakelijke waarheid, want drift is op ligchamelijk genot, achting op zielen waarde gebouwd. Liefde uit hartstogt alleen gesproten, kan door weinig beduidende oorzaken verloren gaan; liefde uit achting geboren kan niet verwelken 't en zij het beminde voorwerp zich die achting onwaardig maakte en dit geschiedt niet ligt, want iemand in wiens hart eens die zedelijke grondregels, en dat gevoel van het hoog belang der deugd, welke anderer achting voor ons opwekken, diep gemorteld zijn, vergeet zich uiterst zeldzaam zoo ver, dat andere genoodzaakt worden, die persoon te verachten. Wel schijnt dit doorgaans anders te wezen, en men zegt: hoe kon zulk een braaf mensch ‘zoo vallen,’ maar waarlijk een mensch dat zoo vallen kan, als ik bedoel, geloof ik niet, dat immer zoo braaf geweest is, als men het zich verbeeldde, want zoo lang er waar gevoel van pligt, en achting voor zich zelven bestaat, is men toch daardoor al sterk gewapend tegen verleidingen, die men veracht en niet waardig keurt ten koste van gewetensrust en mogelijk van toekomstige zaligheid gehoord en ingewilligd te worden. En behoef ik mijne EMILIA wel te zeggen, dat ik haar ken, voor eene van

die personen, wier hart diep doordrongen is van pligtgevoel? Van den Heer D. heb ik alle reden om hetzelfde te geloven, dus kan dunkt mij eene vereeniging tusschen twee zoo gestemde menschen niet anders dan gelukkig zijn. Dat zij het allezins worde, weet gij ook zonder dat ik zulks hier bijvoege, mijn' vurigen wensch te wezen. God geve u Zijnen zegen en verhoore de heilbede, welke voor u tot Hem opzendt.

Uwe getrouwe Vriendin

Wed. R.

LXXXVIII. Brief.
Emilia P. aan den Heer D.

Weenen, 20 November 1814.

Wel-Edel Geboren Heer!

Hoogelijk vind ik mij vereerd door den inhoud van uwen vleijenden brief van den 13 October laatst-

leden. Dat een man van uwe inborst, van uwe erkende deugd, en van uw verstand, het oog op mij heeft gevestigd en mij met een bijzonder welgevallen beschouwt, kan wel niet anders dan mijne eigenliefde streelen. Dat zulk een man de gedachte koestert, dat ik in staat zou wezen tot zijn geluk en genoegen iets bij te dragen, is wel geschikt om mij eenen hoogen dunk van mijne eigene verdiensten te geven, en ik heb al mijne magt over mij zelve noodig, om niet door ijdelheid weggesleept te worden. Echter wanneer ik alles bedaard overweeg, zoo klimt in mij de gedachte op: wat zou eene vereeniging met mij, den Heer D. aanbrengen? Mijne jeugd is voorbij; wat ik immer uiterlijk bevalligs mogt gehad hebben is verwelkt, teleurstellingen en smarten werkten nadeelig op mijn gelaat. En wat het inwendige betreft... gij kent mij ten deele, maar weet geenszins hoe zeer mijn hart door vroeg geledene droefheid eene wonde bekomen heeft, waarvan de naweeën zich nog doen gevoelen; hoe ik den Heer IJ. zelfs nooit heb kunnen beminnen zoo als ik eens bemind had; en hoe hoog ik u ook achte, onmogelijk voor u kan gevoelen wat ik eens gevoeld heb. Verschoon mij van het nader ontwikkelen van deze zaak, het zou mij moeijelijk vallen en nergens toe dienen. Indien ik mij mijzelve voorstel als in mijn Vaderland terug gekeerd, daar voortlevende als eene op haar zelve staande persone, zonder eenen beschermer, zonder iemand

voor wien zij van eenig onmiddellijk belang zij, dan zie ik de toekomst donker in. Indien ik mij daarentegen mij zelve verbeelde, als uwe echtgenoote, als door u beschermd, door u geliefd, in staat om tot de veraangenaming van uwen verderen levensweg dienstig te wezen, en in het bestier van uwe huishouding van nut te zijn, dan verheldert zich mijn gezichtseinder, dan vind ik weder belang in mijn aanzijn op aarde, dan lacht het toekomende mij toe. Hier uit Wel-Ed. Geb. Heer zal u reeds blijken, waartoe ik overhel; wilt gij het met meer ronde woorden weten - ik stem in uw aanzoek, ik wil mij door den echt aan u verbinden, en zal trachten mijne pligten zoo te vervullen, dat gij nimmer berouw gevoelet over uwe keus. Lang heb ik voor u eene innige hoogachting gekoesterd, lang ben ik u hartelijk genegen geweest, maar hoe zoude ik ooit hebben kunnen denken, dat het voeden en aankweeken van die gevoelens, mij door uwe gunstige gedachten omtrent mij, niet alleen geoorloofd, maar door uwe aanvrage om mijne hand, en mijn toestemmend antwoord, een pligt worden zou? Nu, dien pligt te vervullen zal mij geenszins zwaar vallen; moge ik slechts mij van denzelven naar uw genoegen kwijten! Zoodra er aangaande ons vertrek van hier iets bepaald zal wezen, hoop ik het u te melden, en voorts omtrent eenige schikkingen met u te handelen; ontvang intusschen de hernieuwde verzekering van mijne hoogachting en

van de hartelijke genegenheid, welke voor u gevoelt

Uwe Dw. Dienaresse en getrouwe Vriendin

EMILIA P.

LXXXIX. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Weenen, 20 November 1814.

Naauwelijks heb ik uwen brief ontvangen, mijne waarde, of ik voldoe aan uw verlangen, om u te doen weten wat ik den Heer D. geschreven heb. Hiernevens gaat een afschrift van mijn antwoord. Niet zonder eenige huivering volvoerde ik mijn genomen besluit, niet zonder nog eens alles wel overdacht te hebben, schreef ik, en sloot eindelijk mijn brief in een' anderen aan mijn broeder WILLEM, hem van mijne voornemens kennis gevende, en verzoekende mits hij geene billijke redenen had, om mij het huwelijk met den Heer D. af te raden, den inliggenden over te geven. Overmorgen zal eindelijk die hofpartij, welke zoo lang uitgesteld is, en om welke bij te wonen de Gravin DE B. zoo lang

haar vertrek vertraagd heeft, plaats hebben, en een dag vier of vijf later, zullen wij de terugreis aannemen. Zend mij dus geene brieven meer herwaarts, maar of wel naar *Brussel* of liever *poste restante* naar *Frankfort*, waar wij den 5^{den} of 6^{den} December meenen te wezen en eenige dagen te vertoeven. Nog een en ander *voor mijn toilet!* in orde te brengen hebbende, eindig ik dezen, u nogmaals van mijne achting en vriendschap verzekerende.

Uwe

EMILIA P.

XC. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Weenen, 24 November 1814.

Indien de hofpartij iets belangrijks mogt opleveren, zal ik het u melden, - dit ten naasten bij waren mijne woorden, op het einde van mijn' laatsten brief. O! het is alsof ik een voorgevoel daarvan gehad had, dat er iets belangrijks gebeuren zou. En inderdaad mijne lieve! er is daar zoo veel voorgevallen, dat ik een geheel ander mensch ben

dan weinige dagen geleden, dat ik geheel anders meen te handelen dan toen, dat zich voor mij eene toekomst voordoet, veel heerlijker dan die ik verwachtte. Ik wil pogen u eenigzins geregeld van alles verslag te doen. Pracht en weelde zoo groot als ik die nimmer gezien had vertoonden zich alom in de zaal waar een zeer talrijk gezelschap vergaderd was. Bedwelmd door al wat mijne oogen aanschouwden, en door het sterke geluid van de muzijk, welke het teeken aan de jonge lieden gaf, om zich tot den dans te bereiden, hoorde ik op eens eene bekende stem, die mij, terwijl een arm mij van achter omvatte, zachtkens maar met groote teederheid toeriep: ‘EMILIA! zijt gij hier?!’ Mij ijlings omkeerende zag ik mijn' broeder, mijn' FREDRIK dien ik in *Italië* meende te zijn. Hoe ik ontstelde, en hoe mij al het omringende gewoel tot last werd, kan ik u bij geene mogelijkheid beschrijven. ‘Lieve FREDRIK!’ riep ik uit, ‘is het waar dat ik u zie?! O hoe veel kost het mij u thans niet aan mijn hart te mogen drukken, thans niet alleen met u te mogen zijn!’ - ‘Wij kunnen toch, hervatte hij, een weinig te zamen praten; nu de dans begonnen is, is het geoorloofd te gaan zitten, en ik zal er mijne dame maar aan geven.’ Wij namen plaats en ik begon hem allerlei dingen te vragen, toen, eer hij tijd tot antwoorden had, een heer hem van ter zijde naderde, aanstootte en zeide: ‘*Kommen sie doch* FRIDRICH, *freule von* O. *war-*

tet euch!' - '*Wie kan ich kommen*,' zeide mijn broeder, '*ich habe meine schwester gefunden!*' - '*Ihre schwester?!* riep de vreemde, en mij aanziende: '*O Gott*, EMILIA!!' Ik zag hem aan - en erkende den baron V. - FREDRIK vertrok, ADOLF stond onbewegelijk daar - ik sloeg de oogen neder en beefde zoo, dat ik mij naauwelijks zittende kon houden, bij geluk kwam ERNESTINE, die ditmaal niet danste, naast mij zitten, zij vraagde wat mij deerde, ik kon niet antwoorden maar leunde eene wijle tegen haar, haar een teeken gevende, om stil te blijven. Er werd spoedig drinken gepresenteerd, ik nam een glas limonade, dit verkwikte mij, ik sloeg de oogen op, maar zag ADOLF niet meer, toen zeide ik tegen ERNESTINE, wat de oorzaak van mijne ontsteltenis geweest was, namelijk het onverwacht ontmoeten van mijn' broeder, en van een' anderen ouden bekenden uit mijn Vaderland. Na het eindigen van den dans kwam FREDRIK bij mij terug en wij hervatteden ons afgebroken gesprek, terwijl ERNESTINE den tweeden dans mede deed. Bij het begin van den derden, voor welken mijn broeder geëngageerd was, zag ik den heer V. met eene schroomvallige houding naderen, maar daar ik nu mijne kalmte eenigzins weder gekregen had en meer of min op een gesprek met hem voorbereid was, verliet ik mijne plaats niet, maar wachtte hem, met vrij veel bedaardheid af. Hij ging naast mij zitten en zeide: 'Wie zou immer gedacht hebben, Mejufvrouw P. dat wij elkander

na eene zoo lange scheiding, voor het eerst te *Weenen* weder zouden zien! - O! dat weder zien, gij weet niet wat het in mij te weeg brengt! het verlevendigt oude gewaarwordingen van de innigste vreugde, en van de diepste smaart! - Het doet mij denken aan de dagen mijner jeugd toen ik mij vleide mijn leven met u te zullen slijten, aan de jaren, die tusschen dien tijd en nu, in afwisselenden voor- en tegenspoed voor mij verloopen zijn, aan de mogelijkheid, die er misschien nog bestaat, dat mijn vorig lijden, door de grootste zaligheid op aarde vergoed worde. - Want o EMILIA, ik bemin u nog zoo teeder, ik acht u nog zoo hoog,'... 'ADOLF,' viel ik hem in de rede, 'het is hier de plaats geenszins tot een zoodanig gesprek, u weer te zien heeft mij ontroert, uwe stem te hooren brengt mij in verwarring, wij zijn van honderde menschen omringd, wij zijn aan allerlei aanmerkingen blootgesteld, verlaat mij nu, of spreek van uwe reizen, van mijnen broeder, van alles uitgezonderd van den ouden tijd.' - 'Moet dan die oude tijd vergeten worden?' vraagde hij, mij met de innigste teederheid aanziende, 'en legt gij mij dien aangaande het stilzwijgen op?' - 'Zoo lang wij hier zijn ten minste,' liet ik mij ontvallen, en ADOLF trok hieruit de gelegenheid, om te zeggen: 'Nu dan op eene andere plaats zult gij mij hooren; mag ik waar gij logeert u komen zien?' - 'Ik weet niet,' zeide ik, 'waarom ik u de vrij-

heid daartoe zou ontzeggen, ik ben u veel verpligt voor uwe vriendschap aan mijn' broeder FREDRIK bewezen, en verlang u daarvoor eens met bedaarde zinnen mijnen dank te betuigen.' Hij wilde antwoorden, maar Mevrouw DE B. kwam mij op dat oogenblik verzoeken een *Rubber wisk* mede te spelen, daar een van de personen met welke zij partij had, om ongesteldheid niet aan het hof gekomen was, en het ledig zitten haar begon te vervelen. Ik stond op en ging met haar, maar dat ik, hoewel *wisk* mijn geliefkoosd spel is, dikwijls souten deed, en de troeven niet altijd telde, enz. zal ik u wel niet behoeven te zeggen. Aan het soupé kwam de Heer V, naast mij zitten, en FREDRIK wilde aan de andere kant plaats nemen, maar wijl ik ERNESTINE beloofd had bij haar te blijven (wijl hare moeder aan de tafel van de Keizerin geplaats was) verzocht ik mijn' broeder eene plaats verder te gaan zitten; zoo had ERNESTINE een' aangenamen buurman en ik kon met den mijnen mij onbelemmerd onderhouden. Deze voldeed aan het verlangen, hetwelk ik hem te kennen had gegeven; van den ouden tijd, werd geen gewag meer gemaakt, maar over FREDRIK voornamelijk veel gesproken, en al het goede, hetwelk ik van dien lieven broeder vernam, deed mij in deze stoffe een bijzonder behagen vinden. Maar ik beken, al had ADOLF mij niet dan over beuzelingen onderhouden, ik zou met graagte naar hem geluisterd hebben - die stem, welke ik in zoo vele jaren niet hoorde,

klonk nog even zoet in mijne ooren als voorheen - dat gelaat, hetwelk ik sinds zoo lang niet aanschouwde, beviel mij (schoon de jeugdige trekken door, meer de vorderingen des tijds aanduidende vervangen waren) nog even wel dan voorheen - die oogen in welke ik eens de teederste liefde las, waren nogmaals met de uitdrukking eener hartelijke genegenheid op mij gevestigd. O mijne lieve Vriendin, hoe zou ik kunnen beschrijven wat er in mij omging, en hoe gelukkig ik mij bevond! - Na het *soupé* verlangde de Gravin DE B. te vertrekken, en hare dochter en ik volgden haar, na dat ik met FREDRIK had afgesproken, dat hij mij in den loop van den reeds aangevangenen dag zou komen zien. In het huiswaarts rijden, zeide ik aan Mevr. DE B., dat ik mijn' jongsten broeder ontmoet had, en verlof verzocht, om hem en den Baron V, zijn' reisgenoot en vriend, den eenen of anderen dag, aan haar voor te stellen, hetgeen mij met de vriendelijke uitdrukking: ‘Wie gij mij voorstelt Mejuffrouw P. zal mij altijd bij uitstek welkom zjjn,’ toegestaan werd. Ik ging naar bed - maar ik heb wel eens beter geslapen dan dien nacht ik was zoo vol gedachten van allerlei aard, dat ik naauwelijks sluimerde, of eene van die gedachten deed mij weder ontwaken. FREDRIK kwam op den bepaalden tijd, zoo als ik gehoopt had, alleen, en wij hadden te zamen een lang en belangrijk gesprek, hier over wel eens nader; alleen meld ik er dit van, dat gevraagd hebbende hoe het toch kwam, dat ik

hem te *Weenen* had aangetroffen daar ik hem in *Italië* meende te wezen, tot antwoord kreeg, dat de lust, om iets van het congres te zien, en deel te nemen aan de thans in *Oostenrijk's* hoofdstad plaats hebbende vermakelijkheden, den Heer V. zijn plan, om naar *Rome* te gaan had doen veranderen; de reizigers waren pas twee dagen voor de hofpartij aangekomen, en hadden doordien mijne brieven en die welke WILLEM misschien geschreven heeft, niet tot hen gekomen waren (waaraan de onachtzaamheid van mijn' broeder in het niet juist melden waar hij was, en de overhaasting der reize, schuld was) niets geweten van mijn verblijf alhier. Eindelijk gereed om te vertrekken, zeide FREDRIK: ‘Ik moet u nog het compliment maken van den Heer V. en u vragen wanneer het u gelegen zal wezen, dat hij u kome zien; hij heeft mij deze boodschap met zoo veel ernst belast, dat ik niet weet wat ik van uwe oude kennis met hem maken moet; gij hadt het gisteren reeds zoo drok te zamen, dat ik niet wel begrijp wat hij u nog meer kan te vertellen hebben.’ - ‘Nu, antwoordde ik, dat is om het even, gisteren heeft hij mij veel van u verhaald en met zoo veel lof van u gesproken, dat ik er mij innig over heb verheugd. Zeg hem dat ik hem heden avond bij voorbeeld te zes ure zal verwachten.’ - ‘Ik weet niet,’ antwoordde mijn broeder, ‘of dat uur hem wel schikken zal, want wij hadden plan, om naar de *Opera* te gaan, misschien echter zal hij beleefd

genoeg zijn, om uwen zin te doen, maar dan ga ik alleen, en kom liever morgen weder eens hier.' Glimlagchende zeide ik - 'nu dat is alles goed!' FREDRIK verliet mij, en ik ging in stilte nadenken over hetgeen ik ADOLF zou behooren te antwoorden, indien hij mij voorstelde wat ik bijna zeker wist dat hij mij voorstellen zou. Wat was de uitslag van die overweging? zult gij met reden vragen. 'Ach niets beslissends' is mijn antwoord, ik tobde, ik worstelde met mij zelve, dan eens haalde ik mij mijn's vaders tegenzin tegen eene vereeniging met den Heer V. voor den geest, dan eens dacht ik aan de nu althans niets meer geldende reden van dien tegenzin mij eens door u in eenen brief uit *Zwitserland*(*) gemeld; dan weder herinnerde ik mij mijn reeds genomen besluit aangaande den Heer D,; dan ontstelde ik op de gedachte, dat de brief, welke dat besluit moest openbaren reeds afgezonden was; dan vleide ik mij met de hoop, dat de edelmoedigheid van den Heer D. groot genoeg zou wezen, om hem mij mijn woord terug te doen geven, indien ik hem uit aanmerking van mijne oude betrekking op ADOLF hierom dringend verzocht; het eene oogenblik vond ik iets laakbaars in zulk een gedrag van mijne zijde, het andere oogenblik schenen mij de omstandigheden eene genoegzame verschooning voor dit gedrag op te leveren; in een woord ik werd ellendig geslingerd, tot dat ik geroe-

(*) Zie Deel I, Brief LXXXI.

pen werd om te komen eten. Een mensch of vier door de Gravin genoodigd met ons aanzittende, had ik minder noodig, mij veel in het gesprek te mengen dan anders het geval zou zijn geweest, en toen mijne huisgenooten zich lieten overhalen, om den avond in de *Opera* door te brengen, kon ik mij zonder opzien te baren verschoonen, door te zeggen, dat ik een' landsman van mij bij mij wachtte en liefst met dien over eene en andere zaak ook mijn' broeder betreffende wilde spreken. - Kort na dat het gezelschap mij verlaten had, kwam hij, die ik nu weder mijn vriend mag noemen. Grootelijks verheugd mij alleen te vinden, betuigde hij mij dit met zigtbare ontroering, en begon al spoedig weder op te halen van den ouden tijd, doorliep zijne geschiedenis sedert onze scheiding, sprak over het akelig sterslot van zijne echtgenoote, over de twee kinderen, welke zij hem heeft nagelaten met vaderlijke teederheid, en kwam eindelijk tot de vraag: of ik, daar ik nog vrij was, niet zou kunnen besluiten, om hem als echtgenoot aan te nemen, en zijne kinderen eene moeder te geven. Ik kon hem eerst, slechts met een' tranenvloed antwoorden; hij vatte mijne handen, drukte die aan zijn hart, kuste ze, weende, en riep eindelijk uit: ‘EMILIA! lieve sinds zoo lang betreurde, sinds zoo lang en voor altijd zoo teeder beminde, waarom toch zoudt gij mij nu weder verstooten, waarom zoudt gij uit eigene beweging nu doen, wat gij eens alleen uit pligtbesef deedt? De Voorzienigheid heeft door

ons zoo onvoorziens weder te zamen te brengen, als het ware, een' wenk gegeven, dat wij voor elkander geboren zijn. O versmaad dien wenk niet, word de mijne, word de moeder van mijne kinderen, geef mij en haar het geluk weder!?' - Met eene smeekende houding den zoo geliefden man voor mij ziende, verloor ik alle kracht tot wederstand: 'ADOLF,' zeide ik, 'dierbare vriend, ik wil gelooven, dat God zelf ons te zamen brengt, ik wil mij diets maken, dat ik mijn' pligt als kind voldaan heb met u eertijds te weigeren, en dat het mij nu gooorloofd is de stem van mijn hart gehoor te geven en u aan te nemen, maar, ik ben niet zoo vrij als gij waant, ik heb het aanbod tot een huwelijk, hetwelk mij door een' achtingwaardigen man in *Holland* gedaan is, aangenomen, en kan u dus niet beloven de uwe te zullen zijn!' - Hij was als verpletterd door deze tijding, doch riep na eene wijle zwijgens uit. 'En wie zou zoo onmeedogend wezen van, indien gij anders mijne hand wildet aannemen, zijne regten tegen de mijne te doen gelden, wie zou de ooren sluiten voor mijne smeekingen, indien ik hem mijne geschiedenis verhaalde, en hem bade, o schenk haar mij?! Zeker indien de man eenig gevoel bezit zal hij mij hooren, u uw woord terug geven, en gij zult mij uwe dierbare hand schenken!' - 'Vooreerst,' antwoordde ik, 'zou ik in de vraag iets hards vinden en ben ik niet met mijzelve eens, of ik u mag toestaan,

die vraag te doen, maar ten tweede, op zijn sterfbed gaf mijn vader mij een' brief, welks unhoud mij nog onbekend is, doch welken mijne Vriendin Mevr. R. gelezen heeft. Ik moet weten of er in dien brief ook iets staat, waardoor ik belet zou worden eene verbindtenis met u aan te gaan. Wel denk ik zulks niet, wel vlei ik mij integendeel, dat mijn Vader van zijn vooroordeel teruggekomen, mij in dat schrift volkomen vrijheid geeft, om ook omtrent u (in geval zich de mogelijkheid daartoe opdeed) naar welgevallen te handelen, dan eer ik te dien opzigte van Mevr. R. de noodige inlichting zal ontvangen hebben, verzoek ik u aan niemand te zeggen wat er heden tusschen ons voorgevallen is, en onze mogelijke vereeniging als nog zeer onzeker te beschouwen. Hetzij u genoeg te weten, dat ik u steeds genegen ben, wel wenschen zoude u, voor zoo veel dit nog op mijne jaren wezen kan, te mogen beminnen,' - 'O dit te weten,' riep hij uit, 'is al wat ik kan verlangen! Schrijf zoodra mogelijk aan uwe Vriendin, ik vrees het antwoord niet. Ja Vader P. zal berouw gehad hebben over zijne stijfhoofdigheid, ja gij zult lezen: Ik geef u aan ADOLF, indien hij mogelijk u eens weder vraagt. Ja wij zullen toch eindelijk gelukkig worden, EMILIA gij zult de mijne zijn!! Want mijnen medeminnaar vrees ik niet.' - Zoo is dan nu de stand der zaken, dierbare Vriendin! wensch mij geluk met het weder vinden van mijnen vriend, en met mijne blij-

de vooruitzigten. Ik geef mij thans aan de vreugde over die mijne ziel doorstroomt, ik ontrust mij niet over mijn's vaders brief, want het komt mij hoogst waarschijnlijk voor, dat hij behelst wat ADOLF denkt, of niets van hem rept. Ik ontrust mij weinig over D., want ik heb de voorzorg gebruikt, om aan mijn broeder WILLEM te schrijven, met verzoek om den brief aan eerstgemelden niet af te geven eer hij nader van mij hooren zal. Nu denk ik, WILLEM ontvangt mijn schrijven van 20 Nov. den 2^{den} Dec. en den brief dien ik nu zend den 6^{den}. Zeker zal mijn broeder wel een dag vier of vijf besteden met nadenken over mijn voornemen en dus den eersten brief niet zoo aanstonds aan D. geven, dan voorkomt mijn tweede schrijven, die afgift, en alles blijft zoo als het was. Mislukt mijne poging dan dunkt mij ken ik de edele inborst van den Heer D. te wel, om niet te geloven, dat hij mijne hand zal afstaan, zoodra hem mijne en ADOLFS geschiedenis bekend zal wezen, maar antwoord mij spoedig, want de onzekerheid is altijd lastig, en ik wil niet beslissend handelen eer ik weet van den kant van mijnen vader geheellijk vrij te zijn. Verzekerd, dat gij zoo rasch mogelijk aan mijn verlangen zult voldoen, noem ik mij

Uwe hartelijk liefhebbende
EMILIA P.

XCI. Brief.
Fredrik P. aan den heer Willem P.

***Weenen*, 25 November 1814.**

Waarde Broeder!

Het reisplan van den Heer V. veranderd zijnde, om reden, dat hij eensdeels dacht, dat wij in de tegenswoordige tijdsomstandigheden misschien niet zeer veilig het Zuidelijk *Italië* zouden kunnen doorreizen, anderdeels omdat er thans in *Weenen* zoo veel te zien is, gingen wij herwaarts. Maar wat voor vreemds ik ook gedacht had te aanschouwen, vreemder was mij de ontmoeting van EMILIA. Op een *bal* aan het hof, troffen wij elkander aan; de bijzonderheden dien aangaande wel eens mondeling nader. Ongelukkiglijk heeft de baron hier een' brief van *Lauzanne* gekregen, behelzende, dat zijne moeder zeer ziek is, daarom verlangt hij huiswaarts te keeren, in plaats van zoo als wij eerst voorgenomen hadden, hier nog een' tijd lang te vertoeven; maar nu, is het dunkt mij maar best, dat ik onze Zuster, die met hare gezellinnen den 27sten op reis

gaat, vergezelle, om zoo met haar te *Brussel* te komen, en haar voorts naar *Amsterdam* te begeleiden. Ik zal met leedwezen afscheid nemen van mijn' vriend V. Wat die man voor mij gedaan heeft, kan ik hem nimmer vergelden, als hij in *Holland* komt, hetgeen hij mij gezegd heeft, wel waarschijnlijk te zijn, hoop ik, dat gij hem met mij bedanken zult voor zijne waarlijk vaderlijke zorg. En echter, hoe gevoelig ik voor dezelve altijd geweest ben, heb ik mij het verwijt te doen van in eene zaak zonder zijne goedkeuring gevraagd te hebben, te hebben gehandeld, maar ik meende niet te mogen openbaren iets waaromtrent mij geheimhouding gevraagd werd, en om die reden dan ook, heb ik er u niet over geschreven; maar thans mag ik het zeggen, wijl het begunstigde mensch, zich mijne achting zoo wel als de uwe heeft onwaardig getoond. Gij hebt gevonden dat ik te veel geld verteerde en gemeend, dat ik mij aan verkwisting schuldig maakte, dit was zoo niet; om Mevr. P. te helpen, die mij schreef, dat zij in groote verlegenheid zijnde 3000 fr. hoog noodig had, trok ik op u veel spoediger en eene grootere som, dan ik anders zou hebben weten te gebruiken. In eene lange zamenspraak, welke ik gisteren ochtend met EMILIA gehad heb, heeft zij mij verhaald hoe moeder haar en u bedrogen heeft en toen heb ik ook gezegd wat omtrent mij het geval geweest was. Ik beken, dat ik voorzigtiger had kunnen handelen, maar nu gij ook gefopt geweest zijt, vlei ik mij, dat gij mij mijne feil te ligter zult ver-

geven, zoo als ook EMILIA gedaan heeft. Ik ga nu op reis met een veel liever meisje (wat het uiterlijke ten minste betreft) dan MARIANNE DES SAULES. Het verstand van de Freule DE B. of VAN B. (want ik heb bemerkt, dat Hare moeder en zij zelve, zich dan eens van de Fransche, dan eens van de Hollandsche benaming bedienen) wordt, ook door EMILIA hoog geroemd, maar daar heb ik nog geene bewijzen van gehad, op reis hoop ik te bemerken, dat onzer Zuster goede gedachte, omtrent haar, niet overdreven is, en dan zal het mij aangenaam wezen hare kennis gemaakt te hebben. - EMILIA en ik vragen belet, om te *Amsterdam* bij u te komen logeren, hebt gij evenwel geene plaats voor mij, zoo wil die in een of ander logement bestellen. Indien gij ons nog schrijven wilt eer wij te *Brussel* komen, zoo zend uwen brief naar *Frankfort* waar wij denkelijk den 6^{den} December zullen wezen, *poste restante*. Vaarwel lieve broeder, groet CHRISTINE en omhels mijn onbekende nichtje, dat ik zeer verlang te zien voor

Uwen liefhebbenden broeder

FREDRIK P.

XCII. Brief.
Ernestine de B. aan Henriette W.

Weenen, 26 November 1814.

Ik ben in de gelegenheid geweest, om uwen heerlijken raad: van mij zot te houden om te behagen, te volgen; hoor toe, ik wil u eens verhalen waar dat gebeurd is, wat er aanleiding toe gegeven heeft en wat er de gevolgen van geweest zijn. Verleden dingsdag had het *bal* ten hove plaats. Voor den eersten dans den besten *niet* geëngageerd zijnde, zocht ik EMILIA op, om naast haar te gaan zitten, ik vond haar - maar ontstelt, bleek, er uit ziende alsof zij in flaauwte ging vallen, ik wist niet hoe ik het met haar had, noch wat ik doen moest, eindelijk zeide zij mij, dat het onverwacht ontmoeten van haren broeder, deze ontroering veroorzaakt had. Na het eindigen van den eersten dans, kwam die broeder zijne zuster opzoeken, zij presenteerde hem mij, en ik vond, dat hij er zeer wel uitzag. Hij vraagde mij om een' dans en ik gaf hem den vierden dien ik nog vrij had. Aan het soupé wilde hij naast EMILIA gaan zitten, maar deze aan hare belof-

te, om met mij te blijven, gestand doende,.en naar het schijnt veel te praten hebbende, met den reisgenoot van den jongen P. schikte het zóó, dat die Landsman aan hare linker hand kwam te zitten, en ik aan de regter en naast mij haar broeder. De jongman was heusch en vriendelijk, hij vraagde of ik sedert lang met EMILIA bekend was, of ik in eenige betrekking tot Mevr. R. stond, enz., enz. Ik antwoordde met ‘ja mijnheer,’ ‘neen mijnheer,’ al naar het te pas kwam, maar deed geene moeite, om het gesprek gaande te houden. Toen wendde P. het over eenen anderen boeg. ‘Hoe bevalt u *Weenen?*’ zeide hij. ‘Zeer goed,’ antwoordde ik kort af. - ‘Hoe vindt gij deze zaal?’ - ‘Mooi - heel mooi!’ - zeide ik. Bemerkende dat hij over dit onderwerp niet veel uit mij kon krijgen, begon hij over reizen te spreken, vraagde naar de mijne van *Brussel* herwaarts, en poogde mijne belangstelling op te wekken door mij het een en ander van de zijne door *Zwitserland* en het noordelijk gedeelte van *Italië* te verhalen; maar ik paste op mijne woorden. Aangaande mijnen togt, zeide ik, dat ik mij bijna niets meer herinnerde van wat ik gezien had. Waarop hij mij verbaasd aanzag. En toen hij van zijn wedervaren verhaalde, vraagde ik of hij geen wilden ontmoet had. ‘Wilden!?’ - riep hij uit - ‘ja,’ zeide ik, ‘van die akelige menscheneters van welke sommige reizigers verhalen!’ - Hier proestë hij uit van lagchen, dit merkte ik daar hij zijn' zakdoek eilings voor den

mond hield, terwijl hij het hoofd van mij afkeerde. Dit gebeurde even voor dat wij van tafel opstonden, en mijne moeder mij kwam zeggen, dat zij verlangde te vertrekken. Zeer te vreden over mij zelve, was ik nieuwsgierig om te vernemen wat de jonge P. wel van mij dacht, en hoorde met genoegen, dat hij zich aan mijne moeder door EMILIA zou laten voorstellen; maar begrijp, indien gij kunt, hoe ik te moede was toen den volgenden voormiddag, daar ik met Mejufvr. P. alleen op hare kamer, zat, deze mij zeide: ‘Waarom toch ERNESTINE, hebt gij u jegens mijn' broeder, gisteren avond zoo vreemd aangesteld? Behaagde u zijne gesprekken niet, of was er eene andere reden, waarom gij hem zoo weinig en zoo dwars antwoordet?’ - Ik bloosde. ‘Waart gij beschroomd (zoo ging zij voort) omdat hij u vreemd was? of wildet gij eens beproeven of hij verstand genoeg had, om uwe dwaasheden op te merken? Indien dit laatste het geval is, zoo raad ik u zulks niet weder te doen, want gij zoudt reden geven, dat men aan uw eigen verstand begonne te twijfelen!’ - ‘Wat heeft dan uw broeder van mij gezegd?’ - vraagde ik terwijl tranen van spijt over mijne nieuwe teleurstelling in mijne oogen opkwamen. ‘Wel,’ - hernam EMILIA, eenigzins aarzelende: ‘hij heeft mij gevraagd wat gij toch voor eene soort van een mensch waart, want....’ ‘Dat hij mij voor eene zottin had aangezien?’ viel

ik haar in de rede. ‘Gij begrijpt toch,’ hervatte zij mijne vraag ontwijkend beantwoordende, ‘dat, indien hij zoo iets gemeend had, ik hem spoedig uit den droom zou geholpen hebben?’ - ‘Ach,’ zeide ik, terwijl ik weenende haar omhelsde, ‘weet dan alles,’ en hierop las ik haar uwen raad voor en deelde haar mijne redenen om te handelen zoo als ik gedaan had, mede. Zij begon hartelijk te lagchen, noemde u een ondeugend meisje, en zeide, dat er bij geluk niets verbeurd was, wijl ik wel in de gelegenheid zou komen, om den Heer P. uit zijnen waan te brengen, maar dat zij mij toch raadde van voortaan niet de *fausse Agnés* te spelen en mij niet bespottelijk te maken, om de vrees van voor verstandig en wel onderrigt aangezien te worden, te ontwijken. ‘Alle uitersten (voegde zij er bij) zijn verkeerd, te veel wijsheid in eene vrouw mishaagt, maar te veel dwaasheid althans. Omdat de jonge Graaf DE T. na uw gesprek met hem, u geene bijzondere oplettendheid betoond heeft, is het nog niet bewezen, dat gij hem mishaagd hebt, vele andere redenen kunnen er voor zijne terughouding bestaan hebben; en dat men, om aangenaam te wezen, dwaasheden zou moeten zeggen, gaat waarlijk ook niet door; maar zoowel als er grillige dames zijn, zijn er ook heeren, die grillen hebben; het oogenblik te treffen, wanneer deze of gene luim een' man beheerscht, en zich dan naar die luim te voegen, is uiterst moeijelijk en niet noodig ten opzigte

van ieder wien men in gezelschap ontmoet, dus meen ik, dat voor ons het best is, ons altijd eenvoudig te toonen, zoo als wij zijn, zonder met opzet, dan eens eene overmatige wijsheid, dan eens, eene ons vernederende dwaasheid, voor te wenden, welke eene of andere altijd vol te houden, ons toch ondoenelijk wezen zou. Treffen wij dan iemand aan, wiens smaak met de onze gelijk is, zoo zullen wij behagen; komen wij iemand tegen wien onze smaak niet bevalt, zoo zullen wij diens goedkeuring niet verwerven. Wat nood, men kan onmogelijk verlangen, dat ieder een ons even aangenaam vinde, wij zelve maken ook onderscheid tusschen de personen, welke wij ontmoeten.' - 'Gij kent mij genoeg (antwoordde ik) om te weten, dat het minder de zucht is, om bij uitstek te behagen, dan de angst, om te eenenmale te mishagen, die mij gestadig kwelt, en nu ik uwen broeder een' zoo nadeeligen indruk van mij gegeven heb, hoop ik, dat ik hem nimmer weder ontmoeten zal!' - 'Dat is een overdreven verlangen,' hernam zij, 'vooral in dit geval, daar ik volkomen in staat ben zonder u eenigen hinder aan te brengen, alles weder goed te maken. FREDRIK komt morgen middag denk ik, met ons eten, houd u dan zoo als gij alle dagen zijt, mijn broeder weet reeds genoeg van uwe goede hoedanigheden, om u met onderscheiding te behandelen.' - 'Ach,' zeide ik, 'hij moet toch denken, dat ik bij-oogmerken ge-

had heb, ik kan hem niet alles verklaren zoo als ik het u deed, en hij zal mij in alle geval op het best genomen voor wispelturig aanzien!' 'Geloof mij,' hernam EMILIA, 'onder eene wandeling, die ik morgen ochtend met hem meen te doen, zal ik u volkomen regtvaardigen, ik sta u borg, dat mijn broeder u zonder eenig vooroordeel aanzien en toespreken zal.' - Niettegenstaande deze verzekeringen bleef ik onrustig en was zeer blijde toen ik den volgenden dag, wanneer werkelijk FREDRIK en zijn reisgenoot bij ons aten, aan tafel niet naast den jongen P. geplaatst werd, maar tusschen den Generaal K., die meest met mijne moeder, en den Baron V., (FREDRIK'S reisgenoot) die onophoudelijk met EMILIA sprak. Deze twee laatste personen schijnen bijzondere goede vrienden te zijn, ware Mejufvr. P. niet reeds zoo bejaard, ik zou denken, dat zij eene *conquete* gemaakt had; schoon zij op het *bal* een weinig koude gevat hebbende, meer dan gewoonlijk lijdt aan hare kneuzing aan de borst, is zij zoo opgeruimd en vrolijk als ik haar nog nooit heb gezien; zeker, het wedervinden van haren broeder, kan daar veel aan toebrengen, maar het komt mij voor, dat de tegenwoordigheid van diens reisgezel er nog meer deel aan heeft. Nu dit in het voorbijgaan. Terwijl ik na het eten koffij schonk, kwam P. bij mij en zeide. 'Gij hebt reden Mejufvrouw om te onvrede op mij te wezen, ik ben u op het *bal* lastig gevallen, ik wist niet dat gij hoofdpijn hadt, en heb te veel gepraat -

verschoon mij, als men het geluk heeft van naast eene dame te mogen zitten wier uiterlijk aanzien, zoo veel van hare innerlijke waarde doet verwachten, dan poogt men al ligt aanleiding tot een aangenaam onderhoud te geven en het is mijne schuld, indien....' 'Indien (viel ik hem in de rede) dat onderhoud niet zoo aangenaam is geweest als gij het verwachtte. Zonder u eenigzins te beschuldigen, beken ik mijnheer! dat ik den avond van het *bal*, geheel niet mijzelve was!' Hij maakte stilzwijgend eene buiging, alsof hij dit zeer wel geloofde, wij spraken voorts ongedwongen te zamen en met de andere leden van het gezelschap, en ik dankte in mijn hart EMILIA voor de manier op welke zij mij uit den nood geholpen had, en mij in staat gesteld, om haren broeder voortaan zonder schroom te ontmoeten.

Maar welk een' langen brief! en dat bijna over hetzelfde onderwerp, nu indien hij u verveelt zij dit uwe straf voor den averegtschen raad, welken gij mij gaaft, ik blijf niettemin uwe, u alles goeds wenschende Vriendin

ERNESTINE DE B.

PS. Morgen vertrekken wij van hier.

XCIII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Regensburg, 3 December 1814.

Den 27sten van *Weenen* vertrokken en gisteren avond vrij laat hier aangekomen, lieve Vriendin, voel ik mij, na door eene goede nachtrust verkwikt te zijn, gedrongen eenige oogenblikken van dezen dag te besteden, om mij weder een weinig met u te onderhouden. Maar hoe zal ik het aanvangen om u mijne tegenwoordige stemming te beschrijven, zoo als ik het wel wenschen zou te kunnen doen? Beurtelings opgeruimd, bevreesd, vrolijk en bedrukt, moest ik, dunkt mij, voor iemand, die mij thans voor het eerste zien zou, een raadsel wezen, ja ben ik bijkans, een raadsel voor mij zelve. Evenwel kan ik gemakkelijk de reden van al mijne gemoedsbewegingen geven, maar waarom dan eens het eene dan weder het andere gevoel de bovenhand neemt, begrijp ik niet. Ik ben weder van mijn' vriend gescheiden. De tijding uit *Zwitserland* gekregen hebbende, dat zijne moeder vrij erg ziek is, vond hij geraden naar huis te keeren, werwaarts ik hem beloofde zoo spoedig ik iets beslissends omtrent

ons beider lot zou weten, hem te schrijven. Niet zonder aandoening, dit begrijpt gij, hebben wij elkander vaarwel gezegd; dan de hoop voedende, dat ik weldra aan ADOLF verlof zal mogen geven, om in *Holland* te komen, en dat wij dan voor altijd vereenigd zullen worden, heeft die gedachte mij opgebeurd. Mijn broeder FREDRIK vergezelt mij op de terugreis, het is mij bijzonder lief, zulk een' geleider te hebben; in dit faizoen althans is het voor vrouwen alleen, niet aangenaam zich op weg te bevinden, en zonder de heugelijke ontmoetingen, welke ik te *Weenen* gehad heb, zou het mij spijten, dat wij niet eerder vertrokken waren. Maar, het gebeurde, verzoet grootelijks voor mij de ongevalligheid der reize, en dat ik met FREDRIK over ADOLF praten kan, is mij bij uitstek aangenaam. Mijn broeder is vervuld van hoogachting voor zijnen vriend, en roemt hem als een mensch zoo als er weinige zijn. Trouwens, iedereen moet dunkt mij zóó over hem oordeelen, zoo deugdzaam, zoo verstandig, zoo wel zich voordoende.... O mijne lieve! wat zal ik er trotsch op zijn zulk een' man mijn' echtgenoot te noemen! Wat zal ik onvermoeid pogen hem steeds te behagen, omtrent zijne kinderen de moederpligten te vervullen, en hem zoo doende al meer en meer aan mij gehecht te maken. Ik weet wel, wat ik op mij wensch te nemen is eene zware taak; van uit eenen onbezorgden stand ga ik mij in eenen hoogst gewigtigen, hoogst moeijelijken, plaatsen, maar met den opregten en ernstigen wil ten goede, die mij

bezielt, schijnt mij alles ligt. Ik stel mij voor hoe ADOLF'S echtgenoote hare kinderen moet lief gehad hebben, en reeds heb ik die lief! Ik stel mij voor hoe zij die zou onderwezen en opgeleid hebben, en reeds maak ik mij een groot genoegen van hare onderwijzing en opleiding. Ik stel mij voor met welke teederheid zij die verzorgde en oppaste, en ik verblijd mij in de gedachte van ze met eene gelijke teederheid te zullen verzorgen en oppassen. Toen ik op het punt stond van mij aan den Heer IJ. te verbinden, was ik bevreesd, dat ik niet op den duur aan zijne verwachtingen zou kunnen voldoen, thans bekruipt zulk eene vrees mij geheel niet, ik voel mij onbegrijpelijk sterk, ik twijfel geenszins, of ik zal al wat van mij gehoopt wordt kunnen volbrengen; ik zal altijd en al meer en meer bemind worden! O zoet vertrouwen! O blijde hoop! Lieve Vriendin hoe zult gij u over uwe EMILIA verheugen!! - Tot hier toe hebben wij onze vrij moeijelijke reize zonder hindernissen van belang volbragt, en genieten eene goede gezondheid; alleen lijd ik veel aan de kneuzing aan mijne borst, het rijden hindert mij geweldig; als ik te huis ben, zal ik toch eens een chirurgijn spreken. - Ik word geroepen om het een en ander in deze stad te gaan zien, vaarwel mijne lieve, ik omhels u in gedachte, en ben, in haast.

Uwe EMILIA P.

XCIV. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

***Straatsburg*, 4 December 1814.**

Emilia!

Is het u immer gebeurd eene vriendin te moeten bedroeven? zijt gij ooit in de noodzakelijkheid geweest eene zieltreffende, hartverscheurende waarheid te moeten aankondigen, aan iemand die zich verbeeldde het hoogste toppunt van geluk genoegzaam bereikt te hebben, en die in de verblijdendste *illusie* leefde? dan, maar dan ook alleen kunt gij u een denkbeeld maken van wat ik gevoel daar ik u dezen schrijf. Mijne tranen vloeijen, mijne hand beeft, mijne zenuwen trillen - en toch ik mag niet nalaten, niet uitstellen zelfs, u toe te roepen: verheug u niet! ga niet verder ten aanzien van den Heer V. dan gij reeds gegaan zijt, want.... Ik kan het vonnis niet uitspreken! Lees den hiernevens gaanden brief uws vaders - en handel ingevolge den inhoud van dien brief. Het oogenblik, hetwelk ik mij gevleid had, dat nimmer komen zou, het oogenblik

in hetwelk het geheim ontdekt moet worden, is daar. Tracht u bedaard te houden, lieve kind, laat u niet door uwe droefheid overmeesteren. Toon den Heer V. den brief, en poogt beide uwe wederzijdsche liefde, tot wederzijdsche opbeuring aan te wenden. Wat nu gebeurt, is eene nieuwe beproeving, welke God u toezendt, onthoud u van murmureren, en onderwerp u met die gelatenheid welke gij reeds meer dan eens hebt getoond. De goede Hemelsche Vader, die kracht naar kruis kan verlenen sta u bij; nacht en dag roep ik Hem voor u aan; nacht noch dag ken ik rust sedert het ontvangen van uwen laatsten brief; nacht en dag treur ik om u. Ach had ik u niet verlaten, ach ware ik bij u, ik zou u in mijne armen drukken, en door mijne hulpvaardige vriendschap uwe droefheid eenigermate pogen te verzachten. Schrijf mij zoo ras gij de noodige bedaardheid om zulks te doen, zult verkregen hebben, ik verlang meer dan ik zeggen kan naar tijding van u, gij zult dit ligtelijk begrijpen, want gij kent de belangstelling in al wat u betreft van uwe hartelijk liefhebbende Vriendin

Wed. R.

PS. Ik zend dit paket met eene bijzondere gelegenheid door een' vertrouwden persoon, een' heer van mijne kennis, die naar *Frankfort* gaat en mij belooft heeft terstond te zullen schrijven, na het u in handen te hebben gesteld. Evenwel heb ik om allezins zeker te gaan een afschrift genomen van den

brief van den Heer P. welk afschrift ik. zal verbranden, zoodra ik weet, dat u den inhoud bekend is.

XCV. Brief.
De heer Alexander P. aan Emilia P.

Amsterdam, Maart 1809.

Hartelijk beminde dochter!

Daar ik mijn einde voel naderen, vind ik mij verpligt u zaken te openbaren, welke u tot nog toe, om redenen, welke gij zeker na het lezen van dezen brief zult billijken, zijn bedekt gebleven. Wat u in mijn gedrag te uwaarts, betreffende het eerste aanzoek ten huwelijk, dat u gedaan werd, misschien al te gestreng, misschien wel te eenenmale onbillijk is voorgekomen, zal niet alleen thans opgehelderd worden, maar ongetwijfeld uwe goedkeuring wegdragen. Geloof mijne lieve dochter! dat het mij grootelijks bedroefd heeft u te moeten wederstreven, geloof dat ik, om wat ik u zag lijden, diep in mijn binnenste heb getreurd, geloof, dat ik uwe onderwerping aan mijnen wil naar eisch heb gewaardeerd, dat ik uwen moed heb bewonderd, en dat het mij de grootste moeite gekost heeft, aan mijne eens gedane belofte, om het mij toevertrouwde geheim zoo lang mogelijk te verzwijgen, getrouw te blijven.

Ik zal thans de bijzonderheden, welke gij kennen moet, om van alles een duidelijk begrip te krijgen, naauwkeurig voor u openleggen.

De Heer G. uwer moeder Vader, bevond zich na het overlijden van zijne oudste dochter en het toevertrouwen van de opvoeding der jongste (naderhand mijne echtgenoote) aan de zorg van Mejufvrouw D.F. die eene kostschool te *Delft* had opgerigt, zoodanig alleen, daar zijne huisvrouw in den droevigen staat van kindschheid, in welken gij u nog wel herinneren zult haar gezien te hebben, vervallen was, dat hij buiten zijn huis de verstrooijing zogt, welke hij daar miste. Gaarne, onder andere, verpoosde hij zich van zijne ambts- en handelsbezigheden door het bezoeken van den schouwburg. Veelmalen genoot hij schuldeloos het zich daar opdoende vermaak, maar onder de toen (in Mei 1772) hier ter stede spelende Vlaamsche tooneelisten, bevond zich eene vrouw, die zijne aandacht bijzonder wekte, hij maakte kennis met haar, bezocht haar meermalen te haren huize, nadat het verbranden van den schouwburg alle verdere vertooningen aldaar had doen ophouden, haalde haar over, om hare kostwinning op te geven, en zich hier voor vast, neer te zetten, werd schuldig, en zag haar eindelijk moeder van eenen zoon. Na verloop van weinige jaren bekoelde de liefde van den Heer G. voor het onwaardige voorwerp zijner genegenheid zeer, en hij was er wel mede te vreden, toen zij naar *Sluys*, hare geboorteplaats met haar kind vertrok. Dan om den wil van dit kind moest haar een jaar-

lijks inkomen verzekerd worden, en toen de Heer G. grootelijks berouw hebbende over zijne begane feil, mij in 1780 op zijn sterfbed alles omstandig verhaalde, gelastte hij mij met het uitbetalen van die som, mij tevens doende beloven, dat ik niet dan wanneer zulks onvermijdelijk noodzakelijk wezen zou, aan iemand zou openbaren, dat hij een' zoon nagelaten had. Ik heb dan ook nimmer, aan uwe lieve moeder het bestaan van dien halven broeder bekend gemaakt en zij is ten grave gedaald met eene geheel onbesmette hoogachting voor haren vader. Mejufvrouw V.H. (dit was de naam van de persone van wie hier de rede is) zich onder hare oude bekenden niet wel op hare plaats vindende, verliet *Sluys* na slechts eenige maanden verblijf aldaar, trok den *Rijn* over, vestigde zich te *Hanau*, liet zich doorgaan voor de weduwe van een' Zwitserschen officier, paste haren driejarigen zoon trouwhartig op, en leefde ingetogen voort, in fatsoenlijke gezelschappen wel gezien. Na verloop van bijkans twee jaren, maakte een Vriesch edelman, die van eene reize door *Duitschland* terug keerde, kennis met haar, zij was de kunst van te behagen nog niet vergeten, zij was nog schoon en aanvallig, de baron V. werd smoorlijk op haar verliefd en bood haar zijne hand, in den waan, dat zij waarlijk weduwe was, en door zijne hartstogt te zeer verblind, om niet aan het sprookje, hetwelk zij hem op den mouw speldde te gelooven, en het inwinnen van berigten haar aangaande te verzuimen. Een geluk zoo als

het gemelde, had zij nimmer kunnen verwachten, dat haar te beurt vallen zou, zij had dus ook niets gereder te doen, dan het aan te nemen en de voormalige zangeresse volgde haren echtgenoot naar diens Vaderland en werd in zijn kasteel, op zijn landgoed gevestigd, door al de naburen met eerbied verwelkoomt en begroet. Dan weinige maanden na dit alles, bekwam de baron op de jagt zijnde, door het springen van zijn geweer eene gevaarlijke wonde, die welhaast aan het behouden van zijn leven deed wanhopen. De weinige tijd, welke hij nog tot zijne beschikking had, werd besteed aan het maken van zijn' uitersten wil, bij welken hij zijne vrouw universele erfgename van al zijne goederen en van zijn groot fortuin maakte, staande haar tevens toe, om bij haar overlijden daarvan ook ten voordeele van haren zoon, vrijelijk te beschikken. Hij stierf; de weduwe liet haren zoon onder hare oogen opvoeden, spaarde geene kosten aan zijn onderwijs, liet hem overal Jonker noemen, sprak hem altijd van den baron, alsof die zijn Vader ware geweest, en verbood stellig aan al wie hem genaakten hem op dat stuk uit den droom te helpen. Dan vreezende, dat toch met den tijd iets van haar bedrog in dit opzigt mogt uitlekken, verliet zij *Vriesland*, deed eene reize van een groot jaar met haren zoon, en zette zich toen met der woon neder op eene hofstede tusschen *Nymegen* en *Kleef*. Terwijl zij op reis was overleed uw Grootvader en werd mij het bewuste geheim toevertrouwd, ik was toen se-

dert twee jaren met uwe moeder vereenigd en verheugde mij, lieve EMILIA, is uwe geboorte. Kort na de terugkomst van de baronnesse ontving ik van haar een' brief nog aan den Heer G. geaddresseerd in welken zij ten einde het geheim, hetwelk haar en haar kind omsluijerde te beter bewaard bleve en wijl haar vermogen haar in staat stelde, om zonder jaarlijksche bijdrage van mijnes schoonvaders kant, ruimschoots te leven, voor het haar toegelegde bedankte. ‘Uit erkentenis,’ voegde zij hier bij, ‘uit erkentenis voor de trouw en juistheid, waarmede gij mij mijn pensioen hebt doen toekomen, hetwelk mij in staat gesteld heeft, om zeer fatsoenlijk te leven, en eenigermate alzoo aanleiding heeft gegeven tot mijn geluk, zal ik voortgaan met mijn' zoon voor een kind van mijn' overledenen echtgenoot te doen doorgaan, en zoo veel mij mogelijk is beletten, dat hij immer van zijner moeder en van uw verkeerd gedrag, kennis bekome. Bij dezen neem ik afscheid van u, die mij schuldig hebt doen worden, ik neem onzen zoon geheel voor mijne rekening daar gij eene dochter hebt, die billijke aanspraak op uwe geheele nalatenschap heeft: dan ik beveel mijn kind in zoo verre in uw aandenken, dat, indien hij immer uwe hulp mogt noodig hebben, gij hem niet verstoot.’ Ik beantwoordde dezen brief naar eisch der zake, meldde aan de baronnesse, dat de heer G. overleden was, dat ik zijn geheim kende, maar aan haar zoo wel als vroeger aan hem, beloofde het niet dan in

den hoogsten nood te verraden. Ik drukte haar het gewigt en de verpligting van het wel en in vroomheid opvoeden van haar kind ernstig op het hart, en wenschte haar een gerust en voorspoedig leven toe. Sedert dien tijd, het was in het najaar van het jaar 1780, hoorde ik niets meer van de baronnesse, en er gingen dagen ja maanden om, dat ik om de geheele hier beschrevene historie niet dacht. Hoe ver was ik toen, van te vermoeden, dat er immer iets uit zou voortkomen, hetwelk u mijn kind grieven en mij om uwen wille diep bedroeven zou! Toen mijn Vaderland na het doorstaan van zeer zware rampen, door het sluiten van den vrede te *Amiens*, in 1801, eenige rust bekwam, werd ik gelijk u bekend is, door mijne handelsbelangen genoodzaakt naar *Engeland* te reizen en daar een' geruimen tijd te vertoeven. Vergezeld door uwe Gouvernante de Wed. R. bragt gij den zomer door bij mijne (nu ook reeds lang haren echtgenoot in het graf gevolgde) zuster te *Arnhem*. Van daar schreeft gij mij, dat gij na kennis gemaakt, en veel omgang gehad te hebben met een fatsoenlijk, braaf, en beminnelijk jongman, door dien waart ten huwelijk gevraagd geworden, uwe zedige bekentenis van wederliefde jegens hem, werd mij door Mevr. R. in eenen brief in welken zij mij te kennen gaf, welke goede gedachten zij om duchtige redenen, die zij mij meldde, van den jongman had opgevat, bevestigd, zij voegde er bij: ‘hartelijk wensch ik, dat het uwe goedkeuring moge hebben, dat EMILIA

haren minnaar hoop geve, want hij heeft grooten indruk op haar hart gemaakt, zijn uiterlijk voorkomen is fraai, zijne houding en zijne gesprekken zijn achtingwekkend, Mevr. uwe zuster is zeer met hem ingenomen, en verheugd over het denkbeeld, dat hij haren neef worden kan, hij is ruim zes jaren ouder dan EMILIA, rijk, van eene aanzienlijke geboorte, het eenig kind van de baronnesse douairière V.' - Zoo ras ik dezen naam gelezen had, verbleekte ik van schrik, het was uw oom, EMILIA! die op u verliefd was! Daar gij volgens de in ons land bestaande wetten zijne echtgenoote niet worden mogt, spoedde ik mij aan u en aan Mevr. R. te schrijven, dat ik volstrekt niet in dien echt kon stemmen en het nimmer doen zou, dat dus hoe eer hoe beter aan den jongen V. zijn afscheid moest gegeven en alle verderen omgang met hem vermeden worden, dat ik zelfs gaarne zou willen dat gij *Arnhem* verliet en naar *Amsterdam* terug keerdet. Gelijk ik wel gevreesd had, werd met het uitvoeren van mijnen last in deze een weinig gedraald en ik ontving nogmaals van Mevr. R. een' brief, in welken zij mij haar dringend verlangen te kennen gaf, dat ik nog eens de zaak in ernstige overweging name, mij wederom den lof van ADOLF V. bezong, en mij uit uwen naam vraagde, welke reden van uwe weigering gij aan uwen minnaar (aan wien gij uwe wederliefde bekend hadt) geven zoudt? - Dus gedrongen, antwoordde ik met eene hardheid, die mij zelven leed deed, dat mijn wil hier genoeg

moest zijn, en dat ik u met mijne hoogste ongenade bedreigde, indien gij niet voor altijd van den Heer V. afzaagt. Tevens, evenwel schreef ik aan de Baronnesse, haar dringend verzoekende het hare te doen, om haren zoon van u af te trekken, als zullende ik anders genoodzaakt zijn, om het geheim van ADOLF'S geboorte te openbaren en mij dus op eenmaal te regtvaardigen. En waarlijk, EMILIA, indien gij u halftarrig hadt betoond, ik zou gesproken hebben, maar bij mijne te huis komst in September van het genoemde jaar, ondervond ik de gezegende gevolgen van de u altijd ingeprente gehoorzaamheid en onderwerping, gij hadt ADOLF bedankt, gij treurdet en ontveinsdet dit niet voor mij, maar gij hield u, toen wij nog ééns over de zaak te zamen spraken, te vrede met mijne verzekering, dat ik gegronde redenen gehad had, om mijne toestemming te weigeren. Mevr. V. liet ondertusschen mijn' brief aan haar, niet onbeantwoord, zij meldde dat het haar zeer leed deed, dat haar zoon juist op u zijne genegenheid gevestigd had, dat zij niet geweten had met wie hij bij mijne zuster logeerde, maar dat zij de geheele zaak vernomen hebbende en van mijne weigering onderrigt zijnde, ADOLF niet anders had geweten tot bedaren te brengen, dan door te zeggen, dat zij zelve ook het bewuste huwelijk niet gaarne zou hebben gezien; dat zij evenwel nog door haren zoon gedrongen, om eenige afdoende reden van haren tegenzin en van mijne onhandelbaarheid, zich niet anders had weten te redden, dan door te vertellen,

dat ik haar voortijds ten huwelijk gevraagd hebbende, eene onverzoenlijke haat tegen haar en al de haren had opgevat, daar zij hare hand aan den Heer V. had geschonken, terwijl ik mij met het aanstaand bezit van dezelve vleide. Zij verzocht mij verschooning voor deze logen, maar smeekte mij, die niet te wederspreken, wijl de behouding van haren goeden naam, van het blijven voortduren van al het geheimzinnige, hetwelke haar omsluijerde afhing. Hoe gevoelig ik er ook over ware, dat mij de blaam van onverzoenlijkheid, zoo geheel te onregte werd aangetijgd, begreep ik dat (vooral wijl de Heer V. volgens zijner moeder schrijven op reis gegaan was, en zeker lang uitblijven zoude) het geraden was mij stil te houden, en alles te laten zoo als het stond, hetgeen ik dan ook aan de baronnesse meldde te zullen doen, zoo lang ik niet door iemand vreemds aangesproken wierde op eene wijze, die mij de verdediging van mijnen goeden naam, zou noodzakelijk maken. Zoo iets nu, lieve EMILIA, is mij nimmer voorgekomen en ik heb gezwegen. Door zijdelingsche informatiën heb ik sedert geweten, dat ADOLF dienst genomen had, en toen ik in den verledenen zomer in *Zwitserland* was, gehoord, dat hij daar getrouwd was, zijne moeder overgehaald had om bij hem te komen, en met haar en zijne echtgenoote wel te vreden leefde. Grootelijks verheugde mij die mare; ADOLF had nu geheel van u afgezien, nu wenschte ik alleen, dat ook gij een gepast huwelijk doen mogt; aan QUESEL zoude ik u gegeven

hebben, indien gij zulks gewild had, liever dan dat gij eene overhaaste toestemming, u onwaardig, aan den jongman dien gij (zoo het heette) naar *Amsterdam* gevolgd waart, zoudt gegeven hebben(*). Dan ik dwaalde in mijne goede gedachten, nopens den Herrnhutter en in mijne gering schatting van den Heer IJ. Ik behoef niet te verhalen wat omtrent beide voorgevallen is; gij stemt nu in eene vereeniging, die mij hogelijk verblijdt, ik wensch van gantscher harte, dat de hemel uwen echt zegene en u lang met uwen waardigen gemaal, des levens hoogste heil doe smaken. Maar kwaamt gij hem te verliezen en gebeurde het, dat de Heer V. zijne echtgenoote verloor, zoo zou het mogelijk wezen, dat deze u nogmaals ten huwelijk vraagde, dan gedrongen door uwe oude liefde voor hem, die wel verstorven is, maar niet te min verlevendigd zou kunnen worden, aan de eene, en door uwe beschroomdheid, om iets te doen, waartegen ik mij voormaals verklaard had, aan de andere zijde, zoudt gij droevig geslingerd worden, of een ongeoorloofd huwelijk aangaan, of u zelve eene noodelooze kwelling, gewetenshalve veroorzaken. Om dit alles te vermijden heb ik best gedacht de waarheid nopens alles wat ADOLF V. betreft, neder te schrijven en u met de voorwaarde op het opschrift vermeld, ter hand te stellen. De Heer IJ. toch behoeft nimmer

(*) Zie I. Deel, LXXIX. Brief.

iets te weten van al wat de baronnesse raakt, want zoo lang hij en gij, beide leeft is er van ADOLF niets te duchten; sterft gij vóór uw' echtgenoot, vindt hij en opent dezen brief, welnu dan heb ik alleen hem te verzoeken, wat ik bij deze doe, dat hij het geopenbaarde voor zich houde, iets, waarin hij zeker te gereder stemmen zal, daar de geheele zaak van geen het minste belang voor hem kan zijn. Overleeft gij hem, zoo zult gij zeker al spoedig door nieuwsgierigheid gedrongen, het zegel van dezen brief losbreken, den inhoud lezen en u voor de hernieuwing van uwe kennis met den Heer V. om uwes zelfs wil wachten. Dit alleen moet ik hier nog bijvoegen, dat ik, in geval immer nog de rede ware van eene verbindtenis met den baron, u bezweer van u niet te laten overhalen tot het gebruik maken van de lossere wetten, die in sommige landen omtrent het trouwen van elkander in den bloede bestaande personen in zwang zijn; noch van eenige *dispensatie*, misschien in dit land te verkrijgen, beide welke uitvlugten ik ten hoogste afkeur en des noods u stellig verbied te bezigen. Dat de misdaden der vaderen aan de kinderen en kindskinderen waarlijk bezocht worden, niet om dat deze laatsten straf behooren te ontvangen voor der eersten schuld, maar omdat uit het verkeerd gedrag van een' vader kwade gevolgen voor zijn nakroost moeten voortvloeijen, bewijst de onderhavige zaak. O dierbare dochter behou gij steeds uwe reinheid van wandel, ontvang

er zegen voor in u zelve en in uwe kinderen, en wees verzekerd, dat ik met de vurigste bede voor uw geluk, mijne oogen sluit.

Uw hartelijk liefhebbende Vader

ALEXANDER P.

XCVI. Brief.
De heer D. aan Emilia P.

Amsterdam, 8 December 1814.

Wel-Edel Geborene Jonkvrouwe!

Wat zal ik thans zeggen! overstelpt van vreugde kan ik die beter gevoelen dan uitdrukken. Dat ik boven verwachting gelukkig ben, en mij uitermate verblijde over het gunstig antwoord, hetwelk ik op mijn voorstel van u heb ontvangen? O gij kunt dit alles begrijpen, en het is mij, oude zeeman, niet mogelijk mijne pen zoo te besturen, dat die het u duidelijk make! Neen EMILIA, ik eisch van u niets meer dan gij mij geven kunt, uwe achting en hartelijke vriendschap, ik weet te wel, wat die gevoe-

lens van iemand, zoo als gij zijt, in hebben, om daar mêe niet volkomen te vrede te wezen. Evenwel, ik zal u van mijnen kant zoo hartelijk beminnen, ik zal zoo zeer mijne uiterste pogingen aanwenden, om u meer en meer aan mij gehecht te maken, dat ik, wie weet het, u misschien allengskens alle uwe verledene smarten zal kunnen doen vergeten, en meer van u bemind worden, dan gij zelve gedacht had nog te kunnen lief hebben. Waarlijk het denkbeeld, dat ik de mijne zal mogen noemen, de vrouw, die ik zoo lang hoog geacht heb, en voor wie ik de vurige liefde van een' in jaren met haar gelijken man, eens zoo wel heb kunnen begrijpen, maakt mij grootsch op mijzelven, en ik heb moeite, om niet aan ieder een, die mij tegen komt, toe te roepen: weet gij het al, ik word de echtgenoot van EMILIA! Aan ieder wien ik het gevoegelijk zeggen kan, ten minste, zeg ik het, WILLEM ben ik om den hals gevlogen, toen ik uwen brief, dien hij mij bragt, in zijne tegenwoordigheid gelezen had. Aan KAROLINA ben ik het heugelijke nieuws ten eersten gaan vertellen, mijne dienstboden heb ik dien middag op wijn getrakteerd, en zelf heb ik op uwe gezondheid en behouden overkomst gedronken. Vertoef niet lang in *Brussel*, mijne lieve! wanneer gij daar eens gekomen zult zijn; maak u zoon mogelijk een denkbeeld van mijne aanvankelijke vreugde en vervolkomen die spoedig door uwe tegenwoordigheid. Ont-

vang inmiddels de verzekering van de opregte en hartelijke liefde van

Uwen teder beminnenden Vriend

D.

XCVII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Frankfort, 11 December 1814.

Ik ben gestraft, zwaar maar billijk gestraft voor het veronachtzamen van mijn eens genomen besluit, om nimmer iets te doen wat niet volkomen met mijne overtuiging van het goede en billijke der zaak zou strooken. Zal ik verschooning zoeken in het onverwachtte van eene ontmoeting die mij als in de dagen mijner jeugd terugbragt? in de aangenaamheid van het vooruitzigt, hetwelk zich voor mij opende? in de zoetheid eener taal, die lang aan mijne ooren vreemd was? Ach neen! Ik wil liever zeggen, dat ik onvoorzigtiglijk en moedwillig mij heb overgegeven aan gevoelens, die weder in mijn binnenste opwelden, maar die ik had moeten onderdrukken. Ik wil zeg-

gen, dat ik geen gehoor heb willen geven aan de tegenbedenkingen, die in mij opkwamen, en dar ik mij van liever lede heb laten bedwelmen door eene hersenschim. Wat ik thans lijde, wordt verzwaard door het gevoel van eigen schuld. Maar ik zal die schuld niet door het toegeven aan mijne zwakheid vergrooten. Ik heb aan den Heer V. den schrikkelijken brief van mijn' vader gezonden, met de weinige woorden, waarvan een afschrift ter uwer beoordeeling hier nevens gaat. Mij dunkt, dat ik naar eisch der zake, die geene uitdrukkingen van teederheid gedoogt, en met eene gepaste waardigheid, geschreven heb, maar aan u mag ik bekennen, dat mijn hart diep gewond is, dat ik mijn' ADOLF uit den grond mijner ziel beklaag en betreur, dat ik ons beide zeer ongelukkig vind. - Heb dank mijne waarde, voor het wederom in deze zaak gedane, ach ja, gij lijdt om mij, ik geloof dit zoo gaarne, ik begrijp dit zoo wel! Bid God, dat Hij mij helpe, om met gelatenheid mijnen met zoo veel doornen bezaaiden weg te vervolgen, o! mogt ik bidden, dat Hij mij spoedig opriepe tot Hem!!

Eergisteren avond hier aangekomen zijnde, zond ik terstond naar het postkantoor om te vernemen of er ook een brief voor mij was. Ik kreeg antwoord van neen, en herhaalde den volgenden dag vruchteloos mijne aanvrage. Dan des avonds wat tijdig naar mijne slaapkamer gegaan zijnde, terwijl mijne gezellinnen zich ook ter rust begeven hadden, kwam de hospes bij mijn' broeder, die nog beneden ge-

bleven was, en zeide hem, dat een heer die van *Straatsburg* kwam, op de vreemdelingen lijst den naam van P. gezien hebbende, hem gezegd had een' brief te hebben, welken hij gelast was aan eene juffer van dien naam zelve ter hand te stellen, en dat hij nu vraagde of ook misschien de persone, die hij bedoelde reeds aangekomen was, hetgeen hij te meer vermoedde daar hij wist, dat wij van de hoofdstad kwamen. Mijn broeder ging naar dien heer toe, vraagde of de brief van Mevr. R. was, kreeg antwoord van ja, zag het opschrift aan mij gerigt en bekwam verlof mij denzelven te brengen. Evenwel wilde uw getrouwe gelastigde mede naar mijne kamer gaan, om zeker van zijne zaak te wezen. FREDRIK tikte aan de deur, en daar ik terstond vraagde wat er was, zeide hij: ‘wacht gij een' brief van *Straatsburg?* en dan van wie?’ - ‘Ik wacht er met ongeduld een' van Mevr. R.,’ hervatte ik. Ik sprong het bed uit, wikkelde mij in mijnen mantel en opende even de deur. FREDRIK reikte mij den brief toe, vertrok met den Heer, die nu gerust was, en bedankte dien voor de uitvoering van zijnen last. - Dat ik mij niet tot slapen nederlegde eer ik alles gelezen had, zult gij ligt begrijpen, dat ik niet slapen kon, na dat ik gelezen had, evenzeer! - Ik ben ongesteld en moedeloos, evenwel wil ik daar van zoo min mogelijk aan mijne reisgenooten laten blijken, maar mij in te houden valt mij zwaar, o had ik u nog bij mij!

gij alleen zoudt eenige opbeuring kunnen verschaffen aan

Uwe EMILIA P.

XCVIII. Brief.
Emilia P. aan den heer Adolf V.

Frankfort, 11 December 1814.

Hoog Wel-Geboren Heer!

Geen' anderen naam mag ik u geven. Lees den brief welken ik u zend. Erken hoe wijs mijn Vader gehandeld heeft; hoe braaf, hoe kiesch, en overmeester de smart, welke (daar ik uw hart naar het mijne mag beoordeelen) ik gevoel, dat u nederdrukken moet. Eene onoverkomelijke hinderpaal belet ons, ooit voor elkander te zijn, wat wij nog zoo onlangs op nieuw hadden gewenscht te wezen. Het is niets dat ik zeg: ‘ik zie af van het geluk, om uwe echtgenoote te worden,’ want al zeide ik dit niet, de wet zou onze vereeniging verbieden. Laat mij uwe vriendschap behouden, de mijne is u verzekerd - maar kom niet in *Holland* - ik voel mij te zwak, om u te

kunnen zien - vaarwel. Dat ik u eens in zaliger gewesten, waar geene betrekkingen van bloedver-wantschap meer zullen bestaan, en waar zuivere zielen, elkander zullen mogen beminnen zal wedervinden, is al wat ik nog hoop.

EMILIA P.

XCIX. Brief.
Ernestine de B. aan Henriette W.

Frankfort, 12 December 1814.

Half dood van vermoeidheid kwamen wij verleden vrijdag avond hier aan, een goede slaap verkwikte ons, en den volgenden dag waren wij genoegzaam uitgerust om, door onzen reisgenoot vergezeld, eenige merkwaardigheden in deze stad te gaan zien. Dan ik spreek u van een' reisgenoot en ik heb u geloof ik nog niet eens gezegd, dat ons gezelschap door dat van EMILIA'S broeder, dien wij zoo als u bekend is, te *Weenen* ontmoetten, vermeerderd, ik zou haast zeggen veraangenaamd is. Dit is evenwel het geval. Na dat mijne vrees voor hem (volgens hetgeen ik u laatst schreef) verdwenen is, heb ik in overeenstemming met den goeden raad van Mej. P. mij zeer eenvou-

dig jegens hem gedragen, en mij juist getoond zoo als ik ben; dit gaat goed, wij zijn nu zoo als het ten minste schijnt, beste vrienden, en FREDRIK heeft zelfs eenige attenties voor mij, die ik zeker te beter bemerk, daar ik er zoo weinig aan gewend ben. Tot mijn leedwezen heeft geloof ik het reizen EMILIA kwaad gedaan, ten minste zij is sedert een dag of drie zoo ongesteld, dat zij meestal hare kamer houdt, en ons deze stad en al wat er te zien is, laat doorkruisen en bezigtigen zonder er zich aan te laten gelegen liggen, zelfs de twee avonden, die wij in de comedie doorgebragt hebben, heeft zij te huis willen blijven, en schoon ik haar aanbood haar gezelschap te houden, daarvoor bedankt. Om haren wil blijven wij nog heden hier, maar denken morgen de reize voort te zetten. - Wat zegt gij er toch van, dat Mevr. R. te *Straatsburg* blijft wonen? Ik heb niets van dat plan geweten eer ik vernemende, dat wij regtstreeks naar *Brussel* zouden reizen, mijne moeder vraagde of wij Mevr. R. niet moesten afhalen? waarop ik dan toen tot antwoord kreeg, dat *Retraite* niet meer door laatsgenoemde bezocht zou worden, en dus mijne opvoeding voor geëindigd aangemerkt, dat ik te huis terug zijnde onder het onmiddellijk opzigt van mijne moeder zou staan, en voor het overige eenig onderrigt aan huis ontvangen. Heeft men u ook zoo lang onkundig omtrent uwe bestemming gelaten HENRIETTE? ik denk: neen; want uwe moeder

gaat veel openhartiger met u om, dan de mijne met mij, aan u zegt men de dingen, en ik moet er bij toeval achter komen. Gij zult dan ook wel te vreden zijn met het eindigen onzer leerjaren, en ik zou nog wel wat in het gezelschap van Mevr. R. en EMILIA, en u hebben willen blijven, ik heb het in huis nooit aangenaam gehad! Maar wat zeg ik! ik had in uw gezelschap willen blijven - en gij zoudt toch ons verlaten hebben, gij gaat u immers *établisseren?* o hoeveel meer dan mij, lacht u de toekomst toe! Wel is waar gij zijt reeds een en twintig, en ik pas even negentien jaren oud, maar zal ik op uwen leeftijd zoo gelukkig wezen als gij zijt? - Ik twijfel er aan. Nu hier over wel eens mondeling nader, ik moet thans eindigen, om met mijne moeder eenige winkels te gaan bezoeken. In hoop u binnen kort weder te zien, noem ik mij

Uwe liefhebbende

ERNESTINE DE B.

C. Brief.
De heer Willem P. aan Emilia P.

Amsterdam, 13 December 1814.

Een ongeluk op weg aan den post overgekomen is oorzaak geweest, lieve Zuster, dat de Duitsche brieven twee dagen later dan zulks behoorde, hier aangekomen zijn. Ik had dan ook reeds, mij verblijdende over hetgeen gij mij in den uwen van 20 Nov. omtrent uw voornemen van uwe hand aan den waardigen Heer D. te schenken, en niets wetende, dat mij zou hebben kunnen nopen, om u dat huwelijk af te raden, uw schrijven aan gemelden heer overhandigd, eer ik te dien opzigte contraorder ontving. Wat de reden is van uw verlangen, dat de Heer D. nog onkundig bleve van uw besluit in zijn voordeel, kan ik niet wel begrijpen, gij zijt te vast van character om den eenen dag dit, den anderen dag het teegendeel te willen; zou ook uwe verandering van meening in betrekking staan met de ontmoeting van den Heer V.? - Maar ik wil niets vragen, gij zult mij wel te huis gekomen zijnde, daaromtrent zooveel zeggen, als gij wilt dat ik

wete, en ook ik kan wat gedaan is, niet ontdoen. D. is uitermate verblijd, hij heeft mij den hoofdzakelijken inhoud van uwen brief medegedeeld, en mijne gelukwenschingen met geestidrift aangenomen; indien hij zijn voornemen ter uitvoer heeft gebragt, moet hij u geschreven hebben, en zult gij dien brief of reeds hebben of spoedig ontvangen. - Dat FREDRIK met u terug komt is mij bijzonder aangenaam, wij zullen gaarne u beide logeren, CHRISTINE heeft daartoe de benoodigde schikkingen reeds aanvankelijk gemaakt. De uitlegging die onze broeder mij geeft aangaande het besteden van zijn geld, heeft mij getroffen. Zijne onvoorzigtigheid wordt door het edele van zijne handelwijze zeer rijkelijk vergoed. Om eene persone over welke hij zich te beklagen had, te believen, getroostte hij zich, door mij, van geldverspillingen verdacht te worden, hielp, de zijnen bijstand inroepende, en zweeg! Dit is waarlijk regt braaf. Maar wat is toch die THERÉSE eene doortrapte bedriegster! Ik word razend als ik denk hoe zij ons alle drie om den tuin geleid heeft, en het is niet dan met den grootsten tegenzin, dat ik haar gisteren wederom een kwartaal van haar jaargeld heb gezonden, maar uwe redenen, om dit niet in te houden, waren te goed, dan dat ik geweigerd zou hebben in overeenkomst met dezelve te handelen. Evenwel heeft Mevr. P. binnen kort een' brief van mij te wachten, in welken ik haar eens ronduit de waarheid zeggen zal, en haar doen begrijpen, dat wij alle hare listen kennen en verfoeijen.

Maar stappen wij van dat schepsel af, het denken aan haar maakt mij altijd wrevelig, en ik wil thans niet anders dan vergenoegd en vrolijk zijn. Wees zoo goed inleggenden aan FREDRIK te overhandigen, ontvang beide mijne en mijner huisvrouwe minzame groete, en de verzekering van onze hartelijke vriendschap

Uw liefhebbende broeder

WILLEM P.

CI. Brief.
Karolina wed. van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 16 December 1814.

Een nieuws, hetwelk mijnen voorzeggenden geest eenigzins regtvaardigt, kan ik na dat het mij ter ooren gekomen is, niet langer uitstellen, om aan u, mijne lieve zuster! mede te deelen. Gij weet hoe ik de groote partijdigheid van mijn' oom D. voor EMILIA sinds lang bemerkt hebbende, u wel eens zeide: het zou mij niet verwonderen, indien hij haar eens ten huwelijk vraagde. Wel nu dit is geschied niet

alleen, maar mijne vriendin heeft hem *Weene* af, hare toestemming gegeven! zij is op hare terugreis en wordt over weinige dagen alhier verwacht. Oom D. is buiten zich zelven van vreugde, hij weet niet wat hij doen zal, om zich op de meest behagelijke en jeugdige wijze, aan zijne aanstaande bruid voor te stellen. Zijn kapper en zijn kleedermaker worden geraadpleegd, hij beziet zich van tijd tot tijd in den spiegel, en zeide mij laatst toen hij eens bemerkte, dat dit mij tot glimlagchen dwong: 'Ik weet wel, dat EMILIA niet bijzonder op de uiterlijke gedaante gesteld is, maar men wil in mijn geval, er toch niet slechter uit zien dan onvermijdelijk is!' - Nu hij ziet er waarlijk in het geheel niet slecht uit, en zijne vreugd verjongt hem. Dat EMILIA zich eindelijk eens *établisseert* is mij bijzonder aangenaam, maar als ik, mijne eigene smart gevoelende, er aan denk, dat zij zich bloot stelt, om ook eens eene dergelijke smart te ondervinden, daar zij ongetrouwd blijvende zulk eenen kans ontweek, dan komt wel eens de gedachte in mij op: o bleve zij slechts wat zij is! Dan zij is oud en wijs genoeg, om voor haar zelve te kiezen, en ik zal aan haar schrijvende geene noodelooze zwarigheden opperen, aan u alleen die weet hoe ongelukkig ik door het overlijden van uwen mij zoo dierbaren broeder ben, heb ik mijne denkbeelden durven openbaren.

Mijne zamenwoning met mijne moeder gaat wel; zij is vergenoegd, en lief met de kinderen, en zegt

mij dikwijls dat zij nu beter in haren schik is, dan bij, oom aan huis. Ik hoor haar met genoegen zoo spreken, maar hare tegenwoordigheid is bij lang voor mij geene vergoeding voor het gemis van hem, dien ik zoo diep en zoo gestadig betreur! Deze snaar wederom geroerd zijnde, heb ik geen' lust meer tot schrijven - ontvang dan mijne groete en wees verzekerd van mijne hartelijke vriendschap

Uwe KAROLINA VAN L.

CII. Brief.
De heer Adolf V. aan Emilia P.

Bern, 22 December 1814.

Hier ontving ik den verpletterenden brief, die mijne verlevendigde hoop, mijn herboren geluk den bodem insloeg. - Wat, of hoe mijne gemoedsbewegingen waren, laat zich niet beschrijven. Na eenige uren van radeloosheid, kwam mij in de gedachte: wie weet of niet iemand mijne moeder heeft belasterd! IJlings schreef ik aan haar, ik verlangde kort en bondig bescheid op de plaats waar ik was, mijn besluit te kennen gevende van mijne moeder nooit weder te zien, indien zij de echtheid van het

mij doodende verhaal in gemoede moest erkennen. Nog, mij vleijende, dat een woord van haar mij de rust zou hergeven, opende ik bevende den brief, die mij drie dagen daarna *Lauzanne* ter hand gesteld werd. Het schrift was niet dat van mijne moeder, maar van den *Intendant* van mijn huis, Hij schreef, dat Mevr. V. na het ontvangen van zekere papieren veel erger geworden was, en slechts de kracht had weinige woorden onder zijn schrijven te voegen. Die woorden waren; ‘Alles is waar. Mijn zoon vergeef uwe schuldige moeder!!’ - Zoo ben ik dan niet de baron V. niet de Hoog welgeboren Heer - maar een ellendeling - een bastaard! zoo mag ik niet zijn de beminde echtgenoot van de aangebedene EMILIA. - Zoo moet ik haar voor altijd ontvlieden. - zoo kan ik geen geluk op aarde meer smaken! - O waarom moest ik u wedervinden, uwe lieve stem nog eens hooren, al mijne liefde voelen herleven, mij met het streelendst vooruitzigt vleijen? waarom wierd ik niet onder den rotsklomp die mij mijne echtgenoote ontrukte bedolven - Waarom wierd ik gespaard voor zoo veel smart!! - Of waarom behandeldet gij mij zoo minzaam, gij die mij eens verstooten hadt, waarom verstiet gij mij niet nogmaals! Gij, gij alleen zijt de oorzaak van mijn lijden, van de wanhoop, waaraan niets mij meer ontrukken kan! Hoe koel is uw schrijven - hoe vallen mij uwe koude bewoordingen als lood op het hart! - Neen ik allen heb geweten wat het was te beminnen; ik

heb op zeeën, in woestijnen, overal, altijd, uw beeld in mijnen boezem gedragen, eindelijk vind ik u weder - en gij doodt mij! - Maar is er dan geene magt, die ons ontslaan kan van het willekeurig door een' Vader gedaan verbod? Wijs mij die magt aan, en ik roep die, ijlings in, vlieg naar u toe en breng u onder hare bescherming over, in welk land het dan ook zij. Met u, zouden de barste streken mij een Paradijs wezen, zonder u is het heerlijkste oord mij eene woestenij!

ADOLF.

CIII. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Brussel, 24 December, 1814.

Zoo is dan de. groote reis volbragt en bevind ik mij weder, zoo te zeggen, te huis, lieve Vriendin! Wij kwamen hier eergisteren tegen den avond aan, en daar de Graaf VAN B. ons in zijne kamer bij het vuur zittende, vriendelijk opwachtte, was de te huis komst voor mijne beide reisgenooten, hoogst aangenaam. Voor mijn' broeder en mij waren ka-

mers in het *hôtel* VAN B. in gereedheid gebragt, en ik maakte al spoedig gebruik van de vergunning, welke mij gegeven werd, om de mijne te betrekken. Zeer vermoeid, zeer lijdende naar het ligchaam, en zeer droefgeestig, vervolgde ik toen, de aaneenschakeling van gedachten, welke mij sedert de laatste veertien dagen bezig houden. Die gedachten en mijn besluit, laat ik hier volgen. ‘Had ik den Heer V. niet ontmoet, dan zoude ik al het in mijne jeugd hem aangaande voorgevallene, slechts als een voorwerp met eenen dikken nevel omtogen beschouwen, en de herinnering aan hetzelve, zou mijn genoegelijk vooruitzigt niet bezwalken. Het wedervinden van den vriend van mijn hart, heeft mij verrukt, en van het spoor der omzigtigheid af doen wijken, meer ik beken het, dan het op mijnen leeftijd paste, of ik gedacht had, dat het nog zou kunnen doen, maar de vooruitzigten, welke ik eens aangenaam noemde zijn niet veranderd. Mijne vereeniging met ADOLF is eene onmogelijkheid geworden, zal ik omdat zulks zoo is, de mogelijkheid van nog een genoegelijk leven te leiden, vaarwel zeggen? Dit zou nergens toe dienen, dit mag ik misschien niet. Als ik den loop der omstandigheden na ga, vind ik er iets treffends in, dat juist even voor dat de bewuste ontmoeting plaats zou hebben, mij de gelegenheid voorkwam om eenen bepaalden goeden weg in te slaan; ware ik bij mijn besluit, om van die gelegenheid gebruik te maken, volstandig gebleven, en had ik magt genoeg over mijzelve

gehad, om mij niet door eenen bedriegelijken schoonen schijn van mijne oude grondbeginselen te laten afleiden, zoo zoude ik mij en den Heer V. groote kwellingen hebben gespaard - maar ik was zwak, ik gaf mij te zeer aan de begoocheling over, en daarom lijd ik, en lijdt hij dien ik niet lief hebben mag. Zal ik dan treuren, zal ik dan murmureren? Neen! mij zelve beschuldigen, en V. beklagen, is al wat ik wil doen, tevens pogende mij boven de droefheid te verheffen, door de middelen aan te grijpen, welke door God's zorgende Voorzienigheid in mijne magt zijn gesteld. Maar ik moet nog eenige dagen hier blijven, ik kan de gedachte nog niet wel verdragen van den Heer D. als mijnen aanstaanden echtgenoot vol blijde verwachting voor mij te zien staan, terwijl ik onmogelijk zijne vreugde met eene soortgelijke zal kunnen beantwoorden. Had ik mijn woord nog niet gegeven ik zou voorzeker thans niet gunstig kunnen antwoorden! Altijd heb ik mij nog gevleid met de onwaarschijnlijke hoop, dat mijn broeder WILLEM mijn' toestemmenden brief aan D. niet zou gegeven hebben, maar hier is mij de verzekering ter hand gesteld van het gevreesde tegendeel. Ook as mij hier een brief (die te *Frankfort* na dat wij reeds vertrokken waren, gekomen is) achter na gezonden van den Heer D. zelven, die van zijne blijdschap de duidelijkste kenmerken draagt. Dus is mijn lot bepaald, en niet zonder groot opzien te baren, en aan den mij lief hebbenden man eene smart te veroorzaken, welke hij niet verdient,

kan ik nu anders dan mijne belofte gestand doen. Ik wil dan ook, aan niemand uitgenomen aan u over het laatst voorgevallene spreken; als ik te *Amsterdam* terug zal wezen, denk ik het mijn' broeder WILLEM te verhalen, maar aan D. moet er vooreerst een geheim van worden gemaakt. Wat mij zelve betreft, wil ik trachten ‘het oude vergetende mij te strekken tot hetgeen voorwaarts is,’ mijne nieuwe pligten zorgvuldig en zoo blijmoedig als mogelijk, te vervullen, en zoo ook uwe achting, die ik misschien verbeurd had, te herwinnen. Vaarwel.

Uwe

EMILIA P.

CIV. Brief.
De heer Adolf V. aan Emilia P.

Lauzanne, 29 December 1814.

WeL-Edel Geb. Jonkvrouwe!

Vergeef het een' rampzaligen, een' van het toppunt des geluks, in een' afgrond van ellende ter neder gestortten, dat hij u schreef, gelijk hij

den 22sten dezer deed! Ik heb u beschuldigd! u die ik als mij zelven geloof te moeten beklagen, u die zelfs in de koude bewoordingen van uwen brief, mij een nieuw bewijs gaaft van den eerbied, welken gij verdient. Ik heb u aangezocht tot het doen van eenen ongeoorloofden stap, tot het stemmen in een bijkans onuitvoerlijk plan, nogmaals vergeef mij mijne buitenspoorigheid? - Te kort na het ontvangen van den brief, die het zegel op mijne ellende drukte, schreef ik aan u, ik was buiten mij zelve, ik wist naauwelijks wat ik deed of zeide. Thans ben ik bedaarder en vraag dus verlof, om nog eens (misschien wel voor de laatste maal, want ik begrijp, dat eene briefwisseling tusschen u en mij voortaan niet voegzaam wezen zou) een geschrift aan mijne hand onder uwe oogen te brengen. In den nacht na dat ik mijn ongeluk in derzelver geheelen omvang kende, kwam aan mijn logement te *Bern* een renbode aan, met het berigt, dat mijne moeder in het uiterste gevaar verkeerde, geheel bewusteloos lag, maar echter gestadig om mij riep, waarom men mij verzocht zoo spoedig mogelijk tekomen. O in andere omstandigheden zou ik bij de kennis van de ligtste ongesteldheid mijner moeder niet één uur langer van haar af gebleven zijn, dan noodig ware geweest, nu schrikte ik op het denkbeeld van haar te zien, want zij toch is de grondoorzaak van al mijn leed. Ik was dan in twijfel wat ik doen zou, maar de kinderpligt behield de overhand, ik ging op weg zoo ras ik paarden krijgen

kon, steeds bestreden door het gevoel van de bedriegerij, welke jegens mij mijn geheele leven door vol gehouden was, en door het herdenken aan de teedere zorg, welke mijne moeder altijd voor mij had gedragen. Eindelijk kwam ik op mijn landgoed aan, het gezigt van mijne kinderen, die om de ziekte van hare grootmoeder weenden, en echter mij met vreugde te gemoet kwamen en in de armen vielen, verteederde mijn hart; ‘Ach!’ dacht ik: ‘indien ik iets tegen eene dezer lievelingen had misdreven, en zij mij vergiffenis weigerde schoon ik die angstig afsmeekte, het zou mij wezen als doorsneed een zwaard mij het hart - en zou ik dan de laatste oogenblikken van mijne moeder, door zulk een gevoel verbitteren? o neen!’ - Hierop trad ik de ziekenkamer binnen, ik hoorde mijne moeder in hevige aandoening mijn' naam uitroepen; hare oppasster zeide haar, dat ik daar was. ‘Waar?’ gilde zij, ‘O God ik sidder!’ Hierop wenkte ik de omstanders, ons alleen te laten, en toen zij de kamer verlaten hadden, naderde ik het bed, en zeide met de meestmogelijke zachtzinnigheid, doch bevende alsof ik de schuldige ware. ‘Hier moeder is uw ADOLF!’ - zij staarde mij met verwilderde oogen aan, greep mijne handen, en zeide met eene holle akelige stem: ‘Vergeeft gij mij?’ - ‘Ja, (was mijn antwoord) ja! uit grond van mijn hart!’ - Toen spreide zich eene zachte kalmte over haar gelaat, zij sloot de oogen, liet mijne handen los, vouwde de hare en

zeide met eene naauwelijks hoorbare stem: ‘Zoo zal ook God mij vergeven!’ Bemerkende, dat zij geheel uitgeput was, riep ik de waakster en andere personen, die haar omringd hadden, weder binnen, men poogde haar een weinig drinken in te geven, maar zij opende den mond niet meer, en blies misschien een half uur slechts daar na, den adem uit.

Zoo sta ik dan nu gansch alleen op aarde, slechts door mijne kinderen nog aan het leven gehecht! Veel zorgen rusten thans op mij, vele bemoeijingen komen tot mijnen last, maar wanneer die ten einde gebragt zullen wezen, dan ga ik opsporen wie de eigenlijke erfgenamen van mijner moeder echtgenoot zijn, en vind ik die, dan sta ik af van een' titel, van een' naam die de mijnen niet zijn. Dan ga ik... God weet waar; doen - God weet wat - maar mijne schande verbergen en mijne ongelukkige kinderen in eenen nederigen stand opvoeden. - EMILIA! God, schenke u zijnen zegen, en doe u nog eens op aarde het geluk smaken. Neem de hand aan, van den braven man, op wiens edelmoedigheid te mijwaarts ik eens staat maakte. Ontvang mijn laatst vaarwel, als ware het dat van eenen stervenden vriend, en beklaag uwen

ADOLF.

PS. Hiernevens den doodenden brief van uwen braven vader terug.

CV. Brief.
Karolina wed. van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 5 Januarij 1815.

Heb dank, lieve zuster, voor uwen allezins deelnemenden en hartelijken brief, welken ik op den eersten dag van dit nieuwe jaar van u mogt ontvangen. Ik wil thans niet uitwijden over den inhoud, maar u liever verhalen hoe in een opzigt ten minste, iets van uwe uitgeboezemde wenschen mij betreffende vervuld is. Eergisteren avond omstreeks negen ure kreeg ik een paar regeltjes schrift van EMILIA, zij was dien dag tegen donker bij haren broeder WILLEM aangekomen, en vraagde wanneer ik haar wilde komen zien of haar bij mij kon verwachten. In gevolge mijn antwoord, had gisteren morgen onze weder ontmoeting bij mij plaats. Wij vielen elkander in de armen en waren beide zeer aangedaan, ik vond dat EMILIA er niet zoo gezond uitzag als voor hare reize, en een' trek van droefgeestigheid in haar gelaat had, welken ik daar eertijds niet in gewaar werd, zij zeide dat de reis van *Weenen* naar *Brus-*

sel haar sterk vermoeid had, en dat zij op die van *Brussel* herwaarts, op nieuw veel geleden had aan pijn aan hare borst. Ik deed haar beloven, dat zij er eens iemand over spreken zou, en wij sleten zamen een uur of drie, welke zoo veel minuten geleken, want wij hadden zeer veel te praten, en inzonderheid mijn droevig wedervaren, sedert dat wij elkander het laatst zagen, gaf ons zeer ruime stof tot gesprek, tranen stroomden gelijk gij ligt begrijpen zult uit beider oogen, ik vond in mijne Vriendin nogmaals die hartelijke deelneming, welke zij mij altijd betoond heeft, en ik verheugde mij grootelijks in de gedachte, dat ik voortaan weder dagelijks in de gelegenheid zal wezen, om haar te zien, en dat ik door haar aanstaand huwelijk met mijn' oom, zelfs in familiebetrekking met haar komen zal. Van de gelegenheid, om EMILIA te zien heb ik dezen middag weder gebruik gemaakt. Zij heeft mij toen verhaald, dat terwijl zij nu laatst te *Brussel* eenige dagen vertoefde, Oom haar schriftelijk zijnen wensch heeft te kennen gegeven, dat zij zijn geluk niet noodeloos zou vertragen, en dat nu zij weder hier is, hij daar sterk op aandringt. Ik geloof dus wel, dat mijne vrieridin spoedig tot het voltrekken van het huwelijk zal besluiten, schoon zij mij zeide, dat zij het liever tot het aanstaande voorjaar had willen uitstellen. Mijn antwoord hierop wachtte zij niet af, maar begon dadelijk over andere onderwerpen te spreken, zoodat ik geene gelegenheid vond, het afgebrokene gesprek weder

ter bane te brengen. EMILIA'S jongste broeder is met haar terug gekomen; van een leelijk kind (dat hij was) is deze een knap jongman geworden. EMILIA prijst zijne zedelijke hoedanigheden zeer, maar daar ik hem alleen gezien heb toen hij haar van bij mij kwam af halen, heb ik nog geene gelegenheid gehad, om hem anders dan voor zoo veel zijne uiterlijke gedaante betreft, te beoordeelen. Hij zal bij haar komen inwonen, maar wat het heertje eigenlijk om hand nemen zal, schijnt nog niet beslist te wezen. Dat zal denk ik wel weder een *sollicitant* om een klein ambtje worden, nu dat is aan de orde van den dag. Onze goede vader zegt wel eens: ‘de jonge lieden zoeken dikwijls een ambt, om niets uit te voeren, zij verlangen een' titel, om de magt te verkrijgen van anderen voor hun te laten werken, zoo komt het, dat er zoo vele lediggangers zijn, en sommige dingen zoo slecht waargenomen worden.’ Ik wil wel gelooven, dat de lieve man over het algemeen gelijk heeft, maar toch in zijn' zoon FERDINAND heeft bij het teegendeel gezien. Hoe naauwkeurig nam deze, mijn altijd zoo diep betreurde, zijn ambt, eertijds niet waar! hoe dikwijls heb ik hem niet aangezocht (iets hetwelk ik mij nu nog dikwijls verwijt) om het een of ander door zijne onderhoorigen te laten doen, en altijd hem hooren antwoorden: ‘KAROLINA de verantwoordelijkheid rust op mij. Een man moet in zijn ambt alles zelf nazien, zoo als eene vrouw dit in haar huishouden behoort te

doen.’ En dan ging hij heen, werkte somtijds tot laat in den avond, maar kwam dan ook zoo wel te vreden te huis, dat wij den overigen tijd van den dag, allergenoegelijkst doorbragten. Later is hij in de waarneming van zijne andere beroepsbezigheden even getrouw en ijverig geweest, en, helaas, zonder zijnen zoo vroegen dood, zou ik nog mijne dagen met hem in vreugde slijten! Ach JULIE vergeef mij, dat ik op dit punt al weder terug kom! Ik weet het, gij stort tranen zoo ras het aandenken aan uwen broeder in u verlevendigd wordt, maar ik beween een' dierbaren echtgenoot, en hoe kan ik anders dan altijd met diepen weemoed aan hem denken, dan alle gelegenheden aangrijpen, om nog eens van hem te spreken, zijne deugden te vermelden, zijn' naam te noemen! ja de tijd giet balsem in onze wonden, reeds nu kan ik somtijds lagchen - iets dat ik in het eerst gedacht had nimmer weder te zullen kunnen doen; reeds nu kan ik vreugd gevoelen, over het een of ander, dat mij aangenaam voorkomt, gelijk thans de terugkomst, en het aanstaande huwelijk van EMILIA, terwijl ik in den beginne dacht, dat niets mij immer weder zou kunnen verblijden, maar toch al mijne vrolijkheid is slechts oppervlakkig, en van zeer korten duur, één woord, ééne herinnering, het zien van één mijner kinderen, is genoeg, om mij weder in druk te storten, mij alle vrolijkheid te doen vergeten, mij den geheelen omvang van mijn ongeluk te doen gevoelen! Lang zoude ik nog willen schrijven, maar te

lang heb ik reeds misschien geschreven, mijne bezigheden roepen mij, ik wil het voorbeeld en het voorschrift van den lieven overledenen volgen, en eenige dingen gaan doen, welke nog heden behooren gedaan te worden. Vaarwel

Uwe liefhebbende Zuster

KAROLINA.

CVI. Brief.
Emilia P. aan mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 7 Januarij, 1815.

Ik moet u toch met een kort woord kennis geven, mijne lieve, van mijne behoudene aankomst alhier. Het heeft mij gekost *Brussel* of liever derzelver omstreken te verlaten. FREDRIK en ERNESTINE hebben wij vergezeld op eene wandeling, die ik naar *Retraite* heb willen doen, kunnende ik aan het verlangen niet weerstaan, om nog eens het plekje gronds te bezoeken waar ik zoo vele genoegelijke dagen met u heb doorgebragt. O wat hebben toch

de levenlooze voorwerpen, die wij zien, een' invloed op ons gemoed! ik schreide, en zeide eindelijk niet zonder moeite, aan het door u verlatene verblijf, vaarwel. Van sommige onzer bekenden in de stad heb ik ook afscheid genomen, zij waren alle treurig over uw genomen besluit, om niet weder in hun midden terug te komen. QUESEL is mij komen bezoeken, hij zag er welgedaan en zeer te vreden uit, ik heb naar zijn gedrag vernomen en van de lieden bij wie hij inwoont niets dan goeds daaromtrend gehoord, zijne winkel was wel voorzien en zijne zaken schenen in eenen bloeijenden staat te wezen. Zonder leedwezen heb ik de Gravin DE B. verlaten, op den duur kan ik niet zeggen, dat mij die vrouw bijzonder wel bevalt, zij heeft magtig veel op met hare hooge geboorte en met den rang, welken haar broeder aan het hof van *Pruissen* bekleed, en schoon FREDRIK en ik, vriendelijk door haar en haren echtgenoot zijn behandeld geworden, dacht mij, dat zij wel eens wat te laag op ons nederzagen. Om deze reden spijt het mij eenigzins, dat ERNESTINE, mijn' broeder bij uitnemendheid wel behaagd heeft, hij nam afscheid van haar met meer teederheid dan ik wel verlangd zou hebben, indien hij haar waarlijk lief had, zou ik meenen hem tegen het inwilligen van die neiging te moeten waarschuwen; ik hoop nu nog, dat zij slechts eenen voorbij gaanden indruk op hem mag hebben gemaakt. - Van de wijze, op welke wij hier ontvangen zijn, zal ik u niet veel

zeggen, gij zult ligt begrijpen hoe verheugd WILLEM was ons weer te zien - hoe D. mij te gemoet snelde met eene hartelijke blijdschap aan welke ik zoo goed ik kon, maar niet zoo goed als ik wel gewenscht zou hebben, beantwoordde - hoe KAROLINA in tranen uitbarstte toen zij mij weder omhelsde. Slechts drie dagen hier nog geweest zijnde, ben ik als in een' roes door het ontvangen der vele personen, die mij komen bezoeken, en met mijn aanstaand huwelijk geluk wenschen: ‘wanneer zal het voortgaan?’ wordt mij door vele gevraagd. D. dringt er, evenwel met bescheidenheid, op aan dat ik de voltrekking niet lang uitstelle - ik antwoord aan alle, dat ik nog geene bepaling gemaakt heb, maar u wil ik wel zeggen, dat, daar mijne tegenwoordige *positie* mij lastig is, ik voor heb aan zijn verlangen te voldoen. O mijne lieve! ware alles anders geweest, op welk een' verschillenden toon zou ik dan niet van mijnen naderenden echt gesproken hebben! Dan genoeg, het is mij wel een troost dat ik met u openhartig spreken mag, maar ik wil zoo zelden mogelijk, zekeren gevoeligen snaar roeren. Ik beloofde mij op den eersten dag van dit jaar, steeds te denken; ‘het oude is voorbij gegaan, ziet het is al nieuw geworden,’ en het verledene zoo veel mogelijk uit mijn geheugen wisschende, mij in het tegenwoordige en toekomende, te verblijden. Dit geloof ik het beste en pligtmatigste te wezen, dat ik doen kan. Ik verlang naar

uw antwoord op mijn' laatsten brief, omhels u dagelijks in gedachte en ben steeds

Uwe liefhebbende
EMILIA P.

CVII. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

Haarlem, 10 Januarij, 1815

Daar ik uit een' brief van mijne schoonzuster vernomen heb, dat gij terug gekeerd zijt, lieve EMILIA kan ik niet nalaten u welkom! toe te roepen. Ware niet het jaargetijde zoo ongunstig zelfs tot eene zeer kleine reize, voor iemand die zulk eene zwakke gezondheid heeft als ik, ik zoude in plaats van te schrijven, gekomen zijn, maar zoo kort na dat ik weder eenige aanvallen van koorts gehad heb, durf ik mij nog niet aan de open lucht wagen, en stel dus mijn togtje naar *Amsterdam* liever nog eenige dagen uit, te meer daar ik nu de gegronde hoop heb, van u daar gestadig aan te treffen, want ik hoor.... ik mag immers wel zeggen wat ik gehoord heb? dat gij u op eene be-

stendige wijze, in uwe geboortestad meent te vestigen en dat wel.... als Mevrouw D.! Nu, die tijding verheugt mij grootelijks en ik wensch u van harte geluk. De Heer D. heeft zich als oom van KAROLINA en in meer andere gevallen van zulk eene gunstige zijde getoond, en hij geniet in het algemeen zoo zeer ieder's achting, dat ik wel begrijp, dat een mensch als gij, heeft kunnen besluiten haar lot aan het zijne te verbinden, schoon het onderscheid van jaren vrij groot is. Dat gij lang de genoegens van den echten staat in ruime mate moogt genieten is mijnen hartelijken wensch. Zeker het voegt weinig uit eenen adem iemand te *feliciteren* en van droeffenis te spreken, maar evenwel kan ik niet nalaten hier te zeggen, daar gij toch ook weet wat het is iemand aan wien men hartelijk verkleefd is door den dood te zien weggerukt: 'EMILIA! leef lang met uwen echtgenoot, want het valt zoo hard wien men lief heeft te verliezen!' Wel, is het niet meer dan een' broeder dien ik betreur, maar toch mijn hart is door zijn sterven diep gewond, mijne grijze ouders te zien treuren, FERDINAND te missen in onze *familie* bijeenkomsten, welke somtijds plaats hebben, en op andere tijden getuigen van KAROLINA'S bittere droef heid te wezen, dit alles heeft mijne oude vrolijkheid uitgedoofd. Ik behoef slechts mij zelve aan te zien, en mijn somber rouwgewaad te aanschouwen, om aan mijn' lieven broeder met tranen te gedenken, en te wenschen, dat het Gode had mogen behagen, mij in

zijne plaats op te roepen. Waarlijk ik heb troost en opbeuring noodig, van u zoude ik die gaarne ontvangen dus bid ik u wanneer gij het eens schikken kunt, zoo schrijf mij - meer durf ik niet vergen, maar weet dat u eens weder te zien en eene geruime poos met u alleen te kunnen spreken een' wensch is naar welks vervulling ik reikhalzend haak. Ik ben en blijf steeds

Uwe zeer toegenegene Vriendin

JULIE VAN L.

CVII. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia P.

Straatsburg, 11 Januarij 1815.

Zoudt gij mijne achting verbeurd hebben? dierbare EMILIA! hoe kon u zoo iets in de gedachte komen? Neen mijne lieve gij hebt mijn's inziens niets gedaan, hetwelk mijne oude gevoelens jegens u zou hebben kunnen doen verslaauwen. Dan ik wil opregt met u te werk gaan. Ik beken, dat het mij eenigzins bevreemde

toen ik zag, dat gij waarlijk nog zoo zeer aan den heer V. verkleefd waart, dat gij (ware uwes vaders brief van eenen anderen aard geweest) zoudt hebben kunnen besluiten, om uw aan den Heer D. gegeven woord, terug te nemen, en om ten einde u zelve en den beminden, genoegen te geven, den braven u zoo liefhebbenden man de bitterste te leurstelling te doen ondervinden. In deze hebt gij, zwak, en anders dan ik het van u verwacht zou hebben, gehandeld, evenwel zou er veel te uwer verschooning bij te brengen zijn, indien dit noodig ware, maar daar, gij reeds u zelve beschuldigt en uwe dwaling erkent, behoef ik noch u te beschuldigen, noch u te verschoonen. Gij hebt getoond, dat ook gij, gelijk alle menschen, op geene volmaaktheid op geene onwrikbare vastigheid van denken en handelen, bogen kunt, en een nieuw bewijs opgeleverd van de waarheid, dat het bijkans niet mogelijk is, dat men uit de doorgaande denkbeelden, uit de gewone daden van wie het ook zij, tot het altijd zóó denken en handelen van dezelfde persoon naar waarheid besluite. Maar gij hebt ook bewezen, dat de aan het wél handelen gewende mensch, schoon zich eens latende wegslepen tot iets verkeerds,.daarom nog niet geheel van den goeden weg afdwaalt, maar slechts één' schok behoeft, om er weder, zijne dwaling betreurende, op terug te keeren. De voornemens, welke gij betuigt te koesteren, hebben mij mijne EMILIA geheel doen wedervinden, en schoon ik begrijp, dat indien gij nog den Heer D. uwe

hand niet beloofd hadt, gij het thans niet wel zoudt kunnen doen, billijk ik uw tesluit van te volharden in hetgeen gij eens goedgekeurd hebt. Maar blijf nu niet te lang te *Brussel*, stel zelfs uw huwelijk niet noodeloos uit, want hoe langer gij draaldet, hoe ligter gij in gevaar zoudt komen, om uw redelijk besluit weder op te geven, en waarlijk mijn's inziens kan het niet dan goed voor u wezen uwe gedachten van het verledene af te trekken, en door het zien van nieuwe voorwerpen, eene nieuwe wending te geven. Door lijden beproeft te worden, is der menschen bestemming op aarde, door smart te worden gelouterd, is hetgeen de Christen hoopt, terwijl hij lijdt, maar de trachten van de ziel in te spannen, om over het leed te triomseren, is pligt, en het aangrijpen van de middelen tot opbeuring, even zoo. Gij weet dit alles, lieve vriendin, gij geeft mij te kennen, dat gij het doen wilt, maar zoo doe het zonder aan tegenbedenkingen voet te geven. Ik hoop weldra een' brief uit *Amsterdam* gedagteekend van u te ontvangen, en dan te vernemen, wanneer ik u als echtgenoote zal kunnen begroeten. Inmiddels noem ik mij met de oude vriendschappelijke gevoelens

Uwe liefhebbende Vriendin

Wed. R.

PS. Weet gij ook iets van den Heer V. sedert de ontdekking van het geheim?

CIX. Brief.
Ernestine de B. aan Emilia P.

Brussel, 20 Januarij 1815.

Wel Ed. Geb. Jonkvrouwe!

Van uwe toestemming gebruik makende, neem ik de gelegenheid waar, dat mijne moeder een' brief naar u toezendt, om er een' van mij bij te voegen, want het geluk missende van dagelijks met u om te gaan (een geluk, dat ik nog meer waardeer sinds ik er van verstoken ben, dan toen ik het genoot) wil ik toch van mijnen kant doen wat ik doen kan, om in uw geheugen eene plaats te blijven bekleeden. In uw geheugen, zeg ik, in uwe vriendschap zoude ik neggen, indien ik mij durfde vleijen, die ooit bezeten te hebben, en hopen mogt die, door u, niet onwaardig gekeurd te worden. Maar wie weet of ik u hier niet beledig, wie weet of gij niet denken zult: ‘heb ik ERNESTINE niet altijd minzaam bejegend, niet altijd als zij klaagde lankmoedig aangehoord, en getroost, niet altijd goeden raad gegeven, wanneer zij mij om raad vraagde?’ ja waar-

lijk, lieve Jufvr. P. dit hebt gij gedaan en ik ben er u hartelijk dankbaar voor, maar uwe inborst is zoo edel, dat ik overtuigd ben, dat gij aan ieder mensch hetzelfde doen zoudt, en dat uwe goedheid geen bewijs van uwe genegenheid is. Ik weet ook, dat ik veel te jong ben, om voor u eene Vriendin te kunnen wezen, maar dat alles laat niet na, dat ik altijd zeer veel achting voor u gehad hebbende, nu eerst regt gevoel hoe lief ik u heb. En nu juist ben ik van u gescheiden en zal u mogelijk nooit weder zien, terwijl gij in uwe geboortestad terug en van bloedverwanten en vriendinnen omringd, mij al ligt zult vergeten, of aan mij denken als aan een kind, hetwelk gij eens eenigermate onder uw opzigt hadt. - Ik vind mij hier zeer alleen. HENRIETTE is te veel met haren voorgenomenen echt bezig en te zeer ingenomen met het gezelschap van den Heer S. om zich veel met mij te bemoeijen. Mijne zuster is om mijne ouders te zien, uit *Paraijs* overgekomen, en bij ons gelogeerd; maar wel ver van dat mij zulks veel genoegen zou verschaffen, leg ik nu wederom achter gelijk van ouds; zij is *madame la Comtesse*, eene *élégante* vrouw, vrolijk, praatachtig, bekend met anekdoten van het hof van NAPOLÉON, en van dat der BOURBONS; als zij van *Parijs* verhaalt, luistert iedereen gretig toe; als ik van *Weenen* iets wil zeggen, hoort men mij naauwelijk aan! - Behalve dit, nu ik zoo lang gewend ben alle dagen iets nieuws te zien, vind ik het vervelend slechts de oude honderdmalen aanschouwde

voorwerpen voor oogen te hebben, en daar mijne ouders goed gevonden hebben, mij nog vele meesters te geven, mag ik de lessen niet verzuimen en nog nergens op partijen meegaan. Ik zit dan veel te huis, mijne liesste bezigheid is het in het net schrijven van mijn *Journal*, want zoo verplaats ik mij in het aangename verledene terug. Vindt gij het niet eenigzins hard, dat ik, na in *Weenen* zelfs aan het hof te hebben mogen gaan, nu weder als een kind behandeld worde? Ik verlang naar de toekomst; als ik eens *geparaisseerd* zal zijn, zal ik partij trekken van al mijne op reis gedane ondervindingen, en mij voor mijne tegenwoordige onaangenaamheden trachten schadeloos te stellen. - Daar mijne moeder mij om mijnen brief laat vragen, moet ik dien spoediger eindigen dan ik wel gewenscht had te doen. Vaarwel lieve Jufvr. P. Indien ik mogt hopen, dat ik met een antwoord van u verwaardigd zou worden, zou ik na den tijd, wanneer gij dezen moet ontvangen, alle dagen verlangend naar een' brief van uwe hand uitzien. Geloof mij met de opregtste gevoelens van achting en vriendschap te zijn

Wel-Edel Geb. Jonkvrouwe

Uw Ed. Dw. Dienaresse

ERNESTINE D B.

CX. Brief.
De heer des Saules aan den heer Willem P.

***Lyon*, 31 Januarij 1815.**

Wel-Edel Geb. Heer!

Met het diepste leedwezen, vind ik mij genoodzaakt u te melden, dat ik ongelukkig genoeg geweest ben, om op mijne zuster niet het minste ten goede te hebben kunnen uitwerken. Toen ik in October l. l. te *Brussel* waar ik eenige dagen vertoeven moest, was aangekomen, schreef ik haar een' brief, dien ik hoopte, dat haar tot inkeer aangaande hare bedriegelijke handelwijze zou brengen. Te *Bazel* ontving ik een antwoord, dat mij niet geviel. Schoon ik voorgenomen had niet weder naar *Lauzanne* te gaan, indien ik daar THÊRÉSE niet met liefde kon omhelzen, trok ik evenwel derwaarts, hopende door mondelinge toespraak mijn doelwit te zullen bereiken, maar vergeefsch. Wat ik ook deed, van welke zijde ik ook het geweten der schuldige aantastte, ik vorderde niet. Het verkregene geld behaagde haar meer, dan de overtuiging van de oneerlijke wijze, waarop

zij het meester geworden was, haar smartte, en van terug geven wilde zij in het geheel niet hooren. Ik keerde moedeloos, met al wat ik te *Lauzanne* gelaten had, weder naar *Bazel*, daar vond ik mijne vrouw erg ziek, ik zelf voelde mij ongestejd en lag weldra nevens haar op het krankbedde neder; eindelijk herstelden wij beide, en daar er zich eene gelegenheid opdeed, om mij te *Lyon* met den Heer GUILLAUME fabrikant in zijden stoffen, sedert lang een goed vriend van mij, voordeelig te *associeren*, besloot ik mij daar neder te zetten. Maar al die bemoeijingen en reizen namen mij zeer veel tijd, en deden mij het schrijven aan u te lang uitstellen. Bij deze vraag ik u daarvoor verning, en bid u tevens te gelooven, dat wat mijne zuster jegens u misdeed, mij gestadig zoo hevig kwelt, dat ik niets liever doen zoude dan u uit mijne beurs voor hare list schadeloos te stellen, indien ik er het vermogen toe had, maar ik ben verpligt voor het onderhoud van mijne huisvrouw en van mij zelven te zorgen, de schulden, die ik door onze ziekte gemaakt heb, te betalen en het geld tot mijne *associatie* op den bepaalden tijd te leveren, zoodat. ik thans niet ruim bij kas ben. Doch, indien de hemel mijne pogingen in den handel zegent, en ik eens in staat geraak zulk eene aanzienelijke som als gij edelmoediglijk oposserdet, te kunnen missen, dan hoop ik de eer van mijnes vaders naam te herstellen door u het uwe terug te geven. - Ik neem de vrijheid u hiernevens eenige

stalen te zenden van *tissus, soië écruë, gros de Naples, Gros d' Eté &. &.* alle stoffen, die bij ons gemaakt worden, met de prijzen en u te verzoeken, indien er iets mogt wezen, hetwelk gij verlangdet, ons huis met uw vertrouwen te vereeren. Hetzelve, en mijn' persoon in uw gunstig aandenken aanbevelende, heb ik de eer mij met de verschuldigde hoogachting te noemen

Wel-Ed. Geb. Heer!

U Wel-Ed. Geb. onderdanige Dienaar

DES SAULES.

CXI. Brief.
De heer Willem P. aan den heer Adolf V.

Amsterdam, 8 Februarij, 1815.

Hoog Wel-Geboren Heer!

Reeds te lang heb ik verzuimd u mijnen hartelijken dank te betuigen voor uwe vriendschap, zorg en hulp aan mijn' broeder bewezen. Gij hebt dien

jongeling tot vader verstrekt, hem met uwen raad, in vele opzigten geholpen, hem bijgestaan en gered toen hij op het punt was van door de slinksche handelwijzen van eene *intrigante* in groote ongelegenheid te komen. Vind uwe belooning in het getuigenis van uw geweten. Hoe gaarne zoude ik zelf u niet persoonlijk gedankt hebben, indien niet eene hoogst smartelijke waarheid uwe komst in *Holland* belet had. Alles is mij door mijne zuster bekend gemaakt; met ontzetting en diepe droefheid heb ik haar verhaal aangehoord, niet zonder het hartelijkste medelijden zie ik haar en u de slagtoffers van eene dwaling en van de noodzakelijkheid, om den misstap van anderen te verbergen. Gelukkig zou mijne zuster voorzeker geweest zijn, indien zij de inspraak van haar 'hart' had mogen volgen, maar zij wordt door hare edele wijze van denken, door hare deugdgezindheid, en door haar vertrouwen in Gods voorzienigheid opgebeurd, en geeft zich niet lafhartig over aan hare smart, hetgeen mij de hoop doet voeden, dat zij nog tamelijk gelukkig zal kunnen zijn, in hare aanstaande vereeniging met den Heer D. Tracht gij nu ook (vergeef mij Hoog Wel-Geb. heer, dat ik u mijne meening zoo openhartig te kennen geve) tracht gij ook uwe droef heid te matigen, en stoor door verder schrijven de rust mijner zuster niet. Ware het immer in mijne magt iets te kunnen doen voor u, wier lot mij zoo smartelijk aandoet, zoo wend u tot mij, en wees verzekerd, dat gij mij tot uwen dienst bereid zult vin-

den. Als zoon van mijn' Grootvader, als halve broeder van mijne moeder, zijt gij toch inderdaad mijn Oom, en wat ook aan den anderen kant aan, de wettigheid uwer geboorte hapert, ik stel er eene eer in, de bloedverwant van zulk een edeldenkend man als gij zijt, te wezen. Ik zal natuurlijk geen misbruik maken van het door mijne zuster in mij gestelde vertrouwen, en de feil van een anders braaf man, wiens nagedachtenis bij velen in eere is, niet moedwillig openbaren, en hadt gij lust, om na eenjge jaren (want spoedig begrijp ik, dat zulks noch voor u, noch voor EMILIA, voegzaam wezen zou) uwe geboorteplaats eens weder te bezoeken, zoo wees verzekerd, dat gij daar, door mij met alle bescheidenheid en vriendschap, op den voet dien gij zelven zoudt verkiezen, ontvangen en behandeld zult worden. U kracht naar kruis, lijdzaamheid en zoo veel troost als mogelijk toewenschende, heb ik de eer mij in uwe toegenegenheid aan te bevelen, en mij met opregte gevoelens van hoogachting te noemen

Hoog Wel-Geboren Heer!

Uw Hoog Wel-Geb. Dienaar

WILLEM P.

CXII Brief.
Emilia P. aan Ernestine de B.

Amsterdam, 9 Februarij 1815.

Zeer gaarne, lieve ERNESTINE! antwoord ik op uwen brief van 20 Januarij, en zal u met genoegen nogmaals schrijven, indien het u lusten mogt mij weder tijding van u te geven. Laat u niet misleid den door het u nog altijd aankleevend wantrouwen. Gij strekt dat uit, zelfs over mijne genegenheid te uwaarts, schoon gij erkent, dat ik u altijd blijken van welwillende vriendschap heb gegeven. Wat moet men dan doen, lieve! om u gerust te stellen, en u vertrouwen in te boezemen? Is iemand ver van aan een jeugdig mensch te willen doen gelooven, dat al die wij ontmoeten onze opregte vrienden zijn, zoo ben ik het, maar evenwel moet ik u raden niet iedereen van onopregtheid of minachting te uwaarts te verdenken, want zoodoende beleedigt gij uwen naasten, en berokkent gij u zelve noodelooze kwellingen. Laat mijn antwoorden op uwen brief, u ten bewijze strekken van het belang, hetwelk ik er

in stel, om in uw aandenken levendig te blijven, en de uitvoerigheid van dat antwoord u toonen, dat ik steeds gaarne, kan het zijn, tot uwe teregtwijzing en bemoediging, naar mijn vermogen wil medewerken. Ik bemerk met leedwezen, dat de te huis komst u niet veel genoegen bezorgt en dat gij, noch over uwe manier van zijn, noch over de u omringende personen zeer te vreden zijt. Hoe komt dat? vraag het aan u zelve, en antwoord zonder vooroordeel opregtelijk, dan geloof ik zult gij bespeuren, dat uw oude gebrek daar van de oorzaak is. Wijl gij dit gebrek kent, wil ik het niet eens noemen,.maar raad u erastig, gelijk ik het reeds meermalen deed uwe ijverigste pogingen aan te wenden tot uitrooijing daarvan. Uwe zuster zelve is niet uitgezonderd van uw gevoelen van jaloezij! welaan keer uwer beider omstandigheden eens om, stel u in de plaats van eene vrouw van aanzien, die al sinds eenige jaren in de groote wereld verkeert en daar die gemakkelijke manieren heeft opgedaan en ten toon gespreid, welke daar alleen geleerd kunnen worden, deze komt met hare bekwaamheden om te behagen, en met het daaruit spruitende zelfvertrouwen na een vrij lang afwezen in den kring harer oude bekenden en goede vrienden terug, met het voornemen, om die weder spoedig te verlaten. Ware dit uw geval, zoudt gij dan van niet één uwer voorregten gebruik willen maken? zoudt gij u terugtrekken en eene veel jongere, veel minder in dit opzigt bedrevene zuster voor aan zetten? aller oplettendheid van u afleiden

op een meisje, hetwelk nog geen regt beeft, om de gezelschappen altijd bij te wonen, dat nog niet gekend wordt, en nog geene aanspraak op ieders voorkeur heeft? - Ik geloof het niet ERNESTINE, en waarlijk het zou ook geenszins voegzaam wezen zoo te doen. En wat HENRIETTE betreft, het is haar niet in het minste kwalijk te nemen, dat zij thans meest met den Heer S. ingenomen is; al wederom, indien gij in hare plaats waart, de goede vriendin zou zeker voor den aanstaanden echtgenoot het veld moeten ruimen. Voorts klaagt gij over het eenzelvige van uwe tegenwoordige levenswijze, en noemt die vervelend, nu gij gewoon zijt dagelijks iets nieuws te zien. Dit is wel meer het geval bij lieden, die zich lang met reizen bezig gehouden hebben, maar mijne lieve, bedenk, dat het een voorregt is, hetwelk gij boven vele uwer kennissen gehad hebt, van zoo veel nieuws te zien en dat het evenzeer der vrouwen doorgaand lot is niet dikwijls ver van huis te komen, als derzelver altijddurenden pligt het te huis zijn te beminnen; ik vind dus geheel geene hardheid, in de u opgelegde verpligting van nog eenig onderrigt te ontvangen en zelden uit te mogen gaan: en raad u (want gij zult toch nog wel eenen raad van mij willen aannemen) u bij de aangename herinnering van het verleden genot, en bij het genoegelijk vooruitzigt in de toekomst, blijmoedig en wel te vreden naar het tegenwoordige te schikken. Waarlijk gij geniet veel goeds, stel meer prijs op dit goede, en stoor u minder aan

de kleine tegenheden, die u kwellen. Lieve kind! geloof mij, men is uitstekend gelukkig als men slechts over ongeneugten als de uwe, te treuren heeft, en, mag ik u bidden, wapen u bij tijds, door het gering achten van deze, tegen het verduren van hevigere smarten, van welke het niet zeker is, dat gij altijd bevrijd blijven zult. O gij kunt u nog niet regt verbeelden wat het leven is! Een kind zijnde, verlangt men naar de dagen, wanneer men van zekere banden ontslagen, meer den eigen wil zal kunnen volgen, men ziet lieden van jaren naar hun eigen welgevallen (zoo het schijnt) handelen, en men reikhalst naar soortgelijke vrijheid. Zonder iets te vermoeden van de zorgen (indien maar zorgen alleen) van het gevorderde leven, verbeuzelt, om zoo te spreken, de mensch, in zijne kindschheid, zijnen meest genisten, meest gelukkigen tijd, door dien tijd te versmaden en naar eenen lateren te verlangen. De jeugd komt; heerlijk, vol vreugd, vol wezenlijke waarde, schijnt ons alles toe, nu wil men genieten, nu wil men het lang voorgenomene ten uitvoer brengen: men beproest zulks - men ontmoet tegenheden, teleurstellingen, men ontwaard hier en daar het bedriegelijke van den schijn; dan de moed wordt niet spoedig opgegeven; ‘Wat later,’ denkt men nog, ‘zal ik gelukkiger zijn!’ De tijd vordert, er komen rampen, daar uit vloeijen smarten. dikwijls zielsverscheurende smarten voort. Dan begint men naar den ouderdom te verlangen, of ziet denzelven ten minste in het

verschiet, als den tijd der ruste aan. Hij komt, dan doen ons de gebreken, welke hij medebrengt, met leedwezen terug zien naar vroegere dagen, waarvan het goede, miskende, ons nu alleen in de oogen blinkt. Maat het is te laat. Het einde onzes levens is daar! en wat is nu dit leven geweest? Ijdelheid! ik herbaal het mijne lieve, gij kunt u zeker nog niet verbeelden, dat het zoo met deze zaak gelegen is, en zult mijne tegenwoordige redenering aan droefgeestigheid van mijnen kant toeschrijven, maar juist dit is een ongeluk voor den mensch, dat hij het ware der dingen niet inziet, zoo lang de ondervinding hem niet voorgelicht heeft, en die ondervinding verkrijgt hij eerst, na dat hij zeer dikwijls mistastte en zich bedroog. Het is dan waarlijk geene droefgeestigheid, die mij deed schrijven, gelijk ik schreef, maar een diep gevoel van waarheid, en het verlangen, om u eenige wenken te geven, die u in het tegenwoordige en in de toekomst van nut zouden kunnen zijn.

Misschien weet gij reeds, anders wil ik u als iets nieuws mij aangaande vertellen, opdat ik u geene reden geve, om mij van noodelooze geheimhouding te verdenken, en zoo zekere zwakheid in u, die ik bestreden heb, aan te kweeken, dat ik binnen kort een huwelijk meen aan te gaan. Hij, die mijn echtgenoot wordt, is de Heer D. een allezins deugdzaam, beminnenswaardig man, voor wie ik lang voor mijn vertrek uit *Holland* de meeste achting

koesterde, en die mij staande mijn verblijf te *Weenen* mijne hand gevraagd heeft. Indien gij in vervolg van tijd eens lust mogt hebben, om *Amsterdam* te zien, zal het mij lief wezen u daar bij mij te ontvangen, want mijne geboortestad, wordt mijne vaste verblijfsplaats. En nu lieve ERNESTINE, is het tijd voor mij, om dezen te eindigen, ik doe zulks, mij in uw vriendelijk aandenken aanbevelende, en mij opregtelijk noemende

Uwe hartelijk toegenegene

EMILIA P.

CXIII. Brief.
De heer Adolf V. aan den heer Fredrik P.

Lauzanne, 13 Febrùarij 1815.

Neem het mij niet kwalijk, lieve jeugdige vriend, dat ik uwen vriendelijken brief eerst heden beantwoord. Ach sedert wij elkander verlieten, is mij zoo veel bedroevends wedervaren, dat ik om niets dan om mijne smart heb kunnen denken. Gij weet misschien, dat mijne moeder overleden is? deze

zaak onder meer andere heeft mij zeer veel bezigheden en beslommeringen veroorzaakt, en doet dit nog. - Ik had gedacht u spoedig naar *Holland* te volgen - maar daar zal niets van worden, ik zal u dus misschien nooit wederzien! Ik weet niet wat ik in het vervolg van tijd zal doen, mogelijk zal ik op reis moeten gaan, maar mijn vaderland bezoek ik nimmer weer! Mogelijk blijf ik hier tot dat alles bezorgd is, en ga dan.... God weet waar heen. Op den duur kan ik hier niet blijven, hier waar ik met mijne echtgenoote genoegelijk leefde, en waar zij mij op zulk eene noodlottige wijze ontrukt werd - hier waar ik mijne moeder zag sterven!! O FREDRIK, geniet, geniet de vreugde des levens (op eene betamelijke wijze, dat verstaat zich) zoo lang gij nog geene ondervinding van droefheid, van ellende hebt, wees en voel u gelukkig, zoo lang er nog geene smarten bestaan, die u de ziel verscheuren; spoedig, gansch onverwacht kunnen ons dezulke overkomen, en dan, dan wordt alles zoo duister, zoo akelig om ons heen, dan plaagt het ons zóó, dat wij de verledene kalmte, terwijl die heerschte, niet naar waarde schatteden, dat wij het tegenwoordige goede voorbij ziende, naar eene toekomst verlangden, die ons toelachte - maar die niet gehouden heeft wat zij beloofde! - Als een verlaten mensch, dwaal ik hier rond, ik bezoek de plek waar mijne echtgenoote mij ontviel, en ik ween! Somtijds neem ik mijne kinderen derwaarts mede, en ik leer haar weenen, want zij moeten dit vroeg-

tijdig leeren, voor haar (schoon zij het wanen) is geen vrolijk heden - geen verblijdend morgen - zij zijn halve weezen, en hebben een' vader die zoo weinig voor haar vermag! O die lieve kleinen! zij alleen hechten mij nog aan het leven, zonder haar ware ik misschien reeds onder het gewigt mijner ellende bezweken, en toch haar aan te zien, wekt alle mijne smarten op, haar te zien lagchen en spelen doorgrieft mijn hart! - Het is goed FREDRIK, dat gij niet meer hier zijt, gij zoudt mijn eertijds gastvrij huis niet herkennen, het is ledig en doodsch; gij zoudt *mij* niet herkennen, ik lach niet meer, ik scherts niet meer, ik treur en zucht! gij zoudt niets aan mij hebben, ik heb aan mij zelven niets meer; mijne oude bezigheden walgen mij, wat mij in mijne bedrijven belangrijk voorkwam, is mij geheel onverschillig; de tijd, die mij zoo vaak te kort was, is mij ondragelijk lang; in plaats van als eertijds vroeg op te staan, om een paar uren te winnen, blijf ik zoo lang te bed liggen als maar eenigzins geschieden kan, en ik zoek den slaap, om dat die alleen mij mijn lijden doet vergeten. Mijne oude goede vrienden, wier bijzijn mij voorheen zoo aangenaam was, schuw ik. Ik zoek de eenzaamheid, en als ik alleen ben, verlang ik naar aanspraak; komt er dan iemand, zoo spreek ik naauwelijks met hem en verlang, dat hij weder vertrekt! Heb medelijden met uw' vriend, goed FREDRIK, en bid God voor mij, dat mijne thans heerschende gemoedsgesteltenis wijke voor de overtuiging, dat

alles wel is, en dat wij op deze aarde voor een beter leven door lijden moeten opgeleid worden! Nog eens, lieve vriend, geniet uw tegenwoordig geluk, spreek zoo min mogelijk over mij, maar denk aan al vvat ik u tot uw best dikwijls geraden heb, en somtijds ook aan mij zelven als aan Uwen altijd toegenegenen Vriend

ADOLF.

CXIV. Brief.
Julie van L. aan Emilia P.

Haarlem, 22 Februarij 1815.

Schoon ik u reeds mondeling bedankt heb, lieve EMILIA voor uw zoo vriendelijk als onverwacht begoek, moet ik mijnen dank nog eens schriftelijk herhalen. Waarlijk gij hebt mij van uwe vriendschap een bewijs gegeven, hetwelk ik op hoogen prijs stel, daar gij de koude van dit nog barre faizoen niet achtend, u de moeite gaaft, allen om mij te zien, over te komen. Ik hoor dikwijls zeggen, deze of gene goede kennis moet ik toch volstrekt eens gaan bezoeken, ik durf het waarlijk niet

langer uitstellen! enz. enz. dan gaat men, vindt de bewuste persone niet te huis, en zegt dan: ‘haar aan te treffen of niet, was mij om het even, ik heb een kaartje gelaten, en nu ben ik er voor eenigen tijd weder van af!’ O elkander zoo te bezoeken duidt toch geene vriendschap aan, het heet zoo, maar het is slechts eene pligtpleeging, bij welke het hart geheel koud blijft. In tegendeel het zou u gespeten hebben, indien gij mij niet hadt aangetroffen, en het zou mij wezenlijk gesmart hebben, indien ik het genoegen van u te zien had gemist, dit is een teeken van genegenheid en ik ben blijde, dat wij die voor elkander gevoelen. Trouwens ik moet bekennen, dat ik gedurende mijne laatste ongesteldheid veel bezoeken gehad heb, die mij uit belangstelling gedaan werden, en ik ben thans drok bezig met, voor zoo veel mijne krachten het toelaten, mijne bekenden in persoon daarvoor te gaan bedanken. Maar hoe onderscheiden is bij zulk eene gelegenheid niet de manier, op welke men opgewacht wordt, en den stand der zaken zoo als men die in het eene of andere huis aantreft. Hier wordt men gul en vriendelijk ontvangen in de gewone huiskamer; daar komt mevrouw bij u in een salet-vertrek (waar somtijds wel geen vuur aanligt) en gij merkt terstond aan hare houding, dat uw bezoek niet al te wel van pas komt. Hier vindt men de vrouw van den huize in een proper ochtend gewaad, met eenig naaiwerk voor haar huishouden bezig, alles in de

kamer is netjes geschikt, en schoon vele kinderen de moeder omringen, hoort men er geen de stem buitengemeen verheffen, noch bemerkt men eenige spooren van reddeloosheid, hoewel zij zich met velerlei speelgoed vermaken. Daar, integendeel, is de plunje van mevrouw zoo weinig zindelijk, en zit haar zoo slordig aan het lijf, dat zij gelijk heeft als zij (zoo als zij doorgaands dan ook doet) verschooning vraagt van u zóó op te wachten, maar dan komen er wel eens redenen bij, die zeer ongeldend zijn als: ik had niet gedacht, dat er heden iemand komen zou, of ik heb mij heden ochtend zoo moeten haasten, dat ik geen tijd gehad heb om in den spiegel te kijken, of dergelijke. De kamer draagt kenmerken, dat er ook geen' tijd overgeschoten is om die op te redden, hier liggen allerlei snippers en vodden, daar staat een bord met eene afgebetene boterham en een half ledig gedronken glas bier of water en melk, één kind krummelt eene beschuit, zonder er van re eten, een ander dwingt om suiker, met zoo veel gedruisch, dat de moeder naauwelijks kan hooren, wat door de haar bezoekende persone gezegd wordt, kortom alles bewijst, dat er geen orde in het huisgezin heerscht. Hier is het duidelijk te zien, dat eensgezindheid en vrede wonen, daar wordt men teekenen van onvergenoegdheid, en pas even gesuste kibbel partijen gewaar. Ik spreek hier in het algemeen en noem niemand zelfs niet met ééne letter, want eene letter zelfs geeft vaak aanleiding tot het invullen van

eenen geheelen naam, geheel strijdig tegen het oogmerk van wie die letter naar willekeur en zonder eenig mensch opzettelijk te bedoelen, al schrijvende gebruikte, en ik wil u niet in de verzoeking brengen, om verkeerde toepassingen die mij leed zouden doen, te maken. - Mijne zuster SUZETTE die bij grootmoeder eenige dagen gaat logeren, neemt dezen brief mede, en zal hem u aan het huis van uwen broeder zenden, of verzoeken, dat hij u gestuurd worde, indien gij misschien reeds vertrokken zijt. Ik zal in deze dagen althans veel om u denken en mij in uwe vreugd verblijden, ontvang de minzame groete van mijne ouders en geloof mij onveranderlijk te zijn

Uwe liefhebbende

JULIE VAN L.

CXV. Brief.
Kaatje Kwant aan Emilia P.

Lent hij *Nijmegen*. 26 Febr. 1815.

Wel lieve deugd is het mogelijk! riep ik uk, toen ik dezen morgen na kerkrijd, bij een mijner.

kennissen een kopje kessij drinkende, hoorde, dat er in de krant stond, dat mijne jufvrouw de bruid was. Menschen, zei ik, kom, kom, ik kan het niet gelooven; mijne jufvrouw! die dwaalt, de he mel weet waar, in verre landen rond, en zou zij met een' heer uit *Amsterdam* de bruid wezen, en zou zij in *Zeeland* wezen? loop heen, ik geloof het niet. En kijk eens aan, het was toch zoo, want het stond gedrukt. Wel nu dan jufvrouw, ik *felisanteer* u, ik wensch, dat gij zoo gelukkig met uw' man wezen moogt, als ik het met SIJMEN ben. Maar wie is toch die mijnheer D.? het spijt mij, dat ik hem niet ken, is hij zoo knap als de Dokter? weet gij nog jufvrouw toen die bij u zat thee te drinken, en toen mijn oude heer QUESEL binnen kwam? JANS heeft mij dat naderhand al te maal verteld, want ik lag toen ziek, en och hé toen kwaamt gij zoo vriendelijk boven om mij te helpen; als ik nog om *Zeist* denk, dan komen er waterlanders bij mij voor den dag. Maar ach, die goede IJ is ook al lang dood, ja wat zal men zeggen, zoo gaat het maar in de wereld, en toch de levenden trouwen maar weer voort, en dat is goed, anders zou de wereld wel uitsterven. Och mijn kleine jongen is zoo een lekkere mokkel, ik wensch er u toekomende jaar ook zoo een! Wat is het naar, dat onze jonge mevrouw VAN L. ook al haren man heeft moeten missen! hoe of zij het nu stelt, met al die kinderen en zonder mij noch MATJE? Nu, ik hoop, dat ik haast eens iets van

haar en van u hooren zal! Als het een beetje meeloopt zou ik u gaarne een grasbotertje op uwen trouwdag zenden, maar het blijft nog bedroeft schraal; als ik het niet doen kan, neem dan den wil voor de daad, en wees altijd verzekerd van de hartelijke toegenegenheid van

Uwe onderdanige

KAATJE WILKES,

huisvrouw van

SIJMEN KWANT.

CXVI. Brief.
Mevrouw D. aan mevrouw de Wed. R.

Middelburg, 8 Maart 1815.

Aan u, dierbare Vriendin, moet ik wei volgens de inspraak van mijn hart, het eerste schrijven na dat ik uit eenen stand, waarin ik bijna zes en dertig jaren geleefd en zoo veel goeds en kwaads ondervonden had, ben overgestapt in eenen anderen, die mij zeker ook de ongestadigheid der wereldsche

dingen, verder zal doen kennen. Ik ben de echtgenoote van den Heer D.! Uw raad van niet te dralen, met het voltrekken van een huwelijk, dat ik toch aangenomen had, kwam met mijne overtuiging overeen, en onze trouwdag werd op den 5^{den} dezer maand bepaald. Onmogelijk kan ik u de vreugde van den edelen man beschrijven, toen ik mijn besluit te dien opzigte te kennen gaf. Hij stemde toe in al wat ik verzocht, en gaf gaarne gehoor aan mijne bede, dat op zijn landgoed, nabij *Middelburg* gelegen, onze vereeniging plaats hebben zou, en dat alleen mijne broeders, mijne schoonzuster en KAROLINA, tegenwoordig zouden zijn. Laatstgenoemde heb ik evenwel niet kunnen overhalen, om aan mijn verzoek te voldoen, maar hare moeder (thans mijne schoonzuster! hoe vreemd loopen toch de dingen!) heeft hare plaats, zoo goed zij dan kon vervuld. Mijne bruidsdagen, hier doorgebragt, hebben mij het genoegen verschaft van een deel mijn's Vaderlands, hetwelk ik nog nooit bezocht had, te zien, en het is mij zoo wel bevallen, dat ik mijn' gemaal verzocht heb in den aanstaanden zomer daar eens weder eenigen tijd te gaan doorbrengen, een voorstel, hetwelk hij met genoegen aangenomen heeft, te meer wijl er dan betere gelegenheid wezen zal, om aan de landlieden van de heerlijkheid, eenen vrolijken dag te bezorgen, dan nu, daar alles nog het winterkleed aan heeft. Evenwel hebben wij niet verzuimd den goeden lie-

den eene maaltijd te geven, die aan het oogmerk zeer wel beantwoord heeft. Zij zongen daar den lof van hunnen heer, die zulks zeer wel verdient, en ook van mij, die zij zoo weinig kennen, op eene wijze, aan welke ik hoop te beantwoorden, maar in verzen, die niet altijd op eenen bevalligen trant hunne denkbeelden te kennen gaven.

Eene vraag doet gij mij in uwen laatsten, op welke ik meen niet regtstreeks te mogen antwoorden. Hier nevens gaan twee brieven, die u van alles wat ik weet zullen onderrigten. Zend mij die niet terug, al wat aan die zaak grenst, moet ik uit mijn geheugen verbannen. Staande mijn verblijf in *Amsterdam* heb ik mijn' broeder WILLEM van alles onderrigt, met verlof, om des noods het ook aan FREDRIK te verhalen, hem verzoekende er aan CHRISTINE niet van te spreken, en voor zoo veel het eene familie-zaak is, naar zijn goeddunken te handelen, doch niet te openbaren hoe ik er persoonlijk in betrokken ben geweest. Hij heeft naar *Zwitserland* geschreven, en met een woord van mijn volharden bij mijn voornemen nopens D. gewag gemaakt. Nog een dag of acht misschien, zal ik hier vertoeven, maar mijn broeder en zijne huisvrouw en Mevr. M. zijn gisteren weder naar *Amsterdam* terug gegaan, wijl eerstgenoemden niet gaarne langer hun kind, dat bij KAROLINA logeert, deze tot last willen laten. Vaarwel, lieve Vriendin, geloof dat ik evenzeer als van ouds aan u gehecht

blijf schoon ik mijn' naam verwisseld heb, en mij thans noeme

Uwe altijd liefhebbende

EMILIA D.

CXVII. Brief.
Karolina van L. aan Emilia D.

Amsterdam, 10 Maart 1815.

Ware ik nog in mijne blijde dagen, en als voorheen tot vrolijkheid gestemd, thans zou ik een weinig met u schertsen en u als *Mevrouw mijne zeer geeerde tante!* begroeten, maar mijne diep gewortelde en dunkt mij zeer geoorloofde droefgeestigheid, kleeft mij te zeer aan, dan dat ik aan opwellende vrolijke invallen voet zou kunnen geven. Overtuigd, dat gij niettegenstaande uwen nieuwen titel nog voor mij zijn wilt wat gij altijd waart, noem ik u dan als voorheen, slechts: lieve EMILIA! en wil u als mijne Vriendin geluk wenschen in uwen staat als echtgenoote. Niet beter misschien kan ik u doen begrijpen wat ik voor u verlang, dan door te zeggen,

dat ik u een geluk toewensch zoo groot als dat, hetwelk ik ruim vijf jaren heb mogen smaken, en dat gij langer, dan het mij te beurt viel, met uwen echtgenoot leven moogt. Maar na dit uit grond van mijn hart gezegd te hebben, zij het mij vergund nog iets omtrent uwe verbindtenis zelve te zeggen. Ik moet u bekennen, dat uw besluit daartoe, mij nog al verwonderd heeft. Toen Oom mij, buiten zich zelven van vreugde, te gelijken tijde kwam verhalen, dat hij u gevraagd had, en dat gij hem hadt beloofd de zijne te worden, hoorde ik daar waarlijk nieuw van op. Niet om dat het mij bevreemde, dat gij gunstig dacht over een' man dien ik wist, dat gij sedert lang hoog achtedet, maar omdat ik u altijd van trouwen als van eene zoo hoogst gewigtige zaak hebbende hooren spreken, en wetende hoe lang gij geaarzeld hebt eer gij aan IJ. uwe hand toezegdet, zoo iets strijdigs vond in uwe handelwijze van toen en van nu, dat ik vruchteloos naar de redenen zocht, die u hadden kunnen doen besluiten, om uwe vrijheid vaarwel te zeggen ten gevalle van een' bejaard man, daar gij toch eens wederom hier gezeten zijnde wel kondet verwachten, dat gij nog eens door iemand meer met u gelijk in jaren zoudt aangezocht worden. Toen gij hier terug waart, wilde ik u over deze bevreemding onderhouden, maar ik bemerkte, dat gij altijd het gesprek dien aangaande ontweekt, en zij vermeerderde, zoo dat ik er niet van durfde gewagen, toen ik uw besluit tot eene spoedige voltrekking

des huwelijks, vernam. Ik durf meer te schrijven dan mondeling te vragen, van daar het bovenstaande; antwoord mij, indien gij vindt, dat ik niet onbescheiden geschreven heb. Nu is uw lot beslist, dus wat ik ook in het midden brenge, kan van geenen nadeeligen invloed op uw besluit noch op het geluk van mijnen goeden oom (dien ik natuurlijker wijze nimmer zou hebben willen benadeelen) meer wezen, dus ga ik voort met vragen. Wat hebt gij toch voor meerder heil verwacht van den echten staat, dan van dien in welken gij had kunnen blijven leven? Liefde voor den Heer D. was uwe drijfveer toch niet? Het bekomen van een uitgebreider geldvermogen, voorzeker even min? Een naam? de uwe was even goed dan die van oom. Huisselijke gezelligheid? Die zoudt gij door het wonen met uwen broeder gevonden hebben, en hadt u naar welgevallen met meerdere personen kunnen omringen. Vrije beschikking over uw doen en laten? O geloof mij, die verliest men, hoe gelukkig men ook wezen moge, als men getrouwd is. Een steun, een leidsman? aan u zelve is het wel toevertrouwd uwe eigene gangen te regelen, en hadt gij raad of hulp noodig uwe beide broeders waren daar, om u bij te staan. De dwaze vrees, om eene oude Juffer genoemd te worden? Mij dunkt gij zijt te verstandig, om u door zulk een schrikbeeld te laten overheerschen. - En wat hebt gij nu verkregen? Ja een echtgenoot, maar meer een vriend. Meer geld, hetwelk gij niet behoefdet. Eenen an-

deren naam; gezelligheid, maar ook zorgen, de verpligting onder andere, om wanneer uw gemaal aan ziekten of ongemakken, welke zijne jaren zoetjes aan medebrengen, lijden zal, hem op te passen en gezelschap te houden. Vrijheid? daaromtrent heb ik reeds mijne meening gezegd. Een' steun? liever eene soort van vader dien gij eens tot steun zult moeten strekken. Den titel van *Mevrouw?* O gij weet zelve te goed, dan dat ik het u zou behoeven te leeren, welke niets beduidende dingen, titels zijn! Daarenboven hebt gij u in familiebetrekkingen gesteld, welke niet altijd veel genoegen aanbrengen, en u ook in dit opzigt verpligtingen op den hals gehaald, van welke gij ontheven waart. En dan nog tot het aanvaarden uwer nieuwe kluisters beslooten, zonder iemand raad te vragen, zonder bij voorbeeld van mij eens te vernemen, wat de menschen in het algemeen van uw voornemen zeiden! want gij begrijpt toch wel dat er veel over dit nieuwsje gepraat is, zoo door menschen, die u niet, als door die u ten halve kennen, zoo door dezulken als goede gedachten van u koesteren, als door die u geen regt doen. Wel heb ik dat alles niet gehoord door dien ik zoo zelden uitga, maar toch wie bij mij kwamen, meenden, dat zij van mij, die als uwe vriendin bekend sta, al veel hooren zouden, en schroomden niet als ik mijne onwetendheid belijdde, hunne meening met te meer openhartigheid kennelijk te maken. Zij vertelden mij dan wat zij buiten-om weder van anderen ge-

gehoord hadden, en zoo werd ik overtuigd, dat mijne EMILIA, gelijk men het noemt, al veel over de tong liep. Trouwens er is nu door uwen echt een eind gekomen aan al dat gekakel, en in zoo verre had ik er u niets van behoeven te verhalen, maar ik moest u toch eens zeggen waar uw doen al aanleiding toe gegeven heeft, want zonder mij, zoudt gij dat welligt niet vernomen hebben, te meer wijl, na uwe terugkomst alhier, een ieder u zal komen geluk wenschen, uw gedrag billijken en zich gelaten als of er nooit een woord over u ware gerept geweest. - Uw broeder WILLEM is terstond na zijne tehuiskomst zijn kind van mij komen terug halen, en ik heb het hem in goede gezondheid mogen in handen stellen, zoo iets is altijd eene groote gerustheid, want men is bijna nog banger voor een ons toevertrouwd kind, dan voor onze eigene kleinen. Mijne moeder heeft mij veel van de door u aan de landlieden gegevene maaltijd enz. verhaald, zij is met hare jonge schoonzuster regt in haren schik. Ik gun der goede vrouwe veel van uwe genegenheid maar zal toch altijd mijne aanspraak op dezelve boven de hare doen gelden. Kom mij spoedig verzekeren, dat gij nog voor mij dezeflde EMILIA zijt, gelijk ik ben uwe oude getrouwe

KAROLINA

CXVIII. Brief.
Mevrouw D. aan Karolina van L.

Middelburg, 14 Maart 1815.

Eer ik u wederzie, lieve KAROLINA! moet ik uwen brief beantwoorden. Vooreerst omdat ik zeer gevoelig aan uwe vriendelijke gelukwenschingen, niet uitstellen mag, u daarvoor mijnen hartelijken dank te betuigen; ten andere, omdat ik het schrijven over uwe gemaakte bedenkingen, boven het spreken over dezelve verkieze. Het heeft u verwonderd, dat ik tot eene verbindtenis met den heer D. ben overgegaan, en ook, dat ik getrouwd ben zonder iemand raad te vragen, of zonder van u te vernemen, wat de menschen wel van mij zeiden. Het eerste lid van dit voorstel voorbij gaande, antwoord ik, op het tweede, dat ik aan mevr. R. gevraagd heb, wat zij omtrent het aan mij gedane voorstel dacht, en aan mijn' broeder WILLEM, of hij ook eenige reden wist, om mij het huwelijk met den heer D. af te raden, en dat beide mij aangeraden hebben, om gnnstig te besluiten. Wat de denkbeelden van

vreemden betreft, ik ben wel overtuigd geweest, dat er veel over mij gepraat zoude worden, maar er zijn omstandigheden in welke men zich aan, wat anderen over ons denken, of van ons zeggen, niet stooren moet, zoodra men overtuigd is, dat indien iedereen alles wist, iedereen ons gedrag billijken zou; en wanneer men bewust is van niets te doen, wat men voor het oog des alwetenden God's niet zou durven brengen. In zulke omstandigheden bevond ik mij. Gaarne zoude ik, lieve KAROLINA, hiervan uitleg geven en u geheel in mijn vertrouwen stellen, maar dit kan ik nog niet doen, om redenen, over welke ik mij ook al niet schaam, maar welker ontvouwing mij te moeijelijk vallen en niet voegzaam wezen zou. Gij hebt wél gezien toen gij meendet te bespeuren, dat ik alle bijzondere zamenspraken over mijnen aanstaanden echt enz. ontweek, ik kon niet geheel openhartig wezen, en vermeed daarom liever het gevaar van onopregt te werk te gaan. Nu vraagt gij verder, wat ik gezocht heb. Ik antwoord hiermede het eerste lid van uwe vroegere vraag verbindende: *Rust, Troost* en *Bezigheid*. Rust, als die van een' zeeman, die na lang met stormen geworsteld te hebben, eene veilige haven vindt. Troost, in de genegenheid van een achtingwaardig man, na lang den speelbal van teleurstellingen geweest te zijn. Bezigheid, in het te volbrengen te hebben van belangrijke pligten, zulke, als ware ik in ongehuwden staat gebleven mij niet te

beurt gevallen zouden zijn, en die ik een' geruimen tijd miste. Geene hartstogtelijke liefde was mijne drijfveer, dit weet en begreep de Heer D., dat niet wezen kon, maar hij wilde zich wel met mijne innige achting en vriendschap vergenoegen, en die dan ook draag ik hem hartelijk toe. Geene geldzucht, geen verlangen naar eenen anderen naam, geene behoefte aan dagelijks gezellig verkeer boven hetgeen, gelijk gij wel zegt, ik mij op eene andere wijze verschaffen kon, geen onmiddellijk gebrek aan raad of geleide, hebben mij overgehaald, noch wat gij met rede eene dwaze vrees voor het oud Jufferschap noemt. Wie mij ook misschien, meer met mij in jaren gelijk dan de Heer D. zou hebben kunnen vragen, zou meer van mijne gevoelens verlangd hebben, dan ik zeker wist ooit in staat te zijn, te geven wat kon ik dus beter verlangen dan de hand van een braaf, verstandig, satsoenlijk, en mij regt hartelijk genegen man? Welke verwondering dan ook, zoo aan u mijne lieve, als aan andere menschen mijn gedrag gebaard moge hebben, ik ben wel te vrede van gedaan te hebben wat ik deed, en zeker, dat gij met den tijd het zult billijken, en dat de menschen in het algemeen, spoedig het vreemde zullen vergeten en alleen blijven letten op de goede gevolgen van de door mij gekozene partij, namelijk, zoo als ik hoop, het geluk van een' man, die verdient gelukkig te zijn, en mijne vreugde van daartoe iets te hebben mogen bijdragen. - Ons

voornemen is aanstaanden Donderdag van hier te vertrekken, ik verlang te huis te zijn, te meer wijl ik sedert eenige dagen weder veel pijn lijde en niet langer wil uitstellen een' onzer bekwame heelmeesters te raadplegen; al wat ik tot nog toe op raad van dezen of genen geleerden gedaan heb, als warm houden, wrijven, &c. heeft mij slechts somtijds voor eene korte wijle geholpen; om dat ik ook nergens lang stil was, heb ik niet met genoegzame gezetheid aan mijne genezing kunnen werken, nu ik meer rust ga genieten zal dit gemakkelijker wezen, en ik wil niets verzuimen, zoo ten gevalle van mij zelve, als om dat mijn goede man er ernstig op aandringt. - Zoo ras ik terug ben, hoop ik u te zien, ik omhels u intusschen in gedachte en ben steeds

Uwe lief hebbende

EMILIA D.

CXIX. Brief.
De heer Adolf V. aan den heer Willem P.

***Lauzanne*, 15 Maart 1815.**

Wel-Edel Geboren Heer!

Ik heb met aandoening uwen brief gelezen. Met diepe droefheid gevoeld, wat ik misse, daar ik verstoken ben niet alleen van dat onovertrefbaar geluk, waarmede ik mij nog onlangs vleide, maar ook van het genoegen van in persoonlijke kennis te komen, met een' man als gij, waardige broeder van mijne EMILIA. Neen mijn heer, ik zal de rust uwer zuster niet pogen te stooren, ik vraag nogmaals verschooning voor mijn schrijven aan haar, maar beloof haar niet weder te kwellen. Zij geve hare hand aan den man dien zij reeds voor dat zij mij weder ontmoette, die eere waardig gekeurd had, en vergete, gelukkig met hem voortlevende, al wat ooit tusschen haar en mij heeft plaats gehad! - Ach spreek mij niet van dankbaarheid, van verpligting, die gij aan mij zoudt hebben. Ik heb volvaardig omtrent FREDRIK gedaan, wat de gelegenheid en het belang, hetwelk mij de broeder van

haar, wier beeld mij altijd voor oogen zweefde, inboezemde, mij aanbood en drong te doen. Ik had den jongeling lief, en indien ik eenigzins tot zijn zedelijk welzijn heb medegewerkt, zal het herdenken aan den tijd toen ik op die wijze mogt nuttig wezen, mij ten minste ééne genoegelijke gewaarwording geven. Dat ik hem geholpen heb, om zich uit de voor hem gespreide netten van eene listige vrouw, los te rukken, is mij altijd aangenaam geweest, hij is een beter lot dan men hem toedacht waardig, en ik hoop, dat hij eens door u voorgelicht, de keuze doen zal van eene betere gezellinne dan MARIANNE DES SAULES voor hem geweest zou zijn! - Sedert de noodlottige ontdekking van het geheim mijner geboorte, ben ik onvermoeid werkzaam geweest, om op te spooren of er geene wettige erfgenamen van den baron V. (de misleide echtgenoot van mijne moeder) bestonden, want helaas ik had onder de papieren van mijne moeder een Testament gevonden in hetwelk aan een' broeder van den baron, zijn' titel en zijne geheele nalatenschap wordt overgelaten behoudens eene douarie aan mijne moeder, en een' brief van deze, in welke de geldigheid van dit door haar verduisterde Testament boven eene, toen de Baron op zijn sterfbed lag en naauwelijks meer onderteekenen kon, wat hem door mijne moeder voorgelegd werd, gemaakte dispositie, bekend wordt. - Gij zult mij wel verschoonen Wel-Ed. Heer! van het nader ontvouwen der bijzonderheden

van eene zaak, die aan mijne overledene nabestaande, zoo weinig eer aandoet! Een tachtigjarige grijsaard te *Hanover* woonachtig heb ik ontdekt, hem komt de rijke nalatenschap van den Heer V. met alle regt en billijkheid toe - aan hem zal ik alles afstaan; dit is mijn pligt. Te lang heb ik onwetend het genot van schatten gehad, die mij geenszins toekwamen, de broeder geniete eindelijk, wat zijn broeder hem nagelaten heeft, benevens de winsten, welke dat kapitaal, mijner moeder en mij had aangebragt; daar hij in niet zeer ruime omstandigheden leeft zal hem dit alles wel te passe komen, en ik zal door het terug geven, mijn geweten van eenen drukkenden last ontdoen. De som, welke aan mijne moeder als douarie was toegezegd met de interessen, welke ik berekenen kan, dat die haar opgebragt heeft (welke interessen evenwel nu geene som van belang uitmaken, wijl ik er afgetrokken heb wat naar mijne raming tot de jaarlijksche verteering zou noodig geweest zijn) heb ik gemeend te mogen behouden. Dit geld en wat ik door mijne echtgenoote gekregen heb, maakt thans mijn kapitaal uit. Gij begrijpt ligt Wel-Ed. Heer, hoe veel minder rijk dan voorheen ik thans ben, dit heeft mij dan doen besluiten, om met de zuster van mijne overledene huisvrouw eene schikking te maken en haar die weduwe is, en een eenig kind onlangs verloren heeft, de zorg voor mijne twee meisjes toe te vertrouwen, en zelf, daar ik hier bij geene mogelijkheid blijven kan, mijn oud bedrijf,

den krijgsdienst wederom op te vatten. De schrikwekkende wederverschijning van NAPOLEON, die van het eiland *Elba*, gelijk gij zeker reeds weten zult, ontsnapt, te *Fréjus* aan land gestapt, *Frankrijk* al verder en verder indringt, heeft het mij gemakkelijk gemaakt onder de zich wapenende Zwitsers, mijn' ouden rang in den dienst te verkrijgen. Ik heb den naam dien ik met eere niet meer dragen kan, verwisseld met dien van TONNEL, een naam, die eeniger mate doet denken aan het tooneel waar mijne moeder ook hare rol gespeeld heeft. Mijnen kinderen thans te *Schafhause* woonachtig heb ik ook dien naam laten aannemen, helaas, hoe minder men te weten kome wie wij eigenlijk zijn, hoe beter! Mogt ik in mijne nieuwe betrekking iets bijdragen, om de ramp, welke misschien ook dit land waar ik vele genoegelijke dagen heb doorgebragt, bedreigt, van hetzelve af te weren, of sneuvelen in den geregten strijd tegen den weder ten voorschijn treedenden werelddwinger, het laatste zou mij lief wezen, want ach mijnheer! het leven is mij niets meer waard! Zij vare wel die ik zoo vurig verlangd had de mijne te mogen noemen!!.... zij zij gelukkig! - en gij mijnheer - en FREDRIK. O! God zegene u allen! - Schenk steeds uw medelijden en uwe vriendschap aan den ongelukkigen

ADOLF TONNEL.

CXX. Brief.
Emilia D. aan mevrouw de Wed. R.

***Amsterdam*, 19 Maart 1815.**

Altijd had ik het huis van den heer D. eenigzins somber en ouderwetsch gevonden, ook nog toen ik er na mijne komst van *Brussel* een paar keeren in was. Zoodra de eigenaar mijne toezegging had, om dit huis binnen kort met hem te willen komen bewonen, bestelde hij alles, wat tot verfraaijing kon aangewend worden en in den korten tijd van ons verblijf in *Zeeland* gereed wezen. Dus heb ik, toen ik hier terug kwam, de dagelijksche woonkamer, onze slaapkamer en het daar naast zijnde kamertje, nieuw opgemaakt, en met naar den laatsten smaak bewerkte meubelen versiert gevonden. Gij hadt de verrukking van mijn' goeden man moeten zien, toen ik verbaasd opzag, en hem mijnen dank voor dit blijk zijner oplettendheid aangaande hetgeen hij meent, dat mij genoegen kan verschaffen, met tranen in de oogen betuigde. ‘O!’ riep hij uit, ‘wees hier gelukkig, zie in dit weinige een bewijs van mijnen opregten zucht om zoo veel tot dat geluk, ja tot uwe vergenoeging bij te dragen, als mij immer mogelijk wezen zal!’

Ik reikte hem de hand, ik omhelsde hem, ik prees zijn' goeden smaak, zijne uitmuntende keuze, en nog vreesde ik altijd niet genoeg te doen, om hem naar waarde te beloonen. Zoo als hij in deze zaak op wat mij behagelijk wezen kon, bedacht geweest is, zoo is hij het waarlijk in alles, en ik zou wel ondankbaar moeten wezen, indien ik niet te vreden ware, en de partij, die ik gekozen heb, billijkte. Maar wat zijn fraaije behangsels, wat zijn nieuwerwetsche meubelen, wat is al het uiterlijk goede, dat mij omringt, wat zijn al de bewijzen van opregte genegenheid, die ik ontvang, bij hetgeen ik misse en terwijl ik nog inwendig treur! Ik moet niet denken, ik moet afleiding zoeken, en dit doe ik. Ik zal JULIE VAN L. bij mij te logeren vragen, om zoo weinig als mogelijk is alleen te wezen. Zij zal somtijds over den dood van haren broeder spreken, dan zal ik mijne tranen eens kunnen laten vloeijen, wel niet om dezelfde oorzaak, maar zij zal dit denken, en dat is genoeg... O God! welke valschheid! en maakt zich daar EMILIA schuldig aan? Wat zijn wij toch ellendige slaven der omstandigheden, wat was hij toch een' uitmuntenden menschenkenner, die dengenen die staan, waarschuwde toe te zien, om niet te vallen! Ik heb nog den moed niet gehad, om voor mijn' gemaal mijne geheele ziel open te leggen; ik hoop toch, dat ik dit eens zal kunnen doen. Wanneer het met kalmte van mijne zijde geschieden kan, zal dit een bewijs zijn, dat ik genezen ben; dan ook zal de ontdekking mijn'

goeden man minder treffen dan zij nu doen zou, indien ik hem al schreijende mijn geheim ontvouwde. Hoe vuriglijk ik om die genezing bidde, is God bekend. - Eene andere kwaal pijnigt mij al mede, ik moet ook die ontveinzen, om D. niet in zijn geluk te stooren; ik bedoel de gevolgen van mijn' val met het rijtuig in *Duitschland*. De geneeskundigen, welke ik hier geraadpleegd heb, zeiden: ‘het is niets,’ - maar dachten (naar de uitdrukking van hun gelaat te oordeelen) ‘het is erg,’ zij schreven mij een en ander voor, te doen, ik gehoorzaam, maar ik geloof, dat niets mij helpen kan. Er zijn sommige kwalen, aangaande dewelke de geleerden altijd hunne patienten op dezelfde wijze trachten te misleiden, maar wie eenige ondervinding heeft wordt niet ligt verblind. De eerste aanval van beroerte, die iemand krijgt, heet altijd: eene aandoening van de zenuwen. Eene bloedspuwing, komt altijd de eerste keer uit de maag voort; en eene hardheid in de borst zoo als ik heb, is slechts eene klier! Ik weet wat ik van mijn ongemak denken moet, maar wijl ik tevens weet, dat men er lang mede leven kan, wil ik aan niemand dan aan u er met eenige bekommering over spreken.

Het schijnt dat ERNESTINE VAN B. wezenlijk eenen diepen indruk op mijn' broeder FREDRIK gemaakt heeft, hij zeide mij onlangs, dat hij eerst nu hij haar niet meer zag, bemerkte hoe gaarne hij in haar bijzijn was, dat hij naar haar verlangde en voorne-

mens was, om in het kort weder naar *Brussel* te gaan: ‘vindt ik haar dan,’ zeide hij, ‘even lief als toen wij te zamen reisden, zoo kon het wel gebeuren, dat ik haar mijne hand aanbood, en haar als uwe schoonzuster hier mede bragt.’ Ik zeide hem toen wat ik tegen dit huwelijk vond, onder andere, dat de Graaf tot de Roomsche kerk behoort, ontvouwde hem zoo goed ik kon het karakter van ERNESTINE; en ontveinsde niet wat ik verwachtte, namelijk dat de Heer DE B. die Generaal in Oostenrijkschen dienst geweest is, en met al wat *militair* is, nog zeer veel op heeft, niet ligt zijne dochter aan een' koopmanszoon geven zou. Ik gaf zelfs in bedenking, of het wel voegzaam zou wezen, dat hij aan een meisje van zulk eene hooge geboorte als freule ERNESTINE, zijn hof maakte, daar het toch niet meer dan billijk is, dat onderscheid in rang, als het op het aangaan van een huwelijk aankomt in aanmerking genomen worde, en het iederen jongeling niet past, elk meisje te vragen. FREDRIK zeide, dat schoon onze voorouders niet in den krijgsdienst uitgemunt hebben, zij toch als leden van het staatsbestuur in de geschiedenis des Vaderlands bekend zijn; dat in ons Gemeenebest, regeren en koophandel drijven zeer wel te zamen ging; kortom hij stelde alles ligt, zoo als verliefden zulks meestal doen, en zag de beleefdheid met welke hij door de Gravin, op reis, en door haar en haren gemaal te *Brussel* is behandeld, als een goed voorteeken aan. Alles zamenge-

nomen zou het misschien niet kwaad wezen, indien hij de Juffer verkreeg. Evenwel blijf ik bij mijne gedachte, en had liever voor hem eene oud-Hollandsche vrouw, uit onzen kring. Dan FREDRIK is zijn' eigen' meester en moet voor zich zelven kiezen. Als ik gewaarschuwd heb, heb ik afgedaan. De bezoeken houden nog niet op, daar wordt al weder aan de bovendeur gebeld, dit is zoo veel als te zeggen, dat ik mijn' brief moet eindigen; ik doe zulks, u in gedachte omhelzende en mij steeds noemende

Uwe hartelijk liefhebbende

EMILIA D.

CXXI. Brief.
Emilia D. aan Julie van L.

Amsterdam, 21 Maart 1815.

Eindelijk gevestigd waar ik hoop mijn verdere leven te slijten, behoudens de uitstapjes, welke ik nog zou kunnen doen, zou het mij aangenaam wezen, lieve JULIE, indien gij eenigen tijd bij mij wildet komen doorbrengen. Ik heb u laatst, daar ik u te *Haarlem* bezocht, te kort naar mijn' zin, gezien, en zou een groot genoegen vinden in het genot van uw bijzijn eenige dagen achter elkander; kom dan, indien het u schikt, en gij er lust in

hebt, welken dag van de volgende week u gelegen komt, er is volle ruimte in dit huis, om u eene goede warme kamer te geven en ik zal alles wat van mij afhangt gaarne in het werk stellen, om u uw verblijf genoegelijk te maken. Denk niet ‘ja, maar zou de Heer D. het wel goed vinden, indien ik van EMILIA'S aanbod gebruik maakte?’ - Want de Heer D. is voor mij zoo goed, zoo vriendelijk een echtgenoot, dat alles wat mij genoegen geeft, hem behagelijk is. Natuurlijker wijze heb ik hem gevraagd, of hij zou goedkeuren, dat ik u noodigde, hij heeft mij geantwoord: ‘doe al wat gij wilt, mijne lieve! mijne gedachten loopen gestadig over de beste middelen, die ik zou mogen uitvinden, om u het leven zoo gelukkig als doen lijk is, te maken, komt er dus een voor, het welk mij niet ingevallen was, wel nu grijp het aan; gij vergenoegt mij, door u zelve genoegen te verschaffen!’ Vergeef mij JULIE, dat ik deze vriendelijke uitdrukking van mijn' man heb overgeschreven, maar ik wilde u een staal van zijne minzaamheid geven en u doen begrijpen, dat ik alle reden heb, om wel te vreden te zijn. Kom en wees getuige van mijn huisselijk geluk! Gedurende de dagen sedert welke ik uit *Zeeland* terug ben, heb ik op de daartoe bevoegde uren onophoudelijk bezoeken gehad, en als ik eens uit geweest was, vond ik bij mijne te huis komst een' stapel kaartjes, zoodat ik over eenige dagen vrij wat te doen zal hebben met het terug geven van al de *visites*, maar

laat u dat niet tegenhouden, want wanneer gij geen' lust zult hebben, om mede te gaan, kunt gij immers den tijd genoegelijk bij KAROLINA gaan doorbrengen, en na den afloop der pligtplegingen, vinden wij elkander terug. Schrijf mij spoedig een toestemmend antwoord, ik ben, met verlangen naar uwe komst uitziende

Uwe liefhebbende

EMILIA D.

CXXII. Brief.
Ernestine de B. aan Mevrouw D.

Brussel, 25 Maart 1815.

Mevrouwe!

Het zij ook mij vergund, mijne gelukwenschen, omtrent uw huwelijk, bij die te voegen, welke gij zeker allerwege ontvangt. Toen wij afscheid van elkander namen, had ik zeker niet gedacht, dat gij zoo spoedig van stand verwisselen zoudt, en de tij-

ding van uw voornemen was waarlijk een nieuwsje voor mij, want mijne moeder (schoon die het mogelijk reeds wist) had er mij, ingevolge hare gewoonte van stilzwijgendheid, niet het minste van gezegd. Het spijt mij, dat ik niet op uwe bruiloft ben genoodigd geweest, ik zou u gaarne als strooister hebben gediend. Ik dank u hartelijk voor uw vriendelijk antwoord op mijnen brief. De vorderingen, welke NAPOLEON in *Frankrijk* maakte, hebben al voor eenige dagen mijne zuster de terug reis naar *Parijs* doen nemen, nu zal ik dus vooreerst van deze mededingster naar mijner onderen genegenheid bevrijd wezen en ik neem ernstig voor, om al te doen wat mij mogelijk wezen zal, om mij behagelijk in huis te maken, en om volgens uwen raad, minder om het ongevallige dan om het goede te denken. Evenwel kan ik niet nalaten mijne hoop op eene nog eenigzins verwijderde toekomst te vestigen. Mij dunkt, kon men van wat er in de toekomst gebeuren, moet iets weten, dit zou ons tot regeling van onze handelingen in het tegenwoordige zeer goed te pas komen. Altijd met die gedachte bezig, wil ik u in vertrouwen zeggen, wat ik onlangs gedaan heb, om het een en ander van mijn toekomstig lot te weten te komen. Er is eene vrouw in deze stad, die horoscopen trekt en met eene onbegrijpelijke juistheid aan verscheidene personen hun lot gezegd en voorzegt heeft, nu, deze vrouw eene bekende van de oude kamenier mijner moeder zijnde, ben ik op een' avond, dat mijne

ouders uit waren met deze naar haar toe gegaan, gekleed als een meisje van den burgerstand en voor een nichtje van LIZETTE doorgaande. Zoodra de vrouw mijne hand bekeken had, zeide zij: ‘uw stand is hooger dan gij zegt, of zal dit worden; Gij komt uit vreemde landen, gij hebt onlangs iets verloren, hetwelk gij wel gewenscht had te behouden, gij zijt tot nog toe niet gelukkig op uwen levensweg geweest, maar heb geduld, hou moed, ik voorspel rijkdom, een huwelijk, vreugd. Wanneer dit alles gekomen zal zijn, zoo kom terug en dan zal ik u meer zeggen.’ Gij begrijpt hoe het mij trof haar mijne hoogere geboorte, mijne reis, en zeker verlies, dat ik in de daad geleden heb, te hooren vermelden, en hare kennis, omtrent mijn meer of minder geluk te moeten erkennen, alsmede hoe aangenaam het mij was te vernemen, dat mij vreugd boven het hoofd hangt. Ik wil dan ook moed houden, en den raad van genoemde persone met den uwen te zamen voegende, blijmoedig voortleven. LIZETTE even verwonderd als ik, over de ontdekkingen van de waarzegster en even verblijd over hare gunstige voorspellingen, verzekerde mij, dat zij nooit van iemand gehoord had omtrent wie hare voorzeggingen hadden gefaald; al naar mate ik bemerk dat die uitkomen, zal ik er u kennis van geven. - Mevrouw S. wordt overmorgen hier gewacht, maar. ik hoor dat van al wat men voor had bij gelegenheid van HENRIETTE'S huwelijk te doen, niets komen zal, om reden van

de staatkundige omstandigheden. Hoe lastig, niet waar, dat die al wederom het genoegen van de bijzondere personen komen storen. Blijf gij in *Holland* bevrijd van alle onaangenaamheden dien aangaande, en leef steeds zoo gelukkig als gij verdient te zijn. Ik ben met de meeste achting en genegenheid

Mevrouwe!

Uwe Dienaresse en Vriendin

ERNESTINE DE B.

CXXIII. Brief.
Mevrouw D. aan Julie van L.

Amsterdam, 27 Maart 1815.

Dat gij niet aan mijn verlangen hebt kunnen voldoen, en dat ik zoo uw bijzijn moet ontberen, spijt mij, meer dan ik u zeggen kan, lieve JULIE. Schoon ik zeer te vreden ben met het gezelschap van mijn' waardigen echtgenoot, en van mijn' lieven jongsten broeder, ben ik zoo lang, nu laatstelijk,

aan het gezelschap van vrouwen gewend geworden, dat het mij een wezenlijk gemis is, niemand van mijne kunne gestadig bij mij te zien, en niet alleen zou mij iemand maar in het bijzonder, zou iemand, gelijk gij, mij aangenaam zijn geweest. Evenwel ik bill??? uwe redenen om te huis te blijven, ik begrijp, dat uwe ouderen, altijd. treurende, om hun geleden verlies, uwe opbeuring behoeven, en het zou zeer onredelijk in mij zijn, indien ik u dringen wilde, een' pligt te verzaken, dien ik altijd als zoo hoogst gewigtig, en de vervulling van welken ik als zoo dringend, heb aangemerkt. In de daad, van de eerste jeugd der kinderen of aan, doen de Ouders zoo veel voor dezen, getroosten zich zoo vele, zoo zware opofferingen, zorgen en tobben zoo onophoudelijk, zonder dat de kinderen daarvan iets bemerken, noch het op eenigen den minsten prijs stellen, dat zoo ras deze laatsten gewaar worden, dat er veel voor hun gedaan is, en altijd nog veel voor hun gedaan wordt, zij van hunne zijde behooren te beginnen met wederkeerig hulpbetoon, en hoe meer hun verstand rijpt, verpligt zijn, hunne dankbaarheid te bewijzen door zich ook opofferingen, zorgen, en lasten ten behoeve hunner ouderen te laten welgevallen. Leeren wij niet van onzen Goddelijken meester, dat Hij zijnen ouderen onderdanig was(*), dat *hij* aan het kruis genageld voor zijne moeder zorgde, en haar zoo dringend aan den geliefden dis-

(*) LUKAS XI, ῾. 51.

cipel aanbeval, dat deze, MARIA bij zich in huis nam(*)? En niettegenstaande zulke voorbeelden van den Heiland zelven, vindt men helaas kinderen, die door hunne ouders, om in JEZUS'S naam gedoopt te worden, in de armen gedragen, of geleid werden, welke die ouders veronachtzamen, versmaden, bits bejegenen! O als ik van zoo iets getuige ben, bloedt mijn hart, en betreur ik de verkeerdheid van die zich zoo schuldig makende jonge personen! Dus JULIE nog eens, verre zij het van mij U van het betrachten uwer heilige pligten te willen aftrekken, veel liever roep ik u toe, blijf, blijf, troost en help en verzoet het lijden uwer ouderen, en geniet de belooning, welke door God zelven aan de kinderen die vader en moeder eeren toegezegd is. - Wat ziet het er weder donker uit, aan zekeren horizont, die zoo liefelijk opgehelderd was! wat bevat de staats-courant van heden een vreemd verschijnsel: eene proclamatie van LODEWIJK XVIII. bij de gratie Gods, Koning van *Frankrijk*, ter eener, en van NAPOLEON bij de gratie Gods &. Keizer der Franschen, ter andere zijde! Wat spelen de menschen dikwijls ligtvaardiglijk met wat het heiligste wezen moest!! Noopten de gebeurtenissen, welke tot bovengenoemde tegenstrijdigheid aanleiding geven niet tot schreijen, men zou lagchen, om het botsen van twee vorsten, die beide zich als door God tot den troon geroepen

(*) JOANNES XIX, ϔ. 26 en 27.

opgeven! Moge slechts ons lieve Vaderland niet door al de vreemde gebeurtenissen dezer dagen weder in ongelegenheid komen, moge slechts onze dierbare Koning, die zoo moedig in dit hagchelijk tijdsgewricht de kroon aanvaard heeft, zich kunnen staande houden!! Hebt gij geene tijding van uwe zuster ADRIANA? mij dunkt zij moet het thans te *Parijs* niet aangenaam hebben; schrijf het mij als gij eens iets van haar verneemt. Ik beveel mij in uw vriendelijk aandenken, en teeken mij met ware genegenheid

Uwe
EMILIA D.

CXXIV. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia D.

Straatsburg, 31 Maart 1815.

Gij lijdt dan naar den geest, en naar het ligchaam en gij ontveinst uwe tweeledige smart, gij zoekt zelve verstrooijing en stelt al het mogelijke in het werk, om anderen genoegen te geven? O mijne

EMILIA! eens schreef ik u, ‘op u ben ik grootsch,’(*) met hoe veel meerder regt dan toen, mag ik niet thans die uitboezeming herhalen! ja, mijne lieve, te zeggen: ik ben grootelijks met u te vreden, zou eene te flaauwe uitdrukking zijn, te bekennen, dat ik u bewonder, is in opregtheid, waartoe gij mij dwingt. O mogt uwe rust herboren, en uwe gezondheid hersteld worden! indien het eerste gebeurt, zal mogelijk het tweede volgen. God geve het! Intusschen ben ik verheugd, dat men u op prijs stelt en dat uw echtgenoot begrijpt, welk eenen schat hij in u bezit. Het is waar, alle uiterlijke schoon is in zich zelve van luttel waarde, en ongenoegzaam, om inwendige droefheid te stillen, maar al wat met het voornemen gedaan wordt, om, op welk eene wijze dan ook, genoegen te verschaffen, heeft daarom alleen reeds eenen hoogen prijs, en moet door degene, die het voorwerp van zulk eene kiesche oplettendheid is, gewaardeerd worden. De Heer D. deed in het opsieren van zijn huis, enz. wat hij kon, hierdoor bewees hij, dat hij gaarne veel meer gedaan zou hebben, indien hij slechts had kunnen vermoeden hoe, en begrijpen wat. Het was dus billijk, dat gij hem uwe dankbaarheid gevoelvol toondet. Wie weet, mijne lieve, of het dien braven man niet nog gelukken zal, u alle oude smarten te doen vergeten. Uwe ver-

(*) Zie I. Deel, CVI. Brief.

eeniging met hem verheugt mij altijd, en ik voorzie uit dezelve voor u al het mogelijke genoegen, hetwelk gij nog op aarde smaken kunt. - Dat uw jongste broeder zijn oog op ERNESTINE met welgevallen geslagen heeft, verwondert mij geenszins. Zij is een bevallig meisje, met een gezond oordeel begaaft, en kan, wanneer zij wil, of durft, zeer aangenaam zijn; maar gij kent haar hoofd gebrek, jaloerschheid of wangunst, misschien wel oorspronkelijk uit groote beschroomdheid gesproten, maar toch zeker zeer moeijelijk uit te rooijen nu die bij haar eene hebbelijkheid geworden is. Misschien is het beste middel tot verdrijving van dit gebrek, de overtuiging, dat zij waarlijk bemind wordt en wie weet of het aan FREDRIK niet gelukke, haar, om zoo te spreken, met haar zelve te verzoenen. Maakt gij u geen te erge schrikbeelden, lieve, als gij voor eene afwijzing van den kant harer ouderen vreest? Mij dunkt toch, dat een man van geboorte, gelijk uw broeder, en die daarbij een vermogen als het zijne bezit, geen verwerpelijk persoon wezen kan, vooral bij lieden, die met de oude inrigting van het gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, zoo als uw vaderland eertijds genoemd werd, bekend is? Ik hoop, dat gij u in deze, bedriegen moogt, mij dunkt het zou u aangenaam wezen, indien uw broeder een goed huwelijk deed en eene lieve vrouw in den kring uwer familie invoerde. Men leeft thans zeker in *Holland* vrij rustiger voort dan wij hier doen. NAPOLEON'S onverwachtte

wederverschijning op het tooneel, waar hij reeds zulk eene groote rol speelde, vervuld aller harten met schrik. De hertog van *Albufera* (SUCHET) heeft hier eenige verordeningen gemaakt, welke ons doen vrezen, dat wij op nieuw gevaar loopen van op eene of andere wijze de lasten des krijgs te zullen ondervinden. Ik heb altijd nog veel met LOUISE te stellen, zij is en blijft zwak en de in deze maand gewone ongestadigheid van het weder, die zich ook hier doet gevoelen, draagt niet weinig bij tot het vertragen van haar volkomen herstel. Wij hoopen op meer krachten, welke het aannaderend zomersaizoen zal kunnen doen opwakkeren, maar tot nog toe, gaan wij niet veel vooruit, en heb ik het steeds drok met huishoudelijke bemoeijingen en het oppassen der kinderen. Ik beken, dat ik dikwijls mijne leefwijze op *Retraite* met een gevoel van leedwezen, dat ik daarvan heb moeten afzien, herdenk. Behalve al het andere genot, had ik daar, dat van uw bijzijn, mijne lieve EMILIA, en gij kent mij genoeg, om te begrijpen hoe het mij spijt, dat onze zamenwoning geëindigd is. Nu, men moet zich naar de omstandigheden schikken, dit weet ik, en wist ik het niet, ik zou het van u, mijne dierbare, leeren. Dat de omstandigheden zoodanig loopen, dat uw geluk er door bevorderd worden, en kon het zijn dat ik u nog eens weder ontmoette, de grootste wensch zou vervuld zijn van

Uwe liefhebbende Vriendin

Wed. R.

PS. Daar ik met een woord van *Retraite* melding gemaakt heb, moet ik u toch zeggen, dat de huurder met mij in onderhandeling is getreden, omtrent het aan hem verkoopen van dit mijn kleine eigendom, daar de prijs, welke hij biedt mij vrij aannemelijk voorkomt, en daar ik toch wel denk, hier mijne dagen te eindigen, zal ik waarschijnlijk tot de verkoop overgaan.

CXXV. Brief.
Emilia D. aan Ernestine de B.

Amsterdam 2 April 1815.

Maar ERNESTINE! is het nu mogelijk dat gij uw verstand zoodanig verloochent, dat gij geloof slaat aan de voorgewende voorwetenschap van eene baatzuchtige bedriegster! Ik zou het niet voor waarheid aannemen, indien iemand anders van u gezegd had, wat gij mij van u zelve verhaalt in uwen laatsten brief! Gun mij over deze zaak u mijne aanmerkingen vreijelijk mede te deelen. Vooreerst, hoo begrijpt gij niet, dat onze onkunde met opzigt toe

de toekomst eene van de grootste zegeningen is, welke wij door God's goedheid genieten, ten tweede, hoe kunt gij meenen, dat het aan eenig mensch gegeven zou zijn, dit geluk in zijnen broeder naar welgevallen te storen. Ten derde, hoe kunt gij wanen, dat iemand, die voor geld voorzegt, de waarheid spreken zou, en ten laatsten, hoe kunt gij u door eene domme dienstmaagd en door eene sluwe bedriegster laten wegslepen, en dat op een oogenblik, waarin gij u meer dan doorgaans met het bestuderen van onzen redelijken Godsdienst bezig houdt, en op het punt zijt van uw vertrouwen op God en den Heiland plegtig te betuigen? Want ik weet uit een' brief van Mevrouw uwe moeder, dat gij eerstdaags tot lidmaat van de protestantsche kerk, waartoe zij behoort, zult aangenonomen worden. Laat ik nu al de genoemde punten nog eens opnemen en er over uitweiden volgens mijne innige overtuiging. Voorwetenschap in den mensch zou een zeer groot ongeluk wezen. Bezaten wij die, hetzij voor onze persoon alleen, hetzij zich meer algemeen uitstrekkende, wij zouden daarbij al dan niet de magt moeten hebben, om ons of anderen nakende onheilen af te wenden. Die magt hebbende wat hadden wij niet onophoudelijk te doen, met de uitoefening van dezelve en hoe zouden alle betrekkingen met de andere menschen, die alle hetzelfde zouden kunnen en moeten doen, niet in gedurige tegenstreving komen? En nu voorwetenschap zonder magt tot afwending, wie

ziet niet terstond dat de mensch hier bij niets zoude winnen, maar al zijne rust, al zijn genoegen te eenenmale verliezen, want ware het verwacht wordende, eenig kwaad, en heden en morgen nog in het verschiet, elke dag zou er ons nader aan brengen, en hoe zou men te moede wezen als men wist, nu komt het over eene week, nu over een' dag, nu over een uur, nu over weinige minuten! Ware het iets goeds, iets aangenaams, hoe vervelend zou ons dan de somtijds lange tijd des verbeidens worden! Neen het leven zou geen leven zijn met zulk eene rampzalige kunde. Zonder dezelve gaan wij stillekens op onzen weg voort, als blinden het gevaar te gemoet, dit beken ik, maar wel te vreden, tot dat het ons treft, en als het daar is, misschien nog opgebeurd door de hoop, dat het weder zal verdwijnen, schoon het mogelijk niet weder verdwijnen moet. God's zorgende liefde onttrok ons de kennis aan de toekomst, en daar Hij ons onkundig hield tot ons eigen welzijn, kan het niet wezen, (en dit is mijn tweede punt) dat Hij aan eenig mensch de magt zou gegeven hebben, om deze zijne wijze bedoeling te verijdelen, door aan de medemenschen te openbaren wat hun genakende was. Onmogelijk kan de Alwijze Opperheer in tegenspraak met zich zelven wezen en dit moest Hij zijn, indien er zelfs maar enkele voorwetende menschen waren. Ik begrijp wel, dat men mij hier zou kunnen tegenwerpen: zulke zijn er toch geweest, er waren eertijds Profeten; maar

die tegenwerping bekommert mij niet, want ik zou antwoorden: zij waren er bij één bijzonder volk, om zeer bijzondere redenen; en dat er na het ophouden dier redenen geene openbaar met een profetisch ambt bekleedde menschen meer geweest zijn, is eer een bewijs voor dan tegen mijne stelling. De hedendaagsche zoogenaamde waarzeggers en waarzegsters (dit op het derde punt) maken eene kostwinning van de bedriegerijen, welke zij ten nadeele van bevooroordeelde, ligtgeloovige en onkundige menschen pleegen, zij werken in het duister en laten zich duur betalen wat zij in het geheim raden, of gissen, of bedenken, en zouden niet in het openbaar durven herhalen wat zij gezegd hadden. Ook zonder belooning zouden zij niets zeggen, daar (waren zij inderdaad zoo kundig als zij voorgeven te wezen) zij aan de eer, die zij behalen zouden, indien zij op grond van waarheid de toekomst voorzeiden en hunne profetien uitkwamen, genoeg zouden hebben, te meer daar in dat geval ook belooningen in geld, indien zij zulks verlangden, hen niet zouden ontbreken. Eindelijk heb ik mij verwonderd getoond, dat gij u hadt laten wegslepen door eene domme dienstmaagd en sluwe bedriegster, want dat men u met voordacht misleid heeft, besluit ik uit de geheele toedragt der zaak. Eene oude kamenier, welke reeds te voren met de horoscopentrekster bekend was, heeft u bij deze gebragt; nu, zij zal wel hare vriendin voor-

af gezegd hebben wie met haar komen zou, en van uwe oude en nieuwere omstandigheden zoo veel verhaald, dat deze uwe hand ziende kwanswijs daar uit hare heerlijke openbaringen heeft kunnen opmaken, en dan, waarin bestonden die openbaringen? in het zeggen van wat gij meer of min waart, van wat gij onlangs gedaan, en van wat gij u van uw vorig leven ingebeeld hadt, alles dingen, die de kamenier wist, en over welke gij zeker wel eens met haar gesproken hebt, gelijk ook misschien over dat, mij onbekende verlies, en in het doen van zeer oppervlakkige beloften, zulke als aan een meisje in uwen stand en op uwe jaren al ligt zonder groot gevaar van zich te bedriegen gedaan kunnen worden. Gij hebt gemeend, dat gij met opregte eenvoudige menschen te doen hadt, en ik geloof, dat beide u uit eigenbelang in hare netten hebben gevangen, en u thans daar zij de belooning beet hebben, welligt hartelijk uitlagchen. Ik laakte ook uw bestaan in dit geval, te meer daar gij thans aan een zeer ernstig werk bezig zijt. O mijne lieve, indien gij te regt begrijpt en gelooft, dat God liefde en de goedertierenheid zelve is, zoo zult gij toch moeten bekennen, dat wij ook daarom alleen, op Hem ons vertrouwen moeten stellen, en geene pogingen doen mogen, welke in wat het ook zij, tegen zijnen uitgedrukten wil strijden, en dit is, onder andere, het trachten naar eene kennis, die Hij ons onthouden heeft.

Er zijn verborgenheden die wij moeten eerbiedigen, er zijn palen aan ons begrip gesteld, welke wij niet mogen trachten te overschrijden. Te willen indringen in de geheimenissen der toekomst behoort onder de ongeoorloofde dingen. Misschien zou dit zonder meer bewijzen, kunnen afgeleid worden uit de kwelling, die de (zoogenaamde opgedane kennis) noodzakelijk moet verwekken, want toch, hecht men geloof aan de voorspellingen, zoo wankelt men in het vertrouwen op God, en ontrust of streelt zich (naar alle waarschijnlijkheid) lang, vergeefs - hecht men er geen geloof aan, zoo dient, het voor zich de horoscoop te laten trekken, tot niets. Dus in geen geval is het goed, in geen geval is het nuttig, in geen geval is het over een te brengen met onzen redelijken Godsdienst. Daar gij dan thans, dien op reden gegrondden, en het gebruik der rede zoo zeer aanprijzenden Godsdienst bestudeert en u gereed maakt om denzelven als regelmaat van uw geloof en leven aan te nemen, is het bij mij niet wel te begrijpen hoegij u aan een zoo zeer tegen denzelven strijdend bedrijf hebt kunnen overgeven, en raad ik u ernstig het verkeerde daarvan, naar aanleiding van mijne redenering, te erkennen, en u nimmer weder op zoodanige wijze te laten verleiden tot iets, waarover gij voorzeker vroeg of laat berouw gevoelen zoudt. Ik vertrouw, lieve ERNESTINE, dat ik niet noodig heb u verschooning te vragen, over de openhartige wijze, waarop ik u berispt en mijne mee-

ning gezegd heb, gaarne herinner ik mij onze zamenwoning op *Retraite* en onze vertrouwelijke gesprekken zoo daar, als gedurende onze reis gehouden, en wijl gij toen aan mijnen raad en aan mijne teregtwijzingen geredelijk het oor leendet, zoo heb ik met te meer vrijpostigheid durven schrijven, mij vleijende, dat gij nog wel naar mij zoudt willen luisteren.

Ik dank u voor uwe gelukwenschingen aan mij gerigt; ik ben zeer wel te vreden in mijnen nieuwen staat, en geniet vele bewijzen van vriendschap van mijne oude bekenden alhier; ik beveel mij ook in uw aandenken en ben steeds

Uwe zeer toegenegene

EMILIA D.

CXXVI. Brief.
Emilia D. aan mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 14 April 1815.

Ik dank u, mijne lieve, voor uwen vriendelijken brief van 31 Maart l. l. Dat gij met mij te vreden zijt is mij aangenaam, gelijk het van mijne jeugd

af aan geweest is, wanneer ik uwe goedkeuring verwierf. Dat gij wederom gekweld wordt door de vrees van door den keer, welken de tijdsomstandigheden genomen hebben te lijden, is mij, zoo wel als die omstandigheden zelven, hartelijk leed. Men moet voorzeker thans al een zeer vast geloof in Gods wijsheid en zorgende Voorzienigheid hebben, om te vertrouwen, dat al wat gebeurt goed is, en tot heilzame einden dienstig. Te begrijpen, is het voor mij, dit beken ik, niet, waarom verleden jaar zoo groot eene verlossing voor het lijdende menschdom door bijkans geheel *Europa*, in den val van den dwingeland moest tot stand komen, daar die dwingeland thans in *Parijs* terug, weder met zich dagelijksch vernieuwende krachten de rust des menschdoms bedreigt! Moet al het herstelde goede wederom vergaan? moeten zooveel edele pogingen als tot het daarstellen eener redelijke vrijheid gedaan werden, met eene verdubbelde slavernij vergolden worden? Moeten de vorsten, die zoo grootmoedig van hunne overwinning, alleen tot heil der verloste volkeren gebruik maakten, straf ontvangen, wijl zij den vijand van rust en geluk niet erger straften dan door hem van het tooneel zijner euveldaden te verwijderen? Moet de man, die de gemaakte overeenkomst schond, die afstand van zijne oude waardigheid gedaan hebbende, die waardigheid weder met geweld aanneemt, begunstigd worden ten koste van het welzijn van duizende, die hij reeds onder zijne magt heeft, of nog bedreigt? Toegevallen

door generaals en soldaten, die den Koning beloofd hadden te verdedigen, omringd van oude krijgsmakkers, die zich meer zijne gewonnene veldslagen, dan zijne latere nederlagen schijnen te herinneren, toegejuicht door gemeenten, die hem nog geen jaar geleden schimpnamen toewierpen toen hij naar *Elba* op weg was, heeft hij in een onbegrijpelijk korten tijd, *Frankrijk* van het zuiden naar het noorden, doorgetrokken, en dien troon, op welken hij in zijne vernedering bleef vlammen, wederom beklommen! Dit is eene daadzaak wel geschikt, om ook ons in *Holland* schrik aan te jagen en onze vreugd te temperen. Had ik niet altijd de Franschen in massa, als loszinnigen beschouwd, ik zou het thans beginnen te doen; en wat den man betreft, die de hand zijn's Konings kussende hem zweert al het mogelijke tot zijne hulp te zullen verrigten, met de duizende krijgslieden, die men aan zijne leiding toevertrouwt, en dan met die duizenden zich onder de vanen van den dwingeland schaart en nevens hem tegen den Koning optrekt!!.... ik weet niet welken naam aan zulk eenen man te geven! Helaas zou ook mijn vaderland, pas herboren, pas deszelfs oude welvaart ziende ontluiken weder in een' poel van ellende terug gestoten moeten worden; zou het vorstelijk huis van *Oranje*, dat reeds zoo vele rampen uitstond, naauwelijks uit die ellende verlost, wederom nog erger verguizing moeten ondergaan? In een woord moet al het goede, waartoe Gods hand zoo krachtdadig en zoo wonderlijk medewerkte,

weder omver geworpen worden? Onmogelijk! roept eene stem in mijn binnenste. God kan de zegepraal van het kwaad, misschien voor een oogenblik gedoogen, maar niet duurzaam willen. En evenwel wie doorziet wat het einde van den hernieuwden worstelstrijd wezen zal, wie begrijpt wat er zou moeten gebeuren, om een eind aan al de bestaande of te vrezene rampen te maken? Dikwijls spreek ik met mijn' echtgenoot over deze zaak, ik heb het geluk van in hem een vroom op God betrouwend man gevonden te hebben; hij zeide mij laatst eens: ‘Wie weet of niet de overheerscher weder heeft moeten optreden, om zoo veel te erger te vallen!’ Dit trof mij: ‘Het kan zijn,’ antwoordde ik, ‘maar hoe?’ - ‘O!’ hernam hij, ‘laat ons dat nimmer vragen. Hoe viel NAPOLEON eens? door middel van sneeuw en ijs; wie zou gedacht hebben, dat de veldheer en de legers, die zoo dikwijls allerlei gevaren hadden doorgeworsteld, en het vuur des vijands tot zwijgen gebragt, voor de krachten der natuur bezwijken zouden! Hier was toch God's hand klaarblijkelijk tegen hem, want wie bragt die krachten (en dat nog zoo buitengemeen vroegtijdig) in werking, dan de heer van hemel en aarde? Nog is zijne hand niet verkort. Hij, die zoo onlangs wonderdadig tusschen kwam, kan wederom op dezelfde of op eene andere wijze tusschen komen. Lieve EMILIA maken wij staat op Hem, Hij zal het wél maken!’ - Ik viel hem om den hals, zoo was ik aangedaan over deze zoo Christelijke

berusting in onzer aller Vader, en sedert doe ik al wat ik kan, om wel te moede te blijven, schoon ik niet ontveins, dat somtijds vrees voor de toekomst mij bekruipt. Het heerlijke voorjaar, hetwelk ons toelacht en reeds zooveel schoons ontwikkelt, doet mij somtijds tranen storten, wijl ik zoo veel contrasterends vind in lentelucht en ontluikende bloemen, tegen over gesteld aan werving van krijgslieden en wapenkreet! Ach wat berokkenen de menschen elkander bekommeringen, terwijl de Hemelsche vader zijne kinderen met weldaden overlaadt! Onlangs was ik te *Haarlem*. Daar ik gehoord had, dat de bloemen zoo fraai stonden, gaf ik mijn' wensch, om die eens te gaan zien, te kennen, mijn echtgenoot was terstond gereed, mij die voldoening te geven, wij noodigden KAROLINA, om van de partij te wzen, vraagden belet bij den Heer en Mevr. VAN L. om bij hen te eten, en sleten zoo eenen genoeglijken dag. Maar onder het bezigtigen van de schoonheden der natuur kwamen de bovengemelde gedachten in mij op, en ik benijdde, om zoo te spreken den kleinen FERDINAND VAN L., die geheel onbekommerd, vrolijk rondhuppelde, en alleen met het tegenwoordige bezig, om geleden smart, noch bekommerende vooruitzigten dacht. KAROLINA schoon onder het rijden naar *Haarlem*, verkwikt en opgeruimd door het eens weder inademen van de vrije lucht en het gevoel der aangenaam koesterende zonnestralen, was zeer aangedaan toen wij bij hare schoonouders afstapten en bleef stil,

gedurende de wandeling. Ik begreep te wel wat de oorzaak daar van was, om er haar naar te vragen, maar op een oogenblik, dat haar kind een paar bloemen, welke hij gekregen had, ons met een blijmoedig gelaat kwam toonen, keerde zij zich naar mij, die naast haar stond, greep ijlings mijne hand zag mij met vochtige oogen aan en zeide: ‘Ach EMILIA! begrijpt gij niet hoe ik te moede ben? alles herinnert mij zoo zeer, vroegere blijde dagen!!’ - ‘O!’ antwoordde ik, ‘ik begrijp u volkomen!’ Wij drukten elkanders hand, wij wischten elk een' traan uit onze oogen vloeijende af, en gevoelden zeker beide, hoe zoet het is regt verstaan te worden zonder veel woorden om dat te betuigen, noodig te hebben! De oude lieden VAN L. waren heusch en vriendelijk, gelijk zij altijd jegens mij geweest zijn; op het dessert viel het gesprek op de tijdsomstandigheden en ik luisterde met aandacht naar de redekavelingen van mijn' gemaal en den Heer VAN L., die het vrij wel eens waren over het mogelijke van den geheelen val des dwingelands, maar van wien de eerstgenoemde zijne meening te kennen gaf, dat ons land niet veel gevaar liep van weder in oorlog gewikkeld te worden; de andere, dat het tooneel van den worstelstrijd, dien hij voorzag, bijna onmisbaar hier zou moeten plaats hebben. Gaarne zou ik u van de redenen, welke zij, ieder voor zijne onderstelling bijbragten iets overschrijven, maar de oudste dochter ADRIANA was ook tegenwoordig, zijnde zij, toen LODEWIJK XVIII.

naar *Gend* vluchtte, gevolgd, en naar *Holland* door gereisd, wijl haar man vlottende, zoo het schijnt, tusschen het omhelzen van eene of andere partij, zijne gebrekkelijkheid had voorgewend, om op een zijner landgoederen nabij *Parijs* te blijven, maar zijner echtgenoote geraden had, zich liever, tot dat men weten zou, waaraan zich te moeten houden, te verwijderen en zoo aan alle onaangenaamheden zooveel mogelijk te ontsnappen; nu deze ADRIANA sprak gedurig tusschen beiden en belette mij den draad van het gesprek genoeg te volgen, om er u een duidelijk denkbeeld van te geven. ADRIANA voorwendende hare moedertaal half vergeten te hebben, bijkans niets dan Fransch sprekende, gekleed volgens de buitensporigste *Parijsche* mode, was bespottelijk in mijn oog, en had zij niet van tijd tot tijd KAROLINA aan het lagchen gebragt, met de vreemde manieren, welke zij ten toon spreide, en de zotte vragen, welke zij deed, betreffende sommige Hollandsche gebruiken, welke zij voor dezen zoo wél kende, ik had niet kunnen nalaten haar mijne verbaasdheid over hare spoedige vervreemding te kennen te geven. Ik merkte duidelijk, dat JULIE er onder leed, zij zag mij somwijlen aan met oogen, waarin medelijden en wrevel uitblonken. SUZETTE, staarde hare zuster met openen mond aan, en bewonderde (geloof ik) al wat deze zeide, schoon zij liet niet verstond. De ouders meende ik te bemerken, dat weinig behagen in het zonderling gedrag harer oudste telg vonden, maar deze is te bejaard,

om openbaar berispt te worden, en houdt zich dan ook alsof zij de afkeuring, die zij verwekt, geenszins gewaar werd. Onder de terugreis, sprak KAROLINA mij over deze schoonzuster en betuigde zich even min met haar te vreden, als ik geweest was. Evenwel ben ik misschien haar eenigen dank verschuldigd daar het wel mogelijk is, dat JULIE door hare tegenwoordigheid aan der ouderen huis, de vrijheid erlange, om eenigen tijd bij mij te komen logeren, iets, dat ik zeer gaarne zoude hebben, om meer dan eene reden, en onder andere, om die, dat ik dikwijls door pijnen gefolterd, onlustig ben, en dan gaarne iemand hebben zou, om wat mede te praten, of mij wat voor te lezen, in de uren, dat mijn man niet bij mij is. Uit dit gezegde zult gij reeds begrijpen mijne waarde, dat het met mij niet vooruit gaat. Men belooft mij veel van het schoone saizoen, maar ik weet wat ik van alle vleitaal dien aangaande denken moet. Het zal met mij gaan zoo als God wil, alleen bid ik, dat ik kracht moge hebben, om, indien mij veel ligchaamssmarten te wachten staan, die met lijdzaamheid te verdragen. Voeg hiertoe uwe beden bij de mijne, mijne lieve! en geloof steeds aan de hartelijke vriendschap van

Uwe

EMILIA D.

CXXVII. Brief.
Julie van L. aan Karolina

***Haarlem*, 23 April 1815.**

Ik moet eens een weinig met u praten KAROLINA, want de gesprekken, welke ik dagelijksch met ADRIANA en met SUZETTE voer, zijn of zoo lastig, of zoo nietsbeduidend, dat het voor mij eene behoefte is eene andere soort van zamenspraak, al is het dan ook maar met de pen en zonder terstond antwoord te erlangen, te houden. En aan wie kan ik zeggen wat mij op het hart ligt, dan aan u, zelfs EMILIA mag ik niet op deze wijze onderhouden, want ik moet van mijne zuster spreken, en hoe lief en bescheiden Mevr. D. ook zij, het voegt mij niet, aan eene vreemde, over eene zoo nabestaande als ADRIANA mij is, rondborstig mijne meening te uiten. Ik moet u dan vragen bedrieg ik mij, of is ADRIANA wat zij mij toeschijnt, geheel verdwaasd? Ik weet niet wat ik van haar moet maken, gij hebt haar laatst gehoord en toen reeds bemerkt, hoe zij meer eene Fransche vrouw gewor-

den, dan eene Hollandsche gebleven is, maar waart gij dagelijks met haar, gij zoudt geloof ik, zoo als ik, verbaasd staan over de vreemde grondbeginsels, welke zij ingezogen heeft. Hoe de oude weder te doen herleven, weet ik niet, en hiertoe wenschte ik gaarne uwe hulp, want ik oordeel dat zulks te bewerkstelligen, hoogst wenschelijk voor de verdoolde zelve wezen zou. ADRIANA dan, eertijds te vreden in haren stand, vindt thans alle hare kennissen beneden haar, praat slechts van Prinsen en Graven, van hofpartijen en luisterrijke Feesten, veracht de vaderlandsche huisselijkheid, onze manieren, onze taal, ja in zoo ver onze zeden, dat zij in wereldsche grootheid, in pracht en praal thans alleen het geluk schijnt te stellen. Laatst eene wandeling buiten de stad met haar doende, ging ik even aan bij onze boerin, die ziek geweest was, om naar haren welstand te vernemen. ‘Bah! welk een leven is toch dat van zulke menschen!’ zeide ADRIANA in het Fransch, zoodra wij de woning uit waren. ‘Een zeer gelukkig leven!’ antwoordde ik. ‘Hoe kunt gij dat vinden?’ hernam zij, ‘den geheelen dag werken, slecht eten, weinig slapen, niets zien van al de heerlijkheid der grooten, niets weten van den luister der stedelijke vermakelijkheden!’

Ik. ‘Rust na arbeid is zoet, eten als men honger heeft, al is de kost niet sterk gekruid, smaakt beter dan de fijnste spijzen, wanneer de maag niet ledig is; kort, doch gerust slapen ver-

lengt het leven, en zulk eene rust zoeter dan de vadzige sluimering van velen, die zich aan het te bed liggen te zeer gewennen. Huisselijke vergenoegdheid is te verkiezen boven eene heerlijkheid, die met kommer en jaloezij gepaard gaat, en de schoonheden der natuur, vergoeden rijkelijk het gemis van stad's vermakelijkheden!'

ADRIANA. 'Zoo redeneert gij, om dat gij altijd in dit ellendig land gewoond, en nooit iets van al wat bij ons te *Parijs* alledaagsch is, gezien hebt!'

Ik. 'Ik kan niet begrijpen dat ik, om wat ik ooit te *Parijs* zou kunnen te zien komen, den boerenstand ongelukkig, of mijn vaderland ellendig zou kunnen leeren noemen!'

ADRIANA. 'Kom aan, laat ik u een denkbeeld geven van *Frankrijk's* hoofdstad, en van onze manier van leven aldaar, en vergelijk dan daarbij *Haarlem*, ja zoo gij wilt *den Haag* en *Amsterdam* zelfs, en de gebruiken van derzelver stijve bewoners, en oordeel of het onderscheid niet groot is en of de voorkeur niet op ons moet vallen?....

Ik. 'Op ons! zegt gij, gij meent geloof ik op *Parijs* en op de Franschen - ik hoor niet gaarne, dat gij u van *Holland*, waar gij toch geboren zijt en te huis behoort, afscheidt!'

Hier volgde nu de beschrijving; de fraaije *Thuileries*, de verrukkelijke *Champs Elisées*, de *Boulevards*, het *Palais Roijal*, en verscheidene kei-

zerlijke of koninklijke lusthoven in den omtrek der stad, kwamen er dikwijls in te pas. Toen die van het gebruik, hetwelk eene elegante Parijsche vrouw van haren kostelijken tijd maakt, en alles werd beslooten met de betuigingen van het leed, hetwelk onze zuster gevoelde van uit dien heerlijken draaikolk der ijdelheid, voor wie weet hoe lang in bezadigder kringen overgebragt te zijn. Haar gesprek ergerde mij, ik bestreed hare meening, dat het geluk alleen in zulk eene levenswijze te vinden is, met al mijne magt, maar ik bemerkte niet, dat ik veel indruk maakte. Toen wendde ik het over eenen anderen boeg en begon van de zedelijke verpligting, om niet zoo onbezonnen voort te hollen te spreken, maar hier slaagde ik niet beter, en mij werd niet onduidelijk te kennen gegeven, dat men het daarvoor hield, dat als men zich aan geene in het oogloopende, buitensporigheden schuldig maakte, het genoeg was, en dat zoolang de menschen maar niets kwaads bemerkten, het er niet veel op aan kwam of men al eens in het een of ander niet juist de regels der zedekunde volgde. Al wat ADRIANA ooit uit hare Romannen lektuur heeft opgedaan, kwam ten voorschijn, om hare verkeerde grondbeginselen te regtvaardigen, zij haalde voorbeelden aan van menschen, die nimmer bestaan hebben, en staafde hare redeneringen met aanhalingen uit schrijvers, die meer door hun weelderig vernuft, dan door hunne vroomheid hebben uitgemunt. In mijn hart bedroefd, over hetgeen ik hoorde, trof mij meer dan ooit

het gevoel van de schuld, welke zulke schrijvers op zich laden, die zonder zich te bekommeren over het kwaad, dat zij gaan stichten, aan hunne zedenbedervende gedachten den vrijen loop laten. Immers deze, zelven bedorven, slepen al ligt andere in het verderf, en zoo is hunne misdaad veel grooter dan die van iemand, dies slechts zijn' eigen persoon benadeeld heeft. Wel zijn wij geenszins verantwoordelijk voor de denkwijzen en daden van menschen althans op welke wij geene bijzondere betrekking hebben, maar toch, wij mogen in geen geval iemands denkwijzen trachten te verpesten, of zijne handelwijzen ten kwade te doen strekken, en hier aan maakt zich ten opzigte zijner lezeren, de schrijver schuldig, die, vernuft boven deugd verkiezende, alles opoffert, om een oogenblik te schitteren, en zoo een tot bij de latere nakomelingschap werkend gif, aan zijne tijdgenooten ronddeelt. - Bij onze goede ouders spreekt ADRIANA niet van hare nieuwe opvattingen, en dit doet mij leed, want zij zouden misschien beter dan ik, in staat zijn, om haar terug te brengen, maar zij toont evenwel in haar doen, dat zij om de Hollandsche manieren niet veel meer geeft; als moeder en ik drok zitten te werken, speelt zij met de kwastjes van hare *reticule* of kuijert de kamer op en neder; dit is voor mij onverdragelijk, te zien, er wordt een tijd verbeuzeld, die ik overgaarne bij den mijnen zoude voegen, en als Zuster op hare kamer bezig is, is het geloof ik meest met het lezen

van boeken, die zij beter doen zou van gesloten te laten. Van haren man hooren wij niets, maar dit stilzwijgen schijnt ADRIANA niet zoo zeer te bekommeren, als den last van hier te moeten blijven. - Wat ben ik laatst getroffen geweest door het naar uitzien van Mevrouw D. Zij is, dunkt mij, zeer vervallen, sedert dat ik haar het eerst na hare terugkomst zag, ik geloof, dat zij meer lijdt dan zij zegt, en dat haar moed alleen haar ophoudt. Wat zeggen toch de *Chirurgijn's* van hare kwaal? ik heb het haar zelve niet durven vragen. Wanneer denkt gij hier te komen logeren? als gij het bepaald hebt, wenschte ik het te weten, om eenige huisselijke schikkingen. Onze ouders zijn er op gesteld, dat gij al uwe kinderen medebrengt. Ik hoop, dat gij u niet lang zult laten wachten, te meer, wijl misschien uw bijzijn en dat van de kleinen eene heilzame verstrooijing voor onze *Parijsche* zuster zal te weeg brengen. - Vaar intusschen wel en ontvang onzer aller minzame groete

Uwe
JULIE VAN L.

CXXVIII. Brief.
Fredrik P. aan Emilia D.

Brussel, 30 April 1815.

‘Hebt gij reeds iets gedaan in de zaak, welke u naar *Brussel* lokte, en hoe zijt gij van eenen en anderen kant ontvangen geworden?’ dit zijn vragen, welke mijne deelnemende EMILIA, mij zeker een' of anderen dag voornemens is te doen; ik wil er op antwoorden alsof zij mij reeds gedaan waren, want ik heb met, handelen eenen aanvang gemaakt. Mijne eerste poging is geweest, mij aan het huis van den Graaf DE B. te laten aandienen; tweemaal heb ik niemand te huis gevonden, de derde keer ben ik opgewacht, vriendelijk door de ouders, eenigzins stijf door ERNESTINE, maar zij bloosde toen ik haar aansprak, en dit was mij niet ongevallig. Ik werd verzocht een paar dagen later te komen eten, en bleef niet in gebreke deze gelegenheid waar te nemen, om de kennis met de moeder en vooral met de dochter te hernieuwen. Wij spraken veel over u, over onze reize, ERNESTINE scheen mij beminnelijker dan ooit, en ik werd in

mijn besluit, om te trachten haar de mijne te maken, versterkt. Ik maakte op dat diné, kennis met HENRIETTE W. nu S. en hernieuwde die met haren man, dien ik sedert onze kindschheid niet gezien had, en met eenige andere jonge dames en heeren, welke mede het middagmaal bijwoonden. Na den afloop van hetzelve, gaf het sraaije weder en de lengte der dagen, aanleiding, dat het doen eener wandeling voorgesteld en geredelijk aangenomen werd. Ik maakte mij die gelegenheid ten nutte, om zoo veel mogelijk met ERNESTINE te praten, zij geviel mij bij uitstek, en ik gaf haar te kennen, dat ik om haren wil alleen *Amsterdam* had verlaten. Veel meer durfde ik niet zeggen, ik was een weinig verlegen, en zij ook - wij wandelden lang zonder een woord te wisselen naast elkander voort, eindelijk bedacht ik, dat het toch dwaas van mij was nu niet te spreken, daar ik misschien niet ligt zulk eene goede gelegenheid weder krijgen zou, ik zeide dan, dat ik verlof verzocht, om haar van tijd tot tijd te komen bezoeken - meer durfde ik niet. Zij antwoordde: ‘Wie mijne ouders bij zich willen toelaten, zullen mij natuurlijk welkom zijn.’ Dit vond ik vrij knap geantwoord, echter voldeed het mij maar half; ik begreep echter, dat ik billijker wijze niet meer eischen kon, en zoo kuijerden wij, ons van dat oogenblik af aan, meer met het overige gezelschap bemoeijende, zoetjes aan voort, tot dat wij aan het *hôtel* VAN B. terug waren. Hier nam iedereen

afscheid van ERNESTINE en ik durfde niet anders te doen dan de rest. Daar ik geen haast had, om huiswaarts te keeren, ging ik nog een weinig met den Heer en Mevrouw S. voort. ‘Overmorgen,’ zeide HENRIETTE, ‘komen eenige van de gasten van dezen middag bij mijne moeder eten; als de broeder van EMILIA, aan wie mijne moeder zeer veel achting toedraagt, durf ik u gerustelijk vragen, om van de partij te zijn; kom morgen bij ons, dan zal ik u aan Mevrouw W. voorstellen en ik ben zeker, dat zij mijne uitnoodiging door de hare bekrachtigen zal.’ Op een' zeer gratieusen en vriendelijken toon werd mij dit alles gezegd, en den volgenden dag mijne opwachting bij de Baronesse gemaakt hebbende, en door haar zelve verzocht zijnde, ging ik er op den bepaalden tijd eten. Tot mijne groote vreugde was ERNESTINE daar, zonder hare ouders, wij sleten eenen alleraangenaamsten dag, en ik nam mijne kans waar, om nog het een en ander van mijne gevoelens te kennen te geven, en waagde het eindelijk te vragen of ik den Graaf DE B. niet eens in het bijzonder zou mogen Spreken, over de zaak, die mij het naast aan het harte lag? en of zij (ERNESTINE) niet kwalijk zoude nemen, indien ik zulks deed? Een ontwijkend antwoord was, al wat ik kon verkrijgen, maar ik was te vreden, wijl het geen afwijzend antwoord was, en besloot dus mij eerst met een' brief en vervolgens, indien het mij veroorloofd werd, mondeling tot de ouders te wenden. Het eerste

heb ik gedaan, maar nog geen antwoord ontvangen, iets dat ik denkelijk moet toeschrijven aan eene ligte ongesteldheid, welke, zoo ik hoor den Graaf, het bed doet houden. Zoo ras ik meer weet, schrijf ik u weder, ontvang intusschen mijne groete

Uw

FREDRIK.

CXXIX. Brief.
Karolina Wed. van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 1 Mei 1815.

Nimmer hebt gij, dunkt mij, eene minder wijze keuze gedaan JULIE dan door *mij* tot uwe raadgeefster uit te kippen, mij die zoo dikwijls raad van anderen gevoeld heb te behoeven, die zoo dikwijls raad gevraagd heb, en die nog naauwelijks in staat ben mijzelve naar eisch te besturen. Inderdaad ik heb wel bemerkt, dat ADRIANA wonderlijke kuren had opgedaan, en zeer vervreemd, wat hare manieren enz. aangaat, terug gekomen was, maar ik heb gemeend, dat dit door haren omgang in het ouderlijk huis wel spoedig veranderen zou. Dat hare zede-

lijke grondbeginsels ook geleden hebben, was ik niet gewaar geworden en dat dit zoo is, doet mij voornamelijk leed, maar hoe zal ik daar tegen eenig redmiddel voorschrijven? zoo ik begon te prediken zou men wel verbaasd opkijken en van mij als van Israëls eersten koning uitroepen. ‘Is SAUL ook onder de Profeten?’ Neen, lieve JULIE, gij zijt tot de bewuste taak veel beter dan ik berekend, en al wat ik doen kan, is, wenschen dat gij slagen moogt! - EMILIA mijne oude zede-meesteres is inderdaad gansch niet wel, ik vind, dat zij dagelijks afneemt, ook lijdt zij gedurig pijn en heeft dikwijls des avonds koorts, doch zij ontveinst hare ongesteldheid, en geeft den moed niet op. Schoon veel drokte haar vermoeid, maakt zij het zich zelve dikwijls drokker dan noodig is, zoo heeft zij laatst wel dertig kinderen bij haar gehad, ten gevalle van het dochtertje van WILLEM en CHRISTINA, aan wie zij een pretje beloofd had. Toen dat luidruchtig gezelschap weg was, was zij dood af, en echter bleef zij nog met haren man, broeder en zuster souperen, en ging niet voor twaalf ure naar bed, gelijk Mevr. P. mij verhaald heeft. Daar de heer D. een groot liefhebber is van beweging te nemen, gaat zij dagelijks met hem rijden en wandelen, en ziet gedurig (iets waar hij ook veel van houdt) eenige menschen bij zich ten eten. Ik heb haar al eens gezegd, dat ik geloofde dat zij zich wat stiller houden moest, maar dan glimlacht zij en antwoord: ‘O laat mij begaan, lieve. Een weinig

drokte schaadt mij niet, en ik wil uw' oom zoo veel en zoolang genoegen geven als het mogelijk wezen zal!' - Wat kan men nu daar tegen inbrengen? - Ik weet het niet. Ik geloof, dat de oude denkbeelden van pligtsbetrachting, welke wij aan EMILIA kennen, zoo diep bij haar geworteld zijn, dat zij zich zelve geheel in den grond zou werken, liever dan iets, wat zij daarmee in betrekking meent te staan, te verzuimen. Oom is onbeschrijfelijk gelukkig met haar, hij ziet het onderscheid tusschen zijne vorige en de tegenwoordige ega duidelijk, en stelt deze laatste zeer op prijs. Laatst sprak hij eens in dien zin in het bijzijn mijner moeder, deze vondt het maar half aardig, dat EMILIA boven hare overledene zuster voorgetrokken wierd, en oom durfde geloof ik niet al zeggen wat hij tot lof van mijne vriendin op den tong had, om moeder niet geheel uit haar *humeur* te brengen. Want hoe weinig de twee zusters ook van elkander scheenen te houden toen beide leefden, hoort mijne moeder thans niet gaarne iets ten nadeele van de overledene. Dit is vreemd, maar ik heb toch wel eens meer opgemerkt, dat menschen, die bij hun leven niet bijzonder geprezen werden, na derzelver dood als heilige bontjes worden geroemd. Het spijt mij, dat Oom zoo weinig acht slaat op de verminderende gezondheid zijner zoo zeer beminde huisvrouw. Ik waagde het, hem daarop opmerkzaam te maken, maar hij zeide: 'Mij dunkt, KAROLINA, gij moest weten, dat jonge

vrouwen niet altijd ziek zijn, als zij er een weinig slecht uit zien, ik vlei mij, dat het zich met EMILIA spoedig, geheel ten beste schikken zal.' - Ik kon niet over mij verkrijgen des goeden man's rust geheel en al te verstooren, en zoo blijven dan de zaken in denzelfden stand. FREDRIK P. is naar *Brussel* vertrokken, om zijn hof te maken aan EMILIA'S halve *éléve* en reisgezellinne, eene freule VAN B. Ik weet niet of ik dit zeggen mag, want eigenlijk heeft EMILIA het mij in vertrouwen verhaald, maar gij zult het wel niet weder over vertellen. De andere dame, die te gelijk met deze op *Retraite* hare opvoeding ontving, en met den jongen S. VAN I. getrouwd is, wordt binnen kort hier verwacht, ik ben benieuwd haar te zien, ik hoor, dat zij een prettig aardig mensch is. Indien mijne kap mij niet belette visites te doen, ging ik haar zeker zien, maar nu hoop ik haar wel eens bij EMILIA te ontmoeten, en zoo hare kennis te maken. - Gij vraagt mij, wanneer ik wil komen logeren, mij dunkt vader en moeder moesten maar zeggen, wanneer het hen het beste gelegen zal komen, ik voor mij zou liefst de lange dagen, in de maand Junij of Julij verkiezen, te meer wijl de kinderen er dan ook het meeste aan hebben; spreek gij er met onze ouders eens over, misschien zal het hun wat te drok zijn ADRIANA en mij met mijnen geheelen nasleep te gelijk te hebben; zoo als het geschikt wordt is het mij wel. Daar komt mijn kleintje uit de wieg, hij ziet er allerliefst uit, met

zijne rode warme wangetjes, ik moet mij nu met hem bezig houden, en leg daarom de pen neder, u in gedachte omhelzende.

Uwe liefhebbende Zuster

KAROLINA VAN L.

CXXX. Brief.
Emilia D. aan mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 10 Mei 1815.

Ik vind mij eenigzins verpligt, mijne lieve, u eens te schrijven, over het Parijsche meisje, hetwelk nevens mij bij u op *Retraite* was, en aan wie ik weet, wat gij toen, ten opzigte harer volgende loopbaan, voorgehouden hebt. Ik. zeg, dat ik mij eenigermate verpligt vindt u hierover te schrijven, omdat ik meen daardoor eenig nut te kunnen doen aan mijne oude goede Vriendin HANSJE D'E. bij wie gij weet, dat zij als gouvernante bij de twee jongste meisjes geplaatst is, wijl gij van den staat van zaken onderrigt zijnde, aan uwe voedsterlinge. onder het oog zoudt kunnen brengen, dat zij wel zou doen, van gedrag te veranderen. In het begin van haar verblijf bij Mevr. D'E., die gelijk

zij altijd was, de zachtzinnigheid in persoon is, was naar ik hoor ATHANASIE voorkomend, inschikkelijk, vriendelijk, met alles te vreden, in een woord zoo, dat zij iedereen voor haar innam. Maar hetzij, dat zij aller harten heeft willen vermeesteren, om met te minder gevaar van haren invloed gebruik te maken, hetzij zij door verkeerde raadgevingen en voorbeelden bedorven is, zij geeft zich thans zoo veel *airs*, dat zij voor Mevr. D'E. eene wezenlijke plaag geworden is. Om den wil harer kinderen, die goed onderwijs ontvangen en hare onderwijster lief hebben, ziet zij veel over het hoofd, maar dit kost dikwijls moeite als men van eenen anderen kant bemerkt, dat één woord geheel zonder erg gemeend, ten kwaadsten uitgelegd wordt en aanleiding geeft tot pruilen. Zoo wordt de zamenleving onaangenaam en eene vrouw en moeder, in haar eigen huis de slaaf van eene ondergeschikte persone. Eenigen tijd geleden daar ik aan sommige kinderen een partijtje gaf, en de moeders, die zulks verkoozen, en sommige gouvernantes daar bij tegenwoordig waren, sprak Mevr. D'E. mij over deze zaak. ‘Zoudt gij gelooven,’ zeide zij, ‘dat ATHANASIE, op het oogenblik, dat wij herwaarts komen zouden, mij heeft laten. zeggen, dat zij begrijpende, dat de kinderen onder mijn geleide gaande, haar opzigt niet behoefden; niet mede gaan zoude, en dat dit naar ik vermoede alleen voortkomt uit een zeggen van mijn' man heden middag aan tafel: dat kinderen hoewel ook ver-

zorgd, altijd het wakend oog harer moeder behoeven. Zoo ras dit gezegd was, zag ik aan het gelaat van de Jufvrouw, dat zij het kwalijk nam, en uitlegde als eene verdenking van zorgeloosheid tegen haar gerigt. Ik trachtte wel het kwade gevolg van zulk eene opvatting te verminderen, door er iets vleijends voor Gouvernantes op te zeggen, maar ik durfde niet veel, om geene oorzaak te wezen, dat mijn man, die niet op ATHANASIE gelet had, verder de partij van de moeders trokke. En nu zal ik morgen weder moeten hooren over het ongelijk, dat men de Gouvernantes aandoet, en eene uitlegging van mijn' man's woorden moeten geven, welke mogelijk niet eens voldoende zal schijnen, en aan den anderen kant D'E moeten verzoeken omzigtig in zijne uitdrukkingen te wezen, iets, waardoor ik dan gevaar loop hem knorrig te maken, wijl hij bewust is van nimmer moedwillig iemand te beledigen, en de vrijheid (niet ten onregte) wil behouden, om zijne meening openhartig te zeggen. - Laatst heb ik eens wel acht dagen een zuur gezigt moeten zien, omdat ik den knecht beknort had, wijl hij om boodschappen voor de Jufvrouw, zeker huisselijk werk dat ik hem belast had, niet naar behooren had verrigt. Dit, ATHANASIE ter ooren gekomen zijnde, vond zij het zeer hard dat men de dienstboden tegen haar opstookte, want mijn gedrag moest aanleiding geven dat als zij weder

eens iets voor een hunner te doen had, de uitvoering haar geweigerd wierd, zij zou dus voortaan hare boodschappen maar zelve moeten doen, en zoo iets viel bij morsige straten en slecht weder toch dikwijls bezwaarlijk! Zulke gevallen (vervolgde mijne goede vriendin) komen gestadig voor en het zou mij lief wezen indien Mevr. R. er iets toe doen kon, om dit ongevallige weg te nemen.' - Nu mijne lieve! doe gij er eene poging toe, gij zult Mevr. D'E, en mij om haren wil verpligten, en zeker, indien gij slaagt, ook nut doen aan het jonge mensch, voor wie het behouden van haren post in een zoo fatsoenlijk huis en bij zulke weldenkende lieden als de Heer en Mevr. D'E, van zeer veel aanbelang is. Ik repte daar straks met een woord van het kinderpartijtje, hetwelk bij mij plaats gehad heeft. Daar had ik u bij mij willen hebben, ik zou u gevraagd hebben of gij ook niet, zoo als ik, in de houding, manieren, en wijze van doen dezer kleinen, reeds bemerktet wat er in hun binnenste schuilde. O hoe veel stof tot menigvuldige opmerkingen verschaft niet het zien van een deel des opkomenden geslachts! hier vindt men het beeld der ouderen in de kinderen weder, daar bemerkt men iets van gener denkwijzen in dezer houding en gedrag; dan eens doet het zien des kinds denken aan de geschiedenis van vader en moeder, aan de geestdrift, of de onverschillgheid, of de tegenzin, met welke zij elkander de hand gaven; aan sommige voorvallen in de fa-

milie; van welke het kind, hetwelk uit die familie sproot, niets vermoedt, misschien nooit iets weten zal! dan eens verwekt het onderscheid van omstandigheden tusschen het eene en het andere kind, welke zich alle even gelukkig wanen, verbazing. Dit knaapje dacht ik: heeft thans alles mee, zijne ouderen beminnen elkander, zijn rijk, bij elk gezien en zulks waardig, hij zelf is frisch en gezond, vlug en aanminnig - deze jongen daarentegen zal zelf veel moeten werken indien hij voortkomen wil. Dit meisje heeft alles tegen, haar uiterlijke is onbehagelijk, hare opvoeding zal misschien niet zeer wijsselijk aangelegd worden - dit andere meisje is schoon, maar heeft weinig vernuft en zal met vele de schrale erfenis der ouders moeten deelen. Deze kleine heeft geen' vader - deze geene moeder meer! De twee oudste kinderen van KAROLINA, zag ik daar met rouwkleederen aan, het meisje van mijn' broeder WILLEM sierlijk gekleed de *reine de la féte*, alle evenwel huppelden vrolijk door elkander - en God weet hoe anders misschien dan wij bejaarde lieden zelven vermoeden, het lot van ieder kind wezen zal! Trouwens, wandelen wij niet allen, zoo lang wij hier beneden ronddolen, in het duister? - Mijn broeder FREDRIK is te *Brussel*, hij schijnt niet kwalijk ontvangen te wezen, door de personen wier manier van zijn jegens hem, hem het meest van belang was, maar ook hij verkeert nog in duisternis aangaande de gevoelens van zijne beminde, ik wacht in het kort nadere tijding daar-

omtrent. - In duisternis is ook onzen staatkundiggen toestand gehuld; uiterlijk schijnt alles wel en rustig, maar als men van het zamentrekken van legers in de noordelijke deelen van *Frankrijk* leest, en verneemt hoe de verbondene mogendheden dat rijk omsingelen, zoo siddert men van vrees voor de toekomst. - Omtrent mij zelve is ook de toekomst duister, ik bespeur geene beterschap, somtijds zelfs heb ik koorts en ben steeds pijnlijk, ik verzet mij evenwel zoo veel mogelijk tegen de ligchaamssmart, te meer wijl ik zeer veel huisselijk geluk geniet, en dit niet door klagen en gevoelig wezen, wil verbitteren. Vaarwel mijne waarde, voldoe aan mijn verzoek in het begin van dezen brief gemeld en geloof mij onveranderlijk

Uwe zeer liefhebbende

EMILIA D.

CXXXI. Brief.
Fredrik P. aan Mevrouw Emilia D.

Brussel, 11 Mei 1815.

Twee, drie malen, lieve zuster heb ik aan u begonnen te schrijven, en telkens heb ik weder

mijne brieven verscheurd, omdat ik niet naar genoegen slaagde in mijne poging, om u zoo als ik het wilde, verslag te doen van mijn wedervaren, en het voornemen, hetwelk ik ingevolge daarvan opgevat heb, naar eisch mede te deelen. Ik wil thans nogmaals beproeven, of het mij beter gelukken zal, want de tijd verloopt. - Ik heb u in mijn' laatsten gezegd, dat ik aan den graaf DE B. geschreven, maar nog geen antwoord ontvangen had; dit antwoord eerst eene week na mijn schrijven gekomen, behelsde in korte woorden: ‘dat de Heer DE B. niet begreep wat ik hem kon te zeggen hebben, dat hij niet wist wat mijn hoogste wensch was, en hoe hij mij, tot het bereiken van mijn oogwit, zou kunnen dienstig zijn, nog hoe zijne dochter eenigzins in die zaak kon betrokken wezen? dat hij evenwel niet weigeren wilde mij te spreken, om in eens te weten wat mijne meening was, en mij zijn antwoord te zeggen.’ - Den 4 Mei werd door hem bepaald. Ik ging op den vastgestelden tijd naar het *hôtel*, en werd door de beide ouders beleefd, maar op eene deftige wijze ontvangen. Hunne houding maakte mij bevreesd; dan, naar de reden van mijne komst gevraagd zijnde, gaf ik die beschroomd, doch duidelijk te kennen. De graaf schudde het hoofd en zeide: ‘Jongeling! op welken grond vestigt gij uwe hoop, en verlangt gij naar eene verbindtenis met mijn huis? Van ouds het hebben alle wie eene dochter uit mijn geslacht verkregen, de wapenen ge-

voerd en voor het Vaderland, als het te pas kwam, gestreden. Meent gij, dat ik op het oogenblik waarin dat Vaderland op nieuw bedreigd wordt, en zelf mijne diensten weder heb aangeboden, mijn kind aan een' jongman zou geven, die, niets om's hand's hebbende, zich over het behoud van dat Vaderland weinig schijnt te bekommeren, daar hij zoo velen de wapenen ziet aangorden, en zelf eene vadzige rust wil blijven genieten? Hadt gij vrijwillig u onder de vanen geschaard van hen, die zich gereed maken den dwingeland weêrstand te bieden, zoo zoude ik, misschien u waardig gekeurd hebben een lid van mijne familie te worden, maar hu - o neen! Geld en aanzien, doen bij mij niet alles af, er moeten krijgsverdiensten bijkomen, deze bedekken zelfs in mijn oog, wat aan rang en geboorte haperen mogr. Een eereteeken op het slagveld verkregen, is de beste aanbeveling bij mij!' - 'Mijnheer gij miskent mij,' riep ik ijlings uit, 'indien gij meent, dat ik uit onverschilligheid, of lafhartigheid mij niet onder de vrijwilligen ten krijgsdienst heb laten inschrijven, maar ik versta mij op niets van al wat het militaire wezen betreft, en durf naauwelijks in zoo ver over mij zelven beschikken, zonder er mijne bloedverwanten over geraadpleegt te hebben; is evenwel dit alleen eene hinderpaal tot het verkrijgen van de hand uwer lieve dochter, zoo zal ik terstond naar *Holland* schrijven, en indien mijne voornemens

goedgekeurd worden, onmiddellijk de wapens aangorden.' - 'Dat is braaf gesproken,' hernam de graaf op eenen zachteren toon, 'ik zeg niet dat ik u mijne dochter zal geven, wanneer gij u harer waardig getoond zult hebben, want daartoe zou ook hare toestemming gevorderd worden, maar alleen, dat gij haar nimmer verkrijgen zult, zonder mij getoond te hebben, dat ik in u, ook haar eenen verdediger geven zou, indien zij u aannemen wilde. Ik weet dat uwe voorouders, schoon zij zich door het koophandel drijven verlaagd hebben, aanzienlijke posten in uw Vaderland plagten te bekleeden, en dat uw vader altijd aan zijne grondregels getrouw gebleven is en niet als zoo vele andere met alle winden gewaaid heeft; dit is eene aanbeveling voor u. Wat uw persoon betreft, de gravin, mijne echtgenoote, is staande de terugreis van *Weenen* over u voldaan geweest; hoe ERNESTINE over u denkt, doet nog niets ter zaak. Handel gij eerst, en dan zal ik zien hoe ik handelen wil.' - Hier stonden beide de ouders op, hetgeen voor mij een teeken scheen te wezen, om te vertrekken; ik had nog gaarne, onder anderen, gezegd, dat ik niet begreep hoe het eene verlaging kon genoemd worden, dat men zich in den koophandel, die aller voornaamste bron van onze oude welvaart, inliet, maar ik durfde niet, uit vrees van den ouden heer door tegenspraak te verstoren. Ik nam dan afscheid en verliet het huis zonder ERNESTINE ge-

zien te hebben. Deze evenwel schijnt iets van de zaak te hebben vernomen, ten minste S. heeft mij verhaald, dat zij aan zijne vrouw had gezegd, dat zij vermoedde, dat ik dienst zou nemen. Dit wetende ben ik gisteren avond naar het huis van HENRIETTE'S moeder gegaan, waar ik wist, dat de freule DE B. wezen zou, en heb door de vriendelijke medewerking van mevrouw S. gelegenheid gehad om mijne liefde ronduit te verklaren, en mijne plans te ontwikkelen. ERNESTINE was op het hooren van dit alles zeer verlegen; en haar antwoord gaf mij niet veel uitsluitsel aangaande hare gevoelens, maar zij sloeg ten minste mijn aanzoek niet glad af, en daarmee moet ik wel te vrede zijn. Nu bid ik u vind mijn voornemen goed en verwerf mij de goedkeuring van WILLEM en van uwen echtgenoot. Ik zou niet gaarne iets doen tegen den zin van u allen, maar hier geldt het mijne eer en mijn geluk, dus.... antwoord mij zoo dra mogelijk, gunstig, en binnen weinig dagen treed ik als een' mede verdediger van het Vaderland op.

Uw liefhebbende broeder

FREDRIK P.

CXXXII. Brief.
De heer Willem P. aan Fredrik P.

Amsterdam, 15 Mei 1815.

EMILIA, hoe vast ook anders van karakter, heeft eene zwakheid aan de vrouwen eigen aan den dag gelegd, toen zij, volgens uw verzoek, met haren echtgenoot en mij wilde spreken over het in uwen laatsten brief vervatte. Zij liet ons den brief lezen terwijl tranen haar gezigt verduisterden, en schreide toen zij vernam, dat wij geen reden vonden, om u uw voornemen af te raden. Zij zelve kon dan ook u dit niet schrijven en verzocht mij het in hare plaats te doen. Of gij uw oogmerk zult bereiken, dat is te zeggen, of de graaf DE B. nadat gij u dapper zult gekweten hebben, indien gij, (hetgeen toch zeer mogelijk is) niet met een eereteeken van het slagveld komt, u zijne dochter zal schenken, staat bij mij nog te bezien, maar wilt gij het er op wagen, zoo doe het. Zonder eenige andere beweegreden betaamt het ongetwijfeld thans ieder ongehuwd man in het Vaderland, dat hij trachte te beletten, dat de dwingeland er weder den

voet in zette. God zegene dan uw' en aller braven moed, en brenge u onder zegevierende vanen, na den afloop des strijds, in welstand bij ons terug.

Uw liefhebbende broeder

WILLEM P.

CXXXIII. Brief.
Karolina wed. van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 20 Mei 1815.

Welk eene winderige dame, is daar uit ons nieuwe Vaderland in het oude komen overwaaijen! JULIE al zoudt gij daar alleen eene reize van *Haarlem* herwaarts om maken, gij moet HENRIETTE S. komen zien, zij is uwe oplettendheid in zoo verre overwaard, dat zij u ruime stof tot het maken van kluchtige aanmerkingen zal geven. Eergisteren was ik den avond bij EMILIA, die ziek is, en er allernaarst uitziet, daar hield eene koets, die met veel gedruis was komen aanrijden, stil; de Heer en Mevr. S. VAN I. werden aangemeld en opgewacht. Daar sprong (ik kan niet zeggen daar trad) een jong aardig, zeer élégant gekleed vrouwtje, door haren

man bedaardelijk gevolgd, de kamer in; zij vloog naar EMILIA toe en omhelsde haar, maar schrikte eenigzins terug, bij het zien van dat vermagerd en bleek gelaat. Zij groette mij *gracelijk*, ging zitten en begon toen het volgende gesprek. ‘Lieve Mevr. D. zijt gij ziek? dat doet mij grootelijks leed, het is jammer om zoo versuft te zitten in zulk een lief vertrek als dit! Waarlijk het is de eerste kamer die met smaak behangen en gemeubeld is, welke ik in *Amsterdam* zie! wat is hier doorgaans alles stijf en ouderwetsch! de hoofdstad valt mij niet mee, gij hebt *Brussel* gezien EMILIA, ik bid u vindt gij het onderscheid tusschen beide steden niet groot?’ - EMILIA antwoordde glimlagchende hier op. ‘Zeker vind ik niet dat *Amsterdam* en *Brussel* veel naar elkander gelijken, maar mijn's bedunkens behoeft eerstgenoemde in fraaiheid niet voor de andere te wijken, vindt gij onze met boomen beplantte grachten niet mooi, bevalt u de *Amstel*, de dam met het Paleis, de buitenkant en de plantage niet? - of hebt gij nog niet rondgereden of gewandeld?’ - ‘S.’ vraagde het vrouwtje op hare beurt, zich tot haren man wendende: ‘S. heb ik dat gezien?’ - ‘Wel mijne lieve,’ antwoordde hij ‘herinnert gij u ten minste niet die groote ruime plaats, op welke staande gij zeidet, dat zij u wel omtrent zoo groot toescheen te wezen als de *place royale* te *Brussel*, en weet gij niet, dat wij daar gekomen waren langs eene

gracht, die het *Damrak* heet, nadat wij het *IJ* langs gewandeld hadden?' - Zij, 'O ja, nu weet ik het weêr - maar wat is het water hier groen en morsig - wat heerscht er eene bedorvene lucht! het is ligt te begrijpen, dat hier zoo vele menschen sterven!' - EMILIA hernam daarop. 'Dat hier meer menschen sterven, komt voort uit de zeer natuurlijke oorzaak, dat hier meer menschen zijn dan in *Brussel*, anders is de lucht hier niet bijzonder ongezond, en de onwelriekendheid van het water schoon onaangenaam, is niet nadeelig, want in evenredigheid met andere steden genomen, is de jaarlijksche sterfte hier niet groot.' - Toen van het eene op het andere overspringende zeide zij: 'Gij weet Mevr. D., dat ik kennis gemaakt heb met den goeden FREDRIK, uw broeder? Indien ERNESTINE nu nog haren sentimentelen tuin in orde heeft, zal zij er wel elken dag gaan zitten treuren, totdat uw broeder terug is. Evenwel zij is opgetogen met het denkbeeld, dat iemand..... 'Nu,' viel haar EMILIA in de reden 'laat ons die zaak daarlaten; hebt gij in 't kort ook iets van Mevr. R. vernomen?' 'Niets' was het antwoord, 'maar dat is juist geen wonder, want ik heb schandelijk verzuimd haar te schrijven. S! gij hadt mij ook wel eens mogen helpen onthouden van aan mijne oude drilmeesteresse te melden, dat ik de plak ontwassen en getrouwd was?' - De man haalde de schouders op en glimlachte. 'Nu, vervolgde

zij, ‘ik zal het eerstdaags doen, en indien gij er dan iets bij te voegen hebt, EMILIA, zal ik een' brief van u insluiten, ik zal u waarschuwen als ik schrijf! Maar *à propos*’ (mij dacht het was niet *à propos*) ‘willen wij ook aanstaanden vrijdag te zamen CATALANI gaan hooren zingen? ik ben in *Brussel* op hare concerten geweest en heb nimmer iets zoo heerlijk als hare stem gehoord, wat zegt gij, hebt hij geen' lust om ook van haar te kunnen meepraten?’ - ‘Indien ik wél genoeg ben,’ antwoordde EMILIA ‘zal ik gaarne van de partij zijn, maar ik twijfel daaraan. ‘O’ hernam Mevr. S. ‘gij moest het maar wagen, gij zult uwe pijnen vergeten, als gij CATALANI hoort, ik zal u morgen laten vragen of wij eene plaats voor u nemen moeten.’ Zij stond op, kuste EMILIA hartelijk, wenschte haar beterschap, groette mij, en wipte de kamer uit. ‘Eene rare vrouwelijke windbuidel!’ zeide ik. ‘Een goed mensch’ - hernam de zachtzinnige EMILIA, ‘vol natuurlijk verstand en vol talenten, maar thans een weinig over het paard getild daar zij door haar huwelijk in veel ruimere omstandigheden is, dan toen gij nog bij hare moeder woonde, zij zal u wel bevallen als gij haar wat meer leert kennen. Ik zal u eens met haar ten eten vragen en dan zult gij zien hoe lief zij waarlijk is!’ - Na dat wij nog eenigen tijd te zamen hadden blijven praten en EMILIA mij met veel vuur verscheidene dingen aangaande hare reize en wat zij al merkwaardigs hier en daar gezien had, had

verteld, vond zij zich moede, en mij dacht, dat hare koorts heviger was dan in het begin van den avond, ten minste haar pols joeg sterk. De Heer D. kwam te huis, terstond verhelderde haar gelaat, en zij hield zich als of haar niets deerde, hij bemerkte evenwel, dat zij meer kleur had dan gewoonlijk, en dat haar geheele gestel in eene zekere zenuwachtige beweging was. Hij raadde haar, naar bed te gaan, maar zij wilde hem niet alleen laten souperen, ik vertrok terwijl zij hierover in eenen vriendelijken strijd waren. Ik hoop straks eens te gaan zien hoe zij het heden heeft. Mijn kleine ALEXANDER heeft op het onverwachts twee tandjes gekregen zonder er in het minste van geleden te hebben, dit is eene blijde tijding die ik u verzoek aan zijne grootouders mede te deelen, de andere kinderen zijn wel. - Adieu, groet allen die rondom u zijn; ik omhels u in gedachte en ben steeds

Uwe liefhebbende Zuster

KAROLINA M. WED. VAN L.

CXXXIV. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Anastasie X.

Straatsburg, 26 Mei 1815.

ANASTASIE!

Toen gij als eene ongelukkige wees, wier ouderen zeer fa tsoenlijke lieden, maar schaars door de

fortuin bedeelden geweest waren, door mij eerst verzorgd en later in huis genomen en onderwezen werd, vondt gij u zeer gelukkig en verblijdet u in de hoop van eenmaal in staat te kunnen worden gesteld om zelve bij deftige lieden geplaatst, onderwijs aan hunne kinderen te geven, en zoo doende al meer en meer uwe eigene kunde te vermeerderen, maar de vervulling van uw verlangen in dit opzigt, scheen twijfelachtig te wezen en vooral vreesdet gij, ouders te zullen aantreffen, die u niet minzaam behandelen zouden. Ik sterkte u in de gedachte, dat het zeer mogelijk was, dat gij dezulke zoudt ontmoeten, en scherpte u in, dat gij toch altijd moest begrijpen, dat gij eene ondergeschikte persone zoudt wezen, en verschuldigd zijn uwe meesters onderdanig te blijven, al ware het, dat zij u eenigzins hard behandelden. Had men u toen gezegd: gij zult na eene korte wijle als *Bonne* gefungeerd te hebben, geplaatst worden bij den Heer en Mevr. D'E., lieden wier karakter zoo algemeen voordeelig bekend is, en van welke mijne vriendin EMILIA altijd met zoo veel lof plagt te spreken, gij zoudt zulk een geluk naauwelijks hebben kunnen gelooven; het is u evenwel ten deel gevallen, en wannneer gij naar de plaats van uwe bestemming gingt, gingt gij in het vaste voornemen van, daar de groote zaak goed zoude zijn, u in kleinigheden met de uiterste onderdanigheid en inschikkelijkheid te gedragen. En nu, naar ik verneem, vergeet gij uwe verpligting, gij stelt u aan als of gij de hoofdpersone waart, en al de

anderen uwe grillen moesten eerbiedigen, zoo verstoort gij uw eigen genoegen en het geluk van de brave lieden onder welker dak gij gehuisvest zijt. Hoe komt dat? hebt gij slechte raadslieden gehad? hebt gij het oor geleend aan zulke gouvernantes als er zijn, die van eene geringe afkomst zijnde, meenen zich niet beter te kunnen doen gelden dan door haren kring te overschreiden, en zich een gezag aan te matigen, hetwelk haar in het geheel niet toekomt. O verlaat dan het gezelschap van dezen, stop de ooren voor hare inblazingen en herinner u wat ik u altijd heb gezegd. Een gemengd gezag kan niet goed gaan, 't en zij, dat ieder op zijne plaats blijve. De Heer en Mevr. D'E. zijn voor u de opperste personen, zij moeten met ontzag behandeld worden, en gij moogt u met hen niet gelijk stellen. Zij behandelen u wél, zij hebben dus billijke aanspraak op uwe medewerking ten goede. Zij vereeren u hoogelijk daar zij u hunne dierbaarste panden toevertrouwen, maar gij zijt die eer niet meer waardig zoodra gij u aanmatigen wilt meer te zeggen te hebben dan zij. En wat zou er (om nu de zaak van eene andere zijde te beschouwen) wat zou er van u worden indien gij het zoo maaktet, dat gij door deze lieden te tergen, hen dwongt om hun geheel regtmatig gezag tegen u uit te oefenen en u te bedanken, in welk ander goed huis zoudt gij aangenomen worden, indien gij in dat van D'E. niet hadt mogen blijven? Ik sidder voor u! Bij mij zoudt gij geene toevlugt vinden, mijne tegenwoordige om-

standigheden, noch mijne jaren, gedogen dat ik u weder onder mijne bescherming name, gij zoudt dus eene minder goede conditie dan die in welke gij zijt, moeten aannemen, en wie weet tot welk eene laagte zinken, in plaats, dat gij nu nog met omzigtig en naar behooren te werk te gaan, u tot eene aangename hoogte zult kunnen verheffen. Bedenk dan eer het te laat is, wat tot uw waarachtig belang in alle opzigten dienstig wezen kan, en kom van uwe dwaling terug. Ik hoop en verwacht dat gij naar mijne vermaningen zult luisteren, en dat ik weldra vernemen zal, dat gij door uwe verbetering van gedrag, regt doet aan het goede van mijnen raad.

WED. R.

CXXXV. Brief.
Mevrouw D. aan Mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 31 Mei 1815.

Ziek en lijdende, gelijk ik onophoudelijk ben, wil ik tot tijdverdrijf mij weder eens een weinig als in uw gezelschap verplaatsen, lieve vriendin. Ware ik bij u gij zoudt mij aanhooren, nu

ik van u verwijderd ben, zult gij wel uwe aandacht eene wijle op mijn geschrijf willen vestigen. Ik moet u het een en ander verhalen. Vooreerst dan; mijn broeder FREDRIK, die zoo als ik u geschreven heb, hier zijnde zijne genegenheid voor ERNESTINE voelde aangroeijen, is in de helft der vorige maand naar *Brussel* gegaan, en heeft daar, na eenige dagen toevens, zijne liefde aan de ouders van het meisje en aan haar zelve verklaart. Het opvatten van de wapenen, het medewerken tot het behoud des Vaderlands, is door den Heer DE B. van mijn' broeder geëeischt als eene soort van voorwaarde, zonder aan welke te voldoen, hij zich nimmer met het verkrijgen van de hand zijner geliefde mogt vleijen. FREDRIK opgetogen van vreugd omdat hij niet door eene volslagene weigering ter neder geslagen werd, heeft zich dan in den krijgsdienst laten aannemen. Zoo goed als mogelijk, dit moet ik bekennen, heeft hij de zaak behandeld en niet voor dat hij onderzocht had hoe WILLEM, mijn echtgenoot, en ik, over het gevergde dachten, den beslissenden stap gedaan. Maar mij heeft het gegriefd, dat beide de genoemde Heeren zijn besluit zoo zeer billijkten, en het baart mij eene gestadige en doodende ongerustheid, te weten, dat op het eerste *signal* mijn lieve broeder aan al de gevaren van den krijg zal blootgesteld wezen! Volgens schrijven van FREDRIK is de heldhaftige BLÜCHER den 28 dezer op het kasteel *Laken* aangeko-

men, heeft daar met den Hertog van WELLINGTON een mondgesprek gehad, en voorts zijn hoofdkwartier te *Namen* gevestigd. Wijl het Fransche leger zich aan de oevers van de *Maas* en de *Sambre* schijnt te concentreren, vermeerdert dagelijks de vrees voor een' inval, in het nieuwe gedeelte onzes Vaderlands, dus wettigt alles mijne vrees voor een' op handen zijnden strijd, aan welken mijn broeder deel zal moeten nemen. Van tijd tot tijd heeft deze nog gelegenheid gehad zijne geliefde te zien en te spreken, en zoo dikwijls hij hare ouders ontmoet heeft, is hij met onderscheiding en vriendschap door hen behandeld. Dit versterkt natuurlijker wijze zijne hoop, op de vervulling zijner wenschen, na dat hij de te voren staande gevaren zal doorgeworsteld hebben; maar die gevaren! O zij zijn, dunkt mij, zoo groot. Aan de ongerustheid daaromtrent schrijf ik grootelijks mijne toenemende ongesteldheid toe, en toch wil ik niet gaarne eene lafhartigheid bekennen, die mij al ligt bespotting op den hals halen zou. ERNESTINE heeft mij sedert bovengenoemd beloop der zaak, niet geschreven, ik begrijp dat zij dit ook niet gevoegelijk doen kan, maar van HENRIETTE (die hier is) heb ik vernomen, dat zij uitermate verheugd is, dat eindelijk iemand een bijzonder welgevallen aan haar gekregen heeft, en dat zij zeker wel in het huwelijk met mijn' broeder zal stemmen, wanneer na verloop van tijd hare ouders hunne bewilliging daartoe geven. Zij heeft hare belijdenis af-

gelegd en is dus nu, volgens het vrij zonderling gebruik, hetwelk sinds eenige jaren in zwang is, op die hoogte, dat zij de groote wereld kan intreden. HENRIETTE is mij terstond na hare komst alhier vriendelijk komen bezoeken, en sedert, nog dikwijls bij mij geweest. Zij is lief, zoo als ik haar altijd gevonden heb, maar wilder en grappiger dan ooit; evenwel scheen mij haar man, die algemeen geprezen wordt en inzonderheid om zijne zorgvuldige liefde jegens zijne moeder, en vriendelijk gedrag ten opzigte van zijne zuster CLÉMENTINE (de oude éleve van LOUISE DERVAL, die in den omgang niet altijd even gemakkelijk is) ieders achting verdient, veel invloed op haar te hebben, en zij nam ook eenigen welgemeenden raad van mij, met ongekunstelde goedwilligheid aan. Zij heeft mij als een presentje in mijn huishouden een lief cristallen suikermandje met zilveren beslag uit *Brussel* medegebragt, ‘om u,’ zeide zij op de bevalligste wijze, ‘ten minste een klein bewijs te geven van mijne dank baarheid voor hetgeen gij op *Retraite* aan mij gedaan hebt.’ Ik bedankte, en omhelsde haar met aandoening. Zij heeft mij gezegd, dat zij u eens schrijven wilde, ik heb haar daartoe aangespoord; indien zij het doet, zoo vergeet dat zij het wat te lang nagelaten heeft, en antwoord haar, op de u eigene hartelijke wijze, zij is steeds uwe belangstelling waard. Van het deel, hetwelk gij in mijn lot neemt overtuigd, hoop ik u wel-

dra eens weder te schrijven, ik ben en blijf intusschen

Uwe altijd liefhebbende

EMILIA D.

CXXXVI. Brief.
Karolina Wed. van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 4 Junij 1815.

Neen JULIE, ik kan nog niet komen, ik mag EMILIA niet verlaten in den treurigen toestand in welken zij zich bevindt. Sedert den avond van 18 Mei, toen zij, gelijk ik u schreef vrij wat koorts had, komt die koorts meest alle avonden met verdubbelde hevigheid terug, terwijl de pijnen aan de borst haar verscheuren; zij kan niet langer veinzen, zij moet bekennen, dat zij onuitsprekelijk lijdt. Eindelijk heeft de Heer D. begrepen, dat zij zich lang beter gehouden heeft dan zij was, hij is ter neer geslagen en weet nu niet wat hij maar bedenken zal om zijner echtgenoote alle gemak te bezorgen. Het schijnt haar genoegen te geven, dat hij weet, dat zij in eene zorgelijke omstandigheid

is, zij heeft zelve aan haren dokter en chirurgijn gezegd, dat zij sedert lang overtuigd was van de ongeneesselijkheid van hare kwaal, dat, nu die hand over hand toenam en er koortsen bijkwamen, zij geloofde, dat er een spoedig eind aan haar leven zou komen, en dat zij daarom die heeren verzocht haren man op het ergste voor te bereiden. Ik was tegenwoordig toen zij dit met eene edele bedaardheid, doch niet zonder dat tranen in hare oogen blonken, zeide. Ik lette op de geleerden om uit hun gelaat af te nemen hoe zij over de zaak dach ten - helaas ik las in hunne trekken en gebaren niets geruststellends, niets dan de bevestiging van het gevaar waarin zich EMILIA bevindt. Zij poogden echter haar te bemoedigen, maar de lijderesse schudde het hoofd en drong er op aan, dat zij haren last uitvoerden, en geene hoop op herstel ook aan haar zelve gaven, daar zij wel voelde, dat alle hoop verloren moest gerekend worden. Ik barstte in tranen uit. ‘Mijn God’ zeide ik toen wij weder alleen waren, ‘zouden wij u moeten verliezen lieve beste EMILIA! vindt gij uw waarlijk zoo ziek?’ - ‘Minder ziek’ antwoordde zij ‘minder ziek dan pijnlijk, de koorts is zeker een gevolg van mijne kwaal, die kwaal wroet inwendig voort, en als zij een of ander edel deel aansteekt, is het zeker met mijn leven gedaan; schrei niet zóó lieve KAROLINA, men is meer benijdens dan beklagenswaardig, wanneer men deze wereld voor een beter aanzijn verlaat.

Wel is waar ik ben thans gelukkig' - voegde zij er met een' zucht bij - 'en zou nog gaarne wat langer hier beneden vertoeven, om mijn' goeden echtgenoot, wien mijn dood zoo kort na onze vereeniging zeer smarten zal, en die zich op nieuw weder zoo alleen zal vinden - en om u lieve!' mij teederlijk de hand reikende en die drukkende - 'maar gij hebt zoo vele nabestaanden die u hartelijk genegen zijn, gij hebt kinderen die u verstrooijing zullen verschaffen, zij allen kunnen veel meer onmiddellijk voor u, dan ik.... Maar laat ons nu dit gesprek staken, ik heb nimmer gehouden van bekommeringen voor de toekomst te voeden, want zoo doende lijdt men tweemaal, eens door het vooruitzigt, eens door de zaak zelve, en ik ben, dunkt mij, nog krachtig genoeg, om nog eenigen tijd te kunnen blijven leven, indien er geene toevallen bij komen, alleen heb ik gewenscht, dat D. uit den droom te mijnen opzigte door een' ander' dan door mij geholpen wierde.' - Hierop begon zij met veel vrijheid van gedachten over andere dingen te spreken, tot dat haar man doodsbleek, en met al de teekenen van de diepste ontroering in de kamer trad - toen vertrok ik, begrijpende, dat het mij niet voegde bij het gesprek, dat tusschen hen zou plaats hebben, tegenwoordig te zijn. Sedert ga ik alle dagen eens of tweemaal naar EMILIA toe, doorgaands vind ik haar beneden, zelfs eergisteren was zij in den tuin, en oppervlakkig zou

men niet denken, dat zij in zulk een' gevaarlijken toestand verkeerde, want behalve dat het niet te bed liggen van een' zieken, altijd den schijn geeft als of er geene ziekte of kwaal bestond, spreekt zij met de gewone helderheid van geest en vrolijkt ons somtijds op. Dit alles brengt eene *illusie* te weeg die wel eens den moed weder doet herleven, en als van tijd tot tijd door goede tijdingen van FREDRIK te vernemen, zijne zuster het gevaar waaraan hij misschien zal blootgesteld worden, voor een oogenblik vergeet, of als de een of ander haar komt vertellen, dat naar alle waarschijnlijkheid NAPOLEON vooreerst nog de *Nederlanden* wel met rust zal laten, dan luikt haar gelaat op, en dan legt zij eene kalmte aan den dag, die ons aan beterschap doet denken. Evenwel, daar ik den tijd in welken ik nog het genot van EMILIA'S bijzijn kan hebben, niet verbeuzelen wil, en mij verpligt reken, om indien zij mijne hulp mogt noodig hebben, haar dadelijk ten dienst te kunnen staan, hoop en vertrouw ik, dat vader en moeder mijne redenen billijkende, niet zullen aandringen op mijne spoedige overkomst. Wees gij dien aangaande mijne voorspraak, lieve JULIE en wees verzekerd van mijne erkentelijkheid, zoo als gij het zijt van mijne hartelijke vriendschap

Uwe liefhebbende zuster

KAROLINA WED. VAN L.

CXXXVII. Brief.
Emilia D. aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 8 Junij 1815.**

Ik heb uwen brief van 26 Mei ontvangen, mijne waarde, en er met genoegen uit gezien, dat gij aan mijn verlangen voldaan en aan ANASTASIE geschreven hebt. Ik zou haar eens zijn gaan spreken, indien ik uit had kunnen gaan, maar lieve mijne kwaal is sedert eenige dagen zoo verergerd, dat ik genoodzaakt ben het huis, en niet zelden mijne kamer te houden. Ach dierbare vriendin, ik moet het u zeggen, ik geloof niet dat ik lang meer zal kunnen leven, en in die onderstelling zij het mij vergund, nu ik het nog doen kan, zoo als van ouds, nog eens openhartig met u te spreken. Gij kent mijne loopbaan, gij weet hoe ik mij in bijzondere omstandigheden heb gedragen, zeg mij lieve, meent gij waarlijk, dat ik mij niet te zeer door eigenliefde laat verblinden, wanneer ik de hoop voed, dat mijne feilen vergeving bij God zullen kunnen vinden, en dat ik door zijne genade in CHRISTUS de zalige gewesten der eeuwigheid zal kunnen binnentreden? O zoo lang men in ge-

zondheid voort leeft is men ook vaak opgeruimd omtrent zich zelven en denkt met eene zekere gerustheid aan den dood, maar wanneer deze ons aangrijnst en ons onmiddellijk schijnt te bedreigen, dan voelt men zich zedelijk ellendig, dan komt er zware bekommering op, aangaande onzen verledenen wandel, dan vreest men in vele opzigten meer te kort te hebben geschoten, dan men plagt te wanen, dat men deed. Wie zal ons hier helpen en opbeuren, waarlijk geen mensch die niet juist weet wat er met ons voorgevallen is, en aan wie men niet alles zeggen kan. Iemand die ons wél gekend heeft? Ja, maar de beste kennis die de een onzer van den anderen hebben kan, is altijd nog zeer oppervlakkig. Zullen wij ons zelve raadplegen en ons zelve antwoorden? ach er schuilt zoo veel in het hart, waarvan men geene juiste rekenschap geven kan, vooringenomenheid verblindt ons, eigenliefde sleept ons weg! Ik heb u gevraagd wat gij van mij oordeeldet, hier al wederom heb ik eene dwaasheid gedaan, ik heb mij zelve onderzocht, helaas ik heb gevonden, dat ik mij geenszins ken! Wat dan? God om licht en vooral om ontferming bidden; dit heb ik beproeft, en het heeft mij getroost. Evenwel kunt gij misschien mij iets van mij zelve openbaren, hetwelk mij tot nog toe onbekend is gebleven, want al wederom, zoo lang in gezondheid voort leeft, ofschoon er tusschen vriendinnen zoo als wij, geene geheimen bestaan, heerscht er eene algemeene verbloeming wat het ze-

delijke betreft, zoo dat de eene vriendin nimmer alles zegt, wat wel eens over de andere in haar hart is opgekomen. Terwijl men te zamen voortleeft kan men misschien ook in dit opzigt, zelfs om der vriendschaps wille, die anders ligt gestoord kon worden, niet hard op denken, maar wanneer eene van beide aan den rand des grafs staat, is het misschien eene gebiedende pligt, dat men de vriendschap aan de waarheid wage. Ik geef u dus bij deze niet alleen volkomen vrijheid, om mij te onderrigten indien er iets wezen mogt, waarvoor gij meenen zoudt, dat ik nog bijzonder, God om vergeving dien te smeken, of iets hetwelk ik nog zou kunnen verbeteren, maar ik roep u op, om mij als mijne oude trouwe raadgeefster aan mij zelve te ontdekken voor zoo veel gij daartoe in staat mogt zijn. Ik ben over het algemeen gerust en kalm, maar zoo als ik u hier boven te kennen gaf, de vrees bekruipt mij wel eens, of ook die gerustheid eene trouwelooze verblinding van de eigenliefde is. O wat zoude ik in deze oogenblikken niet wel geven, om u bij mij te hebben, om zoo ras er eene of andere gedachte in mij opkwame u die te kunnen mededeelen, met u over mij zelve te kunnen spreken, en door u dan eens vermaand, dan eens opgebeurd te kunnen worden! Maar ik vrees, dat ik die troost zal moeten missen en dat ik zonder u weder te zien dit aardsch tooneel zal verlaten. Zie ook mijnen zoo even geuittenwensch niet aan als een verzoek, dat gij komen zoudt. Ik begrijp,

dat het doen der reize herwaarts op uwe jaren en in de tegenwoordige tijdsomstandigheden bijna eene onmogelijkheid is, dus ik dring er geenszins op aan, dat gij koomt, maar zeg alleen, dat ik gevoel hoe troostelijk het tegenwoordig wezen van eene hartvriendin, in onze laatste levensdagen, en bij ons sterfbedde moet zijn! Ik ben dagelijks bezig met het zoodanig in orde brengen van al wat het huishouden betreft, dat mijn goede man, na mijn overlijden, hiermede gemakkelijk zal te regt kunnen komen, en met het regelen van mijne bijzondere zaken, zoo dat die aan niemand belemmering veroorzaken zullen. Over mijne snuisterijen beschik ik naar mate mij die in handen komen. Voor u heb ik in het oog die kleine pendule, welke eertijds in onze leerkamer stond. Gij kent dit, niet nieuwerwetsche, maar deugdzame en getrouwe meubel. Nooit heb ik het kunnen aanzien, zonder om u te denken, ik ben verzekerd, dat als het in uwe kamer staan zal, gij ook er het oog op slaande, u altijd mijner herinneren zult. Weet gij nog hoe wij er te zamen op keken, om de lessen te regelen, hoe gij er mij dikwijls op weest, als ik wat te laat opgestaan was, of eenigen tijd verbeuzeld had! Ik weet nog wel hoe ik er op tuurde, somtijds ter sluik, als mij het werken verveelde, of als ik mij in een of ander naderend uur eenige toegezegde uitspanning beloofde! O hoe menigmaal is de wijzer rond gegaan, en heeft de klok voor u en voor mij, blijde en droevige uren geslagen!

Haast wijst en slaat zij hier mijn' laatsten stond, ik voorzie dit: dan gaat het werktuig voor u wijzen en slaan, en ik ben door geen' tijd meer bepaald, noch weerhouden. Trouwens hoewel het goed is, dat er voor den mensch op aarde eene afdeeling van tijd plaats heeft, zoo treedt hij toch van het uur zijner geboorte af aan de eeuwigheid in. Het schijnt als of de dood des ligchaams zijn einde en het einde van zijnen tijd uitmaakt, en dit is toch zoo niet; de dood is eene natuurlijke zaak, die eens gebeuren moet, maar geene inbreuk op ons bestaan noch op onzen tijd maakt, want wij gaan voort, en voort, op eene wijze, dat ook voor ons één dag zal wezen als duizend jaren en duizend jaren zullen zijn gelijk één dag. O welk een heerlijk vooruitzigt, welk eene ruimte tot werken, en handelen en genieten, opent zich zoodoende voor ons gezigt! Geene zielesmarten, geene ligchaamspijnen of zwakheden, geene duisternis meer! kracht tot goeddoen, magt tot vermeerderen van wetenschap, licht, onafgebroken zedelijk licht! O hoe zou ik met flaauwe menschelijke bewoordingen uitdrukken, wat ik voor heerlijks in de toekomst zie!! Lieve! als mijne pendule bij u zal staan, denk dan aan wat ik hier geschreven heb, en wisch de tranen af die uit uwe oogen zullen vloeijen; denk, ook voor mij is geene tijdsbepaling, ik ben nu wel van EMILIA gescheiden, maar eens slaat het uur, dat mij overbrengt in de gewesten die zij bewoont, en wijl onze zielen hier beneden aan elkander verkleefd wa-

ren, en overeenkomst te zamen hadden, zullen zij elkander wél in die gewesten weder vinden! Wat zullen zjj dan te zamen de aardsche kwellingen gering achten, en zich verblijden in hare zalige rust!! - Indien de koortsen en de pijnen mij niet te veel afmatten, schrijf ik u hoop ik wel eens weder, anders, ontvang met dezen brief mijn laatst vaarwel, de betuiging van mijnen dank voor al het goede dat ik in mijn leven van u genoten heb, voor uwe wijze lessen, voor uw Godsdienstig onderwijs, voor uwe mij altijd trouw geblevene vriendschap, en de verzekering, dat ik niet ophoude, alles goeds voor u te wenschen en van onzen hemelschen Vader, af te bidden. Schrijf mij, doe mij den troost van een uitvoerig antwoord op dezen brief, van u erlangen, en denk dikwijls met de oude genegenheid, aan uwe u tot den dood hartelijk beminnende vriendin

EMILIA D.

CXXXVIII. Brief.
De heer Willem P. aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 13 Junij 1815.**

Mevrouwe!

Daar het schrijven mijne zuster tegenwoordig moeijelijk valt, heeft zij mij verzocht de pen op

te vatten ten einde u kennis te geven van een voorval, hetwelk haar, zeide zij, zooveel genoegen heeft gedaan, dat zij de gedachte niet kon verdragen van u lang onkundig van hetzelve te laten. Ik voldoe gaarne aan haar verlangen, en zal u verslag doen van het eergisteren gebeurde. Met mijne vrouw op den morgen van dien dag EMILIA zijnde gaan bezoeken, vond ik haar gekleed, voor zoo veel zij zich thans zonder hinder kleeden kan, op hare slaapkamer, luisterende naar eene stichtelijke voorlezing, welke haar man voor haar deed. Zij bevond zich vrij wel, en sprak opgeruimd met ons. Daar het weder zeer schoon was, drong zij er op aan, dat D. eens zou gaan wandelen, mijne vrouw zeide, dat zij wel met hem wilde gaan, en ik vraagde EMILIA of zij verkoos, dat ik nog wat bij haar bleve, dan of zij liever alleen wilde zijn. ‘Gaarne houde ik u nog wat hier,’ antwoordde zij. De andere vertrokken, en ik bleef. ‘WILLEM’ zeide zij toen ‘ik ben ontzaggelijk blijde van u, zonder dat het opzien baart, eens alleen te kunnen spreken; er ligt mij iets op het hart, waarvan ontlast te zijn, veel tot mijne inwendige gerustheid zou bijdragen. Het kwelt mij namelijk, dat mijn man niets weet van zeker gedeelte mijner geschiedenis, hetwelk ik nimmer moed genoeg gehad heb, om hem te openbaren. Gij zoudt mij oneindig verpligten met hem alles te zeggen, want ik ben zoo zeer eene vijandin van geheimen, dat ik de gedachte niet kan ver-

dragen van een geheim voor mijn' echtgenoot hebbende, ten grave te dalen. Wilt gij mij den gewigtigen dienst doen, welken ik van u verlang?' Ik vond mij gelukkig van haar te kunnen antwoorden, dat de Heer D. reeds voor zijn huwelijk met haar alles geweten had. Zij ontstelde toen ik haar dit zeide, doch betuigde er zich grootelijks over verheugd. 'Maar hoe,' vraagde zij met drift 'hoe toch is hij het te weten gekomen?' - 'Door eene onbezonnenheid van FREDRIK' was mijn antwoord. 'Deze, niet kunnende zamenknoopen wat hij in *Weenen* gezien, en op de terugreize nadat gij door een' bijzonderen persoon zeker paket ontvangen hadt, omtrent uwe veranderde stemming enz. had bemerkt; ook niet wijs kunnende worden uit het gedrag van zijn' vriend, dien Hij zoo wel te moede verlaten had, en van wien hij later zulke bij uitstek treurige brieven ontving; vraagde mij of misschien die vriend in eenige betrekking tot onze familie in het algemeen, of tot u in het bijzonder stond. Vol van hetgeen gij mij geopenbaard hadt, en gebruik makende van uw verlof om het aan onzen broeder te zeggen, verhaalde ik hem alles, en schoon ik hem het, stilzwijgen had opgelegd, liet hij zich eens onder eene wandeling met den Heer D. genoeg van de zaak ontvallen, om de nieuwsgierigheid van dezen gaande te maken. D. wendde zich hierop tot mij om nadere inlichting, en daar ik begreep, dat het beter ware, dat hij alles, dan een ge-

deelte slechts van uwe geschiedenis wiste, verhaalde ik hem die, en zulks met zooveel te meer gerustheid dat ik niet kwalijk deed, daar gij mij toch uw voornemen te kennen hadt gegeven, om bij gelegenheid hem alles te zeggen. De edeldenkende man was diep bedroefd over uw lot, betuigde mij, dat hoe lief hij u ook had, hij geredelijk van uwe hand zou afzien, indien de mogelijkheid tot de andere vereeniging bestond, maar dat, dit zoo niet zijnde hij zijn' ijver verdubbelen zou, om u uw vorig lijden door zijne teederheid te doen vergeten. “EMILIA zal mij eens alles zeggen” voegde hij er bij, “daar van ben ik overtuigd, maar ik begrijp, dat zij dit nog niet doen kan, dus laat ons wachten, ik zal mij houden als of ik onkundig was, en zeg gij niet, dat ik door u onderrigt ben.” - En zoo lieve zuster, is de zaak tot op dit oogenblik gebleven.’ - ‘O goede, edelmoedige man!’ riep daarop mijne zuster uit ‘hoe zal ik u genoeg voor uwe kiesche handelwijs kunnen danken, hoe u genoeg kunnen betuigen hoezeer mijne ziel met hoogachting, dankbaarheid en innige genegenheid voor u vervuld is!’ Hier eindigde ons gesprek; EMILIA was blijkbaar ontroerd en vermoeid, zij zeide, dat zij nu een weinig wenschte alleen te blijven, en ik verliet haar eer haar man weder te huis was gekomen. - Over eenige dagen, mevrouw! hoop ik u eens weder tijding van onze lieve lijderesse te

zenden, indien zij niet zelve verlangt en in staat is om u te schrijven - maar ontvangt gij wel de van hier afgezondene brieven? dit komt mij twijfelachtig voor, uit reden van de menigvuldige troepen die thans van den kant van *Duitschland, Frankrijk* indringen; trouwens het is beter, dat ik het wage, dan stilzitte. Wij zijn hier vol vrees; de Fransche brieven maken gewag van NAPOLEONS vermoedelijk aanstaand vertrek uit *Parijs*, en eenige beweging van de troepen op de grenzen, doet denken dat er weldra iets van belang zal voorvallen. Ontvang de verzekering van mijne hooogachting en geloof mij te zijn.

Mevrouwe

Uw Dw. Dienaar

WILLEM P.

CXXXIX. Brief.
Mevrouw de Wed. R. aan Emilia D.

Straatsburg, 16 Junij 1815.

Naauwelijks heb ik uwen brief ontvangen., mijne waarde, of ik vat de pen op om denzelven ter beantwoorden dan dit is eene zware taak. EMILIA! zouden wij u moeten verliezen? zou ik u in dit leven nog niet eens zien? O noch jaren noch omstandigheden zouden mij beletten om tot u over te

komen, maar ik ben door een zwaar Rhumatisme aan mijn bed gekluisterd en maar even in staat mijne regter hand genoeg te bewegen om eenigzins leesbaar te schrijven, dan al moest ik nog zoo veel pijn doorstaan ik wil u voldoen. Wat vraagt gij van mij, mijne dierbare: of ik ook iets in u weet waarover gij u thans zoudt moeten verontrusten! Ik geloof in waarheid, dat indien elk mensch zich bij zijn leven zoo zeer beproefde als gij gewoon waart te doen; en gelijk gij deedt zijne pligten vervulde, een ieder vrij gerust den dood te gemoet zou kunnen treden. Evenwel gij zijt niet volmaakt geweest, gij hebt uwe zwakheden, uwe gebreken gelijk alle menschen die hebben, gehad. Wanneer ik die in u opmerkte, heb ik ze u voor de vuist aangewezen, wanneer gij zelve ze bespeurdet hebt gij ze tegengegaan. Dit is toch al wat God van ons verlangt. Maar wat wij ook doen, het is stukwerk, wat wij ook pogen, het is en blijft gebrekkig; als wij al gedaan hebben, wat wij als zwakke menschen konden doen, zijn wij nog maar onnutte dienstknechten, dat is te zeggen, hebben wij nog geene aanspraak door ons zelven op eenige belooning, het is altijd genade van God indien Hij ons, de zaligheid schenkt, maar daarom heeft CHRISTUS geleden, opdat God zonder zijne regtvaardigheid te kwetsen, ons genadig zou kunnen zijn. Nu daarom kan een mensch als gij gestemd, gerust wezen, en kalm zijn einde naderen zien, daarom mag ik u zeggen, benadeel niet door te vergedrevene bekom-

meringen, hetgeen u nog van ligchaamskrachten overschiet. O mogt uwe vreeze in dit opzigt overdreven zijn, mogt uw herstel nog mogelijk wezen! Wel hebt gij zeer verstandig gedaan met u niet door drogredenen te laten misleiden, en met uwen toestand van de ongunstigste zijde in te zien, maar hebt gij ook niet te ongunstig over dien toestand geoordeeld, is het niet nog wel eens gezien, dat iemand door eene kwaal als de uwe aangetast, beterde? Ik wilde mij zoo gaarne vleijen met de mogelijkheid van uw herstel. Zeker prijs ik geenszins de gewoonte van aan erge kranken te zeggen: dat er geen gevaar bestaat, want zoo beneemt men hen den troost van zich ernstiglijk tot hun einde voor te bereiden, en waarlijk indien ik mij bij u bevond, en overtuigd ware, dat er geene hoop meer overbleef, ik zou u zulks openhartig zeggen; maar nu tot mijn leedwezen van u verwijderd, streel ik mij nog met de gedachten, dat de geneesheeren u minder ten onregte gevleid hebben dan gij vermooedt.... Maar daar sla ik het oog weder op uwen brief, daar lees ik uwe beschikking over de pendule, en wat gij daar verder bij gevoegd hebt, en de ernst met welken gij spreekt, doet mij een' vloed van tranen storten, en denken: ja, het is maar al te waar., haar eind genaakt! Ach mogt gij, dierbare! nog vele uren op die pendule zien wijzen, en door dezelve hooren slaan! maar is het anders God's welbehagen, zoo zal ik met dankbaarheid uw lief geschenk ontvangen, en uwe nagedachtenis

zegenen, zoo dikwijls ik het zie, ja daarop met verlangen het uur te gemoet zien, hetwelk onze zielen in zaliger gewesten hereenigen zal. Zoo min er zeker in die gewesten eene tijdsbepaling bestaat, zoo min ook is er iets, dat naar afstand en daardoor te veroorzakene scheiding zweemt, dus eens te zamen, zullen de zielen die elkander behoeven, nimmer weer gescheiden worden. O grijpen wij dan beide moed, mijne teerbeminde, wij hebben op aarde (dit weet God) elkanders welzijn en genoegen gezocht en bevorderd; wij zullen in eeuwigheid dezelfde, ja oneindig meer voor elkander wezen! Niet lang EMILIA, indien gij vóór mij aftreedt, niet lang zal onze scheiding zijn. Snelt gij mij al vooruit, ik volg u spoedig na. In vreugd, in licht, als gereinigden door CHRISTUS, als kinderen God's, zullen wij elkander ontmoeten, en alle tranen van onze oogen afgewischt zijnde, eeuwig van onzen arbeid rusten, en een genot hebben waarvan de grootheid noch de zuiverheid, immer in de gedachten van eenig mensch is opgeklommen! - Dat onze Hemelsche Vader u steeds nabij zij, en u geve wat hij weet u het beste te zijn, is de vurige wensch en de hartgrondige bede van

Uwe altijd liefhebbende Vriendin

WED. R.

CXL. Brief.
De heer Fredrik P. aan Emilia D.

Uit het Leger, 17 Junij 1815.

Twee woorden, lieve zuster! om u te melden dat ik heelshuids uit den hevigen strijd, welke gisteren heeft plaats gehad, ontkomen ben. Wij hebben, wel is waar, eenigen grond verloren, maar onze dappere Prins heeft zulk een heerlijk voorbeeld van zijnen moed, en van zijne krijgskunde gegeven daar hij den vijand bij *Quatre bras* belet heeft verder door te dringen, dat wij vol bewondering en vertrouwen hem volgen zullen werwaarts hij ons geleidt. O welk een verschrikkelijk ding is een gevecht! Wie het nooit gezien heeft kan er zich geen denkbeeld van maken! Heden is alles stil, maar wij verwachten een' nieuwen aanval van de Franschen. God geve zijnen zegen, over onze regtvaardige zaak. Zoo ras ik kan, schrijf ik u weder.

Uw FREDRIK P.

CXLI. Brief.
Karolina Wed. van L. aan Julie van L.

Amsterdam, 20 Junij 1815.

Heden avond tegen zes ure naar EMILIA gegaan zijnde, vond ik haar op de *canapé* liggende, zij had den voorgaanden nacht weinig geslapen, en bevond zich slap, evenwel was zij wel te moede, hebbende zij 's morgens een briefje van haren broeder FREDRIK (den 17 uit het leger geschreven) ontvangen, in hetwelk hij meldt, dat hij ongewond en welvarend uit den strijd van den 16 gekomen was. Zij wilde opstaan, ik hielp haar, en nadat zij in haar kabinetje eenigen tijd gezeten had, kwam de Heer D. met het opgeruimdste gelaat, hetwelk zich denken laat de kamer in, eene courant in de hand houdende, 'EMILIA!' riep hij uit, 'verheug u, het Vaderland is gered, de goede zaak triumfeert, wij hebben den beslissendsten slag gewonnen; de Franschen zijn verslagen, NAPOLEON is op de vlugt!!' - 'dank!' zeide zij, 'het briefje van FREDRIK had mij juist zoo veel goeds niet doen vewach-

ten....' 'Dat briefje' zeide mijn oom, haar in de rede vallende, 'gewaagt slechts van den slag bij *Quatre bras* op den 16, maar deze nacourant meldt, dat het onder God's zegen den geallieerden op den 18 bij *Waterloo* gelukt is, den vijand geheel ten onder te brengen!' - 'En weet gij dan *nu* ook iets van mijn' broeder' vraagde zij. Het antwoord was ontkennend, dit scheen EMILIA ongerust te maken. Zij gaf daarvan iets te kennen, haar man poogde haar te doen begrijpen, dat FREDRIK onmogelijk den tijd kon gehad hebben om te schrijven, bij al de drokte die de zege zelfs, en misschien wel het vervolgen des vijands, moest veroorzaakt hebben, en verzocht haar teederlijk zich niet te verontrusten, en zoo het genot van de vreugde, die zij toch zeker gevoelen moest over het heil des Vaderlands te verbitteren. Zij beloofde haar best te zullen doen, om bedaard te blijven, maar ik bemerkte duidelijk toen ik weder alleen met haar was, dat hare gedachten gedurig met haren broeder bezig waren. Op haar verzoek, las ik haar de nacourant voor, zij ontroerde zigtbaar, toen ik de woorden uitspraak: 'Ook is het verlies aan de zijde der bondgenooten, aller aanmerkelijkst!' - 'O God!' riep zij uit, hare handen zamen vouwende: 'mogt mijn FREDRIK gespaard zijn gebleven!' - Toen ik haar een uur genoegzaam daarna verliet, kwam WILLEM P., hij bevestigde de goede tijdingen omtrent den slag, maar wist ook niets

van FREDRIK. Ik hoop, dat wij spoedig iets van hem zullen vernemen, want de onzekerheid ten aanzien van zijn lot, zou zeker EMILIA ontzaggelijk veel nadeel doen. - Maak mijn compliment aan ADRIANA en zeg haar, dat ik haar geluk wensch nu de weg naar *Parijs* waarschijnlijk binnen kort weder voor haar zal open staan, ten minste eene overgroote menigte baanvegers jagen NAPOLEON en zijne satelliten voor zich uit, en volgens al wat ik hoor zeggen (door de heeren die thans over niets dan het politike praten) kan het niet missen, of de geallieerden zullen weldra op nieuw meester van *Frankrijk's* hoofdstad zijn. Dan kan LODEWIJK XVIII er zonder vrees terugkeeren en al zijne *getrouwen* ook onzer zuster echtgenoot na hem. Eer zij vertrekt hoop ik haar toch nog eens te zien en mondeling toe te wenschen, dat zij nimmer weder genoodzaakt worde, eene schuilplaats te zoeken in dat Vaderland, hetwelk zooveel van deszelfs aanlokkelijkheid voor haar verloren heeft. Intusschen vaart gij alle wel, en ontvang de verzekering van mijne vriendschap.

KAROLINA VAN L.

CXLII. Brief.
Karolina Wed. van L. aan mevr. de Wed. R.

***Amsterdam*, 24 Junij 1815.**

Mevrouwe!

Op verzoek van onzer beider zoo dierbare vriendin ga ik mij kwijten van den moeijelijken last, om u een verhaal te doen van het hier gisteren gebeurde. Ik zat volgens mijne dagelijksche gewoonte even na twaalf ure bij EMILIA, (die tijd wordt dan doorgaands door den Heer D. besteed tot het afdoen van eenige bezigheden) zij was op, en bezig met het maken van pluksel voor onze gekwetste strijderen. Dit werk, waaraan ik mede de hand sloeg, had natuurlijk aanleiding gegeven tot spreken over FREDRIK en tot de herhaling van al wat dagelijks bekommerends hem aangaande, door EMILIA bedagt, en door ons wederlegd wordt, voor zoo veel het met schijn van reden geschieden kan. Daar werd een brief aan Mevr. D. overhandigd, welke ik zag dat geen postmerk droeg. ‘Van

HENRIETTE S.’ zeide zij, dien openende. Een andere brief was in dezen, zij opende hem zigtbaar ontroerd, en las een oogenblik - maar toen zag ik haar doodsbleek worden, de oogen sluiten, terwijl hare armen nederwaarts zakten en de brief hare hand ontgleed. Ik dacht, dat zij den geest gegeven had, en riep ijlings om hulp. De Heer D. de kamenier, en nog meer dienstboden snelden toe wij legden EMILIA te bed, zonden om den dokter, lieten de lijderesse geestrijke vochten rieken, en hadden eindelijk het geluk van haar bij te zien komen. Toen zag zij in het rond, vestigde de oogen op mij en vraagde: ‘KAROLINA ik heb immers een' brief ontvangen?’ - ‘Ja’ zeide ik ‘O God!’ hernam zij ‘dan is het geen droom! D. lees den brief - zoo hebben dan mijne angsten mij niet bedrogen - mijn FREDRIK leeft niet meer!’ Hierop begon zij ijlhoofdig te worden, zeer drok te praten, dan eens maakte zij veel beweging met de armen als wilde zij iets afweren, en riep dan ook ‘weg! ‘weg! geen Franschen! geen gevecht!’ - gilde - lag dan stil maar prevelde somtijds onverstaanbaar, somtijds duidelijk D. somtijds WILLEM! roepende. Ook uw' naam en den mijnen hoorde ik somtijds. - De dokter gekomen zijnde, vond haar in een' zeer kommerlijken toestand, beval zuurdeeg in den nek en aan de voeten te leggen en schreef een bedarend (misschien wel slaap verwekkend) middel voor. Een en ander haar toegediend zijnde, werd zij dan ook be-

daarder en sluimerde van tijd tot tijd in. Ik moest naar huis gaan, mijne kinderen den geheelen dag niet alleen kunnende laten, maar ik beloofde 's avonds terug te keeren, en te blijven waken. Van dien nacht moet ik u thans verslag doen.

Na in de eerste uren, dan eens gewoeld, dan eens gesluimerd, dan teekenen van kennis, dan van ijlhoofdigheid gegeven te hebben, viel EMILIA tegen drie ure in eenen gerusten slaap, uit welken zij een uur later kalm ontwaakte. Mij bij het rijzende licht des daags, hetwelk door de reten van het luik de kamer indrong, naast haar bed ziende zitten, vatte zij mijne hand, en zeide: ‘KAROLINA laat de kamenier eens weg gaan, ik wilde alleen met u spreken.’ Ik gaf het verlangd bevel, en toen vervolgde zij ‘Lieve! ik ben thans geheel zonder pijn, een bewijs dunkt mij van koud vuur aan mijne inwendige wonde, en tevens van het naderen van den dood. Ontzet u niet KAROLINA, gij weet hoe ik sinds lang mijn einde vooruitgezien heb, thans kan ik het, God dank, moedig afwachten. Gij hebt mij sedert lang gekend, gij weet dat mijne loopbaan bezaait is geweest met vele wederwaardigheden, evenwel weet gij niet alles, ik zou het u nu zeggen, maar de tijd is daartoe geloof ik te kort, mijn man, of liever mijn broeder zal u daaromtrent meerdere inlichting kunnen geven, maar, dit is u bekend, dat ik mijn' broeder FREDRIK onuit-

sprekelijk lief had, en het zal u dus niet bevreemden, als ik zeg, dat de tijding van zijnen dood, mijn gestel dermate geschokt heeft, dat mijn einde daardoor verhaast is. Hoe ik geleefd heb, weet gij in het algemeen, ja in sommige opzigten in het bijzonder - maar God alleen, weet alles juist, beter dan ik zelve. De menschen zullen van mij zeggen, dat ik een onergerlijk leven geleid heb - ik zeg van mij, dat ik mijn best gedaan heb ten goede, maar echter mij aan vele, minder in het oog loopende, dan door mij zelve gevoelde en betreurde verkeerdheden, heb schuldig gemaakt, - maar JEZUS de liefdevolle Heiland, die de menschelijke natuur zoo wel gekend heeft, zal mijn regter zijn, en mij, door zijn zoenoffer gezuiverd, genade doen vinden bij God die de liefde zelve is. Ik sterf in dat geloof. Dat geloof doet mij berusten in het bestuur des Hemelschen Vaders, en tot hem zeggen: “Uw wil geschiede!”’ Hier zweeg zij eene poos en hervatte toen: ‘KAROLINA, gij hebt ook uwe smarten gehad, maar wij beide genooten ook veel geluk. Ach hou u toch vast aan de gedachte, dat men zeer wel geluk genieten mag, maar dat de wereld niet de plaats zijnde, waar wij dat ongestoord kunnen smaken, wij nimmer om de wereld ons hooger doel moeten vergeten. Hoe meer wij ons hier van het aardsche kunnen losmaken, en alle tegenspoeden als voorbijgaande plagen kunnen aanschouwen, ons

oog steeds vestigende op de heerlijkheid, die ons eenmaal geopenbaard zal worden, hoe gemakkelijker wij onzen loop zullen vervullen, en met hoe minder tegenzin wij deze aarde zullen vaarwel zeggen. Aan den rand des grafs staande, zoo als ik thans doe, voelt men dit regt! moest ik nog leven, hoe zou ik dan om FREDRIK schreijen! Nu kan ik zeggen: het is goed, dat hij gesneuveld is, want hij is met eere overgegaan van een tooneel des jammers, tot zijn eeuwig blijvend Vaderland. Moest ik leven, hoe zou ik mij dan om vele menschen bekommeren, nu kan ik zeggen, het zal wél met hen gaan, want God zorgt voor hen!' - Hier tolden tranen uit hare oogen af, zij vouwde de handen te zamen, scheen vermoeid van het spreken, en bleef wel bijkans een uur stil liggen, geregeld adem halende, als of zij sliep. Toen opende zij de oogen weder, eischte drinken, hetwelk ik haar gaf, en verlangde dat de Heer D. en haar broeder geroepen wierden. Nadat ik aan de kamenier, in het nabijzijnde kabinetje gezeten, daartoe last gegeven had, kwam ik weder bij EMILIA, zij was meer *geagiteerd* dan te voren, zij zeide schielijk sprekende: 'KAROLINA, schrijf al het voorgevallene aan Mevr. R. en zeg haar vaarwel van mijnentwege. O, dat zij thans niet bij mij is, doet mij ontzaggelijk leed!' Haar man kwam spoedig. 'Reeds daar!' riep zij hem toe; 'ach lieve! verschoon mij, dat ik u heb laten wekken, maar ik voelde mij nu

zoo wél, dat ik van die oogenblikken gebruik wilde maken.' - 'Meent gij dat ak sliep?' antwoordde hij 'O neen, ik bad!!' Hier barstte de goede man in tranen uit, dit ontroerde de lijderesse zigtbaar, zij trok D. naar haar toe, kuste hem en zeide teederlijk: 'Ach ik dank u, ik dank u voor al uwe liefde!' 'God!' riep D. zich oprigtende en zijne gevouwene handen te gelijk met zijne blikken ten hemel heffende: 'God! help mij niet te murmureren tegen uwen duisteren wil!!' - 'Ziet gij het zonlicht rijzen?' voerde hem EMILIA te gemoet. 'Men slaapt in, terwijl het donker is, men ontwaakt bij licht. Zoo ook wij wandelen op aard en sterven naar den geest met duisternis omhuld - wij zullen aan gene zijde des grafs, omschenen van het luisterrijkste licht ontwaken, en zien, dat al wat God deed, welgedaan was!' Haar broeder, half buiten adem door den spoed met welken hij was komen aanloopen, trad in de kamer en was verwonderd EMILIA zoo bedaard te zien. Zij zeide ook hem, dat zij hem slechts had laten halen, wijl zij thans zoo wél was. 'Ik wilde' voegde zij er bij 'u alle bij mijne volle kennis bedanken voor uwe zorg, uwe liefdevolle oppassing, en de mij in zoo vele opzigten bewezene genegenheid. Vergeef mij dierbare echtgenoot, beminde broeder, lieve vriendin, wat ik immer u onaangenaams mogt gedaan of gezegd hebben, hou mij mijne dwalingen en zwakheden ten beste, en vertroost elkander over mijn ge-

mis’ En toen op een' zeer verhaasten toon: ‘Want ja gij alle moet nog leven, dus gij zult mij missen, dat zal Mevr. R. ook - en FREDRIK ook - neen die is dood - en ADOLF - neen - neen, maar JULIE, die goede JULIE - en ERNESTINE - o laat die niet komen, ik vergeef haar, maar haar zien - neen’ - Zij mompelde toen onverstaanbaar voort en zonk magteloos op het kussen neder. De drift, waarmede zij het laatste gezegd en ten minste één' naam genoemd had, dien ik haar nooit heb hooren uitspreken, deden ons voor een' nieuwen aanval van ijlhoofdigheid vreezen, en besluiten den dokter te laten halen. Hij vond haar nog woelende en onrustig, en niet zonder koorts, schreef de zelfde bedarende middelen voor als den vorigen avond, en beval vooral stilte. Om alle aanleiding tot nieuwe gesprekken te vermijden gingen wij van het bed af, na de zuurdeeg ververscht en haar drankje ingegeven te hebben, en daar zij allengs scheen te bedaren en op nieuw in te sluimeren, verlieten wij de kamer waar de dokter het te warm voor de zieke gevonden had, en gingen in het kabinetje zitten, de kamenier alleen bij haar latende. Ik begon daar, dezen te schrijven, maar wijl alles rustig bleef en ik noodzakelijk eens te huis moest wezen, vertrok ik omstreeks half negen, en schrijf nu, na mijne huisselijke bezigheden, en wat ik met mijne kinderen te doen had verrigt te hebben, mijn' brief alhier af. CHRISTINE P. die voor mijn vertrek gekomen is,

beloofde mij, dat zij mij zou laten halen, in geval er iets bijzonders voorviel; ik heb nog geene boodschap van haar ontvangen, dus vertrouw ik, dat de lijderesse steeds rustig blijft. Ik sluit dan nu dezen en laat hem naar het Postkantoor brengen, wijl de tijd der verzending genaakt, u belovende, dat gij door den een' of anderen onzer, weldra nadere tijding bekomen zult. Intusschen noem ik mij met de verschuldigde hoogachting

Mevrouwe!

Uw Ed. Dw. Dienaresse

Karolina M. wed. van L.

CXLIII. Brief.
Ernestine de B. aan Emilia D.
(*In den volgenden ingeslooten.*)

Brussel, 20 Junij 1815.

Ik verstout mij Wel-Edel Geb. vrouwe, om in de bedroevende omstandigheden, waarin ik mij bevind, (schoon ik wel begrijp, dat gij thans mijne ouders en mij, als de grondoorzaken van mijne ramp en van uwe smarte zult aanmerken) u eenige regels te schrijven. Hoewel ik na den verschrikkelijken flag van den 18 telkens hoopte iets aangaande uw'

(mij dierbaren) broeder te vernemen, was het niet voor gisteren avond laat, dat wij de zekere tijding ontvingen, dat hij gesneuveld is! - Hoe dit berigt mij trof, kan ik niet uitdrukken. FREDRIK'S genegenheid op mij uitsluitend gevestigd te zien, was mij zoo iets nieuws, zoo iets aangenaams, het verdreef zoo geheel den nevel, die mij plagt te omringen mijne eigenliefde was zoo bijzonder gestreeld door het denkbeeld, dat ik waarlijk bemind wierd, dat ik mij reeds bij voorraad verblijde in de hoop van uw's broeders voorkeur eens door mijne wederliefde te zullen mogen beloonen, eene hoop, welke door mijne ouders in mij werd gevoed. Dan helaas het zwak van mijn' vader voor den krijgsdienst heeft alles bedorven, mijn' FREDRIK doen besluiten, zich aan de kansen des oorlogs te wagen, en hem het slagtosser van zijne liefde voor mij en voor het Vaderland doen worden. In mijne droefheid wend ik mij tot u, wier droefheid zeker aan de mijne gelijk, te weeg zal brengen, dat gij mij verstaat, in mijne smarte deelt, en medelijden met mij zult hebben. O hoe dwaas ben ik geweest van aan waarzeggerijen eenig geloof te slaan, en hoe wijs waart gij toen gij mij het verkeerde daarvan onder het oog bragt. Vreugd voorspelde men mij, diepe droefheid is mijn deel! Wat was ik gelukkig in vergelijking van thans, toen ik mij ongelukkig waande. Het voorwerp, hetwelk ik toen als verloren achtte (uw broeder namelijk) was slechts voor eene wijle van mij verwijderd. Thans helaas is hij

voor altijd van mij afgescheurd! Ach Mevrouw wijt mij niet, wat mij zoo diep ter neder drukt, en schrijf mij eens tot mijne geruststelling. Had ik mij eens uwe zuster mogen noemen, hoe trotsch zou ik niet op dat voorregt zijn geweest! Nu blijft mij niets over dan u te bidden, dat gij mij, niettegenstaande het voorgevallene, uwe vriendschap niet ontzeggen wilt, daar ik altijd zal blijven

Uwe hartelijk toegenegene

ERNESTINE DE B.

CXLIV. Brief.
De heer Willem P. aan mevrouw de Wed. R.

Amsterdam, 28 Junij 1815.

Het inleggende briefje, onvoorzigtiglijk door de jonge Mevr. S. aan EMILIA gezonden, is dat, welks inhoud op mijne zuster den betreurenswaardigsten invloed gehad heeft, gelijk Mevrouw VAN L. u heeft gemeld. Bij hetgeen deze laatstgenoemde u schreef, heb ik maar weinig te voegen. Den 25 kwam de knecht van mijn' broeder van *Brussel* hier aan; hij bevestigde de noodlottige tijding van FREDRIK'S dood, en zeide, bij de begraving van het lijk tegenwoordig te zijn geweest. Wij vonden niet noodig EMILIA

dit te zeggen, want zij was van de droevige waarheid reeds genoeg overtuigd. Zij bleef op den gemelden dag stil, wel nu en dan binnensmonds sprekende, als of zij bad; wel nu en dan meer hoorbaar den naam van FREDRIK noemende, maar over het algemeen zoo rustig, dat wij ons, zelfs tegen het gevoelen van den dokter aan, met eenige hoop begonnen te vleijen. Dit duurde zoo voort tot omstreeks acht ure des avonds; toen vraagde zij iets te drinken, KAROLINA gaf het haar, terwijl D. en mijne vrouw en ik bij haar bed stonden. Zij rigtte zich met onze hulp een weinig op, nam het kopje met eigene handen aan en dronk het ledig. Daarop zag zij ons alle beurtelings vriendelijk aan, en legde zich neder. Alles bleef weder stil, een kwartier misschien daar na, hoorden wij haar een paar malen flaauwelijk zuchten - wij openden de gordijnen van het ledekant - en zagen, dat zij ontslapen was. - Verwacht nu niet van mij, Mevrouw, dat ik u het toen volgende treurtooneel afschetse, en u een denkbeeld trachte te geven van onzer aller smart. Gij de hartvriendin van de dierbare overledene hebt haar in al hare waarde gekend, gij zult dus wel begrijpen wat ik lijde, nu ik te gelijk bij haar graf en bij dat van mijnen broeder ween. Haar man is troosteloos, zoo ook KAROLINA, ik moet alles beredden wat er te doen valt - God weet hoe mij die droeve bemoeljingen het hart verscheuren. Heden avond is het stoffelijk overblijfsel van mijne onvergetelijke zuster in de doodkist ge-

plaatst. O hare ziel is zeker reeds bij God! In haar sterven heeft zij het zegel gedrukt op alle de deugden die zij in haar leven aan den dag gelegd had. Eens slechts daar zij ijlende was, heeft zij den naam uitgesproken van den man, wiens beeld zeker nooit uit hare gedachten geweken is; maar naar wien zij, haar zelve grootmoedig beheerschende, nimmer gevraagd heeft. Zij is dan ook ten grave gedaald zonder te weten wat hij mij laatst heeft geschreven. Bij gelegenheid zal ik u dat eens mededeelen, maar ik vond tot de rust van mijne zuster beter, haar onkundig te dien opzigte te laten. Dat hij haar echter altijd dierbaar gebleven is heeft zij bewezen, door in een klein papiertje een lokje van haar hair te wikkelen en daar op te schrijven: *Aan hem*. Dit papiertje heb ik in een ander aan mijn adres gevonden in hare *cassette* van welke zij mij weinig dagen voor haar overlijden den sleutel gaf, zeggende: ‘Open het kistje na mijnen dood, en doe, wat gij ligt zult begrijpen, dat ik u verzoek te doen.’ Trouwens zij heeft niemand van hare oude bekenden vergeten, ook aan KAATJE WILKES heeft zij gedacht. Voor u, dit verstaat zich, ligt behalve de *Pendule*, welke ik weet dat uw eigendom moet worden, eene gedachtenis gereed. Kalm en gelaten haar naderend einde voorziende, heeft zij allerlei dingen beschikt en bezorgd, en met de beste orde en grootste naauwkeurigheid hare maatregelen zoodanig genomen, dat wij gemakkelijk hare uiterste verlangens kunnen ten uitvoer brengen. Lang heeft zij voor ons haar ligchaams-

lijden verborgen, en zij is ontslapen, met een vertrouwen op God en haren Heiland, waaraan wij alleen kunnen toeschrijven, dat zij zoo weinig over het verlies van FREDRIK geklaagd heeft. Thans ligt zij met een opgeruimd gelaat daar neder, als ware zij in een' gerusten slaap! Dan o God! het is de eeuwige rust die zij is ingegaan! - Nog éénmaal slechts zal ik hare verstijfde trekken kunnen aanschouwen, en dan zal ons van die dierbare niets dan de onuitwischbare gedachtenis en het voorbeeld van algemeene pligtsbetrachting, zelfs in dingen, die dikwijls als kleinigheden aangezien worden, overblijven. - Mijne tranen bedwelmen mijn gezigt, depen valt mij uit de bevende hand. - Vaarwel, gij die mijne EMILIA zoo lief hadt, en treur met haren diep bedroefden broeder

Uw' Dw. Dienaar

WILLEM P.

EINDE VAN HET VIERDE EN ALLERLAATSTE DEEL.